

SURÁNYI MIKLÓS

A NÁPOLYI ASSZONY

REGÉNY

ELSŐ KÖNYV

I

Mindenki utána nézett, ahogy a pécek alsó és felső utcájának összehajlásánál, a posztókereskedő regensburgiak és kölniek udvarán a Lugecknek nevezett piactér házai előtt titokzatos nyugalommal, gyermekes báméskodással végigballagott. Már a ruházata is csodálkozásba ejtette a polgárokat, pedig azok éppen itt, az árucarnokok, kiskereskedő-bódék és lerakodótárházak között ugyancsak megszokták az idegeneket. Ez volt a tizenötödik századbeli Bécs legtarkább városrésze, amelyről a hosszú, vörös, csapzott hajú, mindig éhes és mindig szerelmes utcai poéta, Beheim Mihály azt állította, hogy boltjai alatt zsidók, görögök, németek, franciák, törökök, spanyolok, olaszok úgy sűrögnek-forognak, rikácsolnak, kurjongatnak, mint Bábel tornya körül a bibliai népek tengernyi fajzata.

Május vége felé járt az idő, a nap verőfénye még nem perzselte, csak gyengéden cirógatta a járókelők szabadon hagyott nyakszirtjét. Az idegen mégis hajadonfővel járt a Duna felől fújdogáló szélben, amely hosszú, vörösesbarnás, kissé ősülő fürtjeit néha meglobogtatta, felborzolta és meglengette, mint egy nagy, nemes paripa sörényét. Rengeteg természetét, amely nem hosszúságban, hanem szélességben hívta ki az emberek gúnyos bámulatát, olyan finom, meleg, puha posztóból készült, csaknem bokáig érő kabát takarta, hogy az üvegezett boltkíratok mögött ácsorgó kereskedők megcsóválták a fejüket.

- A legdrágább brabanti gyapjából készült firenzei kelme... ez valami pápai legátus vagy velencei bankár.

És izgatottak lettek, és egymásnak mutogatták a tétova jövevényt.

- Csoda, hogy nem jár hordszéken, s nem kíséri a kliensek, zsoldosok, szolgák és egyéb ingyenélők serege - jegyezte meg irigykedve egy sápadt, lenhajú északnémet kereskedő, aki áruit már hónapok óta őrzi az ostrom miatt haszontalan és tepsedő időtöltésben.

- Bizonyosan Mátyás király udvarából jön - tette hozzá egy fiatal városi jegyző, aki mindeniben kémet szimatolt, és elfutott, hogy jelentést tegyen a városbírónak.

Az idegen nem hallott semmit, és nem vett tudomást a feléje tornyosuló érdeklődés morajlásáról. Nagy, vörös, széles, mosolygós arcát hol jobbra, hol balra fordította, és elnézegette a keskeny, magas, csúcsos vagy lépcsőzetes homlokzatok feliratait, festményeit és domborműveit. Lustán szedegette vastag, kövér lába szárait, amelyen sötétbarna, puha selyemnadrág feszült, alul kényelmes, barna cipők magas szárába gyűrve, mintha súlyos dór oszlopokat finom spanyol arab bőrbe és selyembe pólyáznának. A cipő felső szélén, a kabát hajtókáján, az ujjak feltűrt végén keskeny oroszországi prémcsík jelezte lovagi rangját az idegennek, aki damaszkuszi rózsavíz illatát árasztotta maga körül, mint egy bálba készülő fiatal menyecske. Pedig látszott rajta, hogy túlvan az ötvenen, s néhány foga, ha kicsillant nevető ajkai közül, barna volt és erezett, mint az elefántcsont. Kövér, fehér, ápolat kezében vékony botot szorongatott, amely nagy, aranyos gombban végződött.

- Pfuj, undok, cicomás öreg cortegiano - állapította meg egy arra haladó teológus, aki Szent István dómjának iskolájában tanította a latin grammatikát, és néhány évvel ezelőtt Bolognában megismerkedett némely hiú és piperkőc humanistával.

Az idegen ezt sem hallotta meg, egyenletes lépéseit meg sem gyorsította, de mint aki már ismeri a járást, bekanyarodott a Hoher Marktra, s az öreg Bürgerschranne mellett meg sem állva, továbbkopogott a hegyes, apró kavicsal fedett, fákkal körülültetett úton a Zsidó tér felé. Itt kissé megállapodott, megfordult, és hosszan utána nézett egy pirosra kifestett, rövid

szoknyás, rongyos saruiban is kellemes külsejű lánynak, aki egy fürdőház kapuja alatt tűnt el, hátramosolyogva az előkelő idegen felé. Itt már százával nyüzsgött a nép, és az idegen észre vette, hogy az áradat magával ragadja az Am Hof széles, komor vásárterére. Hajósok és halárusok, céhek hosszú menete, diákok és csavargók összevissza keveredtek egy-egy pillanatra, míg a tanács emberei, poroszlók, zsoldosok és a lovagok szolgálai el nem igazították az együvé nem való elemeket.

- Micsoda sokadalom ez? - kérdezte egy mellette eliramló, mezítláb, rongyos nadrágú, bárány bőr bundás paraszttól.

Az nem értette az idegent, kiöltötte a nyelvét, és tovább szaladt.

Egyszerre kűrtharsona zengett fel messziről, emberek rohantak ki minden kapuból, s a fekete kabátos, aranygombos, sörényes lovagot magukkal vonszolták a karmeliták temploma mögé, a fegyverszertár és a pénzverőház által beszegett tornatérre.

A régi hercegi vár épülete előtt feketén hemzsegett a sokadalom. A piacok most ürültek ki véglegesen, miután reggel a polgárok, a lelkészek, a burgbeliek, aztán a parasztok, a munkások és a napszámosok bevégezték vásárlásaikat. Szombat volt, hetivásár napja. A Hoher Markt felől özönlöttek a pékek, halárusok és zöldséges kofák, a Lichtenstegről pedig a mészárosok. A Stubenthor irányából lacikonyhások szedelőzködtek fel, hogy hazavigyék a maradékokat. A Graben tejeskannái is itt csörömpöltek, és itt nyargalásztak fel s alá a céhek maszatos apródjai, csúfot üzve mindenből, de különösen a vidéki parasztokból, amíg nem akadtak egy-egy markos Till Eulenspiegelre, aki szóval is meg ütlegekkel is megtanította őket becsületre. Itt sétáltak fel és alá a bursák és kotteriák, a diákszallók és internátusok vidám lakói, akiknek egy része szívesebben járta a bor- és sörpincék hagyma- és alkoholszagú, szabad lányok kacajától, kóbor zenészek hárfáitól, színészek, csepűragók, kalandorok és zsoldos katonák énekétől hangos tavernáit, mint a hercegi akadémia fehér, komor termeit.

Az idegen férfiú arca fel-felmosolyodott az utcai élet látványosságain. Nyaka szabadon piroslott ki mélyen kihajtott gyolcsinge fehérségéből; tokája kettős redőben lógott széles, erős álla alatt, s vastag, egyenes orra meg-megrándult, ha megfacsarta finom szaglószervét az utca közepén folydogáló zsíros, festékes, poshadt, szennyes lé illata, amely a bőrkereskedők, cserzővargák, posztómosók műhelyéből, csapszékek és mészárszékek udvarából szivárgott a kanálisba. Szemmel láthatólag tetszett neki ez az élet, aminthogy mértéktelenül vastag végtagjai, lelógó, hegyes és minden lépésnél megremegő hasa, széles, piros, húsos arca, szelíd kék szeme és őszbe borult, dús, lengő sörénye alatt nem is lakozhatott másfajta lélek, mint csak azé az emberé, akinek minden tetszik ezen a világon, mert neki magának rendben van a szénája, vagy ha nincs is rendben, de majd rendbe jön Isten segítségével. Lemosolygott arcáról az élet szeretete, és ha szemével végiglelt az összeszaladt polgárleányok lenge, színes, minden lépésnél szétnyíló, testhez tapadó szoknyáján, összecsucsorította ajkait, és halkán csettintett a nyelvével.

- Nálunk ugyancsak csinosabb tollazatuk van ezeknek a kis madárkáknak, de itt is gyenge a húsuk, és meleg lehet - Herkulesre mondom - az ölelésük.

Asszonyokban is minden tetszett neki, csak fiatalság és egészség piros illatát érezte testükön.

Ember ember hátán tolongott a barnára avult, esetlenül égre törő, felül csúcsos, alul idomtalanul terpeszkedő, gerendákkal, bolti fülkékkel, korridorokkal körülszegett épületek között.

A kövér idegen próbát tett, hátha szóba tudna valakivel elegyedni. Mellette egy fehér csuklyába burkolódzott barát izzadott. Ahhoz fordult ékes latinsággal.

A karmelita nagyon megörült az ismeretségnek.

- Ez Keller János császári helytartó műve - magyarázta izgatottan. - Az Isten megverte ezt a várost! - sóhajtott utána keservesen. - Ó, Ausztria, ó, Bécs! Mi lesz belőlünk, nyomorultakból! Naponta két temetést végzek, és senki sem fizeti a stólat, mert a város körül van zárva, és az emberek azzal érvelnek, hogy háborúban nem kell fizetni a papnak. Ők még a háborúból is hasznot akarnak húzni, domine. Kiűztük a zsidókat, s most a kölni meg regensburgi kereskedők szívják a vérünket. A tanácsban minden második ember magyarpárti, a barbárokkal tartanak, uram, akik disznó testébe bújt ördögök és fajtalan hun hajadonok ivadékai, és megeszik a saját magzatjukat, ha az nem ígérkezik elég erősnek, hogy majdan rabolni, öldökölni és gyűjtogatni tudjon.

- A magyarok emberhúst esznek? - kérdezte az idegen szelíd borzalommal.

- Gyermekehúst, uram - jajveszékelt a fehér barát. - És vérfertőzők, hazugak, hűtlenek, törökkel cimborálók és kegyetlenek a magyarok. Tolvajok.

A tömeg harsány rikoltozásokkal fogadta a kürtösöket.

- Akasztani visznek valami eretneket? - kérdezte az idegen.

- Annál is rosszabbat - sóhajtott a barát. - A császár és a város árulóit hozzák. Az ott ni, az a sovány, fekete, az Haidn polgármester, a másik pedig Tenk, a városbíró... Vagy te nem is tudod, mi történik itten?

Az idegen szomorúan rázta a fejét:

- Most jöttem Milánóból.

- Haj, haj, Milánó - sóhajtott a barát. - Az aztán a város, láttam a dómot, micsoda nép, micsoda fejedelem! Micsoda stóla, micsoda temetések!

- Miért akasztják fel a polgármestert?

- Hja, te nem értheted meg a mi nyomorúságunkat. A nép macskát és patkányt eszik, hatvannégy pfenniget kérnek egy font borjúhúsért. A külvárosokban minden ház üres, a fák kérgét és a mezők fűvét nem a barmok rágszálják, hanem a szőlőmunkások. Dögvész van az éhségtől, a kántor megette a faggyúgyertyát a klastromban, és senki sem akarja a stólat megfizetni.

- Miért nem kergetik el az ellenséget? - kérdezte az idegen jámborul.

- Hohó, te nem ismered Mathias Corvinust, a hunok barbár fejedelmét!

- Nem hallottam róla.

A barát összerázkódott, és keresztet vetett magára. Ördögűző szavakat mormolt, s odasúgta az idegen fülébe:

- Ő a démonok királya, Lucifer előfutárja, Belzebub követe, Asmodi helytartója. Varázsló, mágus, ördögidéző és a pokol főkapitánya.

Az idegen hitetlenül mosolygott. A tömeg keményen tolakodott előre, és irgalmatlanul nyomkodta az ő kövér hátát és oldalbordáit. Curgott róla az izzadság, és fulladozott a piszkos polgárok kigőzölgésében. A barát pergő nyelvvél folytatta:

- Mátyásnak semmiféle földi hatalom sem tud ellenállni. Ha mereven ránéz valakire, az menten a halál fia. Ha segítségül hívja túlvilági cimboráit, vízzel árasztthatja el Bécset, magasztalja a szőlőt, elsorvasztja a rügyet, terméketlenné teszi a földeket, barmokat és asszonyokat.

- Honnan ez a nagy varázshatalma?

- Eladta lelkét az ördögnek. Ezért szüntelen olyanon törí a fejét, ami kedvükre van a pokolbeli hatalmasságoknak. Ezért olyan vérszomjas, mint Néró és Diocletianus. Már tizennyolc éves korában megverte és börtönbe vetette nagybátyját és az esztergomi érseket, akiknek királyságát köszönhetette.

Az idegen arca megrándult, de érdeklődve faggatta a barátot:

- Vérszomjas ember az a Mátyás?

- Antikrisztus - nyögött a másik. - Már saját országában is gyűlölik, és sokszor fellázadtak ellene. De neki semmiféle földi hatalom nem képes ellenállni. Ellenfeleit földbe ásatja övig, és meztelen testüket nyíllal lövöldözi. Ha egy faluban egyetlen ellensége van, az egész falut elfogatja, s az ártatlanokat karóba huzatja, forró zsírban megsütteti, kutyákkal marcangoltatja, ágyúba gyömöszölve kilöveti, gégejükét, beleiket kitépeti. Különösen szeret asszonyokkal kegyetlenkedni. Ezeket a hajuknál fogva felakasztatja, és meztelenül korbácsolatja, csecsemőiket a mellükhöz szögezteti, vagy lyukat vágat a testükön, s azon dugja be a gyermekük fejét. A kisdedeket megfőzeti és anyjukkal megeteti...

- Kitől hallottad mindezt, domine? - kérdezte az olasz, és kabátja ujjával gyöngyöző homlokát törölgette.

- Beheim Mihálytól, aki a császár poétája és zsoldosa volt, az isten nyugosztalja.

- Én Drakul vajdáról, az oláhok fejedelméről hallottam ezeket a szörnyűségeket.

A barát ingerülten felcsattant:

- Drakul vagy Mátyás, egyre megy. Otthon Drakulnak hívják a barbár oláhok.

- Magyarok - javította ki az olasz.

- Egyre megy - erősködött a barát. - Barbárok. Ördög fajzatjai... ellenségeink, s nekünk, gyenge, gyámoltalan és bűnös bécsiéknek vele, az Antikrisztussal kell megküzdenünk. Ó, Bécs, ó, Ausztria, széttépnek téged a fenevadak, a sátán kutyái, ha meg nem könyörül rajtad a mindenható Isten!

- Hát a császársban nem bízol? - kérdezte egy kevéske gúnnyal az izzadó lovag. - Hol van a császár, a birodalom, a pápa, az egyház?

A barát körülnézett, és egészen füléhez hajolt az idegennek:

- Már tavaly itt hagyott bennünket, s leveleket küld pénz és hadsereg helyett.

- Hát Miksa, a trónörökös?

- Menyasszonya szoknyáján ül, vagy a burgundi királyságért verekedik.

- A főurak?

- Tolvajok.

- A tanács?

- Tolvajok. Látod, ott evickél a hóhér kezei között a polgármester. Elcsente a gabonát a nép orra elől. Az a másik, akinek most szúrja ki a bakó a szemét, az a városbíró. No, az sem fogja többé az aranyait olvasgatni. Ilyenekre vagyunk bízva, s az Antikrisztus már St. Max és St. Paul hídján ütötte fel főhadiszállását. A császár meg leveleket ír - ismételte kétkedően -,

s azzal biztat bennünket, hogy az asztrológusok a magyar király közeli halálát jósolják a csillagok állásából, tehát nem érdemes pénzt és vért fecsérelni a védekezésre.

- Ha az asztrológusok mondják...

- Dögvész rájuk, valamennyire! - ordította a karmelita. - Csalják, lopják, meggyalázzák az embert... olyanok, mint az orvosok. Tőlem is egy bajor aranyat kért doktor Tichtel egy nyomorult köpölyözésért. Tolvajok.

Az elítélteket ezalatt a tér közepén felállított emelvényen marcangolták a hóhérok. A tömeg zúgott és káromkodott. Anyák felemelték csecsemőiket, hogy lássák az árulók és uzsorások bűnhődését. A barát magyarázta:

- Itt szokták a városbíró és a tanács ítéleteit végrehajtani. Itt vágják ki az eretnekek és hazugok nyelvét s a tolvajok karját; a szökevények lábát itt fűrészelik le tövestől az Isten szentséges nevében. Kerékbe törik a fajtalanokat, kiszúrják a szemérmetlenek szemét, megégetik a boszorkányokat, és felakasztják a rablókat és zsványokat, de az árulóknak, uzsorásoknak nincsen méltó büntetésük e földön.

- Akár csak Drakul vajda udvarában - tette hozzá gúnyosan az idegen.

A barát az emelvényen ülő előkelőségekre mutogatott.

- Látja, az ottan dr. Keller, a helytartó s az a két vitéz, vértben, ezüstben és tollas fővegben: Hans Wultersdorfer és Strahl, császári kapitányok. Az a kis köpcös, az a dominikánusok perjele, az a hófээр aggastyán Fruman, az egyetem rektora.

- Ki olvassa az ítéletet?

- Pempflinger, az új városbíró. Megsúgom magának, hogy az is gazember, magyarpárti.

- És az az aranyláncos, prémkabátos, bársonysüveges?

- Az Een, a polgármester. Kétszínű, gyáva, alattomos fickó. Egyetlen derék ember van ott az emelvényen, azt mondom önnek, domine.

- Nos?

- A hóhér, aki most vágja le Lorenz Haidn kezét.

Az idegen összeborzadt. A nép üvöltött rémületében és bosszúja gyönyörűségében. A trombitások szakadatlanul harsonáztak, a papok hangosan mondták a könyörgéseket, a gyermekek sírtak, az asszonyok ájultak, de felmászta a bódék tetejére, hogy lássák a két városi előljáró kinszenvedését.

- Úgy kell neki, miért rejtette el a gabonánkat!

- Pénzt találtak nála ládaszámra.

- Tépjétek ki hazug nyelvét!

- Dobjátok kerékbe, törjétek össze csontjait a tolvajoknak!

A céhek meglobogtatták zászlóikat, mint úrnapiján vagy feltámadáskor. Senki sem tudta, félelemtől vagy örömtől reszket-e egész testében.

- Kenyeret, kenyeret! - ordították a külvárosiak.

- Ne öljétek a szerencsétleneket, inkább adjátok fel a várost! - kiabálták mások, de hamarosan elhallgattak, és véres fejüket tapogatták.

Az idegen tűrhetetlennek kezdte érezni a hőséget, a szorongást, a csatorna és a tömeg kigőzölgését és a barát fecsegését. Látni is alig látott valamit, csak mintha amfiteátrumban ülve nézne véres tragédiát. Közvetlen szeme előtt vonagló, rángatózó vállakat, jobbra-balra hajladozó fejeket és hadonászó vörös, szőrös, kék eres, izmos karokat látott; azon túl a sapkás és kopasz fejek erdejét; tovább zászlókat és kimagasló alakjait a lovagoknak vagy zsoldos katonáknak; aztán egy emelvényt, rajta elmosódó, izgó-mozgó figurákat, homályosan, fetrengő, térdre bukó és kínszenvedésben vonagló elítélteket, nekigyürkőzött hóhérokat, akik ugrálva és nagyokat dobbanva dolgoztak, mint a mészárosok. Ezeken túl látta a hegyes kőházakat, néhány templomtornyot, amelyek nem szédültek le, nem roskadtak össze e vérfagyasztó színjátékra, végül az eget, amely borongós volt, fellegekkel terhes, baljóslatú és ólmos. A fellegeken túl elképzelte az Úristent, aki összeráncolja a szemöldökét, és villámaival szándékozik lesújtani.

Ennyit látott a kövér, nehéz selyem- és posztóruhájában lihegő olasz, és a gyomra émelyegni kezdett. Határtalanul megörült, amikor a tavaszi felhők nyiladozni kezdtek, és le-lepottyant a tömeg fejeire egy-egy kövér esőcsepp.

Az emberek megdühödve kiabálták:

- Végezzenek a gazemberekkel! Látni akarjuk a fejét az uzsorás Tenknek. Ide a fejét!

Az eső sűrű cseppekben hullott a kiabálók fejére. A barát nyakába húzta kámzsáját, és halkan mormogott:

- Haragszik az Ég is... haragszik az Úr! Misericordia!

Aztán felkapta fejét, és harsányan elkiáltotta magát:

- Bécsiek, tartsatok bűnbocsánatot! Böjtöljete és imádkozzatek! Nyakunkon az Antikrisztus, ó, Bécs, ó, Ausztria, Isten irgalmazzon nekünk, szegény bűnösöknek!

- Hiába minden vérontás, minden penitencia! - jajveszékelt egy dagadt képű, bozontos állú, nyurga, öreg fickó, kiszolgált zsoldos vagy megrokkant útonálló lehetett - a magyarok oly sokan vannak, mint a csillagok az égen.

- Adják fel a várost! - kurjantott egy hajós, aki Pozsony felé igyekezett áruival, de itt rekedt Bécsben, mert az ellenség hármassal elzárta a Dunát.

A hajósnak nekiestek, és agyba-főbe verték. De azért elég sűrűn hallatszott:

- Ne csalják a népet! Könnyű a gazdagoknak! Azoknak teli van az éléstáruk.

- Kenyeret, gabonát!

- Két hét óta sóttanul eszem az útilapuból főzött reggelimet.

- Tolvajok!

Ez a szó végigzúgott a tömegen, mint örökké visszatérő refrénje egy nagyheti jeremiádnak.

Egy vállas, tagbaszakadt hentes elkurjantotta magát:

- Menjünk a falakra! Űzzük el a magyarokat!

Senki sem válaszolt.

A barát megrántotta szomszédja kabátját:

- Látod, egyetlen ember akar csak hadakozni.

- Miért van ez így? - kérdezte kíváncsian a lovag, és zsíros arcából mosolyogva nézett ki jóságos kék szeme világa.

A karmelita vállát vonogatta.

Villám hasította végig az égboltozatot, s nyomban utána két hatalmas dörrenés rázta meg az ablakokat.

- Mi ez? - hökkent meg a vitéz henteslegény. - Ilyen égzengést még nem hallottam.

- Ez inkább ágyúszóhoz hasonlít, mint égdörgéshez - jegyezte meg a rokkant zsoldos.

- Égzengés.

- Ágyúszó.

Így kiabáltak összevissza az emberek, és forgatták a fejüket, hogy honnan jön az újabb veszedelem.

- Nézzétek azt a felhőt! - jajdult fel a karmelita, és hosszú ujjával egy sötét, sűrűn gomolygó fellegre mutatott, amely rengeteg szekérhez hasonlított, hosszan előrenyúló, idomtalan vastag rúddal, s a rúd végén füstfekete pára kavargott.

- Az Antikrisztus ágyúszekere! - bődült el a rokkant katona.

- Felhőből lövi Bécset az Antikrisztus - mondta utána egy könyvkötő, aki az artium facultas kliense lévén, sokat hallott a mágusok tudományáról.

- Ágyú, felhő, Antikrisztus, Isten irgalmazz nekünk!

Az asszonyok belefogtak a Libera nos Domine szívet tépő dallamába.

- Bizonyos, hogy itt titokzatos erők munkálkodnak - súgta szomszédjának a barát. - Csupa titok és varázslat mindenütt. Tegnap, lám, a klastromban járt egy korneuburgi menekült, s elmesélte, hogy pont éjfélkor pokoli csörtetés, ugatás, üvöltés, bögés, dobogás verte fel álmaiból. Kinéz, hát látja, hogy az országúton, erre Bécs felé, négyezer veszett kutya lohol kilógó nyelvvel, behúzott farokkal, véres horpasszal, ugatva, szűkülve, mint a megszállottak. A falka után négyezer disznó rőfögött, mindegyik hátán egy-egy meztelen szűzleány.

- Boszorkányok? - kérdezte az olasz.

- Biztos, hogy boszorkányok. A magyarok ősanyái, akikből támadtak.

- Nos és azután?

- A disznók után ökörgulya loholt. Irtózatossá váltak egymásba akadva, egymást legázolva, véres patakokat hagytak maguk után. A gulya után fegyveresek vágattak, tűzokádó lovakon, talpig vasban, csörömpölve, dobogva, de fej nélkül valamennyien. Ez a Mátyás fekete serege, amelynek feje sem látszik ki a vértből és a páncélsodronyból, amibe elbújnak a golyós fegyver és mérgezett nyilak elől. A vitézek után egyedül száguldozott egy óriási lovas, aranyban, vérben, verejtékben, mint...

- Az Antikrisztus - vágott közbe az idegen.

- Mátyás volt, Mathias Corvinus, és nincs előle menekvés, mert ő a mi hátunkon táncoló súlyos tenyere a büntető Úristennek - harsogta a pap.

Azután a szomszédaihoz fordult, és megáldotta őket:

- Hogy erőt ne vegyen rajtatok a gonosz, és fel ne perzseljen a felhőszekérből fejetekre hulló tűzeső. Ámen.

Sok asszony sírva fakadt, és a barát kezeit csókolgatta. Az eső keményen verte a koponyákat, a tömeg siettette a kivégzést.

- Gyorsan a fejét a semmirekellőnek!

Újra és újra megdörrent az ég, mintha földre zuhanna a mennyek boltozatja. Rettenetes csattogás, zengés, dördülés rázta meg a levegőt, szélvihar kerekedett, a házak ablakai csörömpölve hullottak a földre.

- Ez az Antikrisztus műve - hördült fel a karmelita, és kámzsája alól feszületet rántott ki, és az ég felé nyújtotta: az Antikrisztussal szembe a Megfeszítettet.

- Egyebet is tud ám az Antikrisztus! - kiáltott fel egy péklegény ijedt humorral, és bütykös ujjával keletre mutatott, ahol Mátyás tábora állott közvetlenül a Niclas-hídfő előtt. Mindenki abba az irányba pillantott, és a rémület kiáltása szakadt fel a torkokból. Ott apró, vörös lángok lobbantak fel a magasba, amelyeket velőtrázó dörrenés követett.

- Az Antikrisztus ágyú! - ordított a szerzetes, s most már mindenki tudta, hogy az égi háború zenebonájába az ostromló Mátyás király is beleszólt.

Még Mátyás messzehordó lövegei sem tehettek kárt a város belsejében - ezt valószínűleg az ostromló hadvezér is tudta -, de az égzengés, orkánfüttyülés, esőzuhogás rémítő hatását bizonyára ki akarta használni a bécsi szívek megdermesztésére.

- Az Antikrisztus harcba szállt a tolvajok és latrok érdekében! - üvöltötte a szerzetes, és bemenekült egy vastag falú ház bejárata alá.

Az emelvényen most már gyorsan végeztek az elítéltekkel. Haidn polgármestert felakasztották, Tenk városbírót pedig lefejezték.

A tömeg szétfutott. Félóra múlva üres lett a régi Burg tájéka, csak a halottak körül foglaltoskodott néhány törvényszolga, poroszló, bakó és lelkiatya. Asszonyok felmosták a vért, és a néptelen utcákon csakhamar megjelentek a nehéz, otromba halottas kordék, hogy kivigyék a hullákat a város erődítésén túl, a megbélyegzettek, latrok és öngyilkosok temetőjébe.

A kordét egy részegen dülöngő, rongyos ember kísérte. Az eszelős Thomas volt, aki az ostrom alatt két fiát elveszítette, és koldussorsra jutott. A szerencsétlen ördög szeméből potyogott a könny, és részeg, rekedt hangon ismételte:

- Drága a kenyér, és olcsó az emberélet.

A szél elült, az eső éppoly hamar elállott, mint ahogy kerekedett, a nap újra kisütött, mintha e nyájas, meleg, óriás barátja, anyja, tápláló dajkája a földnek kizárólag csak az emberi kegyetlenség szörnyű pillanataira fordította volna el arcukat. Sugárzott, melegített, éltetett május végi derűs, megbocsátó kedvében, feledve a holtakat és új életre bátorítva az eleveneket.

Az idegen lovag is kibújt valahonnan, egy fából összetákolt bolt gerendái alól, és egykedvű nyugalommal visszasétált azon az úton, amelyen két órával előbb idejött. Barátja, a karmelita, néhány hebegő szóval elbúcsúzott tőle, és besurrant a kolostorba.

Az idegen utána mosolygott. Úgy látszik, kövér, puha kebelében olyan szív dobogott, amely a fecsegőket, rágalmazókat, korlátoltakat, babonás és kegyetlen képmutatókat is szerette.

Hogy átkozta az asztrológusokat - gondolta magában -, és az első mennydörgésre túlvilági szellemek, Antikrisztus, Asmodi és a fekete mágia jutott eszébe szegénykének.

Útközben komolyan elgondolkozott. Körülnézett a néptelen utcákon.

Mi történik itten? Látszólag minden izgalom megszűnt a városban, de a házak falain belül remegnek a szívek, és sötét gond, kétség és határozatlanság tépi az emberek agyát. Az árva Bécs ostroma már hónapok óta tart, sehonnan sem int segítő kéz, az éhség és munkátlanlás nyomorult izgalma türhetetlenné teszi az életet. A tanács fele amellet erösködik, hogy fel kell adni a várost. Az egyetem is titkon ezt öhajtja, a polgárok unják a háborút, csak a császárral szemben szégyenkezik mindenki. Egymást marják, rágalmazzák inkább, és figyelik egymás mozdulatát, hogy kire foghassák majd rá a kezdeményezés gyűlöletes szerepét. Mátyástól rettegnek, de reménykednek is benne. Egy kis nemzeti megalázkodás árán sok jót lehet tőle várni: fényt, hatalmas udvartartást, bő élelmet, pénzt, a kereskedelem és ipar feltámadását. Bizonyára ezt latolgtják most a polgárok, akik életüket házuk szűk falai között töltik; a céhek, amelyek körmenetek, vasárnapi mulatozásaik, békés sörözgetéseik és vagyonosodásuk után siránkoznak. Nem értik sem a birtokosok, sem a papok, sem a hivatalos vezetők vonakodásait. A nagy napon a polgármester és a városbíró kivégzését nem is az öök, hanem a kenyértelen, izgága, munkájukat vesztett csöcselek és a zsoldos katonák kívánságára rendelte el a császár helytartója. A forradalmi indulatokat akarták ezzel levezetni: látványosságot és elégtételt adni a népnek, türelemre szoktatni véres szórakozásokkal, mígnem valami isten csodája el nem dönti a város sorsát.

Erről tünödött útközben az idegen, és finom ajkát gúnyosan felbiggyesztette.

- Úgy kell a császárnak. Gyűlölöm a fajtáját, egész guelf csöcselékével együtt. Éljen a szabad, szép, független Latium, Vergilius és Cicero megszentelt földje. Gyűlölöm ezt a piszkos, pocsolja- és szemétdombszagú tömeget, németet, zsidót, csehet, morvát... pfuj...

Aztán elmosolyodott.

- Szegény férgek... kemény táncot járat majd velük az isteni Mathias! Ezek majd megtanulják, hogy mit tesz az: modern államban, imperátor alatt élni, mint egy római castrumban...

Nyomban el is komolyodott.

- Kár értük... Olyan szépen eljátszadoztak eddig öreg, nagy orrú, babonás, gyáva, fogatlan, vénasszony császárukkal. És milyen szép házakat építettek: kövezik az utcákat, ejnye, szorgalmas egy népség, azt meg kell adni nekik. Fákat ültetnek a gyalogjárók szélére... nini, hogy rügyeznek a cserfák és a gesztenyések... És csinosak az asszonyaik.

Örjárat haladt el mellette. A vezetőjük tollas főveget viselt, és barna mechelni posztóban illegette vékony derekát.

- Adj Isten, vitézek! - szólt rájuk barátságosan.

Azok köszöntek, és tovább rótták az utcákat.

- Kár volna értük.

Egy vastag falú ház ablakmélyedéséből anya, két nagyocska leány és egy szőke fürtű gyermek kandikált a napsütéses, nedves, csöpögös, tócsás utcára.

Az idegen nyájasan intett feléjük.

- Hogy reszket a szívük szegénykéknek!

A szíve felmelegedett, és elképzelte a bécsiek boldog, derűs családi életét. Már sajnálta őket, és szeretett volna beállítani hozzájuk, egy pohár mézzel kevert sört és pirított ringilát, kerek, ropogós, finom cipót elfogyasztani.

- Tulajdonképpen miért is háborúskodnak az emberek? - tűnődött elérzékenyülve, s már megszerette a bécsieket, megbocsátott a császárnak is, és legjobban azt kívánta volna, ha minden a régiben marad, s ő előadásra jelentkezhethetné a hercegi akadémián latin és görög auctorokból.

A Lugeckre érve, nem látott mást, csak hazasiető, ijedt, szepegő polgárokat, részeg zsoldosokat, fuvarosokat, akik elkésve érkeztek a külvárosokból, egyetemi klienseket, docenseket és diákokat, akik a bursákba igyekeztek vacsorára.

Egy artista diák ittas fővel baktatott szembe az idegennel. Egyikét dúdolgatta azoknak a kedves és értelmetlen carmina buranának, amelyek mint jószagú ibolyák szegélyezik a középkori egyetemi élet egyhangú, száraz tarlóit. Egyenesen nekiment a jövevénynek. A lovag aranygombos, vékony botját tartotta a scholaris elé.

A diák hátrahőkölt, és dühös meglepetéssel bámult az idegenre. Láta, hogy lovaggal és olaszos külsejű öregúrral áll szemben, talán kóbor humanistával, vagy új magisterével az egyetemnek. Sokkal ittasabb volt azonban, semhogy türtőztetni tudta volna hetyke pajkoságát. Rápillantott az idegen tekintélyes hasára, kinyújtotta karját, megbökte mutatoujjával, és harsány kacagással latinul gúnyolódott:

- Hej, domine, mások hátul, a hátukon hordják ám a tarisznyát, te meg elöl viseled a poggyászatot?

Az idegen nyájasan nézett a fickóra, mintha a részeg diákokban is örömét tudná lelteni alkalomadtán.

- Öcsém, okos ember elöl hordja azt a tolvajok országában.

Ő is harsányan beszélt, és latinul, úgyhogy a körülötte lézengő diákok meghallották. Az erős tréfán mindnyájan nevettek, mert a tolvajok alatt a polgármestert és a városbírókat értették, akikkel az egyetem hallgatói örökös hadilábon álltak. Jólesett nekik, hogy a rovásukra új tréfát hallottak a vidám idegentől. Az öregúr azonban komolyan szétnézett, és megkérdezte tőlük:

- Nem mondanátok meg, hogy hol lakik Messer Niccolo Teschler, a gazdag kereskedő, diplomata és hadvezér?

A diákok megmutatták a házat, ahol Nicolas Teschler, a legelőkelőbb posztó-nagykereskedő és földbirtokos, császárok és püspökök, tudósok és bankárok barátja, a város leggazdagabb polgára lakik.

Teschler háza három utcára szoló hatalmas köpalota volt, arccal a Lugeckre, jobb szárnyával az alsó, baljával a felső Bäckerstrasséra könyökölve. Valamikor a regensburgi kereskedők árulerakodó csarnoka volt, s erre emlékeztetett a lépcsőzetes oromzat alatt magasba nyúló, háromszög alakú homlokzaton látható freskó, amely Regensburg városát ábrázolta ezzel a felírással:

Mich Regensburg bewahre allezeit
Die allerheiligste Dreifaltigkeit.

A front fehérre vakolt terméskő falán ornamentális díszítések árulták el a bécsi festőcéh - schilterek - ügyességét. A gazdag háziúr a festőcéh nagymesterével, Rueland Farkassal díszíttette a Regensburgerhof büszke homlokzatát.

Kétemeletes volt a palota, s az első emelet magasságában jobbról-balról két széles erkély nyúlt ki az utca fölé, meggörnyedt mitológiai emberalakok - jobbról egy gigantikus nő, balról egy óriás férfi - hátára súlyosodva rengeteg köterhével. A két erkély alatt díszlett a tulajdonos

hódolata a város iránt: Bécs címerpajzsa egy angyal kezében. A kettéosztott pajzs egyik mezejében vörös alapon a városi kereszt, a másikon az osztrák szövetségi címer.

A palota széles tölgyfa kapuja tárva-nyitva várta az udvarba begördülő szekereket, amelyek a hetivásárról jöttek haza éjjeli pihenőre. Más szekerek ellenben kifelé tartottak, megrakodva gabonával, liszttel, borral, főzelékkel. A gazda pincéjéből, padlásából és kamráiból kerültek elő ezek a drágaságok, és útjuk a városház felé vezetett, ahol az éhező polgárság számára a tanács élelmiszer gyűjtött és osztogatott.

Az idegen lovag befordult a kapun, és eltűnt a széles, mély, bolthajtásos bejárat homályában.

Éppen meghúzták a harangot a Szent István-dóm nagytornyában.

A városház felől néhány tanácsúr és egyetemi doktor alakja tűnt fel az alkonyodó nap lila fénynyalábjában.

- Ah, a magisztrátus! - suttogtak a diákok, s egyikük hirtelen a homlokára csapott:

- Jó volna jelentést tenni nekik a gyanús idegenről.

- Az ám - felelt a másik -, gyanús volt, átkozottul gyanús.

- Nem láttad, hogy járt a szeme körös-körül? Hogy figyelt! Hogy faggatott bennünket! Milyen bőbeszédű volt!

- Szidta az előjárókat. Tolvajoknak nevezte a polgárokat.

- Tolvajok városa: Bécs, ezt mondta a gyalázatos.

- Kém volt, esküt teszek rá.

A részeg diák, egy gazdag bécsi fuvaros fia, húsz éve adós az artium első vizsgájával, újra a homlokára csapott.

- Mátyás király volt, maga Mátyás király, erre megesküszöm.

A diákokban elhűlt a vér. Sok kósa legenda járt a magyar király kémkedéseiről. Egyszer itt látták, máskor ott, parasztruhában, talyigásnak, drótosnak, közkatonának, hajóslegénynek öltözve, gyümölcsáros kofa, kolduló barát vagy öreg javasasszony képében. Miért ne jelenhetné meg egyszer olasz vagy spanyol tudós tógájában?

- Mátyás volt, Corvin Mátyás - esküdözött nyomban valamennyi.

Nyomban jelentették az odaérkező rector magnificusnak.

Dr. Frurnán, ősz, egyenes, szikár pap, többszörös magiszter, prépost és kanonok, összeráncolta a homlokát.

- Milyen volt az ismeretlen?

- Alacsony, kövér.

- Hosszú, szikár, vörös hajú.

- Görbe lábú, nagy orrú.

Ilyen feleleteket adtak a diákok, s az egyik tanár, Tichtel János dr., egyetemi orvos és csillagász, haragosan rázta a fejét:

- Mátyás király erős, izmos, alacsony, széles vállú, vöröses hajú, nagy orrú ember, a negyven körül. Ilyen volt az idegen?

- Ilyen volt, egész kicsiny, vörös, rezes orrú részeg fickó.

Arra jött az őrző a mehelni posztóban kényeskedő vezetővel.

- Nem láttatok idegent a körjáratnál?

A vezető jelentette, hogy egy nagy bajuszú, szakállas, kékkabátos tudós tűnt fel nekik, aki erősen kémlelte a Zsidó utca táját.

- Mátyás volt, a magyar király! - rivallt rá a diákok csapata.

Egyszerre feltűnt a Lugeck szögletén egy vastag, fehér karmelitacsuha.

- Nem látott atyaságod gyanús kémkedő idegent a városban kószálni?

A karmelita arca kiragyogott.

- Egész nap a nyakamon lógott, és túrhetetlenül faggatott az erődítésekről.

- Milyen volt az ábrázata?

- Zsíros, vörös, ragyogó. A szeme kék, az orra egyenes, húsos, borotvált képű, a tokája két redőben omlott a nyakára. Nem is volt nyaka, olyan kövér volt, mint egy anyakoca.

- Elöl hordta a tarisznyáját - jutott eszébe a fuvaros fiúnak.

- Rengeteg teste volt - bizonyította a karmelita. - Dongott alatta a föld, és úgy szuszogott a jámbor, mint egy ellő tehén.

- Mátyás király volt! - ujjongtak a diákok.

- Nem Mátyás volt - jelentette ki Tichtel, az orvosdoktor.

Pempflinger, a magyarpárti városbíró is közbeszólt:

- Én ismerem Mathias Corvinust. Széles vállú, csontos, de nem kövér, s az orra nem egyenes, hanem horgas és széles, mint a saskeselyűé.

- Az, az - erősítette a karmelita. - Csontos volt, és sasorrú. Király volt, már a szaga elárulta.

- Elöl hordta a tarisznyáját - ismételte bárgyú röhögéssel a részeg diák -, és sasorra volt a fickónak.

Az egyetemi doktorok zavartan csóválták a fejüket, és bosszúsan dörögve odábbálltak.

A karmelita foga vacogni kezdett a félelemtől.

- Mátyás király volt, kétségtelenül. És én miket beszéltem neki Drakul vajdáról, Antikrisztusról és a gyermekevésekről! Isten irgalmazzon elveszett lelkemnek!

Aztán hirtelen kihúzta magát, és harsányan felkiáltott.

- Igen, ő volt, az Antikrisztus! Jöjjetek testvérek, kutassuk fel, és fojtsuk a kanálisba.

Ez az egyetlen módja, gondolta, hogy kimeneküljön a maga veszedelméből.

Az őrzőat lakozott a diákokhoz, a karmelita a Lugeck boltjai alól előlarmázta a mesterlegényeket, s útnak eredt velük, hogy Mátyás királyt, az új Antikrisztust kinyomozza és befojtsa a kanálisba.

II

A lobogó sörényű, kövér arcú idegen Teschler Miklós házában megszólította az első léhűtőt:

- Merre van a gazdád irodája?

Az üzleti helyiségek, irodák, minta- és árucarnokok, raktárak és boltok a földszinten voltak, itt dolgozott most az esti órákban Teschler maga is, és itt fogadta termetes külföldi vendégét. Az idegen szertartásosan meghajolt, és olaszul köszöntötte:

- Messer Niccolo Teschler, baccalaureusa a kitűnő ferrarai egyetemnek, dicső emlékezetű tanítványa a nemes Guarinónak, légy üdvözölve.

A kereskedő csodálkozva tekintett a jövevényre, aki ravasz mosollyal németül folytatta bókjait:

- Ha nem csalódom, uram, ön nekem tanítványom volt 1456-ban a páduai kerteken túl fekvő elyseumi kis tanyán, a márványtornácos Villa Montagnaneában, ahol sötéten bólogató ciprusfák alatt Janus Pannonius és Prothasius mellett Niccolo Teschler írta a legpompásabb epigrammákat.

A kereskedő felugrott:

- Csak nem Galeotti Marzio áll előttem, Merula és Philelpho legyőzője, az Academica Platonica koszorús tagja, a pápa és Lorenzo il Magnifico kegyeltje, a világhírű latin és görög nyelvész, filozófus és csillagász?...

- ...És ez idő szerint a dicső Mathias Corvinus könyvtárosa, fiának, János hercegnek nevelője, a francia királynak örökös udvari asztrológusa, a kabbalista tudományok saragossai doktora, Aragóniai Beatrix offensége felolvasója, és az ön legalázatosabb szolgája - folytatta Galeotti komoly és ünnepies meghatottsággal.

Megölelték egymást. A kereskedő abbahagyta munkáját, és vendégét felvezette az első emeletre. Már a lépcsőn elkezdtek cserélgetni ifjúkori emlékeiket.

- Hej, hej, annak csaknem harminc esztendeje! Te akkor nyurga, törekeny derekú, lenhajú, sápadt fiú voltál, aki Guarino mester internátusában alig bírtad a szigorú böjtöket, erőltetett attikai tornákat, végeszakadatlan memorizálásokat és titokban művelt duhaj italozásokat. Mert Guarino derék, öreg álszent fickó volt, aki feleségét hat fiú és hét leány erejéig becézgette, de maga is nagy kedvvel olvasta Beccadelli és a mi Pannoniai Jánosunk szerelmi költeményeit. Olyan korú lehettél, mint Csezmicei János, a nagyváradi püspök unokaöccse és ifjabb Vitéz János, aki most a király kancelláriai ügyvivője és veszprémi püspök... odaát van a táborban - hunyorgatott hozzá Galeotti jelentősen.

A kereskedő csendes, mély orgánuma meghatottan zendült fel a régi, vidám napok emlegetésekor.

- Aztán pedig Pádua mellett, a te villádban tanultuk a latint és görögöt tiszteletreméltó feleséged, donna... donna...

- Paulina... ízletes lombardiai konyháján - mosolygott a humanista.

- Remélem, életben van, és számos szép gyermek anyja.

- Meghalt az Úr kegyetlen akaratából... - válaszolt Teschlernek -, miután Jakabot, Euphemiát és Candidát hagyta nekem vigasztalásomra.

- Azóta özvegyen éldegél doktorságod?

- Nem jó az embernek egyedül lenni, mondja az írás, és gyermekeim anyjává egy erényes magyar nőt tettem, akiben még ma is nagy kedvem telik. Tőle van János nevű fiam és két szép hajadon leányom, éppen megéretten a házasságra és az anyai méltóságra. És ön, messere?

A kereskedő bevonszolta őt egy nagy, márványba épített faragott tölgykapun át a családi lakosztályba.

- Itt van feleségem, Veronica von Regensburg, két fiam és kicsi Dorotheám anyja.

A ház úrnője röviden üdvözölte a vendéget, akinek szeme-szája elállott az asszonyi lakosztály káprázatos fényén, a selyemből való falkárpitokon, Kisázsiból és Bizánzból való szőnyegek, velencei csipkefüggönyökön és nagy hollandiai mesterek szentképein. Teschlerné finom, germán típusú, harmincöt éves, szőke asszony volt, aki egészen a lovagi rend úrnői szerint öltözködött. Otthon való egyszerűsége kissé ósdi volt. Barna selyem, szoros, fűzőre simuló, bokáig érő egybeszabott köntös omlott le magas termetéről, amelyet derékban sugárzó drágakövektől hímes aranyöv - dupfeng - szorított össze, hogy az úrnő karcsúságát kiemelje. Finom, barna selyemcipője hegyes és kissé felkunkorodó orrával a régi lovagvárak hölgyeire, a Minnesänger eszményképeire emlékeztetett. Ékszer nem volt sem a fülében, sem a karján, sem az ujjain. Csak az övéről lógott le aranyláncon egy kis táska, amelyből kezítükör nyele és kulcsok kandikáltak elő. Haját, amely dús, sima és szőke volt, mint Aphroditéé, kereszt alakban aranyos hímzésű fekete selyemszalagok szorították össze fehér halántékától szabadon hagyott gömbölyű nyakáig.

Galeotti a szája szélét nyalogatta.

Micsoda asszony, micsoda szépség, micsoda nyugtalanság! - gondolta magában, s szeretett volna a maga éveiből, amelyek visszatartathatlanul törtettek az ötvenek vége felé, vagy húszat elsikkasztani.

Az úrnő engedelmet kért, hogy utánanézzzen a konyhának, Teschler pedig elvitte vendégét az U alakú épületnek a két Bäckerstrasse felé nyúló szárnyaira, hogy raktárait megmutogassa.

Földszintet és három alacsony emeletet foglaltak el ezek a bolthelyiségek; mindenütt rend és tisztaság; felügyelők, írnokok, céhbeli legények és szolgák sűrögtek-forogtak a raktárakban, amelyekben az ostrom óta rengeteg tömegben gyűltek fel az áruk. Teschler először a posztóvégeket mutatta meg, amelyek keletről, Perzsiából, Konstantinápolyból, meg a brüsszeli, mechelni, yperni, brabanti, tirllemonti, firenzei és veronai gyapjúgyárakból kerültek ide, és Lengyelország, Moszkva, Berlin, London, az északi tartományok meg Magyarország felé várták az utak felszabadítását.

Galeotti feje szédült, ahogy Teschler elmagyarázta:

- Ez itt a rajnai vörös és kék gyolcsok állványa, amott ingeknek való bizánci saben, távolabb díszruhák selyme, bársonya, szövete várja a vevőt. A harmadik teremben vannak a prémek: hermelin, coboly, nyest, vakondok, róka, farkas Magyar-, Lengyel- és Oroszországból. Külön terme van az aranyfonálnak, rojtoknak, hímzett selyemnek, csipkéknek, külön a szőnyegeknek, görög, török, perzsa és hindu függönyöknek.

- Micsoda kincsek, micsoda kincsek! - sóhajtozott Galeotti megrendülve. - Ó, ti boldog bécsiék!

Teschler legyintett a kezével.

- Bécs napról napra hanyatlik. Ma már alig tud megbirkózni a német Hansák versenyével. Másképp volt ez a múlt századokban. De amit az első Habsburgok szereztek városunknak, az a mostani császár keze alatt lassankint elsikkadt. Azelőtt se a passauai, se a regensburgi, se az északnémet kereskedőknek nem volt szabad máshol kirakodni, mint Bécsben. Bécs vitte az árukat Velencébe, Budára, Lengyelországba és Konstantinápolyba. III. Frigyes megengedte a brünnieknek, hogy közvetlenül kereskedjenek Velencével, majd árumegállító jogot adott a hainburgiaknak. A kölniek Bécs elkerülésével közlekednek Magyarországgal, s Verona Innsbruckon át viszi portékáját Augsburgba és Regensburgba.

- Buda pedig úszik a jólétben - vetette oda látszólag meggondolatlanul Galeotti, és hevesen sajnálkozott a bécsiekben. Aztán az épület bal szárnyán felrakott szerszámokat, díszbőröket, strucc tollakat, női piperecikket, üveg-, majolika-, kristály-, papírneműeket, az ipar és művészet újdonságait magasztalta.

- Hej, ha nagy orrát bedugja ide Mátyás, hogy kiürül ez egykettőre! - kurjantott lelkesen Galeotti, és elmesélte, hogy a ferrarai és nápolyi udvarok mellett a budai udvar szereti legjobban az új pompát és a ritka drágaságot.

Teschler elgondolkozva hallgatta barátja vidám fecsegését.

- Annyi bizonyos - szólalt meg később komoly elborulással -, hogy így nem tarthat soká.

Éles, erős harangcsengés sikoltott végig az épületen.

- Vége a munkaidőnek, estebédre csengetnek - magyarázta Teschler a vendégének.

- Pedig én a borospincéket is szerettem volna megnézegetni - szakadt ki a vallomás Galeottiból, aki tudta, hogy a ház alatt barlangépítmény húzódik el, folyosókkal, alagutakkal, tele nemes osztrák és külföldi borokkal, mert Teschler volt Bécs legnagyobb szőlőbirtokosa és borkereskedője is.

- Majd az estebédnél meglátjuk a mintákat - nevetett a házigazda, és felvezette vendégét a második emeleten levő, ebédlőnek is használt lovagterembe.

Itt ősi szokás szerint házilag készített, mézzel kevert sört ittak egy pohárával, majd hozzáláttak az estebédhez, amely alatt sáfránnyal, borssal és mézzel készített tojáslevest, puhára gőzölt, vajban pirított, szalonnával megtűzdelt pávahúst, borjúszeletet, fánkot, tortát, páрмаi sajtot és gesztenyét szolgáltak fel az uraságoknak.

Teschler és felesége gyönyörködve nézték a humanista emberfeletti étvágyát. Bizonyos félelemmel teltek el iránta, aki egymaga annyi pávahúst emésztett el, mint amennyi az éhező Bécsnek öt népes családját táplálni tudná reggeltől estéig.

Galeotti azonban nyugodtan és mosolyogva evett, mint egy dőzsölő Bakkhosz az Olümposzon. És egyre-másra töltötte magának a dél-tiroli, szerémi, görög és cyprusi borokat. Végül megállapodott egy gyökerekkel és fűszerekkel felforralt, aztán jégbe hűtött és nádmézzel megédesített, Hippokras nevű bornál, amely a háziasszony készítménye volt, s lelkes tirádákban magasztalta annak mitológiai zamatját és a Vénusz-hegyi liliomokra emlékeztető illatát. Közben pedig, jól szemügyre vette az arany- és ezüstedények között büszkélkedő, karcsú, ragyogó, tűzszínűben szikrázó velencei kristály poharakat, aminőkhöz hasonlót a firenzei Mediciek asztalán látott mint szemképráztató újdonságokat.

Az utolsó falat ételnél Teschlerné felemelkedett, és visszavonult az első emeleten étkező gyermekeihez.

Galeotti magára maradt régi barátjával. Hatalmas kezébe ragadott egy üvegpoharat, és latin hexametert mondott a családi élet és a hitvesi szerelem szentségére. Aztán elmondta, hogy amióta Teschler, Janus Pannonius és Prothasius elhagyták az ő montagnaneai villáját, sorsa rosszabbra fordult, s azóta a vándor humanisták cifra nyomorúságában tengeti életét.

- Ezelőtt éppen huszonzét esztendeje látogattam meg először Mátyást, a magyarok fejedelmét. Ismeri messzire ezt a büszke, nagy sást a Kárpátok alján, ezt a modern Hannibált és Scipiót egy személyben, ezt az oroszlánsörényű, dörgő hangú, páncélos, ágyús, tűzokádó Caesart, ezt a barbár Trajanust, ezt a budai Matthias il Magnificót?

- Tizenöt éve, ezernégyszázhetvenben volt a vendégem, itt a teremben a császárral és császárnéval együtt - felelt elgondolkozva a házigazda. - Fiala legények voltunk mind a ketten, s bált adtam a tiszteletére, amikor itt Frigyeszel a trónörökösödésről és Podjebrad György cseh király pretenzióiról tárgyaltak. Emlékszem rá... nem volt szép legény, és kissé gögös és barbár volt, mint Attila fiatal korában... de nem volt itt asszony, aki első intésre karjai közé ne dobta volna erényeit. A férfiak féltek tőle, az asszonyok imádták...

- Mert az asszonyok erősebbek a férfiaknál - jegyezte meg Galeotti.

- És romlottabbak - vélekedett a kereskedő. - Ők mindent az érzékiségükön keresztül végeznek, a kielégülés sóvárgásában.

- Ne bánts az asszonyokat - szólt közbe elérzékenyülve a humanista. - Mi, férfiak, a szerelemben szépséget, bujaságot, Erősz művészi játékait keressük, ők megméri a férfiak emberi nagyságát, és csak a határtalanság előtt hódolnak meg érzékiségükkel. Ebben különbek a férfiaknál. Látja, domine, odaát Budán példátlanul erkölcsök és gögösök a némberek. Ott nincs házasságtörés, fajtalanság, leánycsábítás és asszonyszöktetés. Miért? Mert ott minden asszony Mátyásba szerelmes, és a királynak tartogatja magát. Hozzá hasonlót nem találván, mindenkivel szemben megközelíthetetlenek.

- És Mátyás?

- A király bölcs elme, és csak annyit merít a forrásból, hogy az iszap fel ne zavarodjék.

- Mértékletes?

- Finnyás. Nem szereti azt a poharat, amelyből már más is kóstolgatott. Csak a hajadonok szeplőtelen szemérmét fogadja el, ha fel akar üldülni szépségben és az élet mosolyában... Ez a ciprusi fűszeres bor, ez a Hippokras isteni ital. Igyunk.

Fenekig ürítették a hatalmas kristálypoharat.

Galeotti elmesélte, hogy élete ifjú éveiben bejárta Itáliát, Spanyolországot, Angliát, a francia király országait, Bolognában az egyetemen néhány évig tanárkodott, sokat veszekedett görög és olasz humanistákkal, néhány könyvet írt, amelyekben sikerült az emberek bámulatát kivívnia hittudományi, katonai, orvosi, történelmi, nyelvészeti, csillagászati és költői eszméivel.

Miután kis szünetet tartott, és megdicsérte a lovagterem sötét tónusú olasz bútorzatát, a faragott asztalt, a padokat, a falakon, bútorokon és földön szétterített keleti szőnyeget, a bronz kandelábert, amely dél-olaszországi ásatásokból látott napvilágot, a sarkokban felállított antik bútorokat, etruszk vázákat, római fegyvereket és a kandalló márványfiguráit, leírta útjait, amelyeket két évvel ezelőtt Angliában tett, sikereit III. Richárd udvarhölgyei között, II. János portugál király, Katolikus Izabella és I. János dán király környezetéből sikamlós adomákat mondott, és elrecitálta Janus Pannoniusnak néhány emlékezetében maradt erotikus elégiáját.

Közben leszállott az éjszaka, az utcai őrjáratok hangos szóval hívogatták egymást, a domonkosok tornyából messzeható hang kürtölt végig a városon, amely a korcsmák záróját hirdette, néhány löveg robbant fel a bástyákon... s ezek a komor éjszakai hangok élesen válva ki a pihenő város csendjéből, megborzonegatták a két ivogató ember szívét.

- Hej, csak nyakunkon ne volna a veszedelem! - sóhajtott Teschler önfeledten.

- Nem tart már sokáig - hunyorított Galeotti. - Tudja meg, messere, hogy én Mátyás táborából jövök.

Teschler megrezzent.

- Kémkedni jött, messer Marzio?

- Eszem ágában sincs a kémkedés, uram. Csak untam a tábori élet egyhangúságát. Mátyásnak nincs is szüksége kémkedésre. Mindent tud ő, és több barátja van itt neki Bécsben, mint ellensége. Múltkor is megjelent nála két úr, és felajánlotta a város átadását. A király maga beszélte tegnap az estebédnél.

- Ki volt a két sehonnai?

- Dr. Hunger és Herr Zwietracht...

A kereskedő elpirult, és zavartan nevetett.

- Eh, beszéljünk másról, Messer Galeotti. Beszéljen a kalandjairól.

Galeotti látta, hogy itt nincs kivel összeesküdni. Nem is volt már kedve. A fűszeres bor élemlítette. Malváziait kért, amely erős, nemes, komoly férfinak, tudósnek és olasznek való ital.

- Ördög vigye el a politikát! Utáltam teljes életemben. Szeretem a fényt, a meleget, a dalt, a puha, tollas selyemágyat, a fehér, izmos, kereken párnázott ifjú női testet, és Mathias Corvinus bársonykötésű, aranycsatos könyveit. Nincs tovább.

Galeotti ismét felhajtott egy pohárral, kis ideig gyönyörködött a velencei kristályüveg átlátszóságában és gyémántfényes, tarka csillogásában, megnyalta húsos alsó ajkát, nyakát hátraszegette, és folytatta:

- Ó, ennél még sokkal csodálatosabb dolgokat mesélhetek önnek, messer Niccolo. A hármas világnak - az elementáris, mennyei és intellektuális köröknek - egyetlen titkuk sincsen a számomra. Ismerem valamennyit, és néhánynak esztelenségét éppen úgy fel tudom fogni, mint a többiek isteni mélységét és nagyszerűségét.

A regensburgi kereskedő már nagyokat pislogott, és rövidre vágott szőke szakállát simogatta.

Galeotti észrevette, hogy a házigazda álmos. Hirtelen felemelkedett, és hahotára fakadt.

- Szemtelen fickók.

- Kik? - kérdezte Teschler csodálkozva.

- A diákok. Kigúnyolták a batyumat, amelyet itt hordok, ni, a kabátom alatt - nevetett a humanista, és fehér, puha tenyerével a hasát veregette. - Pedig nem árt, ha az ember elöl hordja tarisznyáját a tolvajok hazájában.

Teschler nem tudta elgondolni, hogy a humanista mit nevet oly félelmes, rengő, könnyhullató nevetéssel.

Galeotti pedig jó éjszakát kívánt, elvonult a szobájába s öt perc múlva horkolása megremegette az ablaküvegeket.

III

A dominikánusok zárdatemplomának toronyórája - az egyetlen toronyóra Bécsben - alighogy elütötte éjfél után a kettőt, pokoli dobogás, kiabálás, dörömbölés és kurjongatás verte fel álmából a humanistát. Füttykösökkel döngették a ház kemény tölgyfa kapuját, csörömpöltek a bejárat mellett a fronthoz ragasztott kirakodó bolt üvegtáblái... a folyosókon lótás-futás támadt.

Galeotti kiugrott selyemtakarós, tollpárnás, bársonymennyezetes ágyából, amelyben, mint egy pihefészekbe befészkelődve, fejedelemnek vagy bíbornoknak képzelte magát. Ruhát kapott magára, és kifutott a folyosóra.

- Forradalom, lázadás, betörők, gyilkosok, rablók! - ordítottak Teschler cselédjei, és fejszékkel, vasvillákkal, tűzpisztolyokkal meg dorongokkal rohantak a kapu alá. Néhányan kézfegyvert rántottak elő a fegyverteremből, puskát és íjat, buzogányt és régi lovagi kardot, ami kezük ügyébe akadt.

Maga Teschler nyomban kijózanodott mámorából, és elszántan kilépett az erkélyre, hogy megismerje a veszedelmet, amely oly hirtelen támadt a Regensburgerhof körül.

Künn a Lugeck terén ezernyi néptömeg hadonászott, fenyegetőzött és szitkozódott. Elöl egyetemi diákok és céhbeli legények kiabáltak, és füttykösökkel döngték az ajtót.

- Itt bújt el az Antikrisztus! Halál Mathiasra! Add ki nekünk Ausztria hóhériját!

Ilyen szavak harsogtak ki az eszeveszett ordítózásból, s Teschler komolyan megrémült, hogy megostromolják és felpörkölik drága palotáját. Különösen súlyosnak látta a helyzetet, amikor a tömegben sok városi zsoldost, céhbeli előljárót és papot fedezett fel, akik tekintélyükkel fedezték a csöcselék merényletét.

Az ostromlók vezérét is rögtön felismerte. Ez Pater Wenzell karmelita barát volt, szenvedélyes és egzaltált ember, de jó hazafi, nagy tekintélyű a nép előtt, és az asszonyok kedvence. A fehér csuhás, kötéllel átkötött derekú szerzetes a feszületet tartotta magasra, és latin ördögűző formulákat harsogott.

- Vele voltam egész nap, de elvarázsolt ördögi tekintetével, s nem ismertem fel a pokol fajzatját! Hozzatok ki a cudart, dobjátok a kanálisba az Antikrisztust!

Lézengő zsoldosok, akiknek az erődítéseken kellett volna lenniük, de a tavernák előtt ólálkodtak, nyomban felismerték a rablás és fosztogatás lehetőségét. Égő kanócokat dobáltak a házra, és nyilakkal lödöztek az erkély alatt görnyedő mitológiai kőóriásokat.

Valaki megkondította a domonkosok nagyharangját, és tüzet jelzett vele. Erre nyomban megszólaltak a Szent István-dóm, a Jakab-templom, a Mariastiegen, a skót barátok, az Augustinus-zárda, a Szent Márton-kórház harangjai is, az éjjeliőrök harsány lármával verték fel a lakosságot, és egész Bécs összefutott a Regensburgerhof előtt.

A lebujok, fürdőházak, menedékhelyek és a szabad lányok tanyái ontották a csöcseléket. A bursák kiürültek, s a skolárisok hiányos öltözetben szaladtak a látványosság felé.

Megjelent a polgármester, Een István is, a tanácsal és a kapitányokkal, akik rendet igyekeztek teremteni a feldühödött néptömegben.

Pater Wenzell mint egy új Kapisztrán János vezette az ostromot. Felkiabálta Teschlernek, hogy Michael Grunau diák, a st.-niclasi fuvaros fia tanú arra, hogy ide bújt el az Antikrisztus.

A részeg egyetemi hallgatónak éjfél után csakugyan eszébe jutott, hogy az idegen, aki elől viselte a tarisznnyáját, a regensburgi ház kapujában tűnt el szemei elől.

Teschler kétségbeesetten védekezett a gyanúsítás ellen. Lekiabált a polgármesternek, hogy teremtsen rendet, s ő maga a tanács tagjaival s a zsoldosok kapitányával kutassa át a házat.

Amíg erről tanácskoztak, Teschler mellett az erkélyen fekete posztótalárban, selyemingben, kihajtott fehér gallérjából kidagadó nyakkal megjelent Galeotti, és barátságosan mosolygott az őrzőökre. Olyan szemmel tekintett a megdühödt fenevadakra, mintha azok ünnepelni jöttek volna össze, és várnák az ő fennkölt, cicerói latinságú orációját.

Elgyönyörködött a fáklyák, olajlámpák, égő rőzsekötegek imbolygó, füstölő, szurokszagú lángjaiban, a vonagló, ugrándozó, hadonászó emberek komikus mozdulataiban, és vidáman üdvözölte régi barátját, a karmelitát.

A tömeg diadalordításban tört ki, ahogy őt megpillantotta.

- Adjátok kezünkbe Mátyást, a gyermekek, aggok és asszonyok gyilkosát, a korneuburgi bestiát, aki végigperzselte földjeinket!

- Halál az árulóra! - fenyegetöztek és Teschler felé rázták az öklüket.

A polgármester nem hitte, hogy Mátyás ily könnyelműen kitenné magát a bécsiek dühének, és féltette Teschlert, aki előkelő polgár volt, egykor a város feje, diplomatája és katonai parancsnoka, és oly gazdag, hogy saját zsebéből kifizetheti az egész hadisarcot. Rendet teremtett tehát, zsoldosokkal visszaszorította a népet, és elfogadva Teschler ajánlatát, kellő kísérettel felment a palotába. Kiállt az erkélyre, és végigmérte az idegent.

E pillanatban a tömeg benyomult az ajtón, s Pater Wenzell és az egyetemi diák, a délutáni járőr vezetője, meg néhány polgár, akik látták a gyanús idegent, pár ugrással felhatoltak az erkélyre.

A polgármester nem akadályozta őket, mert úgy vélte, hogy így könnyebben eloszlatja a kémkedő Mátyásról támadt legendát.

- Mátyás, Corvin Mátyás! - üvöltötte a tömeg a ház alatt, és Grunau, a fuvaros fia, dühösen szemébe vágta a humanistának:

- Te vagy az Antikrisztus! Megismerlek a görbe orrodról.

A járőr mechelni posztóban feszítő vezetője hozzátette:

- Ismerem a gézengúzot. Szolgáltam nála a fekete hadseregben. Corvin Mátyás ez, megismerem a vörös hajáról és kajla lábairól.

Mindenki megismerte benne a magyarok rettegett királyát. Végül odaállt eléje Pater Wenzell, és jól szemébe nézett a humanistának.

Galeotti barátságosan mosolygott vissza, és latinul megszólította.

- Drakul vajda vagy Mátyás vagyok én, domine, tegyen bizonytságot.

A karmelita összeráncolta szemöldökét, és pár pillanatig némán mozgatta keskeny, vértelen ajkait.

Látta, hogy a város urai jól ismerik Mátyást, és nem lesznek hajlandók elhinni e kövér idegenről, hogy ő volna a magyarok rettegett királya. Neki pedig szüksége van egy Antikrisztusra.

Galeotti odasúgta neki:

- Együtt voltunk, hé, a kivégzés alatt. Együtt szidtuk a tolvajokat. Nemde atyaságod mondta, hogy a hóhér az egyetlen becsületes ember Ausztriában?

A karmelita ijedten vizsgálgatta az idegen arcvonásait.

A városbíró faggatni kezdte a barátot.

- Ez volt az, az úr, akivel együtt nézted az árulók kivégzését?

A barát hallgatott.

- Ismered-e ezt az idegent, emlékszel-e hangjára, arcára, termetére? - kérdezte Teschler szívszorongva.

- Nos, láttad valaha ezt a lovagot? - kérdezte türelmetlenül a polgármester.

- Sohasem láttam az illustrissimét - mondta komoran a karmelita.

És lerohant a lépcsőn, feltartotta a keresztet, és elkiáltotta magát:

- Jézus győz, Jézus uralkodik, Jézus nevében utánam a Stubenthor felé! Ott kell az Anti-krisztusnak rejtőzködnie!

A tömeg örült diadallal özönlött a feszület után.

A karmelita most már maga is remélte, hogy népét rávezeti Corvin Mátyás ördögi nyomdokára.

A Lugeck környéke csakhamar kitisztult, s a tömeg reggelig hullámozott a bástyatornyok körül, hogy elfogja és a kanálisba fojtsa az Antikrisztust.

Reggel nyolc órakor megszólaltak az ostromló ágyúk, és mázsás kődarabok hulltak a várfalakra.

- Ez az igazi hangja Mátyásnak, erről ráismerünk! - kiabáltak a szőlősgazdák, akik a bástyák tetejéről kétségbeesve látták, mint porlad el préházuk és majorságuk a fekete sereg tűzérségi támadásában.

És fél óra múlva a csöcselék visszaözönlött a kapuk veszélyes közeléből, vissza az Am Hof, a Hoher Markt, a Lugeck, a Burg és Graben környékére, és fülsiketítően követelte utca hosszát:

- Adjátok fel a várost! Elég volt a vérontásból!

Pater Wenzell elvesztette a játszmát. Minden vér agyára tolult, dühösen rázta a feszületet, és torkaszakadtából ordította:

- Vesszetek el valamennyien, gyáva kutyák! Vagdalja szét holttesteiteket az ellenség kardja és disznók habzsolják fel hústokat. Átok reád, Bécs, süllyedj el gyalázatodba, induljanak meg a hegyek, és boruljanak rád köszikláikkal!

A tömeg feldühödve kövekhez kapott, és meghajigálta a habzó szájjal átkozódó barátot. Az pedig rendületlenül beszélt tovább az örültek, a fanatikusok, a kimerültek és szentek haláltusájában:

- Én pedig adlak titeket kezébe annak, akit gyűlöltök, és ő elvesz tőletek mindent, és mezítláb és ruhátlan hagy az utca szemetjében, hogy feltakartassék paráznaságtok szemérme. Gyávák, gyávák, utcai lányok, fürdőszajhák, fekélyes koldusok, öljétek meg Ezekielt, az Úr prófétáját!

A karmelita vére vastagon csörgött az utca kövezetén. Fél térdre rogyott, és estében is dörögte átkait:

- Jaj a vérontó városnak, amely délután polgármesterét, este bíróját és hajnalban prófétáját veszejti el gyalázatos gyávaságában! De én teszem e várost pusztaságok pusztaságává, és betöltöm völgyeit megölöttekkel. Rátok bocsátom az Antikrisztust, aki a ti testetekből lakatja jól lovait, bárányait, borjait, bikáit és vitézeit. Átok... átok...

Többet nem tudott mondani a karmelita, a feléje záporként zuhogó kövek elborították, és elnémították ajakát.

A városi őrség csak akkor ért oda, amikor már kiszenvedett.

A polgármester ráterítette köpenyegét, és a halott markából kicsavarta a feszületet, ráhelyezte az elnyúlt és ég felé meredő holttest szíve tájára. A zsoldosok levették nehéz süvegüket. A kapitányok megfűvatták a kürtöt, és a templomokban újra megszólaltak a harangok.

A nép tétován, bámészan nézte a mártírt, mintha az örület kábulatából most ébredne fel, és elborzadt saját művétől.

A holttest mellett tehetetlenül fetrengett az eszelős Thomas.

- Drága a kenyér és olcsó az emberélet - jajgatta szüntelen, és arcán végigcsorgott a könny.

Papok érkeztek, és a karmeliták priorja imába fogott a megholt lelkek üdvösségéért.

Az egyetem rektora, magister Fruman odaszólt Hans Wultersdorf császári főkapitánynak:

- Ez így nem mehet tovább. A nép egymást falja fel, mint éhes fenevadak bezárt ketrecekben. Adjuk fel a várost.

A kapitány némán lehorgasztotta a fejét, majd a polgármester tekintetét kereste. Mindenki sóhajtott, de senki sem mert szemébe nézni embertársának.

A harangok zúgtak, fehér kámzsás karmelita barátok vállukra vették társukat, gyertyát gyújtottak, és komoran megindultak szent terhük és szívük szomorúsága alatt roskadozva.

IV

A város keleti kapuját, a Stubenthort másképpen „magyar kapunak” is nevezték, mert ott kezdődött a Pozsony-Buda felé vezető országút, amelynek örök életű alapépítményeit még római útmesterek tervei alapján vágták Vespasianus császár X. és XIII. légiói. A bástyafal alacsony, idomtalan kő mellvédjeit széles árok védte a faltörő kosok, ostromlétrák, hadigépek közvetlen támadásától, s a felvonóhíd láncai hónapok óta rozsdásodtak mozdulatlanul Mátyás ostroma alatt. Ma, szerdán, Úrnap vigíliáján leeresztették a hidat, a gerendák recsegték-ropogtak, az öreg, karvastagságú láncok szinte sírtak és jajongtak szégyenükben és fájdalmukban. A híd mellett komor szürkességében állott őrt a torony. Itt-ott hatalmas lyukak és repedések - mint néma, mély sebek - panaszkodtak a fekete sereg ágyúinak barátiatlan kopogtatásairól. A torony körül épült apró, lapos, gyepkockákkal és faágakkal elálcázott katonaházak közül nem egy romokban hevert. A vén bástyaőrök könnyes szemmel, tétován bámultak a toronyra, az árokban poshadó vízre, a tejfehér égboltozatról lesugárzó napkorongra, majd egymás szomorú szemébe pillantgattak és vállukat vonogatták.

- Talán jobb is így - dörmögtek félhangosan -, legalább vége a koplalásnak.

A híd körül a bécsiek tengernyi tömege gyülekezett a hódító fogadtatására. Katona sehol sem volt látható: a rendet Pempflinger városbíró tartotta fenn vásárbiztosokkal és polgári őrjáratokkal. A császári kapitányok elvonultak zsoldosaikkal, és velük ment Keller is, a helytartó. Bécs városa nem bántotta őket, császárájától szép levélben elbúcsúzott, s lelkiismeretét megnyugtatta azzal, hogy az európai udvarokhoz intézett ékes szavú jegyzékben mentegette a kapitulációt.

Megnyugodva nézték a bécsiek, hogy ott van a hídnál az egész magisztrátus, Eén István polgármester vezetése alatt; ott izzad a melegben az egyetem előljárósága, habár nem is hívták meg Mátyás fogadtatására. Egyenkint megbámulták az aranyláncos, pápaszemes, nagy szakállú, pohos hasú rektort, Nicolas von Kreutzenach atyát és Johannes Nidert, a félelmetes páter inquisitort. A tanárok mögött az egyetemi hallgatók tarka-barka csoportja izgett-mozgott, integgett, vitatkozott és lelkesedett. Legtöbbje a „magyar nemzet” kötelékébe tartozott - magyarok, Alpokon túl lakó latinok, csehek, lengyelek, morvák, szlávok, görögök -, akik büszkék voltak Mátyásra, a humanisták, az újjáéledt művészetek és a szabad szellem patrónusára.

A céhek lobogóik alatt vonultak föl, s így sorakoztak mögöttük a kalandos társulatok tagjai is; hátrább a kereskedők, molnárok, halászok, iparosok, fuvarosok, napszámosok beláthatatlan tömege. Vidám és fogvacogató hírek keringtek a hódítóról.

- Igaz, hogy Mátyás oroszlánoktól vont diadalszekéren fog bevonulni? - kérdezte egy kövér korcsmáros a mellette köhécselő egyetemi hallgatótól.

- Megteheti, ha akarja - szólt közbe az Olaszországot járt diák -, de ő inkább párducokkal vonatja a kocsiját, mert Bakkhosz módjára meztelenül, fején zöld babérkoszorúval szokta magát mutogatni.

Az asszonyok elvisították magukat, szoknyájukat fölkapták a szemük elé, de azért hegyes könyököikkel oldalt taszigálva a férfiakat, előbbre furakodtak.

A nap forrón és tikkasztóan tűzött. A levegő nehéz volt, ólmos, vastag, és úgy nyomta az emberek agyát, hogy az erek kidagadtak a halántékukon.

- Még záporosó lesz, meglátjátok!

- Mathias Corvinus!

- Mátyás felkoncoltatja az egész várost, a gyermekek és asszonyok hullái végigterülnek a Lugeck boltjai alatt, és a hollók Magyarország felől Mátyás intésére jönnek szörnyű vacsorára.
- Meneküljünk - ordította egy nyurga asztalos legény, aki otthon hagyta fiatal feleségét és szopós ikergyermekét.

De moccanni sem lehetett a sűrű néptömegben.

A hídfő környékén Een István polgármester, a papság, az egyetem és a polgárság küldöttsége sorakoztak. A polgárokat Nicolas Teschler vezette, aranyhímzésű palástban, baccalaureatusi fővegen, kardosan, vértesen, ékszerekkel elborítva. Katona, tudós, polgár egy személyben. Mindenki meghajolva köszöntötte. Ott volt Tichtel János doktor, orvos, filozófus, csillagász, aki zsebkönyvecskéjét minduntalan kivette bő fekete palástja alól, és szorgalmasan jegyeztetett naplójába. Körülöttük némán, elgondolkozva, kissé szomorúan álltak a tanácsurak, Schneider, Leubenpeck, Schürnpeck, Perman, Hans Gräsl és Sigmund Siebenbürger. Annál hangosabb volt a „magyar párt”, amely már régen sürgette a város feladását.

- Mátyás bölcs és nagylelkű, mint Trajanus, Justinianus vagy Marcus Aurelius - zengte himnuszát a városbíró. - A békefeltételek több jogot adnak a városnak, mint amennyit III. Frigyes adott.

- Úgy van - helyeselte Johann Kaltenmarkter egyetemi tanár, akit tévhit tanítása miatt eltiltottak a katedrától, s most a szabadelvű Mátyástól várta visszahelyeztetését. Mátyás megígérte, hogy az egyetem jogait és szabadságait gyarapítani fogja, hogy megkopott fényét újra meg-aranyozza.

- Fontosabb ennél az, hogy nem fogja megengedni a magyar bor kimérését a város falain belül - dörögte Hans Schneider, akinek nagy szőlői voltak a Szent Miklós külvárosban.

- Marhát hoz be Magyarországból.

- Kifizeti a császár tartozásait a veterán zsoldosoknak.

- Éljen Mátyás király! - üvöltötte egy öreg kádármester, kiszolgált katona, és hegyes báránnyal süvegét a levegőbe hajította.

Ekkor a torony tetején megszólaltak a trombiták, és a hídhöz vezető úton hatalmas porfelleg jelezte a hódító közeledését. Bécs összes harangjai megkondultak, a bástyák minden tornyán ágyúlövés dördült el, és a nép, maga sem tudta, miért, félelmében, izgalmasában, türelmetlenségében reszkette, diadalordításban tört ki, mintha saját dicsőségét ünnepelne.

Szél kerekedett, és a zászlók arannyal hímzett selyme, mint a vitorla, kidagadt, suhogott, ropogott, és a nyele megreszketett a polgárok napbarnította, erős tenyerében.

A papok egyházi ének panaszos dallamára zendítettek, a nép elkapta a melódiát, és zúgott, jajgatva sírt a legyőzöttek himnusza a rettegett, csodált, reszkette áhítozott idegen zsarnokság felé. Az éhező város a szabadság bús nyomorúságában a szolgaság parádés vidámsága után epekedett. A nép megutálta a háborút, a forradalmat, a viszontagságot, a tétlenséget, és borzongva várta a hódítót, aki igába fogja, de kiereszti az eleven élet napsütéses országútjára. Félt tőle, de szomjúhozta, mint a gyenge asszonyi szív a férfi első, fájdalmas, de sóvárgott öleléseit.

A diadalmenetet nyolcezer válogatott katona végeláthatatlan nyolcas oszlopa nyitotta meg. A vitézek előtt húsz kürtös fújta dagadt, vörös, izzadt arccal Mátyás riadóját.

A bécsiek szívdobogva bámulták az egyforma lovakon mereven, szótlánul, dölyfösen ülő zsoldosokat. A nehézlovasokat könnyűlándzsások, majd nehézpajzsosok, puskások és végül

tüzérek követték, mindenféle náció, talpig vasban, vasrácsos, lengő tollal díszített rohamsisakban, feketén, hangtalanul ülve a lovat, vagy ütemesen dübörögve, ezerfejű, ezerlelkű, de egy-akaratú eleven gép gyanánt gázolva ellenállhatatlanul a felvonóhid vassal pántolt, kőkemény, száraz fapadlójára. A rendet minden ember lélegzetfojtva, halálos komolysággal tartotta. Közben-közben löporos, gépezetes kocsik óriás kerekei szántották az utat. A szekereken ülő kocsisok, sőt a vontató lovak is némák és méltóságteljesek voltak, vagy mintha valamennyien egyformán remegnének a fegyelmet tartó, könyörületlen hadisten, Mátyás haragjától.

A sereg után rengeteg sora következett az élelmiszerekkel megrakott szekereknek, amelyek Bécs éhező népe számára hoztak gabonát, zsírt, állati eleséget, füstölt húst, élő állatot, baromfit. A pénzt hatalmas bőrtárcákban huszonnégy óriási tevé cipelte a hátán. A nép ujjongásban tört ki, és tapsolt, nevetett, rikoltozott a tevék és a tengernyi eleség láttára.

A karmeliták priorja keserűen súgta szomszédja, az aszkétaarcú, szomorú, kígyóajkú, kopasz dominikánus, Johannes Nider főinkvizitor fülébe:

- Kezdődik a nagy etetés, Mátyás megeteti legújabb állatseregletét.

- Pszt! - intette csendre a dominikánus. - Minden második ember kém, áruló és magyarpárti.

A szekerek elvonultak. Egyik részük a Wollzeilen ment előre, a másik jobbra fordult a dominikánusok utcájába, a többi délnek tartva az István tér felé. Nem volt szükségük vezetőre. Corvin Mátyás kémei tudták, hogy merre kell elosztani a hódító ajándékát: minden városrész megkapja majd a magáét, előre kidolgozott terv szerint, akár egy pihenő castrum szekér-útvesztőjében.

Mikor elszállt a kocsik nyomán egyre kavarodó, lélegzetfojtó portenger, felcsillant a diadalmas uralkodó díszkísérete. Elöl az udvarmester, Csebi Pogány Péter bíbor-bársonyos, aranyhímzéstől roskadozó, szálas, öreg alakja imbolygott óriás fekete, aranszerszámos lovon. Két apród tartotta föléje a Hunyadi-ház és Magyarország selyemzászlóit. Ő nyitotta meg a menetet, amelyet, mint egy farsangi felvonulást, Galeotti Marzio rendezett a pápai udvar, a nápolyi királyi ház, a Mediciek, Sforzák és Esték káprázatos szertartásai szerint.

A főudvarmester körül huszonnégy trombitás harsogta a diadalmi indulót. Azután hosszú sorban díszlovakok lépkedtek, az „aulae familiares” egyenruhájában, közös jelvény alatt, katonás pompában. Utánuk kilenc királyi kamarás, rövid szabású, cifra selyemdolmányban, amelyek alját aranszálakkal hímzett betűk: ékes mondatok díszítették. Ezek is pazarul szerszámozott lovakon ültek, aranyozott, rakott művű ezüstkard lógott az oldalukon, s paripáik szügyét aransarkantyúval csiklandozták, hogy azok a bécsiek szájtátó bámulatára, asszonyok, gyermekek ijedelmére délcegen ágaskodjanak.

A bécsiek szíve roskadozott a felülmúlhatatlan gazdagság, színpadias pompa, rend és nagyszerűség benyomása alatt; annyira vágyakoztak a király látására, hogy képzeletük bele sem tudott hatolni a részletekbe.

- Nini, ott jön a király! - mutogattak minden ragyogó öltözetű daliára. Aztán csalódva nyújtogatták nyakukat, és szinte toporzékolnak türelmetlenségükben. A tanácsurak Teschler Miklós felé tekingettek, aki rövidre nyírt, szőke selyemszakállát simogatva, nyugodtan figyelte a menetet.

- Nem, még nem ő az - mondogatta jobbra-balra csitítólággal.

Legnagyobb volt az izgalom a magyar egyetemi hallgatók között. Egy csoportban szorongtak Csornai Szabó Mátyás, Pozsonyi Pánczél Bernát, Szentmihályi Mátyás, Kisfaludy János, Héderváry Fodor István, ketteje pap, harmadika gazdag földesúr, valamennyien túl a harmin-

con, s egy bajusztalan, szőke fürtű, fekete szemű, sovány, beteg legénynek, a húszéves Ladislaus Pogálynak dicsekvéseit hallgatták.

- Ha akarnám, én is az apródok között lovagolhatnék. De nekem jobban tetszik az aritmetika és az asztrológia, mint a szőke paripa és a selyemdolmány.

És ujjával az aransarkantyús vitézek után lovagoló udvari apródokra mutatott. A magyarok a gyulladáso szemű, sápadt fiút kinevették.

- Gazdag ember lehet a ti királyotok? - kérdezte egy görög diák a magas, hajlott hátú Kisfaludy Jánostól.

Kisfaludy néhány évig a kincstartó kancelláriában körmölt, és tudta a számadások főbb tételeit.

- Volt olyan esztendő, hogy kétmillió volt a bevétele.

- Kétmillió arany?

- Kétmillió magyar aranyforint.

- Szentséges ég!

Erre az egyik tanácsúr, Schneider szőlősgazda, a Hoher Markt vásárbírája dühösen ráfordult a beszélgetőkre:

- Könnyű neki, háromszor is beszedi az adót.

- De szívesen fizetik - kérkedett a magyar. - Először, mert tudják, hogy jó kézbe kerül, másodszor, mert telik.

Az apródok után testőrök ezüstvértés, -sisakos, római sasos, aranyhollós csapata baktatott. A testőrök egyike belefűjt a király ezüstkürtjébe.

- Vigyázz, ott jön a király!

A tömegben ijedt, izgatott, szinte eszeveszett előérzete futott végig a kielégülésnek.

- Ah, a király! - suttogták a nők, és egyszerre elfelejtették az aranyhajú apródokat, a bíorköpenyeges testőröket, a maguk hajfürtjeit igazgatták, szájuk szélét nyalogatták, és dobogó szívüktől hullámozó keblüket simogatták.

- Ott jön a király - szólt mély, szomorú baritonján Teschler a polgármesterhez, aki elsápadt, és zavarában izgatottan köszörülte torkát.

Ekkor megszólalt a sánc békanyálas, mohos, nedves árkában az eszelős Thomas:

- Drága a kenyér és olcsó az emberélet...

Poroszlók ragadták meg, és elhurcolták a boldogtalant, akinek szeméből úgy patakzott a könny, mint a májusi záporosó. Jajveszékelését elnyomta a tömeg diadalordítása, amely egyetlen pillanatban tört ki a kiszáradt torkokból, s a másokban meg is némult a bámulattól és megrettenéstől.

Szűzfehér török ménen, maga is, mint a nap, fehér fényességben, egyszerre csak szemükbe vakított egy eleven, hatalmas, csodálatos lovas szobor, egy messze sugárzó, emberfeletti mozulatlansággal meredő fejedelmi alak. A ló zablája és kengyele, kapcsok és csatok, takarók és szerszámok a színarany sárga tűzében ragyogtak, és majdnem a földet septe a drágakövekkel kirakott, arannyal átszőtt fehér bársonytakaró. A nyereg gyémánt- és rubinkövekkel fehérén, vörösén ragyog és szikrázik a nap tűzében. A ló homlokkötője aranyba foglalt, gyöngyből,

drágakőből való valóságos korona; a mén magasra emelgeti lábait, mintha tudná, hogy a római imperátorokhoz hasonló uralkodót hordoz hatalmas hátgerincén.

Maga Mátyás is érezte, hogy cézárok hatását kelti az alattvalókban. Bíbor bársonyköpenye úgy omlott a fehér-arany nyeregtakaróra, mint az isteni Augustusok palástja. Mellén szétnyílt a köpenye: színarany vértézete elárulta a harcos, győzelmes és triumfáló hadvezért. Szíve táján a Sárkány-rend csillaga égett, mellén a II. Pál pápa által küldött gyémántos aranykereszt, amelybe az Úr Jézusnak keresztfájából hasított szilánk volt beforrasztva. Fejéről dús fürtökben omlott alá aranybarna haja, amelyet acélból készült, remekművű babérkoszorú szorított össze, mint egykor a győztes római imperátorokét.

Mindenkinek megállott egy pillanatra a szíve dobogása. Halálos csend támadt a felvonóhid körül, csak a tüdők zihálása, az ércfegyverek csengése s a selyemzászlók suhogó ropogása hallatszott. A lovak megállottak, a tömeg sóhajtott, a tikkadt, forró levegőben madár sem mutatkozott. A szél is elállott egy pillanatra, mintha lélegzetét az ég is visszafojtaná a nagy királyra való elcsodálkozásában.

A bécsiek, mikor kissé felocsúdtak, kíváncsian fürkészték a király arcvonásait.

Mátyás negyvenöt éves volt, de uralkodói gondjai, hadjáratai, lélekemésztő nagy tervei, újabban fellépett betegségei több ráncot barázdáltak barna, sápadt, borotvált, kemény arcára, mintsem az élet delén várható lett volna. Vöröses, dús hajában sok ezüstsál csillogott, s vastag, hosszúkás szemöldöke, ha összeráncolta, félelmetessé tette, és hasonlatossá a haragvó oroszlánhoz. Homloka alacsony volt, és egyenes: ezért ült oly mélyen fekete, öldöklő tekintetű szeme, amelynek pillantásától megremegtek a harci ménnek is, nemcsak alázatos alattvalói. Orra hajlott, erősen kiemelkedő, szabályos, remegő cimpájú sasorr volt, büszke, bátor és szenvedélyes, hatalmas és okos. A szája széles, vékony ajka keményen összeharapva, vértelen és epés; de ha elmosolyodott, akkor kiderült a nap, fellélegzett az előtte álló halandó, áldás, jókedv, szeretet és megbocsátás áradt ezekről az ajkáról, és a királyi udvar megragadta az alkalmat, hogy valamit kikönyörögjön a nagyúr jókedvétől. Nyaka és álla kissé előrehajlott, válla széles, mint egy gladiátoré, karjai hosszúak, a keze csontos és fehér, egész testéből finom illatszer lehelete áradt, jelezve a barbár erő, a hatalmas nagyúri gőg, a katonás edzettség fölött gyengéden átlengő olaszos kultúrát, a szerelmes ember hiúságát, az újjáéledt epikureizmus királyi követőjét. Erő, dicsőség, bölcs életszeretet, művészi érzékiség és az emberi nagyság öntudata olümposzi felhők fényébe vonták legendás alakját a magyarok királyának.

Mátyás pedig mozdulatlanul ült a lovon, babonázó szeme belemeredt a messzeségbe, s a Szent István tornya fölött átrepült tekintetével a végtelent kutatta. A körülötte nyüzsgő, izzadó, reszkető, ijedt embereket mintha nem is venné észre királyi pillantása.

A király unatkozik - gondolta Teschler Miklós, ahogy Mátyás távolba meredő tekintetébe igyekezett a magáét belekapcsolni.

- Valamit elhibáztunk? - kérdezte idegesen Pempflinger, a városbíró, aki a magyarok fizetett barátja volt, s azt hitte, hogy a bevonuló király nyájasan fog feléje integetni.

- A király imádkozik - suttozta Johannes Nider atya, a domonkosok priorja, és lelkében földig omlott a hatalmas fejedelem előtt.

Mátyás mellett jobbról Újlaki Lőrinc herceg, a bosnyák király fia, balról Szapolyai István, a fekete sereg fővezére, erdélyi főkapitány és vajda ült, szédületes pompa alatt roskadozó lovakon. Háta mögött János váradi püspök, a kancellár, sima, sovány, mosolygós diplomata, Bakócz Tamás és Geréb László alkancellárok között. Mellette Nagylucsei Dóczi Orbán egri püspök, a kincstartó, alacsony, piros képű, izgékony emberke, szúrós fekete szemében mérhe-

tetlen okosság, erő és kapzsiság. Aztán sorban a király rokonai: a Wingarthy Geréb, a Laki-Thuz, a Dengelegi Pongrácz család férfi tagjai, Báthory István országbíró, a félszemű Szapolyai Imre, majd a kamarások, udvarnokok, titkárok, jegyzők, szertartásmesterek és felolvasók. Ezek közül mosolyogva, kövéren, zsírosan és hajadonfőn, fekete selyemtalárban, nyitott tokáján verejtékét törölgetve, jobbra-balra integetve, Galeotti Marzio, az olasz humanista.

Galeottit többen megismerték. Teschler Miklós lesütötte szemét.

- Még azt hihetik a bécsiek, hogy kémeket tartogattam a hajlékomban.

De Galeotti oly barátságosan mosolygott rá, hogy elfeledte aggodalmait.

Most megszólalt Een polgármester, és dadogva, sápadva, kínos latinsággal üdvözölte a királyt. Mátyás végigmérte tekintetével, és felemelte ujját. A polgármester elhallgatott. A király röviden köszöntötte a bécsieket; megígérte, hogy kiváltságaikat tiszteletben tartja, és naggyá, gazdaggá, hatalmassá teszi a várost.

Hangja zengett, mint az orgonaszó. A süvegek lerepültek az izzadó koponyákról. Sokan fél térdre ereszkedtek, és könyörögve tárták ki karjukat a szegények. A püspök megáldotta Mátyást, a papok szentelt vizet hintettek útjába. Anyák magasra tartották gyermekeiket, mások sírtak és esküdöztek, hogy ez a legszebb nap életükben. Az öreg kádármester, kiszolgált zsoldos arcán végigcsorgott a könny, és öntudatlanul ismételte:

- Megkapom az elmaradt zsoldjaimat. Megveszem a kis szőlőskertet a Kärntnerthor előtt.

A Burg oroszlánjai megszólaltak, kínos, elnyújtott, félénk üvöltés szakadt fel éhes torkukból. Úgy látszik, most dobták oda nekik magyar pecérek az első lóhúsdarabot. A szél, amely tisztelettel elült és hallgatódzott Mátyás szavaira, hirtelen megkavarta a tikkadt levegőt, és végigzúgott a bástyafalon. Irtózatossá porfelhő kerekedett. Lovasok, polgárok, szájtató, ujjongó néptömeg, ezüstveretes testőrség, bíborpalástos imperátor és izgatott némberek egyszerre belekavarodtak a porfelhőbe. Az ég elsötétedett, nagy csapat holló, karvaly, daru hasította át a levegőt, ijedt kiáltással röpködtek a fecskék a torony körül, a lovak megrezzentek, ágaskodtak, toporzékolnak, hosszú, félénk nyelésben kiáltottak segítség és istálló után. Az emberek azonban moccanni sem mertek. A katonák térdüket a lovak oldalába nyomták, s azok reszketve vágták fejüket a szügyükbe. Mindenki Mátyásra tekintett, aki egy intéssel megindította a menetet a Wollzeile széles útján, előre a Szent István temploma felé.

Az emberek rémülten néztek egymásra. A lovak imbolyogtak, a gyalogosok elvétették a lépést, mindenki különös félelem, szédülés, tétova bizonytalanság, rossz előérzet súlya alatt szenvedett. A nap hirtelen elsötétült, óriás izzó bronztányér hideg, fénytelen vörös képében lógott az égen, s a homályban kigyúltak a csillagok.

Néhány ház üvegablaka magától megzörrent, egy-egy kicsiny, ólomba foglalt tábla kihullott, és nagy csörömpöléssel esett a lovasokra. A lovak nyihogtak, és egymáshoz szorulva, egész sorok felemelkedtek.

- Mi ez? - nyöszörgött egy öreg halárus kofa - úgy érzem, hogy a gyomrom felkeveredik, és kiadom a reggelimet.

- Mintha csónakon ülnék a Duna hullámain - nyögött egy halász, és aggodalommal nézett körül sápadt, zavart tekintetű szomszédjain.

- Végem van! - ordított egy diák, és falhoz támaszkodott, mint akit fejbe ütöttek. - Itt a világ vége. Örök éjszaka szakadt Bécsre, Ausztriára.

Az oroszlanok bömböltek, a lovak nyerítettek, a madarak eszeveszetten keringtek a porfelhőben, az emberek nyelték a port, riadozva menekültek a hulló ablakcserepek elől, mindenki égi csodát látott.

- Megvakult az ég, a nap lehunyta szemét, a föld megrázta magát, és megnyílik a zsarnok lába alatt! - ordította kétségbeesve egy dőmbeli tanító, halálos ellensége Mátyásnak és a magyaroknak.

- És elnyeli az Antikrisztust! - dörögte magában egy karmelita, aki a hazája balsorsán szíve mélyéből szenvedett.

- Földrengés, napfogyatkozás - állapította meg Mátyás komoran, és ezzel a két szóval elintézte a rémületet keltő epizódot.

Látván a király rendületlen arcát, kísérete is nyugalmat erőszakolt magára. Néhány lökés után meg is szűnt a rengés, és emberek, állatok visszakapták bátorságukat. Helyükön maradtak a bécsi magisztrátus tagjai, az egyetem küldöttsége és a polgárság vezetői is, csak a céhek sora fogyatkozott meg, és a csőcselék szaladt szét ijedtében.

Szájról szájra járt a suttogó, titokzatos, vészjósló gondolat:

- Itt a világ vége, örök éjszaka borul árva fejünkre, a föld meghasad, és elnyeli az Antikrisztust.

Sokan fejükre kapták subájukat, és futva futottak otthonuk felé. Nem mertek hátratekinteni, mert egyszerre eszükbe jutott a Mátyásról keringő sok legenda, s féltek, hogy kövé merednek, ha rájuk vetődik az Antikrisztus tekintete. Csak az asszonyok kísérték megingathatatlan szerelemmel a hódítót, aki megigézte őket férfias nyugalmanak mindennél izgatóbb fenségével.

Hosszan utána fordultak a fogadó küldöttségek tagjai is, és ameddig magas lován imbolygó alakját követhették, le nem vonták róla tekintetüket.

Nem tűnt fel nekik az apród után lovagló Corvin János herceg sem, a király természetes fia, aki csaknem akkora kísérettel és oly ragyogó pompával tartotta bevonulását, mint maga az uralkodó. A szemek elfáradtak, elkápráztak és érzéketlenné lettek a látványosságok iránt. Alig várták, hogy véget érjen az udvari papok, katonák, írnokok, sáfárok, lovászok, sólymosok, puskamesterek, kocsisok, pecérek menete, még Tibriliriek, a király udvari bolondjának hórihorgas, nagy orrú, lőcslábú alakja sem keltett feltűnést tarka kockás, felemás ruhájában, éktelen süvegében. Ahogy a királyi konyhát, ruhatárt, fegyvergyűjteményt, asztalneműt és mozgó fürdőberendezéseket szállító kocsisor bezárult, a nép utána nyomult a menetnek, hogy jelen legyen a Szent István-templomban tartandó Te Deumon.

A dőmben Mátyás parancsára nyomban kifüggesztették a Hunyadi-ház címerét, a püspök imát mondott a hódítóért, a király leborult a bíborral terített zsámolyra és hosszan imádkozott.

- Ez mégsem lehet az Antikrisztus - jegyezte meg egy gazdag polgár, aki kövér feleségét támogatta a tömjénfüsttől, illatszerektől, emberi izzadságtól, gyertyák, olajmécsek füstjétől nehéz, fullasztó levegőben.

Az asszony megvetően nézte végig ráncos, fogatlan, koravén életpárját:

- Gyávák vagytok és eszelősek. Ő nem a sátán küldöttje, ő az Úristen leventéje.

És le nem vette szemét az imádkozó fejedelemről.

Késő este volt, amikor Mátyás bevonult a Burgba, amelyet a polgárok hetekig tisztogattak az új uralkodó tiszteletére. Besietett hálótermébe, és megparancsolta, hogy hozzák be a vacsoráját.

- Nem akarok látni senkit, csak az íródeák jöjjön be tintával és pergamenttel.

És éjfélig diktálta levelét Beatrixnak, a nápolyi asszonynak, akit kilenc év óta mindennap fokozódó szerelemmel szeretett. Elfeledkezett Bécsről, Ausztriáról, a római császárságról, még a földrengésről is, amely a világhódítás első lépcsőjén megingatta lába alatt a talajt, s megremegtette az ő büszke, királyi, rettenthetetlen oroszlánszívét.

„...Édes gyermekem, az én szomorú, szerelmes atyai szívem eleped utánad...” - így kezdte levelét az Antikrisztus.

V

A városi bástyaőrséget már az első napokban felváltották magyar zsoldosokkal. A Stubenthor felvonóhídja előtt két szálás székelő lovas íjász vigyázott a magyarok kapujára.

Az egyik már jól benne van a hatvanasban; rengeteg bajusza kétoldalt úgy lóg a vállára, mint a fiatal lányok hajfonata. Börbekecse, csizmája, hegyes süvege, íja, lándzsája mintha össze-forrtak volna barna, napégette, cserzett bőrről testével s apró, hosszú szőrű, bozontos üstökű mokány paripájával. Kétséges volt, hogy egy esztendő óta egyáltalán lekerült-e róla az íjászok barna egyenruhája. Simon bátyáknak hívta mindenki Dengelegi Pongrác hadosztályában. A királyt még abból az időből ismerte, amikor az a vajdahunyadi vár udvarán növendék csikókat hajkurászott.

A másik vitéz unokája lehetett volna az öreg íjász katonának. Vörös ajka fölött csak most serkedt a fekete bajusz. Csillogó szeméből gyerekes jóság és hányaveti legénygőg sugárzott. Láthatóan büszke volt a hivatalára, és komor önérzettel nézte le a körülötte nyüzsgő idegen világot. Alfalui székelő volt ő is. Matyinak keresztelte az anyja a király tiszteletére.

Estefelé járt az idő, egy óra hiányzott csak az őrzési időből. Kapuzásig nem is vártak felváltást a katonák.

A két magyar ült a lován hegyesen, komoran, unatkozva, nézelődve, mint két ideszakadt napkeleti, Volga menti lovas...

- Mit tudsz az anyádról? - morogta oda unottan az öreg Simon a fiatalnak.

- Meghalt a kedves, húsvét előtt való nagyszerdán.

- Isten nyugosztalja.

- Hát kend kapott-e hírt hazulról?

- Legutóbb a török feldúlta a falut, a népet elhajtotta Havasalföldre. A lányom éppen teherben volt, hirtelen szült, meghótt ő is, a gyereke is.

- A földje? A marhája?

- Fene tudja, hová veszekedett. Csak azt tudom, hogy a hitves feleségem szörnyet halt, amikor a házat felgyújtották.

- Isten nyugosztalja.

- Neked nincs családod?

- Egy fia se, akiről volna tudomásom.

- Egy se?

- Egy se. Volt egy testvérhúgom, azt a törökök elcipelték Moldovába. Kendnek sincs családja?

- Nekem se.

- Hát akkor a király a mi apánk.

- Nekem ő az egyetlen fiam.

És tovább nézték a dominikánusok kolostorát, amely jobbra terpeszkedett idomtalan, sárga épületével. Aztán összehúzott szemmel vizsgálgatták a hercegi egyetem keskeny frontját, a diákszállók alacsonyan fekvő ablakait, amelyekből kíváncsi fejek kukucskáltak az arra járókelő fehérnép után.

A kapun sűrű csoportokban özönlött a nép a szőlőhegyek munkájából. Nem messze egy kocsmában mélyéből hárfaszó és részeg kurjongatás hallatszott. A nap lecsúszott a dombok tarajára; már csak a fele látszott méla, bámész, vörös, sugaras tányérjának. A hegyek kék és lila ködbe burkolóztak, mintha dideregnének.

A két magyar úgy ült a lován, mint barna, viharvert, megrepedezett két kő bálványszobor.

Mátyás katonái nagy részben a várost barangolták... Szabadnapjuk volt, pihenés és a dicsőség kiélvezése céljából. Járták az utcákat, itták a kocsmák borait, enyelegtek a szabad lányok, napszámosnők, kofaasszonyok felvidult, katonát néző, kalandra éhes csapatjával.

A cseh „bratrikok” hamar összebarátkoztak a bécsiekkel. Meg is értették egymást, a régi jó szomszédság és a bécsi zsold napjaiból. Már mindegyiküknek megvolt a szeretője.

A havasalföldi, erdélyi és moldvai oláh zsoldosok összefogózva dülöngtek égett gabonapálinkától részegen, és panaszos, állati vonításhoz hasonló, egyhangú dallamokat ordítottak.

Az olasz hajósok, bombavető, tűzmesterek sok földit találtak itt, s kockajátékot játszottak velük a bástya alá terített köpenyeiken. Sós halat eszegettek, és sört habzsoltak hozzá. A nyugat-magyarországi katonák táncra perdültek a polgárlányokkal. A szerb hadtest marcona vitézei körben táncoltak bosnyák, dalmata és horvát pajtásaikkal. Bajorok, poroszok és német landsknechtek régi germán dalokat énekelgettek, majd rágyújtottak azokra az ocsmány, útszéli nótákra, amelyeket a fürdőházakban tanultak szennyes vászoncelédektől.

A kapu előtt, a város falain túl rögtönzött táncmulatságot rendeztek a katonák tiszteletére. Hamarosán ideszállingóztak a város mulattatói is: joglárók, histriók, zenészek, kötéltáncosok, vándor énekesek, színészek, és a fák alatt, az árok partján, a kertek pázsitján befogtak aljas mesterségükbe. Zsonglőrök labdákat dobáltak, kardokkal és égő fáklyákkal hajigálóztak, germán isteneknek levetkezett félmeztelen férfiak és nők hősi énekeket énekeltek trombita- és dudaszó, flóták, sípok és róták fülsiketítő kísérete mellett. Idomított kutyák, medvék, kakasok vonultak fel a porondra, és eszeveszett viadalt csaptak a megszálló katonák nagy gyönyörűségére.

A két magyar büszke komorsággal nézett el a mulatozók feje fölött, mintha ők méltóságukon alul valónak tartanák részt venni az idegen csőcselék vigadozásában. Az öreg Simon odaszólt a sihedernek:

- Veszekedett piszkos cigánynépség.
- Piros kalapos lány is van itt szépen, bátyám.
- Neked is máshol járhatna az eszed.

És az öreg vitéz hegyeset köpött a ló fején keresztül. A fiatal fősóhajtott:

- Alfaluban szebb lányok vannak.
- Voltak ezelőtt negyven esztendővel - javította ki a vén csont fitymálólag.
- Jövőre megházasodnék.
- Ha a király kiereszt a zsoldjából.
- Mit gondolsz kigyelmed?

- Nem remélem, öcsém. Még van itt tennivaló temérdek. Először meg kell venni Burgundiát.
- Hát az merrefelé van, nagyapám?
- Túl a tengeren.
- Áthajózunk?
- Át ám, a mindenségit! Mint mikor Otrantóba mentünk. Aztán meghódítjuk Itáliát.
- A római pápát is? - kérdezte amaz ijedt kíváncsisággal.
- Azt nem tudom biztosan. De a franciákat igen, meg a szerezseneket. Meg a pogányokat.
- A törpéket is, túl a tűzokádó hegyen?
- Nápolyra gondolsz? - kérdezte a tudós, öreg vitéz.
- Aha - felelt bizonytalanul a fiú.
- Már régen a miénk a törpék tartománya. Beatrix királyné őfelsége hozta hozományba. A latinokat és görögöket is ő hozta, verné meg őket a ragya.

- Aztán megpihenünk?

- Pihenünk a fenét. Akkor jön csak sor az igazi ellenségre - dörögte haragosan, és félretolta szája széléről deres, vastag, lógó bajuszát. - Azután kell csak szétverni ezt a gyilkos, tolvaj, becsstelen népet itt ni, ezt a sok oláh, rác, bosnyák, cseh morva fattyút - mutatott bütykös ujjával az ugrándo-zó, üvöltő, részeg csoportokra, a fekete sereg idegen katonáira.

A fiatal vitéz bólintott és elgondolkodott.

- A végén csak mink, magyarok és székelyek leszünk az urak, a többi csak a ganyét hányja és az ekét vonja, a szarvasmarhával egyetemben.

- No, akkor még én is várok az esküvővel - jelentette ki elszántan a legény. És térdével megnyomta a lova vékonyát, hogy valakin kitapasztalja nagyúri hatalmát. A ló ugrott egyet, és toporzékolt. A lányok visítottak és kacér mosollyal integettek az íjas, lándzsás katonának. De Matyi arról a világról ábrándozott, amikor egyetlen úr, a dicsőséges Mátyás uralkodik a nap alatt, s a többi halandó ember csak az ígát húzza szarvasmarhával egyetemben. Matyi volt a legnagyobb zsarnok, a világot eltipró, leggőgösebb magyar kényúr, süvegben, barna bőrdolmányban, apátlan-anyátlan, árván, feleség és szerető nélkül, egyes-egyedül a lovával, lándzsájával és messze hordó nyilasával. A Volga menti, mozdulatlan, messze néző, nyugodt vérű magyar.

A játék ezalatt tovább folyt a lacikonyhák, zenesátrak, korcsmabódék között. Egy nagy szemű, nyitott ajkú polgárlányka szédülten nézte a kavarodást. Egyszerre hozzáugrott egy részeg, olasz katona és megragadva mellét, végigdöntötte a gyepen. A lányka felsikoltott, mintha kést döftek volna a szíve közepébe. Rúgott, harapott, kapálózott, de az olasz röhögve, bambán vigyorogva, részegen és vasökölrel szorította a földre. A zsoldosok nyihogtak, mint megvadult ménnek, a piros sapkás lányok kárörvendve ugráltak a dulakodók körül, és biztatták az olasz pattantyús vitézt.

- No nézd, a céda, hogy kényeskedik.

- Szorítsd, talián - röhögtek a katonák -, hisz már úgyis elrúgta a patkót.

- Megegett már vele máskor is - kiabálták a kofák.

- Volt ez már a fürdőházban, s hogy adja itt az ártatlant! - szitkozódta a bratrik, a cseh őrség vitézei.

A komédiások tapsoltak, a katonák egymást böködték vagy a lányokat csipkedték izgalmaikban. A polgár lányka ezalatt velőtrázó sikollyal hívta édesanyját segítségül. Mindenki egyszerre kiabált, úgyhogy az egész jelenet csak pillanatig tartott. A két magyar vitéz is arra sandított, csak úgy fél szemmel, hogy ne veszélyeztesse hivatalos komolyságát. Ahogy észrevették, mi történik, az öreg Simon felhúzta szemöldökét, és intett egyet a fiatalnak.

Matyi belenyomta sarkantyúját az újra elbóbiskolt lova oldalába, marokra fogta lándzsáját, és szétütött a sűrű tömegben. Kinyújtott karjával tartva a lándzsát, szép csendesen alája nyúlt a földön hentergő olasz katonának és két kapálódzó lába közé bökve, fölrepítette őt a levegőbe. Csak akkor káromkodott egyet, éktelent:

- Adta bestel! Részeg disznó akasztófa! Verjen meg az Isten!

Az olasz a csőcselék feje felett átlódulva, kétölnyi távolságra zuhant a porba, a verekedő kakasok, kutyák és medvebocsok közé. A tömeg szava elállt. Mindenki megrémült, azt hitte, hogy egy század vértés ütött rajtuk hirtelen. A katonák egyszerre kijózanodtak, és eszükbe jutott a király, aki nem ismer tréfát a zsoldosok erkölcei körül. Szétszaladtak nyomban.

Az öreg Simon mindezt mosolyogva nézte. Odaporoszkált a földön fekvő leányzóhoz, ölébe vette, és megtörülgette véresre karmok arcocskáját. Aztán megindult vele a dominikánusok zárdája felé.

A fiatal vitéz pedig ott maradt egyedül, némán, komor önelégültséggel, és rágondolt testvérhűgára, akit a törökök elhurcoltak Moldovába.

Távolból öklüket rázták feléje a megriadt zsoldosok.

- Majd elbánunk veled, szemtelen magyarja!

A histriók, joglások, buffók, muzsikások elátkozták az alfalui legényt, aki elrontotta keresetüket. A piros ruhás lányok nyelvüket mutogatták.

A nap leáldozott. Felhők gomolyogtak, sötéten egymásba omoltak. A tornyokban megkondult az estéli harangszó, a bástyákon rázendítettek a takarodóra. Trombitaharsogás, szélzúgás, leereszkedő esti homály, távoli szekerek zörgése, a város lármája, hazatérő részeg diákok kurjongatása... mindezekből semmit sem vett észre a székelijász vitéz. Némán, gögösen, messze nézően ült a lova hátgerincén, és hazagondolt kicsit. Egyedül volt és mindenki fogát csikorgatta feléje. Nem értette őket, idegen volt a nyelvük és erkölcsük. De azért a szívében bátorság honolt, s ült mereven a lován, mintha odaforrasztották volna, és őrizte a magyar kaput, a Kelet kapuját a német császár székvárosában.

Őrt állt és várt. A szívét édes nyugalom és megelégedés melegítette. A homály lassan bevonta az alakját, amely eggyé olvadt a lovával. Olyan volt, mint egy patinás bronzbábvány. Meg se mozdult. Őrt állt és várt és messze nézett, ő, a Volga menti lovas.

VI

Mátyás király egyelőre a Burg északi szárnyát rendeztette be a maga lakosztályának. Nem akart állandóan itt lakni, már csak azért sem, mert Beatrix irtózott a város déli védővonalába illesztett alacsony, egyemeletes, sötét, nyomasztó külsejű-belsejű, idomtalan, rablólovagvárra emlékeztető épülettől. Bizony nem volt hasonlítható a budai gyönyörű királyi rezidenciához; nem is fejedelmek fényűzésére, szép olasz asszonyok ragyogó, meleg, puha fészkéül szánták, a külső-belső ellenségtől rettegő osztrák hercegek inkább vihatatlan védővárnak építették, amely néha nem védte, hanem bebörtönözte a szerencsétleneket. Négyoldalú, szabályos négyszögben épült, minden sarkán egy-egy zömök toronnyal erősített, alacsony fallal és mély árokkal meg ötszögletű, téres mellvéddel körülsáncolt tömbje aránylag kicsiny volt, de mégis kimagaslott a nyugati oldalon, a Herrenstrassén épült főúri épületek közül. Délre, közel a saroktoronyhoz, majdnem közvetlen összefüggésben állt vele a Widmerthor s a valamivel magasabban álló várkapolna. Északnyugatra a Burg a lovagi tornák, felvonulások és ünnepek számára fenntartott bekerített vártérre nézett, amelyen túl a Cilley grófoknak a Burggal nagyságban és erőben vetekedő várpalotája büszkélkedett.

A Cillyerburgot nézte Mátyás király a dolgozószobája ablakából, s eszébe jutott ez a végzetes, véres és nagyemlékű család, amelynek egy ártatlan kései arany ágacskája, Erzsébet, az ő gyermekfelesége, néhány hónapig neki illatozta fiatal báját és szüzi szerelmét.

Mátyás sohasem tudott rátekinteni a várkastélyra anélkül, hogy eszébe ne jutott volna szegény bátyja, Hunyadi László tragikus halála, a maga bebörtönöztetése, bécsi fogsága... igen... - ötlött hirtelen emlékezetébe, most éppen harmadszor van ő a császárok városában.

Első ízben huszonnyolc évvel ezelőtt, 1457 májusában hurcolta őt ide az ifjú V. László király, Cilley Ulrik ügyefogyott, de alattomos és véres kezű gyámoltja. Itt volt akkor is a Burgban. Őrei, osztrák durva zsoldosok, komiszul gúnyolódtak vele. Magyarok királyának címezgették, mígnem az ő tizenhét éves szívét előntötte az epe. Most is emlékszik még rá, azt felelte nekik:

- Várjatok, leszek én még a ti császárotok is!

Akkor durván és csúfolkodva röhögtek az örök.

A második látogatása sem hozott rá túl sok dicsőséget. Ez az 1470. esztendőben történt. Előtte való évben választották meg Olmützben cseh királlyá, de Podjebrad György lengyel, francia, burgundi és német szövetséget szerzett ellene, egyik fiát hadsereggel Magyarországra küldte, s a Vág völgyét pusztította. Életkérdés volt, hogy a császárt visszatartsa az ellene való szövetekezéstől. Ezért látogatta meg Bécsen tizenöt esztendővel ezelőtt, példátlan pompával, egész udvartartásával s azzal a fanyar elhatározással, hogy a császár leányát, az akkor még öt- esztendőes Kunigundát megkéri feleségül.

Egy hónapig időzött akkor Frigyes császár székvárosában. Egy hónapig tartó farsangolás volt az a bécsiek nagy gyönyörűségére. Ott fogadta ő a firenzei köztársaság követségét, amely Medici Lorenzótól két hatalmas oroszánt hozott baráti ajándékkal. Lovagi játékokat rendeztek, amelyben maga is részt vett, együtt szánkáztak a császárral Bécs hófedte utcáin, s - emlékszik - együtt voltak Teschler Miklós gazdag polgár bálján, ahol ő a magyar táncot is bemutatta. Arra is emlékszik, hogy a bécsiek gúnyosan suttoztak, amint a császárral való nagy ölelkezéseit figyelték:

- Úgy csókolóznak, mint egy szerelmespár, s úgy gyűlölik egymást, mintha egymás apját gyilkolták volna meg.

De egy napon Teschler Miklós felvilágosította őt, hogy a császár rút játékot űz vele, ellene hatalmas koalíciót szervez, a római királyságot a burgundi hercegnek is felajánlotta, sőt élete ellen is merényletet készít. Tehát március 11-én felháborodva az álnokságon, búcsú nélkül faképnél hagyta császári barátját és Bécsset, és meg sem állott Pozsony városáig...

Harmadszor ezelőtt egy héttel vonult be Bécsbe, s akkor majdnem porba omlott előtte a Szent István-templom óriási tornya; most az egész város az övé, püspökével, polgáraival, bástyaival és börtöneivel együtt. Még nem császáruk nekik, csak a győzelmes uruk és tirannusuk.

- De leszek én még a császároktól is - jutott eszébe önkéntelenül, és ajkát mosolyra biggyesztette. Szája széle amúgy is lefelé görbülő, embert, életet és halált kigúnyoló vonala most elmélyült, és jobbról-balról éles barázdát sáncolt az orcájába.

Hátratett kezekkel sokáig ott ült az ablaknál, és nézte az őrsváltást a tornatéren. Alig nyolc napja bírja itt a várost, de a lakosok már megszokták és megszerették a magyar világot Viennában. Vasárnap bevonult Beatrix királyné is, és fogadása még tündöklőbb és meghatottabb volt, mint az uralkodóé.

Most már tele van vele a Burg, amelyet gyűlöl, de azért elárasztja egyéniségének bájával, megtölti illatával, remegésbe hozza szeszélyeivel, felforralja asszonyi testéből kiszikrázó érzékiségével. Lobog, sistereg, lángol, izzik az egész vár, a Mihály-templom, a Cillyerburg, a Herrengasse, a Bischofgasse... itt van a nápolyi asszony, s benne dobog az egész város szívében.

Aztán eszébe jutott a fia, Corvin János herceg, és elővette azt a két horoszkópot, amelyet a gyermek tizenharmadik születésnapján, április 2-án, főcsillagásza, Ilkusch Márton mester budai prépost és Galeotti Marzio készítettek. A horoszkópok mindegyike négyszöget tüntetett fel, tizenkét háromszöggel, amelyek a nap tizenkét óráját jelölik. Mátyás, hogy jobban eligazodjék a rajzok kabalisztikus jelzésein és komplikált ábrázolatain, behívta magához Galeottit.

A rejtelmes tudományok doktora buzgón magyarázta:

- Az első háromszög, vagyis első égi ház jelenti magát a herceg úr öfenségét, uralkodik pedig őhercegsége élete, véralkata s egyúttal az országnak közállapota felett. A második őhercegsége ingó vagyonára, a harmadik szomszédaira, a negyedik szüleire és felmenő rokonságaira vonatkozik. Az ötödik égi ház leendő gyermekeire nézve ad felvilágosítást.

A király érdeklődve kapta fel a fejét:

- Igen, ez fontos. Lesznek-e Jánosnak utódai?

Galeotti megértette a kérdés súlyos jelentőségét.

- Először fiúgyermeket szül őfensége jövődöbeli hitestársa.

- Megmarad?

- Nagy és dicső jövődöre, népek és fejedelmek felett való diadalmakra. Isten öröme...

- Jó. Folytasd.

- A hatodik ház a cselédeket, rabszolgákat, háziállatokat érinti, a hetedik a házasságot.

- Nos?

- Kitűnő és hatalmas és világszép nővel való házasságot, a leggazdagabb menyasszonyt Európában.

Ez Sforza Mária Bianca - gondolta magában Mátyás elégedetten és kipirult az arca.

- A nyolcadik ház a halál, a kilencedik a tudomány, művészet, könyvek és ezzel kapcsolatos dolgok felett uralkodik, a tizedik a rang és hatalom fokára vonatkozik.

- Mit mond a tizedik ház? - unszolta őt a király és összeráncolta szemöldökét.

- A herceg úr születése óráján Mars és Mercur, a tizenharmadik születésnapján pedig Jupiter és Saturnus voltak az uralkodó planéták. Ezek jelentik a herceg úr daliás, rettenthetetlen, hatalmas és termékeny férfiasságát.

- De a régiek tanítása szerint a Saturnus és Mars baljóslatú csillagok, mert hideg és meleg voltuknál fogva ellentétes hatásúak - aggodalmaskodott a király, s haragosan nézett Galeottira.

A humanista hevesen védekezett.

- A föld közönséges gyermekeinél, a rabszolgáknál és alattvalóknál az ellentétek zűrzavart és veszedelmet, a világ urainál a jó és rossz fölött való mindenhatóság, az emberi tulajdonságok végleteiben való isteni harmónia, az egyetemes és örökkévaló nagyság alfáját és ómegáját képviselik. Ők felül állnak a hideg és meleg, erény és bűn, angyali és ördögi lelkendezés emberi fogalmain, s magukban isteni egykedvűséggel egyesítik a végletek csodálatos kilengéseit. Felségednek méltó fia lesz: a horoszkóp azt mutatja. Legnagyobb hatalmat, leírhatatlan uradalmakat, jeles kitüntetések, az atyai birtokokban való örökösödést biztosítják neki Saturnus megközelíthetetlen hideg fensége, Jupiter olümposzi bölcsessége és atyai termékenysége, Mars hadisten ereje és győzhetetlensége, valamint Mercur fürge szelleme és ügyessége.

Mátyás mosolyogva hallgatta kedvenc ezermestere lelkes szónoklatát.

- Marzio fiam! Ami a herceg úr hatalmát és fölmagasztalását illeti, ahhoz nekem is lesz egy és más hozzátennivalóm. Nem bízok mindent Saturnusra és Jupiterre.

A humanistát elbocsátotta, maga pedig újra visszasüllyedt gondolataiba. Nagy melegség ömlött át a lelkén, ahogy egyetlen gyermekének sorsán töprengett.

- Igen, magam is elkövetek egyet-mást, hogy Saturnus és Mars munkáját megkönnyítsem - ismételte gondolatban, mosolyogva.

Mátyás nézte, nézte a büszke várost, és megduzzadt, kiömlött és szétáradt a lelke. A még meghódítandó országokra gondolt.

Ereiben zuhogott a vér, vastag, büszke, okos orrcimpái reszkettek, keze ökölbe szorult, és térdeit verte izgalmaiban.

- Meg kell őket aláznom, nyakukra kell ülnöm, mert másképp ők ülnek a hátamra, és megnyergelnek, mint teherhordó szamarát a gyümölcsösköfa Budavárán. Utálok ezt a szószátyár, gyermekes, hazudozó, makacs, vén császárt, s vénasszonyos butasága fáraszt és feldühít; utálok a többi is, valamennyit. Húsz évig hitegettek, ugrattak, lovaltak, becsaptak és kinevettek. Barbár ázsiaiak, zsoldosvezérnek, német, francia, olasz fejedelmek portyázó előőrsének tekintettek, török ágyúk célpontjának, faltörő kosnak, nekihajkurászott, feldühösített arénabikának... elég volt, most a magam zsebére dolgozom, atyafiak.

És ráütött a zsebére, a legpénzesebb, legáldozatkészebb, legkimeríthetlenebb zsebre Európában.

A terem lassan-lassan sötétedett. Az ölnyi várfalak mély ablakfülkéin aranyosan csillogott a búcsúzó, gyenge, reszkető napfény, s Mátyásnak csak erős, duzzadt profilját világította meg. A király homloka ráncba borult, és ajka megvonaglott az indulattól.

- Ez a gyatra vénember egész politikáját a csillagászati jóslatából meríti. Nem tud egyebet, mint várni az én korai halálomat. A csillagok megígérték neki.

Kitekintett az ablakon. Az égen sötétsárga tűzben reszketett a Venus.

És ha igazuk lesz a csillagászoknak? - gondolta elborulva. - Ha én halok meg előbb? Ha igaza lesz a butaságnak, a türelemnek, a makacsságnak?

Megrázta a fejét. Bronzvörös haja leomlott széles, izmos vállaira. Haraggal és daccal nézte az esthajnali csillagot, mintha páros viaskodásra akarná kihívni az égboltozat rejtelmes erőit.

- Még élek - suttogta félhangosan, és ökölbe szorította a kezét. - Még élek, és Matuzsálem korát akarom elérni. És amíg én élek, azt akarom, hogy egyetlenegy isten legyen Európa közepén: a magyarok istene, és én leszek az ő prófétája. A többi csak arra jó, hogy megtöltsen velük váraim sáncait, mint ahogyan eddig magyar katonahullákkal gátolták el a nyugati Európa felé özönlő török áradatot... Egyedül, egyedül én... ha magamra hagyatok - villant ki a dacos gög Mátyás király szeméből -, én, a magyar köznemes fia, a jöttment, az idegen császárok, királyok családjába betolakodott, barbár magyar katona.

És mereven összeráncolt homloka alól vészesen csillogó, messze néző szemmel bámult ki a soktornyú város fölött északnyugatra a német birodalom, a Rajna, az északi tenger, Hollandia felé, nagy, messze országok fölött viharzott át a fantáziája, és meghordozta rajtuk a magyar lobogót a Hunyadi-ház címerével.

Most éppen olyan mozdulatlan, olyan egyedülvaló s a lehunyó nap ferde, lila sugaraiban olyan tömören, barnán, bronzbálgányhoz hasonlóan sugárzó, rendületlen katona volt, mint a Stubbenthor hídján strázsáló íjász, a világot hódító, apátlan, anyátlan, árva Volga menti lovas.

VII

A Hoher Markton, a Bürgerschranne szomszédságában, a tekintélyes takácscéh házának földszintjén volt a város legrégebb sörháza. Mélyre süppedt, omladékos épület, alacsony, szűk, korhadtt gerendájú lejárát, kitaposott, gidres-gödrös lépcsők, kormos, bűzhödtt levegőjű, alacsony ivószoba: de a söre zamatos, édes-keserű és a városnak saját főztje, és ez közös dicsősége a céhmestereknek, az öreg polgároknak, akik még a rómaiak korából bírt jogon tagjai a nagytanácsnak, a lugecki kereskedőknek és a szőlőbirtokosoknak, akik irigy szemmel nézték ugyan a sör diadalmas versenyét a borfogyasztással szemben, de mégis eljártak ide a közös és privát ügyeket megbeszélni.

Most is négy tisztos polgár üldögélt a kecskelábú, nehéz tölgyfa asztal körül, mindjárt a pince-bejárát dohos szája előtt, amely, mint egy óriási kígyótorok, boros- és söröshordók csípős, penészes mérges leheletét ontja magából.

- Hej, vége a jó erkölcsöknek - sóhajtott egy nyúlszájú, vörös hajú, pislogó szemű, kis öreg polgár, a tímárok atyamestere, gazdag és fukar és mindig maró-keserű, mint a csersav.

- Nono - csitította Rueland mester, a festők és miniatűristák céhmestere, negyvenéves, szőke szakállú ember, aki Krisztus keresztre feszítésével és a klosterneuburgi tizenkét stációval mostanában nagy hírnevet szerzett magának egész német földön.

A harmadik polgár, Hans Schneider borkereskedő és tanácsúr, dühösen az asztalra csapott.

- Sodorna és Gomorrha lett ebből a csendes jó Bécsből - verje meg az Isten az olaszokat!

- Meg a magyarokat! - tette hozzá a tímármester, Georg Leubenpeck.

- Az igaz - hagyta helyben a negyedik, egy nagy hasú, vékony nyakú, ritka szakállú, apró emberke, könyvkötő a Wollzeile elejéről, tudós férfiú, az egyetlen kliense, aki valamit a latin nyelv titkaihoz is értett, és gyűlölte a humanistákat. Jacob Geyernek hívták, s most ült le éppen a sörözők asztalához.

- A sör azonban kitűnő - mélázott magában a festő Rueland mester, aki megrendelést kapott az István-templom két ablakfülkéjének kifestésére. Most azon töprengett: Szent Katalint vagy Assisi Ferencet, esetleg Mátyás apostolt fesse-e oda a bőkezű király tiszteletére.

A könyvkötő helyeselte Rueland megjegyzését, de csillogó szemében nagy titok tudása tükröződött. Kicsit mámorosan, de megilletődve és szörnyülködve újságolta:

- Hallottátok, mi történt a minap a Stubenthor előtt? Szegény, szerencsétlen!

Gräsl takács volt, több ízben ült a tanácsban, most éppen atyamestere a céhnek, amelynek házában a sörház vendégei iddögáltak.

A tímár és a szőlősgazda ijedt arccal biztatták a könyvkötőt:

- Beszélj, öcsém, beszélj! Gräsl csakugyan napok óta nem mutatkozik.

A festő elhatározta magában, hogy Szent Ceciliát festi meg az orgonával, és a szent művésznő arcát Beatrixéhoz teszi hasonlóvá.

- Hát a Stubenthor mellett a sáncőrség egy félig rommá lőtt viskójában tegnapelőtt rettenetes büntény nyomára jött rá a városbíró. A kaput székelij íjászok őrzik. Mátyás legvadabb, legvérmesebb zsoldosai.

- Gyilkosok, barbárok, emberevők, akik egy kupa borért az édesanyjukat is felkoncolják - dühöngött a hasított szájú, vörös tímármester, Leubenpeck.

- Úgy van. Ezek ördögi fickók, semmiféle emberi nyelven nem tudnak beszélni - sem németül, sem csehül, sem olaszul, sem latinul -, pogány hitűek, fehér lovat imádnak, és bűbajos asszonyaik az ördögtől fogannak gyermeket.

- Szép, daliás, Herkules-izmú legények - szólt közbe Rueland, a táblafestő.

- És tolvajok és gyilkosok. Nos, tegnapelőtt a városbíró meghallja, hogy egy vén csont, gonosz lator székel zsoldos örszobájában fiatal bécsi leány fekszik vérben fagyva, félholtan, halálra kínozva, magyarok fogságában. Nosza, rögtön a sereg vezéréhez, Báthory István helytartóhoz, onnan a kapitányhoz, kapitánytól az őrházba és csakugyan ott találja... tudjátok-e, kit?

Hans Schneider szőlősgazda szeme vérben forgott, és lecsapta az asztalra üres sörösedényét.

- Hans Gräsl leányát?

- Azt. Vérben fagyva, meggyalázva.

- Veronikát?

- Azt. Szegény, ártatlan kis mártírt.

- Jaj, a keresztlányom! - hördült fel keservesen Schneider, és fejére nyomva hegyes nürnbergi süvegét, elrohant a sörözőből.

E pillanatban betoppant a helyiségbe egy szikár, csontos, részeges öreg harcos. Most kádárműhelye van a Wiedmerthorhoz ragasztott apró kunyhójában. Van pénze bőven, Mátyástól duplán is megkapta hátralékos zsoldját.

- Átkozott bestiák, meg kellene fojtani valamennyit, amikor először megy ki a templomtérre, és először kurjant hoppaldeit a sövénytáncban. Hallottátok, mi történt a szegény Hans Gräsl leányával? Ott találták éjszakának idején duhaj magyar lándzsások között fetrengve a saját gyalázatában, sörtől mámorosan, miután két nap és két éjszaka táncolt a Stubenthor előtt a bakkhánso, histriók, jocularok között.

- Sodoma és Gomorra! - jajveszékelt Leubenpeck, a tímár -, verje meg az isten a magyarokat meg az olaszokat!

- A förtelmes leányzó nem akarta ott hagyni a részeges zsoldosokat. Pempflinger városbíró poroszlókkal hurcolta el, és átadta a vallatóknak.

- Megérdemli, hogy végigvesszőzzék a városon és vízbe fullasszák, vagy elevenen eltemessék.

- Ezt másképp mesélte előbb, Jacob szomszéd, ugye? - kérdezte közönyösen a festő, és oldalba bökte az álmélkodó könyvkötőt.

A csúcsos hasú, apró emberke dühösen védekezett:

- Mert nem engedték elmondani a végét. Azt hiszitek, nincs meg arról a hitvány némberről a magam véleménye?

A festő közönyösen ivott, Leubenpeck tímár a Jóistent emlegette, aki tüzes esővel fogja kiirtani ezt a gyalázatos emberiséget. A kádármester diadalmasan jártatta végig tekintetét a társaságon.

A sörház lassanként benépesedett. Diákok, polgárok, idegen katonák, poroszlók és fuvarosok szorongtak már a sötét pincetorokban. Egy vak citerás megpengette ócska hangszerét. A ház előtt volt a szégyenkaloda, onnan eszeveszett asszonyi sírás, rikácsolás, jajveszékelés hallatszott be, ha az ajtót nyitogatták. Néha az őrzőket vezetője dugta be a fejét.

Részeg katonák magukkal hozták és belökdösték a pincebejárat homályába az eszelős Thomast, aki fuvaroseMBER volt valamikor, a hosszú ostrom alatt leégett a présháza, istállója, benne veszték a barmai, két szép szál fia esett el a kirohanások alatt.

Most ott gubbaszt a pincebejárat bűzös torkában, és ujjain számlálgatja elveszett fiait, lovait és ökreit.

- Összesen hat darab - motyogta, és szüntelen hullanak a könnyei.

- Hat? - röhög feléje egy rongyos ruhájú révész, aki most jött haza a Dunáról, és nagy korsó sörrel kínálja az eszelőst.

- Két ló, két marha, két fiú - magyarázza Thomas -, és mind elpusztult a háborúban.

- Drága a kenyér...

- És olcsó az emberélet.

Az öreg Thomas szeméből dőltek a könnyek, a vendégek kacagtak és ittak.

Egyetlen sarokban volt csak csend és mélységes szomorkodás. Magyarok ültek ott, az asztalra könyököltek és némán poharaztak. Büszkék voltak, úsztak a dicsőségben, keményen ki-mellesztve járkáltak a városban, de estefelé, a tavernákban meg itt a városi sörházban bánatosan lehorgasztották a fejüket. Hazagondoltak. Az erdélyi havasokra, a kun síkságra, a pici dombokra, Buda szőlőskertjeire, a majorokra, amelyekben együtt ül most a család, az asszonyok fonnak, szőnek, a lány elment megfejni a tehenet, a gyerekeket bekiabálták a szérűskertből, a nyargalászó csikók mellől, belopódzik három-négy regös, egy öreg harcos mesél... Csend van, csak a tücsök ciripel az ablak alatt... Dörmögve mondja a Szabács viadaljáról szóló verseket a vén katona... Ej, mikor megyünk haza ebből a piszkos Babilonból?

Szentmihályi Mátyás kiköpi a szájából a sört.

- Szerémi bort ihatnék - szólt oda szomszédjának, Fodor István udvari kanonoknak.

A fiatal, borotvált képű, sima beszédű, szép, finom udvari pap, Fodor Crispus István az idegeneket nézegette. Egyszer csak megszólalt.

- Szép város ez a Bécs.

A negyedik magyar, Kisfaludy János, mérgesen csap a kecskelábú tölgyfa asztalra.

- Utálom én minden kövét, házát. Beste lélek minden apraja-nagyja. Éhes csorda, tolvajok falkája. Neked persze tetszik.

- Mert rendes, dolgos és műveltségre hajló népség lakja.

- Műveltség, műveltség - dohogott rekedten Kisfaludy. - A műveltség az ördög szekere. A pokol országútja.

- Hát kend miért szedi itt a kánonjogi tudományokat? - kérdezte mosolyogva Fodor.

- De csak Isten dicsőségére! - emelte fel ujjait a magyar. - Nem úgy, mint ti ott lenn Itáliában, a sátán multságára. Te meg Csáky Miklós.

Kisfaludy arra célzott, hogy Fodor István Bolognában és Firenzében szerezte meg a doktori kalapot mint az ifjú főúr, Csáky Miklós kísérője és mentora. Fodor István magister szegény jobbágy szülők gyermeke volt, a Csákyak pécsváradai pusztáján született, tízéves korában az apátság iskolájába került a triviumra, onnan a pécsi püspök küldé ki Olaszországba. Szép, erős, nagydarab magyar, okos és jóságos, szikrázó elméssége és életszeretettől duzzadó egészsége egyformán híressé tették őt a bolognai és ferrarai egyetemek és a firenzei cortegianák körében. Mikor a fiatal Csáky gróf is diáksorba éret, Fodort tették melléje nevelőnek. Először a bolognai egyetemen kalauzolta át a jogi és artisztikus tudományok útvesztőin a még majdnem gyermek Miklóst, aztán Firenzébe kísérte, ahol a grófnak csak át kellett venni István doktor barátait, bámuloit, protektorait és élősködőit. Az ő kifogyhatatlan zsebe és Fodor kimeríthetetlen szellemessége az ifjú főurat és mesterét a legnépszerűbb emberekké tette humanisták és világfiak, asszonyok és művészek, előkelők és szegény ördögök körében. Nemrég Fodort beajánlották a királynak, és Mátyás a maga udvarába rendelte a fiatal humanistát. Most is a királlyal együtt került Bécsbe.

Fodor szívesen volt a bécsi magyar diákokkal, akik a takácsok sörházában iddögáltak.

Kisfaludy János szomorúan sóhajtott:

- Hazamennék biz én, de a pécsváradai földek lator kézen vannak.
- A Csákyakat érted? - szólt közbe az apát.
- Azokat. Egy évszázad óta pereskednek velünk.
- Miért nem egyezkedtek? Hiszen atyafiak vagytok. Kisfaludy János összeráncolta a homlokát és köpött egyet.
- Rokonok volnánk, de a Csákyak elfajzottak. Összevissza házasodtak idegen fehérréppel. Meg is látszik rajtuk. Nyavalyás, satnya, puha férgek lettek. Örökké külföldön kóborolnak. Pedig egy töről szakadtunk. De ökelmek német, olasz meg görög erkölcsöket szíttak az anyáik tejéből.
- A fiatal Miklós derék literátus ember.
- De olasz. Magyarul sem tud.
- Nono. Azért, hogy Itáliában diákoskodott... Vitéz János is ott tanult, Janus Pannonius is - jegyezte meg Fodor.
- Nem is bíztam volna rájuk az ország üdvösségét - szólt közbe Szentmihályi.
- Jó magyarok voltak.
- De fellázadtak Mátyás ellen.

Kisfaludy János a vállát vonogatta.

- Ők úgy látták jól, az ország érdekében.

A másik fölkapta a kupát és fenéig kiitta. Aztán haragosan morgott.

- Istentelen beszéd! - fakadt ki az apát.
- Mindenki szereti a hazát.
- De elsősorban, úgy látom, önmagát.

- Mink, a honfoglaló ősök ivadékai, mink vagyunk a nemzet - ütött a mellére gőgösen Kisfaludy. - Mink nem vagyunk cselédek. Egyik így szereti a hazát, a másik meg amúgy. Egyik Mátyással, a másik Mátyás nélkül.

- Elég! - kiáltott Fodor István, a pap - ha ezt meghallanák ezek! - mutatott hüvelykujjával a bécsiekre.

Kisfaludy gőgösen legyintett:

- Kuvaszok. Csaholó kutyák. Éhes farkasok.

- De a farkasok, ha éhesek, falkába verődnek.

- Akkor hajtóvadászatot rendezek ellenük.

Kicsit megbékültek és tovább iddogáltak.

Rueland, a festő ezalatt végleg megállapodott önmagával, hogy Mátyást festi az egyik fülkébe mint a sárkányt ölő Szent Mihály arkangyalt, a másikba Beatrixot, amint ujjait melen pihenteti az orgona billentyűin.

A két magyar egyszerre mélyen felsóhajtott.

- Mi bajod van, János? - kérdezte a pap.

- Szeretnék hazamenni, István.

- Egyezkedjél ki a fiatal Csákyval. Könnyű lenne a dolog.

- Azzal a pogánnyal?

- Ej, János, te csak azért haragszol Miklósról, merthogy nem ösmered. Jó magyar ember az, éppen olyan, mint az apja. Ösei annak is Árpáddal jöttek be az országba, mint a tied.

- Az enyéme Szabolccsal jöttek be.

- Az övéi is. Minden öse szilaj, kemény, pusztai magyar volt. Apja, Benedek, Hunyadi János vitéz kapitánya; nagyapja, János, Zsigmond császár hű embere, magas rangú főúr, harcos és okos, mint a címereiben balra járó oroszlán és a jobbra tekintő sárga csőrű bagoly.

- De a fiatalúr pogány lett, mint ezek az udvarban léhaskodó, semmiházi, hitvány olaszok. Úgy hallom - tette hozzá bizonytalan hangon.

A másik sarokban a bécsiek hangos szóval veszekedtek. A tímár a régi erkölcsöket emlegette, a könyvkötő a kiszolgált harcosnak magyarázta:

- Úgy volt, hogy Veronika éjjel kinn álldogált a kapuban, és ott ismerkedett meg egy fiatal székely íjász katonával. Csütörtökön aztán éppen a Stubenthort őrizte a székely, és a kapu előtt nagy táncot csapott az idegen katonaság, a takács leánya meg egész nap ott ólálkodott a szeretője oldalán. Éjjel, amikor eljött az örváltási idő, belopódzott hozzá a sátorba, mert az ilyen megdühödött némből, ha rájön a veszetség, ott hagyja apját, anyját, kised testvéreit, nem fél az emberek haragjától, az Isten büntetésétől és megy-megy az első férfi után, bárha az egy ördögtől nemzett erdélyi barom, egy emberevő vadállat...

- Bizonyosan boszorkány...

- A székely katona meg ördög, aki emberbőrbe bújt, és elcsábítja a boszorkánynövendékeket.

- Mindennek az asszonyi állat az oka.

- Vagy a székely zsoldos ördögi cimborasága; úgy hallom, ott a Stubenthor előtt borral kínálta meg a lányt - magyarázta a könyvkötő hebegő ajakkal, lázas szemmel, buja képzeletével gyönyörködve a maga szavaiban. - Bájital volt benne. Bűrök, mák, csudafa kivonata és porrá tört egérvélő. Valami vén boszorkánytól kaphatta.

- Maga a lány is boszorkány volt, azt mondom - erősítette a kádármester. - Fiatal vitéz koromban sokszor tizennégy-tizenöt éves lányok is kivetették rám a hálójukat. Minden gonoszság csekély, ha az asszony gonoszságához hasonlítjuk.

Nyílt az ajtó, és bebotorkált rajta Hans Schneider, a Veronika keresztapja.

- Tudok már mindent - sóhajtotta keservesen.

- No, ugye, hogy igaz? - kérkedett örömmel az egyetem könyvkötője.

- Igaz - bólintott megsemmisülten a tanácsúr. - Veronika megtévedt. Katonák közé keveredett, egy fiatal íjász megtámadta. Céhbeli legények, morvák, csehek, olaszok, lengyelek oltalmára siettek a leányszónak, de a magyarnak is támadt segítsége. Székely lovasok százai rúgtattak neki a táncolóknak, letaposták, széthányták az ártatlan embereket, nézdegélő asszonyokat, játszadozó gyermekeket, robogtak a lovak, folyt a vér, ordítottak a vad magyar zsoldosok, ki-ki futott, amerre látott s a nagy zűrzavarban egy öreg lator, fogatlan, vén gazember elragadta Veronikát, és elrejtette az őrszobában.

- És mi lett a szegénykével? - kérdezte részvéttel Rueland mester, a táblafestő.

- Bevitték a dominikánusok kórházába, kimosták a sebeit...

- És hazaszállították?

- Isten ments! - tiltakozott rémülten a szőlősgazda. - Megfertőzné Gräsl tiszta családi hajlékát.

- Megvesszőzték? - kérdezte a kiszolgált katona, és Mátyás király zsoldjából újra megtöltötte óriás cinkupáját.

- Kínpadra viszik? - rikoltozott a könyvkötő bárgyú részegségében.

- Nem. Nézzetek csak oda, ki a kalodára.

Valamennyien odatódultak a korcsma bejáratához. Kinyílt az ajtó, és a légvonattal együtt besüvített a kis Veronika velőtrázó jajgatása.

- Mégsem kellett volna... - szaladt ki száján a kövér korcsmárosnak.

Schneider János komoran megjegyezte:

- Keresztlányom ugyan... de a városi rend, az erkölcs, a példaadás...

Szava elveszett a gyermeksírás s a csúfalkodó utcai ordítás borzasztó hangzavarában. A könyvkötő eléggülten bólogatott, a vén kiszolgált katona, most kádármester a Wiedmerthor mellett, visszament és ivott. Leubenpeck, a tímár, Szodomát és Gomorrhát emlegette.

Az eszelős Thomas siránkozva, könnyhullatások között szüntelen hajtogatta:

- Drága a kenyér, olcsó az emberélet.

Rueland, a festő kifizette sörét, és felállott az asztalától. Jóságos két szemében most az undor és megvetés lángja lobogott.

- Buta barmok vagytok - mondotta csendesesen, kissé mámorosan is a sörtől és a két ablakfülke ábrázolásainak elképzelt örömétől. - Csak végighallgattalak benneteket, mert ízlett a sör, és szeretem az emberek beszédét. De én ott voltam ám akkor a Stubenthor előtt!

Nem folytatta, legyintett egyet a kezével, és búcsú nélkül eltávozott. A többi megbotránkozva nézett a távozó után.

- Magyarok kémje, Mátyás cselédje, éhenkórász, csavargó - dörmögte ritka szakállába a vékony nyakú, pohos könyvkötő...

- Festő! - mondotta a tímár mélységes undorral és kicsinyléssel. - Cigányok, bakkhánsok, históriások, hegedősök, költők cimborája... Egykutya mind... Erkölcstelen csavargók.

- Hazaárulók... - mondotta ki az ítéletet Schneider János, a tanácsúr, a menedékházba zárt Veronika keresztapja.

Két lépésnyire tőlük ott ültek a magyar diákok, de ők egy szót sem értettek a németek beszédéből. Otthon hagyott öreg édesszülőikre, hajadon nővérükre, árva feleségükre gondoltak, és bánatosan üldögéltek.

Mindenfelől sötét, gyűlölködő és gyáva pillantások sugárizottak a hallgatag, elérzékenyült, hazavágyó, bús magyarok felé.

VIII

A Burgnak a bástyafalhoz ragasztott déli szárnyán, közvetlenül a király magánlakosztálya mellett rendezték be a titkos kancellária hivatalos helyiségeit.

A kancellária nagytermében két fekete taláros, komoly férfiú pihente a hajnali és délelőtti órák fáradoalmait. Tizenegy óra elmúlt, sebtében elköltötték a bécsi szokás szerint feltálalt reggelit, kis ezüstkupából sört ittak frissítőül, leheveredtek a tölgyfa padokra terített török szőnyegekre, s egyik szemükkel állandóan a király lakosztálya felé nyíló nagy ajtóra pislantgatva, csendesen beszélgettek.

- Illustrissimének szívből gratulálok milánói sikereihez - kondult meg a papi ruhában kényelmetlenül feszengő, izmos, széles vállú, pirospozsgás arcú férfi mély haranghangja. Bakócz Tamás titeli prépost, alkancellár beszélt, s kövér, vörös kezeit belemélyesztette sűrű, gyapjas hajába, amely a koponyája búbjától minden oldalról lefelé volt fésülve, s a füle fölött, alacsony homlokán és a tarkóján kerekre nyírva, mint a szerzeteseké. Kemény, drótvastag, bundás hajkoszorú volt ez, amely szikrát hányt a fésű alatt, s a prépost fejét bozontos medvééhez tette hasonlónvá. Bókjával arra célzott, hogy barátja, Fontana Ferenc orvos, Mátyás bizalmasa és rendes követe, Milánóban nyélbe ütötte a király fiának, Corvin Jánosnak és Lodovico Sforza leányának, Biancának eljegyzését.

A másik hálásan és finoman mosolygott. Vékony, sovány, beteges ember volt az olasz humanista doktor, és keskeny madárcarca, halvány, összeszorított ajka, hegyes álla, kopasz, barnára sült fényes koponyája merő ellentéte Bakócz zsoldos katonához hasonló külsejének. Mintha egy megkopaszodott öreg tűzok és egy fiatal medve enyeleznének.

- Ki adja hírül a felséges asszonynak János herceg eljegyzését? - kérdezte pislogva az olasz.

- Őfelsége magamagának tartotta fenn ezt a szerencsét - dörmögte Bakócz alattomosan.

- Félek, hogy a királyné máris többet tud, mint amennyit tudnia kellene - jegyezte meg csípősen Fontana, aki tudta, hogy Bakócz elsősorban Beatrix kancellárja, csak aztán a fejedeleme.

Tamás prépost ingerülten válaszolt:

- Ez a felségek dolga, nem a mienk, illustrissime.

- De mi vagyunk a felelősek.

- Én mosom kezeimet. Az bizonyos, hogy besúgó, semmirekellő udvaronc, naplopó, kémkedő, cselszövő fickó elegendő lézeng a királyné körül.

Fontana tudta, hogy Bakócz Tamás okos és ravasz, mint a kígyó, és erős, mint az oroszlán. Elgondolkozott, hogy erdői parasztok gyermekei néha veszedelmesebbek, mint a firenzei humanisták és a signoria titkárai.

Elhatározta, hogy másra tereli a beszédet. Arcát a prépost felé fordította, nyakát kihúzta, és mosolygás rántotta szét mind a két füléig ezerráncú, keskeny, pergamenszínű, beesett orcáját.

- Őfelsége tudja, hogy Magyarország a keleti és nyugati két császárság két durva malomköve között végképp felmorzsolódik, ha a maga erejére marad. Ezért nyúl hol a török, hol a német szövetség felé. Ezért játszik velük, egymással ijesztgeti őket, hogy az egyensúly közepén ő maga megállhasson. Eddig bízott abban, hogy a német-római császárságot maga mellett vagy maga mögött mint félelmes tartalékot kijátszhatja. Őfelsége most már elérkezettnek látja az időt, hogy a két császárság közül az egyiket maga alá gyűrje.

- A törököt - lelkendezett Bakócz.

- A németet - súgta mosolyogva és fölényesen az olasz. De Bakócz oda sem figyelt. Ő áradozva harsogta a maga politikájának frázisait:

- Mindennap közelebb vagyunk a cél eléréséhez: a török ellen való nagy támadó háború megindításához. Mátyás máris a leggazdagabb, legtöbb, legjobb és legmegbízhatóbb katonával rendelkező európai fejedelem. Otthon rendben van a szénája, Ausztria és Csehország, Szilézia, Morvaország és Lausitz az övé, neki hódol a bosnyák, szerb és a két oláh fejedelem, patrónusa a német lovagrendnek, szövetségese Svájcnak, Lengyelországnak, Burgundiának, az orosz nagyfejedelemnek, a franciák anyámasszony királyával úgy bánik el, ahogy akar. A Hohenzollern-ház fejének kegydíjat fizet, mint egy vándor görög rétornak, a pápa örül, ha szolgálatára állhat, ipa a nápolyi király, sógora a ferrarai herceg, Medici Lőrinc a barátja, Velence retteg tőle; Mátyás keze elér az Atlanti-óceántól a Volgáig... Még néhány erőteljes lépés... és megindíthatjuk a nagy támadó török hadjáratot.

Bakóczot e pillanatban úgy elkapta a nagyság és emberfeletti erő képzelete, amely rokon volt az ő nagyravágyó lelkével, hogy nem is vette észre a nagy tölgyfa ajtó nyílását és a két ajtónálló között megjelent király barna ruhás, egyszerű, de félelmetesen kemény és alacsonyságában is fenséges alakját.

Fontana felugrott, és mélyen meghajolt az uralkodó előtt. Mátyás hallotta a prépost lelkes tirádáját, és nyájasan elmosolyodott.

- Tamás, meg akarod támadni Bajazetet, akivel éppen most kötöttünk öt éves fegyverszünetet?

Bakócz amúgy is vörös arcát előntötte a vér, és egy pillanatig szégyellte, hogy a király tanúja volt lelkendezésének. Ősi ösztöne irtózott a hízélgéstől és a képmutatástól. Negyvenkét éves volt, s még semmire sem vitte az egyházi hierarchián. Sokszor valósággal gyűlölte Mátyást, de félt tőle, és örült, hogy Mátyás előtt való érdemeit így öregbíti a jótékony vakszerencse véletlene. Ő is meghajolt, és alázatosan rebegte:

- Amikor felséged elérkezettnek látja az időt, hogy dicsőséges fején a nyugat- és kelet-római császárság koronáit egyesítse...

E pillanatban arra gondolt, hogy Aragóniai János bíbornok, az esztergomi érsek Rómában meghalt, utódja talán János váradi püspök lesz, és ő beülhet az érsekség után leggazdagabb főpapi stallum s a főkancellári tisztség irigyelt méltóságába.

A király Fontana Ferencnek olasz nyelvű levelet diktált Lodovico Sforza, a kiskorú Gian Galeazzo uralkodóherceg és Bianca hercegné asszony címeire.

Lodovico il Morónak szánt levelében többek közt ezt írta a király:

- Főméltóságú herceg, szeretett barátunk és rokonunk! Kimondhatatlan örömünkre szolgál, hogy a szépségéről és erényeiről világszerte híres, fennkölt lelkű Bianca Mária öfensége és kedvelt fiunk, János herceg úr eljegyzéséhez atyai áldásunkat adhatjuk. Boldog vagyok...

Itt Mátyás megállott, és tréfásan legyintett a kezével:

- Ide szép klasszikus hasonlatokat és mitológiai példázatokat írj... Aztán folytasd szóról szóra így: Nagy megtisztelésnek vettük főmagasságú testvéred, Ascanio bíbornok levelét is, amelyben ő eminenciája részvétét fejezi ki szeretett öcsénk, János érsek úr elhunytá alkalmával, és kér bennünket, hogy e halálozás által esetleg megürülő valamelyik érseki vagy püspöki javadalmat fennkölt személyére átruházzuk. Legnagyobb sajnálatunkra - ezt írd valamivel szebben és hosszasan - a magyar törvények, amelyeket uralkodói személyünk elsősorban tartozik

tiszteletben tartani és respektálni - megtiltják, hogy főpapi javadalmakat idegen bíborosoknak adományozzunk. S a többi, s a többi - fejezte be szavait a király, és barátságosan fordult a lehajtott fővel álldogáló alkancellár felé:

- Atyaságod bizonyára helyesli ezt az álláspontot.

Bakócz Tamás meggörnyedve szívére tette a kezét:

- Felséged bölcsessége előtt mindnyájan meghajolunk.

A király mosolygott, és kifelé indult a kancelláriából. Útközben még egyszer visszaszólt Fontana Francescónak:

- A legszebb antik idézetekkel megtűzdelve, olyan legyen, mint egy illatos rózsacsokor!

Bakócz Tamás és Fontana Ferenc összenéztek. Gyanakodva kémlelték egymást, és szeretnék volna a két sötét homlok mögött szárnyaló gondolatokat kifürkészni. De a kövér, vörös, marcona zsoldosarc éppolyan titokzatos volt, mint az összeszorított ajkú, sápadt, sovány, sárrban előrenyúlt képe az olasz diplomatának. Égbekiáltó ellentétei voltak egymásnak, csak a király emberfeletti nagyságának csodálatában dobogott össze örökké a szívük.

- Nagy ember, nagy király... - szakadt ki a prépost ajkán a bámulat.

- Az elméje ruganyos, fényes és törhetetlen, mint a granadai penge.

- És vasból van, gránitból és vasból. Ha ez egyszer ráhengeredik a világra!

- És aranyból a szíve - fakadt ki Fontanából a pazarló királyi nagylelkűség dicsérete.

- Vasból van és gránitból, és vagy az Ég áldása, vagy az Isten ostora lesz ő, a Mindenható akarata szerint - ismételte a hatalmas alkancellár. - Nincs ember a világon, asszony, férfi, katona és király, aki meg tudja állani a talpán, sem a mosolygása, sem a haragvása előtt.

IX

Ezalatt a palota másik szárnyán Beatrix királyné a hálósoba mellett levő óriási öltözőben fésültette magát. Gyönyörű, vastag, fényes szőke hajfonatai öreg dajkája, a még Nápolyból magával hozott Nardella Parmesana vékony, kék erekkel hálózott, csontos, kérges kezében vonaglottak az aranyfésű simogatása alatt. A dajka alig volt több ötvenesztendősnél, de a tejfehér arcú, bíborajkú, kissé kövérkés, nevetős, vidám, ragyogó szemű királyné hajnali üdesége mellett olyan volt, mint az éjszaka titokzatos Párkája.

Beatrix bő ujjú, fehér selyemköpenye alól kivillant vakító válla, erős, magas, hullámzó melle és gömbölyű nyaka, alul pedig félig csupaszon, kihívóan kandikált ki selyemharisnyás lába és gyöngyökkel átszőtt, aranyhímzésű selyempapucs. Gyengéd, de átható illat felhőzött a huszonhét éves, ruganyos, erős asszonyi test gőzölgő melegéből. Erősen illatos volt az izzadó, sürgő-forgó dajka is, a komorna is, aki az ajk- és szemöldökfestékeket, a fog- és körömkefécskéket, ollókat, ráspolyokat, kenőcsöket, szépítővizeket, kovászos flastromokat, illattal és pézsmával töltött szagos üvegcséket s a haj fodorítására való eszközöket hordta elébe Nardellának. Illatos volt még a királyné lába előtt szundikáló hosszú szőrű majom s a szerezsen gyerek is, a majom ápolója.

Míg Beatrixot öltöztették, az első udvarhölgy a királyné fehéreneműit olvasta össze, és gondosan összehajtogatva, a hatalmas szekrények mélyén elhelyezte. Monoton hangon diktálta a leltárat író komornának:

- Huszonkét hímzett ing vászonból, tíz fehér selyeming, négy fésülőköpeny lombardiai csipkével, három pár piros nadrág, tizenkét fehér selyemnadrág, hat selyemsapka, nyolc hímzett zsebkendő, tíz csipkezsébkendő...

A másik sarokban a felsőruhákat osztályozták:

- Fehér damaszttruha nyestprémmel, egy piros ruha atlaszból és bársony brokátból fehér prémmel bélelve, egy felsőruha, sárga brokát, arannyal és gyönggyel kirakva. Vörös arannyal átszőtt öv arany csattal, egy válldíszítés két zafírral és három gyönggyel...

Oldalt egy nagy ládába prémeiket, elhasznált hosszú orrú cipőket, arany- és ezüstgombokat, hajcsatokat, fejékeket, biretteket, selyemkendőket, kapcsokat dobáltak be nagy sietséggel.

Beatrix oda sem pillantott a drágaságokra. Ezüstkeretes tükrében nézegette szemöldökét és ajkát, s néhány szóval utasítást adott azok kifestésére. Majd behívatta kedvenc íródeákját, messer Joanne Candidót, s miközben csinosította magát, levelet diktált, amelyet holnap hajnalban futár visz nővéréhez, Eleonórához, Ercole d'Este ferrarai herceg feleségéhez.

A gyorskezü íródeák alig tudta követni Beatrix sebes olasz diktálását.

- Főméltóságú asszonyunknak, szeretett nővérünknek, Eleonóra hercegasszony öfenségének királynői üdvözlétünket. Főméltóságodnak, valamint fenséges férjének jó egészséget. Négy hónapja vagyunk Bécsben, s csak most jutott rá másodszor időm, hogy nővéri szívemet kiöntsem hercegséged előtt. Szeretett atyám és férjem, dicső királyunk öfelsége a császári lakosztályokat rendezte be számunkra, de a szobák oly sötétek, dohosak és szűkek, hogy megfulladok a tikkadt kánikulában. Kérésemre meg is vásárolta Hans Walter császári titkárnak a Szent István dómhoz közel eső, szabadon álló épületét, amelyet királynői várul akar átépíttetni, s a tervek elkészítésével meg is bízta kedvelt hívünket, Benedetto de Majano építőmestert. Én azonban most már jobban szeretném a Burggal szemben lévő Cilley-várat a magam otthonául. Ez szebb is, jobb is, mint maga a császári palota, s nem kétlem, hogy felséges uram

is helyeselni fogja ötletemet. Lehet különben, hogy a Walter-féle házból kertet és nyári lakást, a Cilley-házból pedig téli palotát építtettek. Sok tervem van a város csinosítására, ami egyébként magukra a bécsiekre is alaposan ráfér. Hercegségednek fogalma sincs az itten való emberek ízléstelenségéről és piszkosságáról. Egy előkelő „Laubenherr” felesége múltkor azzal dicsekedett nekem, hogy ő még sohasem látta a saját mezítelen testét, mert hű akar maradni a férjéhez. Megkérdeztem tőle, mi a kettő között az összefüggés, mire ő így felelt: „Csak buja és erkölcstelen némberek fürödnek meztelenül, s a hűtlenség kezdete a test ápolása.” A férfiak csak akkor mosakodnak, amikor megházasodnak. Tenger sok a fürdőház a városban, de úgy hallom, onnan piszkosabban jönnek ki az emberek, mint ahogyan oda bementek. A lányok pézsmakenőccsel szagossítják magukat, mert ép szaglász ember nem tudna mellettük megállni. Ilyen a ruhájuk is. Divatjukat nálunk, Nápolyban már a mosónék is régen elvetették, minden szalagot, gombot, máslit oda tűznek, ahova éppen nem való. Sivár az életük is szegényeknek. Legnagyobb ünnepük a disznóölés. Lakásukban nyitott kályha és viaszgyertya füstjében kormozódik ember, ruha, ételnemű hónapszám; olyanok, mint a szénégetők. Sört és kalácsot főzni, kenyeret dagasztani, heringet sózni: ehhez mindenesetre jobban értenek, mint kellemesen elcsevegni, hárfázni vagy verset recitálni. Egyetlen asszonyt láttam, aki konyít valamicskét a latinhoz: ez Teschler Miklós kereskedő felesége. Gyanúsítják is erősen, hogy már megcsalta az urát. A táncuk, mint a részeg medvéké. Körbe kapaszkodnak és eszeveszetlenül ugrálva imbolygatják piszkos testrészeiket. És közben úgy üvöltenek, mint Tacitus barbárai. De ezt csak ünnepnap teszik; hétfőtől szombatig asszony, férfi, gyerek úgy dolgozik, mint az igavonó barom. Este aztán leissza magát, és a sárban fetreng egyetemi hallgató, szőlőkapás, zsoldos katona és mesterlegény egymás mellett és egymás hegyén-hátán. Ilyen emberek közt élünk mi, kedves Eleonóra, s majd elepedünk egy igazi cortegiano után. Volna ugyan ilyen egypár a magyarok között, de azok úgy reszketnek felséges férjunktől, hogy szemüket sem merik arcunkra vetni. Meghalok az unalomtól.

Beatrix elhallgatott, és olyan erősen szenvedett az unalomtól, hogy hosszan, hangosan, sóhajosan elásította magát.

Egyszerre gyengén megremegett a válla, mintha valami mentő ötlet villant volna át a képzeletén.

- Írj! - parancsolta a deákjának.

Amaz a papír fölé hajtotta az orrát.

- Az őszön álarcosbálokat akarok adni a bécsi asszonyok mulattatására, evégből kérem fenségedet, küldjön ötven darab spanyol és török szakállas szerecsenfejű meg gyermekarcú selyemálarcot, sakktáblákat és játékkártyát. Francesco Cattivello futárral küldje e holmikat, mert ez az ügyes, daliás és édesbeszédű lovag kimondhatatlanul megnyerte tetszésemet, és alig várom, hogy finom és szellemes társalgásában, mozdulatainak bájában és férfias hangjának mély zengésében gyönyörködhessen.

- Megállj! - kiáltott fel hirtelen ezüstös hangjának ijedt elcsuklásával.

A titkár felnézett és elpirult, ahogy a hiányosan öltözött királyné hófehér vállára esett a tekintete.

- Ne ezzel kezd a levelet. Először emlékezzél meg boldogult testvérem, Aragóniai János bíbornok haláláról, fejezd ki mérhetetlen fájdalmamat és a Bibliából meg Seneca bölcs mondásaiból vett idézetekkel vigasztald a fenségedet. Aztán írd:

- Keressük a módot, hogy titeket a fájdalmas veszteség alkalmával is biztosítsunk szeretetünkéről és gondoskodásunkról. Tudja meg tehát főméltóságú asszonyom, és közölje férje urával, hogy Don Hyppolitónak, a fiuknak, kiről hallottuk, hogy a papi pályára szánták, az esztergomi érsekséget adományozzuk...

E pillanatban belépett a terembe Maestro Franceschino da Bressa, a királyné orvosa és Beatrix reumája felől kérdezősködött. Utána megjelent gyóntatója, Andrea d'Altavilla, majd Marzio Galeotti mester, Beatrix kedvelt felolvasója.

A királyné nyájas mosollyal üdvözölte kegyenceit, és elújságolta nekik az új esztergomi érsek személyében történt megállapodást.

Az öreg, mogorva orvos köhögött és széles, piros zsebkendőjébe rejtette el fogatlan száját és kacska csőréhez hasonló, idegesen mozgó orrát. A szerzetes karikás szemeit az égre emelte, mintha onnan kérne szavakat, amelyekkel kellőképpen helyeselni tudja a királynő szeszélyes ötletét. Egyedül Galeotti kíváncsiskodott:

- Hány éves őfőméltósága, Don Hyppolito herceg, Esztergom jövőendő érseke?

- Hét - felelte Beatrix elragadó komolysággal.

- Felszentelt presbiter?

- Nem.

- Diakónus?

- Még nem.

- Szubdiakónus?

- Az sem.

- Szent Isten, nem is merem tovább kérdezni, mert kiderül, hogy még meg sincs kereszttelve...

- szepegett tréfás félelemmel a humanista, s tengernyi tokájában hatalmas állat egészen elsüllyesztette.

Beatrix nevetett, és tovább diktálta levelét titkárának.

- Kedves nővérünk, főméltóságú hercegasszony! Itt küldöm a legutóbb ígért hajfestőszer receptjét, amelyet több bécsi leányszón kipróbáltunk, s amelyet udvarhölgyeim is sikerrel használnak. Fiatalító balzsamokat is árulnak itt mindenfélét, de ezek hatásáról még nem szereztem meggyőződést. Küldök ellenben egy csinos könyvecskét, amelyet a Firenzéből való Naldus Naldius poéta írt budai könyvtárunkról, abban rólam is megemlékezik. Viszonzásul küldd el Poggio Facetiait, valamint Antonio Beccadelli Hermaphroditusát, mert az én példányaim a sok használattól már-már olvashatatlanok. Egészségi állapotom kielégítő, bár reumám néha álmatlan éjszakákat okoz. Egy bécsi orvos, Tichtel János doktor a közel fekvő badeni fürdőket ajánlja. Sok gondot okoz nekem a zenekar kiegészítése is, amelyről már írtam főméltóságodnak. Ha nincs kedves férje ura ellenére, küldje el nekem Todisco Simonello hárfaművészt, én cserébe adom Mechino francia orgonistát. Sajtót is küldjön vele, parmezánit, vagy inkább Francesco Cattivellóval küldje, mert őt magammal akarom vinni badeni fürdőzésemre. Az unalmas kúra alatt nem tudok nálánál jobb szórakoztatót elképzelni.

Hirtelen elhallgatott.

- Hívjátok ide Antonetta grófnőt.

A szomszéd szobából besurrant az udvarhölgy: Antonetta salernói grófnő, akit a királyi pár tavaly adott férjhez Vajdafi László magiszterhez, a testőrség egyik kapitányához. A ragyogó szépségű asszony, akinek éjfélete szemét, vénuszi termetét a firenzei festők remegő kézzel, halálos szívdobogással úgy rajzolgatták, mint a női test örökéletű törvényeit, Beatrix legbensőbb bizalmasa volt. A királyné megmagyarázhatatlan szenvedéllyel, talán egy Leonardo da Vinci emberfeletti szépségimádatával ragaszkodott hozzá.

A grófnő mélyen meghajolt.

- Antonetta, milyennek találod Teschler Miklóst, a regensburgit? - kérdezte tőle minden bevezetés nélkül.

A grófnő csak ennyit válaszolt:

- Igen.

Beatrix bólintott, és tovább diktálta levelét:

- Teschler Miklós, akit előbb említettem, katona, humanista és kereskedő, gyönyörű szép, szőke ember, de kérésemre sem akarja szakállát levágtatni, s felesége elmondta nekem, hogy esküvőjük óta nem volt egyetlen éjszaka sem, amelyet külön töltöttek volna. Megjegyzem, hogy már több mint tíz éve házasok. Irigyeljem őket? Szép lehet így élni, soha meg nem lankadó örök szerelemben. Két szép gyermekük van, s tele lesz a szemem könnyekkel, amikor a magam magtalanságára gondolok. Pedig higgye el hercegséged, mindent elkövetek, hogy utódot adjak férjemnek, Mátyás öfelségének. Tichtel János doktor, aki most reumámat kezel, több szert ajánlott nekem: de én azt hiszem, hogy János herceg anyja, ama gyalázatos boroszlói bestia rontja meg méhemet. Beszéltem is erről Johannes Nider atyával, a szent inkvizíció főnökével, ő is bizonyosnak tartja, hogy a boroszlói némbor boszorkány a legveszedelmesebb gaetai varázslónők fajtájából, de egyelőre még vár a per megindításával.

Amíg diktált, szüntelen a távolba nézett, mintha Teschler Miklós daliás alakjára, orgonaorgánusára, szemérmes szép kék szemére gondolna. Mintha az olasz cortegianót, a szoborszerű Cattivellót, akiért előbb oly sóvárogva ostromolta Eleonórárt - már tökéletesen elfelejtette volna.

Antonetta grófnő feszülten figyelte a királynét, de a gondolatait, amelyek kikutathatatlanok voltak, és néha lélegzetelállítóan meglepőek, ő sem tudta kitalálni.

E pillanatban fiatal, daliás, sima arcú pap lépett be a királynő termébe. Fodor Crispus István volt ez, akit újabban Beatrix teljesen lefoglalt a maga szolgálatára. Sokat suttogtak erről az udvarban, de belenyugodtak abba, hogy a latin és olasz nyelvek ékesszavú és szellemes tanítója udvari papnak és felolvasónak jobban illik a királyné környezetébe, mint valami marcona és műveletlen bakonyi apátúr.

A királyné kacér mosollyal fogadta udvari káplánja köszöntését.

- Mi hír a pécsi püspök udvarából? - kérdezte tőle érdeklődve.

A fiatal apát, aki a gazdag és művelt Ernuszt Kelemen udvarából jött, mély bókkal válaszolt.

- Keveset voltam a püspök úr udvarában. Annál több időt töltöttem a Csákyak kastélyában.

- Hallom, hogy a fiatal Csáky átvette a birtokait. Hol lakik állandóan?

- Pécsváradon.

- Sokat dicsérték nekem nemes jellemét, finom, antik műveltségét és képességeit.

Az ifjú pap arca kigyúlt.

- Fenséges Madonna, csak az tudja őt szeretni, aki valaha ismerte és barátságában része volt. Ó sokkal különb a hírnevénél.

- Ah...

- Emlékszem, amikor együtt voltam vele Firenzében, Medici Lorenzo villájában.

- Beszélj erről, domine - suttogta a királyné, és neki is kigyulladt a szeme.

A pap átszellemülten beszélt:

- A Medici-villa magas hegy meredek oldalán fekszik, amelynek ormát a ragyogó város öreg édesanyja, az ős Fiesole koronázza. Itt ült Lorenzónk Ficino, Landino, Poliziano, Michelangelo Buonarrotti és Leon Battista degli Alberti társaságában. Ott voltam én is, és szívdobogva hallgattam a feléje áradó dicséreteket. Valamennyien a platonikus filozófia gyönyörű álmaiban ringatóztunk; éppen most két esztendeje. Március volt akkor is, és Miklós fölavatását a nagy Lorenzo Minerva szent ünnepnapjára tette, amely öt nappal követi március idusát. Az ő fejére aznap tették a koronát, amelyiken a szépség, bölcsesség és diadalmas küzdelem istennője, az emberi ész, akarat, jószág és tisztaság nemtője, a villámok közt született, magasztos Gondolat, a tudományok szűz és elcsábíthatatlan Génusza, a rómaiak városvédő Minervája köré sereglett az antik Róma minden filozófusa, tanítója, művésze, iparos, szövő-fonó, hímző asszonya a Capitoliumon.

- Istenem, de szép! - suttogta a királyné.

- Ott hevertünk a rózsafák alatt, amelyek a kert falait elárasztották szétágazó vörös, apró virágokkal. Virágok szirmai permeteztek fejünkre, és megkoszorúztak bennünket az ünnepektől Pallasz Athénéé, a múzsák és a közeledő Flóra istenasszony nevében. És ott eszünkbe jutottak azok a bámulatos kezdetek, a legszebb tavasz, a görög gondolkodás tavaszi kezdetei, és úgy éreztük, hogy újrakezdődnek a világ nagy napjai. Mikor a nap lenyugodott a Carrara hegyei mögött, az Appenninek bíbor aranyba olvadtak és Firenze mintha elszenderült volna az ezüstös Arno partjain. Michelangelo állát kezén, könyökét térdén nyugtatta, és száján leszivárgott a szellemi kék tiszta nyála. Fülében bizonyára Platón próféciainak zenéje csengett, és lelke elandalgott Pheidiasz gigászi alakjain.

A királyné arca kigyulladt, a szeméből kék láng lobbant föl a mennyezetre. Úgy nézett fölfelé, túl a mennyezeten, a felhők mögött világító égboltozatra, az égboltozat mögött elképzelt rózsaszínű Olümposz Jupiterére, mint egy szédületbe esett csodaszép bakkhánsnő. Mindannyian megbűvölve nézték őt. Galeotti belesúgta az öreg orvos fülébe:

- Most nézd az isteni Magdolnát! Öreg, nem érzed az asszonyi test kéjes verejtékének illatát?

A pap folytatta:

- Estefelé járt az idő. Hélios, a titán Hüperion és az okeanida Perszé tündöklő napfia tüzet lehelő fehér lovaival már jócskán benyargalta az égboltozatot, és kifáradt paripaival lemerülni készült a tengervíz hullámaiba, hogy az éjt a gyönyörű Thetisz arany palotájában töltsen. Egyszerre megjelent közöttünk egy igéző szépségű, fejedelmi ifjú. Szálas, izmos, ruganyos termetű volt, mint Apolló, arcáról báj sugárzott és Narcissus mosolya. Személyének varázsa, előkelő modora az olümposzi istennők szívét megdobogtatta volna, s amikor szóra nyitotta ajakát, valamennyiünk szíve reszketett értelmének világos logikája, stílusának klasszikus szépsége, tudományokban, nyelvekben való jártassága, szerénysége és férfiasan érzelmes kedélyének nagy skálája hallatára.

- Csáky Miklós volt?

- Ő volt, és mindenki azt mondta, hogy senki sem vehetné föl vele a versenyt a férfiúi báj és a természet nagyszerű adományai tekintetében. Aminthogy ő Leon Battista Albertivel is megmérkőzött úszásban, vívásban, lovaglásban, nyíllövésben, diszkosz- és kődobásban, görög és latin versek rögtönzésében, szónoklatban és a lant pengetésében.

- Túlzás.

- Ha festeni, szobrot gyúrni, építeni kedvet kapott volna... ha nem találja száraznak és kellemtelennek a matematikát és mechanikát, ezekben is legyűrte volna őt, mint ahogy legyűrte a Vinci faluból való Leonardo.

- Nincs igazad, Fodor, ne folytasd.

- De folytatom. Amikor kifáradtunk a gondolkodás megfeszítésében, amely Platón levonja egéből, az énekes rázendített Morganténak vadonatúj cantójára és utána énekes fiúk hangolták lantjukat messer Angelo Poliziano frissen készült balattájához.

A királyné türelmetlenül megrázta szép, szőke hajával övezett aureolás fejét.

- És most hogy él az a Csáky Miklós Pécsváradon?

A pap áradózó hangon felelt:

- Mint egy száműzött antik isten, aki a barbárok között maga teremt magának Olümposzt.

- Úgy hallom - vágott közbe Galeotti -, hogy inkább Dionüszosz, mint Apolló életét éli ő a pécsvárad Árkádiában. Inkább a földi isteneket szereti, mint az égieket.

- Egy elpuhult isten? - kérdezte a királyné.

- Egy kimerülhetetlen isten - mosolygott az olasz. - A kastélya valóságos Parnasszus, mint az a bizonyos beotiai. Csak asszonyok látogatják az ő bacchanáliáit: mainaszok, paraszt najádok, félig vad nimfák, Faunák, Bona Deák, akik engedelmesen viszik ártatlanságukat a várurasságnak.

- Milyen feneketlen romlottság! - sóhajtott fel az öreg udvari orvos mélabúsan.

- Milyen érdekes ifjú! - lelkendezett a királyné, aztán Fodor felé fordult:

- Beszélj, beszélj az ifjú Dionüszoszlól.

- Görög asszony volt az ükanyja... attól örökölte attikai ízlését és Epikur temperamentumát. Ősanyái különben egytől-egyig idegenek voltak: német, olasz, szerb, lengyel, francia, az ereiben összefutott mindenféle európai vér, mint a nagy magyar Dunában számtalan apró országokban kibuggyant források csörgedező patakja.

- Az ifjú nem jár Budára?

- Nem érdeklik őt a közéleti dolgok. Ő Pécsváradon is Platón eszméiben él. De most nemsokára ki kell lépnie a magyarok szeme eleibe...

- Hogyan? - kérdezte Beatrix érdeklődve.

- Megházasodik.

- Jaj! - kiáltott fel szinte ijedtséggel Antonetta grófnő, a királyné első udvarhölgye.

- Csáky Miklós vőlegény.

A királyné felbiggyesztette az ajakát:

- Ki a menyasszonya?

- Először a király öfelsége maga nézett ki a számára menyasszonyt, egy Laki-Thuz leányt szeretett volna vele elvételni, de a Csák-nemzetség kisfaludi és mihályi ága között olyan birtokpercek folytak, amelyeket csak a két család összeházasodásával lehet elrendezni. Ezért a felséges úr is beleegyezett Csáky Miklós és Kisfaludy Zsófia házasságába. Kisfaludy Zsófia vékony, szelíd, ijedős, szőke leánya, de a leggazdagabb menyasszonyok egyike a birodalomban.

- Úgy? Tehát nem szereti!

- Nem is ismeri még.

A királyné nem tudta palástolni örömét.

- Valami együgyű, barbár kis tűzok?

- Éppen hozzávaló. Kisfaludy Zsófikának fehér a lelke, a bőre is olyan fehér, mint a lilium: mint a szűz hegycsúcsokra esett hó déli napsütésben. Arca ragyog, mint a harmat, a szeme, mint a megriadt őzikéé. Éppen Miklóshoz való.

- Mért ez való az ifjúhoz?

- Mert annak meg bronzszínűre sütötte az arcát az itáliai nap. Miklós nap- és fényimádó, mint ősei, akik onnan jöttek, ahol a nap reggelenként felkel égi vánkosáról. Ő a napimádást magával hozta Ázsiából, a pusztákat nyargalászó, Európát ijesztgető, litániákban fogvacogva emlegetett őseivel. Szabolccsal, Elődnek, a hét vezér egyikének apjával...

- Ez engem nem érdekel - szólt közbe bosszúsan a királyné -, de a fiatal Csákyt látni akarom... Érted, domine?... Hamarosan látni akarom őt a király udvarában...

Galeotti gúnyosan mosolygott, az öreg orvos lehajtotta a fejét, a gyóntató az olvasóját szemelgette.

Antonetta grófnő azon töprengett, hogy a királyné már elfelejtette-e Cattivellót, Teschlert, s most csakugyan a pécsváradi gróf érdekli-e csupán?

Ekkor halkán besurrant a terembe Bakócz Tamás prépost, a király alkancellárja. Odalépett a királynéhez, és halkán súgott valamit a fülébe.

Beatrix elpirult, majd elsápadt, dühösen összezsapta a kezét, és mint egy támadó fúria, felgyenesedett. A szeméből egyszerre kialudt az érzéki képzelődés kék lángja, lemúlt az arcáról a kéjes eksztázis, megnyúlt, kiszögletesedett és megkeményedett a puha, rózsásfehér, tejes csillogású gyermekábrázat. A szeme most férfias haragban ibolyaszínű lángot lobogott.

- Ennek nem szabad megtörténni! - kiáltott fel izgatottan.

Szolgáloít, udvari embereit kiharancsolta, a titkárnak pedig keményen odaszólt:

- Eredj, másold le a levelet, s magad helyett küldd be Sanctus da Aversát.

Aztán a préposthoz fordult:

- Köszönöm. Maradjon. Hallgassa meg, mit diktálok Sanctusnak.

Sanctus legmeghittebb futárja volt a királynénak. Alacsony, sovány, rőt hajú legény, inkább vándor kobzosnak vagy szédelgő zsoldosnak látszott, mint íródeáknak. Rengeteg orra mindig szimatolt valamit, apró szája összeszorítva tapadt nagy, fekete fogaira. Olyan volt ez az arc, mint azé az emberé, aki mindent hall és lát, de sem harapófogóval, sem csengő arannyal nem lehet belőle valamit kicsalogatni.

- Írd, amit mondok. Ne szólj közbe. Majd a végén megmagyarázom.

A titkár szeme felragyogott, és kéjjel írta a következőket:

- Lodovico Sforza herceg őfőméltóságának királyi üdvözlétünket. Mi Mathias Rex, Isten kegyelméből stb. stb. - ird a felséges úr teljes címét - most vettük rendkívüli követünk, messer Fontana jelentését, hogy az általunk oly nagyrabecsült Gian Galeazzo uralkodó herceg úr, kedves öcsénk és barátunk nővére, a fenséges Bianca Mária hercegisasszony és kedvelt fiunk, János herceg úr eljegyzése ellen főméltóságoknak nem volt ellenvetésük. Amily örömmel és büszkeséggel tölti el királyi szívünket hercegségtek irántunk és fiunk iránt való szíves hajlandósága, éppoly fájdalunkra van közölni főméltóságokkal, hogy kiskorú fiunk gyógyíthatatlan betegsége, amely egyik lábának használásában is megbénítja, atyai szívünk lángoló szeretete ellenére is óvatosságot tanácsol ilyen nagy fontosságú kérdés megoldásában. Uralkodói gondjaink, az osztrák háború, a török császár fenyegető hadmozdulatai egyelőre eltértenek abbeli szándékunktól, hogy fiunk, János herceg úr őfensége hön óhajtott eljegyzését Bianca Mária hercegisasszony őfőméltóságával hercegségtek előtt tovább is szorgalmazzuk. Isten a tanúnk, hogy erre a lépésre csak a legnagyobb önfeláldozás és az uralkodói kötelességek kényszere alatt szántuk rá magunkat, mert ez újabb rokoni összeköttetés úgy nekünk, mint felséges hitvesünknek, Beatrix királynénak leírhatatlan lelki örömeinkre szolgálhatott volna, ha nem kellene aggódnunk, hogy János herceg úr testi fogyatkozása a madonnaszépségű Bianca Mária hercegisasszony ízlése előtt amúgy is visszatetszenék.

Bakócz Tamás fölszisszent, és kerekre nyílt szemmel bámulta a királynét. Beatrix folytatta:

- Hogy azonban barátságunk és jóindulatunk változatlan melegségének tanújelét adjuk, közöljük főméltóságoddal, hogy boldog emlékü öcsénk Aragóniai János herceg bíboros érsek úr elhunytával megüresedett valamelyik magyarországi püspökségünket szívesen följajánljuk hercegséged fennkölt lelkű testvérének, Ascanio bíboros úr őeminenciájának. Kelt satöbbi: Mátyás király őfelsége kézjegyével.

A prépost megrázkódott.

- Ezt a felséges úr sohasem fogja aláírni - jegyezte meg kitörő aggodalommal és megbotránkozással.

A királyné végigsújtott tekintetével a rákvörös arcú, remegő ajkú alkancelláron:

- Majd aláírja Sanctus da Aversa.

Bakócz Tamás elrémült, és úgy érezte, hogy földöntúli démonok játszanak vele véres komédiát.

Az olasz futár némán biccentett a fejével.

- Még ma éjjel kiállítod, királyi gyűrűs pecséttel ellátod, aláírod, és lóhalálában megindulsz vele Milánóba - rendelkezett Beatrix a futárjával, aki Nápolyban Aragóniai Ferrante és fiai körében megtanulta, hogy közönséges halandónak semmin sem szabad csodálkoznia, amit a trón emberfölötti magasságában cselekszenek.

A futár távozni készült. Beatrix egy zacskó aranyat vett ki az asztalából, s átadta Sanctus da Aversának.

- Meg kell előznöd őfelsége futárját. Milánó előtt bevarod, és tudatod vele, hogy a király téged bízott meg a levelek átadásával. Erre is állíts ki magadnak királyi meghatalmazást. A király úr őfelsége levelét visszahozod nekem.

Bakócz Tamás szeme előtt elsötétült a világ. Nem látott egyebet, csak egy sugárzó asszonyi fehérséget, amely selyemből és rugalmas, illatos fiatal testből vakít feléje, egy vakmerő olasz démon, aki szemével megigézi és lebilincseli, és képtelenné teszi a tiltakozásra.

Beatrix csókra nyújtotta neki bársonypuha, jó szagú, rózsaszín, hegyes körmökben végződő két kis, fehér ujját. A prépost rálehelt kövér, piros, reszkető ajkával. Anélkül, hogy tudta volna, mit mond, még egyszer fölsóhajtott:

- A király őfelsége... a felséges király...

Beatrix elmosolyodott:

- Ne féljen atyaságod... a király őfelsége kedves, szeretetreméltó, szerelmes, jó gyermek, szelíd, szófogadó édesapám nekem.

X

Teschler Miklós bált adott Mátyás király és Beatrix tiszteletére. Őszre járt az idő. A napok egyre rövidebbek, az esős, viharos, hideg éjszakák egyre hosszabbodnak. A fák hullatni kezdik lombjaikat, a bécsiek szüretre készülődnek, a korcsmák már este hat órakor megtelnek fáradt és szomjas ivókkal, a kályhákat be kell már fűteni - az udvar körében élő olaszok kiábrándultak az osztrák fővárosból. Itália kék ege alá, a virágok illatában fürdő napfényes nyári villákba kíváncsoznak, és átkozzák a ködöt, a piszkot, az eső és szennyvíz alkotta tócsákat, a füstölő kályhákat és a fürdőházak ocsmány levegőjét. A magyarok unják a dicsőséget; szeretnék látni földjeiket, marhacsordáikat, juhaik és disznaik ezreit; rossz híreket kapnak hazulról. A nép éhezik és elégedetlenkedik. Buda templomaiban kemény prédikációk hangzanak el a külföldön dőzsölő udvari nép ellen. Beatrix királyné jónak látta, hogy mulatságokkal és fényes fogadásokkal elkábítsa az unatkozókat. Engedélyt adott Teschleréknek, hogy estélyt adjanak a főrangú nép szórakoztatására, és alkalmat a bécsi, olasz és magyar urak összehozására.

Teschler Miklós hatalmas palotájában a Lugecken levő Regensburger Hof első emeletén fejedelmi pompa várta a vendégeket. Este nyolc órakor már megtelt a lovagterem és a mellette levő szobák hosszú sorozata. Egyre-másra érkeztek a vendégek. A Lugeck, a Bäckerstrasse, a Wollzeile egész mentén fáklyák világították meg az utat; a vendégek előtt bécsi gyerekek, inasok, apródok, cselédek világító szuroknyalábokat és gyertyákat vittek.

A palotában a lépcsőktől a termekig sorfalat állott a gazdag polgár cselédsége. Kandeláberok ontották a fényt, ezer meg ezer gyertya és mécses reszketett a sűrű levegőben; ezeregy éjszakai tündéri ragyogás fogadta a királyi párt és kíséretét, s előttük bársonyruhás, arannyal hímzett ruhájú apródok lépkedtek égő gyertyákkal az egyik, címeres pajzzsal a másik kezükben, hangosan kiáltva uraik vagy úrhölgyeik nevét.

Éjjel tíz órakor már javában folyt a tánc. A lovagteremben körös-körül szőnyeggel letakart padok hívogatták a fáradt táncosokat. Zenészek nem voltak láthatók; magas erkélyen pengették hárfáikat, fújták sípjait, és mint a túlvilági szellemek, láthatatlan közelségben csalogatták ki a táncmelódiákat húros hangszereikből. A levegő nehéz volt a virágok és az illatszerek - mósusz, ámbra, ciprusi bor -, a kenőcsök, pirosítók és a meztelen asszonyi nyakak, vállak, mellek, karok párolgásától.

Teschler Miklós keleti, hollandi, olasz, spanyol-arab kincseinek, műtárgyainak, szöveteinek és fegyvereinek egész múzeumával rakta meg a falakat. A vendégek egy része elragadtatással bámészkodott, a másik része - különösen a magyarok és német hazafiak - fitymálva kritizálták ezt az elpuhult, kérkedő, erkölcstelen fényűzést.

- Mennyi asszony és milyen buja szag, milyen ruhák, milyen kifestett arcok, milyen szemtelen tekintetek! - riadt föl Johannes Nider, a dominikánus főinkvizítor, ahogy az udvari dámákat megpillantotta.

- Elvész ez a város, mint Sodoma és Gomorrha a maga gyalázatában - bólított rá Hans Schneider, a tanács öreg tagja.

A dominikánus szomorúan bólogatott:

- A nővel együtt jött a világra a bűn.

A többi ráhagyta és megtoldotta:

- Az asszony karja, mint a vadász hálója.

- Titok, démon.
- Szfinx.
- Fúria, sötét rejtelem, alvilági átok, veszedelem.
- De gyönyörű és illatos ékessége a földnek - rajongott Bandinus, a fiatal humanista.
- Mérges virág, és hazugság a lehelete.
- És mégsem ér nélküle semmit az élet.
- Királyok is belevesznek mérges illatába - epéskedett az apró, vörös, mókusarcú tanácsos úr, és szeme jobb sarkából a királyné felé kacsintott.

Beatrix a lovagterem végén rögtönzött trónon ült udvarhölgyei és néhány gazdag bécsi asszony között. Hattyúprémes, bíborszínű bársonyruhája a magyar erkölcsöknek csak alul tett bizonyos engedményeket. Hosszú volt és bő, terhes az aranyfonaltól, drágakőtől és igazgyöngytől, mint egy püspöki ornátus. De felül, a hóna alatt már vége volt a magyar szeméremnek.

- Felül meztelen, mint egy pogány istennő... Az ember attól fél, hogy egyszer csak kiröppen a gyöngyös, aranyos méhkasból, amelybe derékon alul beleállították - jegyezte meg Nicolaus ex Creuzenach, aki bevonulása alkalmával oly ékes latin dikcióval üdvözölte Beatrixot.

- Megfertőzi a várost! - fakadt ki Hans Schneider. - Amióta betette a lábát, megrothadt itt minden, lányok szüzessége, asszonyok hűsége. Sodoma és Gomorrha lett Bécsből.

Kaltenmarkter doktor, akit Mátyás visszahelyezett az egyetemi katedrára, buzgón közbelépett:

- A királynéről nem beszélek. De Mátyás bölcs, igazságos és béketűrő. Ugye hogy elnézi az ellene támadt tüntetéseket, megbocsát az összeesküvőknek, sőt megbünteti és a nép ítéletének adja át az árulókat? Mikor tapasztaltuk ezt a Habsburgoktól? Kémek és árulók, feljelentők között éltünk, s este nem hajthattuk le nyugodtan fejünket, és senki sem tudta, mikor verik fel álmából a helytartó vagy a városbíró vagy a zsoldoskapitány pribékjei. Lám, Mátyás még a vele tartó Permann tanácsos aranyait is szétosztotta a nép között, mert megvette, kihasználta, de megvetette az uzsorást, a kémeket, a hazaárulókat.

- Most is vannak kémek - dörögte a szőlősgazda.

- De azok sajnos a mi népünkben valók.

Mindnyájan elkomorodtak.

- Mindenütt akad éhenkórász, becstelen áruló.

- Még Mátyást is elárulták.

- Nono - szólt közbe Kaltenmarkter -, Mátyást imádják a katonái.

- Szedett-vedett népség - szólt közbe az epés, vékony, nyúlszájú, vörös Leubenpeck, a tímárok céhmestere. - Csak a vér, a halálos ítéletek, a kínpad, a zsákmány és a zsold tartja együtt a haramiákat.

- Vasfegyelem van ott, mint egy római pretoriánus légióban.

- És áruló is van, ha megfizetik. Ott van, ni, Cernahora Boskovitz Jaroslaw. Valamikor a mi emberünk volt, aztán bátyjával együtt Mátyás zsoldjába állt. Jaroslaw titkára lett a királynak, vele volt az egész ostrom alatt, rangot, pénzt, jó bánásmódot kapott érte, és elárulta - magyarázta Leubenpeck tímár, és apró, dagadt száját még jobban összecsucsorította.

- A Cernahora? - kérdezte Hans Schneider elképedve. - Cernahora vallott hát a kínpadon?
- Úgy van. Kivallotta, hogy ő volt az, aki március 18-án elárulta fejedelmét, s a mi embereinknek megmutatta a házat, amelyben az ostromot vezető Mátyás tartózkodott... Majdnem ott veszett a dicső Mátyás király.
- Kivallotta?
- De visszavonta...
- Mégis igaz lehet.
- És Mátyás fogta perbe?
- Nem. Az ott ni! A mezítelen nápolyi asszony... mint Ausztria helytartója... Ő most minden élet és halál ura.

- Pszt! Hallgatóznak.

A társasághoz lépett egy veterán zsoldosvezér, elszegényedett ura néhány Cilley-kézre került, aztán a magyarok, horvátok és dalmátok által földig rombolt lovagvárnak, most afféle öreg nagyúri léhűtő, Ritter Wenzell Schenck. Őt mindenki a magyarok kémjének tartotta.

A tímárcéh nagymestere hirtelen összecsukta hegyes, húsos, közepen mélyen behasadt száját, és halkán füttyüreszni kezdett.

Schenk lovag mit sem hallott a beszélgetésből. Olyan süket volt szegény, hogy a Szent István-templom nagyharangja sem recsegettette meg a dobhártyáját.

Odább egy törökösen buja, színes, szőnyegekből rögtönzött sátor alól olaszok nézegették a táncolókat. Fontana Ferenc orvos, Ugoletti főkönyvtáros, Bandinus Ferenc udvarnok, Galeotti Marzio, az ezermester humanista tréfálkoztak a német szokások, a ruhák szabása, a fiatal asszonyok szemérmes pirulása fölött, ha a király tekintete rájuk esett, vagy zavarba hozta őket finom, de merész bókjaival.

- A király érdeklődik - súgta szomszédjának a daliás Bandinus.
- Szegény férjek... - sóhajtott Fontana tettetett sajnálkozással.
- Ne féltse őket, messere - vágott közbe Galeotti -, amíg Bécsben van a királyné öfelsége.
- Hát olyan féltékeny az isteni Beatrice? - kérdezte gúnyosan Fontana.

Antonetta salernói grófnő haladt el a beszélgetők előtt. A grófnő ígésző szépségével, szinte mitológiai meztelenségében úgy ragyogott ki az udvarhölgyek jelentéktelen és unalmas csoportjából, akár egy Aphrodité-szobor a piaci kofák sokaságában a fórumon.

- Ezt a gyönyörű, magas, tiszta, felhőtlen homlokot Leonardo da Vinci is áhítattal rajzolná a vázlatkönyvébe. Arcéle a legnemesebb görög, kevés keleti hangsúllyal - magasztalta Bandinus.

- Ez onnan van - jegyezte meg Galeotti -, hogy édesanyja nagyon megbámult egy, a török császár elől menekült alexandriai humanistát. Innen az egyiptomi vonás a grófnő profiljában.

De nem az arca, hanem afrikai ragadozókra emlékeztető, ruganyos, délceg, karcsú, mégis asszonyos, buja termete volt az, ami az udvari vitézek, a diplomaták, a Mátyásnál megfordult idegen követek szíve dobogását elállította. Ahogy most végigment a termen, az ajtónállók is tágra nyitották a szemüket, amely elhomályosult és könnybe lábadt az izgalomtól.

Az olaszok a Dionüszoszt kísérő bakkhánsnőkhöz, Néreusz vízi leányaihoz, az erdők kóborló félistennőihez hasonlították, és elmondták, hogy Beatrix sietve férjhez adta egy szegény magyar királyi vitézhez, Vajdafi Lászlóhoz. A vitéz úgy szerette feleségét, hogy fél év alatt beteg lett: sorvadásba esett; az elméje meggyöngült, és féltékenységekben mint éhes, sovány, bódult eb kullogott folyton Antonetta után.

A grófnő nem szerette férjét, de annak lázas, gyermekes, félőrült szerelme és egészen asszonyos féltékenysége meghatotta.

- Csodálatos ez az asszony - folytatta Galeotti. - Szép, mint egy olümposzi istennő. Fekete szeméből olyan lángok törnek elő, mint a norciai Venus-barlangból a nap és éjszaka egyenlőségének éjszakáján. Fiatal, okos, nagy képzelőtehetségű, és a nápolyi udvarban töltötte gyermekkorát. Beatrice udvarhölgye. És mégis megközelíthetetlen.

- Hogyan lehet ez? - kérdezte álmélkodva Bandinus.

A humanista hamisan nevetett. Tokáját leszorította vastag, fehér, asszonyos nyakára, mutatóujját az ajkához emelte, és halkán füttyentve, titokzatosan szólt:

- Ez a legnagyobb csodák egyike.

- Sok itt a csoda az udvarban - jelentette ki nevetve Fontana.

- Ez a csodák kertje.

- Nagy, buja illatos rózsákkal.

- És a kertész?

- A Corvinus?

- Nem. Az fél a nápolyi nimfától.

Összenéztek és mindnyájan mosolyogtak. Tudták, hogy miért.

- No, a királyné nem olyan félénk természetű - epéskedett a száraz, sovány, karvalyképű diplomata, orvos és humanista Fontana.

Az öreg Ugoletti Tádé, komoly és sárga bőrű öreg tudós, nevelője a kis Corvin János hercegnek, megbotránkozva ott hagyta a léha fecsegőket. Fontana a fülébe súgta Galeottinak:

- Úgy látom, hogy most messer Niccolo Teschler kerül terítékre.

És odamutatott a királynéra, aki legyezőjét arca elé tartva, hogy Mátyás ne láthassa, égő szemmel nézte Teschler férfias, szőke, daliás alakját. Az olasz udvari emberek egyszerre meggyűlöltek a gazdag kereskedőt.

- Barbár, piszkos, ostoba medve - szaladt ki a száján Bandinusnak.

- Akárcsak azok ott, ni - bökött vastag, kövér ujjával a szomszéd szoba felé Galeotti.

Ott egy sarokban a félszemű öreg Szapolyai Imre nádor és Báthory István erdélyi vajda és országbíró borozgattak.

- Két öreg paraszt. Részezes kancsók, durva betyárok, tudatlan zsoldosok.

- Az országbíró úr önagysága a nevét sem tudja leírni, és ő a törvény, a rend, az igazság öre Mátyás birodalmában.

- De fényes katona - ellenkezett Galeotti.

- Részezes zsoldos - morogta Bandinus megvetően.

A bál ezalatt vígan folyt tovább; a lassú, ünnepélyes udvari táncokat később szenvedélyes, gyors ütemű, vérforraló ugráncok követték, és a nők közül is kiütköztek Tacitus barbárjai. Amikor elfáradtak, körbeültek, és találós kérdéseket adtak fel egymásnak. Verseket mondtak, és régi hősi dalokat énekelgettek. A férfiak fűszerezett édes bort ittak nagy ezüst serlegekből, a hölgyek cukros gesztenyét, szőlőt és Magyarországból való mézédés, omlós, illatos körtét eszegettek.

Forró volt a levegő, a szerelmes párok egymásra találtak és elbújtak a függönyök redői mögé. Az olasz udvarnokok itáliai szokás szerint meséket mondtak a magyar és olasz kisasszonyoknak, akik Beatrix körül teljesítettek szolgálatot. Szerencse, hogy a német kereskedők asszonyai az olasz beszédből egy szót sem tudtak megérteni. Csak Teschlerné értett olaszul, s most, hogy Mátyás király az urakkal állt össze komoly beszélgetésre, ő is vendégei közé keveredett.

Galeotti mint régi ismerőst, bizalmasan üdvözölte.

- Hogy tetszik a társaság? - kérdezte tőle kissé merev nyájassággal a háziasszony.

- Elragadó - bókolta a humanista. - Mint istenek és istennők gyülekezete az Olümposzon.

És elmagyarázta, hogy a király az istenek atyja, a villámokat szóró, mindenható Jupiter; Beatrix királyné: a szőke fiatalságban ragyogó Juno.

- Messer Niccolo, a tudományok és művészetek halhatatlan istene, a férfiúi szépségben ékeskedő Apolló... és méltóságod maga a fenséges és nagyszerű Minerva...

- Elég... - nevetett a háziasszony - nem futja vendégeim számára a mitológiából...

- Pedig - lelkesedett Galeotti - szépség és szellem egy egész Olümposzra való gyűlt itt össze méltóságtoknál. S ha mindnyájan oly isteni merészséggel ruházkodnának, mint például Antonetta salernói grófné őexcellenciája... akkor még maga az öreg Szilénosz... csekélységem... is megmámorosodnék a halhatatlan istenek mezítelen társaságában.

Teschlerné homlokáig pirulva nézett az olasz grófnő felé, aki csupasz keble, mezítelen karjai és háta mutogatásával szinte elvette a férfiak esztét.

- Talán több is a kelleténél - jegyezte meg félénk szeméremmel.

A humanista vidáman kacagott, és ezüstös tenorja túlszendült a társaság mormoló zaján.

- Ó, erkölcsös Bécs, ó, szemérmes előítéletek! Ó, szent együgyűség, amely még a magyar udvar erkölcein is megbotránkozik! Én ott voltam XI. Lajos király szolgálatában mint őfelsége, a francia uralkodó első asztrológusa, az emlékezetes 1461-beli párizsi bevonuláson. Nos, azt látta volna méltóságod! A Fontaine du Ponceau-nál vad férfiak és nők állottak, akik birkóztak egymással; mellettük három leányka, minden lepel nélkül, mint Diana berkeiből való nimfák, vagy mint hullámok szirénjei. Ezek a szüzek aztán egyenkint leszálltak talapzatukról, és verseket mondtak az uralkodó előtt. A királynak átadtak egy almát - Párizs almáját -, s neki kellett döntenie, hogy ki arra legméltóbb a három grácia közül. Mikor Vakmerő Károly 1468-ban bevonult Lille-be...

- Köszönöm, elég lesz, messere - hebegett a háziasszony -, talán mégsem vagyunk még ott, ahol az eretnek Adamiták...

És Teschlerné vöröses arcát zsebkendőjébe rejtve elszaladt, nagy ámulására a humanistának, aki megszokta, hogy ilyen előadásait Veronában, Firenzében, Rómában a legderűsebb érdeklődéssel hallgatják a patríciusok, bárók és uralkodó hercegek gyermekei.

- Micsoda együgyűség! - rázta kövér, bozontos üstökét a király könyvtárosa -, micsoda barbár erkölcsök!

És szívéből sajnálta a bécsieket.

A mellékszobában Szapolyai Imre, Báthory István, Szentgyörgyi gróf és Perényi Zsigmond poharaztak. A fél szemére vak Szapolyai Imre, ha megszomjazott, maga megivott egy átalag szerémit. Most is égett már az arca, és egyetlen szeme, amely szürke volt, sávós, gyermekesen zavaros, és egészen eltűnt bozontos szemöldöke és hosszú, őszes szempillái alatt, erősen könnyezett.

- Komédiások - sűgött oda Báthorynak. - Nézd csak, ő is hogy komédiázik. Pedig valamikor velünk poharazott.

- Most meg csak komédiázik. Adj a szentet.

- Félti az asszonyt. Nem mer lerészegedni. Pedig de sokszor tartotta a fejedet, öreg, amikor felfordult a gyomrod. Most meg adj a felséges uralkodót, a szentet, a megközelíthetlent - dadogta az öreg Szapolyai.

- Félti az asszonyt? - nevetett durván Báthory.

- Féltethi. Komisz olasz bestia. Utálom a szagát. Messziről facsarja az orromat a sok bűdös kenőcse.

- Pszt! - csendesítette Báthory. - Tudod, hogy Várady Péter ebbe törte ki a nyakát.

- Én nem töröm ki a nyakamat - mondta gögösen Szapolyai, és kidüllesztette roppant mellkasát. - Én utálom a kendőzött asszonyt és a tintás ujjú férfit.

Báthory István a királynőt nézte. A gyönyörű, fehér bőrű, gyermekarcú, szőke asszony látása gyűlöletet és szerelmet ébresztett lelkében. Szeretett volna hozzá rohanni és leborulni a lábaihoz.

Nem - gondolta magában -, én nem tudok sírni és verset mondani, a nápolyi asszony kedvére valót.

Úgy érezte, hogy oda kellene rohanni, ölbe kapni és elragadni őt, mint egy drága zsákmányt. Lóra pattanni vele, és magas fellegvárba cipelni, s birtokba venni, mint egy rabszolganőt vagy török hadizsákmányt.

Csak hogy nagyon jól őrzi őt Mátyás - gondolta mámoros fővel, és szerelme egyszerre átcsapott gyűlöletbe. - Pfuj - suttogetta maga elé -, utálom a kézzel kézre járó cifra rongyokat, még ha királynőnek csúfolják is őket.

Odafordult Szapolyaihoz:

- Imre bátyám, kigyelmed meg vigyázzon a nyelvére. A király szörnyen félti ám az ő olasz asszonyát. Várady Pétert ugyancsak szerette és nagy hasznát is vette. Egyet szólt az érsek, csakúgy, mint kigyelmed, boros állapotban, valamit a királynéről. Azóta a váraljai börtönben barátkozik a patkányokkal.

- Bolond, gyáva, hitvány férfi az, aki egy asszonyért...

- Csitt! - intette Báthory.

- Ahelyett, hogy kirúgná a hálósobájából, és visszakergetné oda, ahonnan jött...

- Hallgass! - rivallt rá a másik. - Igyál!

- Ő pedig megveszi neki Bécset, keresztény vért ont a kedvéért, fegyvert fog a császár ellen, idehurcolja a jó magyar birkát a vágóhídra és megereszti a vérit... csak hogy a nápolyi asszony római császárnét játszhasson Viennában.

Báthory és a Szentgyörgyi gróf elhurcolták a teremből a részeg országnagyot.

Az öregúr az erkélyen kissé összeszedte magát. Ijedten kérdezősködött barátaitól, hogy nem volt-e a közelben kém vagy áruló, titkos olasz, német vagy magyar besúgó.

Megnyugtatták.

- Azért mondom, mert én nem beszéltem semmit.

- Nem beszélt kigyelmed - vigasztalta Báthory.

- Az újdonsült nagyurak majd mégis árulkodnak. Azt mondják, hogy a fiamnak szántam a koronát.

- Kikre gyanakszik kigyelmed? - kérdezte Perényi.

- A mezítlábosokra. Akik tegnap még a trágyát hányták a ganédombon, most meg a király barátai. A Kinizsi-féle főispányok. A János kancellár, a varga fia. Bakócz Tamás, a jobbágy. A Thuz érsek meg az Ernuszt püspök, akiknek az apjuk rongyos zsidó volt, és hegyes süvegben meg sárga folttal bujkáltak a pénzváltó boltok körül. Ilyenekből áll az ő cimborasága. Ezek minden szavamat kihallgatják, mert félnek tőlem is - nevetett együgyűen -, a koronát féltik a Szapolyaiaktól.

Báthory István némán hallgatta a gőgös országnagy kifakadásait. Ő maga, az ország egyik legrégebbi és legelőkelőbb családjának sarja, királyok rokona és népek ura sokszor érezte már ezt a felháborodást. Neki sokszor kergette már arcába a vért, hogy Mátyás a föld népéből szemelgeti ki magának a kedvére való embereket, és azokkal kormányoztatja országait. De hogy emiatt éppen Szapolyai Imre panaszkodik, akinek a családját a király apja emelte ki a jobbágyok és várvidékek családjából... ez éppen úgy felháborította, mint a Kinizsiek és Bakóczok előretörése.

- Ezek a Szapolyaiak már elfelejtették a paraszt nagyapjukat. Ezek már egyenrangúnak tartják magukat a Báthoryakkal...

Szívét előntötte a düh, és gőgje már szétfeszítette a mellét. Végignézte a bor lenyűgöző hatalmával küszködő Szapolyait, és majd agyonsújtotta megvetésével.

- Ez az ember velem akar osztozkodni!

És arra gondolt, hogy akkor inkább Mátyást és a nápolyi asszonyt választja, mint ezt a részeg, fennhéjázó parasztot. Összenézett Perényivel és Szentgyörgyi gróffal. A három szempár összevillant, mintha mindannyian egyet gondolnának. Az jutott eszükbe, hogy a királynak nincsen törvényes gyermeke... Mátyás egyszer meghal, s akkor megnyílik a pálya a koronáért való élet-halál mérkőzésre.

Ebben a pillanatban mindegyik szívében féltékenység és gyűlölet ébredt a másik iránt.

Mátyás király elfáradt az emberekkel való nyájaskodásban, szíve tele volt gondokkal, tervekkel és elhatározásokkal, alig tudta figyelmének egy részét a mulatozók felé fordítani. Szeretett volna hazamenni, de látván, hogy a királyné mily önfeledten szórakozik, ő is letelepedett egy magas hátú, tölgyfából faragott, súlyos karosszékre.

Nem szólt, tekintete a királynén csüngött, s őt sem merte senki megszólítani.

Először arra gondolt, hogy egyik kedvelt hívét, Jaroslaw titkárt, a Cernahorát most vallatják gyalázatos árulásáért. Nem csodálkozott azon, hogy az is elárulta.

Engem is, mást is, mindenkit elárulnak egyszer... - gondolta, és ürügyet keresett, hogy a szerencsétlen fiatal katonát, egykor benső bizalmasát megmenthesse. - Hátha csakugyan ártatlan, és Szapolyai István alaptalanul vádaskodott... Szapolyai - tudja jól - szíve szerint nem is az ő embere. Ha arra kerül a sor, Szapolyai is éppúgy elárulná őt, mint ahogyan Cernahora elárulta... Eh, Beatrix akarta, mindegy, hadd pusztítsák egymást ezek a láncra vert, gyáva ebek...

Nem gondolt többé az árulóra.

Beatrixot nézte, aki királynői fönséggel, démoni búbájjal és asszonyi kacérsággal uralkodott a szívek birodalmában. Nemcsak a férfiak, de az asszonyok is megreszkettek, ha megcsendült a hangja, és fehér, rózsafoltos arcából kivillogó ibolyakék szemét valamelyikükre ráemelte. Megszűnt minden vetélkedés, megdermedt bennük a női versengés, hiúság, irigység, gúny ösztöne, és nem maradt meg vele szemben más, csak a csodálat és félelem. A férfiaknak kiszáradt a torkuk és megcsuklott a hangjuk, ha valamelyiküket megszólította.

- Ki ez az asszony? - kérdezte majdnem hangosan a király, aki maga is érezte, hogy most, kilencévi házasság után is, még forró hullám buggyan fel a mellében, ha rágondol Beatrixre. Sokszor azt hitte, hogy ez nem is lelki, hanem testi folyamat; félt, hogy meleg vére ömlik ki a torkán.

Állandóan valami homályos félelemmel és irtózáttal nézte feleségét. Sokszor valósággal gyűlölte, és azt kívánta, bár soha össze ne hozta volna vele a végzete.

Nem lehet, hogy tiszta lélekkel jött ki abból a bűzhödtt mocsárból, amelyet Olaszországnak, Nápolynak, aragóniai udvarnak, Ferrante családjának hívnak... Nem, ez a nápolyi asszony nem lehet az a Beatrix, akit ő oly szent, rajongó szerelemmel szeret. Van egy Beatrix az ő szívében, és van egy nápolyi Beatrix a valóságban, a múltban, talán a jövőben... talán, szent Isten!... talán a jelenben is... ó, mily szörnyű titok!...

Hiszen nem is lehet másképp. Nagyravágyó, ravasz, lelkiismeretlen, kegyetlen, hitetlen, színlelő, lángoló vérmérséklete országokat, fejedelmeket, pápákat mozgat asszonyi és királynői szeszélyei szerint...

Beatrix egy legénykedő gyermek, egy álmodozó zsarnok, egy unatkozó asszony szenvedélyével hajszolja a hatalmat, nyíltan, titokban, ámítással, színleléssel, emberfeletti nyíltsággal és ördögi alattomosággal, ha kell. Egyetlen gondolata, érzése, szeszélye nem tűr ellentmondást vagy halasztást... csak éppen a szerelmében, a hűségében, a tisztességében volna igaz, őszinte és szent?

Pedig voltaképpen csak ez érdekli őt, ekörül vannak félelmei és rémlátásai. Hogy mennyi pénzt költ el, kit csukat le és kit emel magas méltóságokra, hogy mennyi ingyenélőt tart, és mit levelez pápákkal, rokonokkal, uralkodókkal - ezzel nem törődik, ez a királyi asszonyok időtöltése, játéka, szórakozása. Hadd játssza az uralkodótárs önámító, hiú szerepét; legalább dolga van neki, és az unalom nem csábítja őt léha kalandokra.

Nem ülhet a rokkánál, mint Pénelopé, nem hadakozhat, mint egy amazon, nem forgolódhatik a konyhán, mint egy köznemes magyar asszony, gyermeke nincs, aki betöltené és lecsillapítaná viharzó képzelőtehetségét... hadd játsszon nagyurakkal, püspökökkel, fejedelmekkel, hadseregekkel, eddig is gondja volt, és gondja lesz rá ezután is, hogy mindez csak a játék határáig mehessen... csak itt legyen mellette, vele, sugárzó szépségében és titokzatos búbájában.

Egy pillanat alatt futottak át agyán ezek a gondolatok. Közben le nem vette tekintetét a nápolyi asszony érett, duzzadó, de arányos és finom alakjáról. Beatrix egy kis arany serleget vett a kezébe, megnedvesítette benne piros, húsos ajakát, és a drágamívű kupát Teschlernek nyújtotta át.

A kereskedő reszkető kezéből majdnem kiejtette a kelyhet, lesütötte szőke szempillákkal elsötétített tekintetét, és fenéig itta az édes, erős, mámorító italt.

Mátyás olyan dühös gerjedelemre lobbant, hogy össze kellett szorítania a torkát. Ordítani tudott volna rettenetes csatákat túlharsogó oroszlánjajdulással. E pillanatban egyszerű erdélyi magyar szíve, az ősi szerelmes ösztön, a párját féltő hím, a tiszta szemérmű magyar férj kerekedett benne felül, és az borzasztó felháborodással súgta a fülébe, hogy ez az egy pohárból való ivás hiába szokása fő- és alrendű társaságoknak, hiába van így a nápolyi király és a Hunyad megyei köznemes asztalánál, ez most Beatrix részéről valami egyéni értelmet, célzatosságot kapott, ennek a mozdulatnak múltja van, és háttere, és ez Beatrix lelkéből jött, és egy kissé rávilágított arra a titokra, amelyet eddig az ő szerelme és gögös férji szíve hiába bontogatott.

Ezt nem kellett volna cselekednie - érezte, kissé összeszedve magát, és uralkodói méltóságában megmeredve visszanyerte önuralmát.

Ez bűn volt, kacér játék a hűséggel, ez több volt, mint a német császárral való konspirációja, a trónörökösödési ábránd... a cseh királlyal való diplomáciai enyelgése... cseh király, Ulászló - Mátyás szeme kerekre nyílt, és újra érezte, hogy valami forró hullám buggyan fel a torkán... Vércsomó ez, vagy féltékenység? - Beatrix Ulászlóval is egy pohárból ivott...

Eh - nevetett fel keserűen, és nyomban összeszorította lefelé görbülő, gúnyos ajkát -, vigyázni fogok rá, és megyek a magam nehéz, de dicsőséges királyi útján előre.

Hátranézett, és észrevette, hogy ott áll mögötte kancellárja, János váradi püspök, a morva polgárfiúból lett mindenható diplomata.

- Atyaságoddal a velenceiek válaszáról és a török herceg váltságáról akarok tanácskozni.

Leültette maga mellé egy padkára, de ma nem tudott elmerülni nagy tervek európai mélységeibe.

Kétlépésnyire mögöttük összefont karokkal, széles parasztarcának gyűlölködő pillantásával, mint egy megrozsdásodott vastuskó, az erő, szilárdság és egyszerűség szobra gyanánt ott állott az alkancellár, Bakócz Tamás, a királyné legfőbb tanácsosa. Ő is Beatrixet nézte, aki visszavette Teschlertől a drágaköves aranyserleget, és önfeledten tartogatta azt hegyes végű, puha, fehér ujjai között.

A prépostnak János jelenéseiből eszébe jutott a veres fenevadon ülő babiloni asszony.

...Öltözött vala pedig az asszony bíborba és skarlátba, és megékesített vala arannyal és drágakövel és gyöngyökkel, kezében egy arany pohár vala tele utálatosságokkal és az ő paráznaságának tisztátalanságával. És az ő homlokára egy név vala írva: Titok. A nagy Babilon, a paráznáknak és a föld utálatosságainak anyja...

- Titok - suttogta magában e pillanatban a vasból és jégből való, sugárzó ésből és meleg, vörös vérből való, magyar fekete földből és hideg, tiszta napfényből való király is, és reszketett benne a férfiúi lélek.

Mikor pedig kivirradt, és az udvar hazafelé igyekezett a Kärtner kapu felé, sötét menet keresztezte útjokat: a Bischofgasse előtt Jaroslaw titkár holttestét vitték ki a városból, ki, a gonosztevők hullaárkába. A koporsó után az eszelős Thomas sántikált, könnyei potyogtak és keservesen sírdogálta:

- Drága a kenyér, és olcsó az emberélet.

A halottkísérő dominikánustól megkérdezte Bakócz:

- Nem vallott az áruló?

- Nem. De nagy szerencsétlenség történt, az Isten ujjá lemutatott rá, és megbénította a hóhérnak kezét. A pallos elerőtlenedett, és nem tudta átvágni az elítélt nyakát. Háromszor sújtott rá a bakó, és Jaroslaw véres nyakkal, mint egy megkéselt bika, leugrott a vesztőhelyről, és berohant a néptömeg közé. A csőcselék pártját fogta, bevitte a fegyvertár kapujába, ölelte, csókolta és becézgette, mint egy vértanút.

- Még él?

- Nem. Elfolyt a vére, és kiszenvedett.

- A nép?

- Szétverte a székely lándzsások százada.

- Csitt! - intett az alkancellár -, siessetek tovább, hogy meg ne lásson benneteket a felséges király.

A menet eltakarodott, és Mátyás nem látta a sötétségben, amely elsuhant a pirkadó hajnal aranyfátyla előtt.

Bakócz Tamás égre emelte a szemét, és kutatva nézett a rózsaszínű horizont bárányfelhőibe.

Hunyadi Lászlóra is háromszor csapott le a bakó - gondolta rémült merengéssel. - Úristen, csak nem ártatlan ember vérént ontották a porba?

Ez egész hazáig marcangolta a szívét.

Titok. Csupa titok mindenütt. És minden titok aranyedénye ő... a nápolyi asszony... a babiloni nő.

XI

A Burg délnyugati bástyáján, a firenzei Chimenti di Lionardo Camicia építész tervei szerint, olasz kertészek még az őszi hideg beállta előtt pázsitokat, virágágyakat, narancs-, pálma- és ciprusligeteket hevenyésztek a királyné tiszteletére. Mintha Albertus Magnus varázssvesszejét suhogtatnák az omladozó kőfalak és agyagos, zsombékos, csalánbokros vársáncok felett: a földből nőnek ki a folyosók, madárházak, üvegloggiák, ugróutak, csarnokok, amelyeket dionüszoszi szőlőlugasok, repkény és babérkoszorúk ölelnek üde zöldjükkal.

Mindez máról holnapra készült, és arra volt szánva, hogy holnapután átengedjék a hervadásnak; Beatrix gyűlölte a Habsburgok várát, és már két helyen is építkezett, hogy nyughatatlan fantáziáját kibékítse.

Egy esti séta alkalmával Bécsben, a Cillyerhof nagy parkjában, madár- és majomháza előtt üldögélt a király Galeotti Marzio társaságában. A madárházban ritka délszaki galambok turbékolnak. Csőrükkel a kalitka üvegfalát kopogtatták.

- Vénusz madarai - jegyezte meg Galeotti. - Csodálatos, hogy a görögök a legjámborabb, legtisztább és leghűtlenebb madarakat tették meg Aphrodité védeniceivé. Ez mutatja, hogy Erósz játécai mily kedves, ártatlan, bájos és tiszta örömei az emberiségnek. Nem szabad komolyan venni, csak gyönyörű játékban eljátszozni a szerelemmel. Kár, hogy felséged nem veszi maga körül észre Aphrodité galambjait.

- Megöregedtem, Galeotti - válaszolt a király. - Köszvényes a lábam, a háborúban kapott sebeimet rosszul gyógyították az orvosok.

- Gazemberek azok.

- Ostobák.

- De azért fenn hordják az orrukat.

- Ezzel sok beteget meggyógyítanak. Nincs jobb orvosság, mint az orvos lelket megszáditó, együgyűket elképesztő, tekintélyes ostobasága.

- De azért felséged még daliás és erős, mint Mars, és nincs az, az asszony, aki szeme egy pillantására meg tudna maradni ártatlanságában vagy hűségében.

- Ez a királynak szól, és nem a férfinak. S én meguntam a királyi diadalokat.

- Az udvarban minden donna di palazzo felségedbe szerelmes.

- Ugyan?

- Például Antonetta salernói grófnő.

- A Vajdafi László felesége?

- Ő is. Hej, Antonetta grófné és egy unatkozó király! - énekelt magas tenor hangján a humanista. - Ennél gyönyörűbb konjunktúráját Venusnak és Jupiternek egyetlen asztrológus sem tudná elképzelni.

A király mosolygott.

E pillanatban ruhasuhogás hallatszott. Galeotti várakozóan tekintett az út kanyarulata felé. Magas, karcsú, piros selyembe burkolt, fehér bőrű, fekete hajú hölgy libbent ki a márványedényekbe ültetett narancsbokrok közül. Antonetta grófnő volt, Vajdafi László felesége. Az olasz egy pillanat alatt eltűnt a király közeléből.

A grófnő észrevette Mátyást, megállt, mélyen bókolt, majd sátoros, fekete szempilláját felvetve, kacér félénkséggel némán kérdezte a királytól, vajon szabad-e előtte elhaladnia.

A király kegyesen intett:

- Jöjjön, jöjjön, gyermekem.

A grófnő ruganyos párductestét himbálva a király elé lépett.

- Hogy van derék férjeura, kedves vitézem, László? Beteg még? Igen. No. Majd elküldjük Badenbe.

Antonetta grófnő szeme felcsillant, és úgy nézett a királyra, mint egy ittas bakkhánszó.

- Felséged elküldi Lászlót Badenbe? - kérdezte jelentőségteljes, forró, buja suttogással.

- Igen. Ha ő is úgy akarja.

- Félek...

- Hogy nem akarja itt hagyni önt, donna Antonetta? - kérdezte mosolyogva a király.

- Egészen bizonyos...

- Hát akkor ön is vele megy, leányom...

A grófnő szemében vad, sértődött, dacos láng gyulladt ki. Egy pillanatig arra gondolt, hogy nyomban megfordul, és magára hagyja a királyt. De a következő pillanatban elhatározta, hogy úgy tesz, mintha nem hallotta volna a király kijózanító, közönyös szavait. Közelebb lépett Mátyáshoz, és vonagló ajkain keresztül szűrte át a szavakat:

- Felség, könyörüljön rajtam. Az uram féltékenysége már elviselhetetlen.

A király felhúzta bozontos, sűrű, félelmes szemöldökét.

- Talán van is rá oka, donna Antonetta.

A grófnő lehunyta a szemét:

- Van.

- Ez baj, kedves gyermekem.

- De ő nem tudja ám, hogy oka van rá, felség.

A király megcsóválta a fejét.

- Talányokat ad fel, donna Antonetta?

A grófnő felemelte tekintetét.

- Soha nem vétettem a hitvesi hűség ellen, felséges Augustus - mondta az olaszok túlzó hízélgésével. - László soha nem vett észre semmit, soha nem voltam hozzá gyengédtelen... de mégis megcsaltam őt már akkor, amikor hűséget esküdtem, csalom azóta is folyton, minden nap és minden éjjel, ébren és álmomban... mert szerelmes vagyok, felség... szerelmes és boldogtalan, és vágyban, gondolatban, epekedésben a másé vagyok, nem Vajdafi Lászlóé, a hites uramé... Csakhogy ő ezt nem tudja...

- ...csak érzi... - fejezte be a király. - Ezt a férfi mindig érzi.

- De ha nem tud semmit...

- Akkor is érzi.

- De ha bebizonyíthatom neki, hogy cselekedetekben soha nem vétkeztem...

- Akkor is érzi a jövőt. Ahogy megérzi a múltat is. Igen, gyermekem, a férfi mindent meg-
érez... még ha nem is hiszi, még ha tagadja is, még ha meg is győződött az ellenkezőjéről...

Mátyás a maga gyötrelmeire gondolt.

A grófnő pedig áhítatosan nézte a királyt. A borongós homlokon elolvasta a szerelmes,
féltékeny, megkínzott, de gögös férfiú gondolatait. Aztán lassan megszólalt:

- De én nem bírom tovább. Egyszer odaállok eléje, és megmondom neki: uram, én nem téged,
hanem mást szeretek.

- Megöli vele magát vagy őt, vagy mindkettőjüket.

- Nem. Ő belenyugszik, és szabadságot ad nekem.

- Donna Antonetta, ön nem ismeri a magyarokat.

- Eh, csak emberek vannak a világon, és minden ember egyforma.

- Ebben mi, magyarok, nem ismerünk tréfát.

- De ha megmondom neki, hogy kit szeretek...

- Nincs olyan férfi a világon...

- Van - suttogott a grófnő szenvedélyesen. - Egyetlenegy van csak, de van... Van, aki előtt még
a férj féltékenysége is megnémul vagy elalszik, vagy nem mer megmoccanni, vagy tetsz-
halottnak tettetni magát.

- Ugyan, ugyan... - nevetett a király -, magam is kíváncsi vagyok... ki az az emberfeletti lény?

- Ön, felség... - fakadt ki a gyönyörű, fekete, fehér és vörös selyemfényben sugárzó asszony, és
odaborult a karosszékekben ülő király térdeire...

A király lehajolt az asszony fekete hajához, és megcsókolta a hullámos, kékes ragyogású,
fényes, puha fonatokat. Aztán felemelte őt.

- Üljön ide mellém, kedves gyermekem.

- A lábaihoz, felség, ha megengedi.

És odaborult az arannyal szegett, bíborszínű bársonypárnára, amelyen a király köszvényes
lábait pihentette. Mátyás a grófnő fejét simogatta és messze nézett az ő nagy, kutató tekintetű,
gondolkodó szemével. Így ültek jó ideig némán, lélegzetüket is visszafojtva, eltűnődve azon,
hogy mi lesz ennek a folytatása.

Antonetta grófnő néha félénken felpillantott. Sokszor nézte így a királyt, félénken, áhítattal,
borzongással, ijedtséggel, de Mátyás sohasem vette észre a gyönyörű asszony rajongását. Ez
látta őt komornak, félelmetesen nyugodtnak, úgy, hogy az előtte álló országnagyok ereiben
megfagyott a vér. Látta Beatricével szemben mosolygónak, gyengédnek, elnézőnek, szerel-
mesnek, s ilyenkor ki tudta volna rántani hajfürtjeiből az aranytűt, és szíven tudta volna szúrni
a szerencsés királyasszonyt. Látta haragosnak, villámokat szóró, harsogó, dörgő, szíveket
megremegtető szavú Jupiternek. De ilyenek még nem látta. A király olyan szomorúan,
szelíden, elérzékenyedetten és lemondóan nézett a messzeségbe, mint aki búcsúzik. Mint aki
emlékeitől, vágyaitól, múltjától, szenvedélyeitől, önnönmagától búcsúzkodik. A szája, a
keserű, mélyen legörbülő, epés és gúnyos ajka most, úgy látszik, önmagán és a helyzeten
gúnyolódott. De nagyon szomorúan és nagyon érzékenyen. És közben lágyan, szórakozottan,
apailag simogatta a grófnő fürtjeit. Egyszer csak megszólalt:

- Gyönyörű szép vagy, gyermekem, az asszonyi nem remek példánya, a legpompásabb fajta, akit csak láttam életemben.

- És felséged mégsem vette észre sohasem - duzzogott a grófné.

- Emberek bámulatának, istenek gyönyörűségének tárgya vagy, mint egy antik görög szobor. És illatos vagy, fiatal, harmatos, mint egy friss, hamvas gyümölcs. Olyan vagy, mint az Éva almája.

A grófnő legörnyedt háta megborzongott a kéjes meghatottságtól.

- Tudom, hogy az is vagy: az Éva almája. A jónak és a gonosznak, a szépségnek és a fürtelemnek, a boldogságnak és a gyötrelmeknek fehér-piros aranyos gyümölcse.

- Felség!

- Igen. Te vagy a legjobb és leggonoszabb asszony. Te imádni tudsz egyetlenegy embert kedved, szeszélyed és véred lüktetése szerint, s ennek az egynek a kedvéért ki tudnád irtani az emberiséget a földről.

- Az ön kedvéért, felség.

- Most az én kedvemért.

- Örökké... nem leszek a másé sohasem. Esküszöm.

- Ne esküdj. Úgyis elhiszem, hogy most ezt érzed, és hogy most talán még meg is tudnál halni az igazságodért. És ez elég is a szerelemhez. Nem is kívánnék többet. Tudnálak szeretni.

- Felség! - ujjongott az asszony, és megcsókolta a király erős, fehér, kék eres kezét.

A király engedte. Már nem forralta fel a vérét asszonyok csókja és hódolata. Csak negyvenhat éves volt, de harminc év világgraszoló gondja, bújja, baja, harca, fáradalma öreggá tette a lelkét. Csak apai és királyi érzések fészkeltek benne, a szorongó, aggodalmas apának és a mérhetetlen tervekkel viaskodó királynak az érzései. Titáni gondok.

A grófnő szeméből kicsordult a könny, és leszivárgott a király kezére. Mátyás érezte a meleg cseppeket, és mosolygott.

- Az öné vagyok, felség. Rendelkezzék velem.

- És Vajdafi László? - kérdezte a király.

- Küldje követségbe.

- És a királyné?

A grófnő felugrott.

- A királynét szereti? - kérdezte nyersen, szerelmes, dühös, kétségbeesett gúnnyal, s most éppen olyan volt, mint egy féltékeny csaposleány valamelyik nápolyi osteriában. - A királynét... Madonna Beatricét, aki... aki...

Fuldokolt és zihált, és gyönyörű arca lángolt a haragtól és sértődöttségtől.

- A királynét ne bánts, leányom! - szólt rá szigorúan a király.

Antonetta elképedve nézte a király szomorú, borongós arcát. Egyszerre megértette, hogy a hatalmas, harcos, félelmetes katona, a nagy barbár, a világhódító Antikrisztus szereti az ő szeszélyes, léha, gyönyörű kis nápolyi asszonyát. Erre sohasem gondolt. Ő azt hitte, hogy Beatrice csak politikai eszköz, diplomáciai fegyver a magyar király kezében. Olyan házasság-

nak gondolta ezt, mint az olasz fejedelmekét, és Mátyást olyan férfinak nézte, aki csak uralkodói taktikából színleli a gyengédséget és szerelmet a felséges hitvese iránt.

Az olasz asszony ajkán megfagyott a szó. Lelke eltévedt abban az ősmagyar rengetegben, amelyet Mátyás lelke mélyén megpillantott: egy tiszta, hús, szűzi forrást látott ott, az ázsiai magyarnak az egyetlen asszony testéhez tapadt egyetlen igaz szerelmes szenvedélyét.

Elszégyellte magát.

A király megsimogatta a térdeplő asszony hótiszta, meleg, gyönyörű vállait:

- Hűvös van, leányom. Eredj a királynéhoz.

Antonetta szomorúan elsompolygott. Úgy érezte, hogy most még jobban gyűlöli Beatricét, mint amennyire imádja a királyt.

XII

Délután volt, a leáldozó nap sugarai bíboros sávokban súrolták a horizontot. Vége felé közeledett a nyár, a meleg nem perzselt, csak cirógatott, mint egy tétova, játszi, szerelmes kéz.

A bástya körül rögtönzött függőkertben a királyi család legközelebbi hozzátartozói mulatoztak. Beatrix rokonsága, kedvencei, udvarhölgyei, apródjai. Egy kis olasz oázis a zord germán sivatagban. A madárház előtt, amelyben egy komoly és haragos tekintetű holló felügyelete alatt tarkabarka délővi énekesek ugrándoztak, két gyermek gyönyörködött a látványosságban: Frangepán Bernardin grófnak, Beatrix sógorának apró leánykája, Mária Magdolna és Dengelegi Pongrácz Jánosnak, az elhunyt erdélyi vajdának, Mátyás rokonának fia; egyik sem volt még tízesztendő, de már jegyesek. Odább a kis menyasszony húga, Beatrix egy ugrókút körül kicsinyke hajót igyekszik a süllyedéstől megmenteni. A nehéz munkában Geréb Mátyás horvát bánnak, Mátyás unokatestvérének fia, László, segédkezik.

A kicsinyekre komornák, szobaleányok ügyelnek, köztük sétál a királyné kedves udvarhölgye, Antonetta salernói grófnő.

Donna Antonetta egy éjfékete hajú, sápadt, magas, törékeny testű, de domború mellű komornát faggat mosolygós szemmel, csintalan olasz tréfákkal:

- Mikor lesz az esküvőd, gyermekem?

A komorna lesüti szempilláját.

- Nem lesz esküvőm, donna Antonetta... Nem engedi a bíbornok, Gábor úr őmagassága.

Az egri érsek, Veronai Gábor egy unokaöccse, János királyi vitéz, a fekete sereg századosa, halálosan beleszeretett, és nőül akarta venni a Diana-termetű ifjú szobaleányt. Az érsek Rómában híret vette a regénynek, és magát Mátyást kérte föl, hogy akadályozza meg a házasságot. Antonetta grófnő vigasztalta:

- Sebaj, kis Simonella, azért szeretheted a vitézt, ahogy csak a szívedből kifér.

- De ő nem fogadja így el a szerelmemet - szepegte a leány, és lebiggyesztette piros, húsos ajakát, mintha sírás fojtogatná -, ő csak feleségül akar!

A grófnő hitetlenül rázta fejcskékjét:

- Micsoda barbár erkölcsök! - fakadt ki megvetően.

Donsella Margherita főkomorna, a királyné ruhatár-felügyelője, nápolyi elszegényedett báró leánya, közbeszólt:

- Ne búsulj, Simonella. Én tudok olyan italt, amit ha borban vagy sörben megiszik a férfi, menten elveszti az esztét; a Jakab-templomból csenj el egy kis olajat, abban főzd meg a százados hajfűrtjét. Éjjel öntözd meg a kamrád padlóját, hints rá egy kis parazsat, formáld szív alakra, és hajtúddal szúrd át ezt a szívet, és mondd:

Mielőtt a tűz kilobban,
Itt terem az én lakomban.
A szerelem éppúgy szúrjon,
Mint én ezt a szívet szúrom.

- Ne félj, kis Simonella, vitézednek hiába beszél a bíbornok, a király vagy akár a római pápa, ő a tied lesz, s azt tehetsz vele, amit csak akarsz.

A komorna könnyes szemmel, túláradó, boldog hálával nézett az udvarhölgyre.

Hátuk mögött ezüstös, muzsikás kacagás csendült föl, mint egy vidám és szerelmes pacsirta csattogása. A királyné volt, aki kihallgatta beszélgetésüket.

- Mindig a szerelem, mindig a csók, mindig a hódítás! - nevetett Beatrix. Sugárzott vénuszi szőkeségében, fehér bőre vakított, fogai úgy ragyogtak ki pirosított, finom ajkai közül, mint a rubin foglalatba vert igazgyöngyök. Illat és jókedv és mámor áradt belőle, és a madárház előtt őrt álló tizenhat éves apródnak, az aranyozott fürtű, skarlátruhás, flamandkalapos, ezüstkardos Puky Ferencnek gyermekszeme kitágult, és feje szédült az igézettől.

- Mondjátok el azt a verset - kérte Margheritát, tréfás enyelgéssel.

A királyné együtt mondta a varázsos szavakat az udvarhölgyével:

Tal tu punga il mio amore,
Quale io fo queso cuore.

Aztán egy árnyas ligetre mutatott, amelynek hűvös, kakukkfüves illatában egy tizenkét éves leányka ült a komornájával. A komorna latin pásztorelégiát olvasott, a gyermek áhítatos arccal, nyitva felejtett ajkával önfeledten mosolyogva hallgatta.

A királyné révedező szemmel nézegette a játékban elmerült gyermeket.

Egyszerre odaszólt Donna Antonettának:

- Milyen gyönyörűek.

- Mint a kis báránycák.

- Ó, ha nekem is volna egy-két ilyen fehér lábú, csetlő-botló, ijedt szemű kis báránycám - sóhajtott a királyné. - Antonetta, te nem kívánczol egy kis göndör fürtű, ragyogó szemű bambino után?

A szép olasz asszony kínosan mosolygott.

- Még nem - felelt titokzatosan.

- Ó, te még magad is gyermek vagy, és nem teltél még be az önmagad életével. De én már semmi mást nem kívánok... Te, Antonetta, hallottál te Ulászlóról, a csehek királyáról?

- Daliás, nagy, szerelmes szívű, lágy szavú lovag lehet, ahogy a hír beszéli.

- Ó, én sokat voltam vele... Csak egy évvel idősebb, mint én... Olmützben a magam hótiszta, puha, illatos, patyolatvásznából én terítettem ágyára a lepedőt, és gondoskodtam a fehérneműiről, és akkor azt gondoltam, hogy ha az Ég őt rendeli férjemül...

- Szerelmes volt a cseh király felséges madonnába?

- Azt hiszem, igen...

- És a madonna?

- Nem tudom. De ha ő volna a férjem, úgy gondolom, ő istenek anyjává tett volna, mint Kübelét Krónosz.

Aztán éppoly hirtelen, mint ahogy elérzékenyedett, kacagásba kezdett.

- Hívjátok ide Izabellát!

Antonetta grófnő kézen vezette a királyné halvány, világosbarna hajú, nagy szemű, komoly kis unokahúgát, Ercole ferrarai herceg és Eleonóra idősebbik leányát, akit Beatrix ezelőtt egy esztendővel vett magához, hogy - mint mondja - anyai gyengédségét legyen kire ráhalmozni. A kis hercegnő már öt év óta jegyese volt Francesco Gonzaga mantuai örgrófnak; gyönyörű, okos, komoly kis teremtes, most már majdnem kifejlett kisasszony, valóságos csodagyermek, latinul úgy ért, mint egy humanista, és jártas az artium minden tudományában. De hallgató, félénk és tisztelelkű, mint egy kis pihegő galamb.

Beatrix megsimogatta a leánya selymes fürtjeit.

- Hogy vagy, kis felség, csehek királyasszonya?

Izabella zavartan elpirult. Valami homályos ösztön mindig arcába kergette a vért, ha nagynénje a csehek királyasszonyának szólította.

Beatrix csakugyan mindent elkövetett, hogy a fiatal, daliás cseh királyt a kis Izabellával összeházasítsa. Nővére is, sógora is tiltakoztak ellene, és azzal érveltek, hogy a kislányt a mantuai örgróf máris leányának tekinti, és folyton sürgeti a házasságot. Beatrix hajthatatlan maradt. Addig könyörgött a nővérének, míg elengedték hozzá, egyestendei mulatásra. A királyné ezalatt folyton tárgyalt Ulászlóval. A lengyel király vonakodott; Beatrix Mátyást is mozgósította; kifejtette az óriási diplomáciai előnyöket, amelyeket ez a házasság biztosítana. A gyermeket pedig valósággal ígérete alá vette, hogy hozzánevelje saját merész tervéhez. Most is egy nagy pergamenlapot mutatott neki, amelyen fekete, piros és arany foltokban Prága városának képe ékeskedett.

- Nézd, mily gyönyörű város! És milyen ország. Erős, gazdag, hatalmas; Ulászló, a király, a legszebb dalia Európában. Most már egyenlő joggal bírja Mátyás királlyal a cseh birodalmat, de a felség a te kedvedért lemond a cseh koronáról, és te a világ egyik leghatalmasabb fejedelemszonya leszel...

E pillanatban Ugoletti Tádé, a pármái származású humanista, jólelkű, öreg, roskatag és beteges tudós, a gyermekek közé vezette Corvin Jánost, a lipitói és glogau herceget, a király törvénytelen fiát.

Corvin János dióbarna, nagy szeműt ráfüggesztette a nevelőjére, és hibás bal lábát kissé mereven húzva maga után, szaporán bicegett a hajlott vállú, fekete taláros, komor tudós oldalán. Amikor Ugoletti a függőkert szélén a királynét megpillantotta, meggyorsította lépteit, és eléje vezette kis tanítványát. Mind a ketten mélyen meghajoltak. Beatrix arcán megfagyott a mosoly.

A kis Corvin Jánosnak nemrég volt a tizenharmadik születése napja. Sápadt, sovány gyermek-arca bármész csodálkozással nézett a világba. Ez a törekény testű fiú máris mérhetetlen vagyon ura volt; pénztárát olyan óriási domíniumok táplálták, amelyekből egy kis fejedelemséget lehetett volna kikerekíteni. Születésnapján külön udvartartást kapott. Az olaszok, akik pedig szép számmal hemzsegték úgy Mátyás, mint Beatrix környezetében, már Csehország és Bosznia királyának szólították, mert tudták, hogy ezeket a koronákat Mátyás neki szánta, s csak az alkalmas pillanatot várja, amikor azokkal tényleg feldíszítse.

Corvin János mégis idegennek érezte magát a királyné közelében. Mindig eszébe jutott neki egy csendes, komoly, sokszor szomorú asszony, aki Nyéken egy nemesi köház virágos ablakai mögött ül, egyedül, rengeteg fákkal övezett kert közepén megbújt árva fészkében. Néha elvitték őt ehhez a szép, síró szemű, egyszerű asszonyhoz, aki majdnem halálra csókoltta őt a rövid látogatások alatt.

Ő az én anyám - gondolta valami édes, remegő, kéjes ellágyulással, mintha ez csak az ő külön gyönyörűsége, titka, szerencséje volna. Hiszen az udvarban sok apró emberke szaladgál kívülről; de sem Izabellának, sem a Dengelegi Pongrácz fiúnak, sem Mária Magdolna grófnőnek sohasem látni az édesanyját. Talán nincs is nekik anyjuk... Vagy ha van, azok is olyan selymes, bársonyos, gyöngyös, koronás, hideg és kegyetlen királynék, mint ez itt... ez a nápolyi asszony... ez az ő gyönyörű, de félelmetes mostohája.

És gyanakodva, szinte gyűlölködő láng csapott ki nagy gyermekszeméből, amely - azt mondják - egészen olyan, mint a nagyapjáé, Hunyadi Jánosé volt, olyan barna, kerek, tág, mélybe néző és villámló, ha felhullámzanak az indulatai. Most csak lopva pillantott a királynéra, és odasántikált a kis Izabella mellé...

- Mit játszotok, Izabella?

- Azok ott hajót vontatnak az ugrókút alatt, de nekem nem szabad már játszanom - felelt a kis hercegnő szomorúan.

A fiú rögtön részvétet érzett kis pajtása sorsán.

- Én is ritkán kapok arra engedelmet.

- Sokat tanulsz?

- Jaj!

- Én is.

- Mit?

- Most a csehek nyelvével gyötörnek órákhosszat.

- Csehül tanítanak? Engem is... no lásd, ez furcsa, úgy látszik, mindenkinek meg kell tanulni itt csehül.

- Nem - okoskodott a kis olasz leány -, csak nekem, mert én cseh királyné leszek.

- Én meg cseh király.

- Hát hogyan? Hány cseh király lesz?

- Hány? Egy. Én!

Ezt oly büszkén és dacosan mondta a kis herceg, mintha apjának a szíve dobogna az ő keskeny, törekeny kis bordái között.

- Bice néni azt mondja, hogy Ulászló a cseh király, az volt és az lesz egyedül, és én az ő felesége leszek.

- Nem igaz - kiáltott a fiú -, én vagyok a cseh király, kérdezd meg csak messer Ugolettit.

A kisleány megdöbbsen.

- Esküdj meg! - ravaszkodott olasz temperamentuma szerint.

- Esküszöm - felelt a fiú, az arca kipirult és szeme lobogott, mint egy dacos szerelmesé vagy szorongatott hadvezéré. Dobbantani akart a lábával, de vékony, beteg csontjain éles fájdalom nyilallt keresztül, s a fiú felszisszent, térdei megrogytak, eszébe jutott sántasága, s egyszerre visszaruskadt gyermekes félszégébe.

A nap lemerült a badeni hegyek mögött, és a szürkület acélos, hideg tónusában a fiatal Corvin egy fejjel magasabbnak látszott. Úgy állt ott a gyermekleányka előtt, mint egy szomorú, nagy, beteg árnyék.

Az olasz hercegisasszony kiábrándulva biggyesztette halvány alsó ajakát, és gyanakodva kérdezte:

- Hát te vagy a cseh király?

- Én.

- Én meg cseh királyné leszek...

- Eszerint...

- Én a te jegyessed vagyok?

És Izabella sírva fakadt, és elszaladt a fiú mellől, aki homályos fájdalmat, haragot és gögös szerelmi sértődöttséget érzett érzékeny szíve mélységében.

És eszébe jutott a nyéki udvarház... a szomorú tekintetű csókos asszony... az ő egyetlen, árva édesanyja, és kiáltani szeretett volna szégyenében és anyja öle után való vágyódásában.

A királyné is meghallotta a vitatkozást, nem mosolygott a gyermekeken, akik úgy játszottak egy nagy ország koronájával, mint kis pajtásaik az ugrókút aranyhalacskaival. Beatrix nem mosolygott; ez a téma nagyon mélyen érdekelte. Magához intette a herceg nevelőjét, az agg, bőbeszédű, megfontolatlan Ugolettit.

Messer Taddeus a latin és görög grammatika, az aritmetika, a filozófia és asztrológia elvont birodalmában élt, és gyanútlanul szedte fel és jámbor érdektelenséggel adta tovább az udvari élet újdonságait. Észrevéve a királyné intését, tiszteletteljesen odalépett Beatrix elé, és várta a hatalmas asszony parancsát.

- Messer Ugoletti, jobban tenné, ha Vergilius verseire tanítaná János hercegúrfit, mint fennhéjázó dicsekvésekre és hazudozásokra...

- Felség...

- Igen. János herceg a gyermekek előtt a cseh királyságról, bosnyák koronáról és egyebekről fecseg.

- Felség...

- Nem... Ez nem való gyerekek szájába... A hazug hencegést gyűlölöm.

- De felség... a kis herceg jogosan beszél a koronáiról.

- Ah?

- Vagy nem jelentették még felségednek, hogy a Milánóba küldött futár visszaérkezett?

- Sanctus da Aversát gondolja, messere? - kérdezte a királyné, színleg közönyösen, de belül reszketett a kíváncsiságtól és afelett való dühében, hogy már megint valamit eltitkoltak előtte...

A pedáns öreg tudós arcán a megbotránkozás fájdalma rándult meg. Széles, lapos, hosszú orra, amely egészen ráhajolt felső ajakára, jobbra-balra mozgott és fogatlan szája megvonnaglott. Sanctus da Aversa neve hallatára a megvetés ezer barázdát vágott ócska, megsárgult könyvtáblához hasonló arcába.

- Nem Sanctusról, hanem Ser Maffeo di Nasóról bátorkodom megemlékezni.

- Maffeo? - kérdezte a királyné meglepetve.

- Maffeo ma délben érkezett meg az udvarhoz, és a kegyelmes Lodovico herceg jókívánságait hozta őfelségének.

- Egyéb semmit?

- Egyebet is, felséged engedelmeivel. Lionardo da Vincinek, a herceg építőmesterének egy képét is magával hozta, sőt hatvan rőf aranybrokát szövetet is, felséged számára, ha legmagasabb tetszését kiérdemelné.

- És? - kérdezte Beatrix izgatottan.

- És magával hozta Sanctus da Aversát, aki - bizonyára az aljas Velence zsoldjában, a signoria megbízásából - hamisított levelekkel akarta a milánói udvart félrevezetni felséges urának szándékai felől.

- És? - rikácsolta Beatrix kétségbeesett erőlködéssel, hogy el ne árulja magát, és össze ne roskadjon rémületében.

- És magával hozta a milánói herceg úr, Lodovico il Moro úr ökegyelmessége beleegyezését a házassági szerződés megkötéséhez.

Beatrix szemei villámokat szórtak a görnyedt hátú, földre néző, gyanútlanul fecsegő öreg tudósra. Rá tudott volna ugrani, mint egy éhes párduc az előtte heverő álmos, bárgyú kecskegödölyére.

- Miféle házasságról beszélsz, szerencsétlen?

Ugoletti Tádé jól ismerte a klasszikusokat, a veronai egyetem nevelési tudományát, Mátyás király könyvtárának minden kötetét kívülről tudta, de nem ismerte sem az asszonyokat, sem a királynékat. Egykedvűen és alázatosan magyarázta, mint ahogy fejedelmi tanítványai előtt szokta:

- János herceg úr öfensége és Mária Bianca hercegisasszony immár bevégzett, szerencsés és európai jelentőségű házassági szerződését értem.

Beatrix egy pillanatra visszanyerte önuralmát.

- Ah - sziszegte fagyosan -, a Sforzák ugyancsak leszállottak a lóról.

Az öreg könyvtáros, a vőlegény nevelője, megbotránkozva rázta meg a fejét.

- Tréfálni kegyeskedik, felséges asszonyom. A Sforzák minden hatalmuk és dicsőségük mellett boldogoknak érezhetik magukat, ha János herceg, aki az osztrák tartományok hercege, Bosznia és Csehország királya lesz, a dicsőséges Mátyás király és imperátor - avagy öfelségét, aki a német és török császárt annyiszor leigázta, nem joggal nevezhetjük-e a legnagyobb imperátornak? -, tehát az isteni Mátyásnak, a római királyság és a szent birodalom Augustusának örököse... Corvin János herceg úr...

- Örököse? Corvin János? Mátyás örököse? - sikoltott fel, mint egy tébolyult fúria, a királyné - te eszeveszett ostoba szószátyár, te hazug, naplopó, hallgass, mert saját kezemmel verem ki egyetlen megmaradt, odvas fogadat...

Beatrix magánkívül őrzöngött dühében, és az álmélkodó öreg tudóst, tágra nyílt szemű, bicegő, megrémült ifjú tanítványával együtt kikergette a télikertből...

A gyermekek összeszaladtak, sikongattak, az udvarhölgyek sietve elvitték őket a várbástyáról, a komornák, szobaleányok szepegeve kapkodták össze a játékokat, aranyos kis fővegeket, szétszórt ruhácskákat, a madárház mellett álló szőke apród szeretett volna szégyenében és ijedtében elsüllyedni, csak Antonetta grófnő maradt a királyné mellett, meg Izabella d'Este, a kis ferrarai hercegnő, halálsápadt, reszkető ajkaival öntudatlanul édesanyja, Eleonora nevét rebegve keserves elhanyagoltságában.

Most a boroszlói polgárasszony törvénytelen fia és a ferrarai herceg főméltóságú leánya egyek lettek a maguk kegyetlen, korai, fejedelmi szerepkörükben; gyermek volt mind a kettő, semmi egyéb...

Izabella szeme félénken, rimánkodva kapaszkodott nagynénje tekintetébe.

- Bice néni... igaz, hogy én János herceg felesége leszek?

- Honnan veszed ezt? - nevetett erőlködve a királyasszony.

- Hát János herceg a csehek királya - válaszolt Izabella.

Beatrix haragja most hirtelen rácsapott a gyermekre. Olyan volt ez a harag, mint a mélyből felszakadt gejzír, amely gyenge talajra bukkant, és most sustorgó, záporos sugárban szökken a magasba.

- Nincs szükségem rád, Izabella. Mehetsz haza Ferrarába. Lehetsz a Gonzaga felesége... Te háládatlan, hitvány, ostoba liba... takarodjál a szemem elől...

A kis olasz leányban felforr az Esték és az aragóniai fejedelmek vére...

- Hát mondja, Bice néni, hogyha nem én, akkor ki lesz a csehek királyasszonya?

Beatrix tekintete végigvágott a kis hercegnő finom, karcsú, ruganyos alakján, fejére csavart barna hajkoszorújától le, végig, egész a kis selyemcipője hegyes orráig...

- Én! - sikoltotta magánkívül a nápolyi asszony - de ugyanabban a pillanatban maga is megrémült a saját őrzöngésétől, és kibuggyant könnyeit letörölve zsebkendőjével, megfordult, és elszaladt a sötét ciprusbokrok sorfala között.

Beatrix az egész világot gyűlölte, és tépni, marcangolni, tombolni, vért ontani tudott volna fájdalmában.

Bíborgallért kapott a vállára, és egyenesen felszaladt a király lakosztályába.

Este volt, a bécsi harangtoronyban megszólalt az örök takarodója.

- Őfelsége alszik... egész nap dolgozott, most néhány percre kegyeskedett elszundikálni - állta útját Beatrixnak egy zord erdélyi kamarás.

Beatrix meghökkent. A fogát csikorgatva tért vissza szobájába.

Milyen vakmerőség! - gondolta magában felháborodással. - Barbár, durva magyarok, hogy őrzik az ő Attilájukat!

És viasszaszaladt a szobájába.

Ott nemsokára lecsillapodott. Átgondolta az őt fenyegető veszedelmet, és csodálatos nyugalommal terveket szövögetett.

Olajzsinór és gyertyák fénye mellett olyan volt, mint egy tűnődő sorsistennő, aki az emberek és világok jövője felől gondolkodik. Egyszerre csak magához rendelte bizalmas komornáját, donsella Margheritát.

- Hozz egy kis parazsat.

Az olasz leány sietve hozott egy kevés szunnyadó zsarátnokot.

- Ontsd le arra az ezüsttálcára, surranj be a kápolnába, és lopj egy kis olajat az örökmécsből.

A leány elfutott, és Beatrix a szekrényéhez lépett. Imakönyve, anyjától, a nápolyi királynétól kapott amulettjei, a Campagne Felice szigeteiről való száraz virágszirmok mellől előkeresett egy fehér selyemzacskót, s abból egy hajfűrtöt húzott ki hegyes, kövérekés ujjával. A hajfűrtöt megsókolta és keblébe rejtette. Aztán hanyatt feküdt az ágyán, és várt.

Margherita visszatért. Letette a padlóra az ezüsttálcát, a parázsra rácseppentett az örökmécs olajából, és tanácstalanul nézett a királynéra.

- Elmehetsz.

Beatrix magára maradt, felugrott ágyáról, és a parázsra hintette a szétbontott hajfűrtöt. Aztán aranyos hajából kihúzta hajtűjét, szív alakra összekotorta a parazsat. A tűzre tömjént és ámbrát hintett, amely magasan kígyózó fehérekékes felhőkben ontotta a jó illatú füstöt.

A királyné szeme kerekre tágult az izgalomtól. Aranyos hajtűjét beleszúrta a parázsba, és halkán susogta, dobogó szívére szorítva bal kezét:

A szerelem éppúgy szúrjon,
Mint én ezt a szívet szúrom.

És utána kiegyenesedett, kitágult orrcimpáin keresztül kéjesen szívta magába a bódító, édes, érzéki illatot, a parázs tömjénes, olajos, ámbrás leheletét.

Antonetta surrant a szobájába.

- Madonna, holnap utazunk Budára?

- Mátyás így akarja.

- Úgy nemsokára előtted áll Csáky...

Beatrix gögösen lebiggyesztette az ajakát.

- Eh, apró kis férgek... rabszolgák, csöcselék... Meguntam őket.

- Kiket? - kérdezte a szép olasz asszony megszeppenve.

- Cattivellót, Teschlert, Csákyt, Ulászló cseh királyt.

- Máris? - csodálkozott amaz. - Hiszen még magadhoz sem bocsátottad őket.

- Gyűlölöm és megvetem valamennyit...

- Hát ez a parázs? Ez a varázs? Ez az aranyos hajtű?

A királynő végignyúlt az ágyon. Kéjben égő szeme belekapcsolódott a mennyezet aranyos gerendáiba.

- Mátyás! - sóhajtotta majdnem tébolyultan.

Antonetta a vállát vonogatta. Nézte, nézte a királynét, s most irigység és gyűlölet égett a szemében, majd valami nyugodt, szélesre áradt meleg sajnálkozás.

Hogy vergődik szegény! Úgy látszik, hogy kétségbeesésében Mátyást akarja megbabonázni, hogy engedelmes cselédje legyen elvakult szerelmében - gondolta kárörvendő gúnyal.

XIII

Mátyás nem sokáig aludt. Éjfélkor felkelt, magához rendelte tanácsosát, hajnalig dolgozott, aztán kihallgatást adott a velencei követnek, majd megfürdött és megreggelizett. Azon gondolkozott, hogy a velencei követ az ő szövetségi ajánlatára nagyon udvarias, de alapjában elutasító választ hozott.

Mátyás nem sokat törődött a signoriával. Szokása szerint most is két tervet főzött az agyában. Egyet, ha Velencét rá tudná bírni a császár ellen való szövetségre, másikat, ha az álnok köztársaságról kiderül, hogy inkább a császárral tart, mint a magyar hatalommal.

Jó - gondolta magában a király -, legalább tudom, hogy Velencére soha semmi körülmények között nem számíthatok. Tehát Velence ellen.

És rögtön elhatározta, hogy új haderőt küld Trieszt megvívására, valamint, hogy az új pápa: a VIII. Ince név alatt uralkodó Cibó János és a nápolyi király, Beatrix apja között kitört háborút a maga céljaira használja ki, és tudtára adta a követnek, hogy apósát senkivel, még a pápával szemben sem hagyja el, és ha a szükség úgy kívánja, személyesen vezet sereget Nápolyba.

Ilyen tervek rajzottak az agyában, amikor Beatrix - reggeli, üde szépségében, majdnem pongyolában, haragtól, felindulástól és bosszúvágytól égő arccal - berontott a szobájába.

- Jó reggelt, Bice - köszöntötte kényeztető gyengédséggel a király, és szerelmes szíve megdobbant a ragyogó asszony láttára, aki így még szebb és varázslatosabb volt, mint hideg királynői bíborában.

Beatrix lerogyott egy selyemvánkosra, amely a király asztala mellett a követek és kancellárok számára szolgáló faragott tölgyfa padon dagadozott.

- Felség, az én helyzetem tűrhetetlen - kelt ki magából fulladozó izgalommal. - Mindenütt áskálódás, gyanúsítás, tüntetés és bántalom. Az ön emberei gúnyt űznek belőlem.

- Ki az a vakmerő? - kérdezte felindultan Mátyás, és dobantott a lábával. - Ki merészel itt a királyné ellen...

- Öntől tanulják, felség... - panaszkodott könnybe lábadt szemmel a királyné, és fejét karjára hajtva sírt, mint egy gyermek.

- Bice, Bice - vigasztalta a király, és kezével jóságosan végigsimította a királyné szőke hajkoronáját. - Te megint rosszul aludtál az éjszaka... Ellenem panaszkodol... tehát elárulod, hogy rémeket látsz, és nincs okod az elkeseredésre. Mondd el, mi fáj neked, Bice?...

Most Mátyást és Beatrixot mindenki apának és leányának nézte volna; de a következő pillanatban felugrott a királyné, s villámló szemmel mérte végig az urát.

- Ön megaláz engem, és az udvari csöcselék gúnyjának dob oda szívtelen önzésével... Ön a hátam mögött olyan politikát űz, amely engem a cselédség, a konyha, az udvari istállók szemében is meggyaláz... Ön jobb szereti Corvin herceget, mint engem, a nápolyi király leányát, a magyarok koronás királynéját, az ön törvényes hitvesét...

Mátyás szíve ellágyult. Mindig megsajnálta Beatrixot, amikor a királynénak János herceggel szemben égő, soha ki nem alvó, néha égig lobbanó féltékenységet figyelte. Most is szánta a magtalan anyát.

- Bice, édes leányom, ne izgassa magát.

Beatrix sírva fakadt.

- Felség, miért nem várja meg, amíg én trónörökösrel tudom megajándékozni? - rimánkodott érzékenyenülve asszonyos dühében és fájdalmában.

A király elkomolyodott.

- Ó, ha én azt tudnám! - szaladt ki a száján nehéz sóhajtással.

- Nincs reménye, felség?

- És neked, édes?

- Én remélek - suttogta a királyné kéjesen.

A király felugrott. Megragadta Beatrix karját, és bíborra gyulladt az arca, ahogy remegő ajkai elsuttogták:

- Bice, édes, gyönyörű galambom, azt hiszed, hogy igen...? Van valami bizonyágod?

Beatrix meghökkent. Egy pillanatig arra gondolt, hogy elámítja a királyt. De eszébe jutott, hogy ezzel csak elodázza a dolgokat. Pedig máris tűrhetetlen ez az örökös rettegés János herceg körül. Nem mert hazudni. Lesütötte a szemét, és halkán, szomorúan, szinte szégyenlős bűnbánattal mondotta:

- Még semmi jel. Az Isten megvárakoztat. De bízzunk az ő könyörületében.

Mátyás fájdalmas csalódással csüggesztette le a fejét:

- Akkor nem is lesz soha.

Beatrix felsikoltott:

- Ne bántsa az Istent! Inkább könyörögjön az ő áldásáért!

A király lemondóan intett:

- Akkor nem is lesz soha.

Sokáig hallgattak. Beatrix oly őszintén szenvedett, úgy hullottak a könnyei, hogy Mátyás szíve újra felengedett.

- Hiszen még minden csak az ő eljövételét várja, gyönyörűségem.

- Félek, hogy késő lesz, ha el is érkezik a mi várva várt kis királyi magzatunk.

- Miért? - kérdezte Mátyás megütközve.

- Mert felséged Corvin herceget akarja utódjának.

A király homloka elborult.

- Ki beszél neked ilyen együgyűséget?

- Én tudom. Felséged most már nem is óhajtja, hogy én adjak trónörököszt a birodalomnak.

- Bice! - kiáltott a király - te félrebeszélsz!

- Nem, felséged nem szeret már engem - nyögte Beatrix kétségbeesve.

Mátyás maga mellé vonta a selyemmel letakart padra.

- Beatrice, ne gyötörd magad, gyönyörű leányom. Én értem a te izgatottságodat. Te azt hiszed, hogy a herceget máris túlságosan elhalmoztam atyai hajlandóságom jeleivel. De nem kell-e arra az esetre is előkészülnöm, hogy te nem tudsz örököszt adni a koronának? Mi lesz az

országgal akkor, ha én meghalok, és az idegen trónkövetelők rárohannak, mint hiénák a temetőre? Bice, Bice, ne érts engem félre! Ha az Isten meghallgatja kérésedet, János herceget félreállítom, és boldogan nevelem a te gyermekedet trónjaim örökösének.

- Esküszik felséged? - kérdezte sóvár vággyal Beatrix.

- Erre a keresztre esküszöm, leányom.

Bice felsóhajtott, és megcsókolta a király két ujjából formált keresztet. Mátyás megsimogatta az asszony fejét, és atyai hangon folytatta:

- De neked türelmesnek kell lenned, leányom, és nem szabad terveimet megghiúsítani. Én értem, hogy te gyűlölöd a herceget. Elég baj neked, hogy magadnak nincs fiad. S nem bocsátod meg, hogy nekem meg van, és más asszonytól van, és ez a gyermek foglalja el ez ideig szívemben a te gyermeked helyét. Én értelek téged, Beatrice, és én megbocsátom neked megfontolatlanságaidat.

- Árulkodtak rám? - kérdezte Beatrice szemrehányóan.

- Nekem mindent tudnom kell - felelte Mátyás most újra hidegen és erőteljesen. - Ön mindenáron meg akarja akadályozni fiam és a Sforza hercegnő házasságát.

- Jogom van hozzá! - fakadt ki most már Beatrix is indulatosan.

- Nincs joga. Nálunk, Magyarországon, és nálam, Mátyás király udvarában az történik, amit én akarok... én... érti, Beatrice?

A királyné melle zihált a megfélemlített gőg és a sértett asszonyi hiúság viharzása alatt.

- Tehát ön levelet írt édesatyjának, Ferrante királynak, amelyben felkérte őt, hogy Bianca Mária hercegnő előtt János herceget fesse le úgy, mint valami mesebeli gnómot, csodarút szörnyszülöttet, idétlen törpét, sánta ördögöt... Igaz?

Beatrix nem válaszolt.

- Egy másik levélben arra kérte atyját, hogy kérje meg a Sforza leány kezét a capuai herceg számára... Így igaz?

Beatrix szeméből kibuggyant egy könnycsepp.

- Harmadik levelében rábeszélte atyját, hogy Corvin János számára kínálja fel Federigo hercegnek első nejétől született leányát, Carlottát.

Beatrix szeme felcsillant.

- Ez is baj volt, felség? Federigo a testvérbátyám, Carlotta az unokahúgom... s ha én a magam családjába akarom őt felemelni, talán csak nem árultam el ezzel ellenséges és kicsinylő érzéseket?

Mátyás türelmetlenül legyintett:

- Ne színleljen, Beatrice. Majd én megmagyarázom, hogy ebben a házassági tervben mennyi volt a rokoni megbecsülés és jóindulat. János herceget ön az Aragóniai-ház, a saját fajtája igájába akarta beletörni, mert a sánta fattyú az önök ádáz kezei között jól meg lett volna védve a trónörökösödés és a magyar, cseh, osztrák korona veszedelme ellen. Csakhogy nekem a nápolyi házból, hála isten, jutott már elegendő.

Beatrix megrémült. Ijedten nézett a királyra. Ez az ember mindenen keresztüllát.

Mátyás folytatta:

- Amikor mindezzel nem érte el célját, Sanctus da Aversával királyi nevemben, pecsétemmel és kézjeggyemmel levelet hamisított...

- Nem igaz! Nem én! - sikoltott az asszony. - Bakócz Tamás volt, a titeli prépost, akit...

- Akit ön most nevezett ki győri püspökké, Beatrice... s aki nem tudta elviselni a bűntudat súlyát a lelkiismeretén, és öntől egyenesen hozzám jött, és felfedte a merényletet.

Beatrix szeme kerekre meredt, és reszketett a megsemmisülés, a düh és félelem fojtogató karjaiban.

- Ezért megparancsolom, hogy Izabellát küldje haza Ferrarába, vagy ha édesanyja úgy kívánja, Mantuába, jegyese szüleihez.

- Már közöltem a kisleánnyal.

- Tudom. Mert azt mondta, hogy János herceg lesz a csehek királya.

- Ezt is tudja - sóhajtott Beatrix, és belátta, hogy új taktikát kell választania, ha azt akarja, hogy kibékítse a királyt.

Levetette magát a földre, Mátyás elé borult, ledobta magáról bíborköpenyegét és átfonta kemény, rugalmas, meztelen karjával a király térdeit.

- Mátyás - rimánkodott felemelt szemével, nyitott, piros ajkával, gyöngyfényű, ragyogó fogaival, lángoló arcával -, Mátyás, ne engedd magad félrevezettetni. Nekem annyi itt az ellenségem. Mindenki gyűlöl, mert idegen vagyok, mert te szeretsz engem, mert megbecsülsz és felmagasztalsz, mint a szíved és a trónod királynéját. A férfiak gyűlölnek, mert megvetem és lenézem őket, és barbár erkölcsüket utálva, az emberi méltóság kényelmetlen merevségére kényszerítem őket. Gyűlölnek, mert nem dorbézolhatnak, és disznóvá nem ihatják le magukat a te asztalodnál. Gyűlölnek, hogy nem pajtáskodhatnak veled, és nem csinálhatnak kurtakocsmát a királyi udvar termeiből. Gyűlölnek, mert nem értik a finom és művészi élet szépségét...

Mátyás már kezdett ellágyulni.

- Gyűlölnek az asszonyok is, mert valamennyi a te szeretődül kívánczik, és féltékenyek rám, és gyűlölnek engem a te szerelmed miatt.

- Borbála is gyűlöl?

- Ó, az a legnagyobb ellenségem. Ő az oka meddőségemnek. Ő varázsolt el, és ő szítja ellenem a fia gyűlöletét.

- Te pedig boszorkánypert indítasz a szegény, csendes, szomorú teremtés ellen.

- Mátyás, Mátyás, te őt véded a feleséged ellen...

- Csak szánom őt, és féltlek téged a nevetségesség és gonoszság látszatától.

- Nem igaz, Mátyás - zokogott a királyné, és görcsösen szorongatta a király térdeit -, te még mindig őt szereted, és te nem szeretsz engem!

Mátyás szédülni kezdett a könnyek, vallomások és ölelések forró hullámai között. Felemelte nejét, és magához vonta a vonagló asszony könnyben úszó arcát.

- Bice, édes kicsi madonnám, ne sírj. Nem szeretem őt, nem szeretek senkit.

- Senkit? - kérdezte Beatrix gyermekes duzzogással, és alsó ajkát ismét sírásra biggyesztette.

- Csak téged, egyetlen gyönyörűségem, szerelmem - suttogta Mátyás, és odatapasztotta száját az asszony ajakára.

- Megbocsátasz nekem? - lihegte amaz a csókok zápora alatt.

- Szeretlek.

- Örökké?

- Örökké...

- Kimondhatatlanul?

- Kimondhatatlanul...

Beatrix majdnem elájult az ura szerelmének ijesztő, eszeveszett tombolásában.

Mátyás félóráig behunyt szemmel mozdulatlanul feküdt a selyemhímzésű bíborágyon. A teste bágyadt volt, és halálos nyugvás után vágyakozott. De a lelke izgatottan röpködött egy szűk gondolkör kalitkájában. Ki ez a Beatrix? Honnan van ennek a fehér bőrű, piros ajkú, aranyhajú nébernek olyan emberfeletti hatalma az ő férfiúi akarata felett?

Ki ez a Beatrix? - kérdezgette magától fáradt, szédült, kijózanodott szerelemmel. - Szabad-e ennyire szeretnem őt?

Úgy érezte, hogy fél ettől a gyönyörű démontól.

Ha nem vigyázok magamra, ez a nápolyi asszony szétrombol mindent, amit én építettem. Országom nagyságát, a magyar név dicsőségét, a fegyvereim erejét, a lelkem nyugalmát.

Eszébe jutott, hogy a csókok eszeveszett tébolyában megígérte neki az esztergomi érsekség betöltését. Mit szólnak ehhez a magyarok? Egy nyolcéves gyermek. Egy ismeretlen kis olasz hercegecske. Egy bábu a királyné játékszerai között... ez lesz Vitéz János utódja.

- Eh, mindegy - riadt fel lelkiismeret-furdalással teli nyugtalanságából. - Én Corvin Jánost, ő Estei Hyppolitot becézgeti. Hadd legyen neki is valakije, akit szeret, akiből bálványt farag, akiben a lelke és a jókedve kielégül. Ha nekem van, hadd legyen neki is gyermeke. A magyarokkal, János érsekkel, Bakócz Tamással, a trónkövetelőkkel majd elbánok. Szeretném látni, ki meri megpróbálni királyi szeszélyeimet!

Sokáig töpregett a maga külön emberi és férfiúi végzetén. Aztán egyszerre felugrott. Az ajtóhoz lépett, amely előtt szálas, mogorva, állati hűségű rutén ajtónállók őrizték a szobáját.

- Hívjátok az alkancellár urat!

Néhány perc múlva Bakócz Tamás állott a sápadt, izgatott, haragos fejedelem előtt.

- Tamás fiam, elhatároztam, hogy don Ippolito urat, a ferrarai herceg fiát, felséges hitvesünk, Beatrix királyné öccsét kinevezem esztergomi érsekké.

Bakócz elsápadt és hátratántorodott.

A király feléje sem nézett. Zordonan és röviden közölte még vele, hogy visszatér Budára.

- Az a kívánságom, hogy az országban mindenki örüljön a fenséges ifjú érsekké való kinevezésének! - kiáltott a távozó alkancellár után.

Aztán újra Beatrixra gondolt.

Ki ez a Beatrix? - ismételte magában, most már keserőséggel és majdnem gyűlölettel. - Titok, titok... ágyban, trónon, isteni meztelenségében és királyi bíborában mindig rejtelem és titok. És én nem is merem ezt a titkot megfejtetni.

MÁSODIK KÖNYV

I

A pécsi hegység északi lábánál, a régi római birodalmi út alapépítményein fenntartott hepehupás, pocsolyás, mély gödrökkel csaknem életveszélyes országúton, Pécsvárad körül jókora lovascsapat baktat a márciusi hideg hajnal ködös derengésében.

Elöl néhány nagy bajuszú, sörényes hajú fegyvernök keresi az utat, talpig vasban és bőrben, mintha hadjáratra vagy rablókalandra iparkodnék. Oldalukon zörög a nagy, pallos formájú, két marokra való egyenes kard, a karjukon hosszú, keskeny pajzs, lábuk hatalmas vaskengyelben, az ember kétségbeesik, hogy az apró, borzas szőrű, sovány lovak mikor roskadnak össze súlyos terhük alatt. De azok vígan poroszkálnak, mert inaik acélból vannak és csontjaik törhetetlenek, mint a gazdáik egyenes, kemény, harcedzett szíve.

Utánuk néhány várvitész, könnyű- és nehézlovas, némelyiknek csak íj van a vállán, másoknak szekérrúd vastagságú óriás lándzsa. Aztán nemesurak csoportja pikkelyes páncélban, rókaprémek mentében, két kemény ellenség: a kalandozó rablók és a márciusi hajnali hideg ellen való védekezésül. A menetet lovas szekerek, majd újra fegyvernökök és csatlósok hosszú sora zárja be. A kis sereg - kétszáz, kétszázötven ember - mihályi Csáky Miklós népe, a Pécsváradhoz közel eső Csákusztáról indult el és a Tolna megyei, Duna menti Földvár felé igyekszik. A főúr a menet közepén lovagol, hallgatagon himbálódzva könnyűlábú, szívós, viharezett harci paripán. Erős, magas, vállas ifjú, és amennyi a sisakjából látszik, borotvált, barna, nemes vágású profilja nem mutat többet huszonöt esztendőnél. Olyan ez az arc, mint egy római patríciusé. Antonius lehetett ilyen szép szerelmes ifjúsága éveiben. Kissé ideges, nyugtalan, villogó tekintetű; sasorra és egyenes, magas homloka, kiálló arccsontja mélyen elárkolt szeme alatt élesen rajzolódik az arc reliefjébe.

- No, Giustignan, vacog-e a fogad a dunai jeges szelek országában? - fordult oda nevetve szomszédjához, aki fülig prémben burkolva köhécselt a ködös virradat sűrű páráitól.

- Annyi bizonyos, hogy Jupiter és Juno nem választották volna mézesheteik számára márciusot, ha a Boszporuszon olyan hideg lett volna, mint itt Pannoniában - felelt a kérdezett ifjú Giustignan, Csáky Miklós kedves, vidám, bohókás barátja, annak a Giustignan követnek a fia, aki Velence képviselőjeként jelen volt Mátyás király koronázásán. Az ifjú nobile csak az antik görögök és rómaiak nyelvén tudott gondolkodni. Az ő számára Nagy Konstantin császár óta nem történt semmi ezen a világon; hacsak az nem, hogy az ő tudós és könnyelmű apja eltékozolta minden vagyonát, és neki, egyetlen fiának nem maradt más hátra, mint a firenzei, nápolyi, ferrarai és római udvarokban nagyurak, bíbornokok, királyok asztalánál szedegetni a lehulló sovány morzsákat.

Csáky balján egy komoly, szürke szakállas, széles magyar arcú, egyszerű barna posztómentébe, rókaprémek köpenybe öltözött köznemes nyargalt, csendes szavú, gondolkozó ember, aki oda sem hallgatott az ifjú olasz áradozására. Ez Thuróczy János volt, Hont megyei birtokos, a királyi személynök ítélőmestere, aki lassan, fokonként jutott erre a tekintélyes tisztségre, együtt emelkedvén kedves gazdájával, Drághy Tamás perszonálissal. Krakkóban járt az egyetemre, a jogtudományok magisztere, s most a bíraskodás és ítéletszerkesztés mellett, amelyet a kúriánál a király nevében végez, a magyarok történetét kutatja Drághy Tamás buzdítására. A múlt évben fejezte be a szerencsétlen Kis Károly történetét, s nyomban belefogott nagy munkájába, a *Chronica Hungarorum*ba.

Már túlvan az élet édes játékain; két fiát és két leányát szépen elhelyezte, kit-kit, ahová való: a fiúkat hivatalba és a birtok gondjaiba, a leányokat derék, magyar férjek oldalára. Egy kis borocska, kényelmes, öreges vadászgatás, a kúria perein, ítéletek megokolásán való babrálgatás, és azután elő a kútforrásokkal: történeti énekek, hagyományok, oklevelek, régi krónikák sárga lapjaival! Ez az élet szép - mondogatta -, nem a fiatalok zajos, cifra, mámoros és könnyes vesződsége a maguk és szeretőik, irigyeik, versenytársaik és népeik lobogó szenvedélyeivel.

Most Pécsvárad határában járt egy birtokper ítéletmondása alkalmából, és úgy csatlakozott Csáky Miklós kíséretéhez.

A fiatal főúrnak a legújabb eseményeket újságolta:

- A király január végén érkezett vissza Budára. Úgy hagyta el Bécset, mint aki ott örök időkre berendezkedik. Mátyás Ausztria hercege valóban, maholnap római király, és ha Isten is úgy akarja, a szent birodalom császára.

Az ifjú magyar szemében is lobogott a láng:

- Mint egykor Mátyás, az apostol sorshúzás útján lett tagja a tizenkettőnek, reméljük, hogy a mi Mátyásunkat is a sors ülteti be a császári trónus bíborába.

- Meg a saját ereje és okossága - egészítette ki az ítélmester józan magyar meggyőződéssel. - Nem is tud ellentállni neki sem a császár, sem a török, sem az egész világ, csak...

- Csak? - kérdezte Csáky mohón, amikor az ítélmester szomorúan elhallgatott.

- Hacsak nem a saját népe. A Szapolyaiak, a Beatrix csatlósai, azok a gögös és együgyű magyarok, akik nem értik meg a királyt. Ez volt a baj mindig. Nemhiába áll szegény hazánk a Nyilas jegyében, e csillagzat lakói mindig vészt hozó fegyverekkel küzdenek egymás ellen, megkímélik az idegen vért, de annál erősebb haragvással ontják a magukét.

- Pedig most érdemes volna egy kicsit összefogni. Hallom, hogy a császár bosszút terel Bécs elfoglalásáért.

- Állunk elébe! - büszkélkedett az ítélmester.

- Frankfurtban birodalmi gyűlést tartottak a német fejedelmek, és elhatározták, hogy Mátyás ellen harmincnégyezer emberből álló hadsereget állítanak talpra.

- Ha lesz hozzá pénzük és katonájuk...

- És február 16-án a választófejedelmek Miksa főherceget kiáltották ki római királlyá.

- Majd kikiáltják azok még Mátyást is, ha megszorítjuk ökelméket.

- Egész Olaszország Mátyás mellett lesz - heveskedett az ifjú humanista, a ghibellinek dühös császárgyűlöletével.

- Számít is rá Mátyás. Egyelőre azonban az osztrák városokat szorongatja tovább.

Az út fárasztó volt, hideg szél vágott a lovasok arcába.

Egyszerre mind a három ló megtorpant, majd reszkedve felágaskodott. A két magyar nyugodtan szorította térdével a lovat, és megvereggette a félénk állatok nyakát.

- Nyúl szaladt át az országúton: ez rossz jel - aggodalmaskodott az olasz. - Megvesz az isten hidegje, farkastól és orgyilkos rablóktól kell félnem, szaggatás van a fülemben, sajog a fogam, és ez az átkozott gebe le akar teríteni az árokba, mert, úgy látszik, ő is gyűlöli az olaszokat,

akárcsak a magyar várispánok... Hej, hej, miért is akarsz te, Miklós, erőnek erejével megházasodni? Nem láttad, hogy nyúl futott át az országúton?

Csáky legényesen felkacagott, mintha éppen ő is ezen a talányon törte volna a fejét. Mert a kis csapat leánykérőbe ment Földvára, a Kisfaludyak otthonába, hogy az ifjú főúr egy nagyon távoli rokonát, a tizenhat esztendőös Zsófikát eljegyezze.

- Láttad már a menyasszonyodat? - kérdezte az olasz.

- Nem. De leírták nekem karcsú, ringó természetét, vékony, finom bokáját, selymes szőghaját és mosolygós barna szemét.

- Leírás után minden menyasszony Aphrodité.

- A szava, mint az ezüsthárfa pengése.

- Jobb szeretem a firenzei aranyok pengését.

- Abból is több van neki, mint amennyit láttál, Giustignan, életedben.

- Akkor fösvény lesz, mint egy kulcsárnő, és hamar megöregszik.

- Tizenhat éves összevissza, van ideje a megöregedésre.

- Akkor az anyja fogja életedet megkeseríteni. Öreg terhével ő ül a hátadra, s te négykézláb hurcolod, mint Phyllist hurcolta Arisztotelész.

- Elég - szólt rá bosszúsan a magyar -, ne bántsd a kis fehér galambocskát, mert nagyon megszegyenled magadat, ha szeme elé kerülsz. A te lelked irtózik a tisztaságtól és az ártatlanság fehér színétől.

Thuróczy mit sem vett észre sem Csáky tépelődéseiből, sem a fiatal olasz tréfáiból. Közelebb léptetett a főúrhoz és megkérdezte tőle:

- Nagyuram miért nem megy fel Budára az országgyűlésre?

- Nem szeretem a sokadalmakat. Unom a prókátorok és a kancelláriusok szörszálhasogatásait. Nekem mindegy: a törvény úgysem ér semmit, ha nincs aki megtartja és megtartatja. Ha én-rajtam állana, minden ország élére egy zsarnokot tennék, rettenetes nagy karddal és temérdek bitófával.

Az ítélőmester elmosolyodott:

- Ez Itáliában jó lehet, de nálunk lehetetlen.

- Így is túlságos sok király lovagolja az egyetlen kis nemzet gyenge hátgerincét. A Báthoryak, a Bánffyak, a Szentgyörgyi grófok, a Rozgonyiak, Garák, Héderváryak, Újlakiak, Perényiek... Én egyetlen urat akarok az egyenlő és dolgos és engedelmeskedő polgárok felett. A császár legyen mindenható, de igazságos, emberszerető, csak Istentől függő főbíró, örököse a római világuralomnak, amelyet a jog, a természet és az Isten végzése egyaránt helyeselt.

- Az erőszak és a szolgaság küzdése volt az, mígnem a szolga fejére nem nőtt az urának és porba nem döntötte a római zsarnokságot. Isten ujja volt ez.

- Nem igaz! - kelt ki az ifjú Giustignan. - Az ördög diadalma. Mert a római világuralom istenítélet volt a népek között. Isten e birodalmat elismerte, mert alatta lett emberré, és születésekor Augustus császár adójának, halálakor Poncius Pilátus ítéletének vetette alá magát.

- Kegyelmed jól ismeri Platón, Arisztotelész és Dante államait, ismeri királyait és néptömegeit, de nem ismeri Magyarországot. Nálunk az élet a szabadság, a bátor, nyílt, őszinte küzdelem, az ősi hagyományok és a haza szeretete körül forog; ázsiai nép ez, a nap, a fény, a pusztai élet és a zöld rétek gyermeke. Fegyvere, lova, becsülete: ez az ő élete, s nyakas, vérmes, erőszakos lelke sem sárga aranyláncon, sem fekete vasbilincsen meg nem juhászodik soha.

- Akkor kivész a népek sorából. Ha zsarnoki erő le nem fogja, örült önkezelével fojtja meg magát, mint a Nyilas népe. Nem így mondta, domine magister?

- Így mondtam, de lelkes ember dolga szembeszállni a csillagok hatalmával.

- Ezért kell a zsarnok.

- Ezért kell a gögös nagyurak ellen odafeszíteni a törvénykönyvet. Erről van szó most is Budán, az országgyűlésen... Bölcs a mi királyunk, és tudja, hogy az apró kiskirályok ellen a köznemesség az ország, a trón és a nép megoltalmazója. Ezért hozatja törvénybe, hogy a népet a vármegye igazgassa. Ezért tett az élére főispánt, akit ő nevez ki a királyhű bárók válogatott táborából. Melléje alispánt, szolgabíró, esküdtet a független és vagyonos és hadviselő köznemességből rendelt... Mit gondol, Csáky Miklós uram, nem az egyetlen király kardja ők a Báthoryak, Szentgyörgyiek, Garák és Perényiek ellen?

- Engem jobban érdekel az, hogy Attavanti szállítja neki a könyveket - vonogatta vállát az ifjú magyar, aki oly idegenül hallgatta az ítélmester nyugodt fejtegetéseit, akár egy firenzei humanista, akár Giustignan lovag, a kóbor lantpengető, latin és görög könyveket fordító, szerelmi kalandokban kifáradt és finnyás cortegiano.

Az olasz is megsokallta Mátyás dicséretét:

- Hallom, hogy egyebet sem tudnak a magyarok, mint a nemesi jogokon, az adózási kötelesegeken és a jobbágyi terheken vitatkozni.

- No, egy kicsit bele-beleszólnak a világ kormányzásába is - méltatlankodott az ítélmester. - Ezért is jó lett volna elnézni kicsit az országgyűlésre - fordult Csáky felé szemrehányólag. - Egy kicsit Itáliát is érdekli a dolog - pislantott aztán a humanistára.

- Itáliát?

- Rómát és Nápolyt legfőképpen.

- Azok most harcra fenekednek egymás ellenében. A bárók ugyancsak odafüstöltek Ferrante király orra alá. Aquila és Salerno kitűzték a pápai lobogót. Ince pápa megüzente Nápolynak a háborút. Velence és Génua a pápa mellé álltak, Firenze és Milánó a nápolyi királyt támogatják.

- És Ferrante két veje, Mátyás király és Ercole d'Este? - kérdezte Csáky érdeklődve.

- Ercole mentegetődzik... Mátyás pedig...

- Mit szól ehhez Mátyás? - kérdezték egyszerre mind a ketten Thuróczytól.

- A király a főpapok, főurak és olasz követek előtt kijelentette, hogy apósa mellé áll nyíltan és becsülettel. A pápának - ha kell - felmondja az engedelmisséget, egyetemes zsinatot hív össze ellene.

- Szó, szó, üres beszéd.

- Mátyás nem szokott megállni a fenyegetésnél. Egész tekintélyével megmozgatta a francia királyt, Milánó herceget és a firenzei köztársaságot, egyúttal a törökkel is megbeszélte egymást a bekövetkező eshetőségekre.

- Annyira szereti az öreg Ferrantét... a vén orgyilkos, kéjenc, alattomos fenevadat?

- Annyira gyűlöli a pápa szövetségét, Velencét - igazította ki Thuróczy a humanista gúnyját.

- Pedig Velence tiszteli a királyt. Úgy tudom, visszautasította Frangepán János gróf szíves ajánlatát, hogy méreg által teszi el láb alól Magyarország fejedelmét. Azt pedig ritkán teszi a velencei signoria, hogy ilyen előnyös ajánlatot visszautasítson.

- Nem tudom, igaz-e, de annyi bizonyos, hogy a király nem bocsátja meg Velencének, hogy Dzsem herceget, a török trónkövetelőt nem engedi átszökni Mátyás udvarába... Ezért még megérzi Velence Mátyás hatalmas harci pallosát.

- Ördög vigye el a ti török hercegeket - tört ki Giustignanból a humanista -, az egész török császári család nem ér annyit, mint Bessarion bíboros könyvtárának egyetlen kézírata. Ámbár - tette hozzá elgondolkozva - nem ártana, ha Mátyás egy kicsit megijesztené a Rialto gyalázatos kalmárait. Nekik köszönhetem, hogy apám az adósok börtönében halt meg, és én a Márkus tér illatszerbódéi és csapszékei között, a pénzváltók és ékszerészek aranyhalmazai mellett majdnem éhen veszekedtem.

- Ott se csupa gyönyörűség az élet, kedves Giustignan - szólt tréfásan a főúr -, s te mégis vissza akarsz csalni uzsorás bankáraid, hazug diplomataid, áruló zsoldoskapitányaid és pestises leheletű, kifestett kurtizánjaid közé. Nem megyek, Giustignan.

- Most is azt mondom én, Miklós. Vagy tudod mit, nem bánom. Házasodjál meg, mert azt is meg kell próbálni egy igazi cortegianónak.

- Ne mondd!

- De mondom. Az is egyik eleme a boldogságnak.

- Az élet értelme, ennek a földi vesződségnek vigasza, férfiember megnyugvása - szólt közbe Thuróczy áhítattal - a család. A gyermek. Nincs más semmi szépség, csak a jövő élet reménye a gyermek angyali szemében. Meghalunk, elrothadunk, de itt hagyjuk lelkünket, vágyainkat, önnönmagunknak mennyei részét a gyermekünkben.

- Ámen... - fejezte be a humanista. - Én másképpen képzelem a boldogságot. Nem a gyermekeim szívében.

- Hát?

- A magaméban.

- Pogány.

- Az. Adok egy jó tanácsot, ha boldog akarsz lenni. - Az olasz hamisan mosolygott. - Az a kérdés, mily sokáig bírod a boldogságot. Ha csak egy órára vágyakozol, végy jó langyos fürdőt...

- Ha egy hónapig szeretnék boldog lenni?

- Vágass eret, és bocsásd ki meggyülemlett, felesleges bíbor véredet.

- Ha egy boldog esztendőre vágyakozom?

- Nősülj meg, pajtás, végy el tizenhat éves, gyönyörű, tiszta leányzót.

- És ha holtig akarom a boldogságot?

- Akkor esztendő múltán válj el tőle, komám.

Thuróczy megsarkantyúzta a lovát, hogy ne hallja ezt a léha szószátyárkodást.

- No, csak tréfáltam - tette hozzá még gonoszabb gúnnyal. - Egy biztos dolog van: soha meg nem házasodni. A házasság olyan súlyos botlás, amit még a ti Corvin Mátyástok sem tud helyrehozni. Kérdeznétek csak meg: mit kapott ő donna Beatricével?

A két ifjú ember utána eredt az ítélőmesternek.

Thuróczy megbotráncozva csóválta a fejét, Csáky vidáman nevetett a türelmetlen lovával verejtékesen vesződő olasz fecsegésén.

Néhány percig szótlánul baktattak és nézték az égen húzódó ólmos fellegeket. Egyszerre ismét megszólalt az olasz:

- Hát, nagyuraim, hogy szeretik méltóságtok Aragóniai Beatricét, a szép nápolyi démont?

Thuróczy tisztelettel hajtotta le fejét:

- Ő a magyarok felséges királynéja.

- Szereti még Beatrice a férfinépet?

Az ítélőmester torkán megakadt a válasz.

- Mert leánykorában szerfölött szerette. Nápolyban, ahol két éve fordultam meg utoljára, nem egy csinos történetet hallottam a felséges madonnáról.

- Üres képzelődés; gonosz rágalom; irigy és ostoba költemények - szólt közbe Csáky lovagiasan. - Nincs olyan donna Itáliában, akire ti rosszat ne mondanátok.

- A rágalomokban mindig több az igazság, mint amennyit elhisz az, aki a rágalmakat kitalálta. A nápolyi udvarban egyébként nem kell nagyon megerőltetni a fantáziát, hogy csinos történeteket komponáljanak. Az öreg Ferrante, a diva Beatrice apja, maga a legnagyobb lator. Igaz, hogy nem a szerelem a fő gyönyörűsége, hanem az, hogy ellenfelei élve vagy halva, de lehetőleg gondosan bebalzsamozva, drága és divatos öltözetben, ott legyenek a közelében.

- Hol? - kérdezte megborzongva Thuróczy.

- Ott, a közelében, a Castello Nuovóban, a pincebörtönökben. Egész gyűjteménye van láb alól eltett atyafiaiból, jó barátaiból és ellenségeiből.

- Ez a királyné atyja! Nem lehet igaz, signor Giustignan!

- Ő maga beszélte el nekem, s öreg, hájas arca pokoli gyönyörök között torzult el a röhögéstől. Egyébként ezt mindenki tudja a két Szicíliában.

- Beatrix is tudja?

- Az udvarban nemigen szoktak titkolózni. Ha mástól nem, bizonyára hallotta Alfonzótól, a trónörököstől, aki szintén kemény legény, s nem érez lelkiismeret-furdalást sem a férfiak vére, sem a leányok könnye láttára.

- De Beatrixot édesanyja, Isabella nevelte, ez a tiszta, hű, bölcs és szentéletű asszony.

Az olasz könnyelműen nevetett.

- Nevelte ám a dajkája meg az udvarhölgye meg a szobaleánya! Nyolcéves sem volt, amikor meghalt az édesanyja. Aztán meg tizenöt éves korában már külön udvartartást kapott, egy évvel később már annyi adóssága volt, hogy két gyönyörű, fehér fülecskéje sem látszott ki a kötelezvényekből és a záloglevelekből.

- Az van neki most is elegendő - dörögte halkan az ítélőmester.

- Aztán meg, tudják, signori, kik nevelték Beatricét? A nápolyi bárók, akikkel vadászatokra járt, sólyommal, kutyával, idomított bestiákkal, akikkel a Sorrentóra és a Vesuvióra néző erkélyfülkékben bújócskát játszott és elkártyázta ezer arany évi apanázsát, mialatt Bagnolóban fürdőzött; akikkel a Campagna Felice buja ligeteiben kószált, akikkel a spettacoli dramaticit nézegette a palota kertjében, akikkel a buffoni vaskos tréfáin nevetett, hallgatván Il Panormita Hermaphroditusát, amely mellett Boccaccio szent és szűz, szemérmes és istenes olvasmány. Ezek nevelték Beatricét.

- A tiszta ott is tiszta maradhatott - mentegette az ítélőmester.

- A nápolyiak is ezt mondják, s az asszonyok, ha jó langyos vízben megfürödtek, megkenették magukat kisázsiai rózsák olajával, kifésülték szétzilált fürtjeiket, máris úgy érzik, hogy tisztán szálltak ki az udvari élet mocsarából. A nápolyi asszonyok hamar megbocsátanak önmaguknak.

- Másoknak egy kissé nehezebben - nevetett Miklós jókedvűen.

- Igaz. Donna Beatricének például soha meg nem bocsátották, hogy don Ramiro Villaracutának meg kellett halnia az ő szerelméért.

- Hogy volt ez a dolog? - érdeklődött Csáky, aki maga sem hallott még erről a mendemondáról.

- Nagyon homályos történet - fontoskodott amaz. - Én csak azt mondom el, amit bizonyosan tudok. Először, hogy a diva Beatrice akkor tizenhét esztendő volt, erős, kifejlett, nagy, szőke leány. Másodszor, hogy don Ramiro, nemes apród nem volt több huszonkét esztendősnél; hogy éjjel-nappal készen állt Beatrice szolgálatára, hogy abban az időben egymást érték a nápolyi udvarban a multságok, a játékok, az éjszakai színielőadások vízen és kerteken; hogy a nápolyi öböl akkor is csodakék volt, és a sorrentói félszigeten buján illatoznak a futórózsák; hogy a palota erkélyéről gyönyörű kilátás nyílik Capri álomszerű körvonalaire s a fehér vitorláktól tarkított azúrszínű tengerre; hogy a tenger sziklapartján le-lecsapó galambok szerelmesen csókolóznak; hogy selyem és bársony, kivágott ruhák, rövid szoknyák, testhez simuló vadászöltöny éppúgy izgatja azt, aki viseli, mint azt, aki nézi. Hogy a nehéz ciprusi borok, a dús lakomák, a zene, a forró érzékiségű versek és novellák... a langyos nápolyi éjszaka...

- Nono... elég lesz már a költészetből - türelmetlenkedett a fiatal magyar.

- Hát elég az hozzá, hogy don Ramirót egy napon a hercegnő hálósobájában kötéllel megfojtva találta Beatrice cselédsége... Ez történt 1475-ben, a diva tizenhetedik esztendejében.

- Hiszen akkor már menyasszonya volt Mátyásnak! - riadt föl rémülten az ítélőmester.

- No, az ugyan nem sokat változtat a dolgon - felelt az olasz komoly meggyőződéssel. - Akkor még nem is látta a királyt, s amit hallott róla, az imponált ugyan az államférfiaknak és katonáknak, de nem nagyon kecsegtetett egy gyönyörű tizenhét esztendő divát. Egy távol élő, harmincöt esztendő barbár dunai fejedelemnél, higgyék el, signori, többet ér egy kéznél levő, karcsú, égő szemű, dalos ajkú huszonkét éves apród.

- Ki tudja, igaz-e az egész? - sóhajtozott Thuróczy.

- Ha ez netán nem volna igaz, van helyette tíz egyéb, amit Nápolyban minden halárusgyerek beszél. De nem fontos. Ami elmúlt, elmúlt. Leányoknak szabad nyíltan is, csak asszonynak kötelességük titkolózni.

- Gyalázatos, pogány erkölcs - fakadt ki undorodva Thuróczy.

- A második nagy szenvedély akkor tört ki Beatrice lelkében, amikor új hazájába ment Rómán, Ferrarán és a tengeren keresztül.

- Közvetlenül menyegzője előtt?

- Nem közvetlenül. Két hónappal előbb. Az út Nápolytól Fehérvárig két és fél hónapig tartott. Nagy pihenés volt Ferrarában, Ercole d'Este udvarában, ahol Beatrice néneje, Eleonora, ugyan-csak vidám udvart tartott és - ő tudja miért - szívesen elnézte férje szeretkezéseit.

- A ferrarai udvarnak mindig tisztos hírének hallám - szólt közbe Thuróczy.

Csáky is, Giustignan is nevettek.

- A Vinci faluból való Leonardo alig győzi lefesteni a fejedelem szeretőit...

- Sodoma és Gomorrha...

- Ezzel is gyanúsítják? - kérdezte Csáky közönyösen.

- Christoforo volt a legszebb dalia Ercole udvarában. Derék, művelt nemesúr, csak nem volt szíve a titoktartáshoz.

- Rágalmazta a rábízott hercegnőt? - kérdezte Thuróczy.

- Csak dicsekedett. A férfiak szeretnek dicsekedni. Diplomataik, követek, futárok, akik Mátyás udvarát járvák, hazajövet sokat dicsekednek, kitör belőlük a dicsekvés, nem tehetnek róla...

A két ifjú nevetett, az öreg ítélőmester hazafias hódolatában, Mátyás iránt való határtalan rajongásában meggyalázva érezte a szívét. Örült, hogy leszállt az alkony, vége felé közeledik az utazás és megszabadul a mérges leheletű, kegyetlen olasztól.

Elnyújtott, harsány, meg-megszakadó trombitaszó szakította félbe tépelődését.

- Ez az előreküldött könnyűlovas őrszem jeladása, hogy Földvár határába értünk.

- Lussoniumban vagyunk - örvendezett vidám képpel az olasz. - Ideje is, hogy vége szakad ennek a zötyögésnek. Apró járású paripán nem szeretek lovagolni. Minden csontom sajog.

Az est leereszkedett, néhány csillag dugta ki pislogó, halavány, félig nyitott szemét a ronggyá szakadt felhők foszlányain. Bagoly huhogott az út menti erdőből.

- Bagoly, a te állatod, Miklós - szólt fontoskodva az olasz, a Csáky család címerére célozva. - Szerencsétlen jel, rossz ómen...

- De jobbról huhog - vágott vissza kedélyesen Miklós. - Jobbról huhog az én éjjeli madaram. Szerencsésebb égi jeladást el sem képzelhetek.

Az est sötét, fátyolos karjába ölelte az egész látóhatárt; országút, erdő, dombok, a földvári bástyák, ég és föld egymásba borult és mint egy feneketlen titok, hallgatagon kínálta láthatatlan ölet.

- Vágjunk neki a sötétségnek! - vezényelte az olasz vészjóslóan. - Ezt hívják jövődönnek.

- Gyűjtsátok meg a fáklyákat! - szólt legényeinek a magyar bizakodón. Majd az olasz felé fordult: - Csak egy-két fáklya kell hozzá, és vége a sötétség hatalmának.

Újabb trombitaharsanás jelezte, hogy a földváriak őrszeme is észrevette a közeledést, és a két előőrs most barátiilag üdvözli egymást.

II

Kisfaludy Zsófikát, a fiatal Csáky menyasszonyát esztendeje hozták haza a regensburgi dominikánus apácák zárdájából. Egyetlen gyermeke volt ő az aranysarkantyús várkapitány, híres vitéz Kisfaludy Györgynek, aki éppen úgy Előd vezér véréből származott, mint a Csákyak.

Az öregúr, akinek már az ősapjai is perben álltak a Csákyakkal, egyszer, mikor hazatévedt a végekről, ahol Kinizsivel, a Báthoryakkal és a Szapolyaiakkal együtt hadakozott csehek, törökök és szerbek ellen, gondolkodóba esett a családja sorsán. Néhány napig dúlt-fült, vadászott, ivott, dohogott, haragudott és békült. Aztán kijelentette:

- Zsófikát feleségül adom ahhoz a világcsatangoló semmiházi Csákyhoz.

- A pogányhoz? - ijedezett felesége, a német Lanckreth gróf leánya, Ágnes, akit a boldogult V. László király parancsa házassított össze a zord magyar vitézzel.

- Ahhoz! - üvöltött a várkapitány. - Nem engedem idegen kézre a földjeimet. A király is helyesli.

Zsófica sorsa ezzel elintéztetett. Az öregúr megkönnyebbülten gyilkolta tovább a földvári erdők vadjait, Mátyás király pedig megparancsolta Csákynak, hogy menjen el a menyasszonyáért.

Zsófikát az anyja készítette elő a házasságra.

Francia kisasszonyt, udvari káplánt, öreg, szigorú német dajkát tartott mellette; az első a költészet, hímzés, szövés, miniatűrfestés, hárfá és orgona titkaiba avatta be; a második a zsoltárokat és az Istennel való társalgás égi művészetét oktatta bele, és vigyázott a lélek szemérmére; a harmadik a gyenge, harmatos test épségére ügyelt. De mind a három helyett ezer szeme, ezer keze és ezer szíve volt az édesanyjának, aki megtanította a gyógyító füvek ismeretére, a főzés, varrás és gazdálkodás titkaira, aki egyenesre préselte a kislány gyenge hátát, öltöztette, vetkeztette, fürösztötte, fésülte, habár az udvari káplán sokszor felolvasta neki a kolostori rendtartás szigorú intelmét:

- Nekem egyáltalában nem tetszik, ha érett hajadon fürdik; az, akinek el kell pirulnia, ha ruha nélkül látja önmagát. Mert ha virrasztással és böjtöléssel senyveszti és rabszolgaságra szorítja testét, ha az érzékiség lángját és a fiatalság ingerlő tüzét fagyos önmegtartóztatással eloltani vágyik; ha természetadta szépségét szándékosan elhanyagolni és elrútítani igyekszik: az elfojtott tüzet miért szítja fel újból elpuhító fürdőzéssel?

Az anya nem fogadott szót az aszkétának.

- Elég, ha megtartom Szent Jeromos figyelmeztetéseit: füleit át ne lyukaszd. Krisztusnak ajánlott arcát fehérre és pirosra ne fessd! Nyakát arannyal és igazgyönggyel el ne borítsd! Fejét drágakövekkel meg ne terheld! Haját rőtre ne fessed, hogy valamiképpen meg ne lássad rajta a gyeheenna tüzét. Én ezeket a tanácsokat mind megtartom... A magam kísérete nélkül még templomba sem járatom, cifra, dalos, hízelgő, szerelmes leánycselédet közelébe nem engedek, vendégek asztalához ő le nem ül, világi emberekkel beszédbe nem ereszkedik, s a főurak leányai hiába kapnak lóhátra, vadásznak kedves sólymaikkal, hiába utánozzák a férfiakat nyilazásban és dárdavetésben, én ezeket meg nem engedem. Csak labdázni és sakkozni szabad neki, még ezt sem önnel, Capellanus uram, csak a maitresse-szel meg a dajkájával...

Az eljegyzés előtt már hónapokkal szétküldötték a futárokat a Dunántúl birtokos nemes családjaihoz, hogy meghívják őket az eljegyzésre. A földvári kúrián ezalatt lázasan folytak az előkészületek. A várkastély szobáit kitakarították, meszelték, kárpitozták, ajtót, ablakot kijavítottak, szőnyeget hozattak Budáról, hogy azokkal padokat, ládákat, székeket terítsenek le fekvőhelynek, székek való alkalmatosságul. A háznépe szőtt-font, ruhát varrt, hímzett, menyasszonynak, házbelleknek, cselédségnek.

- Úgy illik, hogy az egész ház vadonatúj parádés ruhában fogadja a vendégeket.

Az utolsó napokban a sütés-főzés gondjai foglalták le az asszonynépet. Kisfaludy György az istállót, a szekereket, a vadászkutyákat, sólymokat, fegyvereket hozta rendbe, berendelte a jobbágyokat, felfogadta a vándor dalnokokat, regösöket, muzsikusokat, pecéreket, hajtókat; végigveretett néhány részeg cselédet, fölakasztatott egypár hírhedt útonállót, mindezt egyforma káromkodással és harsány hahotával.

- Szerencse, hogy el nem tévesztette. Hogy nem a regösöket akasztatta fel, és a rablókat öltöztette új, törökös szabású kaftánba - mondta savanyúan a német gyóntató, aki ijedt megbotránkozással nézte a várúr harcias előkészületeit.

Vendég azért nem sok érkezett az eljegyzésre. A főurak legnagyobb része Budán volt, ahol a király hosszú távollét után megjelent, és országgyűlést tartott a főemberekkel. Kisfaludy György szörnyű haragra lobbant, hogy a király éppen akkor csalja Budára a nemeseket, amikor ő vendégül látná őket a várkastélyában.

- Ezt nem vártam volna a királytól - dohogott, morgott, lángolt, mennydörgött aszerint, amint vére fel és alá hullámozott a szívében. - Szabácsnál, Kenyérmezőn, Regedénél, Hainburgnál bezzeg nem rontotta a mulatságomat!

Még így is ragyogó sokadalom várta kora délutántól kezdve a vőlegényt, akinek fáklyafény világa mellett jókora úton elibe lovagolt a várúr és pompás kísérete. Az asszonyok a fegyverteremben szívdobogva lesték a nagy jelenetet, amikor a vőlegény és menyasszony megpillantják egymást.

Csáky Miklósnak is dobogott a szíve, ahogy odavezették a menyasszonya elé. Zsófia félig ájultan támaszkodott édesanyja vállához, és egy pillanat alatt végigfuttatva tekintetét jövődöbéli urán, halálra vált sápadtsággal lehunyta a szemét. Nem ilyennek képzelte a vőlegényt. Ő lenge termetű, fehér tollbokrétás, világoskék selyembe öltözött, halvány, szőke fürtös, ábrándos szemű hattyúlovagot várt, olyant, mint amilyen a német freskókon Szent György lovag vagy Mihály, a daliás, harcos arkangyal. És ehelyett kapott egy napbarnított, széles vállú, zengő hangú, izmos; sötét arannyal ékes, páncélos, komoly vitézt, akit az olasz erkölcsök fesztelenné, bátor fellépésűvé, fölényes és férfias, erős, érzéki tekintetű férfivá tettek. Megreszketett. Nem ezt várta, de a meglepetés édes és viharos volt. A vérét felkorbácsolta. Most először pillantott meg férfit, aki eszébe juttatta, hogy ő nem gyermek, hanem nő. Valami olyat érzett, amit nem szeretett volna, ha más is észreveszi. Most, életében először, bűnösen szemérmes volt, és először érzett szégyenkezést. A lesütött szempilláján keresztül is látta, hogy az ifjú kedvtelve és vágyakozón vizsgálgatja, és hogy ő tetszik neki, úgy, mint az asszony szokott tetszeni férfiembernek! Szeretett volna vagy elszaladni, vagy odaborulni a vitéz erős mellére, és elbújni a kíváncsi, mosolygós, csintalan szemek és illetlen gondolatok elől. Halálosan szerelmes lett, és megfájdult a szíve. Azt hitte, hogy titkos bűnt követett el a saját gyermeki ártatlansága ellen, jóvátehetetlent mindörökre.

- Csókoljon meg, húgom! - kiáltott legényes, kedves, bizalmas, bátorító enyelgéssel Miklós - hiszen atyafiak vagyunk mi, édes vérrokonok, Csákyak és Kisfaludyak és magyarok... így ni, lelkem, kedves kis virágom.

Az öreg Kisfaludy György fölhatározott, mint az égzengés. Hátba vágta Miklóst, és bal karjával őt, jobbával a kisleányt ölelte magához.

- Nono, ne sírj, kis galambom... No... Gyerünk az estebédhez.

Zsófia Miklós mellett ült, először étkezett nyilvánosan, és először érezte arcához közel idegennek, férfinak, ifjúnak leheletét.

Miklós boldog volt, tetszett neki ez a szemérmes, szűzi teremtés, aki szép, gyengéd, finom, mint egy virág a Fiesole dombján.

Csintalan, büszke, kihívó és gúnyos kérdést röpitett felhúzott szemöldöke alól kivillanó pillantásával az asztal végén ülő Giustignan felé.

Az olasz két kezét a szíve fölött összetéve, imádkozó szemmel tekintett a leányra, mint egy Madonnára. Aztán ájtatosan, bűnbánóan bólogatott. Ez volt a válasza, s ezért Miklós megbocsátotta neki cinikus, tréfás figyelmeztetéseit.

Estebéd után a férfiak borozgattak, az asszonyok körbe ültek, a leányok tánchoz álltak fel, és illedelmes, kimért ütemben imbolyogtak a hárfások és flótások zenéjére. Dalba fogtak s a vőlegényt körüljárták magyaros, lassú tánclelépésekkel. Közbe-közbe beugrott a körbe egy-egy idősebb ember, s ellejtette a szilaj, harcias, régi magyar táncokat. A jókedv élénkebbé tette a ritmust, merészebbé a leányokat, hangosabbá az éneket, és a vőlegény olasz táncokat mutatott be, amelyeken mindenki elálmélkodott. A leányok ezt nem tudták utánózni. Csak Zsófia francia kisasszonya értett hozzá, és a lovagterem végén irulva-pirulva járta el Giustignan lovaggal a művészileg megkomponált, elegáns, de magyar szemnek túlságosan szabados és szemérmetlen figurákat. Mindenki érezte, hogy a magyar vigadozás egyszerű, nyers hagyományain keresztüluhant egy forró, mesterkelt kultúra hódító légáramlata: az öregek a fejüket csóválták, a fiatalok szíve lázasan dobogott. De a nehéz borok, a sípok, hárfák, trombiták muzsikája, a tánc, a meleg levegő, a boldog öröm lassankint egyforma mámoros, önfeledt engedékenységre ringatta a kedélyeket, és mindenki mulatott a saját kedvtelése szerint.

A leányok zöld fenyőgallyakból apró koszorúkat fontak, és táncosaikat régi lovagi szokás szerint megkoronázták. Zsófia lelke mámoros volt, és szemérmes elfogódottságában is érezte a maga menyasszonyi méltóságát. Ő is koszorút kapott a kezébe, és barátnői köréből kiválva, lassú tánclelépéssel közeledett vőlegénye felé. Lábujjhegyen tipegett, majd fordult, hajladozott, s mint a fehér lilium, úgy ingatta karcsú törzsét a zene ütemeire. Aztán pedig öntudatlan merészséggel dalba fogott, és álmodozva énekelt egy régi német szerelmes táncnótát.

A magyar kisleányok nem értették a német táncrejét. Miklós ragyogó arccal hajtotta fejét a remegő kezecske alá, amely a koszorút barna fűrtjeire illesztette, maga Zsófia halálra rémült a saját vakmerőségétől, és ijedten kereste az anyja tekintetét.

Az anya odafutott a leányához, és keblére vonta a remegő kis menyasszonyt. Mind a kettőjük szíve egyforma ijedtséggel dobogott.

- Hol tanultad ezt a dalt? - súgta fülébe enyhe szemrehányással.

- A kolostorban - szepegett Zsófia. - Éjjel a dormitóriumban... Anyám!

És könny csordult ki fekete, nagy szeméből. Két titkos, apró kis könnycsepp. Az egyik az ijedt gyermek, a másik az ébredő, szerelmes szűz könnye.

Az anya mosolygott. Boldog volt, de fájt is egy kicsit a szíve, hogy milyen nagy leánya van neki: nagy, érett, szerelmes hajdon, menyasszony leánya.

Egy álló hétig tartottak az eljegyzési ünnepségek. Vadászat, bajvívás, lófuttatás, nagy ivások és hosszú alvások közepette el is feledkeztek már a menyasszonyról. Az öreg Kisfaludy látni sem akarta és látni sem engedte az asszonynépet. Az ő erős, edzett, harcos szíve erdőbe, parlagon hagyott, bozótos, csaltos, vízeres földekre, nyúlban, madárban gazdag, nedves rétekre kíváncszott: azt hitte, hogy nincs emberfia, aki más dolgok után epekednék. Csáky Miklósnak új volt ez az élet és idegen, férfias, természetes bája meghódította. Giustignannak is új volt, és erőszakos vad szépsége visszariasztotta. Boldog volt, amikor a király futárja megérkezett és a levél Budára parancsolta az ünneplő, duhaj és iszákos társaságot.

A királyi kegy nem hatotta meg túlságosan az öreg Kisfaludyt.

- Török ellen táborba, várat vívni, portyázni, oláhot kergetni, rácot szorongatni szívesen megyek a király intésére. Budára maskarában parádézni, vigye el az ördög...

Az öregúr egészen elkedvetlenedett. Lassan és kellenetlenül készülődött. Egyszer betegnek tette magát. Aztán azt indítványozta, hogy menjenek az asszonyok egyedül.

- Hiszen itt van már az új gazda, az ifjú férj, vagy mi...

Mégis belátta, hogy a királlyal nem szabad makacskodni.

Vége felé jártak a májusnak, amikor Kisfaludy György és családja, udvari népe, várvitézei, csatlósai, poggyászos szekerei, kutyái, lovai, sólymai útra keltek Nagy-Budavára felé...

- Három hétig Budán, de aztán megmondom: egy nappal sem tovább - vigasztalta magát harsogva, vezényelve, tiltólag rázva meg rettenetes, öreg ökleit a várkapitány.

És úgy felkészülődtek, mintha örökre kivándorolnának ősi sasfészkükből.

Csáky örült, hogy az utazás alatt éjjel-nappal közelében lehet ifjú arájának.

Giustignan imádkozott és szidta a szenteket, és előre tapogatta fájós derekát és zsibbadó combjait.

Zsófia meggyónt és megáldozott, és napjában tízszer az édesanyja kötényébe rejtette el arcát. A kötény csuromvíz lett a boldogságban és félénk izgalomban sírdogáló kisleány könnyeitől.

III

Pesten szép nagy házuk volt a Kisfaludyaknak. Paradicsom háznak vagy Bencsik háznak hívták a négy oldalon szabadon álló, várszerűen bekerített, kertes nagy épületet, amely a Búzapiacon, a Duna-parton, a pesti plébános házával szemben állt, és nyugati homlokzatával éppen a Duna másik partján, a Gellérthegy alján lévő alsó hévizekre nézett.

Csáky a leereszkedő esthomályban titokzatosan és félelmesen nagynak látta az épülő bástyákat és a falak körül futó sáncárkot, amely félkörbe ölelte a várost. Felső vége a Boldogasszony szigeténél szakadt ki a folyamból, karéjban körülfogta Pestet, és a Gellértheggyel szemben kanyarodott vissza a folyóba.

Ha ebbe beleeresztik a Dunát, Pest valósággal kis szigetre kerül. Olyanná lesz, mint Velence - gondolta ábrándozva. - Szép ez a város, habár utcái túlságosan szűkek, görbék és sárosak. Kövezet csak itt-ott készül a magasabb paloták előtt. Lombos fa nincs a piacokon, itt ugyan nincs hova bújni az égő napsugarak előtt.

Némán és megilletődve tekingetett körül, majd odaszólt Giustignannak:

- Ez a mi Velencénk.

Az olasz förtelmesen káromkodott:

- Ez aztán a magyarok Velencéje? Ez a trágya- és nyersbőrszagú sivatag?

Csáky örült, hogy ezt Kisfaludy nem hallotta. Az öreg várispán még azt is sokallotta, ami városias rend volt a magyarok Velencéjében. Összeveszett a bástya- és kapuőrökkel, és fegyverbe kiáltotta csatlósait, hogy ostromolják meg a falakat.

- Megfulladnék, ha itt kellene élnem ebben a Babilonban!

Korán szállt az este, de a sötétlő égboltozat keleti felén nagy, titokzatos, vörös fény pirkadt.

- Tűz van, kigyúlt ez a Bábel tornya! - kiáltott az öreg Kisfaludy, és szeme fölé tartotta a kezét.

Néhány lovaslegényt előreugratott.

Egyszerre kürt- és trombitaszó harsant. A felvonóhíd dübörögve és csikorogva ereszkedett le a bástya Hatvani kapujánál.

Csatlósok, vadászok, királyi lovas katonák özönlöttek be a kapun, és lovaik patája csattogott a hídon. Az örök összevissza kiabáltak.

A Halpiactól kezdve, amelyet délről a mészárosok bódéi, a Paradicsom ház és a főtemplom Szent Mihály-kápolnája szegett be, egész a Ferenciek templomáig sűrűn egymáshoz épített nagy kőházak sorakoztak. Lónyérítés, vadászkutyák ugatása, trombitaharsogás és szekerek zörgése verte fel a várost; a barátok kidugták a fejüket a klastrom ablakain, és bámulva nézték a fejedelmi pompát, a selyem, bársony és arannyal hímzett öltözeteket, a drága fegyvereket. A búzakereskedők áruháza előtt magyar éljen, latin vivát kísért az elvonulókat. Hajósok, molnárok, nyereg- és fegyverkészítők és ötvösök előkelő mesterei kirohantak házukból, és meglengették süvegüket. A vastag falak ablakmélyedéseiből asszonyok kandikáltak az utcára, és szemük könnybe lábadt a magyar dicsőség láttára.

A királyi pár most tért vissza a vadásatról, amelyet a Rákos mezején, a fejedelmi vadaskertben tartottak. Sólymokkal vadászott Beatrix; ebben is fölülmúlhatatlan volt, és Mátyás nagy büszkeséggel nézte a daliás asszonyt, akit az olasz udvaroncok az erdők és ligetek felett uralkodó Dianához hasonlítottak. Beatrix kocsiját négy, nagy fáradtsággal megszelídített és idomított hatalmas szarvas vonta. Ezt az ötletet a legendás emlékű, korán elhalt pécsi püspök, a babérkoszorús Janus Pannonius hozta Magyarországra. Neki volt az első szarvasfogata, Beatrixnak a második.

A menet a régi római császárok udvarát juttatta Csáky eszébe, ahogy Tacitusnál és Senecánál olvasta. Mikor a Dunához ért az udvar, és rálépett a hajóhídra, az olasz Giustignan szeméből is könnyek csordultak ki arra a gondolatra, hogy most az ő számára is egy új, tündöklő udvari élet veszi kezdetét. Alig tudta rászánni magát, hogy visszatérjen a Kisfaludyakhoz, akik a Paradicsom házat megszállották, mint valami ellenséges hadsereg. Az asszonyokat felküldték az emeletre, a katonák az udvarban és az ólakban heverésztek le széthintett zsúpszalmára. Az udvaron lobogott a tűz, amely fölött nyárson forgatták a birkát. Birkahúst és barna kenyeret vacsorált a sereg.

Az urak is hamarosan lefeküdtek. Csáky és Giustignan egy vastag falú, kicsiny toronyszobában tértek nyugalomra. Az olasz sokáig hánykolódott az ágyában. Egyszerre csak megszólalt, és felköltötte a mélyen alvó Csákyt:

- Illustrissime domine, te éppen most végezted el a jogi iskolákat Bolognában. Értesz te az egyházjoghoz?

- Az ördög vigyen el téged, Bolognáddal együtt! - káromkodott Miklós. - Olyan fáradt vagyok, mint egy szekeres ló, és te jogi tudományom felől kíváncsiskodol.

Az olasz keservesen nyögött:

- Könnyen beszélsz te, lovag. Bezzeg ha te volnál az én helyzetemben...

Csáky megsajnálta:

- Mi a baj, Giustignan? Boszorkányokkal álmodtál, lidércnyomásod van, vagy a norciai Venusra gondoltál, s az forralja a véred?

Az olasz keservesen sóhajtozott.

- Boszorkány, lidérc, norciai Venus. Mind a három egy személyben.

Künn a kisvárosi éjjeli némaságban egyszerre fölharsant egy erős, recsegő férfihang.

- Szólj, virrasztó, szólalj!

Az éjjeliőr kiáltása volt. Ahogy az első figyelmeztetés megkondult, nyomban megkezdődött az örök monoton hangversenye.

- Szólj, virrasztó, szólalj! - válaszolgattak mindenfelől a tornyokból, a várkapuk tetejéről és a Duna hátán veszteglő hajókról. Amikor az örök elhallgattak, megszólalt Giustignan:

- Domine magister, a kánonjog szerint érvényes az a házasság, amelyet egy részeg olasz humanista egy kacér francia nevelőnővel pillanatnyi elmezavarában konzummál a várkastély padlásszobájában?

- Ezt nem házasságnak hívják, messer Giustignan.

- Igen ám, de hogy áll a dolog akkor, ha véletlenül kéznél van egy német minorita barát, a várnép gyóntatótyja, és reggel összeesketi a humanistát és a várkisasszony nevelőjét?

Miklós gyanakodni kezdett.

- Kiről beszélsz, Giustignan?

- Magamról és Zsófia francia nevelőkisasszonyáról - nyögte az olasz keservesen.

A fiatal főúr testét megrázta a melléből kiszakadt harsogó, ujjongó, viharos kacaj.

- Giustignan mester, ádáz ellensége a házasságnak, epikuri bölcs, sztoikus filozófus, Diogenész cinikus tanítványa, lézengő ritter, hálósobák kalandora, ez lett a vége az eljegyzési táncnak?

Giustignan káromkodott. Aztán kézzel-lábbal kapálódzott, hogy megállítsa Csáky száján a gúnyolódás zuhogó áradatát. De az ifjú főúr tombolt a kárörömtől.

- Rosszul tetted, Giustignan. Terhet vettél a hátadra, s asszonyod négykézláb hurcolod, mint Phyllist hurcolta Aristotelész.

- De átkozottul kíváncsú vagyok, és finom francia - vigasztalta magát Giustignan -, jól táncol, vidáman és szellemesen cseveg, van néhány jó körmöci aranya és szép, fiatal is.

- De ha feleséged lesz, zsarnokod lesz, féltékeny, követelőző, szeszélyes, zsémbes börtönőröd. Gondolj Szókratész feleségére... Házasság, brr... Héraklész a felesége juttatta máglyára... a nagy Agamemnón felesége, Léda leánya, Ílion végzete, Párisz megrontója, Heléna... Ej, ej, tündéri szép teremtménye Zeusznak a nő, de csak addig, amíg Héra nem válik belőle. Gondolj szegény drága, dicső Zeusz atyánkra, mit szenvedett ő a házasság igájában...

Csáky Miklós nevetett. Társa oly szomorú arcot vágott, mintha vesztőhelyre vinné a velencei titkos inkvizíció.

- Doktorságod a megmondhatója, hogy lehetne elválni a kis bestiától.

Miklós vállát vonogatta:

- Legalább várd meg, Giustignan, az esztendő végét. Jó éjszakát.

Miklós a fal felé fordult, és a következő pillanatban úgy aludt, mint egy fáradt, boldog, egészséges gyermek.

Giustignan egypár percig figyelt, aztán óvatosan kiosont a szobából.

Halkan végigsuhant a folyosókon, a sötét kapu aljában meghökkenve fejére ütött. Megtapogatta testét, és káromkodott.

- Így az első utcasaroknál leütnek, mint a kutyát.

Visszasompolygott a szobájába. Miklós mélyen, egyenletesen lélegzett, a szája mosolygott az alvás édes kéjétől. Az ifjú olasz páncélsodrony inget kapott magára, hosszú kardot kötött az oldalára és övébe apró, finom, hegyes tört dugott.

Aztán visszahúzódott, és kisurrant a palotából. Nekivágott a sötét, ismeretlen, halotti némaságban félelmetes és titokzatos éjszakának.

Kinyitotta száját és gyönyörűséggel szívta magába a friss éjjeli levegőt. Ment-ment előre, házak sűrűjét keresve, izgatottan, lihegve a sietéstől és a maga felizgatott fantáziájától. Maga sem tudta, mit akar, csak tombolt benne valami öröm és jó reménység.

Megbolondulok, ha városi szagot érzek - gondolta ujjongva, és meglassította lépteit. - Hej, ha most egy szép, fiatal kurtizánnal találkoznék!

Asszonyi test, csók, kaland, izgalom, szerelmes éjszaka... ezek bukkantak fel a gondolataiban. Bor, hangos vitatkozás, zeneszó, tánc... ezek tarkították érzéki elképzeléseit. Szeretett volna katonákkal találkozni, akikkel jól kiverekedi magát, lányokkal, akikkel buja ölelésekbe merül, iszákos, kóbor diákokkal, akikkel agya mámorosan csapongó gondolatait kicseréli.

Több mint egy esztendeje nem jártam városban - panaszkodott önmagának. - Pedig de szeretem az egymás mellé épített magas házakat, a zsúfolt utcákat, ahol az ember könyöke minduntalan ruganyos fiatal női testek párnájába ütközik - hej, de hamar kész így az ismeretség, a megbeszélés, az összelelegedés, az egymáshoz való simulás! Szeretem az árkádok házakat, amelyek alatt vidám naplopók alusszák déli álmukat, vagy utolsó ingüket kockázzák el boldog könnyelműségükben. Imádom a csarnoktemplomokat, amelyek boltívei alatt imádság, bűnbocsánat és szerelem illata felhőzik, képek, szobrok és orgonaszó gyönyörűsége szórakoztatja az érzékeket...

Giustignan szeme könnybe lábadt, hogy újra városi köveket tapos a lába.

Több mint egy esztendeje nem jártam városban - ismételte panaszosan. - Nagy, hideg, ostoba, kényelmetlen pajták, várkastélyok, baglyoknak, rablóknak, de nem embereknek való, nedves, hideg pusztaságok, sötét, vad, félelmetes erdők, unalmas ősz, hideg tél, kályhafüst, néptelen vidékek, unalom, unalom, együgyű parasztok, buta, szemérmes vagy állatias bárgyúsággal lefekvő leányok... pfuj, meg kell döglenni az unalomtól! - és mohó vággyal kutatta a házak ritka, girbegörbe sorát a Szent Péter utcában, amely kettészelte a várost.

Keresztül-kasul barangolta Pestet. Nem látott senkit, csak öröket a kapuk és tornyok erkélyén, s néhány szegény ördögöt, aki a házak boltja alatt horkolt. A mészárosok és molnárok sátra alatt egy-egy kutya rávakkantott. Sívóan nézett a bezárt ablakokra.

Otthon, Firenzében, ilyenkor minden ablak nyitva. A signorák nem féltik a bőrüket a hűvös éjszakától.

Arra gondolt, hogy milyen nagyszerű volna egy ilyen nyitott ablakon át meglesni a vetkőző úrnőt vagy a ház hajadon kisasszonyát. Akkor aztán halkán kopogna - ki tudja, a signorinát nem éppen a sóvárgás láza emészti-e? -, a leány az ablakhoz jönne, ő szerelmes és könyörgő szavakat sutogna a piruló fülecskébe...

Az ördögbe, ezek a magyarok olyanok, mint a barlangi medvék - káromkodott dühtől, vágtyól és türelmetlenségtől toporzékolva.

Már arra gondolt, hogy eltévedt zarándoknak adja ki magát, és bekéredzkezik valami kolostorba. Csak tudná, hogy melyik idomtalan, sötét kőpajtában laknak szerzetesnők.

A hold kibukkant a fellegek közül. Nyájas, ezüstös kék fénye világos lepedőt borított az utca egyik felére. Giustignan kitérte a karját:

- Óh, dicsőséges Venus anyám, hozz valami édes véletlent a te epedő gyermeked elé!

Testét csak úgy rázta az érzéki vágy, amelyet felkorbácsolt a fantáziája és türelmetlenné tett a kielégülés reménytelensége.

A hold kettészelte a Szent Péter utca szabálytalan vonalát: egy világos és egy sötét szalag jelezte az árnyékot és a fényt. Az olasz a megvilágított házakat nézegette. Egy- és kétemeletes épületek váltogatták egymást. Csupaszok voltak ezek a házak, felül nagyjából fából épültek és a tetejüket zsúpszalma fedte. Erkély egyiken sem volt, loggiák, kiugrók, mélyedések sem enyhítették a falak komor egyhangúságát.

Itt meghaltak az emberek! - fakadt ki magában elkeseredve.

Nekivágott az utca végén sötétlő templomnak. Sívargó képzelete egyre forralta a vérért.

- Kocsma, valami nyilvánosház vagy katonák éjjeli tivornyahelye csak akad ebben az undok sivatagban is! - kiáltott fel kétségbeesve. - Kóbor cigányleány, útszéli cifra némbér, megszkott szolgáló vagy részeg fuvalásleány is jó volna már, csak hozná errefelé az ördög!

Kutyák ugattak és éjjeliőrök kiabáltak át egyik toronyból a másikba:

- Szólj, virrasztó, szólalj!

Arra gondolt, hogy az éjjeliőrtől kérdezősködik. De ki tud az ő zengő, daloló, édes olasz nyelvén beszélni itt a barbár magyarok között? Aztán eszébe jutott, hogy este, amikor megérkeztek, várépítő munkások olasz dalolását hallotta.

Újra visszazállt lelkébe a reménység, és fürgén szedegette lábait előre.

Csak végig a várfalak mellett! - vezényelte önmagának. - Ahol sáncot és erődítéseket építenek, ott olaszok is vannak, ahol olaszok vannak, ott leány is akad, s ahol asszonyféle található, ott kipirul az éjszaka, fellobog az élet, és Aphrodité anyánk elégedetten mosolyog mámoros gyermekeire.

Annyira elfogta a tivornya vágya, hogy nem is érezte teste fáradtságát. Csak úgy száguldott a várfalak mentén. A hold fénye olyan, volt, mint a szétömlött, csillogó tej. A falak kontúrja kékesfeketén rajzolódott a világoskék égre. Átpillantott Budára.

Az már inkább város! Micsoda tömege a házaknak, a falaknak, a tornyoknak! Ott bizonyára nem ilyen temetőszagú az éjszaka.

És szeretett volna madárrá változni, átrepülni a Dunán, és lecsapni Budán, valahol, ahol leg-sűrűbb az utca, ahol mécsvilág mosolyog valamelyik ablakban, ahol zene szól és asszonyi kacagás csilingel.

Ha én most Firenzében volnék!

A várfalak mentén egyszerre csak hangokat hallott. Megállt. Úgy dobogott a szíve, hogy elakadt a lélegzete.

Egyszerre két sötét alak ugrott ki a sáncárokból.

Giustignan hihúzta a kardját. Amazok megijedtek és szaladtak. Akkor látta, hogy az egyik férfiú volt, a másik asszony.

Óh, én szerencsétlen barom! Magam ijesztettem el őket, pedig talán útba igazítottak volna, ha barátságosan közeledem.

A templom toronyórája megkondult.

Éjfél után kettő - állapította meg szomorúan. - Nincsen szerencsém, óh, én nyomorult, árva, tikkadt vándor. Itt fogok megdöglenni a vágytól és az unalomtól. Erre vártam én másfél esztendeig! Lovagoltam két hét óta, a combjaim csupa seb, a talpam ég, mintha tüzes rostélyon lépegetnék, éhes és szomjas vagyok, mint egy veszett kutya, örültem, hogy végre városba érek, és most megdöglöm az unalomtól. Pfuj. - És szörnyűt káromkodott.

Egyszerre kulcscsikorgás, ajtódöngés és léptek zaja ütötte meg a fülét. A várfalhoz lapult, és várt. Kinyílt egy ház kapuja, és néhány sötét alak lépett az éjszakába. Gyaloghintót hoztak ki a kapun, s két öles fickó futásnak eredt vele a sötét messzeségbe...

- Hahó, signori, hahó! - kiáltott hirtelen, végső reménykedéssel.

Valaki hirtelen betapasztotta a száját.

Giustignan egy óriás kéz súlyát érezte a tarkóján.

- Hallgass, ha nem akarsz elpusztulni - suttogta egy ziháló, fújtató, borgőzt lehelő torok a fülébe.

Az olasz a Madonnának ajánlta a lelkét. Ellenkezés nélkül tűrte, hogy a hatalmas kéz bekösse a szemét.

Úristen, hová vonszol ez a rettenetes ember? - kínlódott magában tehetetlenül.

Aztán elsötétült előtte a világ. A lélegzete elállt, összeroskadt. Amikor fölébredt, egy toronyterem félhomályos zugában, boroskancsók és tivornya ételmaradékai között nagy, kövér, puha, illatoktól és bortól gőzölgő test a nyakába omlott. Giustignan úgy érezte, hogy ez az illatos kolosszus földre lapítja és agyonnyomja őt.

- Nekem köszönheted az életedet, fickó - súgta a töméntelen ember Giustignan fülébe olaszul.

- Mit tegyek? - nyögte amaz keservesen.

- Igyál! - kurjantott a másik.

És ezüstkupát nyújtott át az éledőnek.

- Igyál a nápolyi asszony egészségére!

Giustignan nem értette. A kolosszus vígan hahotázott.

- Attikai éjszaka volt ez, Bakkhosz és Venus éjszakája. Az olümposzi istenek... az olümposzi istenek... a nápolyi asszony, a madonna, a felséges Beatrice tiszteletére... pszt...

A nagy, kövér ember a szájára csapott, és együgyűen nevetett.

- Részeg vagyok kicsit...

A Paradicsom ház toronyszobájában Csáky Miklós hajnaltájt arra ébredt föl, hogy az éjjeli-örök harsány szóval keltegették a várost. Egyik toronyról a másikra szállott a zengő, mély férfihang, amint elnyújtott, régi dallamon énekelte:

Hajnal vagyon, szép piros hajnal,
Hajnal vagyon.
Majd megvirrad, hajnal vagyon,
Szép piros hajnal.

Miklós megmozdult, ásított egyet, és arra pillantott, ahol emlékezete szerint Giustignan lovag az este leheveredett. A lovag nem volt sehol.

Csáky elmosolyodott.

Az ifjú férj nejénél, a francia nevelőnőnél töltötte az éjszakát - gondolta pajkos vidámsággal.

Ebben a pillanatban halkán kitárult az ajtó, és féloldalt, lopva, óvatosan besurrant az olasz.

Miklós rákiáltott:

- Így aztán bajosan lehet téged a kánonjog szabályai szerint elválasztani.

- Tévedsz, illustrissime. A várost tanulmányoztam.

- Csatangoltál az éjszakában. Szoknya után szaladgáltál.

- És ehelyett fennkölt tudósok, a plátói akadémia tagjai közé vitt el jó szerencsém.

- Részeg vagy, Giustignan.

- A magasztos eszméktől, amelyeket illusztris barátaimtól hallottam. Isteni éjszaka volt.

- Hol tettél szert barátokra?

- Az ispotályosok zárdájában. Niccolo, megismerkedtem hazám egyik legragyogóbb elméjével

- rajongott az olasz s bortól réveteg szeme csillogott a meghatottságtól. - Jó szerencsém összehozott a király legbizalmasabb emberével, a budai könyvtár őrével, a trónörökös nevelőjével, a felséges madonna Beatrice felolvasójával, Mátyás első asztrológusával.

- Ki az? - kérdezte Csáky álmosan.

- Galeotti Marzio Narniensis a neve.

- Biztosan valami hozzád illő korhely, iszákos, szoknyavadász kópé. Látszik a szemeden, messer Giustignan. Latrokkal és céda lányokkal cimboráltál.

Az olasz elégtlenül mosolygott. Boldog volt, hogy városi éjszakába nézett, és megízlelte a tivornyák zamatját. Végignyúlt a padon és lehunyta a szemét. Részegen, akadozva, gyermekesen gagyogva beszélt félálmában.

- Kibékültem a magyarok Velencéjével. Hej, micsoda éjszaka... Csak az a kár... az a kár...

Az olasz keservesen nyögött.

Csáky felemelte a beteg fejét.

- Mi a kár, cimbora?

- Hogy a madonna már elment. Hogy a madonnák...

- Kik?

- Az isteni Beatrice és...

- És...?

- Antonetta grófné...

- Giustignan, te félrebeszélsz.

Az olasz önérzetesen fölkapta a fejét.

- Esküszöm... Bakkhoszra mondom... éppen akkor mentek el... bekötözték a szemem... de megtudtam... éjszakai kirándulás... a szarvasvadászat nagyon felizgatta... attikai éjszaka...

Újból csuklani kezdett.

Csáky magában mondogatta:

- Beatrice... Antonetta...

Kíváncsiság, irtózat, kéjes vágyakozás és undor hullámozott fel összekeveredve a remegő lelkében. De hirtelen ráncba szedte magát.

- Nem addig van, Giustignan. Talpra! Gyerünk az én palotámba!

Felrázta az álmos lovagot, és kivonszolta a szabad levegőre.

Ott a kastély kútjánál nagyjából megmosakodtak; az olasz csöbörrel öntözte fejére a jéghideg vizet.

Miklós égett a vágytól, hogy a saját házát, Pestet, a Dunát és a várhegyet megpillantsa.

IV

Fodor István a pesti Csáky-kastélyt az ifjú gazda tiszteletére nagy buzgósággal kitakarítottatta. A kastély a város északi határán, a várfalon kívül, de azzal eggyéépítve, az Új bécsikapu mellett állott. Valamikor, kétszáz évvel ezelőtt, Buda első bírójáé, gróf Wernheriusé volt a vár, azé a Wernheré, aki Kun László idejében saját élete árán megmentette Budát pápai, német és olasz zsoldosok pusztításától. Az egyemeletes, magas tornyú, vaskos, erős épület egyik legerősebb pontja volt a pesti bástyának. Sűrű bozót, árnyékos szilfák és magas palánkok között ma is oly félelmetes és titokzatos volt ez az épület, mint kétszáz évvel ezelőtt. A révések, akik az újbécsi határban legeltették barmaikat, messze elkerülték, és ijesztő meséket mondtak el egymásnak a várpalota történetéről.

A palota felvonóhidján Fodor István fogadta a hazatérő gazdát. Néhány csatlós, a palota öreg kulcsárja, a kápolna lelkésze - egy kopasz, zsíros arcú, pisze orrú, alázatos minorita volt az udvara. Csáky nyakába borult a nevelőjének, és magával vonszolva Giustignant, lelkenedezve kiáltotta:

- Herkulesre mondom, új embernek érzem magamat! Erő és hatalom bizserég az ereimben. Gyerünk fel a toronyba!

Nagy nehezen, az izgalomtól és sietségtől fulladozva, verejtékesen és pókhálótól, hulló vakolattól bepiszkolódva, felvergődtek a kastély donjonjára. Innen akarták Mátyás király palotáját megtekinteni. Miklós meghatottan és elérzékenyedve nézett át a folyó jobb partjára. Elég magasan állt a donjon keskeny erkélyén, hogy tekintete végigrepülhessen a hosszú hegygerinc peremén a Gellérthegytől a Szombat-kapuig, mely legészakibb pontja a hegynek. Ott a lejtő szelíden leereszkedik, és belevész az Óbuda felé húzódó síkságba.

- Mintha Rómában a Janikulummal összefoglalt Vatikánt nézném a Tiberis felől! - szakadt ki kebléből a csodálkozás. - Ezt sohasem hittem volna.

A fiatal főpap büszkén leste a kép hatását.

- Az ott ni, legfelül északon, jóval a Boldogasszony szigete felett, amerre a szentléleki országút kanyarog, az ott a János-rendi lovagok klastroma és ispotályosháza. Ott feküdt régen Aquincum. Még kilátszik a földből a cirkusz fundamentuma, az északi castellum és a vízvezeték néhány oszlopának csonkja.

Miklós kipirult és boldogan nevetett; az apát folytatta.

- Közelebb a néhány házból álló Fehéregyháza, amely hozzátapad a királyné városához.

- Óbudához? - kérdezte tájékozatlanul Csáky.

- Óbudához, ahol most, látod, serény építkezés folyik. Beatrix nagyobbíttatja palotáját. Látod azokat a hajókat? Nemes márványok terhe alatt süllyednek mélyre a Duna hullámaiba.

- Ez a királyné vára?

- Madonna diva Beatrixé - bólintott az apát. - Én a felséges asszony udvarában élek.

- Jó dolga van méltóságodnak - szólt közbe fanyarul Giustignan. - Csak a hátgerince bírja. Ó, de kár, ó, de kár, hogy a madonnák már eltávoztak!

Miklós nevetett. Ő tudta csak, hogy miről beszél Giustignan. Aztán régi barátjával, Fodor apáttal évődött.

- Igaz, hogy Beatrice a navarrai királyné udvarát keltette életre maga körül? Igaz, hogy szerelmi lovagtornákat rendez, amelyek győzteseinek között a legszebb udvarhölgyeket sorsolja ki méltó jutalmul?

- Az első díj ő maga - szólalt meg az olasz, és savanyúan hozzátette: - Ma ugyan nem volna kedvem részt venni a versengésen. Elég volt az éjjel. Ó, de kár, ó, de kár!

A fiatal pap elpirult és megcsóválta a fejét.

- Látszik, hogy Itáliából jöttök, illustrissimi. Itt más erkölcsök járnak, Mátyás udvarában.

- Nem igaz, amit a királynéről beszélnek? - kérdezte Csáky érdeklődve.

- Én két éve élek az udvarában...

- Akkor nem hiszünk méltóságodnak - vágott közbe Giustignan. - Akkor már belevakult abba, hogy örökké a napba kell pislogatnia. Én még észreveszem, ami körülöttem történik.

Fodor kinyújtotta a karját, és másra terelte a beszélgetést.

- Az ott Szent Jakab meg Felhévíz, meleg fürdők forrása, s ott kezdődik a szentpéter-i út, amely errefelé felvezet a hegyre, Újbuda tetejére. A hegy alatt van Szentpéterfalva, mögötte Tótfalu.

- Mint kotlóstyúk alatt a csibék - tréfálkozott Giustignan -, úgy ül rajtuk Budavára.

- Ott a nyéki hegyek között elbújva fehérlik egy majorság, ott él a kis Corvin János anyja, Borbála, a boroszlói asszony.

- A királyi szerető? - kíváncsiskodott az olasz.

- Tisztos, szerény, ájtatos matróna. Anya, semmi egyéb. Nem vagyunk Itáliában - utasította rendre komolyan a főpap. Aztán újra a várhegy felé mutatott. - Nézd, ez a mi Budánk.

Az ifjú Csáky tekintete északról délre végigsuhant a hegygerinc peremén. Nézte, nézte a hosszú, keskeny emelkedést, amelyhez Pest felől két utat látott felfelé kanyarogni. Két, kőből épített, jól gondozott, fehér országutat. Egyet az északi lejtőn s egyet majdnem éppen szemben, fel a dunai kikötőtől a várhegy középső pontján levő kaputoronyhoz.

- Az a vízikapu...

A hegyen kilenc templom tornyát olvasta meg hamarjában.

- Azon az oldalon, a várhegyen és a külvárosban tizenkilenc templomot, kápolnát számolhatnál össze. Velünk szemben itt a Gellérthegy, alatta lám még egy kis falu, Kispest, búvik meg a két hegyecsúcs között; a Gellérthegy alján vannak az alsó hévizek. Szent Erzsébet-kórház és Kreenfeld... Ezeknek is van egy-egy templomuk, a Boldogasszony-szigeten is van négy. Óbudán hét, a budai oldalon tehát összesen harmincegy épület hirdeti az Isten dicsőségét.

- Pesten?

- Ezen az oldalon nyolc...

- Pontos ember excellenciád - bókolta Giustignan a főpapnak. - Nálunk Firenzében és - tette hozzá melankóliával - otthon Velencében szokták így számon tartani a város épületeit, utcáit, házait, embereit, állatait. Elég istentelen szokás.

Aztán hirtelen átcsapott a maga mámoros visszaemlékezéseibe.

- Nagyszerű ember ez a Galeotti. Erős, mint egy bivaly. Egy ispotályos lovagot meg egy természetes ápolónőt a két markába kapott, és a feje felett összekoccantotta őket, mint két üres, megzápult tojást. És hogy bírja a bort!

- Jó ember. Még soha nem látta senki haragudni - jegyezte meg Fodor.

- És micsoda tudós! Hogy tud az beszélni az emberi nevek misztikumáról, a mérgek hatásáról, Galenus és Hippokratész tévedéseiről, a giraffok és a nők szerelmi szükségleteiről, a halott-idézésről, az ölelkezés művészetéről és az emberi test nedvességeiről!

- Néha kissé füllent.

- Ez a költői képzelőerő szárnyalása... Utálok az igazságot, amely fekete felhőkkel vonja be a fantázia látóhatárát... Bort szeretnék inni, mert kigyullad a torkom.

- Nem ittál eleget az éjjel?

- Túlságosan is sokat - panaszkodott nyomorultul vergődve az olasz. - De isteneknek való társaságban... Csak az a kár...

- Orgiát rendeztek az ispotályosok? - kérdezte komoran az apát.

Az olasz megbotránkozva tiltakozott.

- Hova gondol excellenciád! Fennkölt, sőt áhítatos alkalomból, Isten dicsőségére és az egyház kiengesztelésére szánt szeretetlakoma volt e derék doktoroknál. Megdöntöttük a pokol hatalmát, és kiűztük az ördögöt egy tisztos leányzó, a szép és serény Katalin ápolónő testéből.

- Boszorkány ez a szép és serény Katalin? - kérdezte nevetve Csáky.

- Szánandó áldozata a poklok fejedelmének.

- Ő is veletek ivott, Giustignan?

- Mértékkal és leányzóhoz illő kellemmel ürítette az ónkupákat. De hiszen az ő újjászületését ünnepeltük. Galeotti atyai gyengédséggel támogatta.

- Galeotti szeretője? - kérdezte Fodor.

- Ez a nemes doktor titka. De az bizonyos, hogy Katalin most kelt fel a gyermekágyból.

A két magyar nevetett. Aztán Fodor István folytatta Buda és Pest dicséretét.

- Pest, a Boldogasszony szigete, Óbuda és Budavár öt klostrommal, huszonhárom kolostorral, öt johannita ispotálllyal, harmincegy templommal, nyolc kápolnával dicsekedhetik. Ott ni, szemben, Újbudában háromszázharminckettő ház, a külvárosokban hatszáznegyvenöt ház van ezerkétszázharmincöt szobával, háromezer-kétszázhatvanhét kamrával, hétszáznegyvenkét földött udvari helyiséggel, hatszázhuszonhét éléskamrával és háromezer-kilencszázharmincegy lónak való istállóval.

- Megszámolta excellenciád? - csodálkozott az olasz.

- Meg - válaszolt büszkén a pap. - Ez az én hivatalom a kancellárián. Ezért fizet és ezért nevezett ki apátnak a király, aki minden házat számon tart, mindent könyvekbe írat, területet, nagyságot, értéket, a ház jó vagy rossz állapotát, és aki elhanyagolja, attól egyévi várakozás után irgalmatlanul elkobozza házát.

Az olasz hideg víz és savanyú gyümölcs után sóhajtozott. Közben pedig tovább mesélte élményeit.

- A szerencsétlen Katalin az ördög hatalmába esett. Belzebub megárnyékolta őt, és Katalin patkányfejű és úszóhártyákkal ellátott lábacskaíjú magzatot szült.

- Az ördög volt az apja? - gúnyolódott Csáky.

- Maga Katalin is bevallotta. Elmondotta, hogy egyik idős társa, a himlőhelyes és nyavalyatörős Teréz nővér vezette őt kilenc hónappal ezelőtt, május első napján, János-nap éjszakáján a Gellérthegy tetején rendezett boszorkányéjszakára. Ott írta alá az ördöggel kötött szerződést.

A két magyar hitetlenül rázta a fejét.

- Szórol szóra elmondta a szerződés szövegét - folytatta az olasz. - Én, alulírott Katherine Walter - így hívják a kedves leányzót -, ezennel bizonyítom és tanúsítom, hogy az itt jelenlevő Belzebub ördög és Theresia Haide - így hívják az öreg himlőhelyes boszorkányt - segítségével Istenben és mennyei seregekben való minden részemről lemondok. Teljesen és egész szívvel, egész erővel és hatalommal megtagadom az Atyaúristent, a Fiút és a Szentlelket, Isten legmagasztosabb anyját, az összes szenteket és angyalokat... és így tovább - nyögött Giustignan keservesen, és arról panaszkodott, hogy szédül, ájulási félelmei vannak, és hogy bizonyára Belzebub gyötri őt, akit az éjszaka trónjáról letaszítottak, kikergettek Katalin testéből, és visszaűzték az alvilág sötétségébe.

- Fenét! - nevetett vidáman az ifjú gróf. - A gyomrod émelyedik, részeg vagy, és mindjárt felfordul veled a világ.

Giustignan csökönyösen rázta a fejét.

- Belzebub ez, a szörnyeteg magzat apja.

- Talán nem is Belzebub volt a tettes, Giustignan? Nem gyanakszol valakire?

- Galeotti is azt mondta, hogy az ördög vagy az ő incubusa.

- Galeotti? Az más - nevetett az apát. - Akkor már meg is van a lator.

Giustignan ezalatt keservesen nyögött.

- Hogy bírják a bort ezek az ispotályosok! És milyen vidám fickók. Egytől egyig akasztófáralók!

- Elég baj az nekünk - panaszkodott Fodor. - Gyűlölik is őket a pesti céhmesterek.

- De vidám az életük. Milyen ápolónők! Nöstény fenevadak! Éhesek. Tudatlanok, mint az állatok, de egészségesek és frissek és telhetetlenek. Az olasz nőket már unom. Csupa játék, és semmi igazi öröm. Ezek a barbár nők még romlatlanok. Csak az a baj, hogy meggyullad a torkom.

Miklós ezalatt a királyi vár épületeit fűrkészte összehúzott szemének saspillantásával.

Tiszta áprilisi hajnal volt, a levegő mozdulatlan és átlátszó, a nap ferdén sütötte a várfalakat. Nem színek, hanem körvonalak uralkodtak a képen, az egymás mellé ötletszerűen sorakoztatott paloták tetőzete, tornyai, csipkés bástyaoromzatai szeszélyes vonalat rajzoltak az égre. Egész kis város volt ez, akárcsak Párizsban a Louvre.

- Hogy tetszik neked, Giustignan?

Az olasz félrevonta a száját:

- Nincs jókedvem, Miklós. Szédülök, mindjárt rosszul leszek. Vízet, vizet! - nyöszörgött keservesen.

A főúr nem hallgatott oda. Tovább nézegette a várpalotát, amelynek legészakibb szárnya tűzfalszerűen emelkedik, s komoran mered le a Dunára. Három emeleten apró ablakok, a másodikon loggia, a harmadikon kisebb, nyitott erkély. A hegyes csúcson, amely megkoronázza az épület architektúráját, kettős címer ékeskedik: Mátyásé és Beatrixé.

Giustignan ezalatt megkönnyebbült. Megszabadult émelygő csömörétől, verejtékező homlokát törölgette, és most újból halkan füttyörészett. Aztán megcsóválta a fejét. Töprengett. Egyszerre odafordult az apához:

- Mit tart atyaságod a házasság intézménye felől?

Fodor Istvánnak kerekre nyílt az acélszürke, okos, papos szeme.

- Szent János azt mondta: aki megházasodik, jól teszi; aki nem házasodik meg, az jobban teszi.

- Egyáltalán nem jól teszi, aki megházasodik - sóhajtott keservesen az olasz.

A déli bástyafaltól balra meredékes irányban két ablak árulta el, hogy ott lépcső vezet a legszélsőbb szárnyba, amelynek elejét a várkápolna félkör alakú apszisa takarta el a pesti szemek elől.

- Ott van a király könyvtárterme. Az a legkedvesebb tanyája a felséges úrnak. Ott rendezi Mátyás az ő bizalmas, vidám szimpozionjait. Ott fogadja az idegen költőket, tudósokat, művészeket. Téged is ott fogad majd, ha kihallgatásra jelentkezel.

- Kérni kell a kihallgatást?

- Akárcsak a pápánál.

- Innocenthez szabad ki-be járásuk van a bíbornokoknak.

- Mátyáshoz nem léphet be senki.

- Gőgös?

- Nem. Árva.

- Gyűlöli az embereket?

- Nem. Unja.

Az olasz a budai hegyek fölött húzó darvakat nézte. Anélkül hogy megfordult volna, mintha csak a darvak után szólna, halkan dörmögött:

- Hogy is volna másképp. Egy komisz, hűtlen, buja asszony megutáltatja az emberrel az egész világot. Ha az ember barbár... - tette hozzá fölényes és kicsinylő vállvonogatással.

- Mit beszélsz, Giustignan? - kérdezte élénken Miklós.

- Semmit. A darvakkal beszélgettem.

- Barbárokat és buja asszonyokat hallottam.

- Igen. Ivánról, a moszkvai fejedelemről és Paleolog Zsófiáról elmélkedtem. Rájöttem, hogy törvény: ha barbár ember olasz vagy görög leányt vesz feleségül, abból mindig baj lesz. Barbárnak nem való az istenek erős, illatos, buja zamatú bora. Felbőszül tőle, vagy undort kap. Nem bírja a gyomra.

- Részeg vagy, Giustignan - legyintett Csáky, és tovább nézte a várépületet.

A kápolnán túl hatalmas torony; aztán egy filigrán, márványoszlopos, tető nélkül való épület.

- Ez a könyvtárhoz tartozik, ami innen látszik, az a csillagvizsgáló terem.

- Ah - szisszent föl az olasz -, ha ezt Leonardo da Vinci vagy Leon Battista Alberti látná!

A belső homlokzat sarkát láttatja egy karcsú, kerek s mellette hegyes hatszögletű torony, gazdag díszítéssel, faragásokkal, apró tornyocskákkal, mint a milánói dóm kristályhasábokhoz hasonló aprócska obeliszkjei.

- Mi ez? - kérdezte Miklós érdeklődve.

- Az a fűtőkészülék tornya. Csak kívülről ilyen kecses, elegáns, játszi és kacér. Belül komoly hivatást teljesít. Ott melegítik a vizet, amely csöveken lefut a király és királyné lakosztályaiba. A legtökéletesebb vízvezeték, római császárok és a firenzei bankárok fényűzése.

Amikor lefelé igyekeztek a donjon szűk, pókhálós csigalépcsőjén, patkányok és egerek ugráltak el lépteik elől. Az olasz ijedezett és káromkodott. Befogta az orrát, és undorral köpködött.

- Hogy tetszik a magyar király fővárosa? - kérdezte tőle a főpap.

- Szép, szép, de patkányszagú és sötét. Penészes, nedves és hideg.

- Te most nem látsz egyebet Mátyás városából, mint ezt a tekergős, omladékos, nyomorult csigalépcsőt. Ilyenek vagytok ti, kényes, ernyedt, elpuhult, nőies, gyáva és lusta cortegianók - szidta az ifjú a humanistát.

- De ha én utálom a patkányokat! - védekezett komikus őszinteséggel Giustignan. - Utálom a patkányokat, a politikát, a házsártos asszonyt és az ordító csecsemőt. Gyűlölöm a sötét pincét és a zsíros ételeket. A napfényt szeretem, és az élet művészi szépségét.

Csáky komolyan válaszolt:

- Bolondokat beszélsz, Giustignan. Az antik szépség nem a méla, asszonyos elábrándozásban, hanem az élet teljességének megismerésében, a kötelességek vállalásában és a sorssal való birkózás hősiességében áll. Mindent vállalni és mindent befejezni. Vers, dal, bölcsészet, szobor, kép és szerelmi élvezet csak egy része az egyetemes élet szépségének. Hozzá tartozik még a férfiú életéhez a család, a feleség, a gyermek, a harc, a hatalom, a dicsőség, a közügyek intézése, az emberek vezetése, a sors irányítása: a küzdelem és a diadal.

- Szapora beszéd, öreg frázisok, Duna menti eszmék, böjti prédikáció - gúnyolódott az olasz. - Én azt mondom, Miklós, ne házasodjál meg, amíg húzni-halasztani tudod.

- Meg én, ha már egyszer belefogtam.

- Akkor örökre beteszed az ajtót függetlenséged és tested, lelked szabadsága előtt. Akkor belemerülsz a családi politikába, felmégy az udvarhoz, bandériumot vezetsz, veszekedel a kapitányokkal, paraszt lesz belőled, vadlovakra még vadászni Dáciába. Iszol a részeges országnagyokkal, harcolsz a török és a német császár ellen, Corvin Mátyás zsoldosa leszel... Domine, ne házasodjál meg, az isten szerelmére! Okulj legalább az én példámon, Miklós!

Csáky Miklós jóízűen nevetett.

- Azért, hogy te visszakívánczol a Fiesole dombjaira barátaid asszonyai és pártfogóid leányai közé... azért még egyéb dolog is van az életben, cimborá. Én meguntam a plátói fecsegéseket és Erősz gyomorémelyítő játékait, én szeretem ezt az erős, tetterre kész, komor és becsületes népet itt ni, körülöttem.

Csáky arca lángolt és a melle dagadozott a tiszta, szép, magyar élet előérzetében. Fodor gyönyörködve nézte őt, Guistignan gúnyosan mosolygott.

V

Mátyás udvari bált adott a budai palotában, ahova éppen most érkezett meg a ferrarai követ, Valentini Caesar, s magával hozta a leendő esztergomi érsek, a nyolcéves don Ippolito arcképét.

Este nyolc órakor már népesedni kezdett a várpalota környéke. A meghívottak között volt Kisfaludy György, felesége és leánya, valamint Csáky Miklós, a vőlegény. Mátyás a maga udvari pompájával és királyi kegyének sugaraival akarta az ifjú humanista főúr és öreg vitéz katonája örömét megkoronázni.

Csáky Miklós a menyasszony családjával érkezett a várba. Az ő firenzei, ferrarai, római fényűzéshez szokott szeme is tágra meredt az eléje táruló látványosságokon.

Áthaladva a királyi palotát a polgári várostól elválasztó harminclábnyi széles árok felvonóhídján, megbámulta a főkapu előtt álló óriási két ércszobrot, amely fenyegető állásban, sisakkal, karddal felfegyverkezve mintha őrt állana a király rezidenciája előtt. Az első palotatér közepén márvány szökőkút fecskendezte magasba a vizet. Andrea del Fiesole gyönyörű művét a sisakos, gorgófejű pajzsával rettenetes Pallasz Athéné szobra koronázta. A Mátyás által restaurált épület előtt még három szobor állott: a három Hunyadi márvány képe mása. Középpütt Mátyás harci díszben, pajzsára támaszkodva, elgondolkodóan, jobbról atyja, balról - mintha szomorkodnék - az antik drámák sorstragikumát átszenvedett László.

Az öreg Kisfaludy a balkézről való friss palota egyik ablakára mutatott:

- Ott állott a gyilkos. A gyáva, félkegyelmű, esküszegő, buja fattyú, V. László. Onnan nézte a vajdafi kivégzését.

Az olasz Giustignan ezalatt a körben futó oszlopsort nézegette, amelyet a legszebb antik minták után Traui Jakab és János faragott Mátyás rendeletére.

- Micsoda ajtó! - kiáltott fel lelkesülten, s odaszaladt az oszlopok közé épített érckapuhoz, amelynek két szárnyán Andrea del Verrocchio kezéből származó domborművek Héraklész tizenkét munkáját ábrázolták.

Ez jobban meghatotta őt, mint Hunyadi László tragédiája.

Az ajtón keresztül porfírlépcsőn baktattak fel az emeletre, amelynek sugárzó márványfalára magyar ötvösök által kalapált érc kandeláberek ontották a világosságot. Feljutottak az emeleti étkezőtermekhez, amelyek előtt selyem egyenruhás, tollas, prêmes, ezüstsujtásos, udvari alabárdosok, lakájok, csatlósok igazították el a mindenfelől özönlő vendégeket.

A termék hosszú sora fogadta magába a meghívottakat.

- Hej, nem volt ez így azelőtt! - sóhajtott elégedetlenül Kisfaludy. - Azelőtt nem ácsorgott itt annyi léhűtő, ingyenélő, cifra farsangi maskara! Szabadon jártunk-keltünk a király termeiben, legénykorában, a híres nagy vidám éjszakák alatt. Most földre sem köphet az ember - fakadt ki őszinte bosszankodással, ahogy a bolyhos, selymes, tarka keleti szőnyegekkel letakart mozaik padlóra, az ablakok csiszolt rózsaszín márványfülkéire pislantott félszemével.

Zsófia a szívét szorította le remegő fehér kezecskéjével. A fehérre festett, aranyozott vagy vörös selyemmel kárpitozott falak, a mennyezetek fafaragásai és hatalmas freskói, a nagyméretű, hemzsegő mezítelen alakokat ábrázoló festmények - Philippo Lippi, Fiesole művei - megrendítették, elképesztették és arcáról hol lelopták, hol meg újra felkorbácsolták rá a vért. Majdnem elsikoltotta magát, ahogy a saját figuráját az óriási csiszolt tükörben megpillantotta.

Csáky Miklós szívét elérzékenyedett boldogság járta át, amint végigjárt a csillogó termeken.

- Nem marad mögötte a Mediciek pompájának - súgta Giustignan fülébe, fiatalos magyar kérdéssel.

- Csakhogy a mi génuszunk, az olasz képzelet, az olasz ízlés és az olasz kéz munkája nélkül aligha tudna királyotok versenyre kelni Lorenzóval - vágott vissza a humanista.

Az ifjú magyar nem hallgatott oda. Félénk, fehér, szemérmes kis menyasszonyán járt mosolygó tekintete. Körülnézett. Láta a király rokonainak, a régi hatalmas főuraknak feleségeit és leányait, az udvarhölgyeket, az olasz donnákat és donsellákat, és boldogan állapította meg, hogy ebből az ezerszínű, gyöngyös, aranybrokátos, selymes, gyémántos, illatos virágmezőből az ő finom, szelíd, sugár Zsófikája úgy fehérlik ki, mint a Madonna égi lilioma.

Szagos füstölőket gyújtottak meg, érc serpenyőn elhelyezett parázsra drága keleti ámbrákat, szárított virágszirmokat, mósuszt és pézsmát szórtak, esővízből készült rózsavizet permetezve szét, felüdítették a terem levegőjét, a karzatokon elrejtett zenekarok rázendítettek s belépett a terembe a királyi pár és kísérete. Beatrix lenge, áttetsző, mélyen kivágott kék selyemruhát, Mátyás sárga arannyal borított mentét és könnyű palástot viselt.

Az udvarmester mindenkinek kijelölte helyét az asztaloknál. A király és királyné az idegen követeket - Valentini Caesart, Ranzani püspököt, a pápa legátusát, Kristóf lovagot, VIII. Károly francia király rendkívüli meghatalmazottját, Maffeót, a milánói herceg követét, a velencei signoria képviselőjét - a maga asztalához ültette, ahol rajtuk kívül csak Corvin János, Szapolyai Imre nádor, János püspök főkancellár, Újlaki Lőrinc bosnyák király, Csáky Miklós és menyasszonya s Antonetta grófnő foglaltak helyet. A többi asztalnál egy-egy előkelő országnagy elnöklete alatt tíz-húszas csoportokban helyezkedtek el a vendégek, legvégül a humanisták, művészek, költők - Ugoletti, Naldus, Camicia építész, Giustignan, Galeotti és Budai Simon, a magyar udvari poéta szorongtak a dúsan megrakott asztaloknál.

A király jókedvű volt, szeretetreméltó és elmés. Beatrix fáradt és elgondolkodó. Csúzos bánatalmai erősen kínozták.

Fölhordták az ételeket. A király és királyné arany-, a többiek ezüstitálakból ettek. Beatrix villát is használt, amelyet éppen most hozott neki Caesera Valentini, a ferrarai követ ajándékba. A többiek, maga a király is, késsel szelték föl a húst és ujjakkal emelték szájukhoz.

Csáky Miklós és Zsófi egy tálból ettek. De nem ízlett nekik a pompás kappan, az egészben megsütött és tollazatával együtt föltálalt fácán, a milánói udvarból küldött pulyka, és nem érezték ízét a szicíliai sajtkészítők legszebb tizenkét kreációjának, amelyet Eleonóra hercegnő, a királyné nővére küldött Ferrarából. Ők csak egymást nézték, és ették s itták egymás közeli leheletét, arcuk mosolygós gyümölcsre emlékeztető, friss szépségét, és megdobogott a szívük, ahogy az étkezésnél kezük, válluk vagy combjuk összeért.

A királyné arca is felvidult, ahogy az ifjú párra esett a tekintete.

A követek vidám tréfákkal céloztak a jegyesek boldogságára, akik elbújtak a királyné előtt álló, színaranyból vert, lovat ábrázoló edénytartók mögött, amelyeken tálak, serlegek, csészék és velencei kristály edények ragyogó tömege állott. Nagylucsa Dóczi Orbán kincstárnok, aki mindent a maga hideg, pénzéhes, forintokban, fontokban, tallérokban gondolkozó eszével nézett, odasúgta Maffeo követ fülébe:

- Ez az asztal egymaga többet ér a cseh király egész kincstáránál.

A francia követ kijelentette, hogy ilyent még a párizsi udvarnál sem látott.

- Ez a fényűzés a firenzei Medicieket is csődbe kergetné rövid idő alatt - jegyezte meg Ranzani, a lucerai püspök. - Mennyi kancsó, serleg, kupa, veder!

- Csupán ezen az egy pohárszéken ötszázhatvanat helyezett el a főasztalnok - számolta el szárazon, hivatalos közönnyel a kincstartó.

Mindenki megbámulta a hatalmas vertezüst sárkányokat, amelyek úgy látszottak, mintha az asztal két végét őriznék rettenetes, tátott torkukkal, gyöngyös, ékszerpikkelyes kígyótestük félelmetes csavaraival.

A második asztal előtt sem volt kisebb a fényűzés. Ott egy kétakós ezüsthordón csüngött alá a mennyezetről számos csóvel, csappal. Egyik csapból szerémi, a másiktól erdélyi, a harmadiktól pozsonyi, a többiből különböző divatos fűszerekből és aszúszőlőből összefőzött malváziai csemegebor csergedezett.

Távolabb, a többi nyolc asztalnál is egy-egy óriási gúla alakú, díszedényekkel kirakott pohárszék. A legkisebben is legalább ötven ezüstitál, karcsú serleg meg öblös kupák, vaskos poharak, fedeles kancsók, kenyérkosarak, kézmosóedények számlálatlanul.

A lakoma alatt egyik asztalnál latin, másikon olasz, a többinél magyar verseket mondtak udvari dalnokok, regösök, énekmondók. Olasz komédiások vaskos tréfákkal mulattatták az uraságokat. Budai Simon, akit Mátyás koronázott költővé, bámulatba ejtette csattanó ritmusú, dallamos zengésű verssoraival a mulatozókat.

Simon mester Kristóf követ előtt franciául, az itáliai lovagok előtt olaszul, Mátyásnak és Beatrixnek latinul, Báthory István, a Szapolyaiak és Kinizsi Pál előtt, akik más nyelven nem beszéltek, magyarul, azután kérkedő pajkos jókedvében görögül, németül, lengyelül és törökül rögtönzött vidám szerelmes és hősi énekeket.

Beatrix Bécsben néhány szép népdalt hallott, amelyben a röpke pásztoróra és a törbecsált, elhagyott szerelmes kisleány románca különösen meghatotta az ő szeszélyes, érzéki, ábrándozó képzeletét. Ilyent kívánt a pergő nyelvű Simon poétától. Simon belekapott a lantjába és énekelt:

„Alszol-e még, szerelmesem?
Ha alszol, csókkal keltelek én,
Hajnalt köszönt szerelmesen
Madárka is bokor tövén.”

„Ajtómon ne kopogj,
Cipőddel ne ropogj,
Szobámba úgysem engedlek én.
Koszorúm nem adom,
Szemed kikaparom,
Kezed ha fátyolt vonna fölém.”

De ó, hiába jajveszékel,
A testét csók borítja,
A koszorúját tépi kéjjel
És elrabolja ifja.

„Megcsaltak csókjaid...
Koszorúm letépem...
Ne menj el, ne hagyj itt,
Kardod közt elégttem.”

De lóra pattan a vitéz,
Mosolyogva hátranéz:
„Tövis nélkül nincsen virág.”
Ilyen ám a világ...

Beatrix enyhén mosolygott, az idegen urak értetlenül hallgattak a német vers alatt. Zsófi a nyakáig elpirult, és szégyenkezve elfordította arcát vőlegénye elől. A királyné észrevette:

- Megértetted, kislány? - kérdezte gúnyos, enyelgő, csintalan mosollyal.

Zsófi lesütötte a szemeit.

- Szereted a vőlegényedet? - kérdezte tőle kötekedve és láthatóan gyönyörködve a zavarában.

Miklós is elpirult.

A királyné erősen megnézte a fiatal főúr klasszikus, férfias, most egy kicsit izgatott arcát, széles, erős, érzéki száját, belemélyítette tekintetét annak fátyolos szemébe, és hozzá intézve szavait, látszólag anyáskodó, de valójában vallomásszerű kacérsággal hozzátette:

- Nem csodálom, büszke lehetsz a vőlegényedre.

Aztán fölemelkedett, és a vendégek a királyi pár nyomán kivonultak a vár nyugati oldalán levő teraszos függőkertekbe.

Kisfaludy György haragosan kelt fel asztalától, ahol Bánffy Miklóssal, Báthoryval és Kinizsi Pállal derekasan ivogatott.

- Nem lehet itt maradni? - kérdezte mogorván az egyik ételfogótól.

- Ófelségeik a kertbe vonulnak - jelentette sértő, túlságos alázatossággal az udvari cseléd. - Méltóságok követik a felséget és madonna Beatricét.

- Ördög bújjék a komisz talján lelkedbe - krákogott a mérges, kövér, vörös képű várkapitány -, egy szót sem értek az ugatásodból.

- Maradjunk! - szólt hetyke göggel Báthory, és vadul forgatta szemeit, mintha keresné, hogy ki meri neki ezt megtiltani.

- Hazamegyek - harsogta Kisfaludy -, elég volt a maskarából!

- Igyunk! - szólt közbe Kinizsi, kissé már mámorosan.

- Hazaviszem a családot, elég volt, unom az egész komédiát. Haragszom.

- Kire?

- Mindenkire. Legfőképpen a királyra. Hallom, hogy milyen bolond törvényeket hozatott megint. Hogy engem fölakaszthassanak, ha rossz kedvemben úgy föbe kólintok egy gézengúz parasztot, hogy kiköpi a lelkét... no de hallottak már ilyet? Hogy én ne mehessek el fegyveresen az országbíró vagy a perszonális vagy az alispán úri széke elé! Hát mi vagyok én? Jöttment csavargó, tintás ujjú diák, kutyapeccér cigány, patikaboltos görög vagy hegyes szakállú zsidó?

Hiába kérlelték, felszedte kardját, mentéjét, süvegét, összekereste háznépét, és kicsörtetett velük a palotából.

Zsófi örült is meg fájt is a szíve, hogy itt hagyják a mulatságot. Lelke majdnem összeroskadt a reá figyelő szemek, a feléje célzó megjegyzések, a sikamlós tréfák és az önkéntelen feltűnés súlya alatt. De mégis vágyott volna megnézni a kerti ünnepséget, és közelében maradni vőlegényének. Az anya azonban örült, hogy megszöktethette drága, féltett kis csibéjét az éjszakai dáridó forró, buja, habzó hullámai elől.

Miklós magára maradt, és odasodródott a királyi környezet közepébe.

A csonka torony mellett tódult ki a vendégsereg. A kert fáklyákkal volt tündéri pompával kivilágítva. A közepén kísérteties fényben ragyogott a kör alakú márvány nyaraló; carrarai oszlopaival, ezüst zsindeyes tetőzetével, égetett majolikával burkolt kupolájával görög templom rejtelmes, áhítatos hatását keltette a szemlélőben.

Neki a Róma mellett levő Monte Celio jutott az eszébe, s a kör alakú bazilika, amelyet még pogány építész emelt a nyájas Faunus isten dicsőségére, s amelyen most a San Stefano in Rotondo egyháza áll.

- Ugye olyan, mint a magyar pálosok temploma? - fordult a mellette levő Fodor apát felé, aki néhány hónapot a római romok között töltött, Vergiliust és Cicerót olvasgatva az alkonyati illatos hűvösségben.

- Mintha csak látnám a hatalmas kupolát, a márvány burkolatuktól megfosztott csodálatos oszlopokat s a főoltár előtt ragyogó kőlapon a derék Lászlai Jánosnak, a Szent Péter-templom magyar gyóntatójának sírlapját.

- Vándor, ha látod, hogy az, aki a fagyos Dunánál született, most római sírban pihen, ne csodálkozzál: Róma mindnyájunknak édesanyja - emlékeztette barátját a sírlap feliratára. Mind a ketten elérzékenyedtek.

A királyné belépett a mozaikkal kirakott előcsarnokba; olyan faragott, domborműves kapu zárta el az előteret a villa belsejétől, mint a római császárok diadalkapuja. Beatrix magas, trónhoz hasonló márványszéken foglalt helyet, s az érc kandeláberok fényében, a porfíroszlopok alatt, domborművek, bronz- és márványfigurák között a szőnyegekkel leterített lépcsőn nyugtatva keresztbe vetett lábát, olyan volt, mint egy mitológiai istenasszony.

- Mint maga Pallasz Athéné - súgta Fodor az ifjú Csáky fülébe.

- Mint Héra, az istenek örökifjú anyja - javította ki Galeotti ragyogó szemmel, nedves, nyitott ajkát nyalogatva.

- Mint maga Aphrodité - lelkendezett Valentini Caesar, a ferrarai követ.

- Mind a három istennő egy személyben - fakadt föl Giustignan lelkéből az áhítatos csodálat. - És te vagy Párisz, Priamosz és Hekaté fia, és ott állasz az Ída hegyén, és nem kell választanod. Nézd, hogy néz rád a háromlelkű, egyarcú, gyönyörű istennő: az ég és föld hatalmas királynője, a harcok bátor és lángeszű génusza és a szerelem halhatatlan szelleme: madonna diva Beatrice...

Beatrix magához intette az ifjút.

- Messerét elhagyta a menyasszonya? Korán kezdi a hűtlenséget - mosolygott bizalmas, közvetlen, lebilincselő asszonyisággal. - Haj, haj, igaza van Vergiliusnak: a női nem örökké változó és ingatag.

A kert tekervényes útjain fel és alá hullámozott a társaság, amelyet tarka virágú rétek, rózsaligetek és ibolyaágyak, halastavak, lombos fasorok, bokrok közé rejtett barlangok, fákból és cserjékből font útvesztők vártak az est szelíd, holdvilágos fényében. Itt a fáklyák lobogó lángjai hamar kialudtak; Galeotti Marzio, az est főrendezője, ilyen olaszos tapintattal gondoskodott a jótékony és gyengéd, titoktartó félhomályról, amelyet csak az éj szelíd királynője, a Hold enyhített bágyadt, ezüstös ragyogásával.

A királyné benne maradt a görög templom csarnokában, mert félt a hűvös éjszakában való meghűléstől.

- Miért nem láttalak eddig, Messere? - kérdezte latinul, hogy a felszolgálók és udvarhölgyek meg ne értsék sottogását.

Miklós megszokta az olasz asszonyok kacérságát, de a királynő egyénisége elbűvölte. Feje zúgott, és merően nézte a szőke szépségében vakító jelenséget. Ő a magas, karcsú, szinte áttetsző bőrű, bús és álmodozó szépséget szerette. A királynő teste puha, párnás, ruganyos és telt volt; az arca nevetős, egészségtől duzzadó, gyermekesen kerek. De piros szája és átható, őszinte, rajongó tekintetű, buja és kínálkozó szeme elszédítette a fiatal főúr agyát.

- Most jöttem haza Firenzéből.

- Nagyon siettél eljegyezni magad.

- A király öfelsége parancsolta.

- És szeretted a menyasszonyodat?

- Igen - válaszolta az ifjú hidegen és halkán.

- De úgy értem - faggatta a királyné aggodalmas arccal -, úgy értem, hogy szerelmes vagy belé?

Miklós egy ideig nem tudta, hogy mit feleljen. Ebben a percben úgy érezte, hogy nem. A királyné oly ragyogó, olyan kínálkozó és olyan kíváncsú volt, hogy nem tudta maga elé képzelni Zsófia gyermekangyalarcát. Érezte, hogy itt most nem arról van szó, amit ő a kis menyasszonya iránt érez.

Némasága a királynét is megdöbbenetett. Látszott rajta, hogy egy percig önmagával viaskodik: folytassa-e ezt az intim kérdezősködést?

A kerti bokrok mögé rejtett zenekarok túlvilági muzsikája csendült fel ebben a pillanatban. A zene láthatatlan angyalok ezüstös énekét kísérte. Olasz mesterek szikra- és csillagesőt bocsátottak a hegyoldalra. A domb legmagasabb pontján nagy tűzgolyók gyúltak ki, s fényükben groteszk állatok, párdúc-, oroszlán-, tigrisbőrbe bújt emberek által vont Bakkhosz-szekér jelent meg a vidám boristen szobrával, eleven, félmeztelen nimfák és bakkhánsnők társágában. Az illumináció csak pillanatokig tartott, a vendégek az öröm és bámulat kiáltásában törtek ki, s aztán újra besötétült a liget, és szórakozó, táncoló, kacagó hangok zivajja töltötte be az enyhe júniusi levegőt.

Beatrix elszánta magát.

- Úgy értem, messere, hogy vágyakozol-e reá, a csókjára, a szerelmére, az ölelő karjára, a tapadó testére?

- Hiszen ő még gyermek! - védekezett Miklós.

- De te erős, szép és ifjú dalia vagy... Te senkire sem vágyakozol?...

Miklós arca vérvörös lett, és szeretett volna elszaladni, be a bokrok közé, a táncolók fergetegébe vagy egy magányos, csöndes, hűvös liget sűrűjébe, hogy lehűtse izzó gerjedelmét. Ránézett a királynéra:

- Ember vagyok és férfi és fiatal, felséges madonna, és Itáliából jövök, a szerelem hazájából.

- És udvarhölgyeim közül még egyiken sem akadt meg a tekinteted?

- Nem néztem meg őket... Nem láttam meg őket.

- Láttad donna Antonettát? A legszebb nő a világon.

- Nem láttam meg őt sem.
- Miért mondod, hogy nem láttál meg senkit?
- Mert a királyi nap mellett nem látja az ember a csillagokat - felelte merészen az ifjú.
- Donna Antonetta a nap...
- Ó, nem, felséges madonna...
- Hát?

Miklós leborult a királyné előtt, és megcsókolta a kezét. Egy lélek sem volt körülöttük. Mindenki elsompolygott mellőlük, ahogy észrevették a királyné érdeklődését.

- A király! - szisszent fel ijedt és dühös mozdulattal Beatrix.

Miklós nem látott senkit.

- Én tízölnyire megérezem őt - magyarázta a királyné.

Néhány pillanat múlva odaért a király, követek és a magyar országnagyok társaságában.

- Leányom - szólt Beatrixhez -, nem hűl meg a nedves, szeles éjszakában? Nem fáj semmi, madonnám?
- Semmi, semmi - felelt angyali mosollyal a királyné. Aztán odasúgta Miklós fülébe:
- Csak a szívem.

A király leült egy márványpadra, és a budai hegyek sötétkék, éles, kemény körvonalait nézte. A hold ezüst fénytányérja magasan lógott az ég felhőfoslányain. A kert illata megtöltötte érzékeit, az elfogyasztott bor enyhe mánora kéjes zibbadásba altatta testét. Nézte a Nándor-hegyi, nyéki hegyeket, s eszébe jutott, hogy ott, a sötét, vastag homályban, az ősfák rengetegében, egy fehér márványvillában alszik most Borbála, az ő egyetlen, imádott fia édesanyja. Ott milyen csend és béke és nyugalom, itt milyen forró, zajló, sístergő élet! Felkelt, odaült Beatrix mellé. Csáky hódolatos tapintattal kisurrant az előcsarnokból.

- Beatrice, madonnám, kislányom... nem vagy beteg, Bice?

A királyné arcán átvillant egy titkos, kéjes, bűnös, képmutató terv.

- Beteg vagyok, Mátyás. A lábam alig vonszolom. Félek. Összetört öregasszony vagyok.
- Gyönyörű és fiatal vagy, Bice.
- De a csúz szagatásai megőrjítene.
- Az orvosok?
- Ostobaság. Gazemberek. Megkínóznak és megmérgeznek.
- Mit mond Galeotti, a csillagász?
- Csak a mennybeliek irgalmában találom meg az orvosságot.
- Fogadalom?
- Nem.
- Templomépítés?
- Nem. Zarándokút. Pécsre. Hajón. Szabad?

Mátyás megsimogatta Beatrix hamvas, fehér, gyermekesen bájos arcocskáját.

- Neked minden szabad, szívem!

Beatrix hálásan mosolygott, és megcsókolta ura fehér, izmos, nagy kezét.

Mátyás újra vendégei közé vegyült. Beatrix egy ideig némán keresgélte kitágult, nagy, örvendező szemével körös-körül, aztán egy apródra rászólt, hogy hívja oda a fiatal Csákyt.

- Miért szaladtál el tőlem, domine magister?

- Őfelsége...

- Igen... te titkolódzol őfelsége előtt? - kérdezte gonosz, gúnyos, bátorító és kacér mosolygással.

Csáky nem felelt. Beatrix közel hajolt hozzá, mereven a szemébe nézett, s izgatott, szinte szenvedőn buja arca megrándult, ahogy belesusogta az ifjú szájába:

- Tetszem neked, Miklós?

Csákyt elkapta a férfiindulat, szeretne volna megragadni a királyné vállát, magához rántani, és vad, erős, dühös csókkal ostromolni. A királyné lihegett.

- A napokban indulok Pécsre. Hajón. Te is eljössz velem.

Csáky meghökkent. Iszonyú lelkiismeret-furdalás nyilallt át a szívére. Eszébe jutott Zsófia, akit a Balaton melléki Zamárdiba kell elkísérnie. Ott tartják a lakodalmat.

- A menyasszonyom... - hebegte tétován.

- Szégyelld magad, gyerek!

Beatrix ibolyakék szeme most oly hidegen, szürkén, fényesen ragyogott, mint a frissen vágott ólom.

- Bocsásson meg, diva! - könyörgött az ifjú. - Természetesen megyek. Csak nem tudom, hogyan rendezzem el...

- Majd én kisegítelek. Főkamrásommá és vértescsapatom kapitányává nevezlek ki, és egyszerűen megparancsolom, hogy zarándokutamra elkísérj. Te engedelmességed, és az esküvődet elhalasztod. Első a királyné.

- Első a szerelem - jelentette ki sötét, végzetes, zivataros fenséggel az ifjú.

- Kit szeretsz? - incselkedett Beatrix.

- Felségedet! - vallotta csaknem zordonan a fiatal főúr, aki e pillanatban érezte, hogy szívére hengeredik egy roppant kő, amely agyonnyomta minden derűs férji és apai ábrándját. Hogy kiröpült egy nyílvevő, amelyet nem lehet többé elkapni és visszafordítani. Hogy megindult egy hógörgeteg, amely eltemette a kis Zsófiát, a házasságát, s talán saját magát is... mindörökre.

A királyné két keze közé fogta az ifjú száját, odahúzta a magáéhoz; lesütötte szemét és kéjjel figyelte, hogy szíve úgy dobog, mint első szerelmében, ezelőtt kilenc-tíz esztendővel a Castello Nuovónak a sorrentói ibolyás partokra néző erkélyfülkéjében. És kimondhatatlan boldog volt visszatérő gyönyörű ifjúsága érzetében.

- Most, végre, igazán szeretek! - ujjongott magában mámoros örömeiben.

- Most először szeretek - gondolta Miklós, és halálosan elszomorodott, úgy sajnálta a szegény kis Zsófiát.

- Felbontom az eljegyzésemet - jelentette ki dacos elszántsággal.

Beatrix mosolygott. Örült a nagy, romboló, dicsőséges szerelemnek, amelyet felkeltett, és tetszett neki a lovag fiatalos heve.

- Arra még ráérünk - csitította anyáskodva. - Talán nem is lesz rá szükség.

Miklós szíve megfájdult.

Előbb még ordítani szeretett volna a hódítás gyönyörűségében s az eljövendő mámorok előérzetében, de a királyné cinikus szavai hirtelen eszébe juttatták Giustignan istentelen beszédét Beatrix leánykoráról. Olyan ütést érzett a szíven, mintha kopját döftek volna a közepébe.

- Don Ramiro... Christophoro... Sorrento, a Campagne Felice buja ligetei... Il Panormita Hermaphroditusa, a kivágott mellesek, rövid szoknyák... a langyos nápolyi éjszaka... és az a gyaloghintó, amely a pesti ispotályosok palotájából a szarvasvadászat után éjszakának idején kisurrant... szentséges isten, ki ez a gyönyörű nápolyi démon?... micsoda apokaliptikus titok ő... bíborban és aranyban és bűnben és kéjben?

Felnézett a királynéra, és a szíve úgy dobogott, mint egy megrémült gyermeké.

Titok... titok... - ezt verte a szíve rohamos, gyilkos, megvadult dobogásban.

VI

Mátyás nagyon szerette Pestet. Gyakran átlovagolt a hajóhídon, hogy szemmel kísérje a már csaknem teljesen elkészült várfalakat és Pest védőműveit. A munkálatokat a firenzei Chimenti di Leonardo Camicia vezette, aki mellett több olasz és magyar építőmester serénykedett. Camicia magyarázta az erődítményeket.

- A töltés csupa erős, faragott sziklatömb. A tornyokban téglák is vannak, de a lövések, párkányok, mellvédek márványkeménységű homokkőből épültek. A Duna vize fél nap alatt betölti az árkot.

A király az ágyúk elhelyezése felől érdeklődött.

- Van-e elég tér a falak előtt, amelyen az ellenség fedezetlen prédája lesz a várvédők fegyvereinek?

Az építész megmutatta a kopár, széles földszalagot.

- Hol van az Akropolisz? - kérdezte Galeotti fontoskodva. A humanista - olasz mintákra gondolva - az erődítések központját kereste: a legmagasabb helyet, a legvégső menedéket, a védelem legbenső magvát.

Az építész finoman mosolygott:

- Ez Budán van, őfelsége várában. Pestet nem innen, hanem Budáról kell védelmezni.

- Ehhez nagyon messze hordó ágyúk szükségesek - vélte Galeotti.

- Már készen állanak Besztercebányán - szólalt meg a király büszkén és mosolyogva. Aztán figyelmesen vizsgálta a Hatvani kapu silány architektúráját.

- Ezt át fogod építeni, Camicia - fordult az építész felé. - Nem szeretem ezeket a támasztópilléreket. Félkör alakú, egyszerű szerkezetű, római diadalívhez hasonló legyen; két szép szobrot állíts a kapu oszlopzata elé. Itt művészi érzékű, gazdag és művelt polgárok laknak, akik a béke napjaiban is gyönyörködni akarnak városukban.

Az olaszok lelkesen néztek a királyra. Szapolyai Imre bosszankodva dörögött.

A város apraja-nagyja ott volt a várfalak körül. Büszkén és izgatottan lesték a király minden mozdulatát. A király észrevette a tömeg élén hajlongó tanácsot, és magához intette Váczy Gált, a bírót.

Váczy Gál öreg, magas, száraz ember volt; a hajósok nagyja, roppant gazdag és gögös; két háza volt Pesten, az egyiket a pécsi püspök bérelte, a másikban maga lakott a családjával. Ökre, birkája, lova temérdek; Béccsel és Csehországgal kereskedett velük. Az ő céhére volt bízva a Hatvani kapu őrizete, ennél fogva úgy néztek rá, mint az egész polgári őrség legfőbb parancsnokára.

A bíró levette süvegét. Köréje gyűlt a tanács: Magnus András, Székely László, Kelenföldi Pál, Fekete Albert, Petres Bálint, Taksony Jakab, Megyery Bálint, Seress Máté, Szegedy Pál, Béke Jakab és Kőmives István.

A király szokása szerint köszöntötte őket:

- Jó reggelt, polgárok!

A tanácsurak alázatosan hajlongtak az uralkodó előtt. Mátyás nem engedte meg, hogy beszéljenek:

- Lássátok, hogy milyen erős védőbástyával vettem körül a várost. Pest az ország második városa; előbbrevaló Székesfehérvárnál, Pozsonynál és Pécsnél. Azt akarom, hogy büszkék legyetek rá, és magatok is csinosítsátok. Emlékezzetek, hogy mi volt ez a Pest még harminc évvel előbb. Faházak, vályogépületek, trágyadomb, marhalegelő, szennyes nádas, ingoványos falu. Pusztá homok és kavics. Nem termett a környéken más, mint dinnye és hitvány apró retek. Vadlibáknak és gémeknek való békanyálas tó volt ott, ni, ahol most az én halastavam, vadaskertem és nyaraló villám tornya kandikál ki a liliumok és tulipánok közül. A mezőkön mákvirág virít, és a homokos talajon gyümölcsöskertek és szőlők zöld lombja mosolyog. A tó tiszta, és este ugye vidáman sétálgattok a partjain, s a holdvilágnál örültök a fülemile hangjának! Mi?

A tanácsurak kényszeredetten mosolyogtak. Szerettek volna beszélni a nagy adókról, a kényszerű ajándékokról, amelyek királynak, királynénak, udvari főembereknek, jegyzőknek, papoknak, szolgálattevő tiszteknek, sőt még az ajtónállóknak is kijártak, el akartak panaszkodni a budaiak árumegállításairól, a szerzetesrendek kegyetlen vám- és tizedpereiről, a hadjáratok költségeiről, a céhek, plébánosok és ispotályosok kapzsiságáról, a környékbeli nemesek hatalmaskodásáról, de nem mertek szólni, és várták a király parancsolatját. Mátyás végigjáratta rajtuk tekintetét s aztán folytatta:

- Látjátok, milyen szép lett ez a Pest, és fennen dicsekedtek az idegeneknek, hogy ez a legmagyarabb város. Én pedig úgy látom, hogy a polgárok nem követik példámat a város szépítésében. Sok az elpusztult és dűledező viskó, omlatag régi ház, és a város közepét idomtalan fabódék rútitják. Ez nagy szégyenetek nektek, polgárok, és nekem is pirulnom kell, ha idegen országbeli fejedelmek vagy követek látják. Ezért elrendelem, hogy mindenki, összesen és egyenkint, akármilyen állásban vagy állapotban van, akinek Pesten háza van, de omladozik vagy elpusztult, annak felépítését egy esztendőn belül okvetlen kezdje meg.

A tanácsurak ajkán megfagyott az alázatos mosoly. Váczy Gál arra gondolt, hogy az ő házat is csak az imádság tartja, és neki is van otromba fabódéja a Piac téren. Vére az arcába szökkent, a gögje felágaskodott.

- Felséges úr! - kezdte recsegő, öreges hangján - honnan vesszük a pénzt a régi házak kijavítására?

- A ládafiából - válaszolta nevetve a király.

- Üres - felelt éppen olyan röviden a bíró.

- Akkor kölcsönt vesztek.

- A zsidótól?

- A zsidótól, ha másnál nem találtok.

- Kamatra?

- Arra: hogyha nem megy másképp.

A tanácsurak halkan morogtak. A bíró dűhe tetőpontra hágott:

- És mi lesz, ha kölcsönt nem kapunk, magunknak nincs pénzünk, és a házainkat nem tudjuk rendbe hozni?

Mátyás még mindig mosolygott:

- Akkor egy év múltán elveszem a házatokat, és annak adományozom, aki hajlandó lesz kijavítani.

A tanácsurakban elhűlt a vér. A bíró egy ideig levegő után kapkodott, és szálfanagy termete meg-rázkódott a felindulástól. A torka kiszáradt, és csak úgy recsegett-ropogott fogai között a beszéd:

- Felséges úr! Mink életünket bármely pillanatban a király úr lábai elé vetjük. Megyünk török és német ellen, s fiainkat meg sem siratjuk, ha felségednek úgy tetszik, hogy hadba parancsolja őket. De városunk kiváltságait és a polgárok szabadságát megvédelmezzük.

- Én pedig - szakította félbe az öreg hajóst Mátyás - megkövetelem, hogy ezt a parancsot elsősorban magatok teljesítsétek, aztán pedig a polgárokkal is megtartassátok.

- Ezt az utóbbit nem vállalhatjuk. Ebben a polgárok nekünk nem engedelmeskednek.

- Akkor elcsaplak benneteket! - csattant fel a király.

A tanácsurak sápadtan nézték a haragvó Mátyást. Hozzászoktak már az erőszakosságaihoz, és szerették őt, mint féktelen és zsarnoki apját szereti a gyermek. De most szívük mélyéig elkeseredtek.

A bíró dölyfös daccal válaszolt:

- Minket egy esztendőre választanak, felség. És még nyolc hónap van hátra az esztendőnkből.

Mátyás hangja úgy dördült a fülükbe, mint az ágyúlövés:

- Az esztendő akkor telik le, amikor én akarom! Gyávák vagytok, gyengék és engedetlenek. Az esztendő letelt, takarodjatok. Majd beszélek a polgárokkal.

A király megnyomta lova oldalbordáit, és elrúgatatott a kövé meredt tanácsurak elől. A nép halkán morgott.

Másnap a városháza falán nagy, fehér pergamen lapot pillantottak meg az ébredő polgárok. A lapon ökölnyi betűkkel néhány sor hirdette a király parancsolatát. A városi örök alig tudták távol tartani az izgatott, kíváncsi tömeget. Váczy Gál bíró előrefurakodott a csődületben, hogy saját szemével lássa a király hirdetését. Olvasni nem tudott, a mellette álló Literatus István városi jegyző betűzte a feliratot: „Mathias Dei Gratia Hungarorum Rex. Bonum mane Cives! Ad regem omnes si non veniatis, capita perditis. Budae, Rex.”

- Mit jelent ez, István?

A jegyző szomorúan csóválta a fejét. Aztán remegő ajka megvonaglott, franciás kabadionja ujjával megtörölte verejtékező homlokát, és dadogva magyarázta:

- A király őfelsége elcsapta a tanácsot, és az egész polgárságot meghívja gyűlésre.

- Az van a hirdetésben? Fordítsd nekem szó szerint.

A jegyző fohászkodott egyet, és fordítani kezdte:

- Jó reggelt, polgárok! Ha valamennyien meg nem jelentek nálam, leüttetem a fejetekeket. A király.

A bíró szeme vérbe borult, és keserveset kurjantva cifrát káromkodott, hogy az egész piac meghallotta.

- Jó éjszakát, polgárok! - nyögte végül siralmas gúnyolódással. - Én ugyan egy lyukas fertőt sem adok a koponyámért.

- Nem megy kegyelmed a várba?

- Élve nem - dörgött az öreg polgár hangja, s akik hallgatták, megcsóválták a fejüket.

- Az öreg Váczy megtartja a szavát - suttogták részvétellel és félelemmel.

VII

Assisi Szent Ferenc szerzetesei, a minorita barátok, otthon voltak Budán is, Boldogasszony szigetén is meg Pesten is, ahol a Szent Péter-egyház és szerzetház volt a tulajdonuk. A zárda a bekerített városnak majdnem a közepén feküdt, a legszélesebb utca mentén, amelyet a templomról Szent Péter utcájának neveztek, és a várost közepén szelte ketté a keleti Egri kaputól a Gellértheggyel szemben levő Duna-parti halpiacig.

A Ferenciek temploma zsúfolva volt ájtatoskodókkal. A szentély körül az országgyűlésre idetódult főnemesség tagjai szorongtak. Itt lehetett látni a Perényiek, Szentgyörgyi grófok, Garák, Bánffyak, Csákyak és Báthoryak családját, akik egyébként szüntelen megújuló viszálykodásban állottak egymással. Itt vegyült közéjük az új nemesség: a Szapolyai, Dengelegi Pongrácz, Laki-Thuz, Kinizsi, Geréb famíliák harcos, udvari és országos méltóságot viselő tagjai. A templom áhítata, az Isten mindenek felett való szentsége, a barátok alázatos emberszeretete kibékítette őket az oltár enyhe árnyékában. A hajót Váczy Gál bíró vezetésével a tanács tagjai, az ájtatos iparos társaságok, a céhek és polgárok töltötték meg. Egyszerű ruhájuk éppen olyan gögös és zárkózott szívet takart, mint a nemesek virágos selyemkelméből készült, bő ujjú, rövid, combig érő mentéje vagy rövid felöltője, amelyen lehajtott, széles, négyszögletes gallér, felvágott és alácsüngő ujjak, vékony hermelin vagy cobolycsík jelezte a legújabb divatot és a főurak ízlését.

A hívők a júniusi meleg ellenére nehéz ködmönben, szoros nadrágban, nagy súlyú magyar csizmában jöttek az istenházába. Vasárnap volt; az egész város csendes és kihalt. A boltok gondosan lezárva, az ablakok lefüggönyözve, vakon, némán, titokzatosan. A város lakói, miután kitombolták magukat a királyi pár hazaérkezésén, az országgyűlésre összecsdült nagyurak zajos, hivalkodó, pazar életéből gondosan learatni iparkodtak a maguk termését: eladták nekik áruikat, megvarrták nekik ruháikat, kijavították fegyvereiket, ékszerüket, kocsi-jukat, szerszámaikat, leapasztották finom magyar, német és olasz aranyakkal bélelt erszényüket, s most, hogy megszédtek magukat, kezdték unni az idegenek zajos mulatságait, a csatlósok, lovászok, fegyvernökök, kocsisok hetyke hánykolódásait, féltették asszonyaik és leányaik erkölcsét, házuk békességét és városuk megszokott, halk és lassú ütemű polgári rendjét. Szívesen és meggyőződéssel hallgatták tehát a jámbor minoriták prédikációit, s ma már kora hajnalban odatódultak a Szent Péter-egyházba, hogy a híres Temesvári Pelbárt szentbeszédét meghallgassák.

Pelbárt atya a szerzet budai házában tanította a hittudományt. A két városban mindenki ismerte az ötvenes években járó, domború homlokú, szorosan összefogott ajkú, széles, vaskos, előrenyúló állával és húsos orrával összetéveszthetetlen, hatalmas termetű papot, akinek úgy zengett a hangja, mint a Boldogasszony-templom orgonája, de suttogni, könyörögni, himnuszt énekelni és szomorú szíveket megvigasztalni is úgy tudott, mint a szentek égi hegedűje. Ahol utcán, tereken, templomok hajóján végigment, leborult előtte a nép, és barna csuhájának szélét vagy fehér kötélcingulumának bojtját csókolgatta. Tudták, hogy ez a szerzetes, aki a Boldogasszony tiszteletére mézédés magyar és latin verseket írogat, aki kemény vitairatokat ír az egyház ellenségei ellen, böjtben és imában sem tudta megsanyargatni öserős, hatalmas testét, aki Szent Katalin legendáját szebb rímekbe szedte, mint a királyi udvar leghíresebb regőse, ez az ő emberük, a kicsinyeké, a hasznos, munkás, szerény polgároké, a magyaroké, a tisztáké, egyszerűeké, erkölcsöseké s vele van az igazság és az Úristen.

Megkínálták püspökséggel, ranggal, pénzzel, hatalommal. Visszautasította. Megfenyegették, elüldözték. Nem ijedt meg, visszajött. Az idegen lovagok, bankárok, kereskedők, olaszok,

németek, csehek, lengyelek gyűlöltek vagy megvetették. Pelbárt végigvágott rajtuk a bátor szó, az igazmondás és a szent megbotránkozás ostorával. De szerette a gyermekeket, az árvákat, özvegyeket és az ügyefogyottakat. Ha végigjárt a városon, egész testőrség kísérte, a vénasszonyok imádkoztak érte, a suhancok meglapultak előtte, a bűnösök az ő kezébe tették le bánatukat, s gyönyörűséggel vették tőle a legkeményebb penitenciát.

Most már hajnaltól lesik az alakját, kezének áldását, szavainak erős, tiszta zengését, igazságának bátorító és vigasztaló erejét.

A főurak azért jöttek el, mert azt hallották, hogy az udvart, a királynét, sőt magát a királyt sem kíméli beszédeiben. A régi családok ivadékai, akik féltékenyek voltak a király népszerűségére és mindenható hatalmára, sóvárogtak az után, hogy egy vakmerő ember megtámadja őt azokért a bűnökért, amelyekben ők, a vidéki kiskirályok százszor vétkesebbek voltak királyuknál. Mátyás új kedvencei pedig eljöttek, hogy beárulják a barátot, és meglessék az oligarchák arcán a helyeslés és öröm kifejezését.

Sokáig kellett várakozniuk.

Amíg Pelbárt leballagott a budai Vízi kapu mellett levő kolostorból, s lejutott a Gellérthegy alján lévő kikötőig, már magasra hágott a nap a tiszta, fellegtelen júniusi égboltozaton. Itt a kikötőben, amely körül néma boltok, néptelen, csendes kirakodóhelyek, üres korcsmák ünnepelték a vasárnapot, csónakba ült, amely megindult fölfelé az ár ellenében. A hajósok áhítatosan és szent félelemmel szállították át a szerzetest, aki nyájasan biztatta őket nehéz munkájukban. Jó darabot ment így a csónak fölfelé a szakadékos, kavicsos, fővényes, zátonyos, vízi-városi partok mentén, majd a mészárosok és hentesek utcájánál ellökték a parttól. A folyó árja azután lesodorta a pesti kikötőig, amely a Szent Péter utcája végén, a Hal térnél fogadta révbe a csónakot. Mire Pelbárt odaért a barátok templomába, a nap a delelő felé közeledett. Népe azonban türelmesen várta őt, s ahogy a szószéken megjelent erős, nagy, mégis szelíd és édes megnyugvást sugárzó alakja, a hívek megkönnyebbülten és boldogan felsóhajtottak.

A szerzetes leborult a szószék karfájára, kezére hajtotta fejét, és sokáig csendesen imádkozott. Ezalatt a templomban mindenki visszafojtotta lélegzetét, az oltárgyertyák sercegése a félelem és megrettenés némaságából kihallatszott. Egyszerre aztán felemelkedett, és a szentélyben szorongó főurakhoz fordult:

- ...És küldenek hozzá némelyeket a farizeusok és a Heródes-pártiak közül, hogy megfogják őt a beszédben, azok pedig odamenvén mondának neki: Mester, tudjuk, igaz vagy és nem gondolsz senkivel, mert nem tekintesz emberek személyére, hanem igazság szerint tanítod az Istennek útját. Szabad-e a császárnak adót fizetni, vagy nem? Fizessünk-e, vagy ne fizessünk?

Mindenki megértette az öldöklő célzást azokra, akik Pelbártot szerették volna Mátyás előtt beárulni. A főurak közül néhányan lesütötték szemüket, a barát pedig felemelte hangját:

- De én ismerem a ti képmutatástokat és azt mondom tinéktek: adjátok meg a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami az Istené.

Az emberek hátgerincén az elégtétel és öröm kéjes érzése vonaglott végig. A barát pedig folytatta:

- De mondjátok meg neki azt is, hogy én így beszéltem: semmivel sem gondolok, még az én életem sem drága nekem, csak hogy elvégezhessem az én küldetésemet, amelyet vettem az én Uramtól, Jézustól. És én megóvom ezt a népet idegenek beözönlésétől, pogányok erkölcstelen beszédeitől, kalmárok fosztogatásától, hamis próféták tanításától, arany- és elefántcsont, márvány- és bronzbálványok imádásától... és kikergetem a kufárokat az Úrnak szentséges hajlékából.

- Ez az olaszoknak szól - súgta Váczy Gál bíró ájúlodozó, kövér molnármester szomszédjának.

- És kiüzöm hajlékomból a bűbájosokat és kuruzslókat, a jövendőmondókat, a titkos szerek, írárok és jegyek készítőit, az ördögi tudományok papjait és kufárait. Megátkozom valamennyit, bármilyen közel lebzseljenek a trón zsámolyához. Akár kolduló barát, akár asztrológus, akár artium doktora, akár országcsavargó regös bitorolja Istennek kizárólagos tulajdonágait, átkozott legyen mindegyik, aki kincskereséssel, halottidézéssel, kézjóslassal, viasz- és ólomöntéssel, csontvetéssel és rostaforogatással ámitja embertársait.

A szentélyben álló Ilkusch Márton, a király főcsillagásza megérezte, hogy ezeket a szavakat egyenesen neki harsogja a szerzetes.

- Semmi közük a csillagoknak a földön rejlő kincsekhez, a házasságkötésekhez, jövendő emberi sorsok alakulásához, utazások és hadjáratok szerencséhez.

- A király pedig egy lépést sem tesz a csillagok megkérdezése nélkül - dörmögte Báthory István a fiatal Csáky fülébe.

- Mert ha valaki közületek tornyot akar építeni, nemde, először leülvén, kiszámítja a költséget, ha van-e azt mivel elvégeznie, nehogy minekutána fundamentumot vetett és elvégezni nem bírja, csúfolni kezdje őt mindenki, aki látja. Tegyenek így, a fejedelmek is! Ne a csillagok állása felől kíváncsiskodjanak, hanem leülvén, először tanácskozzanak, hogy tízezer emberrel rátámadhat-e arra, aki őellene húszezerrel jön.

A főurak egy része felszisszent, a vargák, tímárok, posztószövők, hajósok soraiban nagy izgés-mozgás támadt. Mindenki az osztrák háborúra gondolt, amely temérdek költséget és vért emésztett, és nem sokan látták célját és eredményét. A főurak egy része az ország erejét a török ellen szerette volna egyesíteni. Pelbárt is a pogányoktól féltette hazáját, azért mindenkinek a szívébe markolt, ahogy felkiáltott:

- Jaj annak, aki hiú dicsőségért, üres címekért, cifra városokért és fejedelmek megalázása kedvéért jobbra forgatja szemeit, és parádés viadalokban emészti erejét, amikor balról farkasok, hiénák, bölények éhes csordája acsarkodik.

Ez már sok - gondolták Mátyás hűséges emberei, az osztrák háborúban hírt, vagyont szerzett kapitányok és főemberek. De moccani sem mertek, mert a barátban az Isten jobb keze által védett próféta szentségét tisztelték.

Pelbárt atya tekintete végigvágott gazdag és hatalmas hallgatóin:

- És jaj nektek, gögös nagyurak, akik egyre-másra hozzátok a törvényeket, de csak pókhálónak szánjátok, amelyen a kisebb legyek fennakadnak, a nagyok pedig keresztülrontanak. Szent István hiába hagyta meg a magyaroknak, hogy senki mást ellenség módjára meg ne támadjanak, szomszédjukon perbehívás nélkül ne hatalmaskodjanak, az özvegyeket, árvákat senki ne háborgassa, az anyaszentegyházat ne pusztítsa és az egyházi férfiak iránt tisztelettel viseltessék.

- Aha! - riadt fel egy budai gazdag kereskedő, a kalocsai érsek szállítója -, ez Váradi Péterre szól, akit a király bebörtönöztetett.

- Ó, bárcsak eszükbe vennék ezeket a fejedelmek, és ne csúfolnák meg Jézus Krisztus szentegyházát csecsemő gyermekekkel, akiknek sípok és fakatonák helyett püspöksüveget és pásztorbotot, gazdag egyházi és országos javadalmakat adnak játékszerűl!

A király rokonai, a Gerébek, Thuzok és Pongráczok arcán végigrándult a szégyen és harag indulata.

A céhek és a polgárság alig értettek valamit a barát célzásaiból, de borzadállyal és megmámosodva nézték a nagyurak ijedezését és fészkelődését. Pelbárt most már érthetőbben kezdett prédikálni.

- Ami itt történik mostanában, az hasonlatos ama Babilonban történetekhez, ahová az Úr két angyalt küldött haragjában, hogy azok tartanának rettenetes utolsó ítéleteket. Ezek a mostani fejedelmek, nemesek, bárók és rektorok is mind lelketlenek, robotot, taxát csikarnak a szegényeken, szeretik az ajándékot, követelik a bírságot, az egyházi javakat elragadozzák, emellett kedveznek az idegeneknek, a gyáváknak és hitetleneknek, az utálatosaknak és gyilkosoknak, a paráznáknak és bűbajosoknak és minden hazugoknak. Nem törekednek a tisztességesen élés mesterségére, hanem kényelmes, kellemes, fényűző lakásra, illatos kertekre, prémes, aranyos, bársonyos öltözetekre. Krisztus pedig istállóban született, barlangok mélyén, sátor alatt, vagy vízen ringó csónakban hált és darócba öltözött. Dús jövedelmek után fut mindenki, holott Krisztusnak nem volt hol a fejét lehajtani. Vannak, akik ételben, italban dúslakodnak és drágaságokkal dölyfösködnek, és elefántcsontból készült ágyakon fetrengenek, holott Krisztus alig pihentette fáradt csontjait... Beteljesedett, amit Ezékiel próféta mond: a fejedelmek ragadozó farkasok lesznek közöttetek!

A polgárok sírtak gyönyörűségükben, hogy valaki ki meri kiáltani az ő szívük legtitkosabb szemrehányásait. A barát komor és rettenthetetlen arca lángolt a belső tűz lobogásától; égő szeme úgy villogott ki sötét, csontos, széles, piros arcából, mintha mindenkinek külön a szemébe tekintene. Mindenki úgy nézett rá, mint egy magánál nagyobb, erősebb, emberibb vagy Istenhez közelebb álló hatalmasságra.

A szerzetes rettenetes jövendölést vett János apostol jelenéseiből.

- ...És ennek okáért eljönnek a népre az ő csapásai. A halál, a gyász, az éhség, és tűzzel égettik meg, mert erős az Úr, az Isten! Jaj, jaj te nagy város, Babilon, te hatalmas város, mert egy órában eljön a te ítéleted!

Borzalom reszkettette meg a híveket, és Ilkusch Márton, a csillagász ájuldozott a rémülettől, bosszúságtól és szégyenkezéstől.

- És a veszedelem keletről jön és a tengerek partjai felől; és félholdas lobogók alatt jön tízezerrel és százezerrel a hittelen pogány, véres kard és ágyú és íjak és nyilak pusztítják el ezt a várost minden áruival és borával és gabonájával és barmaival, juhaival és lovaival együtt. És elragadják a kocsikat, a rabokat és az emberek lelkét.

- Isten irgalmazzon nekünk - kiáltott önfeledten egy öreg szőlősgazda.

- A törököt prófétálja.

- És minden hajósmester és a hajókon lévők, mind a sokaság és az evezők, valakik a folyamon vesztegelnek, látván a hadak nyomában viharzó lángot, a felpörkölt várak füstjét, az elrabolt emberek és asszonyok láncra vert sorát, mind, mind hamut hánynak fejükre és felkiáltanak: jaj, jaj, ez a nagy város, ahol meggazdagodott mindenki... hogy elpusztula azon egy órában!

A hívek közel voltak az ájuláshoz, hőség, koplalás, szorongó figyelem és megrettenés a leg-erősebbeket is majdnem leütötte lábukról; az asszonyok úgy lógtak egymás vállán, mint hervadt virágok, az öregek sírtak a meghatottságtól, a gyermekek az éhségtől és türelmetlenségtől. Pelbárt atya látta, hogy a lelkek megkínozva, véresen vonaglanak a szószék előtt, Isten irgalmasságát esengte le a bűnös emberiségre, megáldotta népét, elmondta a Miatyánkot és leszállt a szószék magasságából.

A templom előtt a város tanácsurai elállták a szerzetes útját. Elpanaszolták neki Mátyás legújabb rendeletét.

- Elcsapta a tanácsot és megparancsolta, hogy valamennyien jelenjünk meg nála, különben lecsapatja fejünket. Mit tegyünk?

Pelbárt atya egy pillanatig sem gondolkodott:

- Ő mondotta, a keresztre feszített Istenfia: adjátok meg Istennek, ami az Istené és a császárnak, ami a császáré. Jöjjetek velem, és kövessük az ő hívó parancsát.

A polgárok utána özönlöttek a szerzetesnek. Csak Váczy Gál hiányzott. Ő megállt a szentegyház előtt, és verejtékes homlokát törölgetve, halálra szántan nézett a polgárok után. Már a hajóhídnál voltak, amikor a királyi kancellária jegyzőjével, Thuróczy ítélőbíróval találkoztak.

A magas, ősz szakállú jegyző megállította a menetet:

- A király köszöni a fáradságtokat. Csak azt akarta látni, hogy vagyon-e bennetek engedelmeség. Menjetek haza isten hírével.

Az emberek összenéztek:

- Mi legyen ez, uram?

- A király üdvözetét küldi öreg Váczy Gálnak, Pest város bírójának, s azt üzeni általam: nekem is van, Váczy uramnak is van egy rozoga háza a Piac téren, nosza, kezdjünk hozzá mi ketten házaink megújításához. Váczy Gál és a király: mi ketten kezdjük legelőbb. És vetelkedjünk rajta: kié lesz hamarabb és szebb? Váczy Gál elfogadja a királyi alkut?

A pestiek feldobálták hegyes kun süvegüket a levegőbe. A tanácsurak sírtak örömben.

- Váczy Gálnak nem kell felmenni Budára, ez a dolog veleje - állapította meg egy zord, öreg, kemény nyakú magyar. De az ő szeme is aprókat pislantott, hogy a város felől elmúlt a királyi harag zivatarja.

Temesvári Pelbárt megáldotta a népet, és többször megismételte a Megfeszített tanítását:

- Az Istennek, ami az Istené, a császárnak, ami a császáré...

A kora délutáni órákban már jelentették Mátyásnak, hogy Pelbárt lázító beszédet mondott a Szent Péter-egyházban.

- Mit beszélt a barát? - kérdezte egykedvűen a király, aki könyvtártermében Ugoletti, Naldus és Galeotti társaságában fogadta a hírhozókat...

- Lázított felséged osztrák háborúja ellen és a törökkel ijesztgetett - tudatta egy ifjú Bánffy, a királyné kedvenc kapitánya.

- Babilonról beszélt, a nép elnyomatásáról, az idegenek uralmáról, a főurak hatalmaskodásáról, a király zsarnokságáról, a fényűzésről, nagy adókról...

Mátyás arcán derűs, gúnyos, de félelmes mosoly suhant végig.

- Menjetek békével. A barátot senki ne merje megbántani.

Mindenki kővé meredve, ijedt kérdésben megnyúlt arccal nézett a királyra. Mátyás nagyon komolyan, majdnem szomorúan felelt a néma, félénk, csodálkozó kérdésre:

- A barát mentett meg engem attól, hogy Váczy Gál urammal, a pesti bíróval szemben elveszítssem a csatát.
- Egy paraszttal szemben - hetykélkedett egy fiatal Németújvári gróf.
- Az igazsággal és a néppel szemben - javította ki a király, összeráncolva bozontos szemöldökét.
- De Babilonról beszélt... - hebegett a gróf zavarában.
- Abban is a barátnak van igaza - felelt Mátyás, és kilobbant egy haragos villám a messze néző, révedező, barna szeméből.

VIII

Temesvári Pelbárt prédikációja az udvar egy részénél titkos örömet, a másikon módfelel való felháborodást keltett. Az olaszok a királynőnél kerestek védelmet és elégtételt. Mátyás hívei megbotránkoztak azon, hogy meg merték támadni a királyt.

Galeotti arca lángvörös lett az őszinte méltatlankodástól, ahogy a kancelláriában elmondták neki a barát prédikációját.

- Én bejártam Olaszország minden városát, ismerem a királyok és főurak udvarát, voltam Párizsban, Londonban, Bécsben és a német birodalom majd minden nagy városában; kívülről tudom a nagyurak és fejedelmi asszonyok botrányainak egész krónikáját, de állítom, hogy nincsen olyan erkölcsös, szemérmes és tiszta király, mint Mathias Corvinus, és az erkölcsök sehol nem állanak olyan erős lábon, mint a ti hazátokban, signori.

Thuróczy lehorgasztotta fejét, és beledörmögte rövidre vágott szakállába:

- A te mértékeddel mérve...

A perszonális kiivott egy kupa bort, és Bakócz püspökhöz fordult:

- Atyaságod hallgat?

- Én nem ismerem az emberek erkölceit, engem az országok, népek, hadseregek és a diplomácia erkölcei érdekelnek. A többi apró tréfa, könnyelmű játék, unatkozó némberek időtöltése. Nincs benne sok veszedelem. De a királyok hazugságai, a hadvezérek árulásai, a seregek gyávasága, a nép elégedetlensége és nyomora: ez komoly dolog. Ez már erkölcs.

- Csakhogy a történelem erkölce olyan, mint az egyes embereké - szólt közbe Thuróczy, aki most fogott bele a magyarok krónikájába.

- Van benne valami - segített neki Galeotti. - Nem veszitek-e észre, signori, hogy Mátyás udvarából hiányzik valami, ami minden császári udvartartáshoz úgy hozzátartozik, mint a korona, a kard és az udvari bolond csörgősapkája?

- És az? - kérdezte a perszonális.

- Az a hivatalos királyi szerető.

- Ez igaz - bólingattak valamennyien, de egyszerre eszébe is jutott mindegyiküknek, hogy ezt a hiányt a magyar udvarban a királyné iparkodik kipótolni. Ha Beatrix merné! - gondolta Bakócz égő fájdalommal... de nem merte kimondani.

- Itt a főurak és polgárok egyképpen büszkéek az ő házaseletük tiszta méltóságára, itt nem tekintik üzletnek, családi emelkedés eszközének, anyagi gondok megváltójának az asszonyt, mint Britanniában, Franciaországban és az én hazám városaiban.

- Ez a magyarok dicsősége - dörmögött Thuróczy alig hallhatóan.

- Amikor XI. Lajos mellett voltam Párizsban - folytatta Galeotti -, az udvarhölgyek úgy éltek a király körül, mint a török császár háremében. Lille városa kitüntetésnek vette, mikor az öreg, véreskezű zsarnok már a bányászat kezdetén legkegyelmesebben kiválasztotta szeretőjének a polgármester leányát, mademoiselle Gigounét. Dijonból díszküldöttség hozta fel Huguette Jacqueline-t, a selyemfestőcéh nagymesterének tizenöt éves unokáját.

- Utálatos - szakadt ki az öreg Drághy Tamás lelkéből a felháborodás.

Bakócz Tamás a személynök diplomái között lapozgatott.

- Franciaországban olyan állapotok uralkodtak akkor, hogy senki sem ütközött meg azon, hogy Armagnac gróf a saját nővérét, Izabellát vette feleségül.

A magyar urak összerázkódtak; Drághy Tamás káromkodott, Thuróczy kételkedve rázta a fejét. Az alkancellár megjegyezte:

- XI. Lajos-volt a franciák legnagyobb államférfia. Ő maga aljas állat, de az országot naggyá tette, és a trón uralmát még egy Merész Károlyval szemben is biztosította. Az Isten akarata világos, habár eszközei kifürkészhetetlenek. Néha a legnagyobb bűnösökre bízta mindenható szándékainak megvalósítását.

- Mátyásra céloz atyaságod? - kérdezte Ilkusch Márton, a budai plébános és a király meghitt csillagásza.

Bakócz nem esett bele a ravasz kelepcébe.

- Nálunk, Istennek hála, a legméltóbb kezekben van az égi gondviselés képviselője.

- Mátyás az erények dicső példányképe - lelkenézett Galeotti, s hogy fölvidámitsa a kancellária hűs termében várakozó méltóságokat, szapora szóval folytatta visszaemlékezéseit:

- Egy alkalommal magam is közelébe jutottam a király egyik barátnőjének. Ha az isteni gondviselés bele nem avatkozik, most talán nem VIII. Károly ülne a franciák trónján... Ki tudja, nem polgárháborút, királyi sarjak vére hullását, európai felfordulást hárított-e el a legnagyobb földi hatalom: a görögök ellenállhatatlan, borzasztó, sötét anankéja...

E pillanatban hirtelen felpattant az ajtó, az Oroszi községből való lakájok széttárták a két vaskos, faragott tölgyfa szárnyat, és belépett a terembe a király.

Az urak felugráltak, és mélyen meghajolva, némán üdvözölték a fejedelmet.

- Jó reggelt, urak - köszönt jókedvűen mosolyogva Mátyás. - Mit mesél a vidám kópé, messer Galeotti? Megzavartalak benneteket?

Az urak zavartan mosolyogtak. A király ledobta magát a heverőágyra, amely az ő számára készült, s az ablak nagy, meleg fülkájában arra szolgált, hogy rajta fekve diktálja diplomáciai okiratait.

A király derűs volt és leereszkedő:

- Én is szeretném hallani a történetet. Galeotti, folytasd.

- Messer Galeotti a párizsi udvarnál töltött szép napokról regélt - jelentette tiszteletteljes mosolygással Drághy Tamás perszonális.

- Ezt magam is szeretném hallani! - kiáltott a király. - Galeotti, folytasd ott, ahol abbahagytad!

Az olasz megköszörülte torkát, nagyot nyelt, kétszer meghajtotta fejét a király felé, és csengő, magas tenorhangját ünnepélyesen felemelte.

Mátyás elgondolkozva, élvezettel hallgatta az olaszt.

- XI. Lajos azzal kezdte történelmi szereplését, hogy beteg atyját meg akarta mérgezni. Akkor az mentette meg őt, hogy apja, megtudván a rettenetes szándékot, koplalással inkább elpusztította magát. Élete végén ugyanígy akart tenni a feleségével.

- Erről nem hallottam - szólt közbe a király.

Galeotti hamisan kacsintott zsíros arcába süppedt mosolygós jobb szemével.

- Hát csak mi tudjuk, az elhunyt király bizalmas emberei. A nagy pestis alatt történt. Az öregúr akkor már hülye volt és minduntalan kitörte a nyavalya. Éjjel nem mert egyedül aludni a szobájában és folyton utazott, mintha a bosszúálló Erünniszek hajsztolták volna szakadatlan. De azért nagyon szerette az asszonyokat és főmetresze akkor a szép Jacqueline Huguette volt, aki már elérte huszadik esztendejét. Erről akarok valamit elmondani.

- Beszélj, beszélj - unszolta a király.

- Sokat voltam a királlyal Párizsban, de mindig csak rövid ideig. Egyszer, úgy Szent Jakab napja körül, bementem a Louvre kertjei alá, hogy körülnézzek. Amint sétálgatok, hát utánam fut egy díszes köntösbe bújtatott apród, és kér, hogy menjek vele a közeli házba, ahol egy előkelő nemes hölgy vár reám, és nagyon szeretne velem beszélni. Az úthoz egészen közel állt egy pompás palota, gyönyörű virágos- és gyümölcsöskert közepén. Innen két szépséges leány vezetett tovább, be a házba, egy ragyogó, káprázatos terembe, ahol már várt reám a hölgy. Fejedelmi volt a terem pompája, süppedő szőnyegek, puha, tollas párnák, selyem, bársony és arany mindenütt. A hölgy intett a két leánynak, hogy távozzanak, és utánuk bezárta az ajtót. Nagyon elcsodálkoztam ezen, és vártam, hogy hát mi lesz. Az asszony szép volt, fiatal és ragyogó, meglátszott rajta a gazdagság és előkelő származás. Hellyel kínált meg, és így szólt hozzám: „Galeotti uram, tudom, hogy ön a titokzatos tudományok mestere, kérem tehát önt, lebbentse fel előttem a jövőendő fátyolát, én meg fizetek önnek ezüstpénzzel, minden jóval, hatalommal, dicsőséggel.”

- A király szeretője volt? - kérdezte Ilkusch Márton, az asztrológus.

- Az - bólintott rá Galeotti. - Ámbár akkor még nem gyanítottam, csak annyit láttam, hogy gyönyörű.

Galeotti csettintett a nyelvével, egészen megfélekedezett Mátyás jelenlétéről, és izgalomba jött a visszaemlékezéstől.

- No - mondom -, éppen jóhoz fordult méltóságod. Én egy Dubravius nevű görögnél tanultam a jóslás tudományát. Dubravius meghalt, de fel tudta magát támasztani halottaiból. Aztán Istrahoff örmény apátnál inaskodtam, aki negyven évig nem látta a napot.

- Ön sem, messere? - kérdezte gúnyosan és féltékenyen Márton mester, a király csillagásza.

Galeotti legyintett a kezével.

- Az úrnő elhitte, és nem tett hiábavaló kérdéseket. Fölállt, ekkor láttam, hogy a termete valósággal királyi. Behívta a leányok egyikét, és világot hozatott be. Amint a leány letette a világot, újra kiparancsolta őt a szobából és gondosan elreteszelte az ajtót. Meggyújtott két nagy gyertyát, közéjük állított egy ezüstszerűt, és így szólt hozzám: „Most esküdjél meg, hogy abból, amit mondani fogok, soha teremtet léleknek egy szót el nem árulsz, és hogy legjobb tudásod szerint fogsz kérdéseimre válaszolni! Ha nem veted magad alá akaratomnak, úgy meg kell halnod!” - és kivett a ruhája alól egy nagy kést, amellyel megfenyegetett.

- Megijedtél, messere Marzio, nagyon? - kérdezte tréfás gúnnyal a király.

- Nem, felség. Asszonyoktól csak akkor ijedek meg, ha csókkal fenyegetnek - nevetett a humanista. - Az asszony is észrevette ezt, és mosolyogva eldobta a fegyvert. „Ezelőtt őt esztendővel - mondotta - megjósolták nekem, hogy életem királyi bíbor árnyékában töltöm.” „Ezelőtt őt esztendővel?” - kérdeztem meglepődve, és eszembe jutott, hogy ezelőtt őt esztendővel került az udvarba Jacqueline Huguette, a király barátnője.

- Megmondotta neki? - kérdezte Thuróczy izgatottan.

- Látszik, domine, hogy ön nem ért az asztrológusok mesterségéhez. Hallgattam. Figyeltem. Az asszony folytatta: „Azt jóstolták, hogy életemet a trón bíborának árnyékában töltöm, de ha nem félek a vértől, felemelkedhetem a trón magasságába. Azt kérdezem öntől, messere, mit jelent az, hogy ha nem félek a haláltól... Nézze meg a kezem” - odanyújtotta szép, hófehér kezét, és ijedten vettem észre, hogy tenyere tüzes, mint az izzó vas, és ereiben forrón kering a vér, mint a láva. Csuklóján nagy, vörös foltok tarkították a fehérséget.

- A pestis... - riadt fel Ilkusch Mártonban az orvosi tudományok mestere.

- Eleresztettem a halálos szép kezét, és pár pillanatig belesüllyedtem gondolataimba. Nyomban rájöttem a rejtély minden részletére. Ez a hölgy Jacqueline... A király elvesztette minden józan esztét, és erkölcsi elvakultságában megmérgezné feleségét és elvenné ezt a gyönyörű bestiát. Mit tegyek?... Időt kell nyerni - súgta bennem egy hang... Ez a leány három napnál úgysem él tovább... Elviszi a pestis... De az úrnő suttogott: „Mit kell tennem, mester, hogy bebizonyítsam, mennyire nem félek a vértől?” Én is halkán válaszoltam: „Ön jól tudja, asszonyom!” Az úrnő elpirult, láttam, hogy eltaláltam, ez a nagyravágyó némbert tudja, hogy meg kell öletni a királynét. Egy pillanatig olyan csend lett a szobában, hogy hallhatóvá vált az asszony szíve dobogása, aztán lassan, félénken, de szörnyű vággyal megszólalt: „Galeotti mester, azt mondja meg nekem, sikerül-e majd a bizonyítás...”

A humanista hallgatói izgatottan lesték a szavakat, csak Bakócz Tamás forgatta tovább is egykedvűen a diplomák zizegő leveleit.

- Mit felelt rá, messere? - kérdezte az öreg királyi perszonális.

- Azt feleltem, hogy most e pillanatban a csillagok állása, a konjunktúrák, a napszaka, az óra, a hely nem alkalmas a jövendölésre. Várjunk három napot. Esküdjék meg a feszületre, hogy addig rettegi a vért. Figyelmeztettem a pestisjárvány borzalmaira. Ne mozduljon ki a házból - kértem, fenyegettem, mert a halál ott ólálkodik minden utcasarkon. Ne fogadjon senkit, még a trón közeléből sem, mert a halál nem fél a királyoktól, és nem sajnálja meg a koldusokat sem. Böjtöljön és imádkozzék. Három nap múlva pontban éjfélkor fölkeresem, akkor elhozom a csillagok válaszát.

- És három nap múlva? - kérdezte a történetíró.

- Várjon, domine, majd sorban egymás után. Az asszony hitt és beleegyezett. Én hazamentem, és udvaromban ott látok egy gyönyörű lovat arany, ezüst szerszámban, drágaköves terítővel. Az asszony ajándéka. Magam vezettem az istállóba a remek paripát, és lelkére kötöttem a szolgának, hogy vigyázzon rá. Másnap, alighogy megvirradt, azonnal leszaladtam az istállóba, hát hallom, hogy a ló nyerít és ordít, de olyan borzasztóan, hogy szinte szívettépő volt. Adattam neki zabot, de csak, nem akart enni, délben már betegen feküdt szegény pára, és meg sem tudott mozdulni... Elhatároztam, hogy elmegyek a szép asszony házába, és megkérdezem a lovását, hogy segíthetnék a lovon. Felültem a magam régi lovára, arrafelé veszem utamat, amerre a szép kerti ház fekszik, hát már százlépésnyire nagy jajveszékelést hallok. Megkérdezem, hogy mi történt, hát mondják, hogy a nemes hölgy az éjszaka súlyosan megbetegedett, nagy láz fogta el, olyanféle, amilyen mostanában embert, állatot meg szokott támadni.

- A pestis! - kiáltotta Ilkusch Márton diadalmasan.

- A pestis - válaszolt Galeotti egykedvűen -, amely ezúttal megmentette XI. Lajost a feleség-gyilkolástól, Jacqueline-t a trón bíborától és Franciaországot a bonyodalmak beláthatatlan borzalmaitól. A pestis, amely talán egész új irányt adott a világtörténelemnek. A pestis volt Franciaország megmentője. Jacqueline különben elpusztult; elpusztult az én szép lovam is - és a kerti házból még sok halottat vittek ki azután. A drága lószerszámot hamar eladtam, mert

féltem, hogy énám is átragadhat a szörnyű betegség. A szép asszonyról azóta sem beszéltem. Még párizsi tartózkodásomra sem szerettem gondolni, és csak akkor nyugodtam meg, amikor újra bevonultam Buda várába.

Mindenki hallgatott, Galeotti boldogan élvezte a hatást.

Végre megszólalt a király:

- Vagy igaz, vagy nem igaz, amit elmeséltél, Galeotti fiam, de nagy igazság van a történet tanulságában.

Mindenki áhítatos kíváncsisággal leste a királyi ajkáról csörgedező szavakat. Mátyás arca elkomolyodott, mintha súlyos gondok telepedtek volna homlokára. Keskeny szája szélét legörbítette, felnézett a faragott mennyezetre, és halkán, vontatottan, mintha csak magamagának mondaná, beszélni kezdett:

- Igazi férfi mindent megad az ő asszonyának, szerelmet, játékot, szórakozást és díszet, és felfegyverzi őt csillogó szép arany fegyvereivel a dicsőségnek és hatalmasságnak, de csak úgy, mint játszadozó kisgyermekét az apa. Vigyáz, hogy a játék fegyverekkel sem magában, sem másban kárt ne tehessen. Mert az asszony olyan, mint a gyermek, játszik, amikor szeret, játszik, ha verekedik, játszik, ha a babáját babusgatja, és játszik, amikor embert öl balga szórakozásában. Igazi férfinak mindig féltett, mindig becézett, mindig imádott, de mindig féken tartott gyermeke az ő szeretője. Sokszor érthetetlen, hogy mennyi önfeláldozás és elnézés fér el az apai szív szeretetében. De eljön az óra, amikor megsuhog a virgács, és lesújt a bőrében meg nem férő gyermek, a ficáncoló, hánykolódó asszonyi lélek fölött... az igazi férfi gyöngéd, de súlyos, oltalmazni, de büntetni is tudó apai kezében.

Az urak egytől egyig a ragyogó nápolyi asszonyra, diva donna Beatrixra gondoltak, de összeszorították ajkukat, lesütötték szemüket, és jéghideg arcot erőltettek magukra, hogy el ne árulják gondolataikat.

Mátyás pedig fölugrott, s bevitte magával az alkancellárt.

- Hajóhadam egy részét Velence ellen irányoztam... a nápolyi királynak ígért segélycsapatokat elindítottam... Ulászló királyt megvásároltam a császár ellen indítandó diplomáciai támadásra... most a francia király öfelségének írunk... a török herceg érdekében.

IX

Beatrice Pécssett járt új főkamarasával. Mátyás, mielőtt Laa, Retz, Eggenburg megvívására Ausztriába indult, egy kora hajnali órán észrevétlenül elhagyta a várpalotát. Csak két kemény székelő íjászt vett őrizetére, az egyik Simon volt, az öreg veterán, a másik a bikaerejű Matyi, az alfalvi legény.

Ebből még Toldi Miklóst csinálók - gondolta Mátyás játékos képzeletével, ahogy a fiatal legény szálfá termetén, széles vállain és iszonyú karján végigrepült a tekintete.

Ő maga franciás, szürke posztókabátban, szoros, rézsútosan összegombolt felöltőben, kalapban, egyszerű nemesúrnak, külföldi követ jegyzőjének, minek látszott, aki kora reggel két csatlósával sétalovaglást tesz a budai hegyek szőlőborította lejtőin.

Végighaladva a két várudvaron, a csatlósok kinyitották a kaput, leeresztették a felvonóhidat és a Szent György téren a két herkulesi márványszobor meg Zsigmond királynak újonnan aranyozott bronz képmása között kiosontak a várból. A Zsidó kapunál Simon, az öreg veterán tekintélye révén szerencsésen kijutottak a völgyi útra, amely a várfallal párhuzamosan északnyugatnak tart, majd Budakeszi és a nyéki hegyek közt rohanó patak folyását követve, Tótfalunál egy enyhe kanyarulattal nyugatnak veszi irányát.

Gyönyörű őszi hajnal volt, a levegő édes, titokzatos illatokat hozott a mezőségek felől, és úgy simogatta Mátyás arcát, mint az édesanya keze...

Mátyás kimelegedett. Ledobta prêmes magyar felöltőjét, és a lova nyakára terítette. Körülnézett. Most látta meg a budai hegyek szelíd lejtőit, amelyeken dolgos parasztok a szőlőjüket kapálták. Megszólított egyet:

- Hogy megy a munka, öreg?

- Az Isten segítségével - felelt amaz, és alázatosan leemelte hegyes bárányszőr süvegét. - Ha a szőlő beérik, vidám telünk lesz, kedves ifjú uram.

Mátyás elmosolyodott. Kedves ifjú uram! A szíve táján kellemes, hiú öröm reszketését érezte.

A paraszt élénk arccal bámulta a királyt.

- Kik légyenek az urak, ha meg nem sérteném kegyelmeteket? - kérdezte kíváncsian.

- A királyi udvarból jövünk.

A paraszt újra levette süvegét.

- Hogy szolgál a király egészsége?

Mátyás csodálkozva nézett az öreg kapásra. Annyi becsületes, öreg magyaros szeretet sugárzott ki a vén paraszt hunyorgató, apró, nedves szeméből, érdeklődő, bátor, bizalmas arcából, egész súlyos, görnyedtségében is daliás lényéből, mint egy nagy, barna búboskemencéből. És ő már egészen el is távolodott ettől a nyílt, egészséges, őszinte néptől! Ahogy egyre emelkedett urak, bíborosok, fejedelmek, országok, nemzetek fölé, föl a trónok felett lebegő hatalmas magasságokba, úgy távolodott el a földtől és annak egyszerű szívű embereitől. Már csaknem el is felejtette őket, csak páncélban, vasban, vérben, árok mélyén elhullott katona képében látta őket a hadjáratain. Most neki is kiderült és ölelésre tárult a szíve.

- Szereted a királyt? - kérdezte Mátyás jókedvűen.

- Mer ő is szereti a népet.

- Nagy adókat vet ki.

- De az urakra is ám - vágott vissza az öreg kapás hetykén. - Ő az uraktól sem fél. Lám, Várad érseket is bebörtönözte.

- Miért tette?

- Miért? Mert sokallta az adót. A király egy arany porciót mért a nagyurakra. Az érsek meg azt mondta, hogy inkább verje meg a császár a magyarokat, semhogy az urak elpusztuljanak a nagy teher alatt. A király becsukatta. Jól tette.

Mátyás homlokán ráncok borultak össze a kapás naiv szavai után. Ha tudná szegény öreg magyar, hogy ő egy hiú asszony miatt csukatta le az érseket! De a szeméből csaknem kicsordult a könny, hogy a nép még gyengeségeiből is legendás erényt költ a maga nagy szeretetében.

- Becsüli a népet - morogta a kapás. - És igazságos. Nem is engedjük ám bántani se magyartól, se némettől, se töröktől.

- Volt-e kend katona? - tudakolta Mátyás.

Az öreg magyar arcára hirtelen méltatlankodó gőg telepedett. Köpött egyet oldalt, aztán féloldalt fordulva odapislantott a kérdezősködő felé.

- Hogy én ne lettem volna? Hát Jajcánál ki volt a király seregében? Hát Nándorfehérvárnál ki aprította a törököt? Hát a cseh rablók ellen ki harcolt a Felvidéken? Mi? Hát ki kapta ezt a fene kopjaszúrást Szabács viadaljánál?

Az öreg egyszeriben lehúzta válláról az ingét és megmutatta bordái között a mélyen hegedt, széles, félelmetes lyukat. A király hosszan, gyönyörködve nézte a vénségében is daliás, csontos parasztot.

- Hát ismeri kend a királyt? - kérdezte izgatottan.

- Húsz éve nem láttam, akkor még bajusztalan suhanc volt ökelme is, az ám, meg már el is felejtettem, hogy milyen volt a képe, de azért ezer közül is rögtön ráismernék.

- Miről? - kérdezte a király.

- Hát hogy éppen olyan ábrázatjának kell lenni, mint a Krisztus urunknak a Magdolna-templom falán!

Mátyás hangosan nevetett, és megveregette az öreg ember széles vállát.

A kapás is jószágosan mosolygott. Nagy kedve kerekedett. Ki akart tenni magáért.

- Ismeri-e nagyuram a históriás éneket Szabács viadaljáról?

- Hallottam már, öreg.

- No azért - dörmögött a kapás. - Hát a jajcai dalt a szultán futásáról?

- Ezt még nem mondták el nekem.

- Csodálom - csóválta fejét a kapás. - Hiszen az öklömnyi kisleányok is ezt danolják... hogy is van csak... ejnye... de butul a fejem.

Mikor magyar király zászlóját látá
Jó lovának száját futni bocsájtá...

A paraszt dörmögő éneke a legédesebb zene volt Mátyás fülének. E pillanatban úgy érezte, hogy mégsem olyan egyedülvaló ő, mint ahogy annyiszor elgondolta. Nem. Van öneki ezer apja, százezer testvére, sokmillió fia: az ő magyar népe. Nincs szüksége pápára, németre, olaszra, franciára, ezzel az egy néppel csakugyan vissza tudja állítani Nagy Lajos birodalmát. És eszébe jutott, hogy egy isten lesz Európa közepén: a magyarok istene, és ő leszen az egy Úristen prófétája. A többi nép csak arra való, hogy megtöltse velük várai sáncait... és most megint olyannak látszott ott a mozdulatlanul meredő nagy török ló hátán, mint egy óriás faragott bálvány. Egy ideig belenézett a felkelő napba, és meg sem hunyorította a szemét. Nézett merően, mint a sas, akinek szemét nem vakítja sem a dicsőség, sem a szerelem, sem a szenvedélyek fényes égi napja. Most emberfeletti nyugalom, erő, tisztaság és biztonság sugárzott le mozdulatlan arcáról.

Az öreg paraszt ezalatt a király lovát mustrálgatta. Megnézte a fejét, belenézett a gyönyörű állat szemébe, mintha a lelkét vizsgálná. Szájába nyúlt és a fogait olvasta. Aztán a lábait, a derekát, a farát szemlélte meg összehúzott szemöldöke alól villogó szigorú pillantással. Végre megszólalt:

- Ez már aztán ló!

És elérékenyvedve simogatta a paripa selyemfényes szőrét. Mátyás megérintette a ló kantárját, és lassan megindult az úton.

- Isten áldja, apám! - köszönt a kapásnak.

Az öreg paraszt megemelte a süvegét. Aztán lehajolt, és kapáját belevágta a földbe.

A csatlósok húszölnyre előre ügettek némán, mereven és meghatottan a tisztességtől. A király intett nekik, hogy a Nyéklafu határában kettéágazó úton Nándorhegy felé tartsanak.

Itt húzódott meg sekély völgyteknőben szőlőhegyek és gyümölcsök zöldellő koszorújában a boroszlói Borbála egyszerű, de nemes, olasz márványból épült villája. Valamikor, kétszáz esztendővel ezelőtt ez is az első budai bírónak, Wernherius grófnak a majorja volt, s e helyen, körte-, kökény- és barackliget közepén, a kalandos életű budai bíró paláciumának romjain építtette Mátyás Borbála nyári palotáját.

Mátyás szíven átszaladt az apai érzés édes, meleg, boldog hulláma. Kilencévi házasság után hiába áhítozott trónörökös után; az a gyengéd és rajongó szerelem, amellyel Beatrix királyné felé közeledett, áldástalan maradt, s most már nincs is reménysége, hogy a gyönyörű olasz asszony valaha anyjává lehetne az ő magzatának. Minden apai ösztöne a felé a kis törvénytelen gyermek felé fordult, aki Boroszlóban, egy polgári ház félhomályos asszonyszobájában fogant a kedves és szelíd Borbálától...

A király hálás volt most Borbálának és szívében összefonta ezt a három embert: Beatrixot, Jánost és Borbálát.

Nincs rajtuk kívül már senkim, és nem is lesz soha... - gondolta, és anyja, a római matrónákhoz hasonló Szilágyi Erzsébet jutott eszébe, aki nem tudta megérni a dicsőségnek ezt a mai napját. Ma éppen két éve, hogy hosszú gyengélkedés után, boldog beleegyezéssel az Úr akaratába, elbúcsúzott nagy fiától és gyámoltalan kicsi unokájától, és Isten arca felé fordult és meghalt.

- Hogy szerette ő is az én kis Jánoskámát! - jutott eszébe Mátyásnak, s ez elégtétel és biztatás volt neki a maga túláradozó gyengédségében. - Talán még Beatrix is megszereti - gondolta reménykedő optimizmusában, s most szerette volna őket egyszerre a szívére ölelni, s beléjük önteni a maga forró szeretetét. És velük együtt eszébe jutott az öreg kapás paraszt. Hiszen az

is, a maga száz- meg százezer hasonló öreg, ifjú, férfi, asszony és gyerek testvérével, az is mind az ő szerető, hűséges, igaz családja. És újra valami édes szomorúság, bűnbánat és el-
érzékenyedt fogadkozás ömlött szét a szívéen: hogy nem, nem ragadtatja magát a Caesarok
olümposzi felhőibe, hanem lábát a magyar föld rögén veti meg, és belekapaszkodik a nép erős,
barna kezébe.

...Ha valaki így bele tudott volna látni a rettegett hadúr, a félelmetes hódító, a nagy barbár, az
Isten ostroma, az Antikrisztus elolvadó magyar lelkébe!

A lelkek azonban láthatatlanok.

A csatlósok a kökerítés ajtajánál megállottak, a király leugrott a lováról, és gyalog ment be a
boroszlói asszony paláciumába.

A major már ébredett. Az udvaron csőszök, mezőőrök, juhászok, kanászok, vincellérek és
belső szolgálatot tevő női cselédek szedelőzködtek.

Az idegen láttára bambán bémésködtek.

Az oszlopos tornác ajtajánál e pillanatban hófehér reggeli köntösben, amely magas alakját
tetőtől talpig eltakarta, álmos szemmel, közönyösen és gondterhes arccal megjelent a
boroszlói asszony.

Elsikoltotta magát, és zavarában fél térdre ereszkedett. Mátyás gyöngéden felemelte, és
betámogatta a lovagterem hűvös, szellős homályába.

- Hát bizony régen jártam itt, kis galambocskám.

A király hangja most édes volt, lágy, becézgető, mint egy nagy, kamasz gyermek orgánuma.
Mosolygott és szép lett az arca, eltűnt szája mellől a két keserű vonás, fogai kivillantak, és tíz
esztendővel fiatalabb Mátyás állott Corvin János édesanyja előtt.

Borbála szeméből szivárgott a könny:

- Hol van a fiam, ó, én gyenge, édes kis vérem, beteg, árva kis magzatom?

Nem tudott egyebet szólni nagy boldogságában.

Sokáig ültek így, néma, elfogódott gyengéd szeretetben. A király János herceg arcvonásait
kereste az anya megfonnyadt, fakó, fehér ábrázatán.

A szeme az én apámé, az orra az enyém, homloka a boldogult édesanyámé, a termete, sze-
gényke sánta lába senkié, az egész kis gyermek mégis anyjára hasonlít, szakasztott az anyja -
gondolta apai ellágyulással.

- Mit gondolsz most, kedves? - kérdezte tréfásan, az imádkozó összeroskadásban üldögélő
Borbálától.

- A fiamra gondolok, akit felséged letépett az én anyai keblemről.

- Jánosra királyi jövő vár - szólalt meg önkéntelenül, vagy talán azért, hogy örömet szerezzen
az anyának. - János máris fejedelemségek ura. Neki adom Bécset, egész Ausztriát, Cseh-
országot.

- Ó, én árva beteg kis magzatom! - siránkozott Borbála.

A király megsimogatta az asszony fejét.

- Ő a leggazdagabb magyar. Annyi vára, bányája, erdeje, rétje, jobbága van, mint senkinek ebben az országban.

Borbála sírt.

- Sántít-e még szegény?

Mátyás nem is hallotta a kérdést.

- Most jegyeztem el a Sforzák sarjával, Biancával. Az a leggazdagabb menyasszony egész Európában. És én őt a leggazdagabb emberré teszem az egész világon.

- Ó, én gyenge, fehér virágszálam.

- Neki szerzem az osztrák hercegséget, Dalmáciát, Zárát, olasz városokat, kikötőket. A fején királyi korona ragyog: ő lesz a bosnyákok, szerbek, csehek koronás királya.

- Itt benn pedig ezer veszély, ellenség, gyűlölet fenekedik rá.

- Ő lesz a magyarok királya.

- Felséged letépte őt az én anyai keblemről. Jobb volna neki itt, a nyéki hegyek között, édesanyja mellett.

- Nem való ő ide.

- Miért vetted el tőlem? - fakadt ki Borbálából a régi, heves, bizalmas szerető.

- Ő a tied is, az enyém is meg az egész országé.

- Mindenkié?...

- Az egész világé! Tudod-e, Borbála, hogy nem messze vagyok a római császári koronától?

- Szent Isten! - riadt fel a boroszlói polgárasszony, a szegény, korán elhervadt, nagy dicsőségében árvaságra és számkivetettségre jutott királyi szerető.

- Az is az övé lesz! - kiáltotta Mátyás.

- Jaj, szegény, árva, beteg fiam!

- A szent birodalom császára lesz, Borbála, a fiad!

Mátyás felállt, és súlyos léptekkel mérte végig a paláciumot. Aztán az ablakhoz lépett, ahonnan látni lehetett Budát. Ahogy ott állott, mozdulatlanul, szemét összehúzza, száját keserűen összeharapva, haragosan, fenyegetően, egy világot fenyegetve, Borbála is megrémült a királytól.

Mátyás hátrafordult. Szomorúan nézte egykor szép, ifjú, kíváncsú szeretőjét. És eszébe jutott felesége, a nápolyi asszony... a szép, a szellemes, a tündöklő, a veszedelmes. Ez itt a mezők megesett, letört, elhervadt lilioma, az anya, a szent, a mártír, amaz a félelmetes démon, a skarlátruhas fenevad, a túlvilági titok...

Megint érezte, hogy erre a gondolatra forróság önti el a mellét, tüdejéből mintha valami vércsomó izzó lávája szaladna fel a torkába.

- Borbála, van-e valami kívánságod? - kérdezte hirtelen, mert érezte, hogy itt nem bírja ki soká. Ránehezdedett lelkére Borbála egyszerű, átlátszó tisztasága, a nagy ellentét lelkiismeretmardosó gúnyja, amely az ő királyi és férji gyötrelmein csúfolódott.

- Nincs nekem egyéb, mint hogy néha láthassam a fiamat... a szegény kis árvát... és...

- És? - kérdezte atyai simogatással a szavaiban megcsukló, félénk, szerelmesen elpiruló asszonyt.

- ...És felségedet.

Borbála leroskadt és keservesen zokogott.

Mátyás megrendülve nézte. Az asszony most hirtelen kiegyenesedett és elszántan hörögte:

- Hogy bennetek ne csak az a nápolyi bestia találja kedvét...

Aztán összezsugorodott megint, és reszketve leste Mátyás szeme pillantását.

Így volt ez mindig, valahányszor Mátyás felkereste. Talán még a szavak is ugyanazok voltak minden alkalommal.

A királynak elszorult a szíve. Milyen igaza van neki! De ő már nem bírja ezt a fehér, együgyű, szegény kis igazságot. Az ő lelke a ragyogó nagy hazugság, a félelmetes, feneketlen Titok után sóhajtozik.

Megcsókolta Borbálát, és szótlánul ott hagyta a palácium hűvös, jószagú, szellős homályában.

X

Beatrix hajón ment délre, a pécsi zarándoklóútra. A hajót Mátyás a velencei dózsék luxuscályáinak mintájára építtette, s abban szőnyegek, selymek, faragott fák és aranyozott oszlopok fejedelmi pompája kényeztette a zarándok királyasszonyt. Beatrix a védőtestőrségen és a hajón szolgáló legénységén kívül csak Antonetta salernói grófnét vitte magával, akinek becézgető szolgálatára éppoly szüksége volt a fel-felgyulladó, tomboló és hamar lelankadó lelkének, akárcsak Margueritáéra a finnyás, fehér illatozó királynői testének. Így, lelki és testi komornája között készítette magát napról napra Csáky Miklós számára, aki a királyné mellett mint a testőrség főkapitánya tette a díszkíséretet.

Az utazás az ifjú főurat, aki Giustignan barátját lovon előre küldötte Pécsváradra, az árkádiai istenek sorsának tette részesévé. Úgy látszott, hogy Beatrix szerelme nem ismer korlátokat. Miklós sokszor, éjjeli fáradtságában, mikor a pihenő királyné mellől kilopózkodott a hajó orrára és a csillagokat nézte, reszkető félelmet érzett.

Mi lesz ebből, mi lesz ebből? - kérdezgette magában fogvacogva. - A királyné szörnyű katasztrófába rohan. Lehetetlen, hogy ez Mátyás fülébe ne jusson. S aztán? Én meghalok, ez rendjén van, s nekem nem is nagy ár ez az átélt boldogságért. De mi vár a királynéra?

És látta a borzasztó örvényt, amelybe ezt a könnyelmű, szép, szerelmes asszonyt Mátyás rettentő haragja taszítja.

Néha szólt is erről Beatrixnek. A királyné ingerülten kérdezte:

- Nem szeretsz már, Miklós?

- Imádlak, madonna.

- De a férfinak akkor jut eszébe a férj, ha már unja a szeretőjét.

- Beatrice!

- Nos, én mindent vállalok, ha szeretsz. Gyalázatot, nyomorult pusztulást, világbotrányt, halált.

- Ah, hogy imádlak, madonna!

Egy hét múlva Mohácsra ért a hajó.

- Pécsre? - kérdezte aggódva, izgatottan Miklós.

- Pécsváradra, a Csáky-pusztára - felelt nevetve a királyné. És úgy mentek Miklós pusztájára, mintha nászútról térnének meg a maguk sóvárgott, meleg kis fészkébe.

- Ott van a te Árkádiád? - kérdezte útközben a királyné.

- Csak lesz, ha a fenséges madonna felszenteli.

Beatrix Fodor apát buja leírására gondolt, amikor először hallott a plátói Akadémia legfiatalabb tagjáról, Leon Battista versenytársáról, a pécsvárad Dionüszoszról.

Csáky Miklós öreg, kökerítéses, tornyos, bástyás, felvonóhidas kastélya nem volt messze az apátság várkastélyától. Az apátságot Mátyás nemrégén Ascanio Sforza bíbornoknak, Lodovico il Moro herceg testvérének adományozta, aki ugyan még helytartót sem küldött magyar javadalmába, de Miklós, egy kis öncsalással, valahol Lombardiában képzelhette magát egy Sforzavár szomszédságában. Sajnos, egyéb, mint a nagy milánói condottiere név, nem is emlékeztette Itáliára.

A régi római út, amely Sophianaeból Aquincumba hajdan itt vezetett keresztül, most elhanyagolt, esőtől, hótól kimosott, gidres-gödrös, pocsolyás állapotában majdnem járhatatlan volt. A pécsváradi hiteles hely tudós atyái is lovon közelítették meg zárdájukat. A dombok, amelyek körülvették, sötét, mély, járhatatlan erdők hűvös leheletét árasztották a falura. Nagy szakállú, hosszú hajú parasztok rosszul és tudatlanul művelték földjeiket. Valóságos rabszolgasorban sínylődtek a földesurak kemény keze alatt. Pécs a rossz utak miatt olyan messze volt ide, mint Milánó Firenzétől. Az országút mentén néhány régi bagolyvár tatárdúlás alatt elpusztult, leégett templomrom szomorkodott, itt-ott egy szőlőtelep mosolygott ki a durva, vad, műveletlen legelők, bozótos-csalitos, ugaron hagyott pusztaságok, félbenhagyott kőbányák és vadludaktól hangos mocsarak közül.

A Csáky-kastélyt óriási ősfák, rengeteg tölgyek, cserfák és jegenyék rejtették el féltékenyen az országúton haladó utasok, a falu parasztjai és az apátság szeme elől.

Ahogy a királyné és kísérete elhelyezkedett a kastélyban, Beatrix keresni kezdte Fodor apát Árkádiáját.

- Hol van a Parnasszus? - kérdezte csalódottan.

Az ifjú főúr mentegetődzött:

- Szerény, egyszerű kis magyar kúria ez.

- Itt voltak a bacchanáliák?

Csáky elpirult:

- Legényes, léha, megutált mulatozások. Bocsásd meg, felséges madonna.

- Hol vannak a félig vad, mezítelen nimfák, Faunnak és Szilénosznak ifjú szolgálóleányai?

- Elkergettem e hitvány csöcseléket. Nem volna méltó a mi tiszta szemünket bemocskolni régi tivornyák emlékeivel.

- De én éppen azért jöttem ide! - fakadt ki Beatrix indulatosan... - Én a pécsváradi Dionüszoszt kerestem...

- Tréfálsz, vagy büntetni akarsz, madonna?

A királyné elfutott és bezárkózott a szobájába. Ott Antonetta keblén sírta ki magát.

- Micsoda csalódás... barbár ázsiai... unalmas parasztok... piszok, hideg, sötétség és tűrhetetlen szag... Antonetta, miért jöttem én ide!

Beatrix sírt. Egész testében vonaglott.

- Beteg vagy, felség? - kérdezte a grófné.

- Beteg vagyok, és ismét szegényebb, rongyosabb és kifosztottabb.

Antonetta már tudta, hogy mi baja a királynénak.

- Fájdalmaidra itt van a bécsi doktorok orvossága.

- Elhoztad magaddal? Köszönöm. Milyen jó vagy. Ámbár - tette hozzá elgondolkodva, szomorúan, könnyes szemét törölgetve -, ámbár azt gondoltam, hogy nem lesz szükség, most az egyszer nem lesz szükség a bécsi doktor orvosságára... Ó, most annyira bíztam Juno hatalmában!

A grófné szelíden ingatta a fejét, de szeméből vad, gyűlölködő káröröm villant ki.

- Az ő útjai kifürkészhetetlenek. Senkinek sem adja azt, amire szerelmes asszony áhítozik.

- Ó, én súlyosan megátkozott, szerencsétlen meddő!

Aztán görcsös fájdalmak között fetrengett az ágyán.

- Ó, az a boroszlói boszorkány! - nyögte gyűlölettel. - Ő az oka az én gyötrelmes magtalan-ságomnak. Ő átkozott engem erre a mártíromságra. És mennyit kell szenvednem... s az isteni áldás reménysége sem enyhíti kínjaimat. Óh, Szent Szűz, boldog Anya, verd meg azt az ördögökkel ölelkező, bűbajos, mérges leheletű boroszlói boszorkányt! Vagy add az én kezembe, égi Madonna. Kitépetem a mellét, felvágatom a hasát, fáklyával pörkölöm az egész becstelen, céda, termékeny testét a nyomorultnak...

A királyné sírt és fogait csikorgatta fájdalmában.

Másnap már unalommal és megvetéssel fogadta Miklós udvarlását.

Harmadnap bekíváncozott Pécsre.

Gyaloghintón vitték a püspöki város falai alá.

- A püspök úrhoz? - kérdezte tőle Miklós.

- Nem. A karmeliták zárdájába.

Miklós dühöngött.

Hiába magyarázta neki Giustignan, hogy a királynők szerelme nyári zápor, amely égzengéssel, mennydörgéssel kezdődik, hirtelen nekiered, nagy, szivárványos, zuhanyos cseppekben szakad a gyanútlan mezei virágokra.

- Amilyen zuhatagos, fergeteges a felhőszakadás, éppen olyan gyorsan kiderül az ég...

- Kiderül? - ordította Miklós, mint egy leütött fiatal bika. - Nekem beborult az ég, és belém ütött az Úristen kénköves villáma!

Az olasz megvetően legyintett:

- Akkor derül ki a bölcs ember lelke, amikor vége szakad a szenvedélynek. Csakhogy te, Miklós, túlságosan fiatal vagy még a szerelemre. Te nagyon is komolyan veszed még a csókot. Hej, hej... pedig nem komoly ám az asszonyok szerelme. Majd rájössz magad is. Aztán meg - tette hozzá suttogó biztatással - még visszahívhat téged.

Miklós vadul rázta fejét.

- A nápolyi bestia? Hát azt hiszed, visszamennék a fajtalan ölébe pityeregni?

- Vissza - felelt mély meggyőződéssel az olasz. - Az asszony parancsol, a férfi engedelmeskedik.

A fiatal gróf nem is hallotta Giustignan gúnyolódását. Dúlt-fült, dühöngött, és egyre azt ordította fájdalmában:

- Engem ugyan hívhat... Gyűlölöm, undorodom tőle!

És majd megszakadt a szíve keserves erőlködésében. Soha még ilyen gyötrő vággyal nem sóvárgott a nápolyi asszony ölelése után.

Giustignan is megsajnálta.

A karmeliták zárdájában éjjel-nappal imádkozott. Ernuszt Kelemennek, a gazdag pécsi püspöknek várába, amely fejedelmi fénnel várta, be sem tette a lábát.

Miklós kétségbeesett izgalommal strázsált napokon keresztül a zárda kapuja előtt.

- Úristen, mit tettél te velem és a szerelmemmel?

Gyötrő sejtelmei voltak.

Egy nap futár kereste Budáról. A felség parancsát hozta, hogy azonnal induljon, és lóhalálban keresse fel a királyt.

- Hát ez meg micsoda ördögök praktikája? - bődült el szerelmes felháborodásában, és berontott a karmeliták zárdájába.

Beatrixhoz rohant.

- Madonna, mit tegyek?

A királyné hidegen válaszolt:

- A király parancsa szent...

- De a király azt akarja, hogy térjek vissza menyasszonyomhoz.

- Ez a becsület - felelt ridegen a királyné.

- Tréfálsz? - ijedezett Miklós.

A királyné hátat fordított, s a fiatal főurat ott hagyta szó nélkül, tekintet nélkül, mint egy kolduló barátot vagy megvert rabszolgát.

Csáky agyát elborította a vér.

Hát ez is lehetséges? - gondolta magában tébolyultan, és felugrott, megrázta öklét, és felhőrdült fájdalomában. Most egy pillanatra kitört belőle trencségi Csák Máté és dacos, dölyfös, dühöngő őseinek indulata.

- Nem megyek Budára! Nem veszem el Kisfaludy Zsófiát!... - kiabálta eszeveszett dühvel.

Beatrix a nyár végén hagyta el a szép, csendes, előkelő dunántúli püspökvárost, ahol nemrég a szerencsétlen végű Janus Pannonius írta distichonjait. Huszonnégy ló vontatta visszafelé a Bucentaurust, s akkor már nem volt vele új főkamarása, az ő külön vértess lovasscsapatának ifjú kapitánya, Csáky.

Ahogy visszagondolt erre a harminc elmúlt napra, szája megvonaglott, és halálos unalomban biggyesztette le az ajkát.

- Ez is, mint a többi - panaszkodott Antonetta salernói grófnénak.

Először úgy rendelkezett, hogy Óbudán kiszáll, és a királynék várában tölt néhány napi pihenőt. A kikötőben a daliás palotagróf, Monelli Bernát csónakon elébe ment Beatrix hajójának.

Monelli harminchét éves, gyönyörű szál cortegiano volt, azelőtt futár a ferrarai udvarnál, valamikor diák a páduai egyetemen. Egy tönkrement lombardiai nobile gyermeke, semmihez sem értett, semmit sem tanult meg alaposan, csak az asszonyi szívek és a hódítás titkát. Pompásan táncolt, ügyesen verte a lantot, lovagolni is csinosan tudott, de legjobban tudott epedően nézni a nők szemébe, szerelmesen suttogni rózsaszínű parányi fülekbe, és könnyezni, sírni, csuklani, szepegni, sóhajtozni és zokogni a szerelem önkívületében. Ennyi elég volt, hogy ezelőtt öt esztendővel Beatrix kinevezte a diósgyőri királynéi vár ispánjává, majd

megtegye a máramarosi gazdag sóbányák kamaragrófjának, amelyből fejedelmi fényűzéssel élt meg a lombardiai Crema városkában egykor mezítláb szaladgáló félbenmaradt diák. Mint kamaragróf Óbudán lakott pompa, fény és hatalom közepette a nagyszerűen megújított márványos, aranyos, freskós rezidenciában.

A királyné azt hitte, hogy néhány napig Óbudán vigasztalja magát a Csáky Miklós szerelméből való kiábrándulásban. Ahogy Monelli szép, ábrándos szemébe belenézett, öröm és vágy helyett csendes unalmat, majd leküzdhetetlen csömört érzett a maga lelkében.

- Nem szállok ki Óbudán - szólt oda kurtán és türelmetlenül. - Felmegyek Budára.

A palotagróf valójában örült ennek az elhatározásnak, mert éppen most kezdett új viszonyt egy óbudai német polgár ártatlan, kék szemű, szőke gyermekével. Szíve egészen tele volt az új szerelem ingerével, és a királynét kövérnek, fonnyadtnak és megöregedettnek találta, ahogy végigmérte képmutatóan epedő tekintetével.

- Felséges madonna... csak egyetlen napot kérünk királynői kegyelmétől... - csengett az óbudai prépost, Mátyás rokona, és könyörögve kérték a kiszállásra a káptalan tagjai, a főiskola tanárai, az apácakolostor főnöknője.

Beatrix már-már elhatározta, hogy megnézi palotájának építkezését és meglátogatja kedves apácáit. Rápillantott Monellire. Az olasz szeméből bárgyú szerelemmel szivárgott két nehéz, férfiatlan könnycsepp.

Beatrix úgy megundorodott régi kedvencétől, hogy azonnal indulást parancsolt.

- Budára sem megyek. Egyenesen tovább Visegrádra, nem, Komáromba, nem... nem, Pozsonyban akarok kiszállni... - rendelkezett dühös, felháborodott szégyenkezéssel, csömörrel telt izgalommal.

Legjobban szerette volna, ha puha, de erős kis öklével arcába sújthat a kamaragrófnak.

- Undorodom a szerelmes szemektől, utálok a férfiakat - súgta Antonetta fülébe, majdnem sírva a felindulástól.

A grófné alig észrevehetően elmosolyodott.

Pozsonyban csakugyan megpihent. Az első két nap ki sem mozdult palotájából, levelet írt nővérének, Eleonora ferrarai hercegnőnek. A levélben Hyppolit jövetelét sürgette esdeklő szóval, rábeszéléssel, fenyegetéssel és követelődzéssel. Leírta, hogy mennyi fáradtságába került, amíg felséges férjét, a királyt rábírta, az országnagyokat rákényszerítette a kisfiú elfogadására. Ha késlekedik most, minden fáradtsága veszendőbe megy; pedig én - írta - nem tudok anélkül élni, hogy a kis gyermeket szívemre szorítsam, és anyja helyett anyja legyek neki. Aztán megköszönte a kis herceg arcképét, amelyet Valentini Caesar hozott magával.

- Mindennap előveszem a gyönyörű gyermek képmását, és kimondhatatlan örömet és boldogságot érzek, ha elképzelem, hogy nemsokára itt lesz és velem játszadozik az asszonyok termében. Gondolatban már egyszer keblemre öleltem az én drága fiacskámat, és őfelsége Mátyás király is egy óra hosszat gyönyörködött az ő bájos vonásaiban. Össze is csókolta, aztán továbbadva a jelenlevő főuraknak és nemeseknek, azok kézzől kézre adták, és végigcsókolta a képet az egész magyar udvar. Főméltóságú hercegasszony és különösen tisztelt nővérünk, könyörüljön meg rajtunk, és küldje minél előbb a kis herceget. Legjobb volna, ha hajón küldené, de ha szárazon jön, az is jó, csak néhány nappal előbb futár jöjjön előtte, hogy fogadásáról méltóképpen gondoskodhassunk. Úgy hallom, hogy a kis herceg főpapi kinevezésének megerősítését a pápánál Rangoni Gábor bíboros, egri püspök késlelteti. Ez a gyalázatos ember dacolni mer a mi akaratunkkal. Könyörgök a főméltóságú hercegnek, szeretett Ercole só-

gornak, vesse a saját személyét latba, hogy őszenségénél a bíboros befolyását ellensúlyozza. Ha pedig ez nem volna elegendő, úgy hallom Rangoni Gábor sokat betegeskedik, talán csak akad egy jószívű és ügyes orvos, aki kigyógyítja őt az ellenünk való szegülés betegségéből.

Beatrix egy pillanatig sem érzett volna borzadást vagy lelkiismeret-furdalást, hogy eltévesse láb alól az ellenszenves bíborost, csak hogy minél előbb keblére szoríthassa várva várt kis fiacskáját, aki olyan szép, mint egy virág, s olyan kedves, mint az ég angyalkái.

Harmadnap elhagyta palotáját, és bejárta a várost. Meglátogatta az előkelő polgárasszonyokat, órákig ott maradt, ahol szép gyermeket talált. Játszott vele, mintha maga is gyermek vagy a csöppségek édesanyja volna. Úgy látszik, most minden érzelmessége, gyengédsége és kedvtelése a gyermekek felé fordult.

Mátyás is hallotta új szeszélyét a királynénak. Alkalmasnak találta a pillanatot, hogy megszeresse a tizennégy éves Corvin János herceget, a maga életének legszebb reménységét, örömét és elégtételét.

De Beatrix éktelen haragra gerjedt, amikor Ugoletti Tádé kíséretében a herceg Pozsonyba érkezett.

Még a lóról sem engedte leszállni. A hercegnek és kíséretének meg kellett fordulnia, s azon porosan, fáradtan és aléltan a hőségtől - vissza kellett lovagolnia Budára.

Ugoletti Tádé vércsarcán még a rendesnél is több ránc futott össze fölháborodásában.

- Nem Budára megyünk, hanem a király táborába - mondta elkeseredve, és Ausztria felé vette útját, ahol Mátyás hadakozott.

Beatrix megrémült, és ő is felkészült az útra.

Két nappal később már ott volt az ausztriai Németújhely előtt, Mátyás táborában.

XI

- Nem háború ez, hanem lakodalmas menet - mondták álmélkodva a magyar urak, akik nem tartották helyénvalónak, hogy Beatrix a táborba jött s magával hozta udvarát.

- Nem jó, ha az ember szabadjára engedi a férfiakat - enyelgett Beatrix a királlyal, és Mátyás szerelmes szívének jólesett ez a képmutató féltékenykedés. Ezért elnézte, hogy Beatrix jelen volt a városok ostrománál, jó messziről nézve a véres színielőadást.

- Ágyúk és kövhajító fegyvergépek, nyérítő mének és sebesült harcosok között kifestett dámák, szerelmi szolgálatokra kész szőke hajú apródok, komornák, szobaleányok, felolvasók, bohócok és éhenkórász olasz gavallérok, selyem- és brokátruhák, álarcok és női illatszeres edények, hordozható fürdőkádak és... az isten verje meg ezt az újmódi szokást - káromkodott Szapolyai István, aki már két esztendő óta sikertelenül ostromolta az osztrák erősséget -, háborút viselni nem lehet farsangi dínomdánom között.

A királynak más volt a véleménye.

- Nem a fürdőkádak és farsangi álarcok körül van a hiba, főkapitány uram. Az ostrom vezetésében vannak hiányosságok. A sáncokat és tornyokat egymástól és a várostól túlságosan nagy távolságra emelték nagyuramék. Tán csak nem attól félnek kigyelmetek, hogy a németűj-helyieknek is kedvük támad visszalövellőzni?

Aztán megmagyarázta, hogy ilyen távolságban megoszlik a sereg, az őrségnek ellenben könnyű kirohanásokat tenni és élelmiszert szállítani.

- Ide majd csak az én messzehordó öreg ágyúmat - a vargamoszarat - helyezzük el tekintély és ijesztés okából.

Mátyásnak olyan ágyúi voltak, amelyeket nyolcvan ló alig tudott kimozdítani a helyükből.

- Valamivel előbbre toljuk a bombardákat, amelyeket nem kell lekapcsolni kerekeikről. Ötvenfontos köveket lőhetek belőle, főkapitány uram.

Aztán lehetőleg szorosra vonta az ostromövet. Tizennyolcezer lépés hosszúságban árkot ásott a város körül, és az árkokra földhányások és mellvédek mögé állította a cerbottana nevű nagy, hosszú ágyúkat s a kétkerekű szekereket, amelyek mindegyike negyvennégy kőgolyót rejtett magában a mozsarak számára. Ezenkívül ideszállíttatta a huszonöt fontos golyóra való bombardákat, a tüzes köveket vető hadigépeket, gyújtó- és tűzhányószerszámait, amelyek közül nem egyet maga eszelt ki, és saját felügyelete alatt öntetett Budán és a bányavárosokban. Nem vetette meg Mátyás a régi alkalmatosságokat, a ballistákat, faltörő kosokat, parittyagépeket sem, amelyek négyszáz ölnyire is elröpítették a követ.

- Ebből is kapnak egy kis kóstolót a németűjhelyiek - rendelkezett kedélyesen.

- Így már aztán vígan megy az ostrom - hízelgett dohogva, elrejtett bosszúsággal a főkapitány.

- Szép asszony és vargamoszár, felséges uram, ezt mi, alattvalók nem csinálhatjuk saját szakállunkra!

- A legmesszebb hordó ágyúra még nem is gondolt kigyelmed.

- A vargamoszár a legnagyobb.

- A leghosszabb bombardánál is messzebb talál az arany. Ennek van a legcsendesebb szava és a legbiztosabb találata. Ez a leggyilkosabb fegyver.

És titkon összeköttetésbe lépett néhány elégtelen polgárral... A többit elvégezte az arany.

Az ostrom alatt jelentették, hogy követek jöttek Törökországból.

- Vezessétek őket a királyné táborába.

A szultán követét elvezették a királyné elé. A jámbor bég szeme-szája elállott a csodálkozástól. Hát itt asszony vezeti a tárgyalásokat? Előtte állott a bíbor bársonyban vakító, fehér bőrű, prémekbe burkolt, villogó szemű, szőke hajú asszony.

- Milyen szemérmertlenség - szégyenkezett a bég, és lesütötte szemét. Úgy érezte, mintha mezítelen asszonyt látna maga előtt.

A királyné körül selyemben, hermelinben és aranyszövetben cifrázkodó udvarhölgyek. Minden hölgy uszályát szőke, festett hajú, kurta mentéjű, feszes nadrágú, piros cipős apród tartotta. A török azt hitte, hogy ezek a hárem eunuchjai. Egy részük aranyláncot hordott, a fejükön pedig gyöngyös zsinórzatot. Selyemsátor borult a királyné kíséretére, és a sátorok körül máglyák égtek, melyek a decemberi levegőt átmelegítették. A máglyára jó szagú füveket hintettek, és az illatos füst megmámorosította az emberek szívét. Arany és drágakő ragyogott, az udvari zenészek halkán pengették a hárfát, a hölgyek mosolyogtak.

A bég bele akart fogni a dikcióba. De Galeotti Marzio, a királyné ceremóniamestere megakadályozta, és közölte vele, hogy ez csak a fogadás parádéja, csak bemutatkozás, a királyné udvariassága. A király az ostromló hadseregnél van a sáncárcok földhányásainál.

És a béget elcipeltek a földi paradicsomból az ostromsáncok fenekére.

Ott fogadta őt a király. Durva vasvértben, porosan, sárosan, füstösen az árok partján. Ágyúk mellett, a legvadabb harci zajban, olyan helyen, ahol egyre-másra hullottak a golyók, rengett a föld, kavicsok ugráltak a lecsapó golyók nyomán, lovak nyerítettek és véresre marták szájukat a zablán félelmükben és száguldó harci vágyuk tombolásában.

A király maga is serényen dolgozott, mérte a távolságot, kőgolyókat válogatott, megigazította a gépeket, parancsokat adott, vezényelt, biztatott, dicsérte az ügyes tiszteket, káromkodott, ha eltévesztették a célt.

A pokol zivajában majd megsiketült a szultán követe. Szíve még fel sem ocsúdott a királyné s az udvarhölgyek szépsége által okozott kábulatból, az illatok, színek és ragyogások széldületéből, s itt, a sáros, piszkos, lőportól bűdös árokban, golyók és parittyakövek záporában, minden pillanatban halálos veszedelemtől rémüldözve, nem akarta elhinni, hogy a felséges úr az, aki talpig ott áll előtte az elfoglalt ember bosszús türelmetlenségével.

- A császár üdvözl... a császár üdvözl - hebegte kínos elfogultsággal, és térdei reszkettek a félelemtől. - A császár üdvözl... - dadogta kétségbeesve harmadszor is. Aztán arcra vetette magát, és mukkanni sem tudott kínos vergődésében.

A király parancsot adott, hogy vezessék vissza a királyné sátorvárosában elkészített szállására.

Másnap rendes kihallgatáson fogadta a követet, és gazdagon megajándékozta. Küldetése felől azonban nem kérdezősködött.

- Eredj vissza, fiam, s mondd meg a császárodnak, hogy máskor olyan követet küldjön személyünkhöz, aki tud beszélni golyók és szép asszonyok közt is.

A király mellett álló Bakócz Tamás esze megállt a felséges úr diplomáciai ravaszságán. Nagyon jól tudta, hogy miről hoz üzenetet a török szultán követsége. Dsem herceg dolgáról volna szó, de Mátyás még nem látta elérkezettnek az időt, hogy erről nyilatkozzék, még nem volt készen a császárral és Velencével. Még nem tudta, hadat izen-e, vagy szövetséget köt a törökök császárával.

Az ostrom alatt egymást érték a külföldi követségek. A török után egy ifjú, hírneves olasz költőt vezettek a hadviselő imperátor elé. Mátyás megbecsülte a humanistát, saját legkitűnőbb emberei között fogadta. Főpapok, kancelláriai jegyzők, könyvtárnokok és művészek koszorújával vette magát körül, mintha budai várának békés könyvesházában volna. Sátora körül komor székely íjászok álltak testőrséget, künn az ostrom csendesen folyt tovább, néha eldördült egy ágyú, fenyegetés- és emlékeztetésképpen a németújhelyiek számára.

De Dionyssius Cynthius Ferencnek hívták a követet.

- Anconából jövünk - jelentette a költő. - Polgártársaim eddig a pápa öszentsége fennhatósága alatt éltek hűségben és súlyos áldozatok teljesítésében. Kereskedünk, és a világot járva a kereszténység és a tudományok fáklyáját hordozzuk távoli népek között. Ezért Velence, a gögös és hűtlen köztársaság évtizedek óta kegyetlenül üldözi városunkat.

- Ismerem Velencét - jegyezte meg röviden a király. - Hetyke, hazug és szemtelen.

A költő mélyen meghajolt.

- A pápa öszentsége nem elég erős, hogy a velenceiek és a törökök fenyegető veszedelme ellen megvédelmezzen.

- Tudom - bólintott a király. - Fellázadtatok?

- Nem, felséges uram. Tavaly ugyan egy elszánt és hatalmas condottiere, Boccolino de Guzzino már kitűzte a lobogót Ancona várára, és a török császárt hívta segítségül a pápa öszentsége ellen.

A király büszkén bólintott.

- Tudom. Akkor én mentettem meg ettől a szégyentől a szentatyát. Öszentsége az én segítségemet kérte Boccolino ellen. Megígértem neki. Ettől úgy megijedt a török, hogy nyomban elállott támadó szándékától.

A költő földig hajolt, és szétterjesztett karjával jelezte hálás hódolatát.

- Boccolino pedig elmenekült.

- Igen. De most úgy látják polgártársaim, hogy a pápától egy nagyobb hatalmassághoz kell fellebbezniük. Minden olasz ember emlékszik még arra, hogy mikor II. Mohammed hajóhada Otranto városát ostromolta, hiába igyekezett azt megvédeni Alphonso nápolyi trónörökös. Egész Itália remegett a félelemtől, a pápa már menekülni készült Rómából - felséged hatszáz embere felszabadította a szorongatott várost.

- Úgy van - jegyezte meg Mátyás. - Az én Magyar Balázsom, az én kapitányaim és az én katonáim verekedni, sebet adni, vérrel verejtékezni és meghalni is tudnak a háborúban. Ezt nem tudjátok ti, olaszok, akik a háborút sakkjátéknak nézitek, és irtóztok a vértől. Csak két katona van a világon: a török meg a magyar.

- Ezért jöttünk hozzád, hatalmas Augustus. Minket nem véd meg senki sem, ha ki nem nyújtod felénk a te rettenthetetlen kardodat. A szenátus tehát kéri felségedet, vállalja felettünk a fennhatóságot.

Mátyásnak felcsillant a szeme. Ez az Ancona éppen jókor ajánlkozik. Kis város, de Velence gyűlöli. A pápa féltékeny rá, és a török tudja, hogy az első lépést itt kell megtenni, ha partra akarja szállítani janicsárjait. És végül is olasz terület: egy talpalatnyi föld, ahol a lábát megvetheti. Pápa, Velence, Bajazed: mind a három felszisszen, ha meglátja Ancona ormán a hollós címet és a magyar zászlót; ez az Ancona megérdemli, hogy foglalkozzék vele.

- Majd meggondoljuk, hogy hűségeskütokeket elfogadjuk-e - adta meg a választ a humanistának.
- Egyelőre azt szeretném, ha verseidből olvasnál fel valamit a magunk gyönyörködésére.

Cynthius de Dionysiis arca kigyulladt, és tüzes lelkesedéssel olvasta fel verseit a királynak.

Délután magához rendelte Dóczi Orbán püspököt, a kincstár grófját; a kincstartó piros, szellemes, mozgékony arca, értelmes, szűrő és kegyetlen tekintete olyan lehangoltan, szomorúan és aggodalmasan meredt a király szemébe, hogy Mátyás elmosolyodott.

- Nincs pénzed, fiam? - kérdezte tőle kedélyesen.

- A kincstár üres - sóhajtott a püspök, aki a legügyesebb velencei bankárt felülmúlta pénzügyi műveleteinek merészségével és ötletességével. Egész lénye csupa erő, okosság és számítás volt. Az egyetlen ember Mátyás környezetében, aki sohasem ütközött meg a király féktelen pazarlásán. A király azt mondta neki: sohase azon törd, fiam, a fejedet, hogy miként csökkenthetnéd a kiadásokat, hanem hogy mi módon szaporíthatod a bevételeket. A kincstartó szó szerint megfogadta az imperátori parancsot, és a fekete seregnek éppoly egykedvűen osztotta ki a százezreket, mint az olasz könyvkereskedőknek, művészeknek és másolóknak az ezernyi aranymárkát. Mátyás tudta, hogy a püspök sokszor inkább a maga szakállára csinál adósságot, csak hogy urának minden szeszélyét ki tudja elégíteni. Tudta, hogy munkabírása és szorgalmaskodó kedve határtalan, és annyit serénykedik, mintha az egész ország helyett akarna és tudna dolgozni - azért el is halmozta őt szeretetével és adományaival. Örökös kincstartójává, előbb győri, majd egri püspökké nevezte ki, most pedig a császár és a pápa akarata ellenére neki adományozta a bécsi püspökséget. Most is tudta, hogy Dóczi Orbán előteremti a pénzt az ausztriai hadjáratra. Ezért csak enyelgett királyi jókedvében.

- Megszorítjuk a sóbányákat.

- Az idén már száznegyvenezer aranyat ástunk ki belőlük.

- Hát az aranybányák? A pénzverő- és bányakamarák?

- Engedelmeivel jelentenem kell Felségednek, hogy a bányák és az erdélyi pénzverőkamarák jövedelméből az idén már háromezrezer aranyforintot előre elköltöttünk.

- Kicsoda költötte el? - rivallt rá a király.

- Őfelsége a királyné - felelt ijedten a püspök.

Mátyás arca kiderült. Szinte bocsánatkérőleg mosolygott, és megveregette a kincstartó vállát.

- Helyesen tettétek, fiam. Remélem azonban, a harmincadot nem bántottátok.

- A harmincad jövedelmét a palota berendezése, Verrocchio szobrai és Benedetto bútorai emésztették fel.

- No, ez a pénz csakugyan a legjobb helyre került.

- A koronajavakból ötvenezer forint volt a jövedelem, ebből tízet Attavanti könyveiért adtunk, negyvenet a királyné őfelsége osztogatott szét.

Mátyás helyeslőleg bólintott.

- Hogy folynak az adók?

- A királyi kincstári adó és a subsidium, amellyel a nemesek a hadviselés alól váltják meg magukat, háromszázezer aranyforintot jövedelmezett. A magyar országgyűlés minden jobbágypapra egy aranyforintot szavazott meg, ami kitesz félmilliót.

- Ez összesen nyolcszázézer. Hiszen akkor bőviben van pénzünk!

A kincstartó szelíden rázta a fejét:

- Felséged dicső hadserege rég megette már az adókat is.

Mátyás türelmetlenkedni kezdett:

- Látom, Orbán fiam, hogy bosszantani akarsz. Zsugori vagy, gyáva és rövidlátó, lustán és félénken szeded be az adókat. Kíméled a rendeket és a parasztokat. Ki látta azt, hogy valahol portánként fizessék az adót? Ezentúl keményenként fogod beszélni.

A püspök reménytelenül legyintett:

- Már régen nem is keményenként, hanem személyenként veszem az aranyakat. Ez is éppen háromszorosan annyi, mint amennyit a rendek megszavaztak. Már azért is keményen zúgolódnak.

- Zúgolódní szabad. Mondd meg nekik, hogy nekem félmilliót jövedelmeznek atyámtól örökölt birtokaim, és ebből éppen félmilliót áldozok az ország megvédésére, a magyar becsületre - én fizetem a legnagyobb adót. Szorítsd meg a városokat és elsősorban Bécset, nem azért fordítottam az ausztriai hadjáratra annyi töméntelen pénzt és véráldozatot. Mennyit fizet Bécs?

- Húszezer magyar forintot.

- Morvaország és Szilézia?

- Negyvenezret.

- Boroszló?

- Tizenkettőt, felség.

- Ezeket az összegeket felemeled a duplájára. És behajtod könyörtelenül.

- És ha nem adják?

- Akkor fegyverrel csikarod ki tőlük. Nem akarok Frigyes sorsára jutni, nekem pénz kell, nem pedig újévi ajándék. Ezenkívül - tette hozzá hirtelen felcsillámló szemmel - Velencét és Rómát is megszorongatod. Megírod nekik, hogy kolduló barátok prédikációival, pápai bullákkal, örök üdvösséget ígérő búcsúengedélyekkel nem lehet a török ellen megvédeni a kereszténységet. A pápa öszentsége még mindig adós a megígért négyszázezer arany háborús segítséggel.

A püspök megvárta, míg Mátyás magától lecsillapodik és kifárad a méltatlankodásban. Aztán alázatosan meghajolt, és előadta legújabb tervét a háborús költségek előteremtésére.

- Meg kell tiltanunk, hogy felséged tartományaiból bárki fia is szarvasmarhát vihessen ki Németország és Itália felé. Ez idő alatt felséged felesleges csordáit fogjuk elhajtani és áruba bocsátani Velencének. Kemény és önkényes eljárás ez nagyon, de e nehéz viszonyok között másként nem cselekedhetünk.

Mátyás egy pillanatig elgondolkodott.

- Orbán fiam, te marhakereskedőt csinálsz belőlem, de tedd, amit jónak látsz. Egy a fontos: mához hat hónapra egész Ausztria a kezem között legyen. Erre az utolsó aranyat és az utolsó szem gabonát is felhajszolod birodalmamban.

- De ez sok időbe telik - aggodalmaskodott a kincstárnok.

- Akkor előleget veszünk. Rendeld fel hozzám a zsidók előljáróját. Nálam úgy élnek ezek a pénzzel bélelt nyavalyás uzsorások, mint a hercegek. Nálam nincs inkvizíció, az én városaimban még sárga foltot sem viselnek a nyomorultak, járhatnak, kelhetnek, kereskedhetnek, uzsoráskodhatnak, véröket nem ontják, nyúljanak hát be feneketlen pénzeszsákjukba, s kifogyhatatlan olajos korsóikból csurgassanak valamit az én üres tarisznyámba. Különben - tette hozzá szinte megbékéléssel - szeretem is ezeket az ügyes, okos és törhetetlen kedélyű, élelmes fickókat. Mondd meg nekik, hogy megvédem őket a budai németek és olaszok hitvány erőszakoskodásaitól. Szeretem őket, és sokra becsülöm spanyol és arab tudósait, s magam is szeretném megismerni kabalista bölcsészetüket, amelyről olyan sok érdekeset hallottam Galeottitól.

A kincstartó apró, szúrós szeme felcsillant, boldogan mosolygott, s fülében elbájoló muzsikája csengett már a zsidó erszényekből ömlő jó magyar és olasz aranyaknak. Úgy dörzsölte kezét, mint a legsóvárabb pénzváltó üzér a budai olasz utca bankárboltjaiban. Valósággal élvezte a pénzszerzés és költekezés, a zsugoriság s a pazarlás, a gazdagság és hatalom nagyszerű kékjét.

Mátyás pedig, még aznap este hordozható könyvtárából kikerestette magának Dantét, és felolvastatta a Pokol harmadik énekét. Éjfél felé magához rendelte Galeottit, és levelet íratott vele Ercole ferrarai hercegnek: küldené el neki a mantuai bíbornok kámea- és éremgyűjteményének katalógusát.

- Semmire sem vágyom oly égő sóvárgással, mint néhányra e semmiségek közül - esdekelt szinte nőies makacssággal.

Aztán Bakócz Tamást verette fel legmélyebb álmából, és tollba mondta az elküldendő diplomáciai jegyzékek tartalmát.

Másnap Bakócz sápadtan, holtra fáradtan tért a kancellária számára felütött vászonsátorba. Az ő erős parasztszervezete is kimerült az éjjeli munka fáradalmaiban. A sátorban Fontana Ferenc vékony, borotvált gúnyos arca bukkant ki az oklevelek közül.

- Jó reggelt magnificentiádnak - köszönt neki az alkancellár.

- Jó reggelt, monsignore - udvariaskodott az olasz. - Hogy telt el az éjszaka? Mit álmodott, illustrissime?

Az alkancellár bosszúsan dörmögött.

- Egész éjjel leveleket diktált öfelsége. Tíz levelet kell megfogalmaznom holnap délutánig.

- Elfogadta öfelsége Ancona védnökségét?

- Úgy tetszett ömagasságának. Elrendelte, hogy Cynthius de Dionysius a magyar birodalom zászlaját vigye el Ancona városának. Felruházta a várost azzal a joggal, hogy grófi, lovagi és nemesi jogokat adományozzon, kikötve, hogy az adománylevelek alá az ő külön e célra vésetett pecsétjét függeszse.

- Ó, isteni Augustus! - lelkesedett az olasz. - Milyen vágás ez a római birodalom császárának!

- Igen, eddig csak ő adományozott ilyen jogosítványokat. A költőt is megjutalmazta.

- Pénzzel?

- Buccari városával, mint ahogy előkelő követet megillet.

Az olasznak felcsillant a szeme.

- Nincs nála nagylelkűbb fejedelem a föld kerekiségén.

És titokban egy virágzó, nagy, tengerparti városra gondolt, amelyet egykor majd neki ad a királyi nagylelkűség. Hogy gondolatait elrejtse, tovább dicsérte a királyt.

- Őfelsége fáradhatatlan a munkában.

- És csodálatos a természete. Itt az ostrom alatt, a pokoli zajban, ágyúdörgés mellett úgy tud dolgozni, mint egy csendes kolostori szoba magányában.

- Vasból van a szervezete. Én ismerem őt - ragyogott az olasz szeme, aki orvosa is volt a királynak, s a király megjavult egészségét a saját dicsőségére emlegette. - Nem vette észre, hogy milyen édesen tud szenderegni az ágyúdörgés és csatazaj zsisvajában?

- De otthon, Budán vagy Bécsben a legnagyobb kényelem közepette sem tud elaludni, ha kamarásai a másik szobában suttnak vagy beszélgetnek.

- Ez a királyok sorsa - nevetett Fontana jelentőségteljesen. - Rájuk nézve nagyobb fontossága van a suttnak, mint az ágyúdörgésnek.

Bakócz úgy tett, mintha nem venné észre a vén diplomata epés célzásait.

- Emlékszem, amikor ezelőtt tíz évvel Szabács várát ostromolta, amikor a hajítógépekből szórt kövek döngették a falakat, a föld remegett és pokoli zsisvajjal zajlott a tábor, őfelségét elnyomta az álom, ledőlt és úgy aludt, mint a tej.

- Mert az nem volt olyan veszedelmes, mint ha az előszobában kancellárok, követek és futárok összesúgnak. De mondja csak, illustrissime, miről diktált kegyelmednek az isteni Augustus?

- Egy óriási szövetség tervének körvonalai bontakoznak ki a szeme előtt Francia- és Spanyolország, Svájc, az olasz fejedelemségek, Velence, Oroszország és a perzsák bevonásával.

- A törökök ellen?

- Eh, először a német császár ellen, mint bölcsen tudja, illustrissime! A törököt csak egy olyan uralkodó űzheti ki Európából, aki korlátlanul uralkodik a Rajnától az Al-Dunáig. Aki a római császári koronát Ausztria, Csehország, Magyarország, Bosznia, Trieszt, Fiume, Ragusa, Havasalföld koronájával tudja egyesíteni. Visszaállítani és egyesíteni Nagy Lajos és Zsigmond birodalmát: ehhez Mátyás keze, a fekete sereg, néhány ügyes házasság, a pápa és Itália szükség, s ha ez megvan, akkor Bajazed szultán, aki Róma főtemplomában akarja harci paripáját megabakoltatni, ész nélkül rohan Anatóliába!

Fontana csodálkozva nézett a lelkendezőre.

Június 29-én a császári kapitányok és a város tanácsának tagjai megjelentek Mátyás előtt, hogy a megadás felől tanácskozzanak. Fegyverszünetet kötöttek, két hétre szólót.

A fegyverszünet alatt Mátyás megvívta Schottwient és Mürzzuschlagot, és hatalmába kerítette a semmeringi utat. Augusztus 14-én ismét Németújhely alatt volt, és három nappal később bevonult az osztrák császár legfontosabb erősségébe.

Este volt. Mátyás Frigyes császár várában a fegyverterem ablakmélyedésében állott, és kinézett az ablakon. A lila színű nap lemenő sugaraiba, mint valami aureolába merült izmos, alacsony, vaserős természetével, vállára omló aranybarna hajával, éles, komor, nemesen vágott

profiljával, diadalmas királyi orrával, legörbülő szája széle gúnyos mosolygásával nem is embernek, hanem faragott bálványnak látszott a magyarok királya. Nézett mozdulatlanul, messze, messze, jövődő birodalmi óriás határai felé, leigazolt népek, királyi bíborban hajlongó, engedelmes cselédek, feketén ragyogó hadseregek, szürke várak, városok, paloták, hidak, templomok, szobrok, kertek és ligetek felé, sürgő-forgó, világot járó, aranyat ontó hajók s mindezekben lengő diadalmas magyar Corvin-címeres lobogók után... ő, az egyedül való árva Hunyad megyei harcos, a királyok és császárok feje fölé nőtt, Volga menti lovasok fogadott fia, imádott édesapja, hadura, félistene, ő a legárvább, legegyszerűsebb, a legerősebb: az egyetlen király.

XII

Miklós nem ment fel Budára, összegyűjtötte néhány hű emberét, lóra kapott és elvágtatott Pécsváradra.

Otthon, a Csáky-pusztán rohamos sietséggel fogott a kastély megerősítéséhez. Azt hitte, hogy a király engedetlenség és felségsértés miatt perbe fogja vagy elfogatja.

- Idejöjjön a főispán vagy az országbíró személynöke! - fenyegetődött a sehol sem mutatkozó ellenség felé. - Élve innen ki nem visznek, esküszöm a Madonnára!

És ásatta az árkokat, javíttatta a falakat, toborozta a vitézeket; jobbágyságait felfegyverezte, Pécsről ágyút és löszert csempészett, szövetséget kötött a szomszéd nemesekkel, a Kápolnay, Semennyey, Óvári és Dobokay családokkal... Fellázította a pécsvárad apátság papjait az olasz uralom ellen, a püspöki uradalmak cselédeit és várvidékeit Ernuszt Zsigmond ellen, akiről kiderítette, hogy apja kikeresztelkedett zsidó volt, s ő maga is inkább uzorás, bankár, borkereskedő és üzér, mint Krisztus szolgája és a hívek atyja... Eszeveszetten sürgött-forgott, agitált, dolgozott, lazított és rendezkedett, hogy szégyenben vonagló szívét elhallgattassa, és ne érjen rá gondolkodni.

A királyné már régen visszatért, a király nem ismételte meg parancsait, a főispán meg sem moccant, az országbíró táborba szállt, a püspök Mátyás ügyeiben szorgoskodott, ellenség sehol sem mutatkozott - Csáky Miklós is belefáradt a haragjába. Egyszerre abbahagyott mindent. Vitézeit szélnek eresztette, az erődítéseket, ahol azok a vár perspektíváját elvették, lerontatta. El-elkóborolt a sötét erdőbe vágott mély úton, és bevette magát a titokzatos, mindig morajló erdőbe, ahol a sötétség majdnem éjszakai volt.

A nap csak a fák reszkető csúcsait világította meg, s alul a mélyben egész világa zsongott az apró rovaroknak. Ezeket a kis állatokat szerette meg először az élőlények közül.

Bent a sűrűben nemes vadakat sejtett, kedve kerekedett a vadászatra.

Senkivel sem érintkezett, csak Giustignannal, aki kedvét lelte az elvadult, kalandos, szabad élet új szépségeiben. Korán beköszöntött az ősz, és a pihenésre térő természet mélabús bája eleinte tetszett a kalandornak.

Sokszor egész nap az országúton poroszkáltak. Az égen szürke, unalmas felhők lomha tömege vesztegelt. Szürke, ködös, nedves volt mindig a levegő, majdnem kézzel lehetett tapintani, és megköhögtette az ember tüdejét. Kimondhatatlan szomorú volt minden: az ég, a föld, a hegyeken kopasz, didergő ágakkal meredező erdő, az árok, amelyben jeges víz állott meg az olvadó hó nyomán.

Giustignan hamar megunt.

- Gyalázatos, barbár éghajlat, boszorkányok vidéke, jeges északi táj: pfuj, legszívesebben felkötném magamat az első jegenyefára.

Miklóst is lehangolta a szomorú, reménytelen, üres szürkeség.

Egyben volt erős és eltökélt: hogy egész életén át kerüli az udvart. De terveket szőni, élet-irányt megszabni, jövődőt megalapozni: erre még nem volt elég lelki nyugodalma. Még túlságosan sokat vesződött a jelennel.

Beatrixra csak dühvel és bosszúvágygal tudott rágondolni. Beszélni soha sem mert róla: szégyellte a fájdalmát. Giustignannak is megtiltotta, hogy kiejtse a királyné nevét. A kastély-

ban senki sem emlegette. Lassan-lassan valami mitologikus távolságba került a bíborban, aranyban és szépségben tündöklő vendég alakja. Suttogni is csak éjszakának idején mert róla egy-egy könnyelmű cseléd vagy egzaltált lelkű szerzetes a közeli zárdában. Hangosan beszélni róla: ehhez senkinek sem volt bátorsága. Mindenki félt, hogy Mátyás király fülébe megy a hír. Szörnyet hal, aki ezt Mátyásnak besúgja; az is, aki a titkot felfedezte; az is, aki először kicsúsztotta a fogai közül. És az is, aki részt vett benne, hacsak egy örváltással is. Iszonyú sok vér folya emiatt, és talán még Mátyás is elpusztulna bele. Ezért maradt örökre titok, és ezért volt olyan sok a titok Budavára körül. Csak Fodor István tudta, hogy Csáky Miklós a királyné szeszélye miatt hagyta el menyasszonyát, amivel Mátyás haragját, a Csáky- és Kisfaludycsaládok dühös gyűlöletét, az egész főnemesség lesújtó ellenszenvét zúdította magára. Ha szerét tehetné, futárral vagy utazó kereskedőkkel levelet küldött a pécsvárad remetének, vigasztaló szóval, mókás híradásokkal, múltat feledtető humanista elmélkedésekkel iparkodván szegény, beteg szívű barátját jókedvre deríteni. A királynéről is részletesen beszámolt egy-egy levelében. Tudta, hogy a szerelmében felháborodott embert ég, föld és pokol minden csodájánál jobban érdekli az ő utált szerelme tárgya.

„Kedves Barátom - írta többek közt az ifjú főpap -, a te pécsvárad remeteségedben el sem tudod képzelni, milyen káprázatos udvari élet van itt Bécsben, habár a legnagyobb olasz rezidenciákban, sőt a pápai udvarban is megfordultál. Mintha: egész Európa tekintete ide fordulna, mintha itt volna ennek az orbis terrarumnak a közepe, pompás sokadalma van itt a külföldi diplomataknak, az állandóknak és a jövő-menőknek egyaránt. Ranzani püspök őmagnificentiája, a Szentatya követe, már három esztendeje itt képviseli a legmagasabb kúriát. Ser Maffeo, a milánói követ tíz esztendeje élvezzi a király nagyszerű vendégszeretetét. Már írta is haza, hogy belefáradt a pompa és az utazgatás fényes vesződéseibe: bőröndjei ronggyá szakadoztak a sok ki- és becsomagolástól. A velencei követ, Bollani doktor, most érkezett meg: egyszerűen elhűlt és megmerevedett az itt látott gazdagság láttára. A velenceiek mindent arannyal mérnek: a hatalmat, a becsületet, a szerelmet, még a mennyei üdvösséget is. Meg is jegyezte Bollani doktor önagyméltósága:

- Akinek annyi ezüstje és aranya van, mint a magyarok királyának, annak mindig igaza van.

A nagy rendkívüli követségek egymást érik az udvarnál: tavaly tíz hatalmas küldöttséget számoltunk össze, az idén már eddig is itt járt a török császár követe, a jeruzsálemi pátriárka, mint a szíriai szultán küldöttje, a rác despotáé, Frigyes császáré, Miksa római királyé, György bajor hercege, a milánói fejedelemé, az orosz nagyfejedelemé, olyan tarkabarka tömeg, amilyent Firenzében vagy Milánóban a farsangi felvonulásokban sem láttunk soha életünkben.

Csodálatos egy udvar ez, kedves jó Miklós pajtás! Itt a világ legkülönb emberei megfordulnak, de még nem akadt férfi, aki Mátyást, és nem volt nő, aki Beatrixot megközelítette volna erő és szépség, szellem és nagyság, báj és érdekesség dolgában. Innen van az, hogy itt minden férfi a királynéba és minden nő, a tizenhárom évestől a matrónáig, öfelsége a király úrba szerelmes.

Gyönyörű egy olympusi gyülekezet ez, annyi kétségtelen. Nincs város, nincs fejedelmi palota, nincsen királyi udvar, ahol a tudomány és a gyönyör, a szellem és a testi szépség, a pompa és az igazi biztos gazdagság ilyen tündérországot tudott volna teremteni - vagy mit is beszélek, az ördögbe is, mindig elfelejtem, hogy bizalmas és titkos levelet írok az én legkedvesebb cimborámnak. Bizony rothadt Sodoma és Gomorrha ez, különösen az olasz része, hogy verné meg őket az Isten, takarodnának már haza megtömött koldustarisznyájukkal.

Van is olyan sürgés-forgás, kavarodás, zűrzavar és drágaság, hogy a jámbor bécsieknek borsózik a hátuk. Itt amúgy is szűken van az élelem - nem úgy, mint Budán -, a vendéglőkben minden hajmeresztő drága. Különösen roppant ára van a bornak, pedig ebből sok kell, mert egy jóra való magyar torok megnedvesítésére legalábbis egy uncia szükséges. Az igaz, hogy a bécsiek szépen meg is gazdagodnak az udvar és a külföldi követségek rovására. Sokszor eszembe jut, hogy mennyivel hasznosabb volna ránk, magyarokra nézve, ha az udvar Budán tartaná székhelyét, és a mi drága öreg várhegyünk és Pest látná hasznát a fejedelmi fényűzésnek. Árva Buda, boldog Bécs - gondolom magamban, de hiába, diva donna Beatrice így akarja.

A királyné - hogy visszatérjek a mi szépséges szomorú madonnánkra - most minden idejét unokaöccsével, Hyppolit herceg úr öfenségével, a gyermek érsekkel tölti. Az érsek angyalis szép, lángeszű, fennkölt gondolkozású ifjú: méltó a hercegi bölcsőre, amelyben született, s az esztergomi egyházfejedelmi trónusra, amelybe Mátyás király bölcsessége beleültette. Érett elméje mindenkit bámulatba ejt, tapintatossága elbájol. Esztergom jogara nem kerülhetett volna jobb kezekbe - de az ördögbe, mit is beszélek én itt összevissza, mint egy megkerült humanista, aki üres tarisnyáját akarja aranyakkal megtölteni, már magam is megszoktam ezt a hazug, hízelgő és fellengző beszédet - hát ami igaz, az igaz, Hyppolit úrfi még csak nyolcesztendő kölyök, sem nem szép, sem nem csúnya, éppen olyan, mint egy királyi hercegecske. Tátva tartja a száját, minduntalan meg kell az orrát törölni, olyanokat kérdez, amire nem lehet felelni, sokszor sír, ha nem adnak neki elég picenumi fűgét, legjobban fél a dajkájától, és legjobban szereti a játékszerait. Azt sem tudja, hogy mi fán terem az esztergomi érsekség.

A királyné ellenben halálra kínozza őt a szeretetével. Azazhogy csak kínozza eleinte. Most már inkább csak azért becézgeti, mert látja, hogy a magyar urak egytől egyig gyűlölik a türelmetlen, kényes, sokszor goromba kis olaszt. A Szapolyaiak, Báthoryak, sőt a király rokonai, a Gerébek agyát is elfutja a méreg, ha meglátják a királyfit játszó, elbizakodott kis fickót. Én azt hiszem, hogy az egész udvarban egyetlen ember szereti igazán és színlelés nélkül: a király. A felséges úr minden szeszélyét elnézi a kis hercegnek, és temérdek pénzt áldoz az udvarára. Esztergomban olyan palotát rendezett be neki, amilyen otthon Ferrarában bizonyára bátyjának, a trónörökösnek sincs. Csak én tudom, aki a királyné számadásait és adósságait ismerem, hogy ez nem az érsekség jövedelméből, hanem jórészt a király pénztárából telik. Félek, hogy a kis ferrarai jövevény nem jó szolgálatot tesz a királyné asszony népszerűségének.”

Legutolsó levelében Fodor István ezeket írta a királynéről:

„Tudom, hogy tengernyi számmal vannak irigyeim, akik sajnálják tőlem azt, hogy a királyné öfelsege mellett töltöm napjaimat, élvezem az ő magas megelégedését, és innen egyenesen valamelyik egyházmegye püspöki székébe emelkedem. De haj, nem gondolják meg, hogy öfelsege alázatos szolgájának milyen terhes és gondokkal teli az ő élete. Nincsen éjjelem és nincsen nappalom, nincs hétköznapi, nincs ünnepem, szüntelen az ő akaratának pillanatról pillanatra változó szeszélye rángat ide-oda, le kell mondanom magamról, szent hivatásom gyakorlásáról, édesanyám, apám és testvéreim látásáról, hogy az ő kénye-kedve, derűje-borúja, jókedve-haragja után lóssak-fussak összeroskadásig. Mert leírhatatlan a felséges asszonynak mostanában való nagy nyugtalansága. Egész Bécs városa reszket az ő szeszélyeitől. Ma a Burgban lakik, másnap átviharzik a Cillyerhofba, aztán gondol egyet, és a Haasenhauz falai közt üti fel tanyáját. Ha egy ház megtetszik neki, a tulajdonosra küldi Camicia vagy Majano építész, és alkudozik, kér, kunyorál és zsarolja a házigazdát. Mire létrejön az egyezés, elmegy a kedve a háztól, és Buda meg Visegrád vagy Pozsony után sóhajtozik. Erre megindulnak a futárok: viszik a leveleket, amelyeket éjjel írogatok, tízszer egymás után, mert a királyné mindig változtat rajtuk, és végül is az elsőt küldi el, amelyet legelőbb kifogásolt. A levelek

építkezéseket rendelnek el, szobrászoknak, festőknek, szőnyegszövőknek adnak megbízásokat. Kedves barátom, domine magister Niccolo, nem képzeled, hogy mily garmadájt kell összefirkálnom a leveleknek; a múlt héten Budára, Nagybányára, Körmöcre, Korponára írtam ötvösöknek, arany- és ezüstműveseknek; Flandriából egy nagy szőnyeghímzést rendeltem meg a trójai háború, Heléna és Párisz, Akhilleusz és Hektór történetével; Verrocchiónál egy elefántcsont házioltárt; Eleonora hercegasszonytól orgonát és olasz énekeseket kértem, s amikor ezek megérkeztek, a királyné kedve változott és a Csepel-szigetről felhozatta kobzos cigányzenekarát. Kassáról díszkocsit rendeltem, szövetet, prémet, vásznat kértem Brabantból, Lyonból, Krakkóból és Velencéből.

Ha valamire nem érkezik válasz, vagy nem küldik el a megrendelést, haragvása dühöngéssé fajul. Komornáit sanyargatja, lovait véresre nyargalja, vadászósolymának, ha ügyetlenkedik, kitekeri a nyakát. Kegyetlensége néha megborzongatja lelkemet. Nemrég hírt vette, hogy atyja legyőzte a nápolyi bárókat, akik összeesküdtek, és a pápával meg Velencével szöveteztek ellene. Felolvastam neki a nápolyi udvar értesítését, amelyben hajmeresztő ösztinteséggel kérkednek a lázadókon elkövetett kegyetlenkedésekkel. A bárók letették a hűségi esküt, de azért Ferrante király öfelsége elfogatta őket, s valamennyit, még előbbi kegyenceit is vérbíróság elé állította. Asszonyokat, gyermekeket börtönbe vetett a bosszúálló király, és atyákat, akik a vérpadon búcsúztak el fiaiktól, vad bikákkal hurcoltatott végig Nápoly utcáin, aztán holttestüket felnégyeltette. A királyné sírt és kacagott örömeiben, és azt mondta, hogy ő sok embert ismer Magyarországon, akivel hasonlóképpen kellene elbánni egy erőskezű uralkodónak. Ő nem sajnálna senkit, utálja az embereket, mindenki gonosz, csalfa, áruló és hazug az embereknek még a lehetetük is. - Ha én nem fojtom beléjük a lelket - mondta elragadtatott, vérszomjas indulatban -, akkor ők ölnek meg engem. Csak önvédelem, ha orozva vagy nyíltan, méreggel vagy törrel elteszem őket láb alól, vagy nyílt piacon lekaszabolom őket, vagy agyonverem, mint a veszett kutyát, mert egyik ember született ellensége a másiknak. - Így beszél ez a gyermekarcú, mosolygó szemű, fehér fogú istennő, közben a könnyei potyognak, mert, úgy látszik, csak egyetlenegy ember okozza neki azt a szörnyű nyughatatlanságot, amely miatt gyilkolni vagy ölelni, sírni vagy kacagni, szilaj táncot járni vagy böjtben és bűnbánatban kéne szegénykének vezekelni szüntelen. És másnap csakugyan végigjárta a bécsi istápolyos házakat, ápolta a beteget, a bukott leányok javítómenhelyén pénzt és kegyesreket, amulettokat és szentelt kereszteteket osztogatott.

Így vonaglik a mi drága diva donna Beatricénk a fájdalom, az unalom, a tánc és böjt, az öröm és gyász hullámozó nyugtalanságában. Már kétszer kiutazott felséges férjéhez a táborba, rögtön visszajött, becsomagoltatott, és újra kiszedetett mindent a bőrládákból és terhes szekerekből. És eközben folyton a kis Estei Hyppolit herceg öfenségét emlegeti, úgy sóvárog utána, mint egy szerelmes a párja után. Ez egészen érthetetlen és megfeythetetlen, ez a szörnyű beteges epekedés. Ebben mindig egyforma, és még egyben, ami talán nem is csodálható: a király öfelsége fiát, a fenséges János herceget, annak édesanyját szüntelen egyforma szívvel gyűlöli és üldözi. Borbála asszonyt boszorkánynak tartja, és megkérdezte Tichtet János bécsi doktort, nem Borbála boszorkánysága-e az oka az ő magtalanságának. A bécsi tanár, aki csillagász és a szépművészetek magisztere, helyeselte ezt a feltevést, és egy egész sereg tudományos érveléssel támogatta. Ezzel szemben Eleonora hercegasszony egy olasz orvost küldött Ferrarából, aki állítólag biztos szert tud a magtalanság ellen. Galeotti Marzio a saját feleségére hivatkozva, szintén biztos szert ajánlott a gyermekáldás megindítására, de szemtelen tréfájára a királyné saját felséges fehér kezével csapta be száját. Itt egyébként azt suttogják, hogy a királyné magtalanságának okát éppen az orvosokban kell keresni, akik egytől egyig Frigyes német császár zsoldjában állanak, akiknek érdeke, hogy felséges urunk, Mátyás imperátor és rex után törvényes trónörökös ne maradjon.

Így élünk mi itt Bécsben, drága jó Miklósom, ahogy itt leírtam, hosszan és unalmasan, de híjával minden túlzásnak és ferdítésnek. Tulajdonképpen azonban most következik levelem igazi célja és rendeltetése.

Látva a királyné mértéktelen nyugtalanságát, izgatott arcát, beesett szemeit, jó és rossz kedvének meglepő változásait, arra gondoltam, hogy ennek csak Erósz és Aphrodité lehet az okozója, meg az a belső küzdelem, amelyet a szerelmi bánat, a dac és a düh fájdalmának a vággyal és sóvárgással való viaskodása szül. Öfelségét egy ízben könnyek közt találtam, és módfelett megsajnáltam.

- Felséges madonna - közeledtem hozzá alázatosan -, nagy, vakmerő könnyörgésem volna.

Diva Beatrice rám emelte ibolyakék tekintetét.

- Kegyeskedjék megengedni, hogy Csáky Miklós főkamarást Bécsbe hívjam dunántúli szomorú remeteségéből.

A királyné hallgatott.

- Miklós szívét bánat és kétségbeesés marcangolja, élete összeomlott, ifjúsága rettenetes tusákat vív életuntságával.

Így beszélgettünk rólad, kedves Miklósom, azaz, hogy inkább én beszéltem, mert öfelsége elgondolkozott, szemeit az égre emelte, mintha onnan kérne bátorító jelet. Elmondtam neki, hogy az egész ország elítél téged, és te fölládoztad ifjúságodat, családi életedet, jövőendő országos pályafutásodat, a király kegyét és a nép szeretetét ögyönyörűsége, a felséges madonna iránt való eszményi rajongságodban.

A királyné egy darabig küzdött önmagával, aztán csendesen vonogatta a vállát és közönyöséget erőszakolva hangjára, végre megengedte, hogy nevében megadjam az engedelmet... nem, édes Miklós, ne érts félre, ez csak az udvari szokások formulája... tulajdonképpen úgy áll a dolog, hogy a királyné hívat téged és tudtadra adja, hogy látni és kiengesztelni kíván. Azonnal ülj lóra és jöjj, siess, vágts, repülj, mert az idő elérkezett, a szenvedéseknek betelt a mértéke, hív, szólít, ostromol a Boldogság, amely oly régen messze elkerülte a felséges madonnát és téged.”

...Így írt Fodor István Bécsből Pécsváradra.

Csáky Miklós két hétig mindennap elolvasta a levelet. Eleinte mértéktelenül sértette büszkeségét, hogy a királyné úgy kezeli őt, mint valami éhenkórász olasz cortegianót: felemeli, elejti, aztán megszánja, és ismét magához bocsátaná... Nem, ez még nagyobb megaláztatás volna, mint az első, amikor a szerelmében megcsúfolta. Magában zárta dühös fájdalmát, és némán vergődött.

Ha Beatricéra gondolt, mindig eszébe jutott a szegény, cserbenhagyott, megszégyenített Kisfaludy Zsófia is. A menyasszonya. És leküzdhetetlenül mardosta lelkét a bűntudat. Ilyenkor még jobban gyűlölte a királynét.

Jóváteszek mindent - gondolta ilyenkor hirtelen ellágyulással. - Megkövetem Kisfaludyékat, kibékítem Zsófikát, és mégis boldog leszek, szép magyar, istenes erkölcsök szerint. Hiszen én szeretem azt a gyermeket, és feleségül veszem, ha úgy kell is elrabolnom.

Érezte, hogy a király akaratán, a család érdekén, a haza iránt való kötelességeken kívül valami egyéni ösztön is hajtja a családalapítás és a magyar közéletben való részt vevés felé... Ez talán őseinek szelleme volt, amely a lelkiismeretében ütötte föl fejét.

Két ember lelke fonódott össze a testében: egy vad, erős, harcok és lovak, puszták és barangolás után viasszasóvárgó magyaré, és egy érzékeny, képzelődő és antik szépségeken ellágyult humanistáé, és ez a két lélek mégis meg tudott békélni egymással a fiatalság életvágyában. Most mindinkább szépnek és kíváncsúnak látta a magyar erkölcsöket, a duhaj, félig barbár, félig kolostori szokásokat. Most nem unta és nem vetette meg az iszákos és durva magyar főurakat: a Szapolyai Imre- és öreg Báthory István-féle várispánokat. De csak mosolyogni tudott a hazug, éhenkórász, haszonleső és fajtalan olasz lovagokon is, akik előzőnlötték az országot, s akiről Thuróczy azt mondja, hogy mint tetvek és poloskák szívják a szegény magyaroknak testét. Amazokat irigyelte erős karjuk és helyénvaló szívük deréksége, hatalmas akaratauk, büszke magyar harcos erkölcsök rettenthetetlensége, emezeket ragyogó és vidám szellemük függetlensége és életüknek romlottságában is napsugaras, szabad, bátor öntudatossága miatt.

Azok zabolátlan, ragadozó, véres körmű, de királyi dúvadjai, ezek önfeledt, tudatos művészei, én pedig tehetetlen, felemás lelkű rabszolgája vagyok az életnek - panaszkodott önmagának.

Másnap pedig, ahogy újra elolvasta Fodor István levelét, valami részeg vágy öntötte el felforrt, megszedült, káprázatokkal kínlódo agyát.

Eszébe jutott a királyné édes, fehér, aranyos lénye, az ölelése, a becézgetése, a buja, nagy, zabolátlan szerelme... Ilyenkor szinte kételkedett abban, hogy ez a gyönyörű asszony oly durván meggyalázta az ő igazi, szent és halálos szerelmét.

Hátha én bántottam meg... én vagyok a hibás?... Talán követelőző, féltékeny vagy ok nélkül gyanakodó voltam... Beatricét megbántottam...

Aztán arra gondolt, hogy felmegy Bécsbe, még egyszer látni fogja a királynét, és megmutatja neki a lelkén fakadt gyógyíthatatlan sebet... Hadd fájjon neki is... Igen, megmutatja magát, s aztán újra visszajön ide, egyedül élni, mint egy duzzogó antik hős, a szenvedés és lemondás édes kéjét szürsölgetve.

- Az én Pécsváradomból, a Csáky-pusztából árkádiai ligetet, isteneknek való hűs menedék-helyet teremtünk - mondogatta ilyenkor Giustignan lovagnak. - Nincs is szebb, mint a világtól távol, idillikus örömek közt élni az attikai bölcsök szelíd életét. Jó bor, dal, séta, elmélkedés Platón és Arisztotelész égi szelleme fölött, fiatal, szoborsép testű, mezei virágok illatát lehelő leánykákat ölelni, latin hexameteret költeni, erdőben sétálni, vadat üzni, hajnal hasadását vagy nap lehanyatlását bámulni, nem törődni piszkos, goromba emberek sorsával... élni, élni, elfáradni, aludni...

Így váltogatta egymást fiatal, tüzes képzeletében Kisfaludy Zsófi és madonna diva Beatrice képe: egy angyalarcú gyermek és egy bíborruhas démon így hívogatta őt jobbra és balra az életúton.

Egy szörnyű tépelődés után, amikor már elfáradt a dilemma mérlegelésében, hirtelen megkérdezte az útjába vetődött Giustignant:

- Mondd, Giustignan, nem hazudtál te, amikor Beatrice királyné múltjáról meséltél istentelen történeteket?

Az olasz behunya az egyik szemét és lehajtotta a fejét. A másik szeme sarkából leste csak Miklós vonaglását:

- Hazudtam. Madonna Beatrice a legszentebb lény az összes asszonyi állatok között. Egyetlenegyszer szeretett életében.

- Kit? - szisszent fel türelmetlenül a magyar.

- Téged - felelt gúnyosan a másik. - Téged szeretett, téged fog szeretni örökké. Soha férfira nem nézett, soha nem volt egy tisztátalan gondolata sem. Most zárdába készül, otthagyja a bíbort, a trónt, a koronát, idejön Pécsre, a minorita apácákhoz... Ó, miért üldözted el magadtól e szende, gyámoltalan, mennyei ártatlanságában érted vergődő gyermekeket?

Csáky felkapta fejét, hördült egyet, és öklével az olasz felé sújtott. Giustignan macskaügyes-séggel lapult le a földre, azután villámgyorsan felugrott és eliramodott, be a várkastély udvarába.

Csáky Miklós magára maradt feldühödt indulatával. Néhány percig vérvörös arccal, dúlva-fúlva lihegett veszett haragjában s aztán elordította magát:

- Nem! Nem megyek az ő parázna vágyára, komisz udvari cicisbeónak! Undorodom tőle és az egész fajtájától!

Felkapta kardját, kirohant a paláciumból, és harsány, rikoltó szóval hívta csatlósait:

- Lovat nekem! Lóra!

És kiszáguldott a mezőkre, és agyonhajszolta a lovát céltalan, dühös, kerge vágatásban.

XIII

Hiába csalogatta Bécsbe Fodor István a pécsváradi remetét: Csáky Miklós nem mozdult ki önkéntes számkivetettségéből. A tél elmúlt, kibomlott az első rügy a cserfán, megmozdult a föld és nagyot lélegzett: visszaszállott belé a megdermedt élet. Csáky Miklós csak lassan kapta vissza elvesztett lelkét, amelyben Beatrix és Kisfaludy Zsófia képe idővel elhomályosodott. Olyan fiatal volt, hogy sem az örömben, sem a fájdalomban nem tudott egészen elmerülni.

Először arra gondolt, hogy itt hagyja az országot, és visszamegy Itáliába. Hatalmas vágyat érzett Vergilius enyhe, napsütéses, boldog, léha és szerelmes földje után. De mégsem tudta rászanni magát az utazásra. Valami nem engedte. Nem tudta: Beatrix, Zsófia vagy a saját ősi ösztöne, a magyar ég, föld-e az, ami idemarasztja.

Megörült, amikor ürügyképpen megvigasztalhatta magát.

- Miért kellene nekem Itáliába vándorolni? Elég gazdag vagyok, hogy itt Pécsvárad körül Itáliát teremtsék magamnak. Hadd legyen igaza Beatrixnak, aki itt Árkádiát és benne boldog, dőzsölő Dionüszoszt keresett - tette hozzá fanyar gúnnyal és magacsúfolással.

És bejárta a vidéket, magával vonszolva a hűséges Guistignant.

Egész napokat átkóborolt a határban. De nem látott meg semmit, csak ami a letűnt antik idők-re emlékeztette. Elhitette magával, hogy a régi Pannónia földjén jár a lába, valahol a Diocletianus által fővárossá emelt Sopianae helyén, ahol a polgári kormányzó, a praeses székelt, ahol a római mérnökök szőlőkre, gabonaföldekre és gyümölcsösökre meg makkos és legelő erdők kataszterébe osztották a pannonok földjét. A saját földjei ezalatt parlagon heverték.

Mindenáron meg akarta győzni Giustignant, hogy ezt a földet éppen úgy megszentelte a nagy római császárság dicsősége, mint Rómát vagy a toscanai dombokat.

Egy hideg márciusi reggel messze lovagoltak a pécsváradi határon.

A dér, a göröngyös út és a makrancos ló Giustignan ajkairól újra kicsalta a megrökönyödés, unalom és kedvetlenség panaszait.

- Hát itt más világ van, Justinianus barátom - nevetett a magyar, és megállította a lovát. - És mégis, azért itt is boldogan és szépen éltek a római császárok légioi.

- De nem kutyagoltak ilyen átkozott rossz úton - nyekkent egyet a fiatal olasz, mivel izzadó lova beletáncolt vele egy mély, gödrös kátyúba.

- Bizony, nagyot hanyatlottunk azóta - mélázott Miklós szomorúan. - Látod, ez az út valamikor sima, kemény, egyenes volt, mint a márvány.

- Itt rómaiak jártak?

- Az utat a második segédlégio építette. Ez a legegyenesebb összeköttetés Sopianae és Aquincum között. Látod ezeket a szántóföldre hengerített nagy kockaköveket? Ezek az állomási épület maradványai.

- Mansio volt e helyen?

- Mégpedig nagy és előkelő. Itt feküdt a pannoniai Altino. Eleinte bizonyára csak kis szállás volt, római mintára, pihenőül az út mellett, hogy lovat válthasson az utas, és megbújhasson éjszakára. Ez is hozzátartozott a nagy római világúthoz.

Giustignan bólingatott.

- Szép, szép... ez így volt régen... de most úgy zötyögteti csontjaimat ez a dög... nem csoda, a rómaiak útja már csak göröngy, kátyú, lyik-lyuk és ördög országútja...

A fiatal magyar humanista arca lángolt a lelkesedéstől.

- Bezzeg más világ volt itt ezelőtt ezerszáz esztendővel! Hogy sürgött-forgott itt az élet a mansióban, amikor a Pannoniában elhunyt I. Valentinianust keresztülvitték ezeken a hegyláncokon! Milyen szállása lehetett az Aquincumban megkoronázott kis II. Valentinianusnak, akit bizonyára itt fektettek le éjszakai pihenőre, amikor a nagy Rómába vitték, a világ trónjára és oltárára! Itt pihent meg a bölcs Marcus Aurelius... a Pannóniában született Probus - áradozott Miklós.

Az ő humanista lelke erőnek erejével elrejtezett a valóság elől, és a múlt regényes elképzeléseibe menekült, mint egy fülledt levegőjű, szatírokkal, nimfákkal és pogány titkokkal teli homályos erdő mélységeibe.

Elmerengett az itt-ott talált romok felett, amelyek helyén századok múltjában virágzó agyag-, téglá-, mázasedény- és üveggyárakat látott, ahol nagyban készítették a mécseket, evőedényeket, bronztárgyakat, ékszereket, a domborműves tryposokat, amelyek szobrászati díszítéséhez a leghíresebb műremekekről vették a modellt. Vashámorokat, börcserző telepeket, csontfeldolgozó gyárakat és szövő-fonó műhelyeket látott egy-egy feliratos kő nyomán, s ezalatt körülötte haldoklott az élet, éhesen bögték a csonttá aszott ökrök, elszéledtek a jobbágysai, akikről lefoszlott a ruha és a hús.

Jupiter, Juno és Liber szentélyeiben járt a lelke, a szőlők szelíd istenéhez fohászkodott. Mithras misztikus alakját látta a kelő és lehunyó napban - és istentől, embertől elhagyatva, a büntetés, vezeklés és megtisztulás édes kéjétől is megfosztva úgy élt, mint egy kóborló kutya.

Miklós keletre mutatott, Pécsvárad irányába.

- Itt állt a mansio. Istállóval, magtárral, negyven ló számára. Ott, ahol az a patak folyik, bizonyára volt egy kis malom. A katona ott örölte gabonáját. A mansio előtt Mercur szobra állott, e békés és agyafúrt fickóé, akit a római katona többre becsült Marsnál és Apollónál.

- Most is elkelne egy kis mansio, hogy dermedt tagjaimat felmelegítsem - panaszkodott az olasz.

- Még messze van a melegedés órája. Innen még egynapi járóút - huszonnégy római mérföld - van előttünk Lussoniumig.

- Odáig meg se állunk, Niccolo? - nézett barátjára esdőleg a humanista. - Akkor engem halva szedtek le erről a fenevadról.

Miklós nevetett, és újra visszamerült Diocletianus idejébe.

- Itt, a mansio mellett aztán hamarosan felütötték tanyájukat a markotányosok, kocsmárosok, földművelők, mesteremberek; a kiszolgált katonák földet kaptak, és házakat kezdtek építeni földjeiken. Néhány év alatt elkészült a pompás vendégfogadó; járhatott-kelhetett a római polgár Londontól az Euphrat völgyéig. Mindenütt otthon volt: nyelve, pénze, szokásai, kényelme, szeszélyei számára nem volt idegen föld sem Pannónia, sem Germánia, sem Britania. A roppant birodalom mindenütt egyforma mosolygós arccal, finom görög borokkal, dús konyhával, pengő citerával és barátságos, ismerős, meghitt házi istenekkel fogadta a vándort...

Miklós szíve áttüzesedett, kiszélesedett, megtágult, úgy, hogy befogadta magába az egész világot. Hej, mégiscsak gyönyörű az élet! Nem megy el innen soha, itt is folyton szent antik emlékeket tapos a lába... igen, itt teremti meg az ő Árkádiáját.

Miklós megpillantott az út szélén egy sírkő formájú, nagy, lapos márványtömböt. Megállt, leugrott a lóról, és kardjával megtisztította a lapot. Amikor a sár, iszap, gaz és békanyál lekerült róla, a kő felírását böngészte nagy igyekezettel.

Egy álló óra hosszát elpiszmogott, amíg a betűk napvilágra kerültek. Az olasz is elfeledkezett az utazás kényelmetlenségéről, a nap is magasabban járt már az égen, Giustignan kigombolkozott, és letérdelve jegyezte a feliratot.

Mind a ketten felkiáltottak, amikor nagy nehezen megfejtették az elmosódott, rövidítésekkel, törésekkel, repedésekkel majdnem elolvashatatlaná vált feliratot. Csáky Miklós boldogan magyarázta:

- Ez Svetrius Sabinus, Augustus propriae hálaoszlopa volt... Nézd csak: Diis reducibus Patriis. A hazai isteneknek állította fel a császár egy legátusa, a légionáriusok parancsnoka vagy a tartomány kormányzója... Ha ezt a követ elszállíthatnám pécsváradi kertem közepére!... No, majd visszafelé.

- Éppen jó lesz emlékeztetőnek - folytatta az olasz diadalmasan. - A légiók parancsnoka boldog, hogy harci útjáról békés főhadiszállására visszatérhetett... Nini... a kő oldalán ott is van az isten neve, aki különösen kedves volt a hadvezérnek: „Sylvanus Silvestris”. Evvő! Az öreg Sylvanus, a jámbor erdőkerülő, a kedélyes vén mezei császár, aki a birkákat, ekevonó ökröket, dús tőgyű kecskéket és a háziasszony tyúkjait őrizte a gonosz hatalmasságok ellen! A légió parancsnoka, a kormányzó, a „dux” és Sylvanus Silvestris... no, ezt megírom Firenzébe Pico della Mirandolának... micsoda kacagás!... De látod, Miklós, van ebben számodra tanulság is elég!

- Hogy meg kell házasodnom, mint Svetrius Sabinus tette, otthont kell alapítanom, és Sylvanus örököseire kell bíznom villámat és kerti veteményeimet.

E pillanatban lódobogás ütötte meg a fülüket. Megálltak, hátranéztek, és egy vágató paripát pillantottak meg az országút kanyarulatánál.

Lovas legény levelet hozott a gazdájának. Fodor István levele volt Bécsből. Az ifjú főpap többek között olyant is írt, ami nagyon megdobogtatta Miklós szívét.

„A királyné öfelsége - írta Fodor Crispus István - udvarhölgyei közé kinevezte a szegény Kisfaludy György árváját, Zsófikát. Az árva itt él az olasz donsollák között, minthogy tiszteltreméltó édesanyja nemrég elhalálozott.”

Csáky nem tudta, hálás legyen-e ezért Beatrixnek, vagy még jobban meggyűlölje őt. Ki tudja, vezeklés és jóvátétel vágyából vagy valami ördögi kíváncsiságból tartja-e magánál, hogy áldozatának szomorúságában, szégyenében és árvaságában szemtől szembe gyönyörködje. Miklós egy pillanatig nem tudta eldönteni. De aztán egyszerre minden érzékenyede és szeretete, amelyet előbb az antik szépség forralt fel a lelkében, s amely végigömlött az egész világon, most Kisfaludy Zsófi édes, szomorú kis alakja körül sűrűsödött össze.

Eddig nem tudta, hogy mit kell cselekednie. De csak egy érintésre volt szüksége a lelkének, hogy valamely irányban határozni tudjon.

És most végleg eldőlt a dilemma. Megkönnyebbült a szíve, mintha a mámoros emlékek és a kínálkozó kép bilincse egy pillanat alatt lehullottak volna az akaratáról.

- Kiszabadítom őt a vipera öleléséből.

És elhatározta, hogy jóvátesz mindent, és újra feleségül kéri Zsófikát. Kiderült az arca, szinte ujjongott örömeiben. Annyira tele volt boldog önbecsüléssel, hogy a nyakába borult Giustignannak.

- Megtisztultam és felszabadultam. Szeretem önmagamat, Giustignan! Gyerünk hazafelé, és kezdjük el az új életet hamar, már holnap reggel... hogy egy napig se várjon tovább az én árva, szegény kis menyasszonyom.

- Gondold meg jól, Miklós! - hebegte elhűlve az olasz. - Neked Toscana szelíd, virágos lejtőin van az otthonod.

- Nem igaz! - csattant fel ujjongva a magyar. - Nekem itt van, itt ni, a hazám. Itt vannak az én véreim, atyámfiak, az én parasztjaim, az én egyetlen szent, öreg magyar Úristenem - rajongott Miklós, és majdnem kicsordult a szeméből a legszentebb magyar férfiköny. - Nincs ilyen tiszta, becsületes, igaz nép ezen a földkerekségen. Heves, haragos, büszke és daliás; nem ismer bosszút, haragtartást, engesztelhetetlenséget. Majd meglátod, Giustignan.

Lassankint besötétedett. A hegyháti dombok gerincén állottak. Jobbról-balról sötét, zúgó, fagyos leheletű erdők. A lombjavesztett fák között derékig érő hó lila, sárga tűzszínekben ragyogott a leáldozó nap sugarában.

- Itt még bölények rejtőznek a mélyutakon, a hegyi patakok partján - mutatott az erdőre Miklós. - Tavasszal nagy irtóvadászatot rendezek, ha rendbe jöttem a Kisfaludyakkal.

- Igaz, hogy vadlovak is vannak ebben a barbár országban?

- A transzylvániai és a kárpáti erdők szélén...

- Brr! - rázkódott Giustignan -, bölény, farkas, vadló, medve - nem gondolnád, hogy éjjeli szállás után kellene nézni, domine magister?

Miklós habozott.

- Eh, még éjfél előtt otthon leszünk.

- Ebben az átkozott sötétségben?

- Majd kiragyg a hold.

Alig tettek egy mérföldet, előttük az ég alján gyanús vörös ködöt vettek észre a látóhatáron.

- Szél lesz - jósolta Giustignan.

Valahol tűz van - gondolta amaz.

Sarkantyújukat belevágták a ló hasába. A göröngyös úton keserves volt a vágatás.

- Toronyiránt hazafelé - vezényelt Csáky, s letérve az útról, a bozótos, árkos, süppedékes mezőn keresztül vágatott.

- Tűz az bizony, Herculesre mondom, óriási tűz - szuszogta Giustignan. - Egész falu éghet.

- Mégpedig Pécsvárad - kiáltott vissza Csáky.

- Talán az apátságot pörkölik a jobbágyok.

- Engem, Giustignan, engem - felelte Csáky gonosz előérzetektől gyötörve. És izzadó homlokát törölgette.

Késő éjjel volt, amire hazaértek.

A Csáky-pusztta körül temetői csend. A levegőben égett szalma, pernye, zsarátnok szaga terjengett. A várkastély romokban hevert, megszenesedett gerendák árván meredtek az égre. Itt-ott lila lángok csaptak fel a romokból. Néha reccsent, roppant valami, s nagy dőrejjel omlott össze egy kémény vagy tűzfal. Éjjeli madarak, baglyok és keselyűk, sasok és hollók keringtek az enyészet felett. Emberi hang azonban nem vegyült a pusztulás vérfagyasztó ropogásába. Csak megszenesedett holttestek heverték az úton.

- Mi történt itt? - rémüldözött az olasz. - A poklok munkája ez? Mi van az apátsággal?

Elváltattak az apátságba. Csendes szundikálásukból felverték az atyákat.

- Török perzselte fel a Csáky-palotát?

- Csak a Kisfaludyak.

Giustignan keserűen felkiáltott:

- Ah, az emberséges, igaz nép, amely nem ismer bosszút, haragtartást, engesztelhetetlenséget?

- És atyaságtok nem siettek mentésemre?

Az atyák elfordították a fejüket.

- És a Kápolnayak, Semennyeyek, Óváryak?

- Kisfaludyéknak adtak igazságot!

- És a jobbágym?

- Azokat a György úr vitézei lekaszabolták. Akik tudtak, elszaladtak.

Miklós káromkodott.

Az egyik atya ég felé fordította a fejét:

- Ez az Isten ítélete!

Elhagyták az apátságot.

Az éjszaka piros volt a roskadozó épületek, magtárak, istállók, jobbágytelkek lángjától. Olyan hőséget árasztott a várkastély izzó kőépülete, hogy nem lehetett közelébe menni. Láruk gyökeret vert a két dűlőút keresztezésénél. Ott állt egy durva, siklósi kőből faragott feszület. Körülötte a léckerítés, amely a legelésző barmok ellen védte valamikor, porrá égve fehérlett a földön. Az Üdvözítő üres köszemével egykedvűen nézte a pusztulást.

Giustignan keresztet vetett magára és szemrehányólag kérdezte a Megfeszítettől:

- És te el tudtad nézni ezt a vandalizmust?

Miklós közelebb lépett a kereszthez. Az Üdvözítő mellén kifeszített, széles irhát pillantott meg s rajta vérrel mázolt otromba felírást:

„Felperzseltem a lator házát, és a földdel egyformává tettem az ő gazdagságát.”

- Nézd, olvasd csak, Giustignan - szólt oda szomorúan a barátjának.

Az olasz fogvacogva olvasta tovább:

„A várad belsejébe tereltem házad népét, és megsütöttem őket, mint a disznókat az ólban. Marháidat és a becsületedet Kisfaludy Györgynél, kedves apósodnál keresd.”

Az olasz babonás szemmel meredt az Üdvözítőre. Szája reszketett, és a vér leszaladt a szívéről.

- Jaj, megmozdult a Krisztus! - jajdult fel keservesen, és betakarta arcát. - Misericordia!

Csáky Miklós nem félt. A kereszt elé lépett, és az Úr melléről letépte a juhbőrt.

- Istentelen bitang! - mormogta dühvel. - A becsületedet is elrabolta? No, azért utána megyünk a pokol tornáczára is.

Két nap múlva Kisfaludy előtt volt Csáky és Giustignan. A fiatal főúr kinn maradt az országúton, az olasz bement a várba hírvivőnek.

Egy óra múlva már ott lobogott az úton a várúr sisakjának tollbokrétája.

- Istenítélet lesz ez köztünk, bitang! - ordította Csáky Miklós felé.

És vitézeit hazaküldve, egyetlen csatlóssal maradt ott, aminthogy Csáky is csak Giustignant tartotta magánál a viadal színhelyén.

Aztán az öreg várkapitány és a fiatal főúr összerobbant. Rövid volt a küzdelem. Néhány perc múlva Kisfaludy György átütött koponyával, véresen bukott le lováról. Csáky melléje térdelt. Kicsatolta nehéz vértjét és a sisakot levette az öregúr nagy, ősz oroszlánfejéről.

- Bocsásson meg, apám... - suttogta, miközben Giustignan vizes kendővel mosogatta a várúr tátongó sebeit.

A vén katona iszonyú erőlködéssel elfordította a fejét. Behunyta szemét, a száját összeszorította, és haragvó arcának reszkető izmai lassankint elsimultak. Meghalt.

XIV

Diadalmas ausztriai fegyvertényei közepette eszébe jutott Mátyásnak, hogy meglátogatja az ő Bécsben mulatozó árva feleségét. Kétnapi erőltetett, pihenés nélkül való lovaglás után váratlanul megérkezett Bécsbe.

Rossz hírek várták az imperátort. A fuvarosok, halászok, szőlősgazdák és kapások lelkében felébredt a császár iránt való gyermekes tisztelet. Mátyás udvarának olasz és magyar humanistái felbőszítették az egyetem skolasztikus tudósait. Néhány gazdag polgár családi békességét és leánya becsületét veszítette el az idegen hódítás alatt. Az adók ellen mindenki lázadott. Mátyás király szándékosan enyhe és elnéző volt irányukban. Ez felszította a németek vakmerőségét. A város forradalmi lázban vonaglott. A magyarpártiakat orvul megtámadták. Teschler Miklós néhány raktárát kifosztották, és a gazdag kalmárt halállal fenyegették.

Szapolyai István helytartót gyűlölte a bécsi nép. Itt-ott lázongani próbált, mert köztudomású volt, hogy a fiatal Corvin János új birtokainak száműzött gazdái, a sziléziai hercegek, fegyverrel készülnek a magyar uralom ellen. Azt is tudták, hogy titokban a cseh király is támogatja a trónvesztetteket.

Mátyás ügyet sem vetett az osztrákok mozgolódására. Beatrixhez sietett, majd a Burgban jelentést tétetett magának a bécsi állapotokról. Eközben jelentették neki, hogy a bécsi egyetem hittudományi kara jött hozzá kihallgatásra. Mátyás maga köré rendelte tudósait, és úgy fogadta a küldöttséget. A doktorokat Nider atya, a főinkvizítor vezette az uralkodó elé.

Johannes Nider dominikánus a Bibliát és a szentenciákat tanította a bécsi egyetemen. Nagy, csontos, dörgő szavú ember volt, úgy ropogtatta az Isten igéjét, mint egy condottiere a vezényszavakat. Gögös volt és szentéletű, semmi sem árulta el rajta az askétát, az imádkozó, böjtölő és önmegtagadó tudóst. Mintaszerű páter inquisitor volt, aki a legválogatottabb kínokat is Isten dicsőségére ájtatos lélekkel rendeli el, de belül megsiratja áldozatát.

Ő vezette Mátyás elé az istentagadó magyart.

- Hogy hívnak? - kérdezte Mátyás haragosan.

- Ladislaus Pogány.

- Fehér megyéből van egypár jó katonám a Pogányok nemzetségéből. De azok szálás, kemény legények, s helyén áll a szívük és az eszük.

A barát szelíden pislogott rövidlátó, kancsal szemével. Szánalmas, beesett mellű, horgas orrú fickó volt az istentagadó, vékonydongájú diák, koplalásban és régi könyvek olvasásában egészen elcsenevészedett. Ha beszélt, meg-megrázta a köhögés, és keservesen lihegett.

Johannes Nider elsorolta a barát bűneit.

- Felséges úr, ez az ördögtől megszállott eretnek baccalaureusa a hét szabad művészetnek, felszentelt pap, s mégis oly csodálatos pogány elveket hirdet, hogy tudtommal még az arab és zsidó averroisták között sincsen párja.

- Igaz ez, Ladislaus Pogány?

Az ifjú megszólalt. Szeme csillogó, lázas fényben égett.

- Ember vagyok, felség, és ők is emberek - felelt vádlóira mutogatva -, sem én, sem ők nincsenek az igazság birtokában. De engem a józan ész és Arisztotelész logikája támogat.

- Huszita vagy, fiam? - kérdezte a király érdeklődve.
- Nem, felség. A husziták ostoba és gonosz emberek. Valdeusok, ariánusok, zsidók, szaracénusok és Domonkos-rendi barátok között nincs semmi különbség. Ők éppen olyan gyermekek, mint a mágusok vagy asztrológusok.
- A csillagok hatalmában sem hiszel?
- Nem. Csak abban hiszek, aminek ésszerűségét belátom.
- Krisztusban hiszel-e?
- Nemes és jóakarátú ember volt. De nem volt Isten fia.
- Mire alapítod ezt a meggyőződésedet?
- A józan emberi értelemre, amely visszaborzad a Szentírásban hemzsegető ellentmondásoktól.
- Káromkodik! - kiáltottak fel egyszerre Johannes Nider és a mellette álló szerzetesek.

Nider a király elé állott.

A domonkos barát felhőrdült.

- Felséges úr! Ily arcátlan és megrögzött tévelygő még nem akadt bírói székem elé. Nem is akartam fölötte egyedül ítélni. Börtönbe vetettem, s odaküldtem hozzá a tudós clavorói Jakabot és a hispániai Márton mestert, rendünkből való éleselméjű Szentírás-ismerőket.

És bemutatta a királynak a két jámbor hittudóst.

Mátyás kegyesen biccentett, és tovább faggatta az eretneket:

- Miféle ellentmondásokra célzol?
- Először is Isten nem lehetett emberré, mert Isten mindennek ura, az embernek pedig lényege a szolgaság. Mindent Isten teremtett. Krisztust is, tehát vagy nem Isten Krisztus, vagy pedig önmagát teremtette, akkor pedig az ő emberi mivoltában kell a józan észnek kételkednie. Ha Krisztus Isten lett volna, akkor nincs szükség arra, hogy leszálljon az emberek közé, megkínóztassa és meggyaláztassa magát, és keresztre feszíttessék. Akkor egyetlen szavával, pusztá akaratával vagy angyalainak adott parancsolatjával megváltja az emberiséget. De istenfia létére olyan szorongatások fogták el a keresztfán, hogy felkiáltott: Éli, Éli, miért hagytál el engem?

A hittudósok között a felháborodás moraja zúgott végig.

- Ariánus, arab és zsidó okoskodás - hőrdült fel a domonkos. - Averrhoes és Arisztotelész szószátyárkodása, Majmonides cáromkodása.
- Arisztotelész a pokolba került - jelentette ki sötéten a hispániai Márton.
- De az igazsága él és mennyei fényességben ragyog - válaszolt a hittagadó.

A király körül a budai udvar legkiválóbb humanistái, magyar és olasz főpapok és Szentírás-magyarázók ültek. Ott volt az éleseszű Gattus János is, a szicíliai származású dominikánus, Aquinoi Szent Tamás kommentátora.

Mátyás Gattushoz fordult.

- Mit szólnsz, fiam, ezekhez a szillogizmusokhoz?

Gattus gögösen válaszolt:

- Gyermekes fecsegés. Az egyház tanítómesterei már régen megcáfolták. Nincs a hitnek és természetfölötti világnak egyetlen problémája, amelyre Duns Scotus, Szent Tamás vagy Szent Ágoston a legtisztább tudományosság fényében meg ne találta volna a magyarázatot. De ezek a képzelgők új tudományokat akarnak a régi szent bölcsesség trónjára ültetni.

Mátyás közbeszólt:

- Én azt hiszem, hogy más a hit és más a tudomány. Ezek hagyjanak békét egymásnak.

Gattus felhördült:

- Felséges Augustus, a vallás és a tudomány egyetlen isteni koncepció kisugárzása. Bennük ellentmondás nem lehet. Az Isten két karja, és e két kiterjesztett kar együtt adja áldását az emberiségre.

Az eretnek lázas szeme rávillámlott a szicíliaira:

- Hát akkor miért vívnak ádáz harcokat franciskánusok és dominikánusok, scotisták és tomisták, miért van annyi visszavonás, veszekedés, árulás és vélekedés bölcs népek, szent doktorok és különféle szerzetek között a szeplőtelen fogantatás problémája körül?

Nider atya adta meg a választ:

- Mert az ifjú nemzedék gögös elbizakodottságban új eszmékkel és romboló tanokkal mérgezi meg a könnyen hívő és műveletlen tömegeket. Mert a pogányság szellemét idézik fel a logika, a csillagászat, a művészet és az erkölcsök eltévelyedésében.

- Úgy van - dörögte a szicíliai -, megtévelyodtak a latin és görög istentelenségek mértéktelen zabálásától.

- Platón és Arisztotelész foglalta el a szent evangélisták trónját.

Ekkor előállott Johann Kaltenmarkter kanonok, a bécsi egyetem tanára, aki tévelygésért már egyszer kiállotta az inkvizíciót, és szabadságát Mátyás királynak köszönhetette.

- Felséges úr, dicső imperátor, a tudományok és művészek halhatatlan mecénása... légy kegyelmes e zavaros elméjű tévelygő iránt. Már eleget szenvedett lelki vakságáért. A jámbor hittudósok vérig korbácsolták. Három napig étlen-szomjan, megkötözve, férgek között fetrengett sötét cellájában.

- Igaz? - kérdezte szeme rebbenésével a király.

- A szent inkvizíció rendelete szerint és a piacenai bíboros, egész Germania legátusának engedelmével - felelt gögösen Johannes Nider. - Csak ezek a kenetek képesek megmutatni a tévelygőknek, mennyire esendő az emberi értelem, mily hosszú a tudomány, és mily rövid az élet. Mert inkább kívántuk e nyomorult féreg lelkét megmenteni, mint kímélni a testét.

A király háta mögött álldogáló Galeotti Marzio tenorja gúnyosan csattant fel:

- Ismerem ezeket a keneteket.

A király mosolyogva hívta maga elé kedvenc humanistáját:

- Téged is megtáncoltattak istentelen irkafirkáidért. Tudom. Hogy is volt a dolog?

Galeotti meghökkenve nézett a királyra. Szeméből akarta kiolvasni, hogy haragszik-e vagy csak kegyelmesen évődik az isteni Augustus. Amikor látta, hogy Mátyás mosolyog, felfohászodott, és pergő nyelvének pillanatnyi szünetet sem adva, áradó bőbeszédűséggel mondotta el, hogyan gyűlt meg a baja a Santo Uffizióval. Könyvet írt *De incognitis vulgo* cím alatt, amelyben többek között azt találta mondani, hogy aki józan ész és a természeti törvények

szerint él, az elnyeri az örök üdvösséget. Emiatt, habár könyve meg sem jelent, csak kéziratban olvasták meghitt tanítványai, a velencei inkvizíció elfogatta, feleségével és gyermekeivel együtt börtönbe vetette és megkínozta, őt magát a Palazzo Ducale előtt pellengérre állította, ördögkoronával a fején, mint az eretnekeket. Az utca népe megköpdöste, bántalmazta és kövér öreg disznónak csúfolta, latrok és zsidók cinkosának, ördög szövetségesének és boszorkányok szeretőjének káromolta, kövekkel megdobálta, úgyszólván két ízben a halál ájulása környékezte.

- Eszeveszett, őrzőgő minoriták ültek felettem ítéletet. Nem tudtam, mit határoztak rólam, de szamarak által vont halottaskocsin vittek a vesztőhelyre, fekete fátyollal letakart lámpák sorfala között, mint akit máglyára vagy bitóra szállítanak. Azt hittem, ütött az utolsó órák, és magamat és családomat a minoritáknál is hatalmasabb Úristen irgalmába ajánlottam. Szerencsére csak hathónapi sötét börtönre ítélték el, s nekem sikerült a pápához, Mátyás király öfelségéhez és Medici Lorenzóhoz leveleket eljuttatnom. Az isteni imperátor akkor való római követét, ifjúkori barátunkat, Vitéz Jánost bízta meg a közbenjárással, a pápa magához vonta az ügyet, Rómába citált, s engem felmentett a büntetés alól.

A domonkosok fanyar megbotrányozással hol a királyra, hol a humanistára tekingettek. Mátyás szemmel láthatólag gyönyörködött megrökönyödésükben.

Leghamarabb Gattus szedte össze magát, és haragos arccal mutogatott a humanistára:

- Ez is az új pogányok közül való. Felséges úr, ne pazarold kegyelmedet ezekre a lélekmérgezökre. Az ő tanításuk megrendíti az Isten uralmát a földön, megingatja a trónokat, és megrothasztja a népek lelkét. Valami szörnyű gyilkos járvány ez, mint a pestis vagy a nyavalyatörés.

A hitehagyott bágyadt mosollyal vágott közbe:

- A hajnal hasadása.

Mindenki Mátyásra nézett. A fejedelem halkán megszólalt.

- Értelek téged, Ladislaus Pogány, s köszönöm nektek, illustrissimi, hogy az ügyet velem megismertettétek. Mi nem tartjuk magunkat illetékesnek, hogy a hit és tudomány dolgában ítéletet mondjunk. Sokat gondolkoztam azon, hogy az Úr Jézus Krisztus Péternek és Jánosnak, legkedvesebb tanítványainak mily meglepő módon osztotta ki szerepeiket. A durva és erőszakos Péter elárulta, megtagadta és esküvel erősítette, hogy nem ismeri őt, és mégis az ő kezébe adta az egyház kormányzatát. Jánost pedig, aki az erény és hűség, az alázat és szelídség fehér galambocskája volt, jutalom és kitüntetés nélkül hagyta. Én ugyan hittudományi dolgokban járatos nem vagyok, mert mint gyermek kerültem a trónra, s így a sok közül keveset tanulhattam. De a kormányzás dolgaihoz értek egy keveset. Nos, én úgy tartom, hogy egy állam kormányzásához nem szentek és próféták, nem az isteni szelídség báránykái kellenek, mint János, az evangélista. Hanem erős és bátor, kemény és okos legények, akik nem félnek a fegyvertől, és ismerik az életet. Mint Péter, az öreg, tapasztalt marcona halász. Én nem félek sem a prédikátoroktól, sem az istentagadóktól. A boszorkányoktól sem félek, és Arisztotelész sem okoz álmatlan éjszakákat.

- Isteni Augustus, legyen áldva a te bölcsességed! - jajdult fel boldogan az eretnek.

A király intett, hogy hallgasson.

- Ladislaus Pogány! Te a megfejthetlent akarod megmagyarázni. Te az Isten keresztre feszített fiát Arisztotelésszel, a hittudományt a geometriával, a kereszténységet a pogány szépséggel akarod helyettesíteni. Azt hiszed, hogy ezzel használsz embertársaidnak? Használsz a hazának és a fejedelemnek?

Pogány lehajtotta a fejét.

- Használok az igazságnak. Megmentem és trónra ültetem az igazságot. Nekem az igazság a hazám, a népem, a fejedelmem és az istenem.

A király mosolygott.

- Te éppen olyan rajongó vagy, mint a kolduló barátok, akik a Szentföldről hozott harmat-cseppekkel és Kapisztrán János öszvérenek zablájával akarják megváltani az emberiséget. Te a tudományok örültje vagy, mint azok a babona és a misztikus rajongás örültjei. A hit kérdéseit ne bolygasd. Tartsd tiszteletben a jámbor emberek szent meggyőződését. Hiszsz az Istenben?

- Mint a világot összetartó harmóniában, mindenek végokában, az univerzum éltető lelkében... Unum est principium totius universi et prima causa...

- Máglyára vele! - süvítette a páter inquisitor hangja. - Felségsértő és forradalmár, az Anti-krisztus küldöttje.

- Fiam, te nem követed Krisztus példáját, aki Pétert az egyház fejévé tette, habár elárulta őt - szólt gúnyosan a király. - Ladislaus Pogány maradjon életben, de hátralévő napjait töltsd az én pálos szerzeteseim között, a Nándor-hegyi kolostorban. Ott magához méltó társaságot talál. Tudományban és istenfélelemben kitűnő barátokat, azokat térítse el Szent Tamás filozófiájától, ha olyan ellenállhatatlanok az ő szillogizmusai.

Az eretnek leborult a király lába elé.

- Felséges Úr! Mindenre kész vagyok, csak ne engedd, hogy tovább gyötörjék a lelkemet. Vitess inkább a máglyára, égettesd meg csontjaimat, feszítsd keresztre vagy temetess el inkább elevenen!

Mátyás mosolygott.

- Megmondtam, és nem változtatok azon. A pálosok közt fogsz elmélkedni a logikai ellentéteken.

A vádlottat elvezették.

Benn, a dolgozószobájában Galeotti Marziót fogadta a király. Nyájas, beszédes és kegyelmes volt a humanistához. Galeotti felbátorodott, és alázatos hajlongások között kérlelni kezdte a királyt.

- Isteni Augustus, Johann Kaltenmarkter és az egyetem néhány szabad szellemű, természet-tudományokkal foglalkozó magisztere könyörögni óhajt felségednél a szerencsétlen Ladislaus Pogány érdekében.

- Nem fogadom őket - vágott közbe haragosan Mátyás.

- De a gondolkozás szabadsága... a logika, a kutatás, a szellem szárnyalása nevében...

- Hallgass, Marzio! - szólt rá keményen a király. - Az a szerencsétlen Pogány megérdemli, hogy kolostori börtön magányában elmélkedjék a logikai ellentmondások felett.

- Jámbor, vaksi, nyavalyás tudós.

- De mindenáron meg akarja győzni embertársait az ő igazáról. Csúfolja az egyház szertartásait és a papokat, akik a szentségeket kiszolgáltadják. Pedig ők az én papjaim, és nekem szükségem van rájuk, hogy féken tartsák népeim lelkében a lázadó fenevadat. A te nyavalyás metafizikusod káromolja a Szent Szület, akinek képe zászlóimat díszíti és halálmegvető bátorsággal tölti el katonáim lelkét. Arisztotelészről sem tűröm, hogy megbolygassa az egyházi tekintélyt és a nép vallásos áhítatát. Az egyház az én leghasznavehetőbb szövetsége-

sem. Ladislaus Pogány tehát az én ellenfelem, és a politikám ellen hadakozik. Becsukatom, mert nem szeretem az izgága embereket. Váradi Pétert is becsukattam.

Galeotti megrökönyödött arccal bámulta a királyt.

- Milyen égbekiáltó tombolása ez a királyi önzés határtalanságának - gondolta magában áhítattal. - Neki szabad... de másnak senkinek.

Meggörnyedt vállal kifelé indult. Egyszerre a király súlyos öklét érezte a tarkóján.

- Ne félj, Marzio szolgám, nem lesz ám sem nagyon szűk, sem nagyon sötét a védenced börtöne. Legyen a celláján jó tágas ablak, és adj be neki könyvet, amennyit csak akar.

Beatrix ágyban fekvő beteg volt, csúzos bántalmai nagy kínokat okoztak testének. Valami más baja is volt, amit - úgy mondják - az Eleonora által küldött orvos durva, fájdalmas kúrája okozott a királynénak. Mátyás szomorúan nézte szenvedő hitvesét. Láta rajta a lélek kínos vergődését is, s amikor elmondták neki megdöbbenő nyugtalanságát, megkérdezte Beatrixot:

- Bice, tudod, hogy lehozom érted az égboltozat csillagait, mondd meg, mi a kívánságod?

A királyné szeméből kivillant az öröm.

- Felséges atyám, megöl a szégyen, a kétségbeesés.

- Bice! - kiáltott Mátyás rémült gyanakvással. Nem tudott egyébre gondolni, mint hogy távolléte alatt botrány tört ki a királyné körül. A lélegzete elakadt, szíve fájdalmasat dobban, és borzasztó forróság buggyant ki a melléből, felszaladt a torkába, úgyhogy mind a két kezével odakapott a nyeldekklőjéhez. - Beatrice, beszélj! - nyögte keservesen.

- Mátyás, én meghalok... - vergődött az asszony.

- Bántott valaki?

- Igen.

Mátyás felhördült:

- A fejét vétetem a gyalázatosnak!

Beatrix zokogva rázta a fejét:

- Nem. Azt nem tudod megbüntetni.

- Rágalmaztak, kémkedtek, árulkodtak rád? Nem kímélek senkit. Látod, Váradi érsek még a börtönben sínylődik... Keresztre feszítetem, aki hozzád merészelt nyúl ni aljas rágalmával.

Beatrix most vette csak észre, hogy mire gondol Mátyás. Szép, fátyolos, harmatos szeméből diadalmas sugár szökkent ki, és gyönyörűség ömlött szét a szívéen. Elérzékenyedett. Arcát ráhajította az ágy szélén ülő király remegő kezére. Megcsókolta.

- Ó, hogy sajnállak téged, ha valami olyan nyugtalanítana, ami az én hitvesi hűségemet...

- Nem arról beszélek - tiltakozott Mátyás izgatottan. - De az udvari emberek szennyes fantáziája...

Beatrix közbevágott:

- Az nem ér fel az én hitvesi és királynői hűségem magas trónjáig.

- Az olaszaid előtt semmi sem szent...

- Csak az erény és a tisztaság.

Mátyás ingerülten rázta a fejét, de Beatrix hirtelen megragadta a király arcát. Felemelkedett az ágyában, úgyhogy hálóingje lecsúszott hófehér válláról. Két puha, meleg tenyere közé fogta a király arcát, egész közel hajolt hozzá, és tekintetét annak mélyen ülő barna szemébe fúrta:

- Mátyás, te kételkedel bennem?

A király felelni sem tudott az izgalomtól.

- Mátyás, te el tudod képzelni, hogy valaha életemben más férfiúra is rágondoltam?

A király mereven bámult a gyermekesen tiszta, nyílt, bájos kék szemekbe, amelyek úgy néztek rá, mint az angyalok. Oly ártatlanul, őszintén és mélyen. Beatrix lihegve folytatta.

- Mátyás, ne hidd el, ha rosszat sugdosnak rólam a füledbe. Én tiszta vagyok és szent, mint az égi Madonna, akit lehívlak most mennyei tanúskodásra.

- Beatrice!

- Mátyás, ő ott fenn a tisztaság, az érintetlenség és a szentség kelyhe, ő az én anyám és a tied, ő a mi kérlelhetetlen, igazságos bíránk, ő a mi Urunk szeplőtlen anyja, a harmatos és makulátlan szűz, ő az én tanúm, hogy gyermekségemtől fogva csak egy férfiről álmodtam, neki szenteltem fel lelkem és testem szeplőtelen oltárát... az ő anyai keze úgy áldjon meg engem, vagy úgy verjen örök szégyennel, nyomorúsággal és kárhosszattal, ha valaha is vétettem ellened, drága, hatalmas, imádott uram.

Beatrix sírt és könnyein keresztül, egészen közel hajolva, a király szemébe nézett, oly tisztán, őszintén és bensőséggel, mint a gyermekek, a galambok és a virágok. És maga is meghatottan, elérzékenyedve, ujjongással ünnepelte a saját tisztaságát.

Mátyás egész testében reszketett. Ráhajolt Beatrix gyönyörű, fehér homlokára, és hálásan megcsókolta.

- Mi bánt tehát, édes szép kis lányom? Miért szenvedsz? Mi fáj? Hadd segítsék rajtad - dadogta majdnem magánkívül.

Beatrix felsikoltott.

- Felség... meghalok, ha János herceg... ha Corvin János... ha az ő kedvéért megalázod a te hitvesedet...

Mátyás kezébe vette a szenvedő, beesett, halotthalvány arcocskát, és forró csókot csókolt Beatrix szája közepére.

- Nem ez a te bajod, édes kis galambom.

Beatrix lehunyt a szempilláját.

- Nem a dicsőség, nem a hatalom, nem a korona után vágyakozol te szegény, te gyenge, gyönyörű madonnám. Az anyaság az, ami után eped a te szíved. Ó, ha te fiút tudnál nekem adni, a mi vérünk vércseppjét, egy királyi kis galambot, igazi királyi aranyágacskát tudna kihajtani a te királynői tested... akkor nem vágyakoznál Hyppolitra, nem gyűlölnéd Jánost, nem epednél a trón után, nem vergődnél a gög, dac, harag és öröm, könny és kacagás nyugtalanságában... akkor megnyugodnál bennem és a magad magzatában és a te anyai dicsőségedben és az ő jövődő nagyságában... Beatrice, könyörögj az Istennek... segítsen rajtunk, a mi szegény árvaságunkon...

Beatrix sírt. Őszinte, igaz, tiszta asszonyi könnyek csurogtak lehunyt szempillái alól.

Mátyás ott állott az ágya előtt, nézte és szánta őt és magamagát. Aztán eszébe jutott az a másik asszony, aki anya ugyan, de nincsen gyermeke, akit szeressen és becézgessen. Azt az élő gyermek után való sóvárgása szomorúvá, szelíddé, majdnem ügyefogyottá tette. Gyámoltalanságának mélyiből nem tudott más szó felbugyogni, mint hogy: add vissza a gyermekemet. Ez meg félelmes, végletekben vonagló, lobogó, száguldozó, fergeteges lelkű démonná lett a gyermek után való epedésben, a gyermek után, aki nincs.

Két egyformán szerencsétlen, egyetlen, igazi rendeltetésétől, valódi tiszta, mindent pótló gyönyörűségétől, benső értelmétől, szentséges céljától megfosztott szegény, beteg asszony - Beatrix és Borbála!

Mátyás érezte, hogy a nagy Titok végre önmagát fejtette meg. Kinyílt, kipattant, és megmutatta méhét, a meddőt, a kifosztottat, a hiába epekedőt.

Nagy, félelmetes, rejtelmes mélyű Titok, már nem vagy titok többé!

HARMADIK KÖNYV

I

A Burg déli szárnyán berendezett titkos kancelláriában Bakócz Tamás és Fontana Ferenc várták a királyt. Most is ők voltak a fejedelem legmeghittebb diplomatái. A főkancellár, János váradi püspök Párizsban járt, helyette Bakócz volt a külügyek legfőbb intézője. A püspök nyers gúnnyal csipkedte az olaszt:

- A milánói házasság körül bonyodalmakat szimatolok. Magnificentiádnak nincsenek aggodalmai?

Fontana most jött haza Milánóból, ahol Corvin János herceget képviselte. Hiúságában mélyen sértve, felemelt hangon vágott vissza:

- A házasságot meghatalmazott útján annak rendje és módja szerint Milánóban megkötötték. Ott állottam a Sala dei Scaglioni-ban, Gian Galeazzo herceg mellett, a nápolyi és ferrarai követek között, amikor Ascanio bíboros áldását adta Bianca hercegasszony és a főkancellár által képviselt János úr házasságára. A házasság per verba de presenti megtörtént.

- De a hercegnő nemigen mutatkozik nálunk - gúnyolódott tovább az alkancellár.

- Az a király dolga - legyintett Fontana.

Mind a ketten tudták a késedelem okát. De egymás előtt titkolództak. Ez a két ember gyűlölte, de tisztelte egymást. Bámulták egymás lángeszét, és mindegyikük bizalmatlankodott a másik hűségében.

Mátyás ismét betegeskedett. Köszvénye miatt két botra támaszkodva vonszolta magát, de így is éjjel-nappal dolgozott. A kancellária irodatermébe is szenvedő arccal lépett be, fel-fel-szisszent hasogató fájdalmai miatt, meg-megrokkant a dereka, de szemöldökének egy bús és gögös rándulásával utasította vissza kísérője, Fodor István apát és királyi jegyző segítségét.

- Megindítjuk a háborút a cseh király ellen - ez volt a köszöntése.

Bakócz, aki négy esztendőn keresztül hasztalan sürgette a nagy török háború megindítását, elpirult fájdalmas meglepetésében. Remegő hangon, alázatosan, de eltitkolhatatlan rosszallással megkérdezte:

- Szabad-e tudnunk, felséged hűséges szolgáinak, hogy mi indítja az imperátort e nagy horderejű lépés megtételére?

- Félsz? - kérdezte bosszúsan és megvetőleg a király.

- A győzelemben biztos vagyok, ha felséged úgy akarja. De az európai helyzet, a magyarországi viszonyok, a török fenyegető mozdulatai...

- Eh! Elég a lamentálásból, Ulászlóval egyszer már végleg le kell számolnom. Ez a nagy, kövér fickó mindig az utamba áll, valahányszor apróbb-nagyobb bajokon kellene átvágnom magamat.

Bakócz gyanakvó, keserű, gyűlölködő lelkében önkéntelenül felvillant egy név: Beatrix. A királynénak nem olyan ellenszenves ez a nagy, kövér fickó.

A király folytatta:

- A cseh királyság kérdését végleg rendezni kell, uraim. Mégiscsak nevetséges, hogy két cseh király legyen Európában: Mátyás és - tette hozzá végzetlenül kicsinyléssel - Ulászló. Egyetlen cseh király lesz ezen a földön, arra az életemet teszem.

- Mátyás - mondta nyomatékkal Bakócz.
- Corvin János - mondta finom bókkal Fontana.

A király hálásan pillantott öreg barátjára.

Bakócz nyomban belement a kérdés diplomáciai jelentőségébe.

- Ulászlót apja, Kázmér lengyel király fogja támogatni.
- Engem pedig Iván, a moszkvai nagyfejedelem. Értesítést kaptam a fejedelemtől, egész Oroszország urától, hogy máris megindította a háborút Lengyelország ellen. Mengli-Giráj kán pedig, az orosz fejedelem szövetségese, immár betört Lengyelországba, és nagy károkat okozott a közös ellenségnek.
- Nagy és hasznos szövetség - dörmögött Bakócz, akinek nem tetszett, hogy a keleti szakadárrel köt Mátyás szövetséget.
- Ő barátom és hívem. Nem kételkedem, hogy ketten még nagy dolgokat művelünk Európa csodálatára. Küldtem is a nagyfejedelemnek építő- és ércmunkásokat, valamint ágyúöntő mestereket, fegyverkovácsokat, tűzéreket és bombavető gépekhez értő mérnököket, hogy hadseregét méltóképpen felszerelhesse.

A király leültette a két diplomatát. Nagyot lélegzett, és ráncba szedte homlokát.

- Végre is meg kell nektek ismertetek az én jövőendő politikámat. Torkig vagyok az apró diplomáciai játékokkal. Évtizedekig kísérleteztem jobbra-balra, cseh, lengyel, osztrák, német, olasz, bosnyák, rác és oláh gézengúzokkal. Voltak köztük agyafűrt fickók és tökkelütött hülyék; jámbor, eszelős és lángeszű gazemberek. Voltak együgyű rajongók és cinikus üzletemberek. Utálom őket.

Bakócz Tamás meglepéssel bólongatott, Fontana aggodalmasan leste a király szavát.

- Először is megundorodtam az olaszoktól.

Bakócz szemében felcsillant a győzelem lángja. Fontana értelmes tekintetéből hideg közöny világlott.

Fodor apát elhalványodott. Az ő humanista szíve ijedten dobbant meg a király nyers kifakadására.

- Ezeknek a fickóknak egy része egyáltalán nem, a másik része meg annál jobban tudja, hogy mit cselekszik és mit kell cselekednie. Velence azok közé tartozik, akik mindig tudják. Tudják például nagyon jól, hogy miért akadályozzák meg Dsem hercegnek udvaromhoz való menekülését. Én három hónap alatt Konstantinápolyban vagyok, és a török császárt a Kaukázusba űzöm, ha Velence lemond török üzleteiről. Csakhogy nem mond ám le, uraim. És nem mond le a többi olasz államocskára sem. A milánói Galeazzo Mária már húsz évvel ezelőtt akart szövetségre lépni a törökkel, hogy Velencét tönkretegye. Ugyanezt tették kedves rokonaim, a nápolyi Aragóniaiak is. Ezek az olaszok egymást iparkodtak a törökkel fölfalatni. VIII. Ince, ahelyett hogy kiadná nekem Dsemet, II. Bajazed szultán aranyaiért porkolábszerepet játszik a szerencsétlen herceg rovására. Velence pedig elég arcátlan, hogy fegyvert, szerszámot és egyéb árucikkeket szállít Konstantinápolyba. Ezekre építem én a török politikámat?

Fontana szomorúan helyeselt. Ő még egyebet is tudott volna mondani az olasz államok politikájáról.

- Egyébként - folytatta a király - én azt mondom nektek, hogy Olaszország elveszett. Botor és nagyzási háborúban szenvedő királyocskák és hercegecskék játszadoznak Francia- és Spanyol-

ország meg a német császár rokonszenvével vagy haragjával. Apró kereskedők, bankárok, néhány rosszul épített vár ura, rablóvezérek és zsoldoskapitányok, akiknek a hadseregét mindenestül meg lehet venni néhány marék aranyon, akik úgy akarnak háborút viselni, hogy náthát ne kapjanak a hűvös éjszakákon, mégis játszanak a tűzzel, mint a gyermek a szénaboglya mellett. Meglátjátok, hogy felgyúl egy szép napon Itália. Még megtörténhetik, hogy VIII. Károly, ez a szörnyszülött bohóc, ez a majomtestű púpos maskara bevonul Itáliába, és beleül az egymással veszekedő fejedelmek trónjába. Itália nem számít többé - fejezte be a király, és végigsöpört tenyerével az asztalán, mintha onnan akarná letörölni a félszigetet. - Én legalább - enyhítette kissé a kemény próféciaát - nem vehetem hasznát.

Fodor apát némán, mozdulatlanul állott a király háta mögött, mint egy merev templomi szobor. De a szíve nagyon fájt. Gondolkodás nélkül hitt a nagy király szavában, és belül már meg is siratta Itáliát.

- Tehát a milánói házasság...? - kérdezte az alkancellár.

- Nem sürgős. De azért csak tartsd melegen - fordult Fontana felé sokatmondó rövid pillantással. - Azt nem akarom, hogy Milánó vonuljon vissza. Hiába folytat aknamunkát ellenem Ferrante, a vén nápolyi király, Velence, Ferrara... nem tűröm, hogy ők irányítsák az eseményeket. Ha nincs Bianca hercegnőre, a Sforzákra, Milánóra szükségem, majd visszalépek én. Mindenesetre én akarom irányítani a háború taktikáját.

- Úgy van - helyeselt az olasz.

A magyar hallgatott.

- Ehhez pedig az kell - folytatta a király -, hogy Ulászlóval végleg leszámoljunk. Evégből megkötöm a szerződést az oroszokkal. Aztán fegyverszünet a törökkel...

- A törökkel?

- Bakócz Tamás, te csodálkozol? Hát ha azt mondanám, hogy szövetséget kötök a császárral? Mi?

Az alkancellár hallgatott.

- Gondold el csak: mi volna az, ha II. Bajazed, Iván és Hunyadi Mátyás szövetségre lépne a német császár, Francia- és Spanyolország ellen? Mi? Nem volna ez természetes és nagyszerű vállalkozás?

- Egy eretnek és egy pogány!

- Eh! Hagyjátok már abba a ti gyerekes lovagkori hazugságaitokat. Látod, a velenceiek, a nápolyiak és VIII. Ince már abbahagyta. Vagy talán még most is gyermekhadsereget akarnátok vezetni a Szentföld visszafoglalására?

Bakócz Tamás megrémült az istentelen beszéd hallatára.

- Nem, ne félj, Tamás püspök. Én nem szándékozom a szultánt Róma ellen vezetni. De ha biztonságban és barátságban vagyok vele meg az egyiptomiakkal meg a perzsákkal és oroszokkal, esetleg lemegyek Rómába én, mielőtt a császár vagy a hülye francia király, esetleg Ferdinánd spanyol csöcselékhadai oda bevonulnának.

Fodor apát majdnem elkiáltotta magát. Mátyás Itáliában! Milyen gyönyörű álom! Mátyás, az északi hódító, az új Macedóniai Sándor keblére vonja a tenger bűnbe merült, ragyogó Mária Magdolnáját! Micsoda gyümölcse lenne ennek az isteni ölelésnek!

Micsoda szárnyalása a királyi nagyravágyásnak! - gondolta szinte vallásos rajongással az olasz Fontana. - Ha ez az ember egészséges volna, és hosszú életet adna neki az Úristen!...

Ahogy kimeredt szemmel, nyitva felejtett ajakkal figyelte a királyt, úgy tűnt fel neki, mintha az indulatosan elfojtott rajongással beszélő Mátyás szájából, orrából és szeméből lángözön törne elő.

A király köhécselni kezdett. Egész teste megrázkódott, és nehezen lélegzett.

- Vegyétek tudomásul, hogy minden más csak játék, csak arra való fortély, hogy igazi szándékainkat elleplezzük. Tehát: nagy keleti szövetség. Ennek első hatása: Csehország meghódítása, Lengyelország semlegességre való kényszerítése...

- ...A választófejedelmek megfélemlítése, római királyság, német császárság... - folytatta Bakócz öntudatlanul beleszólva a király programjába. Ismét elkapta őt a nagyság és emberfeletti erő varázsa, amely oly rokon volt az ő nagyravágyó lelkületével.

- Úgy van, Tamás püspök, te megértetted engem - helyeselt a király. - Ezért kedvellek én téged. De egyet kifelejtettél.

- Corvin János herceg úr öfenségét, a római királyt - szólt áhítattal Francesco Fontana.

- A fiamat - tette hozzá elérzékenyedve a király.

Mind a hárman elhallgattak. A két diplomata szíve most majdnem elolvadt a nagy király iránt való mérhetetlen rajongásban. Soha nem látták olyan nagynak, mint amikor megpillanthatták benne az aggódó, szerető, ellágyult apát.

II

Beatrix a Cillyerhofban berendezett királynői termek egyikében Galeotti Marzio felolvasását hallgatta. A királyné betegeskedett. Szép, fehér, kendőzött arca megnyúlt és megsoványodott. De így még hódítóbb volt, mert szenvedőnek látszott. A termete elvesztette fiatalos ruganyosságát és arányait, de a hús, a zsírpárnák, a puhaság buja varázsában olyanná lett, mint egy szerelemre táplált keleti odaliszk. Beatrix megunt a sikamlós olasz novellát, amelyet a humanista a szerelmes színészek érzékeket csiklandozó hanglejtésével olvasott a királynénak.

Nem tudott figyelni az elbeszélésre. Elégedetlen volt, és tele aggodalommal. Úgy érezte, hogy a sorsa döntő fordulat előtt áll. Ezen járt az esze. Mátyással nem bír. A király úgy szereti őt, mint egy beteg gyermeket. Szabad neki minden; kap játékot, drágát, finomat, tengernyit; játszhat a király pénzével, birtokaival, váraival, az ország javaival, az egyház méltóságaival, az esztergomi érsekséggel, a gyermek Hyppolit mulattatására, össze is törheti a játékokat, hogyha megunta - de a trónörökösödés kérdéséhez nem nyúlhat, mert az nem gyerek kezébe való.

Pedig ő már mindenen túl van, ami a gyermekeket mulattatja. Neki nem játék kell, hanem korona. Ah, erre a gondolatra felforrt a vére, és kéjbe merült az egész idegrendszere.

De ebben nem sikerül semmi. Hiába hívta maga mellé segítségül apját, Ferrantét, bátyját, Alphonsót, hiába küldetett ide követet a pápa udvarából, hogy megpuhítsák Mátyást. A király hajlíthatatlan. Nem durva, nem él a megtorlás hatalmával, nem fenyegetőzik, nem büntet, de hajlíthatatlan.

Hiába küldözgeti embereit titkos írású levelekkel az olasz udvarokhoz, hiába akarja fellázítani Corvin János ellenségeit, a gögös, maguk is trónra aspiráló magyar urakat, hiába ígérgeti oda a fél országot a szomszéd kis hatalmasságoknak - Mátyást nem tudja sem felbőszíteni, sem meglágyítani. A király mindenre rájön, valóságos titkos szervezetet tart fenn az ő praktikáinak ellenőrzésére, a leveleit elfogatja, az embereit ártalmatlanná teszi, a terveit megghiúsítja, a szövetségeseit megfélemlíti, őt magát eközben kíméli, sőt becézgeti, nem is úgy bánik vele, mint gyermekkel, hanem mint egy örülttel, akit nem szabad ingerelni, hanem óvni és féltetni kell, nehogy kárt tegyen másban vagy önmagában.

Erre a gondolatra Beatrix még inkább felbőszült.

Nemrég jött vissza meghitt bizalmasa, Cattivello futár Nápolyból és Milánóból. A futár teljes kudarcot jelentett. Nemcsak Mátyásnak, de a külföldi udvaroknak jóakarata sem számíthat. A Sforza-ház ragaszkodik a Corvin János királyságához, sőt ezért az árért Miksa római király is hajlandó leányát a fattyúval összeházásítani... Ez több, mint amennyit Beatrix lelke el tudott cipelni. Érezte, hogy most már cselekednie kell.

De mit? Bizalma mindenkiben megrendült. A magyaroktól félt. Tudta, hogy azok, ha terhes is nekik Mátyás zsarnoksága, s ha le is nézik a beteges, hibás gyermek János herceget, őt, az olasz asszonyt még jobban gyűlölik valamennyien. Minden reménye az udvarában élő olaszok felé fordult. Cattivello... igen, ez a fickó szerelmes, vakmerő, szegény és lelkiismeretlen. Igen, ő az egyik... a másik? Tekintete ráesett Galeotti Marzióra, aki buzgón és saját hangjában gyönyörködve olvasott. Beatrix megörült, és megállította az olasz pergő nyelvét:

- Unalmas. Beszélj valamit a te kalandjaidból, Galeotti.

Galeotti becsapta a könyvet, és rimánkodó hangon válaszolt:

- Madonna diva Beatrice, felséged alázatos szolgája nincs olyan állapotban, hogy fiatalságára és régi szép életének tavaszi örömeire vissza tudna emlékezni.

- Baj van, Marzio?

- A Moirák üzőbe vettek, és nem hagynak megpihenni e siralomvölgyben, felséges madonna...

- Nincs pénzed, Marzio! - jelentette ki tréfás komolykodással a királyné.

- Nincs - győnta meg lehajtott fejjel a nagy, kövér, piros arcú öreg gyermek.

- Pedig a felség, amikor az újévi ajándékozásokot osztotta ki a cselédség között, arannyal borította be a te könyveidet. Mit csináltál az aranyakkal?

A tudós keserveset fohászkodott.

- Felséges madonna, Galeotti Marzio Narniensis gyengéd férj, gondos családfő és előrelátó apa. Leányaim immár megérték arra, hogy főkötő alá kerüljenek.

- Mátyás hozományt is adott leányaidnak.

- Ó, a felség Maecenast is felülmúlja határtalan bőkezűségében.

- Erre tehát nem kellett a pénz.

- Nem. De nekem, amióta első feleségem, donna Paulina az elíziumi mezőkre költözött, és én ott hagytam a márványtornácos Villa Montagnaneát, s amióta királyok és főpapok aranykalitkájában a rab madár kenyerét eszem... ó, felség, nekem azóta nincsen más vágyam, mint hogy valahol egy kis fészket rakjak magamnak, hogy magaménak mond hassak egy kis falusi villát, amely körül tavasszal kizöldülnek a fák, és a bokrok mélyén szerelmes madarak egész éjjel énekelnek.

- Ejnye, de ellágyult a szíved, domine Marzio.

- Madonna, én már régóta becsületes élet után áhítozom. A villa - gondolom magamban - jó és becsületes emberek tanyája. Oda kíváncsozom én a gazdagok gögje, a rosszak becstelensége előtt. Oda szeretnék menekülni valahová a budai hegyek közé, messze kilátással bíró kis lejtőre, ahol nincs köd és ártó szél, ahol a tölgyek között rigó fütyörész, hullámozó lenföldek, sárga rekettyék, források és csobogó patakok közé; friss pázsitra, ahol a tövis a lábat meg nem karcolja, bogár, kígyó senkinek ártalmára nincs... Ott szeretnék egy kis Tusculumot, valami régi, repkénnyel befutott házikót, fák között elrejtve, talán valami ősi kápolna közelében, s magam művelném kis földcskémét, magam nőgatnám két ökrömet az ekeszarvát fogva, óh, donna diva Beatrice, meguntam már ezt a világhóborló, tivornyás kalandoréletem... egy kis villa...

Beatrix szíve mélyéből felkacagott:

- Hát hiszen ezt is megszerezte neked a te Augustusod. A pálosok kolostorához közel szép kis villát ajándékozott, fák között elrejtve, ahol nincsen ártó szél, és egész éjjel sírnak a madarak szerelmes vágyakozásukban.

Galeotti búsan lógatta a fejét.

- Ezt is megadta nekem az én dicsőséges jó uram.

- Nos tehát, miért nem éled ottan a bukolikus élet örömeit? Miért nem ballagsz két szántogató ökröd nyomában, Galeotti?

A hatalmas testből olyan mély sóhajzás szakadt, hogy elég lett volna egy nagy templomi orgona fűjtatásához.

- Mert az ember esendő, és régi szenvedélyei néha kitörnek, mint a Vesuvio tüzes lávái. Elkártyáztam lányaim hozományát.

A királyné kacagott:

- Majd elkelnek szép arcuk és pompás termetük meg apjuk dicsősége révén.

- De elkártyáztam ökreimet és juhaimat is.

- Majd megszántják a földedet a pálosok jobbágysai.

- De elkártyáztam ám az egész hárshegyi villát is, minden rajta való ingó és ingatlan értékével együtt.

Beatrix a szemét törölgette széles, kacagó jókedvében:

- Meg kell szépen gyónni mindent az Augustusnak.

- Nem merem, donna Beatrice.

- Hát majd megmondom én!

- Madonna! Az egész életem felségedé!

A humanista fél térdre ereszkedett, és megcsókolta a királyné köntösének szélét.

Beatrix ezalatt összehúzta szemöldökét, és a távolba lövellte kék sugarait fürkésző szemének. Ránézett az olaszra, mintha azt kémlelné, mennyire lehet hinni a szavának: az egész életem felségedé. Puhatolózni kezdett:

- Domine Marzio, bízzál bennem.

- Madonna, mint a felséges Úristenben.

- De te nem az én emberem vagy, Marzio!

A humanista megbotránkozva kapta fel a fejét.

- Égen, földön és minden poklokban át testem és lelkem, eszem, szívem és becsületem a felségedé.

Beatrix kacéran nézett a férfi szemébe:

- De te a magyarokkal tartasz!

Galeotti fülelni kezdett. Nem szólt semmit, csak összecsapta két húsos, fehér, gyűrűs-ékes kezét. Beatrix folytatta:

- A magyarok pedig nem szeretnek engem.

- Imádnak.

- Nem. Maga a király mondta: inkább egy szálig felkoncoltatják magukat, mintsem hogy asszony uralmát eltűnjék.

Galeotti csodálkozó, értetlen arcot vágott, mintha sejtelve sem volna arról, hogy mit beszél a királyné.

- Azt is mondta Mátyás: ha a királyné nem hagy fel trónutódlási terveivel, saját magának és fiunknak vesztét fogja okozni. Mert meglehet, hogy éppen a német császárt fogják a magyarok megválasztani, s az, mielőtt bejön az országba, a királynét és fiunkat csúfosan ki fogja üzni birodalmunkból.

Beatrix, ha erre gondolt, tombolt és tajtékozott dühében. Most is megrázta a düh, és megfeledkezve magáról, szidalmazni kezdte a királyt:

- Hát nem egyenesen Mátyás sugalmazza az osztrák császárnak, hogy választassa meg magát királynak és üzzön ki engem, a kijátszottat s a kifosztottat? Hát nem maga Mátyás adja kezükbe a magyar uraknak a tört, amellyel engem leszúrjanak?

Galeotti siralmas hangon csillapította:

- Talán nem is mondta. Annyi itt a lelkiismeretlen hazudozó.

A királyné azonban nem türtőztette magát:

- Azt is mondta Mátyás: János hercegnek tudnia kell, hogy Beatrice mindig ellene áskálódott. Mi történik, ha mindezek ellenére mégis János lesz a király? Hogy miképp bánik majd aztán mostohájával, azt könnyű elképzelni. Hát hogyan volna könnyű elképzelni, ha éppen Mátyás mutatja meg fattyújának az utat, amelyen haladnia kell a bosszújában! Mátyás mondta azt is, hogy kevésbé sebeznek azok a nyilak, amelyek röptét szemmel kísérhetjük. No, ezt a figyelmeztetést megköszönöm neki. Ráfordította tekintetemet a felém törő nyilakra, majd lesz rá gondom, hogy pajzsot tartsak röpülésük elé.

Beatrix észrevette, hogy túlment a határon. Még nem volt tisztában Galeotti pártállásával; megijedt, hogy kiszolgáltatta magát. Ránézett a tudósra, aki meggörnyedve, lesújtva, megsemmisülve állott előtte, mint maga a kétségbeesés.

- Istenem, ha mindez igaz volna! - sóhajtott fel oly megrendüléssel, hogy Beatrix megnyugodott.

- Galeotti - szólalt meg édes, biztató, vérforraló hangján -, szeretnéd a hárshegyi villádat?

- Ó, madonna! - nyögte az olasz.

- Én visszaszerzem neked.

Az olasz bókkolt, hálálkodott, és észrevéve a királyné fáradtan búcsút intő pillantását, ünnepélyesen hátrálva, mint a pap az oltáriszentség előtt, kiosont a szobából.

Útközben elgondolta, hogy most nagy viaskodás készül a király és a királyné között. Jó lesz résen állni.

Otthon pedig beírta a jegyzőkönyvébe:

„Két olyan lángeszű, messzelátó, dicsőségre és világuralomra termett, gyönyörű, hatalmas, emberfeletti ember, mint Mátyás és Beatrice, nem volt még a földön. Ha ezek egyszer összefognának, az egész világot diadalszekerük elé foghatnák, és végigrobognának Európán. Ha ezek egyszer, csak egyetlenegyszer egyet akarnának! Félek azonban, hogy úgy járnak egymással, mint Antonius és Kleopátra...”

Beatrix egyedül maradt.

Végiggondolta, hogy nem volt-e túlságosan vigyázatlan. Nem. De mégis megcsillogtatta Galeotti előtt a szolgálatok, az odaadás, a hűség, a cinkosság jutalmát. Ezt az embert felhasználhatja... mire? Még maga sem volt készen a terveivel.

Lázasan gyötörte magát, hogy valami mentő gondolatot sajtoljon ki az agyából. Újra és újra Ulászlóra gondolt. Semmit sem érzett már abból a szerelmes hevületből, amely azelőtt az ifjú cseh király neve hallatára elborította a szívét. Most már egészen elmosódott emlékezetében az

olmützi találkozás édes titka... de politikai tervezetései közben minduntalan visszatért Ulászlóra, mintha ezt az embert a nagy, végzetes sors hozta volna az útjába.

Mátyás most Ulászlóval akar leszámolni. Mi történék, ha ebben a párviadalban én Ulászló mellett mozgatnám meg a Mátyást gyűlölő magyar főurakat, Ausztriát, Velencét, az oláhokat, a törököt?

Számolni kezdett. Beatrix nagyon otthon volt a diplomácia labirintusában. Ennek Mátyás is hasznát vette sokszor. Miksa római királlyal a császár és Mátyás között kötendő békéről ő tárgyalt, ő közvetítette a kiegyezést apjának, a nápolyi királynak és a pápának viszálykodásában, egyenesen Mátyás megbízásából levelezett a francia, olasz, cseh és lengyel uralkodókkal.

Most is végiglatolgatta elméjében az összes lehetőségeket. Legkönnyebb dolga volna Ulászlóval. Hadi és politikai érdek meg egyéni vonzalom, minden összejátszik. A tükréhez nyúlt, és izgatottan kémlelte magát.

Szép vagyok még - gondolta elégtelenen. - Ulászlónak tetszeni fogok... és - tette hozzá gondolatban cinikus leszámolással - ha nem is a szépségemért, de Mátyás birodalmáért...

Nem folytatta tovább. Eszébe jutott, hogy hátha Ulászló helyett Miksa római királyt választaná. Aragóniai királyleány, magyar királyné, a római szent birodalom császárnéja... hej, akkor le lehetne nézni egy kissé Itáliába, az olasz államok úgyis egymást marják, kész prédáivá lesznek annak a külföldi hatalmasságnak, amelyiknek előbb lesz hozzá bátorsága, képzelőtehetsége, pénze és katonája. Akkor Milánó, Velence, Ferrara, igen, Lombardia, Toscana, a pápai állam, Romagna és le tovább, Nápoly... egész Calabria... Nápoly is? - Hisz ottan az apja és bátyja uralkodik... Annál jobb, annál könnyebb... Beatrix majdnem elájult a saját fantáziájának szárnyalása alatt.

Németország, Ausztria, Olaszország, Magyarország...

A szíve oly hangosan dobogott, hogy megijedt. Kéjesen kinyújtózkodott, mint egy zsákmányra éhes, gyönyörű, erős, vért szimatolt párdúc.

Hát talán inkább Miksa? - gondolta heves, gyönyörrel teljes elképzeléssel.

A következő pillanatban újra felülkerekedett benne az asszony.

Mégis jobban tetszik nekem Ulászló. És én is tetszettem neki. És Ulászlóval nem lehetne mindazt megcsinálni, amit a római királlyal, Miksával?

Egy pillanatig küzdött benne az életsóvár asszony és a lánglelkű, dicsőségszomjas olaszspanyol kalandor. Aztán megrándította szép, fehér, gömbölyű vállát. - Majd meglátjuk. Amelyiknek több hasznát veszem.

Lázás képzeletével viaskodva így töprengett magában Beatrix, amikor komornája Cattivello lovagot jelentette.

Beatrixnak felcsillant a szeme:

- Jöhet!

A következő pillanatban ott állott előtte a futár. Beatrix hosszan, elgondolkozva, tépelődve nyugtatta tekintetét a szép olasz ifjún, akiről lesugárzott az ingyenélők asszonyos kacérsága, a megbomlott érzékek bujasága, a kalandorok léha, elszánt, halálmegvető vakmerősége. Szép volt és okos, gyermekesen bájos és ördögien gonosz, romlott és művészigleg kifinomodott, mint aki egész életét asszonyok ölében, a szerencse változataiban, a szerelem és nyaktörő vállalkozások viharai között töltötte el.

Beatrix szíve felmelegedett.

Francesco már esztendőök óta volt a királyné kegyence. Ez idő alatt néha megunt, vagy a feltűnés elkerülése végett okosságából elküldötte őt a közelből. Tudta, hogy méltatlan emberre pazarolja királynői gyengédségét. De nem tehetett róla, szerette ezt az embert, és nélkülözhetetlen lett neki a futár szerelme. Nem becsülte semmire, és megvetette őt higgadt, józan, kiegyensúlyozott hangulatában. De azért féltékeny volt reá, mert a saját lelkiismerete csak abban talált csekélyke megnyugvást, ha elhitette magával, hogy Cattivello örülten rajong érte, és hűségben, ha kell, gyötrelmes aszkézisben egyedül az övé. Elhitette magával, hogy jót cselekszik Cattivellóval, amikor megalázza önmagában a királynét és Mátyás hitvesét. Valójában a legősibb, legvadabb és legsötétebb féltékenységi epesztette, mert úgy érezte, hogy ez a legutolsó. Olyan titkolnivalóan buja, olyan embertelenül romlott volt a szerelmük, hogy Beatrix sokszor önmaga előtt sem merte bevallani. És éppen ez tartotta őket együvé szétválaszthatatlanul. Sokszor mondta Beatrix:

- Minket a bűn forrasztott össze. Minket csak úgy lehet elválasztani, ha kettéhasítanak, önmagunkban nem is vagyunk egész emberek.

Megcsalták egymást, amikor megcsömörlöttek a maguk természetellenes romlottságától. De senkiben sem tudtak kielégülni. És mindig visszatértek.

Beatrix sokszor szégyellte, sokszor utálta ezt az embert s a maga szenvedélyét. Hogy megvigasztalja a lelkiismeretét, elhitette magával, hogy ez is rendeltetésszerű volt. Most hasznát veszi a legsötétebb bűnének.

- Francesco, szívem, elég volt a meddő erőlködésekből. Tudnál értem valami nagyot, világra szóló tettet elkövetni?

- Thészeusz és Héraklész és az argonauták minden munkáját elvégzem a parancsodra, diva - felelt színpadi bókolással a cortegiano.

- Nos - pergett a királyné nyelve -, ütött a cselekvés órája.

- Parancsolj a te hűséges rabszolgáddal.

- A király háborúra készül.

- Ki ellen?

- Az egész világot maga ellen böszítette. Felséges atyám, a pápa, a német császár, Ulászló, a cseh király, igen, először is Ulászlóval kíván Mátyás leszámolni...

Az olasz értelmes, ragyogó szeme felcsillant:

- Vesztét érzi a barbár.

- No, Francesco, nekünk az a kötelességünk, hogy siettessük a vesztét.

Az olasz keményen nézett a királyné szemébe.

- Méreg?

Beatrix halkán felsikoltott.

- Nem. Arra semmi szükség. Gyilkosság? Nem. Istenítélet.

Cattivello értetlenül bámult. Beatrix keresztet vetett magára, és az ajka imát rebegett.

- Bocsássa meg neked az Isten, hogy ilyen szörnyű gondolatod támadt.

De a szíve valami titkos gyönyörűségtől remegett. Ő egészen az enyém - gondolta szerelmes elragadtatásban. És csókra nyújtotta habfehér, illatos kezét. Az olasz vörös, puha ajka a párnás kis kezecke vérét szívta pillanatokig.

- Istenítéletet akarok, Francesco - ismételte a királyné. - Te leszel az Isten felszentelt lovagja. Figyelj ide, lovag. A király, hadba száll. Mi összeszedjük megbízható embereinket.

- Vannak? - kérdezte gúnyosan az olasz.

- Vannak - felelte ingerülten Beatrix. - Itt vagy te.

- Igen.

- Galeotti.

- Talán.

- Bízd rám. Óbudán Monelli kamaragróf.

- Aha... a régi kegyenc - jegyezte meg Cattivello szemtelenül.

A királyné a vállát vonogatta.

- Nem igaz. Nem emlékszem.

Az olasz cinikusan nevetett.

- Régi szerelmekből csakugyan kiállíthatok egy vértesszázadot, madonna Beatrice!

- Vértesszázad? Ah, erről jut eszembe Csáky gróf, a vértess testőrségem kapitánya, aki most önkéntes számkivetésben tengődik ott lenn, a Duna-Dráva közén. Őt is felrendelem... Igen - ujjongott Beatrix -, ez nagyszerű gondolat.

- Mi a terved, Madonna?

- Elhagyom Bécset... titokban.

- Hazamegyünk a Vesuvio alá?

- Nem. Először Visegrádra megyünk - suttogta a királyné. - Gyere hozzám, közel, így. Fojtsd vissza a lélegzetedet... ne félj... Visegrádon van a korona.

- Erősen őrzik.

- Azért van szükség Csákyra... az elhozza a vértess testőrségét... ne törődjél a részletekkel...

- S ha Csáky nem akarja?

- Azért vagy te az Úristen ítéletének végrehajtója, Francesco... Csákynek talán nem is kell előre tudni a dologról... őt felhívjuk, elcsaljuk Visegrádra, ott a tények előtt ő is meghajol... Csáky megölte az apósát, bűnös, Mátyás haragjától reszket... És ha nem akar?... Akkor terád kerül a sor, hogy végezz Csákyval, elrabold a koronát, és...

A királyné reszketett az izgalomtól. A futár egykedvűen latolgatta az eshetőségeket.

- Levisszük a koronát Itáliába?

- Nem. Majd megmondom később - vergődött Beatrix a maga gomolygó, fullasztó, rohamosan tornyosodó terveiben, amelyek most pillanatok alatt sűrűsödtek össze lázas fantáziájának felhőiből. Úgy érezte, hogy valami divináció termékenyíti meg a lelkét nagy, világfelforgató erővel telítve meg az akaratát.

- Hová vesszük a koronát?

- Ulászlóhoz - nyögte gyötrődve Beatrix, és kimerülve roskadt le párnáira.

Ettől fogva éjjel-nappal a korona elrablása és a szökés gondolata űzte, hajszolta Beatrix kétségbeesett lelkét a megváltó vagy megsemmisítő cselekedet felé...

Lépésről lépésre kitervelte a végzetes tett minden részletét. Úgy vélte, hogy előbb is tisztába kell jönnie Csáky Miklós hajlandóságával.

III

Kisfaludy György halála után Csáky Miklós többé feléje sem nézett a birtokainak. A Csáky-kastély üszkös romjaira rá sem tudott tekinteni; utálta és gyűlölte. Ha néha odavetődött az útszéli kereszt közelébe, amelyről a párviadalra való kihívást betűzgette azon a halálos nagy napon, keresztet vetett magára, és káromkodott. Haragban volt nemcsak önmagával és az emberekkel, de az Úristennel is. Birtoka ezalatt romladozott, pusztult, enyészett. Idegenek betörték és elfoglaltak egy-egy falut, elszántottak néhány határt, kivágtak egy-egy erdőt.

Miklós a pécsváradi apátságban várta a földi igazságszolgáltatás megmozdulását. Bizonyos volt benne, hogy a király poroszlókat küld érte, elfogattja és bebörtönözteti.

De a büntetés nem sietett. Haragja is, bocsánata is késett az igazságtevő Úristennek.

Csáky várt és gyötrődött.

Szomszédai, rokonai s a vele együtt remetészkedő Giustignan néha még biztatták: tegyen valamit a sorsa érdekében. Forduljon a püspökhöz vagy a kancellárhoz, kérjen kegyelmet vagy ítéletet, szökjék meg, vagy vezekeljen a bűneiért. Menjen zarándokútra vagy a király táborába, a végekre, ahol török, oláh vagy cseh rablók ellen kitüntetheti magát, vagy a vére ontásában megtisztulhat!

Hiába.

- Nekem minden mindegy - felelt mindenre egykedvűen -, Zsófikát úgysem tudom már boldoggá tenni, magamat sem, senkit. Fáradt vagyok... megvárom az Isten ítéletét.

- Gyáva, elolaszosodott fattyú - mondták ki rá az ítélet baráta is, amikor látták Miklós csökönös közönyösségét.

Senki sem értette az életuntságát.

A pécsi püspök, Eruszt Zsigmond, egy alkalommal, amikor a pécsváradi apátságban bérált, lelkére beszélt a vezeklőnek:

- Öcsém, az Úr megelégtelte a penitenciádat. Eredj fel a királyhoz, vedd magadhoz ifjú barátaidat, Vitéz Mihályt, Fodor Istvánt, Báthory Miklós püspököt, állítsd magad mellé az olaszokat, Ugolettit, Naldust, Galeotti Marziót, én is veled megyek, ha úgy kívánod, és kiengeszteljük a királyt. Mátyás szíve olyan, mint az arany...

- Gondolja atyaságod?

- Bizonyosan tudom. Aztán engeszteld ki a Kisfaludyakat.

- Én magam is óhajtanám.

- Váltásdíjul engedd át nekik Zamárdit, Saásdot, Bikalt, Magyarszéket, amikért már régen pereskedtek.

- Megcselekedtem már, monsignore, régen.

- Helyesen tetted, fiam. Úgyis visszakaphatod azokat a Zsófiika hozományával.

Miklós nagyot nézett.

A püspök szelíden folytatta:

- Mert csak akarnod kell... Zsófikát már egy Perényi, egy Pogány, egy Geréb is megkörményezte. De ő hallani sem akar férjhezmenetelről.

- No látja, monsignore.
- Mert ő a te hitvesednek tartja magát, fiam - felelt a püspök mosolyogva.
- Apjának gyilkosát?
- Becsületes párviadal volt. Nyílt harc. És ő hívott ki téged.
- De a halál...
- A halál fölött van a bocsánat, az engesztelődés és...
- És?
- ...és a szerelem, amelyet az Isten az ember szívébe plántált - fejezte be a lovagias, fényűző, nagyúri életet élő egyházfejedelem.

Néha egy-egy levelet kapott Fodor Istvántól, az ifjú Vitéz Mihálytól vagy Galeottitól. A levelek sem jót, sem rosszat nem jelentettek. A király, úgy látszik, tengernyi gondja közepette egészen elfeledkezett róla is meg Kisfaludy György sajnálatos végéről is egyaránt.

A pécsváradi apátság monostorába egy nap kicsiny lovas kíséret élén egy előkelő külsejű férfiú kért bebocsáttatást.

A barátok összefutottak a roppant termetű, kövér, mosolygós ábrázatú, lobogó sörényű idegen csodájára. Finom és előkelő, illatos és divatos volt ez az úr, és külföldi követet vagy vándor olasz humanistát sejtettek benne a fráterek.

- Csáky Miklós úr őexcellenciáját keresem - szólalt meg a vendég, csengő, magas tenor hangon, klasszikus latinsággal.

A fráterek mélyen hajlongtak, és fekete, finom brabanti gyapjúból készült hosszú köpenyének nemes szabását bámulták, amely lovon ülve majdnem betakarta a paripát, így gyalogosan pedig papos palást vagy doktori díszköpeny benyomását tette.

- A mágiszter az erdőt bújja, illustrissime - válaszolt az elősiető prior.
- Akkor, engedelmeikkel, bevárom, míg visszaérkezik.

A barátok bókoltak.

- Én a felséges Augustus, Mathias Corvinus őfelsége udvarából jövök - jelentette az idegen méltóságteljesen.

A szerzetesek mélyen bókoltak. E pillanatban a hátsó udvar felől Giustignan lovag lihegett a csarnok oszlopsora felé. Az idegen őt is nagyon érdekelte. Ahogy odaért a király követe elé, eszeveszett örömrivalgásban tört ki:

- Messer Galeotti Marzio Narniensis! Üdvöz légy, nemes, nagy férfiú!

A két olasz egymás nyakába zuhant.

- Uradat, Csáky gróf őmagnificentiáját keresem - jelentette ki végül Galeotti, utánozhatatlan méltósággal. - A király nevében jövök. A felséges Augustus képviselőjeként.

Mint tökéletes diplomata, úgy járult Csáky Miklós elé, ahogy fejedelmeket szokás üdvözölni. A nagy tisztességet valójában önnönmagának adta meg Galeotti, akinek óriási, rengő hústömegei alatt egy képzelődő gyermek játszadozó kedve lobogott.

Hosszú és cifra bevezetés után szertartásosan közölte a főúrral, hogy őfelsége törölte az ellene indított főbenjáró bűnpert. Teljes bocsánatot adott, és egyszersmind berendelte őt udvari és hadi szolgálatra.

Csáky csaknem kővé meredt a meglepetéstől.

Meghajtotta fejét, és sokáig némán tűnődött a sorsa fordulásán.

Galeotti megelégette az ünneplést, és boldogan követte házigazdáját az apátság refektóriumába. A szerzetesek tisztességtudóan magukra hagyták Csákyt és a két olaszt.

Ott már vidámabban tárgyalták a dolgot.

- Ez példa nélkül való királyi kegyelem - áradozott Miklós.

Galeotti gúnyosan hahotázott:

- Én sok példát tudnék erre, domine Niccolo.

- De kérés, vezeklés, vérdíj és feloldozás nélkül?...

- Nem is a jogtörténet és a királyok körül kell keresni a precedenseket - nevetett a humanista.

- Hát?

- Hanem a szerelmes királynék, a nápolyi hercegasszonyok és a bűnbánó Magdolnák történetéből.

Miklós büszkesége, sértett dacossága és férfiúi hiúsága megakadt életsóvár és dűsvérű fiatalságának hálójában. El innen, el, új, friss levegőre, ki az életbe, feltámadni és élni, élni! - ezt ujjongta minden csepp vére, és lelke sóvárgott, hogy engedelmeskedjék a vér parancsszávának.

Jókedve támadt, és a két olasszal buzgón poharazott.

Galeotti elmondta élete folyását, és kappanhúsból egész combokat nyelve le rengeteg torkán, a francia királyi udvarról csevegett vidáman.

- Hát Mátyás udvarában milyen most a világ? - kérdezte kissé mámorosan Miklós.

Az olasz vidám nevetéssel válaszolt:

- No, nálunk is akad egy csipetnyi Erósz és Aphrodité bájos ajándékaiból. Mértékkel persze, mert mindenki fél a felséges úr erkölcsös haragjától.

- Erkölcsös a király? - szólt közbe szerényen Giustignan, aki a nagy Galeotti jelenlétében testileg és lelkileg egészen összezsugorodott.

- Arról gondoskodik a királyné.

- Félti?

Az olasz kétségbeesett arccal panaszkodott:

- Olyan udvarhölgyeket tart maga körül, hogy az ember Szent Hieronymus menedékházaiban képzelet magát, ahol Istenhez tért kurtizánok vezeklik le félévszázados bűneiket. Ezek a mohos műemlékek állanak őrt a király erkölcsi felett. Ámbár - tette hozzá felcsillanó szemmel - kivétel is akad.

- Ugyan? - érdeklődött Csáky.

- Antonetta salernói grófné.

Csákynek eszébe jutott, hogy a grófné itt járt Beatrixszal az ő pécsváradi házában. De az arcára nem tudott visszaemlékezni.

- És őrá nem féltékeny a királyné?

- Nem. Erre az egyre van ideje vigyázni.

Mind a hárman nevettek. Galeotti aztán csendesen, majdnem panaszkodva megemlítette:

- De a grófné nem is érdeklődik a férfinem iránt.

- Talán a leszboszi Sappho követője? - kérdezte a fiatal főúr.

- Ezt az ilyen magas régiókban sohasem tudja az ember bizonyosan... A királyné öfelsége feltűnően szereti...

A hatalmas, rengő testű olasz nagyot ivott, szeme ragyogott e léha és gonosz célzásra, amelyre talán soha nem is gondolt, s amelyre a pillanat buja hangulata ihlette. Csáky Miklós sem vette komolyan. Az emlékezetében Antonetta grófné után kutatott.

- Amikor én ismertem, csakugyan óvakodott a férfiaktól. Szemérmes volt és félénk. Kerülte a veszedelmet.

Az olasz ismét ivott, s aztán hahotára fakadt:

- Ó, szent férfiúi jóhiszeműség! Hát te, domine Niccolo, csakugyan azt hiszed, hogy ott fenn, trónok, tudományok, művészetek magasságában, rang, hatalom és fény levegőjében az asszonyok félnek a férfiaktól? Azt hiszed, hogy egy nagy műveltségű hölgy, aki ismeri az élet rejtelmes szépségeit, a kéj boldogságát és a szabadság isteni tulajdonságának birtokában van, az fél a férfiaktól? Azt hiszed, hogy az is úgy bukik el, mint egy csaposleány a fürdőházban? Egyáltalában azt hiszed, hogy a nő a férfi áldozata? Ha elolvastad volna a De Homine című könyvemet, amelyet sokan Angelo Poliziano Miscellaneája fölé helyeznek, a nőkről, a csókról, a szerelemről szóló fejezetekből megtanulhattad volna, hogy a magasrendű asszony öntudatosan, bátran és szabad akaratából nyúl Erősz játékaikhoz, zabolátlan szeszéllyel szedi a szerelem édes gyümölcseit; igen, ő nem zsákmány, hanem zsarnok, ő nem bukik el, hanem magáévá teszi a férfit, akit kiválasztott, ő nem esik martalékul az alkalomnak, hanem büszkén, szemérmetlenül és diadalmasan learatja az alkalom, a hangulat és a fellobbanó vérmérséklet buja termését. Ő nem követi, hanem magához szólítja a férfit, ő nem engedi át magát, hanem kiaknázza a férfi szerelmét, ő...

- Elég! - kiáltott tréfás ijedtséggel Miklós -, ezt Antonettára érted, domine magister?

Galeotti a vállát vonogatta, és felhajtott egy kupa bort.

- Ő a fejedelmi állatok közül való; ő a nagy ragadozók, a vámpírok, az apokaliptikus sárkányok osztályába tartozik, vagy egyenesen a poklokból merült fel, a succubusok alvilági bájával és gonoszságával.

- De azt mondtad, hogy hideg.

- Ez egy okkal több, hogy rosszat sejtsek róla. De promiscua doctrina című munkám III. fejezetében bőven tárgyalom a női hidegség kérdését. A frigidák a legkicsapongóbb némberek...

- Ez ellentmondás.

- Az avatatlanok szemében. Mi tudjuk - felelt gőgösen Galeotti -, hogy a hideg nők, akik sohasem érik el a szerelmi önkívületnek azt a csúcspontját, amelyben kielégülnek, éppen ezért egész életüket keresésben, kísérletezésben, próbálgatásban töltik. Ezért nyargalnak egyik

férfitől a másikhöz, amint ezt egy alkalommal az isteni madonna Beatrice előtt is volt szerencsém kifejtetni.

- Ilyennek gondolod Antonettát is?

- Nem tudom - legyintett az olasz. - De azt tudom, hogy ő ravasz és számító. Amilyen buja a külseje, lehet, hogy éppen olyan hideg a természete. Őneki nem szerelem kell, hanem dicsőség. Ő olyanféle állásra pályázik, mint Sorel Ágnesé volt VII. Károly idejében, vagy amilyent Marguerite de Sassenage és a dijoni Huguette Jacqueline töltött be XI. Lajos udvarában. Ígyunk!

Miklós egy pillanatig komolyan elgondolkozott. Milyen más élet lehet ott fenn, a trón fényes, napsugaras forráságában! És ő itt senyved a földet túró, kolduló, prédikáló, búcsújáró szerzetesek között!

Önkéntelenül felfohászkodott:

- Nagy lehet a sürgés-forgás ott a bécsi Burg körül!

Az olasz felhajtott egy kupa vörös bort, és bizalmasan odahajolt az ifjú Csáky füléhez:

- Magunk közt mondván, úgy gondolom, már a felséges úr is unni kezdi azt a sokadalmat. Nincs arról fogalmad, messer Niccolo, hogy mennyi ott a széllelbélelt ingyenélő tanácsos, követ, művész, költő, orvos, kertész, tudós, ló-, kutya- és sólyomidomító és futár. Futár! Erről jut eszembe, hogy most a legnagyobb udvari híresség egy ferrarai cortegiano, egy kikentkifent hányaveti, ugrifüles fickó, valami Cattivello nevű futár. Eleonora hercegnő küldöttje. Ez a huszonnyolc-harminc éves, mézes beszédű, selyemruhás, bársonyszalagos udvaronc szőkére festi a haját, s aranyporral hinti be, mint valami meretrix; spanyol divatú kabátjai és combjára feszülő nadrágjai csak úgy öntik az arábiai illatszereket; az egyik fogát valaki, bizonyára valami elhagyott szeretője, kiütötte; ehelyett elefántcsontból való vendégfogat visel. Egész fegyvertára van szépítővizekből, kovászos flastromokból és kendőzőszerekből. A szempilláit feketére festi, hogy bujább legyen a tekintete, de a szemöldökéből minden második szőrszálat csipesszel kiráncigál, hogy ne legyen vad és barbár az arckifejezése. A szavakat nem mondja ki, hanem csak suttogja vagy fuvolázza; még a lova, kutyája és öszvére, amelyen a málhait hordják, még az is kenőcsös és illatos. Tiszta és ragyogó és illatos ő maga a nap minden órájában; naponta rózsavízben fürdik; de nem hiszem, hogy a lelkiismeretét csak egyszer is kikéfélt, és a szíve olyan tiszta volna, mint az öszvére kifényesített patkója. Természetesen most ő diktálja az udvarnál a divatot, és a nők elájulnak, ha megtapogathatják elefántcsont nyelű damaszkuszi törét, amely húsos combjait verdesi az akasztófárávaló szélhámosnak. Már öt hónapja itt lebzsel, pedig úgy látszik, Ferrarában is nagyon sóhajtoznak az udvarhölgyek. Azt mondják, hogy „egyéb fontos okokon” kívül az udvar Astartéja, az egyiptomi szépségű Aphrodité, a szegény beteg Vajda László felesége, Antonetta salernói grófné kedvéért lopja itt a napot. Az bizonyos, hogy a grófné még Cattivellón is túltesz tisztaság és kényesség dolgában. Ő kétszer fürdik napjában, rózsavízben, kancatejben, esőlében, fenyőnedvben felváltva. Sokat beszélnek kettőjükéről.

Az olasz eközben többször kísérletet tett, hogy a boros kupát felemelje. De a karja nem engedelmeskedett. Mind halkabban beszélt, a szempillái lassan lecsukódtak, s rövid idő múlva két hatalmas karjára borulva, boldogan horkolt a nagy tölgyfa asztalon.

Giustignan majdnem letérdelt az alvó ember előtt.

- Milyen hatalmas szellem! Milyen dicsőség, hogy itt járt, és felséges jelenlétével megszentelte a pécsváradi Árkádiát! Itt álljon a szobra e jeles férfinak, aki Filelphót úgy tönkrelapította utolérhetetlen szillogizmusával, mint ahogy a malomkő összemorzsolja a búzát.

Galeotti pedig kialudta magát, másnap aztán belovagolt Pécsre, a püspök látogatására.

Csáky egyedül maradt Giustignannal.

Az olasz megkérdezte:

- Itt hagyod a várat? Mégy Budára, domine?

- A király Bécsbe parancsol - válaszolt a főúr. - A király parancsa szent.

Egy percre sem habozott, hogy végét vesse-e az önkéntes számkivetésnek. Giustignan erősködött, hogy lebeszélje. Emlékeztette Kisfaludy Györgyre, a vandál pusztításra, a jobbágyok hulláira, a kegyetlenségre, amellyel embereit a másvilágra küldték.

- Piszkos, koldus, tudatlan és durva csorda; gyilkosok és tolvajok; részeg fenevadak. Híján vannak minden szellemnek és poézisnek, várakban, sötét, nedves és hideg odvakban laknak, s a kemence füstje megfullasztja az embert; hat hónapig ki sem lehet mozdulni a dohos pincebarlangból, ahol megbúvik a paraszt és a földesúr, mint a medve; nincs egy szellős villa, nincs tenger, amelynek partjain neki lehet feküdni a napnak s a sós párának, a ciprusok és olajfák leheletének és a múzsák ihletének. Gyere vissza Itáliába, régi barátaid közé, asszonyaid ölelő karjaiba, amelyek még tárva vannak az utánad való sóvárgásban!...

Csáky oda sem hallgatott. Most már kitalálta, hogy mivel igazolja magát.

- Felmegyek Bécsbe, és jóváteszem szörnyű vétkeimet. Feleségül veszem Kisfaludy Zsófikát, aki a királyné mellett udvarnokoskodik. Kibékítem az embereket, akiket magamra haragítottam, és megengesztelem az ellenem felgerjedt Úristent.

Giustignan lovag félrehúzta a száját:

- Nem kell neked Kisfaludy Zsófi. Neked a diva kell, a nápolyi asszony buja szerelme.

- Hallgass, ostoba! - rivallt rá a fiatal magyar. - Beatrice is vezekel, azért tartja magánál a fehér arcú árvát.

Az olasz erősködött:

- Ne menj Bécsbe, messere. Gyere velem Itáliába.

- Hát te nem jössz velem?

- Nem - jelentette ki meglepő zordonsággal az olasz.

- Ugyan?

- Félek a téltől. Látod, most március eleje van, és még mindig nem éled Venus szép szeretője, Narcissus. Megyek Rómába, ahol a signorák most Juno templomához zárandokolnak.

- Most már nincsenek matronáliák.

- Pedig az volt a szép - lelkenedett az olasz, és összehúzta nyaka körül a prémgallérját -, amikor az Esquilinus árnyas ligetében a világosság, a családi meghittség és az életre kelt természet istennője előtt megjelentek az áldott állapotban levő matrónák, s ibolyával és ciklámmennel borították be a szobor talapzatát... átkozott, komisz északi szél! - fejezte be a mondatot oly hatalmas tüsszentéssel, hogy Miklós harsány nevetésre fakadt.

- Nem a matronáliák miatt mégy te Itáliába - gúnyolódott barátjával jókedvűen -, hanem a feleséged, az elhagyott francia nevelőnő elől szöknél Vergilius kék egű honába.

- Te is jól tennéd, ha itt hagynád ezt a zord Pannóniát. Jusson eszedbe az a sok szép olasz város, amelyeket együtt jártunk be, messer Niccolo, édes jó uram.

És beszélt, beszélt az olasz városokról, s lelkes, tarka, égő színű szavai nyomán Ravennából a St. Apollinarei varjúünnep, Trevisóból a márványkutak kávéjában ülő kacér, fecsegő, könnyűvérű leányok, Vicenzából az óriási pince, Luccából a töméntelen sok torony emléke mosolygott vissza a múltból.

- A legragyogóbb asszonyokat Génában láttam - mondta maga elé félhangosan -, habár szemeket mesterségesen feketítik, de legszebben Bolognában öltöznek ezek a drága kis bestiák - tette hozzá, és nyelvével nagyot csettintett, mintha a nyál összefutott volna a szájában.

- Velence, Róma, Firenze, Nápoly... - suttogta szinte kéjesen Miklós is, és a csónakokra, a főpapi bíbor és lila talárokra, a plátói akadémiára és a kék vízben tükröződő Vesuvióra gondolt.

De aztán egyszerre kiegyenesedett, és harsányan elkiáltotta magát:

- Nem. Nem engedem elcsábítani magamat a szirének énekétől.

- Gratulálok, Odüsszeusz - gúnyolódott amaz, és süvegét lekapva fejéről, mélyen meglóbálta haragos barátja előtt.

- Gúnyolódhatsz, pajtás... az én szívem erős.

- Kár - dörmögött az olasz, és zsebéből fügét meg szárított szőlőszemeket szedegetve, egykedvűen nyalakodott a csemegéből.

- Bolond fickó... kedves, tréfás cimborám, azért nem hagyom el ám a te Platónodat, Ficinódat, Picódat és Angelódat!

- És engem?

- Téged legkevésbé. Száz jó magyar Mátyás-arany van számodra a tarsolyomban, hogy illendőképpen adhasd otthon az előkelő cortegianót.

- Beillatosítottad?

- Mint Medici Lorenzo szokta.

- Hát, ha így van... eredj a végzet útjain. Én azonban visszamegyek Firenzébe, és megviszem a hírt, hogy Pico és Leon Battista egyetlen versenytársa üdvözlét küldi Platón akadémiájának a túlvilágról.

Aztán elbúcsúztak. Az olasz még visszafordult:

- Aztán ne feledd! Soha meg nem házasodni!

Csáky hosszan utána nézett Giustignannak, míg csak el nem tűnt az út kanyarulatánál. Aztán nem látta, csak hallotta vidám füttyörészését.

Másnap megérkezett Galeotti, Miklós összeszedte csatlósait, és ő is nekivágott a nagy útnak Viennába. Huszonhat éves lelke most már egészen kiegyenesedett és most éppen olyan boldog, léha, vidám füttyöréssel nézett az új élet szépségei elé, mint tegnap Giustignan.

IV

A királyné szökési terve nagyon lassan haladt a megvalósulás felé. Cattivello gyűjtögette a királyné híveit; a nagy birodalom messze pontjairól kellett őket összeszedgetni. Jártak-keltek a futárok, titkos írású levelekkel, éjnek idején, lopakodva, mint a tolvajok, hogy a király titkosrendőrségének csapdájába ne essenek. Mind ez ideig nem is tudott arról senki, csak a beavatottak.

Az utóbbi időben az is késleltette a kivitelt, hogy Beatrix súlyosan megbetegedett. Emiatt a bécsi orvosok tanácsára Badenben töltötte a nyarat a királyné. Rövid időre Mátyás is megjelent a nyájas, zöld erdőkkel övezett, kies fürdőhelyen, amelyet már Aeneas Sylvius leírásából ismert, s amelynek mintájára Budavár alatt a felső hévizek bőséges meleg forrásai körül világraszóló gyógyfürdőhelyet szándékozott létesíteni. Építészeit, kertészeit, humanistáit és orvosait magával vitte, hogy tervrajzokat vegyenek fel, tanulják meg a kúra használatát, a fürdőberendezés, meleg és hideg zuhanyok, forró levegő és hevítő- vagy hűtőkészülékek mechanikáját.

Hatalmas terveket szőtt arról, hogy a budai hévizeket körülépíti nagyszerű csarnokokkal, valóságos római fürdöket rendez, felépíti Caracalla thermáit, hogy az egész világ betegeit odacsóditse a magyar király fővárosába.

Baden zsúfolva volt. A hatalmas vendégek iránt való kíváncsiság a főnemesség egy részét és a városi polgárság gazdag elemeit a fürdőhelyre csalta. Kis Bécs lett egykettőre a fürdőtelepből, fa- és sátorházakból egész utcák keletkeztek, sokan szekerekön laktak, vagy a liget fái között ütötték fel táborukat.

A magyar udvar bevonulása soha nem látott fényesség, gazdagság és vidámság központjává avatta Badent. Olasz és magyar szó visszhangzott a közös medencék körül, amelybe a német, osztrák, styriai és karinthiai asszonyok eleinte nem is merték betenni lábukat. De néhány nap múlva vége volt minden tartózkodásnak.

- A világ legbátrabb ragadozója az asszony - jelentette ki Galeotti Marzio, amint a medencék fölött körben futó karzatokról gyönyörködött a vízben nyüzsgő, kacagó, játszadozó, csapkodó és ugrándozó polgárnők látványosságában.

- Sohasem hittem volna, hogy a németek ennyire szeretik a tisztaságot - csóválta fejét Bonfini, a szigorú erkölcsű történetíró, aki azt az egyet becsülte meg a németekben, hogy nem szeretnek minduntalan fürödni.

A királyt az uralkodói gondok hamarosan elszólították Badenből. Beatrix egyedül maradt a maga olasz udvarával.

Ettől fogva még hangosabb, színesebb, forróbb lett az élet. Az udvar zabolátlanul adta át magát az élvezetnek. Egymást érték az éjjeli ünnepélyek, amelyeket fáklyafénynél és bűvészekről tanult vakító, sziporkázó tűzesők csillaghullásánál Galeotti Marzio, az ezermester asztrológus rendezett. Az ünnepélyek a fürdőmedencék körül valóságos bacchanáliákká fajultak. Galeotti elemében volt. A görögtűz lángoló fényében úgy szaladgált fel és alá roppant, de könnyed testével, mint az alvilág gigantikus fejedelme.

- Meleg víz, görögtűz, szicíliai bor, fürdőző meztelenség, langyos nyári éjszaka... az olümpo-szi istenek nem halmozhatták volna jobban a kéjt és a szépséget.

Az éjszakai ünnepek dédelgetett hőse Francesco Cattivello volt, a királyné futárja. A futár el is hanyagolta fejedelmi szerelmét. A titkokkal ismerős udvarhölgyek meglepődve, ijedten vették észre ezt a hűtlenséget. Mind sűrűbben látták a cortegianót a badeni hegyekben egyedül, vagy bécsi polgárlányok társaságában, akik elragadónak találták a szép olasz szemérmetlen, könnyed és fölényes csevegését, és együgyű kis szívük rögtön kinyílt a színes és érzécsiklandozó bókok, vakmerő ajánlatok és heves támadások befogadására.

Antonetta salernói grófnő, aki szíve mélyéből gyűlölte a királynét, legutóbb gúnyos kárörömmel súgta az ifjú fülébe:

- Messere, vége a dicsőségnek. Nagy vendéget kapunk.

Antonetta Csákyra célzott, akiről tudta, hogy a királyné közbenjárására kegyelmet kapott, és szolgálattételre felrendelték az udvarba.

Csáky csakugyan megérkezett. Előbb Bécsben jelentkezett a királynál, aztán Badenbe sietett, hogy a királyné kegyét megköszönje.

A találkozás a déli fürdő után, a királyné számára hevenyészve épített nyári pavilonban történt. Beatrixot meglepte az ifjú sápadt, megkomolyodott, szenvedésektől megfínomodott arca.

Már semmi izgalmat nem érzett, ahogy a szép magyar főúr szemébe nézett. Most csak az élethalálharcot jelentő, roppant terv mámora melegítette át a szívét. Szerelmet nem érzett, még Cattivello iránt sem, csak valami leküzdhetetlen szenvedély, a bűn és a mámor roppant ereje láncolta az olaszhoz. Most mégis, ahogy előtte állott Csáky, önkéntelen kacérsággal fogadta. Tetszett neki Miklós olaszos eleganciája és keleti jellegű keskeny, zavart és mosolygós ábrázata.

- Valóságos Adónisz vagy, kis barátom... Ilyen lehetett a Ciprus-sziget ifjú pásztora... igen, téged is majdnem a halálba küldött egy öreg, dühös vadkan - folytatta a mitológiai hasonlatot, Kisfaludy Györgyre célozva -, de Aphrodité a karjai közé szorított, és nem engedett meghalni.

És utána ezüstös kacagással recitálta az Adónisz-ünnepek alatt énekelt himnusz első sorait:

Adónisz él és csak eltávozott...

Miklós fiatal fantáziája csalódva húzta össze viharosan repdeső szárnyait. Ő Beatrixot sokkal teltebbnek, öregebbnek és unalmasabbnak találta, mint aminőnek elképzelte.

Beatrix is lehangolódott. Nem tudott mit szólni régi kedvencéhez. A szökés, a döntő nagy kockázat, az élet-halál tét érdekében azonban feltette magában, hogy ébren tartja, s ha kialudt volna, újra lánggra lobbantja Miklós szenvedélyét.

Csáky a badeni fürdőben odadobta magát a régen nélkülözött nagyvilági élet, a tetszeni vágyás és a hódítás gyönyörűségének. Huszonhat esztendő vére forrott, zúgott, zakatolt a véredé-nyeiben, és már vissza sem tudott emlékezni gyötrelmes remeteségére. Még Kisfaludy Zsófia közelsége sem bántotta. Gondtalan, léha, suhancos boldogságában, az élet újra kifakadt virágos szeretetében nem is tudott mást elgondolni, mint hogy Zsófia is éppúgy elfelejtett, megbocsátott mindent, éppúgy mosolyog az élet elé, és éppúgy kárpótolja magát. Igaz, hogy egyetlenegyszer sem látta még elhagyott kis menyasszonyát.

Semmi lelkiismeret-furdalást sem érzett, amikor Fodor Istvántól Antonetta grófnő után kezdett kérdezősködni.

S ahogy találkozott vele, nem hitt a szemének. Hogyan van az, hogy ezelőtt egy esztendővel, amikor Beatrix kíséretében, Pécsváradon, az ő saját kastélyában ott volt ez a földre szállott Venus, ő észre sem vette elvakult, Beatrixba szerelmes szemével?

Most megállott a szíve dobogása.

Nem is hibátlan arca, tökéletes teste, hanem az élet diadalmas elevensége, ragyogó fénye, ujjongó tombolása, érzéki bujasága volt rajta a csodálatos. Ahogy járt, kelt, futott, ugrált, térdelt, nyújtózkodott és összegörnyedt, ahogy kacagott, bűgött, muzsikált a hangja, ahogy villogott a szeme - ez maga volt az élet, a szerelem, a dicsőséges emberi kéj sugárzása: isteni látvány a ruganyos, magas, karcsú, domborodó vonalakban kirajzolódó teste, a vékony, keskeny, de párnás lába szára, hej, ez az asszony elégeti azt, akit odavesz a két karja forráságába!

Miklós az első szempillantásra elvesztette esztét.

Antonetta is szépek és szerelemre méltónak találta a fiatal magyart. Ha olthatatlan lánggal nem égett volna benne Mátyás iránt a rajongás, Miklóst méltónak találná az élet egyetlen igazi nagy szerelmére.

Igen, ez volna az igazi! - vallotta meg önmagának s nemcsak Beatrix iránt való gyűlöletből, de vére ösztönös parancsára is egykettőre Miklós karjaiba vetette magát.

Ez a legédesebb kéj, ami asszonyi szívet az életben előnhet: csókolni azt, aki tetszik nekünk, s ezzel halálosan megsebezni azt, akit gyűlölünk.

Antonetta boldogan adta magát Erősz játékainak. Nem volt szerelmes, mint a királyba: de örült a kiteljesedett, szabad, zabolátlan életnek. Csak az kevesbítette a diadalát, hogy Beatrix már nem lángolt a Csáky szerelméért. Egészen lehangolta, amikor a királyné egy kesernyés hangulatában kicsinylően nyilatkozott a magyarról.

- Ki tetszik neked jobban: Cattivello vagy Csáky, a vérteseim kapitánya?

- Az egyik Narcissus, a bájos, a másik Thészeusz, a harcias...

- Csáky végre is csak kifinomodott barbár, akin csak vékony máz az elegancia.

- Barbár és erőszakos katona. Zsoldosnak való.

- Cattivello eszményi szépség és tökéletes művészi finomság. Antonetta, én mégiscsak Cattivellót szeretem... most és mindörökké.

Antonetta dühös és megvető tekintettel mérte végig a királynét, aki fehér karjára hajtva aranyos fürtös fejét, nem látta az Eumenidák gyilkos pillantását.

- Csákyt odaadom neked - mondta szemérmetlen királyi nagylelkűséggel Beatrix.

A grófné arcán egyetlen izom sem rándult meg.

- Felséges madonna, az ön oldala mellett nekünk, alázatos cselédjeinek nem jut eszünkbe a saját szívünket szolgálni.

Beatrix mosolygott. Ő is hallott arról, hogy Antonetta a király szerelme után áhítozik. Valamikor ezért gyilkolni tudott volna, a saját hófehér kezével, a saját aranyintarziás spanyol kis törével. Most már nem indult fel erre a gondolatra. Talán nem is volna baj, ha Mátyás figyelmét valaki elfordítaná, és a lelkét elpuhítaná. Titokban már remélte is ezt, és feltette magában, hogy Antonettát bátorítani fogja. Ez is elvonná a király figyelmét az ellene szőtt összeesküvéstől.

Antonetta módot talált arra, hogy az éjszaka és nappal majd minden órájában - ha csak egy pillanatra is - megmutassa és csodáltassa magát és ébren tartsa, szítsa, az eszeveszettség fokozza Miklós szenvedélyét. Naponta tíz alkalmat talált arra, hogy találkozzanak. A királyné mégsem tudott a szerelmükről. Ez volt az egyetlen titok Beatrix és udvarhölgye, Antonetta között. Pedig a grófnő semmire sem vágyott olyan olthatatlan epedéssel, mint hogy Beatrixot féltékennyé tegye és meggyötörje. Ez az ördögi cél vezette Miklós karjaiba: de amikor megvalósította, mégis megdöbben arra a gondolatra, hogy a királyné megtudja. Sok oka volt erre. Félt, hogy Beatrix felháborodik, és elűzi Miklóst. Tartott attól is, hogy a királyné révén Mátyásnak is fülébe jut az idill, pedig még mindig remélte, hogy egyszer talán hangulat vagy igazi szenvedély, a betegség vagy a visszatérő férfias kedély, a harag vagy az öröm feléje fordítja a király hajlandóságát. Vagy talán, ha egyéb nem, a kíváncsiság érleli meg Mátyásban a vágyat. Antonetta nem hitt a csodákban, de azért mégis követelte a csodát a sorstól. Tehát Mátyásnak nem szabad megtudni. A szép olasz asszony semmi szégyenkezést vagy bűnbánatot nem érzett, hogy urát, a derék Vajdafi Lászlót megcsalja. Nem érzett lelkiismeret-furdalást a királynéval szemben, az emberek, az udvar, az ég, a föld, a pokol sem érdekelte: egyetlen ember volt a világon, aki előtt tisztának akart látszani, maga sem tudta, miért; a hűség, a várakozás, a tisztaság látszatát tartogatta Mátyásnak. Talán az ösztönével érezte, hogy ez kell a barbár magyar királynak, akiről oly sokszor hallotta, hogy viharos múltjának szerelmi krónikájában nincsenek asszonyok, csak érintetlen szüzek... Mátyásnak a tisztaság és a hűség a rögeszméje... Antonetta csodálkozott ezen, de öntudatlanul is ehhez igazodott az asszonyi képmutatása.

Ezért maradt titokban Antonetta szerelme. Csáky Miklósnak is ez volt a kívánsága. Lopva találkoztak, és az éjszaka baráti segítségét használták ki csókjaik eltitkolására. A langyos éjjel óráiban, amikor a gyengélkedő királyné már lepihent, a forrástól nem messze, egy magas hegyi úton, régi romok rejtekében bújtak meg. Itt valamikor szerzetesek zárdája volt, bencéseké, akik termékennyé és rózsáktól illatosná tették a meleg források környékét. A bencés zárdá egyik loggiája még épségben meredt ki a repkénnyel és vadrózsával borított köomladékok közül. Valóságos kis szentély volt ez, csak Minerva vagy Diana szobra hiányzott a félkör alakú oszlopcsarnokból. Egy hatalmas cserfa borult az apszis lapos márványtetőzetére. Ez a cserfa talán a császárokat is látta, akik a légiók élén erre vitették magokat germán rab-szolgaikkal. A sötét, ritka lombú öreg fa úgy őrizte a kis loggiát, mintha az örökkévaló szerelem vagy az örökkévaló bűn számára tartogatná. Az oszlopok között széles kőpad; valaha imádkozó bencések nézték a lemenő napot vagy a csillagok titkát. Ha a hold rávilágított a padra, kicsillant a nemes márvány antik fehérsége. Mintha tejjel öntötték volna le megbarnult, mohos lapját és nemesen ívelt görbe lábait. Ez volt Csáky Miklós és Antonetta nyoszolyája.

Egy éjjel, kimerülve a szerelem viharos tombolásában, Antonetta Miklós ölébe hajtotta a fejét.

- Gyönyörű kis uram, mi itt csókolózunk, titkos játékban pergetjük az élet rokkáját, és eközben a föld alatt olyan erők dolgoznak...

Miklós csodálkozva nézett a mély, fekete szemek tüzébe:

- Mit beszélsz, Antonetta?

- Nagy viharok készülnek... orkán, szélvész, tűz, olyan tramontana zúg messziről a fülemben. Niccolo...

- Nem értelek... titkos nyelven beszélsz...

Az olasz asszony összecsucsorította a száját. Miklós lehajolt és megcsókolta.

- Háború lesz.
- Tudom, a csehekkel.
- Az egész világgal.
- Mátyás győz.
- A hadsereg ellen igen, azt bizonyosra veszem - felelte a ragyogó szemű asszony, és aztán hirtelen hozzátette: - Niccolo, szereted te a királyt?

Csáky ijedten kapta fel a fejét:

- Miért kérded, szívem?
- Szereted vagy nem?
- Az életem az övé.
- Corvin János híve vagy?

Csáky újra meghökkent. Mit akar ez az asszony?

- Ha Mátyás úgy kívánja, igen.
- Esküszöl?

Csáky a két kezébe fogta Antonetta vérbe borult, lelkes arcát.

- Mit vallatsz itt engem, galambocskám?

A grófnő lázasan suttogott.

- Nagy titkot mondok neked, Niccolo. A király ezt a háborút elveszíti.

Csáky értetlenül bámult az asszony vonagló arcába.

- A csillagjósok mondták?
- Nem.
- Rossz álmaid voltak?

Antonetta a fejét rázta.

- Nagy titkokat tudok. Nem a népek, trónok, hadseregek és diplomaták ellen vesztí el Mátyás a hadjáratot.

- Hanem?
- Beatrice ellen... A nápolyi asszony ellen.

Csáky felszisszent.

- Honnan tudod, Antonetta?
- Tőle... Ismerem a terveit... Beatrix meg akar szabadulni a királytól.
- Nem igaz! - hördült fel a magyar. - Rémeket látsz.
- Esküszöm.
- Beszélj.

Antonetta elmondta a visegrádi tervet.

- Terád is számít a diva!

Csáky megrázta a fejét.

- Soha!

- Imádlak! - suttogta Antonetta és fekvő testével felemelkedett egész az ifjú arcáig. A melle kidomborodott és Csáky ajakát súrolta. - Imádlak - suttogta kéjesen -, te vagy az én uram, mindenem, istenem...

Csáky önfeledten csókolta az ölében fekvő asszonyt.

- Mit tegyek?

- Mentsd meg őt.

- Hogyan?

- Súgd meg neki a titkot...

Csáky hevesen felkiáltott:

- Bejelentem a kancellárnak.

- Nem.

- Szapolyainak, a nádornak.

- Nem.

- Bakócznak.

Az asszony tiltakozott.

- Egyikük sem megbízható.

- Lehetetlen.

- Ki tudja, nem a királyné emberei-e?

- Mátyást istenítik.

- De gyűlölik János herceget.

- Mit tegyek? - kérdezte az ifjú.

- Mondd meg neki magad.

Miklós szelíden felemelte az asszonyt. Maga mellé ültette, és a két kezét a tenyerébe fogta.

- Nem mondom meg neki.

A grófnő felugrott:

- Nem akarod megmenteni?

Miklós megsimogatta a grófnő lángoló arcát:

- Majd vigyázni fogunk.

- Kire?

- A királynéra.

A grófnő magánkívül volt a dühtől és felháborodástól. Hiszen nemcsak az volt a fontos, hogy megvédje a királyt, de az is, hogy elveszejtse Beatrixot. És Csáky Miklós most a királynéra akar vigyázni. Első pillanatban azt hitte, hogy a fiatal magyar lelkéből még mindig a szerelem szava beszél.

- Miért akarod te Beatrixot megmenteni?

Csáky komolyan és méltósággal válaszolt:

- Hogy Magyarország királynéja be ne szennyezze magát...

Aztán csendesen hozzátette:

- Mátyást ne féltsd. Én sem féltsem. De a királynéért aggódom. Bízd rám a dolgot. Én résen leszek...

Antonetta gyűlölettől égő szeme majd felperzselte a fiatal főurat. A grófnő érezte, hogy ez az erős, tiszta, komoly magyar ember nem játékszer az ő bosszúra és diadalra kinyújtott remegő kezében.

Érezte, hogy vereséget szenvedett, és most meggyűlölte Csákyt.

- Hát akkor majd magam! - gondolta dacos haragjában. De nem árulta el vereségét, és hosszú, forró csókkal búcsúzott el a szerelmétől.

Miklós az éjjel nem hunyta le szemét. Most először érzett valami nagy, sötét nyugtalanságot, és szívében megszületett a bizonytalanság, a gyanú, a titkoktól való borzongás apró démona. Ez rázta, kínoztá, emésztette lelkét.

Kicsoda ez az Antonetta? Hátha egyetlen szava sem volt igaz? Törbe akarta csalni? Rejtett szándékai vannak? A király előtt akar érdemeket szerezni? - Eszébe jutottak Galeotti szavai:

- A királynak tartogatja magát... Amilyen buja a külseje, olyan hideg a természete.

Nem igaz - nyögte fájdalmasan Csáky -, én tudom, hogy lánggal lobog, mint a felgyújtott fáklya, amely ég, tüzel, perzsel és szenvedélyében elhamvasztja önmagát... Nem igaz, ez sem vigasz, ez sem bizonyíték az ártatlansága mellett... - jajgatott Miklós, mint egy megsebzett fiatal ragadozó.

Aztán kissé lecsillapodott.

A királynak tartogatja magát. Ha ez igaz, lehet, hogy még tiszta.

De aztán újra előntötte az agyát a vér.

És ha már nem tartogatja magát? Ha máris az övé volt, ha már meg is unta őt a király... Úgy van... bizonyára ráunt már régen, mert észrevette bujaságát, hűtlenségét, gyalázatosságát...

Szörnyű kínokat szenvedett, de nem mert kérdezősködni. Félt, hogy megtudja az igazságot. És azt sem a szerelme, sem a hiúsága nem tudta volna elviselni.

Ugyanaz az érzés, ugyanaz a gyötrelem és ugyanaz a gyávaság volt ez, mint amely Mátyás lelkét marcangolta.

Antonetta grófnő is átvirrasztotta az éjszakát. Agya zúgott és zakatolt, és egész teste tűzben hánykolódott.

- Gyűlölöm ezt a két embert, gyűlölöm a nápolyi bestiát és a gyáva, ügyefogyott hitvány magyart... és mind a kettőjüket elveszítem - ezt suttogetta a kinyitott imakönyve felett, és az aranycirádás, fekete és vörös miniatűr képekkel díszített betűkre sűrűn hullottak a könnyei.

A szép olasz grófné felemelte szemét a sátorában függő feszületre, és égi elragadtatással suttogetta egy láthatatlan istenség felé:

- És téged imádlak csak, ó, hatalmas, dicsőséges, egyetlen Augustus!

V

Mátyás a badeni fürdőzés alatt egy napra meglátogatta Beatrixot. A király hihetetlen könnyűséggel viselte az utazás fáradalmait. Egy óráért, amit Beatrix társaságában tölthet, két nap és két éjszakát kínlódott kocsin vagy lóháton. Kísérete kétségbeesett a rohanó és pihenés nélkül való utazások miatt. Mátyást belső tűz és emberfeletti türelmetlenség hajszolta ilyenkor. Csak ahogy célhoz ért és megpihent, akkor tört ki rajta a teljes végkimerülés.

Badenben elragadó volt, és oly vidám, mint ifjúsága legszebb éveiben. A királynét elhalmozta ajándékokkal. Együtt mulatozott az országnagyokkal, és jókedvűen nézegette a vízben lubicoló udvarhölgyeket. Élvezettel hallgatta Beatrix olasz zenészeit, Galeotti vidám csevegését, udvari bolondjának, Tibrilinek vaskos tréfáin önfeledten kacagott, szórta az aranyat, osztogatta a várakat, földeket, kiváltságokat, lóversenyt futtatott magának és gyönyörködött a keleti tűzijátékosok ördögös mutatványaiban.

Az egész udvar boldogan sütkérezett a királyi jókedv napsugaraiban. Csak Antonetta grófnő vergődött a maga kétségbeesett dilemmájában: elárulja-e az összeesküvés tervét az uralkodó előtt, vagy rábízta a sorsra Beatrixot?

Óráról órára változott az elhatározása. A bencés kolostor körül, a romok magasságában kerti ünnepeket rendezett Galeotti. Antonettának a bécsi Burgban a madárház körül máról holnapra kinőtt földi paradicsomkert jutott az eszébe, ahol ő felajánlotta magát a királynak.

Istenem, ha ez most inkább sikerülne! - tépelődött magában emésztő gonddal és félelemmel. - Igen, elvetem a kockát - rebbent fel olykor-olykor vergődéséből -, és felvilágosítom az imperátort a nápolyi asszony minden bűnei felől.

Arra gondolt, hogy ezzel meg is semmisítheti Beatrixot, meg is mentheti imádott urát, és talán meg is nyerheti a király szívét. A nagyravágyás és a szerelem két vad paripáján nyargalt a képzelete. Eszébe jutott Galeotti meséje a francia király szeretőjéről, eszébe jutott Jacqueline Huguette, akiért XI. Lajos hitvesgyilkosságtól sem rettent volna vissza. Az is odakerült volna a trón bíboros kárpitjai alá... ha a pestis el nem ragadja az utolsó pillanatban... Nos, ő szerencsésebb lesz.

Ez a ragyogó álom most közel volt a beteljesüléshez. Az bizonyos, hogy nem engedi a királyt. De nyomban visszahökkent. Ha egyenesen hozzá megy, ha bizonyíték nélkül árulkodik, Mátyás esetleg el sem hiszi a rémmesét. Mátyás nem tűri, hogy a királynéről rosszat beszéljenek.

Itt nem jó az egyenes út - gondolta Antonetta -, az egyenes úton én töröm ki a nyakam. Itt a mások szenvedélyével kell a botrányt kipattantanom. Cattivello gyalázatos és céda egy fickó, Csáky a lovagiasság és barbár dac fanatikusa... Annyi bizonyos, hogy Cattivellót el kell pusztítanom a föld színéről...

E pillanatban olasz tudósai körében megjelent a király a kolostor romjai között. Mátyás elfáradt, és leereszkedett az oszlopok között fehérítő repkény és moha befutotta kőpadra. Csendesen ült ott, lázas szemére egészen ráborult vastag szemöldöke árnyéka. A hold nyájas égi lámpás módjára csüngött a felhőfüggönyök között, és világoskék fénybe fűrésztötte a király pihenő alakját. Mindenki elnémult, és hódolattal nézte a töprengő imperátort.

Mátyás egyszerre csak észrevette a bokrok között bujkáló Antonettát.

- Miért rejtőzködöl, gyermekem? - kiáltott rá atyáskodó évődéssel. - Félsz az öreg királytól, grófnő?

Antonetta szíve halálosat dobban. Az Isten rendelte ezt az alkalmat. Odasuhant a király elé. Az olaszok egymás után elsompolyogtak. Megint magukra maradtak, mint ott, a Burg kertjében a madárház előtt.

A király kezet fogott Antonettával.

- Hogy vagy, szép gyermekem?

A grófnő remegő hangján átcsuklott az őszinte fájdalom.

- Felség, én nagyon szomorú vagyok.

- Mi bajod van, tündérke? - becézgette a fejedelem, és gyönyörűséggel pihentette tekintetét az eléje omló, ruganyos, kéjt sugárzó, domború és mégis lányosan gyengéd termetén a grófnénak.

Antonetta halkán sóhajtott:

- Miért nem kellem én felségednek?

Mátyás barátságosan mosolygott. A meleg nyári éjszakában Antonetta vékony, omlós, áttetsző selyemruhájából buja illat áradt. Testének minden domborulata átfeszült a habkönnyű szöveten. Mátyás ereiben megpezsdült a vér. A grófnő izgatottan kérdezte:

- Nem tetszem felségednek?

- Soha nem láttam ilyen tökéletes asszonyt.

- Nem bízik bennem? Nem tart méltónak arra, hogy elfogadjon?

A levegő reszketett a kánikula melegtől. A fűben tücsök ciripelt, és az erdőből énekes madarak epedő dala, mint egy kis fuvolás zenekar, úgy zengett az ég felé. Mátyás mereven nézte a pihegő asszony szépségét. Sokáig hallgatott.

Antonetta szíve a király keze fején dobogott. Az arcát Mátyás térdére fektette. A mélyből a mulatozó udvar morajlása hangzott fel a magányos romokhoz.

Egyszerre lágyan, vontatottan megszólalt a király:

- Jó volna, ha hátralévő éveimnek te lennél a megaranyozója. A vigasztalás, a megpihenés, a gyönyör, a feledés, a kárpótlás mennyei áldásait jó volna a te kezedből venni, Antonetta.

- És én milyen örömet adnám, isteni Augustus!

- Még van néhány csatám megvívni való. A házam táján is rendbe kellene szedni egyet-mást, sietve. Még nem vagyok készen. Még eddig semmi sem sikerült.

- Az egész világ visszafojtja lélegzetét, ha ön szól, felséges atyám.

- Visszafojtja, mint a hallgatózó kém, a settenkedő orgyilkos, az ólálkodó kígyó és a lesben álló fenevad. Csupa törvetés, titkolt gyűlölet és gyáva düh, rejtegetett lenézés, kicsinylés, gyanú és kételkedés környez. Gazemberek és bolondok háza ez az egész világ, s ha az én kezemből kiesik a korbács, nekem rohan az egész falka, és darabokra tép felszabadult bosszújában.

Antonettának eszébe jutott a királyné terve.

A király mosolygva legyintett.

- De éppen azért, mivel így van, igen, éppen azért kellene valaki, aki megszépítené ezt a cudar, gyalázatos, bitang életet. Egyetlen nő szépsége el tudja takarni az egész világ ocsmányosságát. Egyetlen szoba, amelyben a te karjaid tárva várják az embert, nagyobb, ékeesebb, királyibb trónterem minden Palazzók, Burgok, Castellumok, Vatikánok márványcarnokánál.

A grófnő felbátorodott.

- Felség, engem erre rendelt az Isten.

- Tudnál szeretni, Antonetta?

- Felségedért élni és meghalni és imádni: ez az én egyetlen rendeltetésem. És az Isten éppen jókor küldött engem felségedhez.

- Hogy érted ezt, Antonetta?

- Veszély fenyegeti az én imádott uram nyugalma.

- No? - érdeklődött mosolyogva Mátyás. - Én azt hiszem, hogy eléggé rettegnek tőlem...

- Igen, de van egy élő ember, egy hatalmas lény, aki visszaél felséged bizalmával. Aki gyűlöli önt, és szeretné elveszíteni...

- Ugyan? - nevetett Mátyás jókedvűen. - Összeesküvés, titkos merénylet, árulás környéke?

- Felséged nem vigyáz magára.

- Vigyáz rám egy ország...

- De, aki a felséged trónja ellen tör, az ellen az ország nem tudja megvédelmezni.

- Kiről beszélsz, Antonetta?

A grófnő ijedten nézett a király szemébe. Érezte, hogy most dől el a sorsa. Elszánta magát, és odasúgta Mátyás felé a rettenetes szót:

- A felséges madonnáról...

Mátyás felugrott és a szívéhez kapott.

- Hallgass! Elég! - hörögte fuldokló rekedtséggel. Egy pillanatig úgy érezte, hogy minden vére a torkába özönlik, és megfullad a forró, gyilkos vérhullámtól. Halálos zsibbadás, majd rémítő bizsergés futott végig a tagjain. Megnémult az ijedtségtől: mi lesz, ha ez a fúria beszélni kezd?

A grófnő elsikoltotta magát. Ő is felszökött a földről s most úgy állottak egymással szemben, mint két élethalálharcra kész ellenfél. Az asszony magánkívül kiáltotta:

- Felség, ne higgyen nekem! Rohanjon vakon a vesztébe! Önt elárulják, csalják, az életére törnek... a királyné konspirál... a hűtlen, a...

- Takarodjál innen!

Mátyás levegő után kapkodott.

A grófnő még beszélni akart. Mátyás a ziháló, fulladozó, őrvongó asszony szájára tapasztotta kezét.

- Hallgass! Egy szót se, mert megöllek!

Antonetta grófnő egyszerre kijózanodott. Eszébe jutott, hogy ez a szó önáluk, Itáliában, nem szokott megmaradni pusztá fenyegetésnek. Megérezte, hogy Mátyás nem akar, és nem mer megtudni semmit a királyné bűneiről. Hiszen az ő egész erőltetett férfiúi nyugalmanak, királyi méltóságérzetének az, az alapja, hogy nem tud, és nem akar meghallani semmit. Egyszerre megrémült, megborzongott, és szép, fehér, gömbölyű nyakán érezte a halál jeges ujjainak szorítását. Térdre vetette magát.

- Kegyelem, felség. Hazudtam. A szerelem elvette az eszemet.

- Hazudtál? - recsegett a király visszafojtott, rekedt, indulattól reszkető hangja.

- Hazudtam... gyalázatos, becsstelen, aljas hazugságot mondtam.

A király sokáig hallgatott. Arra gondolt, hogy micsoda szédítő örvény, milyen halálos szerencsétlenség mellett haladt el ő most... Egy pillanat, egy lépés még, és ő belezuhant a szégyen és gyalázat feneketlen mélységébe.

Az asszony reszketett és sírt. Érezte, hogy olyan szakadékot vágott maga és a király közé, amelyet soha, a legnagyobb szerelem, a legféktelenebb gyönyör, a legmélyebb bánat és a leggyötrelmesebb vezeklés tengerével sem lehet kitölteni. Örökre elvesztette azt, akit már csak egy mozdulat, egy szó, egy forró pillantás választott el attól, hogy örökre az övé legyen minden királyi és emberi nagyságával együtt. Minden elveszett, hajótörést szenvedett és ízzéporrá zúzódott a királyi és férfiúi hiúság zátonyán.

A király odakiáltotta udvaroncait, Antonetta lesietett a romok alatt vezető országútra. Most már csak egy érzés maradt szívében. A bosszú és gyűlölet és a vágy a királyné meggyalázására.

- Vesszen az egész világ, és vesszek el én is, de őt beletaposom a sárba! - lihegte futtában, és észre sem vette, hogy bokrok szaggatják a ruháját, és tüskék vérzik lázban égő testét.

VI

A király másnap elutazott.

Beatrix érezte, hogy a szökés tervét túl soká nem lehet halogatni. Cattivello azt jelentette neki, hogy minden beavatott embere készen van a vakmerő terv végrehajtására. Csak Csáky van még hátra. Őt nem merte másra bízni, neki magának kell a fiatal magyar főurat Mátyás, az ország s a korona mellől maga mellé csábítani. Ettől a lépéstől ösztönszerűleg félt. Semmi másban nem reménykedett, csak a saját asszonyi varázsában és a fiatal főúr régi szerelmében. Meg is kérdezte udvarhölgyét:

- Mit gondolsz, Antonetta, Csáky még a régi?

A grófnő csodálkozva nézett Beatrix szemébe:

- Madonna, őnt nem lehet elfelejteni...

- Soha?

- Ameddig a férfi vére meg nem alszik, és ki nem hűl a szíve.

- Gondolod, hogy Csáky még szeret?

- Kimondhatatlanul!

- Gondolod, vagy tudod?

- Érzem.

- Beszélt neked arról?

A grófnő óvatossá lett.

- Csak elárulta magát.

- Gyakran beszélsz vele?

- Ritkán, de elégszer ahhoz, hogy megfigyeljem izgatott, gyötrelmes rossz kedvét... A ki nem elégitett szerelem bilincseiben vergődik... Óh, isteni madonna, miért nem vagy hozzá kegyelmesebb?

A királyné most olyan együgyű és hiszékeny lett, mint egy fiatal leány... Ebben a pillanatban minden aggodalma eloszlott. Egyszerre fellobbant benne a diadal büszke előérzete.

A grófnő gúnnnyal és gyűlölettel figyelte őt.

A királyné most már nyíltan beszélt meghitt udvarhölgye előtt.

- Ő az én emberem?

- Az utolsó leheletéig.

- Számíthatok rá?

- Mindenki közt a legbizonyosabban.

- Talán szóltál már neki a visegrádi útról?

A grófné összecsapta a kezét.

- Hogy gondolhat ilyent a fenséges madonna? Jogom volt-e ehhez? Megbízott felséged, vagy megengedte, hogy beavassam őt a madonna legbensőbb titkaiba?

A királyné meglelégedéssel simogatta meg Antonetta gyönyörű, keskeny, fehér arcát.

- Antonetta, ma este beszélni kívánok a gróffal.

- Parancsára, felség. Hol?

- Tudok egy jó helyet. A magasra kanyargó út hajlásánál, a bencés zárda romjai között. Tudod, hol gondolom?

A grófné tágra nyitotta a szemét.

- A nagy cserfa alatt? - kérdezte tétován, mintha képzeletében csak nagy nehezen tudná összeállítani a hegy egyes részleteit.

- A fehér kőpad előtt.

- Nem lesz nagyon magas?

A királyné bólintott.

- Igazad van, Antonetta. Nagyon fáj a lábam. Nem mászom fel a romokhoz. Jó lesz a mélyúton, a romok alatt, ott, ahonnan egyenesen belátni a cserfa árnyékolta oszlopfélkör alá.

- Tudom, tudom - helyeselte Antonetta. - Este kilenckor ott lesz a magyar, felséges madonna.

A grófné szeméből démonikus sugár villant ki: fekete sugár, gyilkos, megsemmisítő villanás. Mintha valami kiugrott volna az agyából a sugárral együtt.

Az olasz asszony szíve kicsit összeszorult, hogy Csákyt áldozatul dobja oda a maga nagyra-vágyó terveinek. Nem is tudta hirtelenében, milyen vége lesz ennek a szörnyű komédiának. De úgy elragadta a démon, amely a lelkét dúlta, annyira elbűvölte a rossznak, az alattomos gáztetnek, az ármánykodásnak pokoli szépsége, hogy tovább nem is gondolkodott.

Elszaladt Csákyhoz.

- Beszélni akar veled a királyné.

Csáky kínosan elmosolyodott.

- Ma este kilenc órakor a bencés zárda előtt, a mélyúton. Tudod, ahonnan fel lehet pillantani, és be lehet látni a mi öreg márványloggiánkba.

- Mit akar velem a királyné?

- Azt te jobban tudod, mint én.

Antonetta bosszúsan és hidegen beszélt. Csáky minden ijedtségét elvette az az édes sejtés, hogy Antonetta féltékenykedik.

- Haragszol, kis szívem?

Szelíden megcírógatta a grófné keskeny, édes, fehér arcát. Antonetta szemeiből villámok lövelltek.

- Vigyázz magadra, Niccolo! Engem nem lehet megcsalni.

- Nem lehet, szívem. Mert magam sem akarom. Szeretlek - súgta oda büszkén és gyönyörrel, hogy a szerelme oltárán alkalma lesz feláldozni a földkerekség legszebb és leggazdagabb királynőjét. - Megmondom neki, hogy csak téged, egyedül téged szeretlek, gyönyörű, drága madonnám.

- Meg mernéd mondani neki? - csillant fel diadalmasan az udvarhölgy szeme.

- Meg én, ha kerékbe töret is a nápolyi asszony - legénykedett Miklós.

- Esküszöl?

- A becsületemre.

A grófnő ajkai közé kapta Miklós forró piros száját és megharapta.

- Szeretlek - súgta neki izzó lihegéssel, kibontakozott a karjai közül, és elszaladt.

Miklós kéjes fájdalommal nyalogatta ajkát, amelyből fiatal, vörös, szerelmes vérének nehéz cseppjei buggyantak ki a grófnő csókja nyomán.

A grófnő még naplemente előtt felkereste Cattivellót.

- Francesco lovag, ma este beszédem van veled.

Az olasz vállát vonogatta.

- Már megint a visegrádi út? Már unom azt a sok tanácskozást.

Antonetta kacér mosollyal kérdezte:

- Talán egy kellemes légyottot zavar?

- És ha úgy volna? - kérdezte az is kacérkodva.

- Az nagyon fájna nekem...

A futár felütötte fejét:

- Mit beszélsz, madonna? Neked fájna... ha én...

A grófnő lesütötte szemét:

- Te nem akarsz engem észrevenni...

Cattivello végignézett a gyönyörű olasz asszony testén. Elkapta a vágy. Odarohant, és meg akarta csókolni. A grófnő kisiklott a karjai közül.

- Majd este, naplemente után. Kilenc órakor a bencés romok alatt...

Az olasz lihegett.

- Nem tréfálsz, donna Antonetta?

- Esküszöm, messere.

- A romok alatt?

- A márványloggiában... a fehér padon... Este kilenc órakor... pontos légy, Francesco.

Azután elfutott.

A futár arca ragyogott a gyönyörűség előre érzett mámorában.

Beatrix úgy rendezte, hogy ha Csákyt sikerül megnyerni, utána Cattivellóval találkozik. Előre örült ennek az éjszakának. A diadal és a szerelem éjszakája lesz. Kissé még habozott, hogy ne Csákyt részesítse-e kegyében. De a lelkében csömör és unalom buggyant föl, és lemondott erről az ocsmány játékról.

Cattivellót szeretem - vallotta meg magának, és ellágyult a maga hűsége és rajongása fölött. Most oly tisztának érezte magát, hogy le tudott volna borulni a szerelem erőssége és a hűség szentsége előtt.

Egészen fölvidult és megnyugodott.

Este, naplemente után a romok alatt, a mély úton találta a magyart. Ahogy megpillantotta, zavarba jött, és szeretett volna elfutni a nagy feladat elől. Hódító és varázslatos akart lenni, de bosszús volt és türelmetlen. Izgatottan nézett jobbra-balra, és a fiatal főúrnak alig fogadta hódolatos köszöntését. Miklós nem tágitott. Suhancos szívében égett a vágy, hogy meg hozza szerelméért a legnagyobb áldozatot: megmondja Beatrixnek, hogy Antonetta grófnőt feleségül akarja venni. Beatrix talán - ki tudja, a királynéknak kegyelme néha határtalan - megérti őt, megsajnálja és közbenjár a szentszéknél, hogy a grófnőt Vajdafi Lászlótól elválasszák.

Odalépett Beatrix elé, és fél térdre ereszkedett:

- Felséges madonna, könyörgésem volna.

Beatrix zavartan nézett a térdeplőre:

- Állj föl és beszélj.

Miklós fölemelkedett, és együtt sétált a királynéval. Elmondotta, szívszorongva, akadozva, félve, hogy Antonettát szereti, és el akarja venni feleségül.

Beatrix haragosan kapta föl a fejét.

Hát már ennek a barbár, piszkos, véreskezű magyarnak sem vagyok elég én... én... aki a bitófa alól ráncigáltam vissza ostoba nagylelkűségemben? - gondolta felbőszülve, és az égre emelte csodálkozó, fölháborodott tekintetét.

Az ifjú gróf fél térdre ereszkedett:

- Felséges madonna, csillapodjék. Tiszta, becsületes szerelem ez, és az első, akinek bevallottam, felséged magas személye. Én Antonetta grófnőt feleségül akarom venni, és erre kérem felséged közbenjárását.

Beatrix csodálatos erővel fékezte meg indulatát. Eszébe jutott a szökés terve, amely Csáky nélkül csaknem keresztülvihetetlen. Lenyűgözte lázadó haragját, és úrrá lett lelkén a ravasz, számító olasz diplomata asszony. Elkényszeredetten mosolygott.

- Őszinte beszéd ez, kedves barátom?

- A Madonna szüzességére esküszöm.

- Szereted Antonettát? Ő is szeret téged?

- Úgy hiszem.

- És el akarod venni feleségül... A király nem fogja őt elválasztani kedves László vitézétől.

- Félek.

- Várjatok, amíg László meghal.

- Ó, madonna...

- A király nem tűri a házasságtörést.

- Feleségül akarom venni...

- A király nem egyezik bele a válásba.

- Ha felséged akarná.

- A király kegyetlen...

- De felséged meglágyíthatja.
- És ha megteszem?
- A madonnáé minden csepp vérem.
- Az én hívem leszel?
- Halálomig.
- Tűzön, vízen, élet és halál minden próbáján keresztül?
- Az utolsó leheletemig.
- A király ellenében is?

Csáky visszatántorodott.

- Nem értem felségedet.
- A király ellenében is?

Csáky lehorgasztotta a fejét. Tehát mégis igaza van Antonettának!

Beatrix türelmetlenül megrohanta.

- Habozol, nem vagy biztos a hűségemben?

Csáky arca lángba borult, és a fogai vacogtak. Hideglelés rázta a testét, és szomorúság, düh és kétségbeesés fojtogatta a torkát. Majdnem sírva fakadt tehetetlen felháborodásában. Nem tudott mást felelni, csak azt mondogatta hörgő, jajveszékélő, szinte könnyörgő hangon:

- A király személye szent... Én magyar ember vagyok - a szentséges király... a király...

Beatrix nem bírta tovább önmagával. Rápillantott a lába előtt térdelő Csákyra, és oly utálat, olyan megvetés lobbant ki a szívéből, hogy vad sírásra fakadt.

- Aljas, becstelen cseléd! - sikoltotta magánkívül, és belerúgott az előtte térdeplőbe.

Csáknak elhalt a szíve dobogása. Felugrott, dadogni akart valamit, el akart futni, ki akarta rántani törét, hogy szíven szúrja magát, rémülten kapkodott lélegzet után, maga sem tudta, mit tegyen szörnyű meggyalázottságában. De nem volt ideje megmoccanni sem.

Így álltak egymással szemben, némán, megmerevedve a rémülettől.

Beatrix is hazakíváncozott. Gyötrő fájdalom szaggatta a testét. Hogy kerül innen a villájába? Kimondhatatlanul félt a magánytól és Csáky rettenetes haragjától. Egyszerre eszébe jutott, hogy ez az ember meg is ölheti őt.

Elsikoltotta magát.

- Segítség! Cattivello! Francesco Cattivello!

Arra gondolt, hogy az Isten csudát tesz, idevarázsolja Cattivellót, és az olasz megmenti őt a félelmetes barbártól. Most kimondhatatlan vágygal és szerelemmel gondolt Francescóra.

Rémülten nézett körül. Felnézett a romokra. A bencés kolostor márványapszisa hidegen, fehérén meredt az égre, s holdfényben csillogó karcsú oszlopaival mintha felmutatna a büntető Isten trónja felé. Négy oszlop és egy alacsony és egy hosszú, égre meredő, fehér pillérköteg, mintha mutatóujj volna: a királyné nem hitt a szemének.

Nézte, nézte az oszlopokat, a hold rávakított a márványra, nappali világosságban úszott az egész apszis... Beatrix mereven bámult a cserfa alá, a padra, a szeme kifelé fordult, arcába lerothant minden csepp vér, a szívéhez kapott, és elsikoltotta magát. Megmerevedett bal kezével oda mutatott a lombok alá, ahova a lenyugvó nap utolsó lila sugarai világítottak. Csáky is odanézett, s akkor húsz ölnyi távolságban, éles kontúrokban, szinte odarajzolva, a romok fölött, a nagy zúgó platánok alatt, ég és föld között lebegve, meglátta Antonettát és Cattivellót, egymásba fonódva, gyönyörű testükben kiegyenesedve, megnyúlva, egymás ajkát csókolva szerelmesen.

Ezért rendelte oda Antonetta a szép olasz cortegianót.

A királyné megragadta Miklós mereven lecsüngő karját.

- Nézd, Niccolo... nézd meg a gyalázatosakat!

Miklós felocsúdott és felpillantott a romokra...

- Niccolo, Niccolo... látod a céda bestiát azzal a fattyúval?

Miklós felhördült és beleordított az éjszakába.

A királyné sikoltozott.

- Öld meg a gyalázatosakat! Öld meg, öld meg, taposd szét a szívet... - jajgatott, sírt, hörgött a királyné s aztán összeomlott, Miklós lába elé zuhant, mint egy megszaggatott, földre dobott rongy.

Miklós rá sem tekintett. Néhány hatalmas ugrással fenn termett a bencés kolostor oszlopsora előtt. Antonetta sikoltva menekült a platánok sűrűjébe. Az olasz dermedten várta a támadást. Egy pillanatig ő is futásra gondolt, de a királyné előtt nem akart gyáva lenni és becsstelen. Halálsápadtan nézett a feléje száguldó veszedelem szemébe, és kihúzta a kardját.

Miklós úgy csapott le rá, mint a haragos ég villámütése.

Néhány perc múlva az olasz égnek meredt arccal, nyitott szemmel, halálfehéren feküdt a fűvön. Csáky pedig egyedül nekiiramodott az erdőnek, és kereste az utat Budavára felé...

VII

Mátyás ezalatt Bécsben éjt-napot egyggyé tett, hogy birodalmi ügyeit nagy céljai felé terelgesse. Egymást érték a Burgban a követségek. A pápa legátusa, Pecchinoli Angelo ortei és civita-casellana püspök, már hetek óta várakozott kihallgatásra. A svájci kantonok szövetsége, a török szultán megbízottja naponkint ostromolták a kancelláriát, hogy a fejedelem elé járulhasanak. Mátyás tudta, hogy mi járatban vannak, és célzatosan várakoztatta őket, előbb a velencei Bollano ügyvivővel, a spanyol és francia udvarokkal s legfőképpen az egyiptomi szultán meg az orosz fejedelem embereivel akart tisztába jönni, hogy a pápa javaslataira végleges választ adhasson.

Megint a nagy keresztes háborúról volt szó. Mátyás ahhoz ragaszkodott, hogy a francia udvarban rejtőzködő török trónkövetelőt, Dsem herceget a pápa az ő kezébe adja. Dsem nevével a mohamedánságban forradalmat csinálni, Bajazed szultánt elkergetni, Dsem herceget trónra ültetni, s egy neki hálás török uralkodóval sakkban tartani Velencét, a pápát, a német császárt és mindenkit, aki az ő viláгурalmának útjában áll: ehhez a tervhez Mátyás szenvedélyesen ragaszkodott.

A pápa és Velence, úgy látszik, átláttak a magyar király tervein, és mindenáron maguknak akarták megszerezni a török trónkövetelőt.

Mátyás minden eszközt megragadott, hogy a hercegért való versengésben ő legyen a győztes. Fenygetett, kért, panaszkodott és rengeteg pénzt ígért, hogy megszerezze a Kelet felett való protektorátus eszközét. Ő akart kalifát adni a próféta tömérdek népeinek. Titokban már kirajzolta magának a római birodalom nagyságához méltó Corvin-birodalom térképét. Ezen a térképen a Nílustól a Duna forrásáig, a régi Karthágó romjaitól a lengyel birodalom északi széléig minden légió a Hunyadi-ház címerét viseli lobogóján.

Eközben látszólag melegen foglalkozott Miksa római király ajánlataival. Tetszett neki az, az eszme, hogy fia, akit most már beleültetett az osztrák várak birtokába is, a milánói házassági terv mellőzésével a római király lányát vegye feleségül. Az cseppet sem aggasztotta őt, hogy ez talán feszélyezni fogja az öreg császár ellen való hadakozásában. Ezeken az érzélgősségeken túl volt már, a maga kárán tanulva meg a politikában való kegyeletlenség és szívtelenség szükségességét.

Úgy határozott, hogy elsőbbben a pápa emberével végez, és maga elé bocsátotta Pecchinoli püspököt, a Szentszék legátusát.

A követ a római főpapok káprázatos díszruhájában jelent meg a magyar király előtt. Lila szín selyemtalárja hosszan úszott utána; kerek bársonyköpenyét hermelinprém szegte. Nyakában az érseki pallium ékeskedett.

A király végignézte a követ férfias szépségű, magas, szikár alakját. Belenézett csillogó, okos szemébe, és nyomban megkedvelte a főpapot, aki cicerói mondatokkal köszöntötte. Legjobban szerette volna dolgozószobájába vinni, és ott baráti beszélgetésbe merülni vele az európai helyzet nagy kérdéseiről. De más volt a programjában. Komoran hallgatott. A formális udvariasság után pedig összeráncolta homlokát, és dörgő hangon kiáltott a követre:

- Magnificentiád mondja meg őszentségének: kora ifjúságotól fogva a kereszténység és a Szentszék érdekeinek védelmezésében töltöttem el életemet. A háborúkban, amiket viseltem, a tömérdek pénzálldozatot nem említve, számos barátomat, rokonomat, köztük nagybátyámat is örökre elveszítettem. Testemet sebek borítják, csak én tudom, hogy ezek mennyi szenvedést

okoznak nekem most, törődött koromban. Ha én nem vagyok, Itália és a Szentszék sorsa már rég eldőlt volna. És mi volt ezért a jutalom? Sértegetés, mellőzés és árulás. A pápa öszentsége a szemtelen Velence zsoldjában áll, és úgy árulja Dsem herceget a török császárnak, mint egy piaci kufár. Öszentsége az asszonyi zsarnokság alatt álló Franciaországnak hízeleg, és alattvalómmal, Ulászlóval konspirál. Öszentsége többször megszegte nekem adott szavát; beleavatkozott főpapjaim kinevezésébe, hűtlenségre csábítja embereimet, ellenszegül akaratomnak, és akadályokat gördít európai politikám elé. A török császárral alkudozik, ezzel a részeges vénemberrel, aki egész nap öntudatlanul fetreng szobáiban. Mondja meg követ úr a pápa öszentségének, hogy a türelmem elfogyott. Ha nekem Dsem herceget ki nem szolgáltatja, és fel nem hagy a cseh király és Velence dédelgetésével, én a török császárt leviszem Itáliába.

- Felség! - hebegte a követ elsápadva.

Mátyás nem engedte szóhoz.

- A pápa öszentsége tudja, hogy én az apostoli kettős keresztet vitetem magam előtt. Ezt a jogot Sylvester pápa adta dicső elődömnek. Mit gondol öszentsége: olyan nehéz ebből a jelvényből hármass keresztet csináltatni?

A pápa követe eleget értett ebből. Ez a Mátyás arra is rászánja magát, hogy elhagyja a római egyházat, és az ortodoxokhoz áll, ha a pápa nem szegődik az ő politikája mellé. Könnyörgésre fogta a dolgot.

- Felséges úr, a szentatya a legjobb indulattal kezeli a török herceg kiszolgáltatását.

- Nem igaz! - dörögte rá Mátyás. - A pápa üzletnek tekinti az ügyet. Pénzt akar belőle csinálni...

- A keresztes háború költségeire - mentegette a püspök.

- Nem igaz, nem a háborúra, hanem utálatos, gyáva és korhely fia, Franceschetto számára botrányos orgiákra, rablókalandokra és orgyilkosságokra!

A püspök elsápadt és szédült. A király magánkívül ordította:

- Elöttem ne védje követ úr Giambattista Cibót. Azt hiszi, nem tudom, hogy a pápának csak tollra és tintára van szüksége, hogy akkora összegre tegyen szert, amekkorát akar? Azt hiszi, nem tudom, hogy minden püspökséget, bíbornokságot, bűnbocsánatot, az örök üdvösséget és magát az Atyaúristent is pénzzel árulják Rómában, hogy legyen elég prédálnivalója a pápa két gyalázatos, buja és esztelen fattyújának? Azt hiszi, nem tudom, hogy a pápa magának foglal le minden gabonát, s ő szállítja drága áron a külföldi fejedelmeknek s az Egyházi Államban fekete, bűdös és utálatos kenyeret esznek a parasztok, hogy legyen elég pénz a Vatikánban rendezett ökölharcokra, kakasviadalokra és meztelen utcai lányok birkózóversenyeire? Hát mindenre van pénz, csak a török ellen való védekezésre nincs?

A követ behunyta a szemét, s megadással tűrte a fejére zuhanó káromlásokat. Alig tudott magán uralkodni. Szeretett volna elfutni a dühöngő uralkodó elől, de Mátyás nem engedte.

- Mondja, követ úr, általában véve sokan hiszik Rómában a mindenható Istent?

A püspök szája értelmetlen szavakat rebegett.

- Követ úr, sok istentagadó van a Kúrián?

- Hogy volna olyan ördögtől megszállott...

- És a bíbornokok között?

- Felség...

- Mit gondol, illustrissime, a pápa őszentsége is hisz a mindenható, örökkévaló, egyetlen és háromszemélyű Isten létezésében?

A püspök keresztet vetett magára. A rémület elállította a szíve dobogását.

- Isteni Augustus, tréfálni kegyeskedik...

Mátyás összevonta szemöldökét.

- Komolyan kérdeztem. Amit a szentséges atya cselekedeteiből látok, az nem bizonyítja, hogy hinne az igazságos Bíró, a büntető és jutalmazó Atya, a felettünk lebegő Szentlélek létezésében.

A követ körülnézett. Senki sem volt tanúja a nagy király kifakadásának. Ez megnyugtatta. Összeszedte magát, és szelíden békítette Mátyást.

- Felségedet félrevezették őszentsége felől.

Mátyás is szelídebben felelt:

- Követ úr, Szent Péter utódjait gyermekkorom óta tisztelem, apám és anyám vére, amely ereimben kering, utolsó cseppig tele van az egyház és a római Szék tiszteletével. Alázatos fiúi engedelmisségben nőttem fel, de ha őszentsége ujját húz velem, keserűen fogja tapasztalni, hogy a földkerekség legnagyobb hatalmasságai között nem vagyok éppen az utolsó. Kívánságaimat egyébként majd meghallja követ úr a tanácsosaimtól.

Mátyás érezte, hogy a dörgő és villámló Jupiter hatását teszi az álmélkodó legátusra. Meg volt elégedve a színjáték sikerével. Felállt, és haragos arccal intett búcsút a püspöknek.

A püspök némán, lesújtván nézett a távozó imperátor után.

VIII

Ahogy Csáky Miklós a futárt egyetlen csapással leterítette, a rengeteg erdőnek iramodott. Nem a halott ember, nem is a gyilkosság üldözte, hanem az utálat és a borzadály. A királyné, Antonetta grófné és a gyönyörű badeni emlékek elől menekült. Egész éjjel csatangolt az évszázados fák között. Felverte a madarakat, sasok keringtek a feje fölött, és vaddisznó csörtetett a nyomában. Csáky Miklóst összevέrezte a túske, a ruhája cafatokban lógott le testéról, zihálva rohant előre, előre, hanyatt-homlok száguldott hegyről le, vízmosásokon és sziklákon át; olyan volt, mint egy üldözött nemes vad. Mégsem fáradt el, a szakadékokat úgy ugrálta át, mint a zerge, karvastagságú ágakat tört el az útjából, se eget, se földet nem látott, irányt nem választott, a jó sorsra bízta magát, hogy egyszer csak egy szénégető gunyhójára, pásztorember sátrára, vagy országút mentére talál.

Lassan hajnalodott. Megszólalt az erdő, és tele lett az ébredő madarak lármájával. Hideg volt és nedves a reggel; a ruhája csupa harmat, a homlokáról hullott a verejték. Egy forrásnál leheveredett, és tenyeréből itta a vizet. Egész éjjel nem gondolkodott. Csak most jutott eszébe: Úristen, most hová?

Megtapogatta a testét. Sehol semmi baj. Lassan-lassan visszaidézgette a borzasztó nap részleteit. A lelkét tapogatta ezzel; az sem fájt sehol. Csodálkozott, hogy nem is szenved semmit; nem is gyűlöli sem a királynét, sem Antonettát; az olaszt meg egyenesen sajnálja.

Szegény ördög. Ez ugyan megjárta. Pedig valamennyiünk között ő volt a legártatlanabb.

Aztán megmosta az arcát; a víz felüdítette és megerősítette. Mosolyogva nézett végig a ruháján. - No, ha így látna Antonetta!

A grófnéra is szájalommal gondolt. - Ki tudja, mi vitte rá erre az örülségre!

Aztán a fejére ütött. - De hát mi az ördögnek futottam én el ide a rengetegbe? Mit tettem? Levágtam egy sehonnai fickót, aki belekóstolt az én pecsenyémbe. Nos? Tehettem volna mást?

Annyira aljasnak és nyomorultnak találta az olasz asszonyt, a futárt, az egész kalandot, hogy egyszerre elmúlt minden érzélgős, szerelmes sértődöttsége.

- No, megint elég volt egy kicsit az udvari élet gyönyörúségeiből. Ostoba voltam, hogy nem mentem Giustignannal Firenzébe... Ámbár...

És elgondolta, hogy ott is csakúgy folyik az élet, mint Budán, Badenben vagy Bécsben. Asszonyok, szerelmek, páros viaskodások, csalások... pfuj... ebből elég volt... nyomban lemondott a plátói akadémiáról.

Felkelt, levágott egy görcsös ágat botnak, és egyenesen nekivágott a völgynek.

Útközben egyre azon csodálkozott, hogy milyen jókedvű és nyugodt.

Hogyan, hát nem is voltam szerelmes Antonettába? Tegnap, ha arra gondoltam, hogy ő is olyan, mint a többi asszony, ha elképzeltem, hogy szívesen lenne a király szeretője, tegnap még a pokol összes gyötrelmeit végigszenvedte a féltékeny, bolond szívem... Ma, amikor elmondhatom, hogy saját szememmel láttam őt egy hitvány csavargó bakkháns, egy széllel-bélelt piperkőc, egy semmiházi kitarzott, egy királyi cseléd karjaiban, ma ez egy cseppet sem szomorít. Mi ennek az oka? Talán éppen a bizonyosság? Vagy a tökéletes kiábrándulás, csömör és utálat?

Már magasan járt a nap az égen, amikor leért a völgybe, és megpillantotta a fehér, poros jegenyefák között kanyargó országutat.

Felkiáltott örömeiben. Éhes is volt, fáradt is, álmos is, de meggyorsította lábait, és futva futott az emberekhez vezető út felé. Az országút árkában összeesett, elterült, néhány mélyet sóhajtott, és nyomban elaludt. A kimerültség pillanat alatt szakadt rá testére-lelkére, leterítette és elvette az eszméletét.

Emberi jajgatás, férfiak, asszonyok üvöltő, el-elcsukló, hörgő és sikongató kiáltása, gyerek-sírás, halotti ének zűrzavaros, monotonná olvadt lármája verte fel álmaiból.

Keservesen felült az árokban és kinyújtotta nyakát.

Mintha menetelő gyalogsapat rúgná a port a felhőkig: úgy füstölt az országút vagy száz lépés távolságban. Csáky tágra meresztette a szemét. Mi ez? Micsoda föld alatti jajgatás és sírás? Az alvilág szellemei, vagy csak álom az egész? Lassan-lassan bele tudott látni a porfellegen át a titokzatos menet sűrű, barna tömegébe. Elöl egy hórihorgas paraszt nagy, vörös keresztet cipelt meztelen, sebes vállán. Arca, szakálla csupa sár, és a hátán patakokban csörgött a vére. Körülötte egy ingben, vagy egészen meztelenül csupasz fejű fiúk és leányok ugráltak, mint üvöltő, szűkülő, éhes kis komondorok.

A panaszos énekből olykor-olykor kisüvöltött egy őrjöngő könyörgés:

- Misericordia!

Utána sírás és jajveszékelés támadt, és a vastag, szürke porból félmeztelen hadonászó alakok váltak ki, amint magukat vagy az előttük haladókat ostromozták.

Csáky Miklós felkapaszkodott az útra, nagy nehezen talpra állt, és a bús zarándokcsapat felé integetett.

Nem ügyeltek rá. Mintha valami sóvárgás, önkívület vagy téboly összes érzékeiket megfosztotta volna képességüktől. Mentek, mentek, bukdácsoltak, vonszolták magukat előre siketen és vakon. Az éhes, fáradt, holtra vált Csákyt egyszerűen elsöpörte a flagellánsok áradata.

A menet közepén négy, fehér lepedőbe burkolt, szerzetesforma tonzúrás ember egy feldíszített ravatalt cipelt görnyedő vállán. A ravatalon szentségtartó imbolygott, s körülötte ájultak az emberek az eksztázis végkimerülésében. Gyermekek nyargalásztak fel-alá, és buzdították a kimerülteket.

- A szent vér, a szent vér már ott integet felénk!

- Fáradt vagy, testvér? Korbácsold meg magad, hogy kifusson belőled a restség ördöge!

- Misericordia!

Az emberek leborultak. Amikor ismét feltápászkodott a sereg, néhányan véres habot hányva, aléltnak vagy haldokolva ott maradtak az országút porában.

Az ájultozókat korbácsütésekkel serkentette egy barát, magas termetű, rideg és vad külsejű remete; mezítláb volt, ing nélkül, hajadonfőn, a haja és szakálla ijesztően borzas és piszkos a portól és megalvadt vértől. Olyan sovány volt, hogy Csáky azt gondolta: ez maga az életre kelt Julián remete.

A szörnyű ember Csáky testén is végigsuhintott a korbácsával. Miklós visszahúzódott, és kitért az őrjöngő útjából.

- Éhen pusztulhatok ettől a megveszett baromcsordától - gondolta magában tehetetlen dühében, amikor a menet végéről egy hosszú szakállas, görnyedt ember hirtelen megfogta a karját.

- Béke veled, uram! Éhesnek és fáradtnak látszol.

- Tegnap dél óta nem ettem - nyögte Csáky, és hálásan nézte a reszkető fejű, vizes szemű, dadogó beszédű idegent.

- Most pedig már lehajlott a nap.

- Hol vagyok?

- A bécsújhelyi országúton.

- Hova igyekeztek?

- Budára, a magyar király városába.

Csáky megörült. Ezek megmutatják az utat hazafelé. Boldogan fogadta el a feléje nyújtott kenyeret, és nagyot húzott a zarándok korsójából.

- Kik vagytok, emberek?

- Arnstadti menekülők vagyunk.

- És ezek a barmok, ott elől?

- Ezek is arról a vidékről valók.

A csapat egyre nőtt és sokasodott. Város felé közeledtek, mind sűrűbben találkoztak pásztorkokkal, vándordiákokkal és mesterlegényekkel. Sokan letértek az útról, és az árokban várták meg, míg a zarándokok menete véget ér. Mások megálltak és kenyeret, vizet, sót, száraz halat vagy füstölt húst adtak a nyomorultaknak. De sokan voltak, akik leugráltak szekerükről, és földre vetették magukat.

- Misericordia! - jajdultak fel keservesen, és áldását kérték a remetének, a piros keresztes, Krisztus-arcú parasztnak vagy a vértől piszkos koporsóvivőknek.

A mezőkön pásztorkodó fiatal bojtárok közül sokan ott hagyták állataikat, nyakuk köré kerítették a hámot, és beálltak a menetbe. A gyermekek sikongattak, és beterelték az újoncokat a legdühöngőbb flagellánsok közé.

Miklós velük ballagott az országúton. Arnstadti barátai hagymát és zsíros kenyeret hordtak neki, és hazája iránt érdeklődtek. Megmondta, hogy ő magyar. A dadogó, szürke szakállas, hajlott hátú ember sokáig hajlongott.

- Tehát Mathias Corvinus alattvalója vagy, és ruhád után úgy ítélem, hogy az úri rendhez tartozol.

A másik, egy vörös hajú, csontos, görbe orrú férfi áradozni kezdett.

- Mathias Corvinus! Hej, olyan fejedelem ő, mint Apepa, ama hikszosz fáraó, aki Józsefet helytartóvá tette, és feleségül adá neki Heliopolis főpapjának leányát.

- Zsidók vagytok, ugye? - kérdezte Csáky barátait.

Az idegenek ajkukra tették mutatóujjukat.

- Hogy kerültek e zarándokok közé?

A vörös hajú ember a vállát vonogatta.

- Az ember együtt üvölt a farkasokkal, hogy azok szét ne tépjék dühös éhségükben.

- Nekem nyíltan beszélhettek.

- Tudjuk. A ti hazátok megtűri a zsidót. Bécsből már fél évszázada kiűzték, a német császárságnak alig van városa, ahol még megszívelik, Párizsban üldözés, rablás és fosztogatás tizedeli népünket, Portugáliából Spanyolországba, onnan Itáliába, Korfu szigetére és az afrikai partokra hajt bennünket a gyűlölet és az irigység. Néhány olasz városon kívül Buda az egyetlen tenyérnyi hely a földkerekségen, ahol nem kell viselnünk a sárga foltot és a hatalmasságok korbácsütéseit.

- Úgy van - bólintott a másik.

Egy harmadik is melléjük furakodott. Megsimogatta Csáky ruháját, és csettintett a nyelvével.

- Firenzei posztó. Rőfje egy arany. Kár, hogy így összerongyolta a tüske.

- Te hova való vagy? - kérdezte Miklós, aki a zsidók táplálékától visszanyerte erejét és kedvét.

- Mendel fia vagyok, a budai zsidók hercegéé. Portugáliából jöttem haza, ahonnan most üzték ki hitsorsosaimat.

- A te apád Budán lakik?

A fiatal, éjfékete szemű, barna hajú fiú arca felderült.

- Az én apám a zsidók hercege. A király bevonulásán huszonnégy paripával, drága fegyverzetben, barna mehelni posztóba öltöztetett csatlósokkal, baldachin alatt, bíbor ruhás heroldokkal, strucc tollas fővegben, tyrusi aranyszőttes palástban, ezüstkarddal és drágakövektől csillogva jelent meg, akárcsak az esztergomi érsek vagy az országbíró.

- És te itt a menekülők között, e baromi csorda után kullogsz, koldusok és latrok módjára bujkálva az emberek előtt...

- Az utak bizonytalanok - felelte amaz szárazon.

A vörös szakállú, hórihorgas zsidó közbeszólt:

- Zsidónak mindig bizonytalanok az utak.

- De nálunk, Magyarországon békességben járhatjátok a király országútjait.

- A király, a törvények, a főpapok és a bírák felől igen. De a zsoldos katonák, a céhek garázdálkodó legényei, a részeg hajósok és a várak magas tornyaiban fészkelő rablólovagok nem szeretik ám a magunkfajta vándort.

A menet elején ismét elterült egynéhány kimerült zarándok. A többiek átgázoltak rajtuk. Egyszerre egy asszony elsikoltotta magát:

- Nézzétek az ördögöt! Fekete szarva van, és ölelgetni akarja a kisleányomat!

Egy tízéves gyermekre mutatott, aki habzó szájjal összerogyott.

- Ne adjátok oda Belzebubnak! - jajveszékelt az asszony és könyörgött a meztelen testű óriás remetének, hogy inkább oltsa ki a gyermek életét, de mentse meg az incubus ölelésétől.

Az óriás végigvert a kisleányka hátán, és ördögűző szavakat mondogatott a vonagló, sikoltozó gyermek fölött.

A többiek tovább-bukdácsoltak.

A betegek és halottak az országút mentén széttárt végtagokkal szanaszét, heverték, mint egy véres csata után.

- A pestis áldozatai - mutatott a heverőkre Jakab, Mendel fia.
- Pestis? - riadt fel Miklós iszonyodva.
- Az egész úton dühöng. És ezek a szerencsétlenek városról városra hurcolják.
- Budán is garázdálkodik a fekete halál - tette hozzá a dadogó öreg, egy olasz kabalista, aki követségbe igyekezett a zsidók hercegéhez.

Miklós megborzongott.

Eszébe jutott a badeni udvar.

Ott még jobban pusztít a pestis - gondolta keserűen. - Csakhogy a fekete halál ott bíborban és selyemben jár-kél, csörög rajta az arany és a drágakő, illatozik, mint a mérgezett gyökerű damaszkuszi rózsa.

A fáradtság, az álmatlanság, az undor és a haláltól való félelem elérékenyítette. Alig várta, hogy városba érjen, és elszakadhasson az üvöltő, vérző, őrvongó csordától.

Csáky a városban két napig pihent. Itt már véget ért a nyomorult bujdosás mártíromsága. A zsidók is elváltak a zarándoktól. Corvinus Mathias birodalmában mégis megjött a bátorságuk. Csáky Miklós megnevezte magát előttük, és kölcsönt vett tőlük útja folytatására. Lovat és jó erős, vastag posztóból készült ruhát vásárolt, amelyben egyszerű vidéki nemesnek nézhették. Négy nap lovaglás után Vácra ért, onnan Pestre nyargalt, hogy megpihenje fáradalmait.

Este volt, amikor a Kecskeméti kapun belovagolt a magyarok városába. Utána már leeresztették a bástya felvonóhidját, és az örök elhelyezkedtek a tornyokon.

Csáky Miklós lova tétovázva botorkált az úton. A fiatal főúr szíve egyszerre tele lett nyugtalansággal.

- Itthon vagyok - gondolta keserűen -, de vajon szabad-e itt emelt fővel a magam rangjával és őseim nevével mutatkoznom?

Azon törte a fejét, hogy mi történik most a badeni udvar királynői palotájában. Vajon Beatrix nem küldötte-e utána poroszlóit? Az idegen futár - a nápolyi és ferrarai udvarok küldöttje - mégiscsak az ő kezétől terült el ott a badeni fürdőben, s a futár talán kedvence volt a királynénak, és ki tudja, nem sikerül-e Beatrixnek az ingerlékeny és beteg királyt ellene bősztítenie?

Egészen beesteledett. Csáky kétségbeesve tépelődött, hogy hol töltse el az éjszakát. Ott állt a maga pesti vára előtt: de oda nem mert besurranni. Ki tudja, nem várják-e már ott a királyné vagy az országbíró poroszlói. Barátaikhoz, rokonaihoz sem akart bekérezkedni. Azok elleneséges szemmel nézik őt az öreg Kisfaludy halála óta. Fél vármegye földje, jobbágya, vára felett volt hatalmas, irigyelt úr, de nem volt hol a fejét lehajtania.

Hát ezért érdemes élni? Ez az élet? Erre való a nagy név, a gazdagság, a fiatalság, a szépség és erő? Ezért volt ő hét esztendeig Itáliában, a klasszikusoknak, a görög és római filozófiának mindössze ennyit köszönhet ő, a bölcsészeti és jogi tudományok borostyános doktora, a platói Akadémia tagja, Medici Lőrinc és Leon Battista barátja? Vagy hazugság, ámitás, gyermekes képzelgés az egész? Talán igazuk van a gögös, kemény, műveletlen katona-rabló és parasztvérű Szapolyaiaknak, akik lenézik és kigúnyolják a tudományokat, verseket, képeket és asszonyokat kultiváló olasz és francia műveltséget? Vagy igazuk van azoknak az országutakon ténfergő, véres hátú, misericordiát hörgő nyomorultaknak, akik egy túlvilági illúzió szerelmében megvetnek minden földi szépet és földi jót? Vagy talán azoknak a kemény szívű, de hajlós derekú, piszkos zsidóknak van igazságuk, akik nagyurak gögjét, hóhérok bárdját,

utcalányok gúnyját is szívesen viselik, csak halomra gyűjthessék az aranyat, amin majd egykor ők maguk, vagy talán csak az unokáik jólétet, nyugalmat, emberi méltóságot vásárolhatnak?

Erről jutott eszébe, hogy egyetlen menedékhelyül, ahol titokban tartanak az ő bujdosó személyét, a zsidó negyed kínálkozik.

Megörült ennek a gondolatnak. A zsidók tisztelik az ő fényes nevét, és szívesen menedékhelyet adnak neki abban a reményben, hogy szükség adtán meghálálja barátságukat.

- Nekem tetszik az ő józan, tiszta, földhöztapadt, kemény életük. Bennük semmi sincs a katonavérre és dicsőségre szomjas kegyetlenségből, a lovag gögjéből, a rajongók babonájából, az aszkéták zordságából. Ők okosak, mint a kígyók; mindenben keresztülsiklanak, ami másokat agyonnyom, véresre szorít; nekik nincsenek illúzióik, csak itt ezen a földön. - Néhány zsidó humanista neve jutott eszébe, akik Arisztotelész filozófiáját arabra fordították.

Egészen megvigasztalódott. Felkeresi a zsidók hercegét. De az Budán lakik, a németek nagy templomán túl, s oda kanyargós és fárasztó az út. Felnézett a szemben fekvő Buda sötétedő, homályba vesző házaira. Lassankint elfeledkezett magáról, és elmerült az égre rajzolódó kontúrok csodálatában.

Eszébe jutott, hogy ott fenn a várban volt az ő eljegyzése Kisfaludy Zsófikával. Felsőhajtott:

- Hova jutottam én azóta!

Megindult a Duna-parton.

A királyi palotával szemben állt a hajóhíd. Még nyitva volt, mert azon ballagtak haza Budára a király építómunkásai. Csáky hozzájuk csatlakozott. Körülnézett. Budán is, Pesten is mindeütt félbenhagyott építkezés. Két hatalmas, emeletes, kaszárnyszerű palota falazata nőtt csak az égbe nyúló fenyőoszlopok mögött. Egy arra baktató halászegényt megszólított Miklós:

- Kié ez az épülő ház, földi?

- Váczy Gál főbíróé.

- És amaz?

- Az a király úré volna, de a fekete halál elvitte a kőművesek felét.

Miklós alig győzte bámulni a budai vár épülő új szárnyát. Most egészen Olaszországban képzelte magát. Láta a milánói dómot, a nápolyi Castello Nuovót, a firenzei Pitti-palotát az állványok, fenyőoszlopok erdejében. Az épülő műremeket jobban szerette talán, mint a befejezettet. Elmélázott az emberi ész és a munkálkodó kéz serénységén. Szerette ezeket az állványos házakat, amelyek növekvő, napról napra teljesülő szépsége úgy villogott ki a munkásoktól ellepett, meszes, fehér, kőporos, kalapácsütésektől visszhangzó gerendázat alól, mint sűrű fátyol alól az asszonyok fehér, titokzatos arca.

Nagy, sajgó, fájdalmas vágyat érzett ismét Itália után.

Gyorsan szedegette fáradt lábait. A híd közepéről ismét felnézett a királyi palotára, amelynek déli szélén a hatalmas, négyszögletes, alacsony, vaskos Csonka-torony szomorkodott. A torony közepén állt a királyi várnak, amely itt vált ketté, két nagy, gazdagon beépített átriumban.

Annak a háta mögött folyt le a kerti ünnepély.

Sokáig bámulta a palotát. A homlokzaton álló hatalmas bástyát most építtette a király. És most folyt az építkezés a körbefutó tornác állványai körül is.

...Késő éjjel volt, amikor felvergődött a budai zsidók utcájába.

Mendel házának egymás fölé vágott három magányos ablaka sötéten bámult a szűk utcára, amely néma volt és ünnepélyes. Keskeny, omlatag, de dacos és titokzatos volt ez a palota kívülről, ég felé törekvő, de görbe tetejű, mint a gazdái termete, amely szálas, inas, erős, de meggörnyed a bizonytalanság és elhagyatottság aggodalmaitól.

A ház előtt egy púpos, gyengeelméjűnek látszó legényke üldögélt. Az vitte be a hírt a zsidó herceg házába, hogy messziről jött utas kér bebocsátást.

Jakab nyitott ajtót, a zsidó bíró fia, aki együtt jött Csákyval a flagellánsok között. Nyomban bevezette a ház ünnepi termébe.

Ha kívül egyszerű, komor és vak volt a gazdag Mendel palotája, belül annál fényesebb volt minden. Üvegből volt a nagyterem gót ívű ablaka; az asszonyok házába olajjal itatott sárga selyemablakon mosolygott be a nap, ha a budai hegyek fölött leáldozott. Arany- és ezüstedények, török szőnyegek, velencei kristály és indiai selymek fénye vakított a falakon, a tölgyfa bútorok lapján, a csillárok bronzkarjain. Herceghez illendő volt ez a titkos, mély pitvarba nyúló épület, Mendel feleségének, lányainak, fiainak és menyeeinek hajléka. Olyan volt ez a ház, mint egy meleg, puha fészek, magasan fenn a fának sudarán, mely szélrázta, esőverte, fenevadaktól hangos, félelmetes erdőben meredez az égnek. Az egész világ egy sötét, zúgó, ezer veszedelemmel félelmetes erdő volt a zsidónak, aki sohasem tudta, ha egyszer kimerészkedik, vajon visszatér-e abba.

A zsidók prefektusánál együtt lelte Csáky a portugáliai menekülőket, az olasz kabalistát, a hosszú vörös hajú humanistát, a dadogó beszédű arnstadti zsidót. Leültették és borral kínálták. Megvendégelték, és tiszteletére felgyújtották a bronz kandeláberek gyertyáit. De nem hagyták abba megkezdett beszélgetésüket.

Eleazár, a kabalista, akit a nagy Don Abrabanel Izsák, a saragossai zsidó bíró küldött Mendelhez, a maga utazásairól beszélgetett. Mellette ült a humanista, a firenzei Eliah del Medigo tanítványa, a fiatal Kalonymos ben Dávid.

Csáky és a zsidó bölcész hamar összebarátkoztak. Testvérekké tette őket az isteni Plató és az egyetlen, a hasonlíthatatlan Arisztotelész szelleme. Ők ketten, majdnem gyermekek, az egyik ázsiai, romlatlan, tiszta vérű magyar, a másik a bibliai kiválasztott nép askéta gyermeke, ők ketten voltak talán a legutolsó humanisták, akik még hittek a plátói eszmék üdvözítő voltában. Másban semmiben sem hittek, s ez volt talán az oka, hogy az egyik az elasszonyosodott erkölcsök, a vér zabolátlan kéje, a harag és elérzékenyedés ingoványos mocsarába süppedt, a másik pedig a szemlélődés askétikus mártírjává sápadt. A humanizmus üres metafizikájának útján ez a két utas ellenkező irányba indult el, de ugyanazon a ponton: az élet unalmának és hiábavalóságának tragikus keresztútján találkozott.

A szobában jó szagú füstölőket gyújtottak meg, és illatos ágakkal szellőztették a levegőt. Behívták az asszonyokat, és édes arcukban szerelmesen elgyönyörködtek. Kívülről semmi zaj nem hatolt be a vastag kőfalakon. Az olajmécsek és viaszgyertyák rózsaszínű fénybe mártották a szőnyegeken pihenő asszonyok lágyan vonagló, hullámosan hajladozó körvonalait. Békesség, meleg és csend, illatokkal keveredett ételszag feküdt a szobára. Mendel és családja és az idegenek vidáman beszélgettek. És énekeltek. Görög bort ittak, és kovásztalan kenyeret ropogtattak hozzá. Szívükben megbékéltek, és a lelkük összesimult. Úgy érezték, hogy jó itt élni, ebben a puha fészekben. Mindegy, ha künn sűrűsödnek is a viharok és záporosók fellegei.

De a kabalista keserűen panaszkodott:

- Sírnom kell, hogy soha sincsen vége az egyiptomi sanyargatásoknak. Minduntalan pedig nem támad Mózesünk, aki az ígéret földjére kivezessen.

Mendel vigasztalta:

- Itt békességben él a mi népünk.

Mendel Budán, a Zsigmond téren egy sorban mérte a Róbert Károly-féle aranyakat, a firenzei forintot, a kölni márkát a Cavalcanti, Buontempi, Volterra és Simonetti bankárokkal. Barátságban élt a főpapokkal, a várispánokkal, és aranyaival a királyt is sokszor kisegítette. Ő bátran és nyugodtan élt a hatalom árnyékában.

- Matthias Corvinus szelleme lebeg a mi fejünk felett, és ez a szellem bölcs és béketűrő.

- Én félek... - hebegte a kabalista -, hogy utána annál borzasztóbb lesz a visszafojtott gyűlölet áradása. A pestis miatt is minket okoz majd a csöcselék.

- Én nyugodtan nézek Mátyás utódai elé... Corvin János herceg az apja nyomdokain halad.

A kabalista szomorúan csóválta a fejét:

- Mendel, Mendel, te könnyen hiszel Edom gyermekeinek. Pedig azok hozzák fejedre a pestist.

A fiatal humanista közbeszólt:

- Mi mindnyájan Isten gyermekei vagyunk; Ábrahám gyermekei és Edom gyermekei között ne tegyetek különbséget. A csöcselék minket okoz a pestis miatt, te pedig a zarándokokat. Mi a különbség köztetek?

A humanista egyik szemével a vendég felé intett, mintha azt mondaná, hogy ne sértsétek meg az ő érzékenységét.

A kabalista azután hevesen visszavágott:

- Azért beszélsz így, Dávid fia, Kalonymos, mert te gazdag vagy, aranyaid a fejedelmeknél és főuraknál kamatoznak. Mert szép házad van, valamelyent Salamon király épített a fáraó leányának Hiram tirusi király építőmestereivel és munkásaival. Mert te utánózni akarod Edom gyermekeinek hiú pompáját és a gögös szadduceusok példájára, görög és római írásokkal, Arisztotelész filozófiájával, Dante verseivel, olasz muzsikuskok hegedűjével, színházzal és a vadászat kegyetlen örömeivel szennyezed be őseid erkölceit.

Az olasz humanista haragos arccal nézte a vakmerő kabalistát. Jakab, Mendel fia, aki Pico della Mirandola közelében szabad és elgörögösödött erkölcsöket szívott fiatal lelkébe, megvetőleg mérte végig a rajongót.

- Megzavarja a ház békéjét, az ünnep örömét, az Úr áhítatát - fakadt ki fiatalos megbotránkozásában.

Eleazár, a kabalista, neki is megfelelt:

- Mendel fia, Jakab, belőled is a hitehagyott beszél. Te itt akarod megereszteni gyökereidet, hogy el ne szakadj e földtől, mint a nilusi szent szikomorfa, amelynek árnya alatt őseid korbácsütések alatt véreztek el. Mendel, Mendel, te inkább szolgálja vagy a királynak, mint az első Saphira, dicsértessék az ő neve, a legöregebb Titok, az ismeretlen Aggastyán, a fehér ruházatú, sziklatrónuson ülő Egyetlen szellemének. Te picenumi fűgét, ferrarai angolnát, milánói pulykát, forlíi hagymát és malváziai bort lakmározol, és elfelejted, hogy egyetlen táplálékunk az ő (áldassék szent neve) fejről permetező harmat, a manna, a fehér és gyémántragyogású fény harmatja, amely a jámboroknak a jövő életre készül. Látszik, hogy elfelejted: mi min-

denhol csak vándorok vagyunk, mint Egyiptomban, a terméketlen Gósen földjén, s mindenütt úgy tekintenek ránk, mint a juhásztorokra, akik Amon isten szent állatját, a kost megölték.

- Miért korholsz engem, jámbor Eleazár? - kérdezte szelíden a házigazda. - Nem azért teszem-e, hogy félelmet és tiszteletet keltsék Istenünk hatalma és lelkünk gazdagsága iránt?

- Irigységet keltesz, nem tisztességet.

- Nem érdemli-e a király, hogy kedvében járjunk, és megsegítsük őt pénzbeli szükségeiben?

- El fogja felejtetni, és korbáccsal fizet, mint a császár és a portugálok fejedelme.

Mendel szelíden elmosolyodott:

- Eleazár, ne ítélj el az embereket, inkább ejts könnyet az ő nyomorúságaik fölött. Néha megszállja őket a gyűlölet és irigység démona, de nem sajnálatra méltóbb-e, aki tombol, mint az, kinek a gyűlölet tajtékja a fejére szakad? Én sajnálom őket, akik egyszer a pénz, másszor a nyomorúság mámorától megrészegegne. És szeretnék itt köztük megpihenni. Fáradt vagyok, és csak sírni tudok magamon, és félttem gyermekeimet és unokáimat. Elég volt a pusztában való barangolásból, s én itt az ostorcsapást is jobb szívvel veszem, mint álnok csókját a képmutató nyugatiaknak.

A kabalista oda sem hallgatott a zsidó herceg beszédére. Szemét, amelyből zöld fény villámolt, merően a szoba gerendázatára függesztette. Egyszerre csak szívetrázó hangon, ujjongva és sírva, elragadtatott önkívületben felkiáltott:

- Nézzétek, ott fenn, a sokágú gyertyatartó felett, ott lebeg Ő, az első Sephira, a fehér fény szülte világ Atyja, a titkok titka, az igazak öröke... áldott legyen az ő neve... az Övé, aki kihozott bennünket a terméketlen Gósen földjéből az Úr mannával telehintett hegységére... Ő fogja felmagasztalni a zarándokot, aki görcsös botjánál, imaszíjánál, durva posztóköntösénél és sárga foltjánál egyebet nem hord, de dalolva megy az Úr hegyére, Izrael erőéhez. Béke legyen veletek!

Így szólt a kabalista, és csendesen kiosont a teremből.

A többiek hosszan utánanéztek, és némán csóválták a fejüket.

Csáky is ott hagyta a házbelleket, és felmászott a palota legfelső emeletén elkészített hálósobájába.

Sokáig feküdt az ágyában álmatlanul.

- Ezek sem boldogok. Ezeket is űzi valami eszeveszett illúzió, imbolygó lidércfény vagy földöntúli átok. Ezek is úgy rohannak valami örök tűzoszlop és szent vér után, mint az arnstadti zarándokok. Az ember minden bőrben egyformán szomorú, üldözött, véres kereszt alatt lihegő flagelláns...

És a maga nehéz, végzetes keresztjére gondolt.

- Én Uram, én Istenem, hol fogok én megpihenni?

IX

Az ájult királynét az udvarral Badenben nyaraló Teschler Miklósné és kísérete lelték meg a bencés kolostor alatt vágott mélyúton. A gazdag kereskedő felesége hordágyat hozatott a madonnának, s nyomban izent Tichtel doktor után, aki az utóbbi időben állandóan a királyné mellett teljesített szolgálatot.

Az udvari orvos méltóságteljes komolysággal látott a beteg megvizsgálásához. Rálehelt a betegre, és mindenekelőtt elsuttogta a nagy Cato által ajánlott bűvös igéket:

- Daries, dardaries, astaturies, huat huat ista sista, domiabo, damna ustra és luxato.

Ezt azért tartotta szükségesnek, hogy ha esetleg az ájult királyné, esés közben valami belső sérüléseket szenvedett volna, a római orvosok e kipróbált kabalájával elejét vegye a komolyabb veszedelemnek.

Beatrix fölnyitotta a szemét.

- Mi történt velem? - kérdezte szenvedőn és elmondta, hogy magányos sétára indult, elszédült, megfordult előtte és sötét lett a világ... egyébire nem emlékszik.

Az orvos meleg fürdőt ajánlott a királynőnek a badeni gyógyforrásból. Egyúttal elrendelte, hogy a forrásban levő fürdővízbe jegenye, fagyalfa és gólyafű szárított levelét főzzék bele.

- De a leveleket csak a kelet felé nyúló ágakról szabad leszaggatni - tette hozzá gondos figyelmeztetéssel -, mert különben teljesen hatástalan marad.

Az orvos megnyugtatta a királynét, hogy az ájulás nem jelent veszedelmet. Sok-sok esetben, különösen fiatal asszonyoknál, akik az Ég áldását várják - egyenesen öröndetes tünet. Tichtel doktor évek óta kezelte Beatrixot, hogy képessé tegye az Ég kegyelmének befogadására. Most határozottan remélte, hogy a tudomány végre mégis győzedelmeskedik a természet makacosságán.

Beatrix gyenge mosollyal bocsátotta el az orvosát. Kedves udvarhölgye, Antonetta grófnő után kérdezősködött.

- A grófnő itt aggódik felséged előszobájában - jelentették neki.

Beatrix behívatta. Egy pillanatra összevillant a két olasz asszony tekintete.

- Leányom, miért nem, sietél hozzám betegségemben? - tett gyengéd szemrehányást udvarhölgyének a királyné.

A grófnő leborult az ágy elé, és megcsókolta a lehanyatlott, hófehér, gyönyörű, illatos kezecskét.

- Pedig, de reszkettem felséged életéért!

- Nagyon beteg voltam?

- Kimondhatatlanul aggódtunk a madonna egészségéért.

- Most már semmi bajom. Erős és vidám vagyok... de téged nagyon nélkülöztelek.

A grófnő újból csókkal halmozta el Beatrix kezét.

Egy ideig mind a ketten némán viaskodtak indulataikkal, olykor-olykor lopva egymásra pillantottak, mert egyformán féltek önmaguktól és egymástól. A királyné törte meg a csendet.

- Hallom, hogy szegény Cattivello szerencsétlenségnek lett az áldozata.

A grófnő tágra meresztette szemét.

- A derék lovag meghalt...

- Orvtámadás áldozata lett...

- Reggel találták meg, a bencés hegyi kolostor árkádjai alatt. A szívéből még ott meredezett a gyilkos kard.

- Én úgy hallottam, hogy a koponyáját hasította szét a támadó.

- Lehet - szepegett a grófnő, és csodálattal és félelemmel nézett a királynéra.

- Sajnálom derék futáromat. Sok hasznát vettem fürge szolgálatainak. A ferrarai udvar is nélkülözni fogja. Eleonora húgom egész szomorú lesz, ha meghallja.

- Ritka nemes, finom és daliás levente volt - jegyezte meg bizonyos éllel Antonetta.

- Csak kissé léha, kalandos és túlságosan vakmerő - válaszolt Beatrix. - Ennek lett most az áldozata. Majdnem olyan könnyelmű volt, mint a testőrségem kapitánya.

- Csáky? - kérdezte Antonetta és gyilkos tekintetével majdnem keresztülszúrta a bágyadt hangon, vontatottan és édes, éneklő hangon beszélő királynét.

- Ő. Félek, hogy vele is történt valami.

- Eltűnt...

- Nekem nem tetszik a dolog. Ez a két kedves, de komolytalan, könnyűvérű fiú valószínűleg ugyanazon egy hálóban akadt meg. Talán valami közös kaland... Nem lehetetlen, hogy együtt voltak, együtt mulatoztak, részeg fővel fölmentek a kolostorhoz, ott érhette őket a támadás... Cattivellót megölték, Csákyt elrabolták... ki tudja.

Antonetta lesütötte a szemét. Nem állta ki a szégyenében és fájdalmában is félelmes színlelő démoni tekintetét.

- Nem gondolod, hogy így történhetett?

- Lehetséges - suttogta amaz reszketően.

- Vagy talán valami lovagi összekülönbözés... Párbaj... Ki tudja?... Ezek a forróvérű fiatalok... Ha így volna, még menteni tudnám mindkettőjüket! Nem gondolod, Antonetta?

- Ha felséged így gondolja...

- Így gondolom - vágott közbe erélyesen, hidegen, fenyegetve, fölcsattanó hangon a királyné. - Így gondolom, és így fogja a király őfelsége is gondolni - tette hozzá szinte parancsolólag.

Antonetta mélyen meghajolt, és tudomásul vette, hogy mit szabad hinni és beszélni Cattivello lovag haláláról és Csáky Miklós eltűnéséről.

Beatrix másnap kiadta a parancsot, hogy az udvar visszamegy Bécsbe, ahol az átépített, gazdagon földíszített, királynéi rezidenciává berendezett Cillyerhof már készen várta úrnőjét.

Bécsben a király fényes kísérettel fogadta a hazatérő Beatrixot. Valóságos diadalmenetben vonult be a felséges madonna a római császárok székhelyére, mintha újra meghódította volna Ausztria fővárosát és annak világszerte rettegett imperátorát: Matthias Corvinust, a leghatalmasabb európai fejedelmet.

Beatrix másnap magához rendelte hűséges íródeákját, Fodor Crispus Istvánt.

- A ferrarai hercegnő, szeretett nővéremnek írunk - szólt kegyesen a paphoz.

Az apát előszedte írószerszámaikat. Beatrix vidáman kérdezősködött a bécsiekről. Szép volt, sugárzó és fiatal. Az apát hódolatteljesen bókolt.

- Felséges madonna mint egy sugárzó Aphrodité, úgy szállt ki a badeni fürdők habjaiból.

- Nagyon kellemes volt a nyár, messere... Csendes, békés, egyszerű élet a természet ölen. Ez a legjobb orvosság.

Azután tollba mondta levelét:

„Főméltóságú hercegasszony, szeretett nővérünk, anyai szívünk ujjongó örömeivel értesítünk, hogy dédelgetett kis kedvencünk, Hyppolit herceg öfőméltósága sokáig gyengélkedett, de immár az Ég különös kegyelméből teljesen felgyógyult. Betegsége alatt megnőtt, ágyban kinyújtózkodva már egész nagy legényke. Felséges férjünk is együtt örvendezik velünk, hogy az érsek úr őeminenciája már ismét vidáman eljátszik a derék Camicia, első építőmesterünk által készített gépezetes játékokkal. A kis herceg udvartartását most a felgyógyulás örömeire megbővítettük, kanonokokat és prelátusokat osztottunk be szolgálattevő kamarásokul, és dajkája mellé francia nevelőkisasszonyt is szegődtetünk, mert már ideje, hogy a barbár nyelveket is elsajátítsa. Most nagyon boldog volnék, ha az Isten kifürkészhetetlen akarata más oldalról nem okozna mérhetetlen aggodalmakat. Dicsőséges urunk és királyunk, az imperátor egészsége napról napra ijesztőbb mértékben hanyatlak. Most már olyan állapotban van, hogy soha sem fekszem le reszketés és balsejtelem nélkül, vajon megéri-e a hajnal hasadását. Ez pedig, ha bekövetkeznék, az egész országnak s nekünk magunknak is elképzelhetetlen sorscsapása volna. A király őfelsége kétségbeesésbe dönt valamennyiünket azzal, hogy nem akarja belátni betegsége gyógyíthatatlan és vésszel fenyegető voltát. Úgy él, intézkedik, olyan terveket sző, mintha élete virágjában volna, és elmulaszt mindent, ami a magunk helyzetét biztosíthatná. Az most már bizonyosnak látszik, hogy a trónörökösödés kérdését nem meri, vagy nem akarja elrendezni, ámbár maga is látja, hogy nem lehet a beteges és nyomorék Corvin herceget a rendekre és az ország népére ráerőszakolni. Mindenki tudja, hogy a birodalom minden népe engem akar uralkodójának. Ezt óhajtja Ferrante őfelsége, dicsőséges atyánk, a te főméltóságú férjed, az ország minden püspöke és apátja s maga a római pápa őszentsége is, amint azt követői által tudtul is adta királyunknak. Mátyás utóda nem lehet más, csak én: ezt követeli a jog és a méltányosság és a hála, amellyel őfelsége és a magyar birodalom nekünk tartozik; az okosság, amely az európai politikai helyzetet tisztán látja, és el akarja kerülni a trónkövetelők véres versengését; a tiszta erkölcs, amely nem tűrheti meg Szent István trónján egy boroszlói céda asszony fattyúját... Mindenki érzi ezt, csak Mátyás király őfelsége ragaszkodik makacsul a Corvin herceg trónutódlásához. Ez, meglásd, olyan katasztrófát zúdít mindnyájunkra, amely a birodalom összeomlását idézi elő. Mi pedig saját személyünkben a legrettenetesebb bizonytalanságnak megyünk elébe, védtelenül. A fiatal herceg és ingyenélő hívei máris kihívó módon játsszák az ifjabb király és a Corvin-kancellária hetyke és hatalmaskodó szerepét. Hidd el, szeretett nővérünk, a pusztá életünkért kell aggódnunk a napnak minden órájában. Őfelsége teljes védtelenségben hagyott bennünket egy garázda, részeg, fennhéjázó és barbár hordával szemben. Még néhány olasz is, akit én hívtam az udvarhoz - Ugoletti, Fontana -, még ezek a hitehagyott árulók is ellenem esküdtek a vidám és korhely jövő reményében. Velük tart Várady Péter érsek, aki börtönből támogatja a hűtlen rabszolgákat. Kimondom, ami a szíveimet szorongatja: félek, és félttem a kis érsekünket e falánk és vérengző haramiáktól. Hűséges embereimet egymás után teszik el láb alól. A derék és önfeláldozó Cattivello lovagot orvul

legyilkolták, Sanctus da Aversa eltűnt; vértess katonáim ezrede szétszűllött, mert a javát besorozták a fekete sereg századaiba. Most új testőrkapitányt veszek magam mellé: Monelli kamaragrófot, régi hívet és hűséges alattvalómat. Értsd meg, szeretett Eleonorám, az életem nincs biztonságban. Őfelsége, a király elhanyagol; ellenségeimmel cimborál, engem is ellenfelének tart, mert tudja, hogy soha nem egyezem bele törvénytelen fia megkoronázásába. A szégyen elsorvasztja erőimet. Éjjel-nappal reszketek és imádkozom. Ó, bár sohasem jöttem volna ide, e kegyetlen és durva barbárok földjére! Már az ég, a föld, a víz, a levegő is ellenségem. Hó és fagy, vad északi szelek velőig hasítják a csontjaimat. Olyan beteg és árva vagyok, édes Eleonorám. Olyan egyedül vagyok ebben a vadonban, ahol minden fa mögött egy éhes ordas csattogtatja rám a fogait. Elvesztem, Eleonora, és kétségbeesve kiáltok felétek, ne hagyjatok elpusztulni ebben a rideg rengetegben. Imádkozzatok értem...”

A királyné keservesen sírt.

Fodor apát halotthalvány arca megvonaglott, amint erejét megfeszítve követte a királyné szapora diktálását. A pergamenen sebesen siklott a lúdtoll, és haragosan sercegett, ahogy bele-szántott a fehér, sima bőrbe.

- Ugye, szerencsétlen vagyok, messere? - sóhajtotta Beatrix.

- Felséged túlságosan sötéten lát, és elfeledkezik a király őfelsége atyai gyengédségéről.

- A királyt félrevezették.

- Felségednek módjában van őt felvilágosítani.

- De a herceget nem tűröm a trónon! - jajdult fel szikrázó szemmel a királyné. - Nem tűröm a fattyút...

Fodor apát szíve összeszorult. Látta a királynői hiúság égis csapó hullámzását, és nem csodálkozott. Tudta, hogy sokan éreznek így, és csak a királytól való rettegés és a mérhetetlen tisztelet fojtja vissza lázongásukat. Megértette az aragóniai királyleány haragját és félelmét, de mélységes szomorúsággal nézte azt az ádáz harcot, amely Mátyás és Beatrix között dúl a kölcsönös tisztelet és gyengédség álarca mögött.

Lehorgasztotta fejét, és némán javítgatta írásában a klasszikus latinság ellen vétett hibákat.

X

Ezernégyszáznyolcvannyolcat írtak...

Mátyás a Cillyerhof kisebb lovagtermében költötte el vacsoráját Beatrix, néhány udvari tudós és főpap társaságában. Szép, csendes, nyár végi est volt, a kitárt ablakokon a kert illatos fái belehelték lélegzetüket. Az égen csillagok ragyogtak. Künn a városban forrott, zúgott, örvénylett az emberek lelke. Friedrich császárnak az utóbbi időben sikerült néhány kémet és lázadót becsempészni a székvárosba.

Pünkösöd után való kedden valóságos forradalom tört ki a Schottenthor körül. Itt a skót barátok zárdájának dús legelői voltak. Mátyás mindjárt a bevonulása után megerősítette a szerzetesek kiváltságait, többek között azt is, hogy legelőiket háborítatlanul használhassák, s ha azon idegen pásztorokat találnak, nyájukat, még a királyét is, megtizedelhetik. Ezen a napon pedig, csakugyan királyi pásztorok jelentek meg a Schottenthor előtt. A magyarok ellenálltak: a szerzetesek jobbágyai fegyverrel rohanták meg őket; egy magyart agyonütöttek. Már valóságos csata fejlődött ki. A bécsiek kaszával, villákkal és az ostrom alatt elrejtett harci fegyverekkel intéztek rohamot az idegenek ellen. Mátyásnak ijedt zsoldosok újságolták:

- Fellázadt a nép!

- Le akarja rázni nyakáról a magyarok igáját!

- A barátok keresztes háborút hirdetnek a barbárok ellen!

A király a székelijászok egy századát parancsolta ki, rendet teremteni. Aztán pedig kedélyesen fordult a tudósaihoz. Nyájasan és érdeklődve tudakolta tőlük; hogy milyen munkán dolgoznak. Mintha ott künn, a skót barátok kapuja körül, a legédesebb meglegedésben enyelegne a bécsi nép a megszálló csapatokkal. Az ő jókedve a környezete lelkét is felvillanyozta. Néha eldőrdült egy lövés, az est szelíd csendjét felverte a robogó paripák patkójának csattogása. De az ég nyájas volt, itt-ott apró báránnyefelhők foszlánya csüngött a sötétkék, csillagos égboltozatáról.

A tudósok között volt egy, aki csak nemrég került udvarához. Egy ijesztően hosszú, vékony, horgas orrú, kopasz, öreg historikus; hatalmas ádámcsutkája minden nyelésnél kiugrott, és gyér, fekete fogai csattogtak, ha beszélt, és minden mondat után, időnyerés és hatás vizsgálgatása céljából, nagyot nyelt. A lába még magas természetéhez viszonyítva is hosszú volt, mint egy vízimadáré; olyan volt a csőre is, és a két hosszú kezével, amelyen lapát alakú, széles tenyerei lógtak, mintha le akarnának foszlani gyenge vállairól, a madarak szárnyához hasonlóan csapdosott. Antonio Bonfininak hívták, híres tanár volt az olasz Recanati városából. Csendes, szorgalmas, komoly és rátartós ember; a királyné fölolvatója: ez volt a címe, s Retzben, a király táborozása alatt szegődött Beatrix környezetébe.

Alighogy megjelent az udvarnál, összeakadt Galeottival. Bonfini hosszú, száraz, kopasz volt, és két foga szüntelenül csattogott. Vallásos volt és szertartásos. Gondos családapa és tisztességtudó, alázatos és félénk. Galeotti rengeteg hasa és zsíros tokája, villogó, sárgás, sűrű fog-sora, szuszogása, istentelensége és szemérmetlen fecsegése, hetyke, verekedő, részeges legénykedése mindjárt nem tetszett neki. Megvetette és lekicsinyelte. De azért mégis hozzá fordult tanácsért és támogatásért.

Galeotti öreg, kimustrált bakkecskének nevezte a jövevényt. Kétkedett görögstudományában, s azt híresztelte, hogy három könyvét, amelyet a királynőnek és Corvin János hercegnek ajánlott, régi és korabeli íróktól plagizálta. De azért nem tárgított mellőle, és megosztotta vele

pompás éjjeli prémtakaróját. Bonfini már a táborban nagy érdeklődést keltett maga és munkái körül. Rengeteg munkabírása bámulatba ejtette Mátyást is, aki pedig egymaga többet dolgozott, mint két kancellárja és összes titkárjai. Amikor ott Retzben, a csaták zajában három hónap alatt lefordította Philosztratosznak a nápolyi életéről és a szofistákról szóló munkáját, valamint leveleit, egyszerre megszerette. Galeotti ellenben ezért szerfölött lenézte.

- Úgy dolgozik, mint egy tehetségtelen számár. A lángész rest és tétova.

És ezzel azt hitte, hogy végleg igazolta magát. Mátyás nyomban megbízta őt a magyarok történetének megírásával. Galeotti melegen gratulált a barátjának.

- Nagy dolog ez, signor Antonio. Engem ezért már tíz éve ostromolnak. Szerencséd, hogy én nem egykönnyen ugrom bele a munkába.

Mátyás meg is becsülte a tudóst. Már a táborban elolvasta könyvét, s Galeotti is bele-belepillantott a jövővény munkáiba, de csak a Symposion Trimeron, vagyis a hitvesi szemérem dicsőítése című könyvecske nyerte meg a tetszését.

A Symposion Trimeron olyan meztelenül tárgyalta a hitvesi élet titkait, ahogy csak egy naiv és klasszikusan mosdatlan szájú vén tudóstól telik.

- Ebben legalább van szellem és erkölcsi emelkedettség - jegyezte meg őszinte meggyőződéssel Galeotti.

Mátyás a bécsi udvarban is elbűszkélkedett új olaszával. Udvara és a külföldi követek jelenlétében avatta fel történetíróvá, beszédet mondatott vele, és hosszú vitát rendezett a tudós eszméi felett. Most is ott ült Bonfini az asztal végén, Ugoletti Tádé és Galeotti Marzio között, és fogait csattogtatta.

A ciprusi bor felizgatta az emberek kedélyét, s ott benn, az erős kőfalaktól védett várban, a nyitott ablakok mellett, nagy rózsacsokrok árnyékában, arábiai füstölők illatos felhőjében a király kedvtelve hallgatta az udvari emberek fecsegését. Beatrix aranyfonállal finom, fehér selyem zsebkendőt hímezett.

A király megszólította Bonfini:

- Jó volna, ha magyar székvárosunknak, Budának történeti múltját kiásná a feledés és a nemtörődomség romjaiból. Mi volt Buda a rómaiak korában s azt megelőzőleg, a bibliai időkben? Lám, a németek ebben sokkal többre vitték. Ők Augsburg helyett Augustát, Köln helyett Colonia Agrippát írnak, s nálunk a hitvány Sisciát kivéve, egy helységnek sem maradt fenn a római neve. Nagyon félek, hogy a külföld ezért lekicsinyel minket, és valóságos gyermeknek gondolja a magyart.

Bonfini mosolyogva simogatta meg őszes, hosszú, selyemsimára fésült kecskeszakállát. Mélyen meghajtotta magát a király előtt, és roppant önelégültséggel válaszolt:

- Felséges Augustus, az ön Bonfiniusa már meg is oldotta azt a feladatot, amellyel most megbízni kegyeskedett.

És bő talárja redőiből gondosan összefűzött, papirosból készült, fehér bőrbe kötött könyvecskeket vett elő, amelybe divatos, gömbölyű kézírással jegyzeteit írta.

- Ebben a kis könyvben összegyűjtöttem néhány, Pannóniában talált föliratot. Nemrég, mikor Magyarországon keresztül Retzbe igyekeztem, a felséges madonna Beatrice óbudai építkezésénél magam is találtam egy feliratos követ. Erről a kőről ezt olvastam le: Az Ide Őrségül Elhelyezett Sicamberek Légiója Várost Épített, Melyet Nevéről Sicambriának Nevezett.

Galeotti Marzio odasúgta a mellette ülő Fodor István fülébe:

- Hazudik a vén szatír. A követ ő maga faragtatta huncut lombardiai fickókkal. Átkozottul furfangos, öreg kecskebak.

Az apát elpirult, és csendre intette Galeottit.

- Óbuda fölött - folytatta áhítatos csendben Bonfini - a Duna ugyanazon partján látni is a régi város nyomait, Sicambria eső, szél, por és idő porlasztotta romjait, ahol a germániai sicamber légió tanyázott, amelynek adjutrix volt a mellékneve. Tehát felséged gyönyörű Budavárát Sicambiának kell nevezni a humanisták klasszikus anyanyelvén.

- Engedelmet kérek - jelentkezett szólásra Galeotti. - Szép és klasszikus név a Sicambria, illik is egy oly dicső és nagy hírű uralkodóhoz, mint az isteni Matthias Corvinus. De én úgy tudom, hogy Buda egy ókori szent embertől, Buddhától nyerte a nevét, Buddha a pannóniai születésű nagytudományú Szent Jeromosnak tanúsága szerint az indiai bölcselők - a gymnobrahmanok vagy brahminok - tanainak szerzője volt és a hagyomány szerint egy szűz oldalából született. Hogy ez a születés való-e vagy költött dolog, annak vitatásával nincs kedvem sokat vesződni; de annyi bizonyos, hogy Buddha egy igen bölcs embernek a neve, aki az indusok vallását alapította. Ezt meg akartam jegyezni, már csak azért is, mert Magyarország sok híres ember nevét örököltette meg városában. Példa rá Szerém városa, amely Sirmustól, a triballok régi királyától kölcsönzött nevét mindmáig megtartotta. Hogy egytől egyig mindent fel ne soroljak, Strigoniumot - Esztergomot - Magyarországon kívül másutt is találunk, valamint Pestet is megtaláljuk Paestum név alatt Dél-Itáliában, és erről már Vergilius is ír: „Láttam pesti módra gondozott rózsakerteket.”

- Ez semmi! - ugrott fel ültéből Bonfini, aki féltetni kezdte a maga tudományos hírnevét a gúnyolódó, léha és iszákos Galeottitól. - Én rájöttem arra, hogy Krakkó valami Gracco nevű római polgártól, Kassa Cassiótól, Pozsony Pisótól, Sopron Semproniusztól veszi elnevezését.

Galeotti húsos, kövér kezével kicsinylőleg legyintett:

- Ez csak olyan utánzása annak, amit én XI. Lajos király udvarában a franciáknak kifejtettem.

Erre a királyné is érdeklődve nézett felolvasójára:

- Mondja el, messer Galeotti.

- Napnál is világosabban bebizonyítottam nekik, hogy Párizs Priamosz fiáról, a gyönyörű és hűtlen Heléna szeretőjéről, Troyes pedig a trójaiakról kapta a nevét.

- Régi dolgok - vágott közbe Bonfini. - Éppoly régi, mint hogy Nürnberget Néró császártól, Poroszországot pedig Augustusnak egy Prussus nevű fiától származtatjuk le mi, történettudósok.

Galeotti arca széles mosolyra húzódott.

- Én többet mondok, felségtek engedelmével. Kétségtelen, hogy a Dunát, az isteni Mátyás király leghatalmasabb folyóját, a régiek Isternek hívták, mégpedig Elorus és Actaeus trójai hősök derék apjáról, Ister fejedelemről.

A tudósok, főpapok s maga Beatrix is csodálattal néztek Galeottira, s úgy látszik, hogy ez a duhaj, leánycsábító, naplopó kalandor most a saját területén verte le a komoly, aszkéta életű, kerek szemüvegén át hunyorgató Bonfinit.

Mátyást módfelett mulattatta tudósainak páros viaskodása. Gúnyos mosollyal kísérte merész szómagyarázataikat, nyakatekert következtetéseiket, és átlátott az igazság és szándékos ferdítés tudományos színűre festett sűrű hálóján. De a szellem játéka, sziporkázó tüze és pompás

erőlködése lebilincselte és mindennél jobban gyönyörködtette. Annál is inkább elkedvetlenítette, amikor Szapolyai, a városparancsnok belépett a terembe, és fontoskodva jelentette, hogy ő veszedelmes összeesküvést gyanít, amelyet a skót barátok irányítanak a császár és a trónörökös pénzén.

Beatrix arca eltorzult a dühtől. Az ő olasz királyi vére felforrt az összeesküvés szó hallatára.

- Ki kell pusztítani a gazfickókat! - lihegte eszeveszett dühvel.

Mátyás türelmetlenül megkérdezte:

- A skót barátok lázítják a népet?

Majd Beatrixre tekintve, bosszúsan hozzátette:

- Példásan megbüntetjük őket. Bilincsbe verni az apátot, hozzákötözni a többi szerzetest.

Szapolyai komoran jelentette:

- Már elrendeltem. De mi történjék velük?

- Be kell terelni őket a Dunába.

Mátyás ezt olyan hidegen mondta, hogy a környezetében álló urak megborzongtak. Beatrix szeme felcsillant, és rajongva nézett királyi férjére. Ellenállhatatlanul kíváncsi volt borzalmas halálukra a szerzeteseknek. Most valóságos Nérót látott a királyban, aki vérfagyasztó látványossággal kedveskedik neki. Félt Mátyástól, és szerelmes lett bele.

Aztán intett Bonfininek, hogy feleljen meg Galeottinak.

A történetíró arca sárga volt a dühtől. Emelt hangon fordult Mátyás király felé. Látszott rajta, hogy utolsó nagy ütőkártyáját fogja kijátszani.

- Felséges Augustus! Talán elérkezett az idő, amikor felolvashatom legújabb munkámnak azt a fejezetét, amelyben az isteni Corvinus-család, felséged házának őstörténetét szedtem rendbe a legnagyobb odaadással, a legtudományosabb szempontok szerint, megdönthetetlen igazság fényével világítva rá a Corvin név eredetére.

- Halljuk, halljuk! - zúgott a tudósok, főpapok és udvari főméltóságok kórusa.

Mátyás elnézően mosolygott. A történetíró lesimította szakállát, megköszörülte torkát, jobb lábát előrenyújtva, szónoki állásban, reszkető hangon olvasta:

- Az első ember, aki a Corvin nevet viselte, Valerius Volusius volt, még Róma építése előtt. Ez a Valerius, mint ahogy Plutarkhosz igazolja, az achivok közül gyarmatosokat hozott be Itáliába. Ezek voltak a szabinok, akik a Héraklidáktól, mégpedig Lakedaimontól, Jupiter fiától eredtek.

- Jupiter fiától! - sóhajtott hangosan Naldus Naldius, az ifjú könyvtáros, és égre emelte a szemét.

- Matthias Corvinus, Jupiter fia. Dicsőség Matthiasnak! - kiáltott lelkesülten az öreg Ugoletti.

- Krónosz és Rhea unokája - tette hozzá Bonfini, aki megelégedéssel hordta körül tekintetét a megilletődött társaságon.

- Matthias őse a legfőbb lény, az istenek és emberek atyja, a királyok királya a dörgő fellegekben! - szónokolt az ifjú Naldius.

Mindegyik mondott valami magasztalót az istenek ivadékára.

- Akinek a tenger, a szelek, a mezők, az ég és a föld és az alvilág engedelmeskedik.

- A becsület és hűség, a jog és jámborság, az igazság és kegyelem őre.
- A szegények és elhagyottak gyámja.
- Akinek léptei alatt az egek legörnyednek.
- A villámok ura.
- Zeusz!

Beatrix arca vonaglott. Mátyás legörbített ajka körül könnyű mosoly játszadozott.

A magyar főpapok lesütötték tekintetüket. Bakócz Tamás arcát átfutotta a vér. Egészen kék volt a kidagadt erektől. Bonfini hatásos szünet után folytatta:

- Róma városának felépítése után a szabin nők elrablásával megvetették a római birodalom népességének alapját. Tatius szabin királlyal három előkelő család telepedett meg Rómában. Ezek voltak a Valerius, Volosus és Tatus családok. Tullus Hostilius király korában ezek közül kitűnt Marcus Valerius, később pedig, az utolsó király alatt Publius Valerius.
- Aki Collatinus melléknévvel Brutus consultársa volt? - kérdezte Ugoletti.
- Ugyanaz. Ez a Valerius család nagyon előkelő és vitéz familia volt. Legkiválóbb tagját Valerius, Messalának hívták, aki a Corvin név dicsőségét Pannóniában és Dáciában megalapította, elnevezvén egy tartományt Valeriának és egy várost Corvatiának. Ez a jeles férfiú női ágon magukkal a római császárokkal is rokonságban állott. Severus császár alatt hatalmuk oly magasra hágott, hogy az Augustus féltékennyé lett rájuk, és a család két legkitűnőbb tagját, Valerius Catulinust és Valerianust megölette.
- Gázság! - tört ki Ugolettiből a méltatlankodás.
- De azért a család fenntartotta magát - jelentette ki vigasztalólag Bonfini. - Az ő ivadékaiból valók az erdélyi Corvin, azaz Hollós nevű faluban letelepedett Hunyadiak.
- Éljenek a Hunyadiak! - zúgott a tudósok társasága.

Bonfini meghajtotta magát.

- Ez pedig Zeusznak, az istenek és emberek atyjának egyenes akaratára történt. Mert valamint hajdanában a Corvinok által szabadult meg a római nép a barbároktól, azonképpen most is a Corvinok szabadítják meg a kereszténységet a török hódítás veszedelmétől.

Mindenki tapsolt és helyeselt a tudósnak, aki előbb a királyi pár arcáról leste a megelégedés és elismerés mosolygó jutalmát, azután pedig lopva odavágott tekintetével az irigyen pislogó, zavart és megszégyenített Galeotti felé, mintha gyilkos gúnnyal azt kérdezné tőle: - No, agyafűrt, tolakodó, hízelgő Marzio öcsém, tudnál-e te ilyent produkálni?

Mátyás király felemelte ujját. A társaság elnémult, a szemek kimeredtek, és lesték a szót az isteni Augustus, Jupiter fiának ajkáról. A király mosolyogva integetett Bonfini felé:

- Köszönöm, magister. Jó lesz, ha ezt a genealógiát elterjeszted a német, francia és olasz tudósok között. Hadd lássák, hogy mi is vagyunk olyan legények, mint II. Pius, aki a Piccolomini-családot a Juliusoktól származtatja, vagy II. Pál, akit német eredete dacára a római Ahenobarbusok utódjának mondtak. A te genealógiád van olyan hiteles, mint a Massimiaké, akik Quintus Fabius Maximust, a milánói Plato családé, amely az isteni Platont vallja ősatyjának.

- Ezt a gézengúz Filelfo fogta rá a halhatatlan Platónra - súgta Fodor István fülébe Galeotti, Filelfo engesztelhetetlen ellensége.

A tudósok hódolattal bólogattak, Bonfini azonban zavartan nézett a királyra, akiről hamarjában nem tudta megállapítani, hogy dicséri-e vagy gúnyolja az ő genealógiai remekművét.

Beatrix gyönyörű, piros, duzzadt ajka szétnyílt, és mélyet sóhajtott, hogy az ásítást elpalástolja.

Aztán hirtelen eszébe jutott a skót barátok fölött elhangzott királyi ítélet. Kigyulladt a szeme, Mátyás füléhez hajolt, duzzadt, rózsás illatos ajkával megcsiklandozta a király arcát, és izgalomtól remegve súgta a fülébe:

- Mikor lesz a kivégzés?

A kérdést senki sem hallotta. Mátyás ránézett a királynéra, és csendesen bólintott. Aztán a mellette álló János püspök főkancellárhoz fordult:

- Domine, úgy látszik, nem helyesli a skót barátok megöletését.

A nagyváradi püspök diplomataarcán alázatos mosoly suhant végig.

- Felség... szerény véleményem szerint nem volna felesleges az ügyet büntetőjogi és politikai szempontból rendes bírói vizsgálat tárgyává tenni.

- Gondolod? - kérdezte szórakozottan a király. - Legyen úgy, ahogy te jónak látod, fiam... de elvárom, hogy még napnyugta előtt csendes lesz a város...

- Mint a királyi nyájak az akolban - folytatta alázatosan a főkancellár.

A városból már csak halk morajlás, lódobogás, harsány vezényszavak hallatszottak fel a palotába. Az égen kigyúlt az esti csillag, és meghűsült a levegő... A főkancellár a mellette álló sötét arcú, dacos és elégedetlen Szapolyaira pillantott. A király tekintete is rátévedt daliás hadvezérére:

- Szapolyai uram, üzend meg a skót barátoknak, hogy én halálra ítélttem őket, de felséges hitvesünk áldott jó szíve megkönyörült rajtuk. Íme, előbb láttátok, súgva kérte számukra kegyelmemet. Térjenek észre a barátok, csillapítsák le a népet, és áldják a felséges Beatrix nevét.

Mindenki a királynéra nézett. Beatrix arca bíboros lángban égett, és ajkait harapdálva lesütötte a szemét. Most éppoly erősen gyűlölte Mátyást, mint ahogy előbb csodálta és félte...

Az olaszok magasztalták a madonna jó szívét, Szapolyai halkan dörögött, a főkancellár diplomatikusan mosolygott.

Mátyás keserves örömet érzett, hogy a nápolyi asszonyt az emberek szemében felmagasztalhatta, maguk között pedig mélyre alázhatta.

XI

Ezalatt a Judenturm mellett, a skót barátok kolostora mögött levő városi puskaporos toronyban három tudós férfiú kísérletezett a robbanóanyagok, tűzszerszámok, görögfény előállítására szolgáló készítmények között. Az egyik Ilkusch Márton volt, a király főcsillagásza, jövőmondója, asztrológusa és alkimistája. Nagy tudományú, öreg, tiszteletreméltó pap; a budai vár plébánosa. Gazdag ember, Krakkóból való, többszörös magiszter, szikár, szent életű, valóságos remete, aszkéta, majdnem átlátszó testében már csak a lélek lángja tartotta az életet. Kopasz volt, és nagy, vastag üveg alatt kicsiny volt a szeme, áttetsző és hideg, mint a potykáé.

A másik Tichtel János, a bécsi orvos, a királyné kedvelt orvosa volt, aki szent esküvel fogadta, hogy az általa készített szer használata után Beatrix megfog, és fiúgyermeket szül a Hunyadi- és Aragóniai-házak dicsőségére.

A harmadik csak nemrég jött Párizsból. Német ember, Heinrich Agrippa von Nettesheimnak hívták, és Kölnben született. Harminckét esztendőss mindösszevissza, de máris világhíres asztrológus és a mágia naturális doktora.

- Én nem vagyok varázsló - mondta szerény öntudatossággal -; nem hiszek a fekete mágiában, az egyiptomiak varázslatában, a kabalában és a halottidézésben. Én jogi tanulmányokon kezdtem. Beszélek nyolc nyelvet; ismerem a klasszikus irodalmat. Én természettudós vagyok, el fogom oszlatni a régiek babonáit, és úgy magyarázom a természet titkait, hogy azt minden gyermek megértheti.

Agrippa közben serpenyőbe kent és higanyt öntött. A két alkimista gyanakvással, de érdeklődéssel fogadta a jövevényt. Ők már évek óta foglalkoztak aranycsinálás mesterségével. Ilkusch Márton az auripigmentum segítségével akarta a nem nemes fémeket arannyá változtatni. A kénarzén kellő melegítés után elillant, és nyomában egy kevéske arany maradt a csészén. Ilkusch azt állította, hogy fémátalakulás történt.

Agrippa ezt megcáfolta.

- A kénarzén néha egy kevéske aranyat tartalmaz. Ez maradt a tálca fenekén. Az egyetlen biztos mód, ha aranyat összeolvasztunk ezüsttel és rézzel, és a keveréket egészen vékony lapokká kalapáljuk.

És már össze is kalapálta a pehelykönnyű lapokat, amelyeket cementporral rétegenként a tégelyre helyezett. Aztán tűz fölé tette, és hevíteni kezdte. Közben tudományos magyarázatát adta az aranycsinálásnak.

- Empedoklész fedezte fel, hogy a világ anyaga négy elemből, földből, vízből, levegőből és tűzből tevődik össze. Plátón jött rá, hogy ez a négy elem egyetlen őanyag átalakulásaiból különült így el, tehát világos, hogy minden anyag, főleg pedig minden fém valamennyi elemet magában rejt, mint ahogy a kisdud makk magában rejt a hatalmas tölgyfa sudarát, ágait, leveleit, gyümölcsét. Ha tehát valamely fémeket át akarunk alakítani, csak egyes elemek bizonyos részét kell eltávolítanunk, s néhány más elem részét kell hozzáadnunk.

Az olvasztótégelyben zuhogott, sistergett, sírt az összeforrasztott arany, ezüst és réz. A három tudós komoly, aggodalmas arccal nézett a lángba, amelynek erejét kis fűtatóval szította egy ifjú alkimistainas.

A sarokban Agrippa bozontos fekete uszkárkutyája lustán kapkodott a rajzó legyek felé.

Ilkusch Márton közbeszólt:

- A fémek átalakítása kétségen felül álló tudományos lehetőség. Csak az a kérdés: hogyan?

- Higannyal - adta meg a feleletet Tichtel. - Mert a higany sem nem tűz, sem víz, sem levegő, sem föld. A higany az őszanyag: a materia prima. A higany minden alakot felvesz, miként a viasz minden színt. A nem nemes fémeket is arannyá változtatja, ha eltaláljuk a helyes adagolást. Egy alkimista, aki a nevét nem árulta el, Bécsben járt a császárnál, és egy csekély mennyiségű vörös port ajándékozott neki. Én a port viaszba burkolva higanyra öntöttem, és a higany azonnal arannyá változott. Mégpedig egy rész por tizenkilencezer-kétszáz rész higanyt változtatott át.

Az idegen kételkedve csóválta a fejét.

- Bebizonyult, hogy nem a higanyban kell keresni az őszanyagot. Én nem hiszek a mágikus tudományokban. Én természettudós vagyok. A fémátalakító eszközöket három csoportba osztom. Első rendbeli medicinának nevezem azt, amely csak rövid időre és nem teljesen, második rendbelinek, amely egészen, de még mindig csak ideiglenesen, harmad rendbeli medicinának mondom végül a nagy elixírt, amely a nem nemes fém összes tulajdonságát úgy megváltoztatja, hogy abból egészen és örök időkre arany vagy ezüst lesz.

- Mily óriási haladása a tudománynak! - sóhajtott fel Tichtel.

Agrippa alázatosan lehajtotta a fejét.

- Rengeteg kutatás, kísérlet és munka eredménye. A természeti dolgok szimpátiái és antipátiái azonban kétségtelenek. Ez végérvényesen megoldja az alkímiának még fennálló problémáit is, s ezen az alapon meg fogjuk találni a nagy elixírt, amely bármilyen anyagból bármilyen más anyag előállítását gyermekjátékká teszi. Most munkálkodok azon, hogy összeállítsam a szimpatikus és antipatikus dolgok táblázatát.

- De mi van az arannyá változtató nagy elixírral? - kérdezte szorongva a bécsi alkimista, és fölébe hajolt a bugyborékoló, sustorgó arany-, ezüst- és rézüntvénynek, amely ragyogó sárga színű, puffadt, hólyagos masszában olvadozott a tégely fenekén.

- Ez az ötödik elem kérdése; azaz a kvintesszenciáé, amely szétterjed minden fölött, s csak érteni kell a módját, hogy például az aranyból kivonjuk, és beoltsuk a nem nemes fémekbe.

- És hogyan vonjuk ki a kvintesszenciát?

- Ez az asztrológia feladata. A nap, a tűz s a világító láng és az élőlények meleg vére sugározza magából az életet, a Világsszellem erejét, a természeti energiákat, amelyek a szimpatikus dolgokat egymásba olvasztják, az ellentéteket szétválasztják. Az arany a nap, a tűz, a világító láng és az eleven vér közvetítője vagy médiuma. Benne tömörült össze a Nap tüze, a topáz, rubin és az auripigment fénye, az oroszlán és a bika ereje, vagyis az arany a szoláris fém, amely tele van a Nap tulajdonságainak feleslegével, és a saját lényegét úgy árasztja magából, mint ahogy a Nap árasztja a melegséget és a világosságot.

- De hát mi van a kvintesszenciával? - kérdezte makacs együgyűséggel a német csillagász.

Agrippa bánatosan legyintett a kezével.

- Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak. Domine magister, úgy látszik, avatatlan kézzel nyúl a természettudományok titkaihoz.

- De nagytudományú doktor...

- Elég, elég - szakította félbe szenvedően az idegen. - Ön még a régi világból való, kedves magister. Ön, úgy látszik, még az egyiptomiak, Hermész Trismegisztosz és Démokritosz alkímiájánál tart, tehát nekünk egymással nem lehet vitatkoznunk.

Tichtel megszégyenülve lehorgasztotta fejét és hallgatott, Ilkusch Márton sajnálkozva nézett a német csillagászra, majd Agrippára pillantva, helyeslőleg bólongatta a fejét. Agrippa odalépett a tégelyhez, megkavarta a folyadékot, amelynek perzselő lángja megpörkölte a szemöldökét.

A tudós hirtelen hátraugrott, s közben lábával véletlenül meglökte a triposz lábát, amely felborult, s a rajta levő tégely tartalma kiömlött a földre. Az izzó folyadék végigfutott a mozaikon, belekapott az egymásra rakott ládák gyúlékony anyagába, s egy szempillantás alatt lángba borult minden. A három tudós kiugrott az ablakon a torony erkélyére. Eszeveszett félelem rázta őket, és egymást gázolva, hanyatt-homlok rohantak le a torony falához kívülről épített csigalépcsőn. Tichtelnek, akinek még sajgott a szíve a megszégyenítéstől, még menekülésében is eszébe jutott, hogy a szoláris fém, az arany s a világosság és melegség anyja, a Nap, megbosszulták magukat a velük packázó gyermekekkel.

Mire leértek, borzasztó robbanások reszkettették meg a levegőt. A toronyban felhalmozott puskaapor, a görögtüzes szerszámok felrobbantak, és égre csapó füstös lángok lövelltek ki az épület minden nyílásán. A három tudós a Schottenthor felé szaladt. Homlokukról szakadt a verejték, szívük majdnem kiugrott mellükből a rémülettől. Mind a háromnak egyszerre jutott eszébe, hogy a kis alkímistainast, aki oly buzgón szította a fűjtatójával a lángot, bent felejtették a poklok égő katlanában. Tichtel összecsapta a kezét, és feljajdult fájdalomában. Ilkusch Márton megszaggatta talárját, kezeit tördelte, sírt és az ég felé rimázkodott:

- Úristen, tégy csodát a szegény gyermek érdekében!

Agrippa megfordult, mellén összefonta karjait, és átható, vizsgálódó szemmel bámulta a lángban álló tornyot.

- A tudomány vértanúja - mondta száraz, rekedt, sajnálkozó hangon.

És a vállát vonogatta.

A tűz száguldó gyorsasággal terjedt szét a puskaaporos torony környékén. Az egész város összeszaladt, a polgárok örvongve száguldtak föl és alá az utcákon, és víz után kiabáltak. A júliusi forróságban szárazak voltak a kutak, a Duna messze volt, s amíg befogták a lovakat, vizeshordókat kerítettek, kocsira rakták, megindultak, s a döcögő szekerekkel embert, asszonyt, gyermeket elgázolva, a Zsidó téren, a Hohebrücken, a Zeughausgassén a bástyáig s a bástyákon túl a nagy hőségtől visszavonult Duna süppedékes, homokos holtágán átvergődtek, az alatt az Am Hof környéke, a Tiefergraben házsorai végig lángba borultak, egészen a Schottenthorig.

Leszállt az est, de a város nappali világosságban fényeskedett. A lángok az egész égboltozatot vörösre festették és bekormozták. Mátyás eleinte a Burg ablakából nézte a borzalmas tűzijátékot. Már előbb kiharcolta az oltás munkájához az egész várnépséget. Maga pedig az erkélyre állt, és figyelte a lángokat. A humanisták a király körül tolongtak, és egymást múlták fölül a klasszikus visszaemlékezésekben.

- Trója lángokban áll, Ilion falai összeomlanak - szavalta Naldus Naldius.

- Az isteni Augustusnak való látvány, Róma égése. Néró Rómája! - lelkendezett Camicia, az építész, aki arra gondolt, hogy az összeomlott utcák helyén olyan városrész terveit fogja megrajzolni, amely felülmúlja Firenze, Nápoly és Róma legújabb negyedeit. A középen, az Am Hof helyén nagy, kör alakú tér, amelyből sugarasan indulnak ki a főutvonalak. Árkádos lesz a fórum, szilárd, tömör, büszke római oszlopokkal, tatai márványból, aranyos kupolájú

panteon a középén, istenek szobra a templom fülkéiben... Apollón, Keresztelő Szent János, Illés próféta, Diana...

Beatrix égő szemmel bámult az égre lángoló tűzcsóvakba. Leszorította a szívét, amely vadul zakatolt a gyönyörűségtől és félelemtől. Testi kéjt érzett a vörös fény, a felhőkkel egybeölelkező füst, a sziporkázó zsarátnok, az összeomló házak láttára, de sírva fakadt arra a gondolatra, hogy az anyák hogy mentik ki apró gyermekeiket a lobogó pokolból.

Mátyás harsány hangon felkiáltott:

- Oltsuk a tüzet, signori! Talpra, mentsük meg a várost.

Néhány perc múlva az egész udvar az oltás körül szorgoskodott. Az olasz lovagok selyem- és bársonykabátkaí, az öreg Bonfini rozsdaszínű talárja, Galeotti finom fekete posztó felöltője csurom vizesen, ronggyá foszladoztak.

Galeotti rettentő karjával egész hordókat cipelt fel a létrán, a tüzet locsoló magyar vitézek keze alá. A király vezette az oltást, hangosan parancsolt, rendelkezett, és hatalmas vállával maga is nekifeszült a súlyos csöbrök emelgetésének.

A bécsiek elfelejtették a forradalmat. Nézték a királyt, és megszerették.

Az eszelős Thomas, aki két fiát veszítette el a háborúban, a király közelébe furakodott. Leült egy üres hordó tetejére, ott gubbasztott, és a szeméből potyogtak a könnyek.

- Drága a kenyér és olcsó az emberélet - mondogatta egyhangú, végtelen, sírós jajveszékeléssel.

Reggel felé megfékeztek a dühöngő veszedelmet. A lángok lelohadtak, sötétség feküdt a városra, csak a földre zuhant gerendákon piroslott a szunnyadó zsarátnok. A levegő tele volt hamu, nedvesen senyedő fa, füst és korom kesernyés szagával.

Beatrix boldogan borult a hazatérő király karjaiba.

- Úgy féltettelek, drága jó atyám - súgta Mátyás fülébe, és megcsókolta a nyakát.

A szíve megáradt és teste vonaglott az elérzékenyedés, kiállott izgalom, a büszkeség és a lángokban való gyönyörködés kéjében. Meleg hullámok ömlöttek végig a testen s a jóság, a szájalom, a segítség vágya, a könyörületesség áradata hömpölygött keresztül egzaltált, szenvedélyes lelkén. Most szeretett volna lerohanni a nép közé, mint egy Szent Erzsébet, hogy palástjával betakargassa a hajléktalan, ruhátalan és éhező kárvallottakat. Szerette volna szétosztani köztük minden királyi gazdagságát, és gyermekévé fogadni minden anyátlan, didergő, síró-rívó árvát. Szerette volna keblére ölelni a föld minden nyomorúságát és nyavalyáját. Lelkében egy hatalmas vágy, a kiengesztelés sóvárgó ösztöne égő szerelemmé tornyosult: leborulni Mátyás előtt, és ott halni meg jóságban és szentségben.

Másnap végigjárta a leégett városrészt, és szétteregette könyörületességét és bőkezűségét, mint Szent Erzsébet hímes palástját a város minden nyomorultjára.

Egész Bécs Beatrixért imádkozott.

Mátyás kedvetlenül tért a hálósobájába. Az éjjeli hűvös levegő, az oltás fáradalmi, az izgalmak romboló hatása csaknem levette a lábáról. Két napig nem tudott felkelni ágyából. Nem tudta, mi baja, orvosait türelmetlenül hallgatta, rendeléseit visszautasította, a királynét sem engedte magához. Csak azt érezte, hogy hazavágyakozik Budára. Magyar föld szagát, magyar ég színét, magyar levegő éltető erejét sóvárogta. Hiába volt a legnagyobb ember és a leghatalmasabb király: most, betegen és félelmek közepette Buda után kíváncszott, mint az ijedt gyermek az édesanyja ölébe.

XII

Északról délre vonuló kalandos zarándokcsapatok hurcolták magukkal a fekete halál borzalmait. Budán még csak szórványosan ütötte fel a fejét; de a gazdagok, az olasz bankárok, a főurak és főpapok nyomban elmenekültek vidéki birtokaikra, Bécsbe vagy távoli hazájukba. Csak a szegénység maradt otthon, meg a céhek, a mesteremberek, a hajósok, a szőlőmunkások és a parasztok, akik körmenetekben, éjjeli istentiszteleteken, vezeklések között sírva-ríva kérték az Urat, hogy távoztassa el fejük fölé sűrűsödő fellegeit a Halálnak. Árva volt ez a Buda már két esztendő óta. Az udvar állandóan Bécsben élt. Beatrix ott ragyogott romlott pompájában, és Mátyás onnan irányította emberfeletti terveinek végrehajtását. Itthon mindenki arról beszélt, hogy az egész ausztriai hadjárat, a római királyság és császári korona után való hajsza Beatrix hiúsága miatt van, s ezalatt mind közelebb férközik az országhoz a török. A pestist az Isten büntetésének gondolták, s azzal ijesztették egymást, hogy ez csak bevezetése a város felé nyargaló Végzet, az isteni bosszú teljességének. Aztán jön a török, és eltörli ezt a népet a földkerekség színéről.

Mikor Csáky Miklós kilépett Mendel Zsidó utcai házából, és végignézett a néptelen utcákon, nem ismerte meg Mátyás király híres székvárosát. Úgy látszott, hogy megszűnt minden tevékeny élet, minden öröm, s a város az élettől búcsúzkodik. Olyan volt a várhegy, mint egy nagy siralomháza. Csak a templomok voltak tele, meg a felhévízi kocsmák. Az emberek imádkoztak, vagy részegre itták magukat a haláltól való félelmükben. Az orvosok megszöktek. Tudták, hogy nincsen orvosságuk a betegség ellen, s a nép végül őket teszi felelőssé a pusztulásért. Helyüket átvették a kuruzslóasszonyok, ráolvasók, varázslók, csavargó kolduló barátok, részeges diákok és cigányok.

Az emberek talizmánokban bíztak. A város bírása, a gazdag Gregorius Ádám, nyerges és szerszámkészítő, céhnagymester és a kalandos társulatok elnöke, megállította a parasztos ruhájában búsan baktató főurat:

- No, komám, hoztál-e valami orvosságot a fekete dögvész ellenében?

- Maradj otthon, a házad küszöbét ne lépd át, és nem ragad rád a pusztító nyavalya - felelt neki Miklós.

A bíró szigorúan mérte végig az idegent:

- Én vagyok a bíró. Nekem nem szabad elbújniom, mint a gyáva patkánynak az ő odújában. De megsegít az Isten.

Felgombolta kemény, német posztóból készült kabádionját, és a mellén lógó papírlapra mutatott. A papírlapon titkos jegyek közt az Isten bárányának durva rajza volt látható.

- Pelbárt atya ugyan jobbnak tartja - magyarázta a bíró -, ha a pestis ellen keresztvetéssel s a Miatyánknak, valamint az Ave Máriának hétszer való elmondásával védekezünk, de ez a talizmán egyenesen Rómából való, a pápa megszentelte, és rajta a pokol minden erőlködése megtörik.

Ezalatt a bíró körül nagy csődület támadt.

- Ma megint hét koporsót visznek ki a temetőbe - újságolta Literátus István, a város magyar jegyzője.

- Kipusztul ez a város mind egy szálig - siránkozott egy öreg kofaasszony, aki elhagyta a Vízi kapunál levő sátrát és idejött a Szent János temploma elé, meggyónni a Ferenc-rendi barátoknak.

- Árvák vagyunk, nem segít rajtunk a mennybeli Úristenen kívül senki - sóhajtott az öreg Czudar Jakab, akinek nagy háza van a Mindszentek utcájában.

Halottas menet közeledett a Zsidó utca felől.

- Pusztulnak a zsidók is, lám, Jakab koma - jegyezte meg némi elégtétellel a bíró.

- Nem igaz a' komám. Nem hal meg a zsidó döghalálban. Ők rontották meg a várost, az Isten engem úgy segítsen.

- Pedig ihol ni, a menet... hogy rínak a férfiak. A ruhájuk csupa cafat, asszony meg egy sincs a siratók között.

A halottat mégis mindenki megtisztelte, s a jajveszékelő, hadonászó, szomorú menet eltűnt a Mindszent utca kanyarulatánál.

Sasadi, nyéki, kiscelli parasztok, hévízi révészek, óbudai diákok, várvitézek, cselédek, udvari könyvtári sceptorok, iparosok, papok és mesteremberek lézengtek a Szent György téren. Sokan a nyílt utcán térdeltek le a papok előtt, és hangosan vallották bűneiket. Részeg mészáros-legények durva röhögéssel hallgatták a szegényt. Egyszerre a nagy piac felől, az Olasz utcán keresztül vezeklőserег özönlött a ferenciek zárdája felé. Százak és százak jöttek Szent Jakabról, a Vízivárosból, Szentmiklósról, Óbudáról. Ajkukon panaszos és könyörgő ének sírt, némelyek kegyetlenül ostorozták magukat. Németek voltak, s a magyarok értetlenül, sőt ellenségesen bámulták a vezeklőket. A Szent György téren aztán összeverődtek, a szomszédos utcákból előjöttek az emberek, zászlókat lobogtattak, énekeltek, magyar, német, olasz és latin jeremiádok töltötték be a levegőt, és egyszerre egy magyar könyvkötőmester elkiáltotta magát:

- Pelbárt atya, magyarok prófétája, jöjj ki, és prédikálj a te báránysádnak!

A magyarok zúgva, harsogva követelték a szentség hírében álló szerzetest.

- Pelbárt atya, jöjj!

- Pelbártot akarjuk!

- Menjünk érte a kolostorba!

- Mit beszéltek? - rikoltott egy félig részeg vén korcsmáros, Patkány Márton, a Bécsi út környékéről. - Pelbárt atya meghalt, csak a barátok eltitkolják.

Annyi volt igaz a félkegyelmű korcsmáros szavaiból, hogy Temesvári Pelbártot napok óta szörnyű láz gyötörte, nem evett, nem tudott ágyáról felkelni, s már felvette a halotti szentségeket.

Elbúcsúzott testvéreitől, könyveitől, amelyekben hátrahagyta prédikációit, Szent Katalin verses legendájától, amelyben megmutatta, hogy magyarul is lehet szépen csobogó patak folyamatos ritmusával versbe szedni a krónikákat.

- Ha Dante olaszul mert énekelni, nekem is többre kell becsülnöm az anyám édes, darabos, csiszolatlan, becsületes nyelvét a latinok beszédénél.

És intette testvéreit, különösen szeretett növendékeit és barátját, Laskói Osvátot, hogy magyar nyelven dicsérjék az Urat, és tanítsák az ő együgyű báránysáit.

Amikor Pelbártnak hírül vitték, hogy a pestis veszedelmétől megriadt nép az ő szavai után szomszójához, még egyszer kigyulladt benne az apostolok tüze.

- Vigyetek ki az emberek közé! Éheznek, és ételt akarok nekik adni. Szomjaznak, és meg akarom itatni őket a mennyei kegyelem forrásából.

Pelbárt atya alig pihegett. Mozdulni való ereje nem volt, a keze bágyadtan lógott le ágyáról. Csak két szűrős, mélyen ülő fekete szeme ragyogott földöntúli fényben a lázzal és a halállal való tusakodásban. Felöltözve, durva csuhájában úgy feküdt ott, hogy inkább halottnak, mint eleven embernek gondolhatták.

Négy fiatal novícius megragadta ágyát, és a magasba emelte. Levitte a szűk kőlépcsőn az első emeletre, s ott kitette a félkörben domborodó vasrácsos keskeny erkélyre...

A tömeg, mintha lekaszálták volna, térdre hullott, ahogy az ágyat és a benne fekvő szent embert megpillantotta. Olyan csend lett a Szent György téren, hogy a keresztülrepülő galambok szárnya suhogását is meg lehetett hallani.

Pelbárt atya az Égre fohászkodott.

- Tégy csodát most, Magasságbeli, hogy beszélni tudjak ez árva, nyomorult gyermekeknek!

A láz vörös lánggal égett a szent ember orcáján. Úgy érezte, hogy emberfölötti erő járja át tagjait. Megpróbálta, tud-e megmozdulni. A teste fűgén engedelmeskedett. Főlemelkedett, kiugrott az ágyából, s kitérte karjait.

- Jöjjetek hozzám, én édes magyar testvéreim! Az Úr vagyon veletek, aki megkönyörült az én nyomorúságomon.

A tömeg sírva fakadt és hangosan áldotta az Istennek nevét. A szerzetes pedig főlemelte szavát.

- Búcsúzni akarok tőletek, én hűséges népem, árva, jó magyarok. A halál megsuhintotta fejem fölött a kaszáját: csak hálni jár belém a lélek. Az Isten irgalmazzon mindnyájunknak.

- Ó, te boldog, százszor boldog öreg! - sóhajtott a nép között Csáky Miklós, aki szomorú, hideg szemével a haldokló szerzetes arcát fürkészte. - Milyen gyönyörű a te hited lobogása!

Pelbárt erős hangon folytatta:

- Az éjjel látomásom volt, kedves atyámfia. Láttam kijönni a budai hegyek bozótjából Isten szent, öreg prófétáját, Ezékielt.

- Isten irgalmaz! - kiáltotta az öreg kofaasszony.

- Ne féljete! Az Úr küldötte őt. És ha számat megnyitom, az ő szavát beszélem. Jókor jött az Isten vén hírnöke. Mert ha egy napot késik, nincs, aki az ő hangját tolmácsolja. És a próféta szólt nekem. Te ember, embernek fia, meg akarod-e ítélni ezt a dögvészes, halálzagú, rothadó várost? Akkor add tudtára ő minden utáloságát. Mondd meg neki, hogy te vagy az a föld, amely meg nem tisztult. Amelynek latrok az ő prófétái; olyanok, mint az ordító oroszán, amely ragadványt ragad; papjai erőszakot tettek törvényeimen, különbséget nem tettek aközött, ami szent, s ami tisztátalan; a fejedelmek ragadozó farkasok lettek közöttetek; és hamis próféták csalják a népet, hogy így lesz meg úgy lesz, holott az Úr nem szólt ezekről néktek semmit. Ó, én Istenem! Mily sokan vannak a mi időnkben az olyan fejedelmek, akik az egyházakat fosztogatják, birtokaikat elszedik, elragadozzák az apátságok és püspökségek javait, melyeket régi szent királyok és fejedelmek fundálnak! Ó, ha most élne Szent István, Szent László király, bizonytal meglakoltatnák az egyház e prédálóit!... Ezekről mondja Szent Hieronymus, hogy gazdag ruhákba öltözködnek, a fagyban, hidegben mezítelenül haldokló

szegényekkel pedig nem gondolnak. Magoknak nagy palotákat rakatnak, hogy bámulják az emberek, s ügyet sem vetnek arra, hogy a szegények az utcán haldokolnak...

A nép sírt, jajgatott és sóhajtozott. Ott állott az emberek között Hess András, a budai könyvnyomtató. Szót sem értett a szerzetes beszédéből, de látta a lángoló, lázas, vonagló arcot, az égre csengő szavakat és az emberek keserves könyörgését. Az ő szeme is megtelt. Odaszólt a mellette szorongó Csákyknak:

- Domine, miért nem sír?

- Nekem már nincsenek könnyeim.

Miklós szíve önmagáért is fájt, de azért is, hogy ez a szent ember úgy tudja gyűlölni a királyt.

- Ezek sohasem fogják egymást megérteni - gondolta bánatosan. - Mert mind a ketten emberfölöttiek.

Pelbárt fölajdult:

- Jaj neked, Jeruzsálem! Eljött az idő, elközelgett a nap: a vevő ne örüljön, az eladó ne szomorkodjék, mert harag jön minden sokaságra. A fegyver kívül, a döghalál és éhség belül; aki a mezőn van, az fegyver miatt hal meg, és aki a városban, azt éhség és döghalál emészti meg. Mert csak kis baj ám az a nyavalya, amely most köztetek pusztít. Mert míg a fejedelmek testi gyönyörűségekre, színészekre, síposokra, énekesekre és hízelgőkre pazarolják idejüket és pénzüket, azalatt keletről nagy, erős ellenség fenekedik rátok. És én mondom nektek a török felől azt, amit Ezékiel mondott az éjszakai látogatáson nekem: és elhozom a pogányok leggonoszabbjait, hadd foglalják el házaikat, s véget vetek a hatalmasok kevélységének... mert közeleg a nap, amikor bejön a fegyver az országba, és leszen reszketés, és rommá teszem e várost, és teszem e földet pusztasággá.

- Jaj, a török veszedelem! - nyögött keservesen a budai bíró, akinek apja és bátyja elveszett a nagy Hunyadi harcaiban.

Csáky Miklós megértette, hogy miért oly erős azoknak a magyaroknak a pártja, akik erőnek erejével ellenzik az osztrák hódításokat és sürgetik a nagy támadó háborút a török ellen.

A szerzetes halkabban beszélt már, mintha vére kihülőben volna, és a lélek már egy lábával kilépett volna roskatag templomából.

- Ó, királyok és fejedelemszökevények, nyissátok föl szemeteket és lássátok! Lássátok az Úristen igazságosságát! Az Úr kinek-kinek érdeme szerint méri áldását vagy büntetését. Gyermekkel is megáldja az Úr az igazat. A farkas csakúgy szaporít, mint a juh, ezt amaz fölfalja, az emberek is öldösik és eszik: mégis több juh van a világon, mint farkas. Honnan van ez? A természetes okokon kívül azért, mert az Isten úgy akarja. A hitetlenek sem mély gyökeret, sem állandó fundamentumot nem vernek. Ennek bizonyosságául rendelte az Isten, hogy amint a ragadozó állatok nem szaporodnak, azonképpen az istentelen embereknek sincsenek gyermekeik. Csak fattyaik vannak, szégyenökre és nem dicsőségökre.

A megdöbbenés moraja zúgott végig a tömegben. Ez erős beszéd volt, így senki sem mert a királyi pár magtalanságára és Mátyás törvénytelen fiára célozni. Mindenki reszketve nézett a szomszédjára, hogy az hátha kitalálja gondolatait.

Csáky szíve tele volt fájdalommal és keserűséggel, ő Beatrixre gondolt, és elszörnyedve hallotta a beszéd folytatását.

- És eszembe jut János apostol írása: „És láték egy asszonyt ülni a vörös fenevadon... öltözött vala pedig az asszony bíborba és skarlátba, és megékesítettett vala arannyal és drágakövekkel. Kezében egy aranypohár vala... És az ő homlokára egy név vala írva: Titok.”

- Titok - zúgta a nép, amely nem értette a példázatot, de megrázta a beszéd sejtelmes jelentése.

- Nem titok többé! - kiáltott föl ismét lelket megrázó, égi harsonához hasonló fájdalmas erővel a szerzetes. - Megismertelek téged parázna bűneidről. Te vagy a házasságtörő asszony, aki férje helyett idegeneket fogadtál ágyasházadba. A házasságtörőnek bért adnak, de te magad adtad ajándékaidat minden szeretődnek, megvásárlád őket. Éppen azért halljad büntetésedet! Ezek okáért egybegyűjtöm minden szeretődöt, akiknek kedves voltál, együtt azokkal, akiket gyűlöltél, és ők megítélnék téged. És adlak téged az ő kezökbe és azok összehoznak gyűlést te ellened és megköveznek és összevagdálnak fegyvereikkel. Anyád leánya vagy, aki megutálta férjét és fiait, és öcséidnek nénje vagy, akik megutálták férjeiket és fiaikat... és nem az ő utaikon jártál, de csak kevés ideig: de aztán gonoszabb voltál azoknál minden utaidon... Átok, átok rád, Babilon veres fenevadon ülő asszonya...

Csáky Miklós két könyökével szétütött maga körül, és futva futott el e borzalmak hallása elől. Arcát elfödte karjával, és keservesen sírt.

A szerzetes hangja megcsuklott. Kitérte karjait az égre, és iszonyú erőlködéssel szólni akart a Magasságbelinek. De a nyelvét nem tudta megmozdítani. Minden ereje elhagyta. Karjait lassan száradni érezte. Csak annyira tudta magát összeszedni, hogy a kereszt jelével némán megáldotta az előtte térdeplő tömeget.

Aztán visszaroskadt az ágyára, és elterült. Meghalt.

A szerzetesek ott hagyták egy ideig az erkélyen. Gyertyákat gyújtottak, és belefogtak a Libera komor, sötét és mégis vigasztaló dallamába. Az égen kigyúlt egy csillag.

- A Mária csillaga... - tört ki a nép egyszerű szívéből a boldog vigasztalódás... - az ő édes-
anyja, a csillagok királynője letekint haldokló magzatára.

- Stella Mariae... - dörögte nedves szemét törölgetve Hess, a könyvnyomtató. És öntudatlanul ismételte a szerzetes gyönyörű zsoltárkönyvének címiratát:

- Stellarium corone Benedicte Mariae.

A barátok közül egyik, az ő kedves tanítványa, Laskói Osvát halkán dörögte:

- A lelke elszállt a Boldogságos Anya aranyos rózsakertjébe. Ámen.

Mintha Temesvári Pelbárt halála megváltotta volna az embereket, Budán megszűnt a pestis. A nagy rettegést és nyomorúságot, a sok temetést és halotti misét egyszerre mértéktelen öröm és ujjongás meg hálaadó istentisztelet követte. Bécsből hazajött a király.

XIII

Beatrix királyné valamivel napnyugta előtt elhagyta lakosztályát, és a budai palota Duna felé eső szárnyába sietett. Egyedül volt, hosszú, barna, bő redőkben egyenesen leomló ruhában, ékszer nélkül, csak drága hattyúprém szegte alul és nyaka körül az öltözékét. Dús, aranyos haját gyémántokkal kirakott fésű szorította le, de a kiszabadult szálak úgy libegtek halántéka körül, mint valami reszkető aureola. Szinte szaladt az első emelet hátsó folyosóján.

Először Alamizsnás Szent János kápolnájába surrant be: az aranyos mozaikmennyezet alatt hűvös szellő csapta meg a testét. Megborzongott. Odasietett az oltár elé, amelyen Szent János szobra állott. Meghintette homlokát szentelt vízzel, és leborult. Zokogott. A kápolna déli faláról szájalommal nézte őt Leonardo da Vinci Madonnája.

A kápolnából keskeny titkos folyosó vezetett a könyvtárterembe. Ezt az utat csak a király használta. Beatrix selyemköpenye alól kulcsot vett elő. Kinyitotta az ajtót, és halkán betette maga után. A király nem volt Budán. Nem tőle félt, hanem a csendtől, a miséről ott maradt tömjénfüst szagától, Leonardo da Vinci Madonnájának tekintetétől és a saját szíve dobogásától.

A könyvtárteremben megállt, és kezét melléhez szorítva körülnézett. Mintha még sohasem látta volna, úgy érdekelt minden. Szeretett volna itt maradni és megpihenni. Valójában azért vert gyökeret a lába, mert nem mert továbbhaladni azon az úton, amelyen megindult.

Örült, hogy ürügye van a meggondolásra és habozásra; tekintetét végigjáratta a fülkékre osztott boltozatos terem falain; megnézte a király márvány képmását és a sajátját, amint egymás felé tekintenek. Lekapta róluk a szemét. Odalépett a kettős kristályablakhoz, amelyen ferde sugarakban özönlött be a lehunyó nap lilás-sárgás-vöröses bágyadt fénye. A sugárkévében finom por rezgett: mint összetört drágakövek parányi részecskéi. Az ablak alatt - máshonnan nem is kapott világosságot a terem - ott állott a királynak gyönggyel és arannyal átszőtt takaróval leterített római nyugágya.

Beatrix leült a szőnyegre. Elgondolta, hogy hányszor ült itt a heverő Mátyás lábainál. A király hanyatt feküdt, és nézte a mennyezetet. A kezét az övére tette, megsimogatta az ujjait, a csuklóját, a karját. Szótlanul ültek így sokáig; érezte, hogy Mátyásnak minden érzése, minden gondolata rajta jár, a feje körül röpköd, a lelkét simogatja, kutatja, kísérti, becézgeti... és az ő gondolatai ugyanakkor messze kalandoznak. Most bánta és szerette volna jóvátenni. Mert most igyekszik ellene a legnagyobb bűnt elkövetni.

Ott ült a nyugágyon, és szemeivel a mennyezetet és a falak aranyos faragványait fürkészte. Felkelt; odaugrott az állványokhoz, amelyeket tömör fából művészi kezek alkottak a drága mívű könyvek számára. Néhány könyvet megsimogatott. Ő is szerette ezeket a remekműveket, amelyek címlapjukra fektetve, leláncolva ragyogtak a vörös bársony és a préselt nemes bőr fényében, arannyal, paszomántos fonadék alkotta keresztezéssel, vaknyomással díszítve, vagy kék és zöld selyemkötésben, cizellált, ezüstcsatos, recés aranymetszéssel pompázó gazdagságban. Eszébe jutott, hogy Mátyás milyen büszke arra, hogy a bőrkötést mind itthon, budai magyar művészkezek készítették.

- Hogy remeg az ajka, ha magyar mesteremberek munkájával dicsekedhetik.

Az állványok némelyikét egészen újszerű művészettel készült kockás függönyök zárták el, hogy a könyvek drágaköves selyem- és bársonyfődeleit a por és piszok veszedelmétől megtalmazzák. Beatrix egy ilyen függönyt félrehajtott, és apró üvegsét dugott a könyvek háta

mögé. A keze reszketett, az üveget kétszer is visszahúzta. Kissé megtántorodott. Kezében szorongatva az üveget, leroskadt egy gyöngyhímes takarójú háromlábú székre, amely a tudósokat a delphibeli fényes Apollónra emlékeztette. Neki most a Delphi szentélyében tripszon jósoló Püthia jutott eszébe.

Néhány percig mozdulatlanul bámulta a tudományszakok szerint rendezett könyvek polcait. A szája öntudatlanul rebegette, amit a szeme elolvasott: Szentírás... Egyházatyák... Medici... Juris consulti... Cosmographia... Szent Jeromos.. Leon Battisti Alberti: De re aedificatoria...

Nem gondolt az értelmükre, de valamennyi megijesztette. Mintha ő maga volna a háromlábú széken ülő Püthia - mintha kivájt barlangban ülne... a szűk mélyedésből kengőz emelkedik fel... ő beleheli a kábító levegőt -, feje zúg, a barlang bejáratánál a moirák, a nemeszisz, a démonok, a bosszúálló erünniszek és a gorgók árnyai imbolyognak... s neki jósolni kell a szeme előtt káprázó feliratokból: De re aedificatoria... Vajon sikerül-e szörnyű szándéka? Vajon hogyan határoztak felőle a sors irigy, hideg, közömbös istenségei?

Felugrott, odasuhant a függöny elé, és Leon Battista könyve mögött elrejtette az üvegcsét. Aztán kifutott a könyvtárteremből, át a szomszédos apszisba: a csillagvizsgálók toronyszobájába.

Még nem volt ottan senki. A félkör alakú terem félkupolája nyitva volt. Azon át betódult a derült, sötétké égvégtelensége. A kupola másik felét nem akarta feltárni. Azon a csillagos ég és a bolygók pályája mutatta azt a konstellációt, amelyet Mátyásnak cseh királlyá történt választása alkalmával Ilkusch Márton és Galeotti Marzio lejegyeztek. Két egymással szemben álló horoszkóp állt a csillagos ég alatt felírással.

Cum Rex Mathias suscepit scaeptra Boemae Gentis
talis erat lucida forma poli

Ez volt az egyik horoszkóp felirata. A másik Corvin János születését magyarázta. Amikor erre esett Beatrix tekintete, hirtelen vérvörös lett az arca, szeme lángba borult, és az ajkait összeharapva, emberfeletti gyűlölettel sziszegte:

- A nyomorult fattyú...

E pillanatban megnyílt az ajtó, és óvatosan belopódzott a toronyba Galeotti Marzio. Majdnem a földig borult le a királyné előtt való hódolatában.

- Messer Marzio, készen vagy?

- Ihletett vagyok. A csillagok konjunktúrája kedvező. A szellemek felséged rendelkezésére állanak.

- Félsz? - kérdezte Beatrix, hogy a maga félelmét elpalástolja.

A humanista gögösen kifeszítette a mellét.

- Felséges madonnáért a poklok minden hatalmával viadalra szállok.

- De nem vagy biztos a sikerben...

- Azt most mondják meg a csillagok.

- Helyesled szándékomat?

- Az én ajkamon keresztül majd a hideg, tiszta, szűzi Hold fog megnyilatkozni.

Beatrix lerogyott egy székre, Galeotti a csillagászati műszereket rakta el az útból. A királyné lihegve beszélt:

- Minden attól függ, hűséges hívem vagy-e, Marzio! Egy bizonyos: ameddig Corvin János él, addig én senki sem vagyok. Egy királyi játékszer. Törvényes szerető. Hitves!

A királyné keserűen nevetett.

- Hitves. Feleség, akinek szabad bebújni a király ágyába. Cifra báb, felöltöztetett maskara, királyi cseléd a hálósobában. Egy aragóniai Beatrice a Hollós Mátyás hálósobájában. Nem gondolod, signor Marzio?

A humanista úgy tett, mintha nem hallaná. Egy égtekével bajlódott, amelyet Ilkusch Márton Krakkóban csináltatott. A gömböt övező rézlap egyik sarkában ott is volt a budai pap címere: kétbojtos, zsinórokkal ellátott kalap. Alul kerekded pajzs, amelynek mezejében egy jobbfelé nyilazó Hyppokentaurus ágaskodik. Ezzel vesződött nagy igyekezettel, meg egy asztrolábiummal, amelyen sugaras felhőben ötágú csillag, alatta egy stilizált ötszirmú rózsza volt látható ezzel a felírással: Martini plebani.

A királyné magamagának beszélt:

- Sem az olasz orvosok, sem Tichtel János nem tudnak rajtam segíteni.

- Talán el is rontják felségedet ostoba kotyvalékaikkal.

- Agyonkínoztak. Egész gyulladt a belsőm. Most már sehogy sem tudom magamba fogadni az Ég áldását. Egészen képtelen vagyok a szülésre. Nem gondolod, Marzio?

A humanista lázasan rakosgatott.

- Bizonyos, hogy rontás áldozata vagyok.

- Az orvosok.

- Nem, Marzio. Az orvosok mindent elkövetnek. Én bízom bennük. De a rossz szellemek nem engedik, hogy orvosságuknak sikere legyen. A rossz szellemek... eh, csak egyetlen rossz szellemről van szó... az, az átkozott boszorkány az oka mindennek. Nem gondolod, Marzio?

Galeotti bűvös varázsigéket mormolt húsos ajkai között.

- Heten vannak, heten vannak. Heten vannak az óceán feneketlen mélységeiben. Heten vannak az ég megzavarói: a tenger legmélyebb fenekéről, rejtett bűvőhelyről nőttek ki. Nem hímek, sem nem nők. Szétterülnek, mint a bilincsek. Életpárjuk nincsen, gyermekeket nem nemzenek, tisztelet, jó tett ismeretlen előttük, az imádságot és fohászt meg nem hallgatják. Férges, amelyek a hegyekből keltek ki, az Ea ellenségei. Elállják az országot, és terméketlenné teszik az asszonyok méhét. Az ellenségek! Heten vannak, heten vannak.

A királyné lázasan pihegett. Tekintete e pillanatban János hercegnek a falra rajzolt horoszkóp-jára esett. Egyszerre megrándult az arca, szinte örült vonaglásban reszketett meg minden arcidege, szeméből ibolyakék láng csapott ki. Egészen közel hajolt a humanistához:

- Marzio, gyűlölöd a herceget? Ő az oka az én minden nyomorúságomnak.

A humanista égnek emelte a szemét.

- Az én emberem vagy?

- Utolsó leheletemig.

- Akkor hallgass ide!

A királyné körülnézett. Majd Galeotti füléhez hajolt:

- Első dolog, hogy János herceg ne legyen az élők sorában.

A humanista arcán egyetlen izom sem rándult meg.

- A herceg máris együtt iszik apja barbár barátaival... Egyetlen csepp abból a folyadékból, amelyet Nápolyban használnak a felesleges emberek eltüntetésére...

- Itt nincs olyan csepp - sóhajtotta lemondóan Galeotti.

- Van! - suttogta a királyné.

Galeotti tágra meresztette a szemét.

- Hol?

- Itt... a szomszéd szobában... a könyvespolcon... Alberti munkája mögött. Cattivello hozta Nápolyból. Marzio, ne feledd, hogy egész Európa sorsa attól függ, ki lesz Matthias Corvinus utódja. És János herceg a pokol jelöltje. Ő a fegyver Belzebub és Lucifer kezében.

A humanista megértőleg bólintott.

- Számíthatok reád?

Galeotti felmutatott a mennyezetre. Oda, ahol a kupola fele nyitva volt, s amelyen szelíden benézett az ég.

- Mindjárt megkérdezzük a felettünk levő hatalmasságokat.

- Ne feledd, Marzio, hogy királyoknak, népeknek, az egész világnak jótevője volna, aki az ördög kezéből kicsavarná ezt a fegyvert, Marzio. Az Istennek is tetszenék ez a vállalkozás. Marzio... Marzio...

A humanista figyelt.

- Marzio... aki ezt véghez vinné, az jótevője volna az emberiségnek... Az, az ég jutalmára számíthatna... Az jótevőm volna nekem.

- Felség... - rebegte a humanista.

A királyné nem engedte szóhoz:

- Az megérdemelné, hogy nagy és híres legyen az emberek előtt. Hogy neve fennmaradjon a történelem lapjain... hogy az egész világ elhalmozza őt hálájával és kitüntetéseivel. Hogy térdig járjon dicsőségben, emberek bámulatában, nők szerelmében és fényben és pompában és aranyban.

A humanista tiszta, ragyogó, de kissé hűvös tekintettel nézett a királyné szemébe. Beatrix egész magánkívül volt az eksztázistól.

- Beatrice és Aragóniai Ferrante, a ferrarai d'Esték, a magyar, olasz és spanyol uralkodóházak kincstára félig kiürülne annak az embernek a megjutalmazására.

Galeotti mozdulatlanul állt a királyné előtt.

- A Corvin Jánosnak szánt mérég... ott van az Alberti könyve mögött...

A humanista erélyesen közbeszólt:

- Kérdezzük meg a csillagokat.

Beatrix a terem sarkába vonult. Leült egy régi római templomból idehozott, elefántcsont díszű karosszékbe és meggörnyedt háttal, összekulcsolt kézzel, öklére támasztott állával olyan volt, mint egy aggodalmas, figyelő antik istennőszobor. Szemét a sürgölődő asztrológusra függesztette.

Galeotti felöltötte magára a keleti mágusok csillagokkal kihímezett hosszú selyemköpenyét. Odalépett a nyitott boltozat alá, eltakarított a márvány mozaikpadlóról mindent. Kört rajzolt maga körül, amelybe beleírta a pentákulumot, azaz a szent jeleket, melyek megfékezik a kártékony démonokat. Aztán a legmagasabb rendű jó szellemek neveit és szigillumait és Isten különféle neveinek variációit rajzolta a pentákulumba. Eközben harsány szóval kiabálta:

- Rossz szellem, gaz dögvész, a föld szelleme elűzött a testből. A nyájas nemtő, a hatalmas kolosszus, a jóságos szellem a föld szellemével együtt szívjon be téged! A hatalmas, hatalmas, hatalmas istennek varázsigézése. Ámen.

Beatrix halásápadtan, belső izgalomtól és félelemtől reszketve leste a szertartást. Babonás lelke kétség és remény között hánykolódott, és halkán, magában, ájtatosan imádkozott. Csak azt nem tudta, az Isten vagy az ördög segítségét kérje-e szörnyű szorongatásában.

Felcsillant az ég boltján a Hold.

Galeotti megrázta fejét, mint egy felhördülő oroszlán. Kitérta karjait és hosszú, jajos kiáltásban üdvözölte a hatalmas csillagzatot. Könnyei csurogtak, szeme égett, mint a parázs, és hangja túlharsogta a vizek loccsanásait és az északi szél füttyeit.

Ünnepélyes, éneklő, csukló hangon - mint ahogy a keleti papok imádkozni szoktak - megszólalt a túlvilági szellemek tolmácsa:

- Felséges madonna, az egek határoztak. Látod az éj szelíd nemtőjét, a kíváncs, sápadt arcú Lunát?

- Látom - suttogta Beatrix, és a fogai összeverődtek a félelemtől.

- Ő izeni neked: semmi szükség sincsen Corvin János herceg pusztulására. Ezzel a te sorsod, a birodalomé és az emberiségé nem fordulna jobbra. Ezzel még nem csavartuk ki az ördög kezéből a fegyvert.

A királyné sírva fakadt keserves vergődésében.

Galeotti felemelte hangját.

- Úgy van. Felséges madonna! Gyermeke, aragóniai vér, törvényes trónörökös, kiskorú király kell felségednek, akinek diva Beatrice lesz a gyámja.

- Tehát hagyjuk most János herceget? - kérdezte majdnem sírva a megkönnyebbüléstől a királyné.

- Hagyjuk. Ha felségednek gyermeke születik, akkor János herceg úgysem számít semmit.

- Igen, gyermek, gyermek - ujjongott lázas elragadtatásban a királyasszony. - Igazad van, Marzio. Nem János az én ellenségem, hanem a boroszlói boszorkány...

- Az sem árthat semmit, ha megszületik a trónörökös...

- Hiábavaló itt minden, ameddig az a boroszlói céda boszorkánykodik felettem. Tichtel János is mondja.

- Pert kell ellene indítani.

- Ha Itáliában volnánk! - sóhajtott Beatrix keserűen. - Ott művelt emberek vannak; ott tiszteletben tartják a pápa bulláját; ott ismerik a pokol fajzatainak hatalmát; ott máglyára dobják a Finicella-féle boszorkányokat, akik megölik a magzatot a méhben... hej, ha a barbár magyarok meg tudnák érteni az északi boszorkány, az incubus, a varázsló veszedelmét, akkor

nem búsulnék, magister Marzio... De itt pogányok élnek és főpogány a király, aki nem engedi üldözni ezeket a szörnyetegeket...

- Még nem elég műveltek a magyarok.

- Barbárok.

- Sok húst esznek. Zabálnak.

- Részegek mindig.

A királyné most már tisztába jött önmagával. Boldog volt, hogy ürügyet talált, amellyel megmentse önmagát a János herceg ellen tervezett gyilkosság bűnétől. De annál nyugodtabb lelkiismerettel gondolt Borbála halálára.

- Borbála az egész ország, nem, az egész világ átka.

A humanista bólongatott.

- Ő az Antikrisztus leánya. Eszköz a pokol kezében. Ő az oka, hogy Mátyás birodalmának nincsen trónörököse, ő a Hunyadi- és Aragóniai-házak felett lebegő gonosz démon választott követe.

Beatrix magánkívül volt az izgalomtól.

- Tehát a méreg, amely Leon Battista könyve mögött van, Borbálát küldje a másvilágra.

- Ez új kérdés - válaszolt a humanista zordonan -, amelyet a csillagok elé kell terjesztenem.

És nyakig dugta fejét a keleti szabású, kúp alakú, gyöngyös süvegbe. Alig látszott belőle más, mint húsos orra, kettős tokája és vastag ajka, amely halkán mormolta a titkos szertartások szavait:

- Balzsamból és tiszta kenetből van a bárány, amely a forrásból született és titokzatosan megszenteltetett. Elűzi a villámokat, és megtör és elfed minden vétket, miként Krisztus vére. Megóvja az áldott állapotban levőt, és biztossá teszi a szülést...

- Galeotti, siess! - könyörgött a királyné, aki már ájuldozni kezdett a borzalomtól.

Az olasz leejtette két kiterjesztett karját, és kétségbeesve tekintett Beatrixra.

- Felséges madonna, a szellemek válasza borzasztó.

- Galeotti, beszélj!

- Nem merem kimondani.

- Marzio!

A tudós föléléje hajolt a királynénak, és beszélni kezdett. Hangja most a túlvilági titokzatósságtól vibrált.

- Írva vagyon: a boroszlói asszony meghal.

- Mikor? - kérdezte szívdobogva a királyné.

- Nem tudom... De másnap, mielőtt ugyanaz az óra elkövetkeznék, még valaki itt hagyja az élők világát...

- Corvin herceg is? - sikoltotta Beatrix mámorosan.

- Nem.

- A király? - lihegett a királyné ájuldozva.

- Nem. Hanem Aragóniai Beatrice őfelsége.

- Én?

- Felséged... - suttogta a humanista, és egész testében lezuhant a királyné lábai elé. - Felség, donna diva Beatrice, az Isten szerelmére kérlek, ujjal se nyúlj a boroszlói boszorkányhoz!

Beatrix halálsápadt arccal nézett a levegőbe.

- Mit tegyek, Marzio?

A humanista felemelkedett.

- Szülj fiút Matthias Corvinusnak. Ezt parancsolja Luna, az ég mindenható királynéja.

- De van-e erre reménységem, Galeotti? - kérdezte Beatrix hangtalanul, csak az ajkai mozgásával.

- Van - jajdult fel a tudós. - Látod az éj királynőjét? Ő ígéri neked, hogy fiút szülsz, és ő lesz az emberiség második megváltója.

Beatrix leborult és sírt.

Galeotti kitárta karjait az égre.

- Üdvözlégy, Éjnek hideg, hiú és szűz királynője, bolygók érintetlen szeretője. Titokzatos Asszony, Örök Szerelem és Fogantatás Nemtője, Kék Fény, Tűzgalamb, Éjjeli Csók, Álmatlan Éjszaka, Le Nem Zárt Szempilla, Hajnali Harangszó, Örök Élet Titka. Hozd nekem ide a föld és az ég összes szellemeit, és parancsold, hogy engedelmeskedjenek nekem! Evoé, alleluja, hozsanna neked, mindenható Luna!

Azután elővette tarisznyáját, kibontotta, előszedegette a benne hozott sáfránt, ámbrát, mósuszt, balzsamot, babért, szegfűszeget, mirhát és tömjént. Mindezt megfőzte, megkeverte, és orrával kéjesen szippantgatta fel a keverék földöntúli szagát. Mikor a víz elpárolgott, kis golyócskát csinált a maradékból, s hozzákevert egy csipet sasvelőből készített tinktúrát. Az egésztest megszárította tűzön, aztán a füstölőre dobta, és meglóbálta az ég kegyes istennője felé. Az illatos füst vékony csigákban kúszott a sötétkék, felhőtlen, hideg égboltozat felé. A büszke és hiú szűz kegyesen fogadta az áldozatot.

Ekkor Beatrix csodálatos zajt, enyhe sürgés-forgást, zúgást és cirpelést hallott, az éji levegő zizegni, zúgni, forni, bugyborékolni kezdett, mintha hárfát halkan pengetve hangolnának.

- A szellemek - sóhajtott a kimondhatatlan félelemmel. E pillanatban szeretett volna felugrani, és elszaladni a túlvilági harmóniák elől. De moccanni sem tudott.

Tagjai megmerevedtek, szédült, a szíve haragosan kalapált, a gyomra felémelyedett. Ájulás környékezte újra.

A humanista hangja diadalmas ujjongással csendült.

- Holdkirálynő nevében kényszerítlek benneteket, hogy ezentúl bármikor, bármely évszakban, bármely bolygó és bármely csillagkép konjunktúrájában, éjjel és nappal, az Isten engedelmeivel, Azazel hatalmával, Marduk irgalmával megjelenjétek előttem, és teljesítsétek parancsait. A legmagasabb Név, a Világszellem, az Örök Élet és Ötödik Elem, a Kvintesszencia nevében. Ámen.

A füstölőből éremlyítő, elszédítő, elviselhetetlenül kéjes, meleg illat szállt fel szüntelen. A kupola nyitott fele kevés volt ahhoz, hogy az erős füstöt és illatot idejében felszívja a véghetetlen éjszaka.

Beatrix lebukott a székről, arca előreesett, és mozdulatlanul heverve a márványpadozaton, olyan volt, mint a halott.

Galeotti hirtelen ledobta magáról a mágusok ruháját, és a királynőt hatalmas karjaiba kapva, átvitte a szomszéd könyvtárterembe. Lefektette a király nyugágyára az ablak alá, amelynek mind a két szárnyát kinyitotta.

XIV

Galeotti a királynéval való találkozás után egész rengeteg testében kimerült és elbágyadt, mint egy nagy lelki küzdelem után. Éhes volt és megszomjazott. A szakácsokhoz kíváncszott, és egy pohár szerémi bor után vágyott az ínye. A királynét magára hagyta, és elosont a palota északi szárnyába. A királyi konyhák felé igyekezett. A homályos, hűvös folyosón, amelyen egy árva olajmécses világított, Bonfini Antal lakosztálya előtt meggondolta magát. Benyitott az öreg történetíróhoz, akivel még mindig hideg és gúnyos volt a viszonya.

Bonfini nagy, tömör tölgyfa asztal előtt ült, és régi okleveleket, krónikákat és kancellári jegyzőkönyveket lapozgatott. Magyarország történetén dolgozott, amelynek megírásához a király parancsolatából püspökök, apáturak, mindenféle deákok összehordták neki a káptalani libráriákat, klastromok okleveleit, nemes családok levelesládáját. Szanaszét hevert asztalán a temérdek történelmi forrás: Szent István, Szent Imre és Szent László legendája, Rogerius kanonoknak a tatárjárásról szóló írása, Jordanis hun-gót krónikája, Luitprandnak a magyarok kalandozásairól szóló feljegyzései, Freisingeni Ottó világkrónikája. A sovány, kicsi, kecskeszakállas öreg tudós egészen elveszett a könyvek és írárok halmazában.

Galeotti tréfás köszöntéssel állított be öreg barátjához:

- Messere úgy kandikál ki a főliánsok közül, mint a veréb a szalmakazalból.

Bonfini savanyúan mosolygott. A másik azonban hirtelen elkomolyodott.

- Messer Antonio, ne bolondozzék, hej. Béküljön ki velem, domine magister.

- Nem szokásom a haragtartás - felelte amaz szárazon.

- De én fölötte resteltem, hogy az egyetemes szellemű nagy tudós, aki a görög Philosztratoszt éppoly tökéletes hűséggel fordította, mint amily mesteri kézzel írta meg szülővárosának, Arcolinak történetét, a páratlan rhetor, a latin remekírók legalaposabb ismerője, a költészet, zene és tánc avatott tanítómestere...

- Régen volt az, öcsém, amikor én még a zenéhez és tánchoz is konyítottam - vágott szavába kissé elfogódottan, de már sokkal nyájasabban a történetíró.

- Hja, az idő eljár - sóhajtott Galeotti -, de Messere karcsú maradt és ruganyos, és elméje bizonyára friss és üde, míg én úgy szétterültem, mint egy hízott disznó. A szellemem is elzsírosodott, és nem mérkőzhetik domine ragyogó ötletességével.

- Nono... - csitította Bonfini jókedvre derülve. - Én meg olyan vagyok, mint egy girhes öreg bakkecske.

- Én inkább volnék kecskebak a boszorkányok szombatján, mint hízott sertés az ólban - tréfálgozott Galeotti, és szemével jelentőségteljesen hunyorított a kecskebakra való csintalan utalással.

- Üljön le, kedves Marzio - nyájaskodott a történetíró. - Nemrég olvastam doktorságodnak a király tréfás és bölcs mondásairól írott feljegyzéseit. Élvezetes, szellemes és elegáns a munka.

- Mi ez az ön építészeti remekművéhez, amelyben megszegyeníti Leon Battistát is!

- Csak fordítás, szerény átültetés. Filarete érdeme.

- De a sok egyéni hozzáátétel, a klasszikus stílus, az emelkedett felfogás - kedveskedett Galeotti.

- Akárcsak önnek a De homine című pompás alkotása. Nem győztem bámulni a temérdek tudást, amely az emberek neve, az asztrológia, a mérgek természete, a nők szerelmi szeszélyei, az erotikum helyes módja, a nemi betegségek gyógyítása körül sugárzik az ön könyvecskéjéből.

Galeotti elégedetten nevetett. Leült, és egy darab olasz sajtot kért a történetírótól. Bonfini nemcsak sajtot, de besózott halat, angolnát és gyümölcsöt tált a vendége elé.

- Ma Venus napja van, azaz péntek, e napon fehér húsú menyhal mellett böjtölnek a magyarok.

- Ezt a magyar szokást magam is helyeslem - nevetett Galeotti, és néhány perc alatt tengernyi böjtös eledelt takarított el a fénymázás cseréptálakról.

Közben körülnézett a történetíró szobájában.

- Szép, nagy és világos illustrissime stúdiója - jegyezte meg, miközben egy csontból a velőt szopogatta -, a bútorzat kényelmes, sőt fényűző, télen meleg, nyáron hűvös az ölnyi széles falak és roppant boltívek alatt, igazi tudósnek való menedékhely, ahova sem az őrváltás, sem a parádék, sem a sürgő-forgó élet, sem a viharok zúgása nem hallatszik be.

Bonfini elégedetten bólintott.

- És itt nem kell tűzifaért, kenyérért, új ruháért koldulni, mint Firenzében, Ferrarában vagy Milánóban. Mátyás bőkezűsége messze túljár az Esték, Sforzák és a Mediciek hivalkodó, de fukar mecénásságán. A pápai udvarban sincs a humanistáknak külön ellátásuk.

- Igaz, hogy itt bőviben is van minden Magyarországon - felelt Galeotti. - Liszt, só, vágómarha, disznóhús, bor és gyümölcs annyi terem, hogy kétakkora országot el tudnának látni. Könnyű itt vendégeskedni.

- De a pénz, az szűkiben vagyon errefelé - sóhajtott a másik.

- Kell is ide arany! Tejben-vajban fürdik itt még az igavonó barom is. Hej, ha ilyen bőség volna Itáliában!

- Barbár bőség - fitymálta Bonfini. - Tele vályúk, meleg istálló, csapra ütött hordók népe - mit tudnak ezek a finom és drága olasz örömhöz! Egy pohár szerémit?

- Csak önnel együtt, kedves Antonio mester.

Kihörpintettek egy öblös ónkupát.

- Tehát szent a béke.

- Szent.

Ismét iddógáltak. Egyszer csak megszólalt az asztrológus:

- Messer Ugoletti beteg?

- Nyavalyás öreg csont. Nem bírja már sokáig.

- János herceg ökegyelmessége, még az ő felügyelete alatt nevelkedik?

- Őt már régen az én gondoskodásom alá helyezte a király - válaszolt büszkén Bonfini.

- Akkor jó helyen járok, messer Antonio.

- A herceg szépen fejlődik testben és lelkiekben.

- Vézna kissé, és erélytelen.

- Csak az apja mellett látszik olyannak, messer Marzio. Mátyás király mellett mindenki eltörpül és eljelentéktelenedik.
- Kivéve diva donna Beatricét.
- Ő csakugyan a legragyogóbb csillag a sugárzó naphoz viszonyítva.
- Kár, hogy a királyné úgy gyűlöli az ifjú trónörököst.
- Trónörököst? - nézett nagyot a történetíró.
- Hát persze hogy trónörököst. Azért gyűlöli őt az isteni Beatrice.
- Majd csak megbékélnek.
- Soha! - mondta nyomatékkal Galeotti. - A királyné engesztelhetetlen.
- Eh, ez a felségek dolga. Ígyunk! - indítványozta most már a történetíró.

Ittak.

Aztán Galeotti beszélt:

- Messer Bonfini, azt mondom, jól vigyázzon a herceg életére!
- No! - morogta a tudós.
- Mert könnyen kerülhet ám méreg a királyfi poharába...
- No, no... - csendesítette az öreg. - Nem kell rémeket látni, Galeotti öcsém. Ígyunk!

Ismét kiürült egy ónkupa.

- Márpedig én azt mondom, hogy nagyon közel leselkedik a veszedelem.
- Igaz ez? - csattant fel ijedten a herceg nevelője. - Beszélj hát értelmesen, Marzio...

Galeotti felállt. Bonfini is önkéntelen felemelkedett.

- Messer Bonfini. Esküdjék meg, hogy örök titok lesz, amit most elmesélek.
- Esküszöm.
- A keresztre feszített Úr Jézus testére...
- És a boldogságos Madonnára.
- És Isten minden szentjeire.
- És a mennyei boldogságomra.
- Jó, hát hallgasson ide. A felséges donna Beatrice mérget szánt János hercegnek és anyjának, donna Barbarának.

Bonfini hirtelen visszaroskadt a székébe. Bő talárjának ujjával végigsimogatta gyöngyöző homlokát.

- És ön ezt nem jelenti azonnal a királynak, messer Marzio?

Galeotti megbotránkozva csóválta a fejét.

- Miért? Hogy a felséges úr amúgy is gyenge egészségét tönkretegyem? Hogy meggyűlöltessem vele diva Beatricét, hogy siettessem a botrányt, a felfordulást, a palotaforradalmat, a testvérháborút? Hogy a király, aki úgyis folyton szédül, és vértódulások ellen küszködik, belepusztuljon ebbe a szörnyűségbe?

- Hát akkor mit tegyünk, édes Galeotti? - rimánkodott a megrendült öreg történetíró.

- Igyunk - felelte cinikusan amaz.

- Nem megy le a torkomon egy cseppje sem ennek a...

- No, ebben még nincsen mérge, messer Antonio -, nevetett a humanista. - Igyunk!

Galeotti csak egyedül hörpintett a borból.

- Egyelőre elodáztam a veszedelmet. Most jövök éppen a királynétól. A királyné a csillagok véleményét tudakolta.

- S a csillagok?

Marzio mester kicsinylőleg legyintett:

- A csillagok és én, mi jól ismerjük egymást. Régi kenyeres pajtások vagyunk, öreg cimborák, akik el nem hagyják egymást a szorongattatásokban. Volt már velük hasonló ügyben nem egy eszmecserém.

Bonfini szeméből kicsordult a könny.

- Most már iszom, Marzio öcsém.

És utolsó cseppig kiitták az ónkupa tartalmát. Bonfini letette a poharat, megtörölte ajkát, odahajolt Galeottihoz, és megcsókolta a humanista duzzadt, piros, lelógó száját.

- Derék fiú vagy, Galeotti Marzio Narniensis.

A humanista elégtelen mosolygott.

- De azért jó lesz ám vigyázni a herceg úr őfenségére.

- Bízd rám, Galeotti.

- Minden ételét megkóstoltatni. Ki tudja, meddig tart a nápolyi asszony lelkében a csillagjóslás hatalma?

- Bízd rám, Galeotti.

- És éjjel-nappal őriztetni. Van itt az udvari katonák között egy ifjú Herkules. Valami Matyi vitéz Transsylvániából.

- Hallottam a hírét. Egy kézzel felemeli a lovát nyergestől, szerszámostól, fegyverestől.

- És eltöri a patkót a két kisujjával.

- És leüti a bikát a bal kezével.

- Erősebb, mint Kinizsi, a várkapitány.

- Herkules. Leterítene a dühöngő krétai bikát, elhajtana Diomedész vérszomjas lovait, és egy csapásra lesújtana Gerüönt, a háromtestű erüthiai óriást - kéjelgett mitológiai elképzeléseiben Galeotti. - Rá fogod bízni János herceg éjjeli nyugalmát, nappali járás-kelését, testi épségét és biztonságát.

- Bízd rám Galeotti - ismételte az öreg tudós elérzékenyedetten és meg-megráncigálta hosszú, szürke, kócos kecskeszakállát. - Derék fiú vagy, Galeotti!

Mind a ketten boldogok voltak, és egymást becézgették. Még két ónkupával kiürítettek, és úgy ruhástól dőlve az ágyra, elaludtak, nyugodtan, hanyatt fekvé, nyitott szájjal, mint két derék, vén gyermek.

XV

1489-ben nagyon korán köszöntött be a tél. Már novemberben leesett a hó; a budai hegyek járhatatlanok voltak. Mátyás egész nap a könyvtárteremben hevert a nagy kristályablak alatt levő aranyhímzéses nyugágyon. Folytonos lázak gyötörték, s köszvénye olykor elviselhetetlen fájdalmakkal kínoztta.

- Milio, Milio! - kiáltozott ilyenkor régi kedves háziorvosa után. - Milio, segíts!

Julius Aemilianus szorongva, némán és tehetetlenül állott a beteg király mellett.

- Felség, nem én rendelkezem - panaszkolta szomorúan és elfojtott haraggal.

- De te mindig segítettél rajtam.

- Madonna diva Beatrice azonban nem bízik az én tudományomban. Most magister Philippus parancsol.

- A nápolyi suhanc? Az a piperkőc, kenőcsszagú, kappanhangú kuruzsló? Nem akarom látni.

Mátyás nem engedte gyógyíttatni magát.

Az utóbbi időben halálsejtelmek gyötörték. Babonássá lett. Megrémült, amikor december közepén, tiszta, havas téli időben, a befagyott Duna fölött egyszerre csak megdördült az ég. Csillagászait hívatta. Ilkusch Márton és Galeotti sokáig tanácskoztak, mielőtt megjelentek.

- Martin mester - szólt szigorúan a király -, a császár csillagásza megjósolták, hogy nem sokáig élek.

Márton összegörnyedt és nem jött ki szó a torkán. Galeotti közbevágott.

- Felséges úr! A német csillagászok szemenszedett, együgyű fickók. Ostoba kalandorok, haszonleső szélhámosok, éhes, kapzsi, szemtelen tolvajok.

- Honnan tudod, Marzio?

- Magamról tudom, felséges Augustus. Én már nemegyszer jóstam királyoknak, királynék-nak és főpapoknak.

Mátyás nagyon szerette a vidám, léha, de becsületes és szellemes humanistát. El-elmeséltette vele külföldi kalandozásait, mert ő maga fejedelmi gondjai miatt nem járhatott idegen országokba.

- Sajnálom, Marzio, hogy nem lettem csavargó humanista.

A kövér, gyermekarcú olasz bizalmasan mosolygott:

- Azok között is király lett volna felséged. De miért irigyli az isteni Augustus a maga nyomorult rabszolgáit?

- A világot szeretném járni oly könnyedén és gondtalanul, ahogy ők. De én csak a saját birodalmam határai között mozoghatok, mint egy ketrecbe zárt vad.

A humanista mély bókkal felelt:

- Foglalja el felséged mindazokat az országokat, amelyeket látni óhajtana, felségednek hatalmában van.

Mátyás kedve felderült.

- Mondasz valamit, Galeotti. De félek, hogy elkéstem a világhódítástól.

- Az istenek gyermekei örökké ifjak, és semmi sem késő az ő örökkévalóságuk számára.
- De az asztrológusok...
- Felséged maga is otthon van az asztrológia tudományában. Én is asztrológus vagyok: XI. Lajos francia király első asztrológusa. Mi ketten tehát úgy állunk egymással szemben, mint egyik haruspex a másik haruspexszel. Nevessünk tehát a laikusok együgyűségén.
- Vigasztalni akarsz, Marzio?
- Ha megengedi felséged, leleplezem egy kicsit Galeotti Marzio Narniensis, XI. Lajos őfelsége asztrológusának jövőmondó tudományát.
- A magadét? - nevetett a király.
- És az enyémmel együtt a többiét is, isteni imperátor.
- Mesélj, Marzio fiam, öreg, agyafúrt mágus, ördög cimborája.
- A francia királyi udvarban történt. Első csillagásza voltam az uralkodónak, bár, engedel-mével legyen mondva, felséges Augustus, soha életemben nem láttam olyan fukar vén disznót, mint amilyen boldogult XI. Lajos francia király őfelsége volt, az Isten nyugosztalja. Két évig könyörgött, kért, fenyegetett, míg rászántam magamat, hogy udvarába menjek. Nem is szán-tam rá, mert jól éreztem magamat Budán, a királyi udvarban, az esztergomi érseknél, Janus Pannoniusnál meg Báthory Miklós váci püspöknél, akik közül a legkisebb is derekabb, jobb, okosabb és bőkezűbb legény, mint a szerencsétlen, gyáva, nyavalyatörős, amboisse-i kényúr. Nem is akartam elmenni hozzá, de éppen felséged beszélt rá, hogy nézzek körül a frank király udvarában.

A király helybenhagyólag bólintott.

- Eleinte a klasszikusokat magyaráztam, de a király eszeveszettül hitt a csillagok hatalmában, hát áttértem az asztrológiára. Nem egy horoszkópot készítettem udvari dámák újszülöttjeinek, és hadvezérek, papok, udvari csőcselék úgy hallgatták jóslataimat, mint a kinyilatkoztatást. Egyszer behívat a király. „Mi lesz velem?” - kérdezi minden bevezetés és magyarázat nélkül. Meghökkenem. „Hogy Felségeddel mi lesz, azt nem tudom - feleltem elszántan -, de hogy az Úristen nagyon haragszik az országra, azt tudom. Olyan szárazság, aszály, tikkasztó nyár, éhség, betegség és döghalál várakozik ránk, hogy nem lesz elég fa a temérdek koporsónak.” „Honnan tudod, magister?” - kérdezte a fejedelem. „Két hosszú farkú üstököszt látok az égen, szembenézve egymással, mint két gigantikus kígyó, élethalálharcra készülve egymás ellen. Jó lesz, ha gondoskodik felséged önmagáról és népéről, mert az idén nem terem gyümölcs, a fán nem zöldül ki a fű, és nem érik meg a mag a kalászosokon.” „Úgy beszélsz, mint a bibliai József - jegyezte meg a király, és elrendelte, hogy mindent vegyenek el a parasztoktól, és hal-mozzanak össze élelmiszereket a városokban, mert a városok úgy zabálnak, mint a patkányok, de a parasztok kevéssel beérik, mint a mezei egerek. Erre a parasztok megdühödtek, tavasszal nem vetettek semmit, komisz, tikkasztó nyár következett, és az én jóslatom beteljesedett.”

A király nevetett. Galeotti boldog volt, hogy a felséges úrral elfelejtette kínzó fájdalmait. Nagy élvezettel és igyekezettel beszélte tovább kalandjait.

- Később azonban rosszra fordult sorsom a franciák között. A király két régebbi asztrológusa, az alávaló, hazug alkimista Angelo Cattho és a nyavalyatörős Pierre de St. Valerienne notre-dame-i kanonok beárultak, hogy ellene konspirálok. Folyton kémek jártak körülöttem, még asszonyok hálósobáiban is. Hej, pedig Toinette, a kedves, gyengéd leányka kedvéért ott maradtam volna még sokáig. De nem lehetett.

- Számúztok?

- Annál is rosszabb. Az eszelős XI. Lajos, aki egykor maître d'hôteljét, Jean de Aulbus-t személyesen küldte értem Budára, a notre-dame-i kanonok egy álomlátásán úgy megrémült, hogy menten halálra ítélte...

- A kanonokot?

- Ellenkezőleg. Az ön alázatos szolgáját, dr. Marzio Galeotti Narniensist.

- S hogy menekültél el a bitófa alól?

- Megfejttem a minden bölcsek jámbor, kövér tőgyű, odaadó tehenét: az emberi butaságot. Azt mondtam a királynak, hogy megcsináltam az ő és a magam életének kabalisztikus mérlegét. A csillagképek megmutatták életünk tartamát, s láttam, hogy én húzom a rövidebbet. Kiolvastam belőlük: egy nappal előbb halok meg, mint XI. Lajos, Franciaország dicsőséges uralkodója. Az öreg király megijedt, és behunyta szemét, hogy ne lássa szökésemet.

Mátyás hálásan mosolygott. De aztán újra eszébe jutott valami.

- Te, Marzio! Mikor Bécsből Budára jöttünk, és megállapodtunk Komáromnál, a várkapu felett emelkedő torony csúcsán egy gólyafészket láttunk, amelyből négy más gólya kizavarta a fészek lakóját.

- Megtörténik néha.

- Igen ám, de én úgy gondolom, hogy a fészek lakója az én fiam vala.

- És a négy másik?

- A német császár, a cseh király, a lengyel király és... - Nem merte tovább. Azt akarta mondani, hogy Beatrix.

Galeotti maga is meghökkent. Hirtelen ki kellett valamit találni a király megnyugtatására.

- A négy gólya nem ezeket jelentette, hanem felségedet, az orosz nagyfejedelemet, a perzsák fejedelmét és a török császárt, akik kiverik III. Frigyeszt a császári bíborból... Ilkusch Márton apát, tiszteletreméltó magister, nem így van-e ez betű szerint?

A budai pap kínosan helyeselt, a királyt egészen felvidámította az olasz jókedvű leleményessége.

- Ne bántsátok a császárt és fiát. Most jó szívvel közelednek hozzám, és békességért esedeznek.

- De én, ha megengedi felség - tette hozzá tréfásan Galeotti -, három dologtól félek: a megbékélt ellenségtől, a felmelegített levestől és a szakállas asszonytól.

A király felvetette lecsukott szempilláját.

- Mert a megengesztelődött ellenségben mindig marad valami keserű érzés, a melegített levesben valami avas íz és a szakállas asszonyban valami férfiasság.

- Nem szereted a férfias asszonyokat?

- Nem. Mert azok a bűnhöz is férfias bátorsággal fognak.

Mátyás Beatrix nőies, sőt gyermekded arcának égi bájára gondolt.

- Nincs igazad, Galeotti. Az asszonyok szelídek, mint a galambok, és okosak, mint a kígyók.

Belépett az orvos, Philippus mester, akit Beatrix Nápolyból hozatott a beteg király mellé. A doktor hosszú, szőke, kopasz legény volt, lelógó ajkát szüntelen harapdálta széles, sárga fogaival. A szemén csiszolt kristályüveget hordott.

Őfelsége egészsége felől kérdezősködött.

- Jól vagyok, Philippus! Nincs szükségem rád.

A doktor kételkedve nézte a királyt. Homlokára tolta pápaszemét, és kis üvegcsét vett ki hosszú, fekete talárja zsebéből.

- Itt hagyom felséged számára. Ha Isten kifürkészhetetlen akaratából fájdalmai megújulnának, arccal keletnek fordulva, behunyt szemmel, az arkangyalok neveit sorolva gondolatban, egy kanálynit ebből a folyadékból.

Mátyás mosolyogva kérdezte a tudóst:

- Magister Philippus, csakugyan bízol te az orvosságod gyógyító erejében?

Az olasz hátravetette fejét, és pápaszemét feltolta a homlokára:

- Isteni Augustus, tréfálni kegyeskedik? Vagy sohasem méltatta legmagasabb figyelmére az orvosi tudományok legújabb vívmányait? Bizonyos, hogy a természeti dolgok barátság vagy ellenségesség alakjában kölcsönhatással vannak egymásra. Így például az elemek között a tűz a víznek, a levegő a földnek ellensége. A mágnes különös hatást gyakorol a vasra, a smaragd a vagyona és egészségre, a jáspis a születésre, az achát az ékesszólásra. Hasonlóképpen vonzza a nafta a tüzet, amely rögtön átszökik reá, ha valamiképpen összetalálkoznak. Hasonló hajlam van a hím és a női pálma között; átkarolják egymást, és a női pálma nem hoz termést a hím nélkül. A mandulafa kevésbé termékeny, ha egyedül áll.

- Ez igaz - jegyezte meg Galeotti gúnyosan. - A fogantatáshoz rendszeren hím és nő szükséges. Így van ez az embereknél is.

Az olasz gögösen végignézte a humanistát, és tovább magyarázta a királynak: - A macskának nagy öröme telik a mályvában. Hozzádörgölődzik, és ily módon magában is képes szaporodni. Ha az oroszlán lázas, úgy gyógyítja magát, hogy majomhúst eszik. A zafír, taszító hatást gyakorol a pestises kelevényekre és a szembetegségekre, a smaragd a buja vágyakra, az achát a mérgekre, a korall a szemfényvesztésre és gyomorbetegségekre, a topáz a zsugoriságra, falánkságra és a szerelmi kicsapongásra. Az ugorka annyira gyűlöli az olajat, hogy kampóként görbül meg, csak hogy ne érintkezzék vele. Az egér és a menyét is gyűlölik egymást, ennél fogva az olyan sajthoz, amelynek készítéséhez menyétvelőt használnak, az egér inkább éhen döglök, de nem képes hozzányúl. A párduc annyira retteg a hiénától, hogy a párducbőr szőre kihull, ha a hiéna bőrével szemközt függesztjük fel.

Aztán gögösen eltávozott.

Galeotti megragadta az orvosságot.

- Isteni Augustus! Engedje meg alázatos rabszolgájának, hogy ezt a kotyvalékot kihajítsam az ablakon!

- Nem bízol az orvosságban?

- A doktorban nem bízom, felség... Nekem gyanús ez a fickó. Kikent-kifent és kopasz és pápaszemes: ez a méregkeverők és magzatelhajtók fajtájából való. Őrizkedjék felség a nápolyi magisztertől...

- Galeotti fiam, én nem félek a haruspexektől. Lásd, be merem venni az orvosságot.

Mátyás szájához emelte a poharat, és félig kiitta a keserű folyadékot.

- Látod? - nevetett gúnyosan -, én bízom a nápolyiakban... Nem gonosztevők azok, csak ostobák.

Galeottit elbocsátotta, s aztán felsóhajtott.

- Nem tűrhetem, hogy udvaroncaim méregkeveréssel gyanúsítsák Beatricét! - gondolta magában hiú, gőgös királyi gyengeséggel.

A beteg oroszlán szégyellte a gyengeségét, és félt, hogy a bozótok vadjai észreveszik királyuk elerőtlenedését. Összeszorította fogait, és tüntetőleg nagy terveket hangoztatott. Megszokta, hogy a földi hatalmasságok megrezzennek az ő kezének mozdulatára; hátha megretten az alvilág is, hogyha megzörgeti fegyverét.

De a betegség nem engedelmeskedett a király akaratának. Mátyás hiába rendelte el a fekete sereg, a dunai hajóhad, a nemesi bandériumok, a várvédelmi seregek létszámának fölemelését, a köszvény nem tágitott. Béke volt a nagy Corvin minden birodalmában; Mátyás mégis háborús rendet parancsolt az egész hadsereg fölött, öntette az ágyúkat, gyártatta a puskaport, építtette a nagy hadigépeket országaiban, és az idegen hatalmasságok rettegve találgatták a király terveit.

Mátyás a várhegy és a királyné háza között terülő síkságon titokzatos földmunkálatokat végeztetett. Egy részen feltöltette a Dunát, a másikon lehordatta a dombokat, vízszintesre igazíttatta a folyó partját, árkokat húzatott, és az egész nagy fundamentum közepén óriás kőhidat kezdett építtetni, amely a folyam két partját összekötné.

Senki sem tudta, hogy mire készül a roppant vállalkozás. Némelyek úgy gondolták, hogy Mátyás itt akarja felépíteni a világ legnagyobb egyetemét. Negyvenezer diáknak való iskolákat, boltokat, szobákat, kamarákat és kórházakat emlegettek, amelyek közül egyikben az orvosdoktorok laktának, a másikon a patikáriusok és a borbélyok, a harmadikban volnának a betegek. Nagy piacokról beszéltek, ahol bort és söröket, kenyeret és húst árulnának az évnek minden napjaiban, még éjszakának idején is, mert a téren körös-körül oszlopok állanának, és minden oszlopon felül nagy kristályos lámpás éjten-éjszaka is világoskodnék. Mátyás nem cáfolta meg ezeket a híreszteléseket, de ő nem egyetemet, hanem egy római mintára berendezett katonai tábornak tervezett a királyi vár és Óbuda között. Mátyás nemcsak a maga, hanem egész Európa sorsán okulva tudta, hogy akié a legjobb európai hadsereg, az tartja kezében az emberiség sorsát. Otthon kell erősnek lenni, nem pedig kalandra éhes, idejét múlt lovagi ábrándozásokban megkerült farsangi meneteket vezetni a Szentföld meghódítására. Amikor a török szövetségre gondolt, tudta, hogy ennek csak úgy veheti hasznát, ha Buda erősebb, mint Konstantinápoly. Ezért kezdte el a budai castrum építését egy olyan állandó zsoldos hadsereg fészkeként, amelynek pusztá létezése is megfagyasztja a vért ellenségnek és jó barátoknak ereiben.

Közben azonban fiának jogairól is gondoskodnia kellett.

- Meg kell koronáztatni - tanácsolták neki Maffeo, a milánói követ, Fontana, Ugoletti, Fodor István, Galeotti, akik hűségesek voltak a lenyugvó és felkelő naphoz. Ezt sürgette a magyar urak közül Ráskai Balázs, a budai várnagy, Tárnok Péter, az ifjú herceg kapitánya, Székely Jakab és a köznemesség néhány rendíthetetlen hűségű tagja, akik azt sem titkolták, hogy János főkancellár, Bakócz Tamás, a Gerébek, a Thuzok Beatrixnek párthívei, nem is szólva a Szapolyaiakról, Báthoryakról, Szentgyörgyi grófokról, akik bárkit is szívesebben támogatnak, mint a király törvénytelen fiát.

Mátyás halogatta a koronázást.

- Még nem vagyok ám fél lábbal a sírban. Ha megkoronáztatom a herceget, ez a sok éhes, dühös, vérszomjas fenevad egyszerre étvágyat kap elevenen felfalni a döglődő oroszlánt.

Azt azonban szükségesnek látta, hogy a budai várat minden kincsével, fegyverével együtt átadja a trónörökösnek. Ráskai Balázs ebben boldogan segédkezett. Aztán maga köré gyűjtötte a főurakat.

Bakócz Tamás, Ernuszt Zsigmond pécsi püspök, Nagylucsei Dóczi Orbán és István püspökök, Szapolyai István, Kinizsi Pál, Báthory István, Drágfi Bertalan, Újlaki Lőrinc herceg, a városok, várak, káptalanok képviselői állottak egymás mellett a Boldogasszony budai főtemplomában, Alamizsnás Szent János vértanú ereklyéi felett, s az oltáriszentségre tett kézzel megfogadták, hogy ha arra kerülne a sor, senki mást, hanem János herceget választják meg magyarok királyává.

Az esküvők közül egy ember hiányzott, Váradi Péter, a fogoly kalocsai érsek.

- Péternek, aki egykor jobb szemem volt, és mindenkiénél inkább tisztelt volt előttem az ő személye, becsületessége és tudományossága, fiam, János herceg úr offensége viszi meg királyi kegyelmem és jóindulatom hírét.

A király tudta, hogy az így megengesztelt és kitüntetett kalocsai érsek lesz Corvin János leghívebb embere.

Mátyás visszatért a palotába. Maga mellé vette Corvin herceget, és végigvitette magát az egész rezidencián. Szomorúan és különös melegséggel nézett végig az aranyos mennyezetű termeken, a quadrigákkal díszített márvány és fényes fehér cserép kandallókon, az arannyal és ezüsttel átszőtt selyemkárpitokon, a nyugágyakon és párnákon, amelyeken egykor Beatrixszal boldog mézesheteiket átlustálkodták. Megállt egy-egy állat- és virágornamensekkel, történelmi, allegorikus és szentképekkel átszőtt, súlyos, nagy, puha szőnyeg előtt, amely a falat mennyezettől padozatig beborította. Bement a könyvtárba és szeretettel megsimogatta Livius történetét, Averulinus Architektúráját és Leon Battista De re militari című munkáját. Ezt a hármat be is csomagoltatta poggyászába.

- Még sok és örök időkre szóló nagyszerű épületet emeltetek a két székvárosomban - mondta erőlyesen és magát biztatva, környezetének. - Ezért kell az Architektúra.

Kincstárba és fegyvertárba is belátogatott.

- Nincs ilyen gyűjteménye egyetlen európai fejedelemnek - mondta büszke közönnyel. - Ez mind a tiéd, fiam - tette hozzá, és János herceg fejét megsimogatta.

Aztán betért a vár kápolnájába. Leborult Alamizsnás Szent János márványszobra elé: a szent fehér, üveges szemével Leonardo da Vinci Madonnája felé meredt. Arra fordult Mátyás is, és halkan imádkozott. Egyszerre hangosan felzokogott, és sírva kérte a Madonnát:

- Legyen a te áldásod az én szegény fiamon, Beatrixon és árva népeimen!

A kápolna sötét háttérében, ahol ajtó nyílt a könyvtárba vezető folyosóra, néhány bizalmas udvari főember között ott állott Galeotti. Ahogy meghallotta a király fájdalmas felfohászkodását, eszébe jutott, hogy Beatrix is Alamizsnás Szent János szobra és Leonardo da Vinci Madonnája között borult le imádkozni, mielőtt a méregüvegcsét Leon Battista könyve mögé elrejtette.

NEGYEDIK KÖNYV

I

A főurak esküje után Beatrix elvesztette minden békétűrését. Érezte, hogy sietnie kell, ha meg akarja előzni a herceg megkoronáztatását. Cattivello halála megrendítette ugyan, de egy pillanatra sem térítette el szándékától. Oly nagy volt a gyűlölete Corvin herceg iránt, s annyira rettegett a hatalomra jutott trónörököstől, hogy most már elhatározta: egyetlen lapra teszi fel a siker vagy bukás kockázatát.

A helyzet kedvezőnek látszott.

A pestisjárvány után kilobbant új életkedv, a Mátyás és Beatrix visszatérése felett érzett öröm, a királyi udvar varázsa Budára csalta az ország minden főurát, grófját, ispánját és püspökét. A budai vár olyan tarkabarka, pezsgő, hangos élet színhelye lett, mint a Vatikán vagy a francia király várkastélya Párizsban.

Budán volt mindenki, akinek beleszólása van az ország ügyeibe. Megvolt az alkalom a helyzet tisztázására.

Beatrix a Szapolyaiak és Báthoryak kedvét kémlelte reszkető kíváncsisággal.

Szapolyai gyakori vendége lett a királyné termeinek. Beatrix tudta, hogy Szapolyai ellenzi az osztrák hódításokat, és a törökkel szeretne leszámolni. Tudta, hogy a főúr gyűlöli az olaszokat és az idegen kultúrát, a fényűző udvar szokásait, és nyíltan háborog a király költekezései ellen.

Beatrix igazat adott és meggyőzően panaszkodott neki.

- Felséges urunk tétlenül nézi a török hatalom terjeszkedését. Ehelyett az olasz politikába ártja magát, Velencével verseng, és magára haragítja a szentatyát. Mi lesz ennek a vége?

A főúr vállat vonva dörmögött:

- Vesztét érzi ez az egész ország.

- Őfelsége egészen a régi római császárok szokásait utánozza; mintha az egész világ minden aranybányája neki ontaná a kincseit.

- A paraszt pedig éhezik; a nép roskadozik az adók terhe alatt. Mink magunk is koldusbotra jutunk! - fakadt ki a főúr.

- Látja ezt a felforgatott várost? - mutatott ki az ablakon Beatrix. - Mintha a bábeli tornyot építenék.

Mátyás most csakugyan minden idejét és pénzét a királyi glória fényesítésére fordította. Építkezési kedve most már minden mértéket meghaladott; nemcsak ő maga emeltetett egyházakat, palotákat, szobrokat, diadalkapukat, nemcsak maga hozatta a drága külföldi építőmestereket és festőket, hanem alattvalóit is erre kényszerítette. Egész Buda építőállványok alá került.

- Egy új Néró lett ebből a Mátyásból - morgott gőgös dühében Szapolyai. - Még utóbb felgyújtatja a fél várost, hogy Camicia mester kedvére való utcákat és tereket építhessen.

- Mátyás őfelsége beteg - suttozta a királyné. - Napjait megszámlálta a Végzet. Ezért szükségesnek látom, hogy kegyelmetek támogatásával magam vegyem kézbe az ország eldobott gyeplőit.

Beatrix csakugyan, mióta visszatért Budára, egy ifjabb király, uralkodótárs, helytartó vagy trónörökös szerepét kezdte játszani. Külön udvara volt. Többet lakott Óbudán, Visegrádon vagy Esztergomban, mint a budai palotában. Maga körül külön kancelláriát, bírói széket és

külön kincstári kamarát tartott. Valósággal ő lett az ország kormányzója, ítélkezett, rendeleteket intézett városokhoz, megyékhez, egyházakat alapított, püspökségeket töltött be, szórta a pénzt, a kegyelmet, a büntetést, az áldást és az átkot... mintha szívéből minden játékot, asszonyos ábrándot kidobott volna és az örökkévaló hírnévnek dolgozó bizánci császárnék dicsőségét kívánta volna meg határtalan nagyravágásában.

Az egész ország kettészakadt. Egyik fele a király, a másik Beatrix körül fáradt, verejtékezett, ujjongott és élvezett. Mindenki érezte, hogy az útjuk kettévált.

Galeotti bejegyezte a naplójába:

„A királyné megváltozott. A római matrónák alakultak így át, ahogy átlépték az élet utolsó verőfényes, alkonyati aranyban fürdő stációját: az öregség küszöbét. Beatrice nagyon korán áldozta fel magát. Az isteni madonna most mindössze harminckét esztendő. Junói szépsége még teljes pompájában virul. Olyan gazdag, bőséges, dús ez a szépség, mint egy olümposzi istenasszonyé. Nagy, impozáns növésű, tele, széles csípőjű, dagadó keblű asszony, a karjai és combjai gömbölyűek, majd kicsattanik rajtuk a feszülő bőr, megrezzen a járásnál, de keményen és ruganyosan, olyan, mint egy nagy és szép harci paripa, valóságos heroina, igazi királyi csemege. Ilyen az isteni Beatrice, akinél szebbet Boccaccio vagy Firenzuola sem tudtak elképzelni. És milyen szőke a haja! Nem sárszínű, nem fakó, nem vörös, hanem mint az arany, ahol frissen vágják, és a levegő még meg nem barnította. És milyen fehér a bőre! Mint az alabástrom, ragyogó, de nem zsíros, nem fényes, nem erezett, nem kékes. És a húsa ízes, friss, kemény, izmos: olyan lehetett Pallasz Athéné mezítelen teste, amint Ída hegyén a pásztornak megmutatta. És a madonna mégis búcsút mondott a szépség és ifjúság hatalmának. Testét nyakig befedi ruhával, még a templomban vagy udvari ünnepélyeken is; pedig e két helyen udvarhölgyeinek kötelezőleg előírja a mély kivágást (Antonetta grófnőre e tekintetben nem is lehet panasza az udvari ceremóniamesternek). De a madonna külön erkölcsöket írt elő a saját felséges személye számára. Nem tudom, mi lehet az oka, de a diva egészen megváltozott.”

A királyné csakugyan lemondott az ifjúság édes játékaikról. Egész nap tanácskozott, levelezett, ítélkezett és tervezgetett. Amióta Mátyást elvesztette, az ország szívét akarta meghódítani. És emellett hozzá akarta szoktatni a népet az ő uralkodásához.

A főurak eleinte idegenkedve, aztán büszke jóindulattal nézték a királyné tevékenységét.

- Csak asszony ne volna - jegyezte meg Szapolyai, a nádor -, keresve sem találunk kitünőbb fejedelmet.

Bakócz Tamás önérzetesen bizonygatott bozontos, nagy üstökével:

- Lángeszű asszony. A külföldi követek dadogni sem tudnak, ha ő pergő nyelvvel és villámló eszével ostromolja őket.

- És hogy szereti a magyarokat! - fohászkodott Bonfini, a történetíró -, úgy ismeri a hunok, szkíták, székelyek történetét, akár Thuróczy uram, a kancellista. Nekem is adott kódexeket, amelyekben Attilától a mai napig mindent feljegyezve találtam.

- Ismeri a törvényeket, jártas a diplomáciában, és szereti a népet.

- És királyi bőkezűségének kiapadhatatlan olajos korsójából minden kórháznak, menedékháznak, kolostornak és egyháznak bőségesen ömlik - lelkendezett Fodor István apát.

- Csak olasz ne volna - dörögte Báthory.

- De ha olasz is, olyan az élete, mint egy imádságos szent asszonyé - vetette ellen az apát.

Beatrix sokat tartózkodott a szent Margit királyleány emléktől megszentelt Nyulak szigetén. Hetenkint gyónt és áldozott, és udvarhölgyeit is erre kényszerítette. Nem tűrt meg a várban semmi léha mulatságot. Zenészei csak egyházi dallamokat játszottak, a léha udvari mulattatókat száműzte, az ebédek alatt Assisi Szent Ferenc virágénekeiből olvastatott magának.

Mátyás egykedvűen nézte a királyné életmódját. Csendes és szomorú mosollyal hallgatta a róla zengő dicséreteket. Néha maga is részt vett egy-egy templom- vagy zárdafelszentelésen, és ilyenkor komor, bús szeme megpihent a királyné fekete, özvegyi pompába burkolt alakján. Aztán keserűen megvonaglott az ajka és gúnyosan lehúzta alsó szája szélét.

Senki sem tudta, közöny, fáradtság vagy megvetés lakozik-e a király szívében. Tétlensége és töprengése azonban gyanút és félelmet gerjesztett a királynéban.

- Az oroszlán, ha nagyot akar ugrani, lelapul és hátrahúzódik.

Beatrix lázas tevékenysége mögött halálos aggodalom lappangott. A félelme űzte, hajszolta: félelem az oroszlán megmozdulásától.

A királyné érezte, hogy sietnie kell nagyon.

Bakócz Tamás alkancellárt hívatta magához. A püspök éppúgy jelentést tett neki a készülő tervekről, mint a királynak. Most is előadta a király rendelkezéseit, de Beatrix nem sokáig győzte türelemmel.

Egyszerre félbeszakította a püspököt:

- Fontos beszédem van önnel, illustrissime - szólt hozzá bizalmas melegséggel. - Öfelsége állapota súlyos és - ha Isten nem tesz csodát - nincs messze a szörnyű katasztrófa.

Bakócz meghökkenve bámult a királyné izgatott arcába.

- A diva rémeket lát - mondta őszinte csudálkozással.

- Nem, illustrissime, a nápolyi orvos lemondott a király életéről. Kötelessége volt, hogy ezt nekem bejelentse. A helyzet válságos. A birodalom a legnagyobb megpróbáltatások előtt áll.

A püspök arca elsötétült. Vastag, kemény sörtével fedett fejét levágta, és bikanyakán kidagadtak az erek. E pillanatban tökéletesen elfeledte, hogy a királyné előtt áll. Nem gondolt semmi-re, csak a maga roppant terveire. Beatrix mohón figyelte őt, s úgy látszott, mintha eszes, nagy, kék szeme egyenesen a főpap lelkébe pillantana.

- Azért eskette fel az ország nagyjait Corvin herceg szolgálatára! - suttogetta Beatrix lázas izgalommal. - Ő is érzi a halált.

- Azért... - ismételte gépiesen az alkancellár.

- Nos? - kérdezte a királyné. - Ön is megesküdött?

- Meg!

- És nem félt, hogy az Isten bosszúját hívja a fejére?

Az alkancellár gyanakodva nézett a királynéra.

- Mindnyájan az Isten kezében vagyunk - felelt kitérőleg.

- De ön és barátai nem engedhetik meg, hogy egy fattyú kedvéért egész Európa rárohanjon Mátyás örökségére! - csattant fel a királyné.

- A herceg nagyon erős.

- De én erősebb vagyok - súgta az alkancellár fülébe Beatrix. - És mellettem van a francia és a spanyol király, Velence, Ferrara, Róma, az egész egyház... a pápa öszentsége...

- Öszentsége most a törökkel vesződik... és a török veszedelem ellen jó fegyvernek látszik Hunyadi János unokája, Matthias Corvinus fia...

A királyné felcsattant:

- Püspök úr, ezzel azt akarja mondani, hogy helyesli a herceg megkoronáztatását?

- Azt nem - védekezett a püspök. - De ha a király akarja, ki tudja megakadályozni?

Beatrix leültette az alkancellárt. Ő is leereszkedett egy selyemszőnyeggel betakart, széles, faragott padra. Kezét a püspök vállára tette, és mélyen belenézett Bakócz rókavörös, kövér, izzadó arcába.

Beatrix ünnepélyesen ejtette ki a szavakat:

- Illustrissime beláthatja, hogy ütött a sorsdöntő óra! Itt nincs idő gyáva habozásra. Ha Corvin herceg fejére tette a koronát, felségsértő az, aki ellenszegül. Akié a korona, azé az ország...

Beatrix elhallgatott.

A vár alatt felharsant a kürt. Örváltás volt. Lovak dobogása, nyerítés, kürtszó és harsány vezényszavak csattantak fel, és megremegtették az ablakokat.

A püspök hallgatott. Beatrix suttogva beszélt:

- Nemsokára megürül az esztergomi érsekség...

- És Hyppolit herceg úr ökegyelmessége?

- Ferrarai püspök lesz, és megkapja a bíborosi kalapot. Megürül az esztergomi szék...

Bakócz szeme elborult.

- A pápa Ascanio Sforzát vagy Rodrigo Borgiát fogja beültetni.

- Nem - felelt a királyné. - Bakócz Tamás lesz az esztergomi érsek.

- Ah!

- A bíborral.

- Madonna!

Beatrix kis szünetet tartott, aztán szertartásos, vontatott, sejtelmes hangon folytatta, mint egy Sybilla:

- ...Ha én leszek a királynő.

Bakócz némán töprengett. A királyné felemelkedett.

- Nem kívánok tőled semmit, eminentissime. Az én tervem kész. Hű embereim tudják, hogy akié a korona, azé az ország. Nemsokára történik valami, ami megrázza egész Európát. Régóta készülök már rá. Valami végzet késleltette a kivitelt. Egyik hű emberem a másik után pusztult el. De engem nem ijesztenek meg az akadályok.

- Mire készül, felség? - kérdezte ijedten az alkancellár.

A királyné ajkára tette mutatóujját.

- Egy kevés idő még, és eljön az én napom. Bakócz Tamás, csak egyet kérdek tőled. Kinek a fejére tennéd szívesebben a koronát: az enyémre vagy a Corvin Jánoséra?

A püspök alázatosan felelt:

- Felséges madonna számíthat az ön alázatos szolgájára.

A királyné elbocsátotta. A püspök magában az esztergomi érsekség jövedelmeit számítgatta.

Beatrixnak eszébe jutott, hogy Bakócz Tamás már egyszer elárulta őt.

- Ez az erdői jobbágy csak önmagát bálványozza, és ezt a bálványt sem értem, sem Corvinért nem hajlandó feláldozni. De a haldokló oroszlánért sem! - gondolta mélységes megvetéssel. - És ez nekem elég.

Beatrix egy pillanatra sem adta fel a visegrádi tervet.

II

A budai zsidónegyed zegzugos, homályos sikátoraiban, a várfal alatt, a kovács és acélkőszőrös-műhelyek környékén meg a Zsidó kapu mellett meglapult csapszékben, regösök és cigányok, kóbor vásári komédiások és csavargó diákok veszedelmes tanyáján bujkált néha éjszakákon keresztül Csáky Miklós, a pécsváradi gróf, a királyné vértesezredének kapitánya.

- Patkányok és Bécsből kikergetett zsidók az egyetlen barátaim - gondolta magában, felfakadó dühvel -, de többre becsülöm ezeket, mint azokat odaát! - és felnézett a várpalotára, amelynek tornyait aranyba fürdette a leáldozó nap. - Kerítők, kurtizánok és kitartott fickók háza, orgiák márvány barlangja, olasz bestiák lupanáriája... szegény magyarok, de megvert titeket a haragos Úristen!...

Búsuló dühében beült a Zsidó kapu mellett levő csapszékbe, és a hegedűsök muzsikáját hallgatta.

Hátsóvárosi, táborréti és Nándor-hegyi kapások, várvitézek, pecérek, kocsisok meg örömlányok iddogáltak a hagyma- és sajtszagú gőzben, amelyen egy keservesen pislogó olajmécses küzdött a vastag, szinte zsíros és nyúlós sötétség ellen.

Egyik sarokban olaszok tivornyáztak. Egész utcájuk volt Budán az itáliai és diplomáciai jövevényeknek. Kőművesek, kertészek, kereskedők söpredéke, hányt-vetett életű tengeri kalózok, kicsapott barátok, kuruzslók és fürdőszolgák sereglettek össze, évszázadok óta kalandorkodó életük utolsó stációján: a magyarok tejjel-mézzel folyó Kánaánjában.

- Az udvarban humanisták, a csapszékben kalózok - gondolta Csáky, aki most Cattivellón és Antonettán keresztül gyűlölte az olaszokat. - De egyformák mind. Igaza van az öreg Thuróczynak: poloskák és tetvek módjára szívják ennek az országnak dús piros vérét.

Kinyílt az ajtó, és groteszk csapat settenkedett be a kocsmába.

- Dicsértessék az Úr Jézus neve! Megjöttek Szent István király szolgálói régi szokás szerint. Heten vagyunk, szabad-e regélni? Mondjuk-e, vagy ne?

Csáky nem tudta, miféle fajzat hajlong a piszkos rongyokban vigyorgó lányok és részeg hárshegyi kapások előtt.

Az egyik regös bikaálarcot tett fel, a másik pedig, együgyű eszközökkel szarvasnak imitálta magát.

A vitézek ujjongva üdvözölték a komédiásokat. A lányok csintalan nótákat rendeltek. A mulattatók belecsaptak húros hangszereikbe. Egy öreg zsoldos, aki egymaga ivott a boroshordó előtt, égzengéshez hasonló hangon rájuk kiáltott:

- A három madárról regéljete!

A regösök piszkos, portól és izzadságtól, naptól és szélről egészen feketére cserzett arcára áhítatos elragadtatás telepedett. Csáky most vette észre, hogy némelyiknek gyönyörű, büszke Antonius-arcéle van.

Rákezdtek a három madár regéjére.

- Három szép madár jelent meg az égen. Aranyos fejű volt az egyik, bársonyos tollú a másik, pávafarkú a harmadik. Az első képében Szent Péter, a másodikban az Úristen, a harmadikban Szent Mihály arkangyal ballag a magas mennyországot világító hold fényében Jeruzsálem

felé. Hát, ahogy mennek, mendegélnek, egy tölgyfa pázsitos alján Mária boldogasszony már ringatja ám az Isten egyszülött fiát...

A kiszolgált várvitéz mozdulatlanul ülő, sötét, vaskos alakja úgy rajzolódott ki a félhomályból, mint egy sarokba dobott mohos, földes szürke öreg félistenszobor. Az arca méltóságos volt és komor, mintha hazagondolt volna székely falujára, mintha kiskarácsony volna, és városi diákok regélnének neki a kemence körül. Csákynek Homérosz viharvert hősei jutottak eszébe.

- A csodaszarvasról... - vezényelte tovább.

A regösök rázendítettek a tó sását legelésző csodafiú szarvas legendájára. A csodaszarvas megállítja a vadászó, madarászó Szent István királyt, és könyörög neki, hogy ne bántsa, mert ő nem közönséges vad, hanem Isten égi követe. És csakugyan látja a szent király, hogy a szarvas agancsai hegyén ezer égő gyertya ragyog, két oldalán pedig két aranykereszt világít...

Csáky nem értett többet a kósza diákok dalolásából. A húros hangszerek monoton zizegésébe belecsapott a dobok és kürtök jajgató szava.

A regösök hajladozó testüket forgatva, ismeretlen dal ütemeire táncoltak. Az öreg székely harcos a kezével tapsolta a ritmust. A lányok sikongattak, a kapások ittak. Csáky megmeredve nézte a külvárosi mulatozást. Érezte, hogy itt az ázsiai pogány lélek késői virága illatozik. A napimádó magyar képzelet bűvös forrásába látott, amelynek vize belefolyt a római pogányság és az első kereszténység széles patakjába.

Megmozdultak az ereiben keringő ősmagyar vércseppek, és fellobogtak barbár, forró zubogásban.

- Milyen idegen világ ez itt, s mégis benne voltam egykor én is, az öregapám vagy egy dédanyám személyében!

Csend lett. A mulatozók ittak. Az olaszok nevetgéltek és nagy lármában vitatkoztak. A katonák a lányokat ölelgették.

Csáky magához intette a legöregebb regélőt, aki a többiek főnökének látszott.

- Honnan valók vagytok?

- Innen a szomszédból. Regtelők községből. Fagyos vándorok vagyunk. Heten vagyunk.

A hét gyásmagyar - gondolta elgondolkozva Csáky -, kicsapott, elzüllött garabonciás diákok vagytok, esőcsináló, zivatartámasztó, széllébélt, országcsaló csavargók, ezermesterek, csudadoktorok és színészek, de kedvesek és szerencsétlenek és magyarok.

Bort hozatott nekik.

Az öreg regös pedig könnyes szemmel panaszkodott:

- Szomorú a mi sorsunk, nagyuram, igazán didergünk és koplalunk, mint az árva verebek, úgy repkedünk ágról ágra. Télen-nyáron, hóban, zivatarban, rekkenő melegben és éhségben barangoljuk a falvakat és a városok végét. A kutyák lehúzzák gúnyainkat és véresre marják láb-
szárainkat. És a végén ott dőglünk meg az árokban vagy az ispotály szemétdombján.

Az olaszok összevesztek. Villogó szemmel méregették egymást. Hangosan beszéltek, úgysem érti itt senki a nyelvüket.

- Már nem sokáig tart ez a barbár garázdálkodás! - rikoltotta az egyik. - Mátyás király dögrováson van. Madonna Beatrice a király.

- Te is kaptál pénzt?
- Két húszas foglalót.
- Hazudsz, négyet kaptál, lator.
- Négyet kapott, nekem azt mondta.
- Corpo di Bacco...

A másik olasz kést rántott.

- Az enyémet is megtartottad...

A regös szeméből potyogtak a könnyek.

- Hej, pedig azelőtt a király cselédei voltunk! Az apám mesélte, hogy udvarnokok voltak az őseink. Ebéd, fogadtatás, esküvő, karácsony meg nem esett a mi regélésünk nélkül. Mi voltunk a királyi palota énekesei.

- Régen volt.

- Nem is olyan régen... De most, úgy hallom, itáliai komédiások léptek a mi örökünkbe. Soha nem hallott pogány hangszerek, kürtök és cimbalmok, egész gépezetek, ördög találmányai, erkölcstelen muzsikák szórakoztatják a magas uraságokat. A mi királyunk hűtelen lett a régi erkölcsökhöz.

- A világ halad.

- És romlik. Mindennek az a nápolyi asszony, a király úr felesége az oka. Az forgatta fel ezt a világot. Az kergetett bennünket az udvar kerítésén kívül, őt majmolják az urak és a papok, megérjük még, hogy maholnap a csapszékből és a jobbágyfalukból is kiverik a szegény regélőt. Mivé lett a Szent István országa!

Az olaszok közt kitört a verekedés. A magyarok közönyösen, megvetően néztek a lihegő, átkozódó-gomolygó csoportra. A szemük sem rezzent meg a kapásoknak. Csak a lányok sikongattak.

Egy villogó szemű olasz beledöfte kését abba a pajtásába, akit a két húszas elsikkasztásával gyanúsítottak. Az erős, barna bőrű legény egyetlen hördüléssel összeesett. A többiek ijedten állták körül a halottat.

- Úgy kell neki! - lihegett a tettes. - Itt van a pénz a nyakában.

Kigombolta az elnyúlt, mozdulatlan ember ingét. Kis zacskót tépett le a nyakáról és kiöntötte az ezüstpénzt.

A többiek ordítottak.

- Engem is megcsalt... Engem is becsapott.
- Nem megyünk a mészárszékre.
- Hadd csinálják az urak!
- Tolvajok.

Így kiabáltak összevissza részeg ijedtségben és a vérontás mámorában. Csáky utálattal nézte a csavargókat.

Két olasz egészen a gróf közelébe került. Csáky minden szavukat meghallotta.

- Hát azért vállaljuk?

- Miért ne, ha jól megfizetnek!

- De a testőrök ördögös fickók!

- Egy kést nekik hátulról, és szépen elcsendesednek.

- Mikor kezdődik a tánc?

- Ezt majd a kamaragróf embere megmondja. A király Visegrádra készül. Ott van a korona. Éjfélkor történik a dolog. Ha az örök lepihennek, mi előszállingózunk... kettes, hármas rajban. Ha szükség lesz ránk, a kápolna harangja hármat kondul. Ez azt jelenti, hogy az örök észrevették a csínyt.

- Hogy jutunk be a kapun?

- Ó, együgyű ökör! Hiszen már benn leszünk!

- Hogyan? - kérdezte tátott szájjal amaz.

- Figyelj ide, fickó. Az új vértés kapitány, Bernardo Monelli besoroz az ezredébe. Mi kísérjük a felséges madonnát. Mi leszünk a palota őrei. Érted most már, komám?

A másik röhögött.

- Vértés vitéz leszek.

- Az. A királyné testőre...

Ittak. A halottat kihurcolták a várfal árkába. Az olaszok elszéledtek. Az öreg magyar regös is elázott a bortól. Bárgyú szomorúsággal dadogta Csákynek:

- Mivé lett a szent király országa! Latrok és idegen kutyák marcangolják aranyos palástját. Hollók kárognak a koronája fölött.

Csáky teste-lelke háborgott az utálat, rémület és fájdalom vonaglásában. Gyorsan elhatározta, hogy cselekedni fog.

III

Csáky Miklós kilopózott a zsidók utcájából, és lóra kapva elvágatott a Nándor-hegy felé. A hegy lábánál leszállt, sorsára bízta paripáját, és felballagott a gerincen levő zárdához vezető kanyargós országúton.

A pálosoknak joguk van az üldözötnök menedéket adni - gondolta fanyar elhatározással -, a generális prior kedves embere Mátyásnak, neki mondom el, hogy mi készül a szent korona ellen.

Keserves haraggal állított be a szerzetesekhez. Meggyűlölte az embert, aki öl, az asszonyt, aki csal, az agyat, amely elérhetetlen ábrándokban emészti önmagát, az érzékenykedő szívet, a gőgös férfiúi szenvedélyeket, a gyönyört, amely után szörnyű kiábrándulás émelyíti meg a visszaemlékezést. Nem találta hazáját, otthonát, nyugodalmát ebben a hiú, hamis és lator világban; megcsömörlött a saját fiatalágától, és beállott az önként megöregedettek, a magukat számkivetettek közé.

Ez volt az egyetlen magyar eredetű szerzetesrend. Királyok, főurak és egyszerű iparos- meg kereskedőcsaládok becézgették, megemlékeztek róla végrendeletükben, elhalmozták alapítványokkal, ajándékokkal, ide temetkeztek ájtatos főemberek, és ide jártak a mindig zúgó, suttogó, vigasztaló hús hárserdők közé gyónni és vezekelni a bűnösök. Ők a könnyeiket és a fogadalmaikat ajándékozták a magyar barátoknak.

Egész város volt ez a Szent Lőrinc-kolostor. Csáky Miklós égi békességet érzett, ahogy ebben a rengetegben eltévedt a sértett férfiúi büszkesége, dacos haragja, csalódott szerelme és sötét életunalma. Órákig elüldögélt a Béla kútja medencéjének kőpárkányán, szemben a vörös hárshegyi mészkőből épült zárdatemplommal. Aztán Dénes testvér munkáját nézegetne, ahogy Remete Szent Pál sírjának szobrászati díszítéseit faragta.

A szobrász körül olasz és magyar kőfaragók sűrögtek-forogtak, hogy a síremlék minél előbb elkészüljön. Mátyás türelmetlenül követelte a felállítását.

- Őfelsége azt hiszi - szólt jámbor panaszkodással a serényen dolgozó szerzetes -, hogy csak úgy megy: reggeltől estig, mint egy erődítési mű vagy vártorony falazásánál. Pedig itt be kell várni, míg a Szentlélek kegyelme megszállja az embert, és szent áhítatra gerjeszt. Sokszor napokig késik: ilyenkor nem tud az ember egyetlen helyes alakot megmintázni.

- Az már igaz - szólt közbe Ambrosio mester, a királyné udvari kőfaragója, aki az óbudai palota építkezésénél foglalatoskodott. - De a felséges madonna még követelőzőbb. Amióta a király úr édesanyja meghalt, és az óbudai várat a madonna örökölte, Lombardia minden építője, szobrásza és festője kevés volna neki.

Dénes testvér cellája tágas, világos, félig nyitott átrium volt, olyan nagy, mint egy lovagterem. Ez volt a generális prior, a főnök atya és a Budán dolgozó idegen művészek legkedvesebb találkozóhelye. A zárda csendje, a Buda felé kibontakozó gyönyörű kilátás, a közeli erdők hús lehelete azt a csalódást keltette az olaszokban, hogy a Fiesola dombjára vagy az urbinói kertekbe jutottak.

Csáky lassankint valamennyiüket megismerte. Dénes testvér mutogatta őket.

- Az a nyomott orrú, szürke szakállas, kancsal szemű kis ember: az Chimenti Camicia, az építész. Budán és Bécsben, amit nem Benedetto da Majano tervezett, az majd mind tőle való.

- De Giovanni Dalmata is sokat dolgozik!

- Az utóbbi időben nagyon megszerette a fejedelem. Meg is érdemli messer Giovanni. Rómában és Firenzében ugyancsak sajnálják, hogy Mátyás ide csábította.

A szobrász, negyvenöt éves, szálas, erős, barna képű ember, szótlanul és mogorván ült a műterem sarkában. Csáky önkéntelen vonzódást érzett a hatalmas testű és szomorú lelkű ember iránt. Melléje ült faragott tölgyfa padra.

- Messer Giovanni, úgy hallom, hogy a király téged felette nagy kegyben részesített. A mágiszter címet adományozta és egy Száva menti várat, a hozzá tartozó falvakkal egyetemben.

A fekete sörényű, villogó szemű atléta mély, dörgő hangon válaszolt:

- Hej, ha ilyen fejedelmek volnának Itáliában!... De ott csak parancsolni, gáncsolni és pöffeszkedni tudnak. Az évdíjról és a megrendelt munkák áráról azonban megfelelkeznek.

Dénes testvér közbeszólt:

- Nem is világi elismerésért, hitvány aranyért és hiú címekért dolgozik a művész, hanem Isten dicsőségének öregbítésére és a lelkek szomjúságának lecsillapítására.

A szerzetes kifújta magát, letette a vésőt és a kalapácsot, és rámutatott a készülő szarkofágra.

- Ez a Remete Szent Pál nem kért évdíjat sem az alexandriai pátriárkáktól, sem a kormányzótól. Ehelyett elrejtőzködött Thebais egy sziklabarlangjában, amely valamikor Kleopátra idejében a hamispénzverők titkos műhelye volt. Ez a barlang a boldogság és a kegyelem fészke lett; nem ragyogott benne márvány és arany és selyem; nem terült dús, ezüstedény és asztal. Csak egy forrásvíz folyt rajta keresztül, amelyhez a sivatag vadjai jártak: egy holló hordta a kenyeret, amit Isten küldött neki. És pálmafalevélből maga szőtt köntöst, hogy mezítelen testét letakargassa...

Giovanni Dalmata, Camicia és Ambrosio mester nevettek.

- De mi nem vagyunk remeték és oszlopszentek. A művész jogosan követeli a királyoktól és népektől, hogy fényűzés és dicsőség adóját rakják a lábai elé - felelt hetykén a királyné építőmestere.

Dénes mester haragra gerjedt:

- Szent Jeromos szavait kiáltom felétek: ti oly gazdagok vagytok, hogy házaitek márvánnyal rakjátok ki, és egy terítőkendőre egész majorok árát hímeztetitek, mondjátok meg, mi hiányzott vala e mezítelen öreg remetének? Ti kristálypoharakból isztok: ő tenyerével fogta fel a forrás vizét. Ti arannyal hímeztitek köntösötöket, öneki egy inge sem volt a palmarost palástja alatt. De vigyázzatok! Őelőtte megnyílt a Paradicsom, titeket aranyostul és drágakövestül elnyel a Gyehenna.

- Dénes mester, te úgy beszélsz, mint a firenzei kolduló barátok. Pedig te is márványdísz faragsz, és királyok aranypénzét költöd drága ereklyetartókra.

- De csak Isten dicsőségére - védekezett a szerzetes. - Ti meg világi pompára fecsérletek a Szentlélek adta tehetségeiteket.

- Minden szépség az Úr dicsőségének hirdetője - szólalt meg a trau Giovanni.

- De a tiétek nem! - indulatoskodott amaz. - Ti a pogányok művészetével visszahoztátok a földre Aphroditét és Galatheát, Adonisz és a faunok, nimfák és bakkhánsnők démoni uralmát. Ti arra törekedtek, hogy egy parasztot, egy piros sapkás utcalányt, egy meztelen katonát pontosan megrajzoljatok, egy antik istennő buja szépségével megrészegítsétek az emberek fantáziáját, az érzékek vágyát felcsiklandozzátok a meztelen test szemérmetlen ábrázolásával.

Szent Sebestyént mosolygó kéjsóvár faunnak, Szent Terézt és Sienai Szent Katalint elragadtatott hetéráknak rajzoljátok, és felgyújtjátok a gyóntatószékben térdeplő hívők és papok vérért. Ez a ti művészetetek.

- Te képromboló vagy, Dénes testvér, mint a zsidók és a bizánci eretnekek.

A szerzetes égő arca átszellemült, és kinyújtott karjával a szarkofágra mutatott.

- Ne legyetek képmutatók és rosszhiszeműek. Tegyetek különbséget a menny és a pokol művészete között. Lám, az én képeim az Isten országából valók.

- De rossz az anatómiájuk - gúnyolódott Camicia.

- A perspektívájuk is hibás - toldotta meg Ambrosio mester.

- De bennük van az emberi végzet drámája. Az erős és ünnepélyes eszmék, a türelem és szenvedés, a hit és a bukás, a fájdalom és a vezeklés, az élet és a halál túlvilági harmóniája.

- Én a földi élet harmóniáját szeretem - vitatkozott az olasz. - Az élet szép, és az emberi mezítelen test, a kertek virága és a csillagok ragyogó mécsese az égboltozaton egyformán az isteni teremtés képét tükrözteti vissza. Én többre becsülöm a szerelmes kacagás, a boldog muzsika, az illatos ifjúság napfényes, harmatos, szivárványos hajnalát a szenvedés, sorvadás és vezeklés sötét, rémekkel teli éjszakájánál. Én a megfeszített Krisztust és Apollónt vagy Bakkhoszt bájos, férfias, daliás szépségben képzelem, mert az isteni eszme nem fér össze a rútsággal és a betegséggel.

A műterem ajtaját kósza légáram nyitotta ki, s azon keresztül besivített az erdőkből áramló heves éjszakai szél.

- Vihar lesz - jósolta a barát.

Az ajtón keresztül behallatszott a szomszéd cella lakójának buzgó éneke:

Dús erőd és ifjúságod
Mind lehervadt; mily dúlás volt.
Arcodon halál setétül
S minden részed élet nélkül
Törten csügg kereszteden.
Így gyalázva, így gyötörve,
Érttem, bűnöséért, megölve,
Nekem: méltatlannak hozzád,
Ó, mutasd meg fényes orcád
S szent jeled mutasd nekem.

A művészek szívdobogva hallgatták Szent Bernát himnuszát, amelyet egy érces hangú, szomorú és rajongó szerzetes énekelt a Megfeszített előtt.

- Milyen gyönyörű orgánum - szólalt meg Camicia, az építész. - Ha ezt a királyné hallaná!

- Kicsoda ez a szerafikus énekes? - kérdezte Giovanni mester elragadtatással.

- Egy szegény, nyomorult vezeklő - válaszolt Dénes mester szelíden, és szemeit fáradtan pihentette a síremléken.

- Az atyák közül való?

- Világi pap.

- Aha! Tehát neki börtöne a kolostor! Erőszakoskodott, párviadalt vívott, vagy megszegte a nőtlenség parancsát? Duhaj, fényűző, tivornyás, nyakas magyar pap? Sok ilyent ismerek. Inkább katonának valót, mint Isten szolgájának.

A szobrász gúnyosan mosolygott:

- Csenevész, gyulladássos szemű, köhögős, nyavalyás féreg.

- A bujaság ördöge a nyomorult testeket is dúlja, nemcsak a daliákat.

- De ez a fickó önmegtartóztató, és sohasem ismert asszonyembert. Az ő szeme csak régi könyveket, rothadt kéziratokat és a csillagos ég titkait fürkészi szerelmes sóvárgással.

- Tehát a fekete mágia hirdetője.

- Azt is megveti felfuvalkodottságában.

- Hát mi a bűne a szerencsétlennek?

- Istentagadó! - sügta a szobrász, és keresztet vetett magára. - De már megtért. Most vezekel.

- Hogy hívják? - szólalt meg kíváncsian Csáky.

- Ladislaus Pogány. A király zárta ide.

Az ének újra felhangzott. Szólt, búgott, viharzott a himnusz, aztán elhallgatott.

A művészek meghatva néztek egymásra.

- Ez az élet nagy tragédiája... az egyetlen igazság és cél: az ember és az Isten ölelkezése a halálban - rajongott Dénes mester kipirulva, és újra felvette a kalapácsot.

A templomban az orgonista készült a holnapi szentmisére. Ujjai alatt szövevényes, nehéz, buja szépségű dallamok születtek, és a magas gót ablakokat keresztültörve diadalmas szárnyalással lengték be a pihenésre bágyadt erdő levegőjét.

- Profán, ördögi dallamok - sóhajtott a szobrász. - Mi lett az Úr Jézus házából!... Azelőtt jámbor zarándokok torkából szakadt fel az egyszerű, jajgató, panaszkodó ének. A sebzett oroszlánok pusztai ordítása. Az égre kívánczó szegény szívek parasztos sikoltása kedvesebb volt az Úr előtt, mint ezek a cifra melódiák, amelyeket pogány fuvalák és cimbalmok - egész gépezetek - sípjából fújtatnak a Megfeszített hajlékában...

Csákynek eszébe jutott az öreg magyar regös panaszkodása az udvari zenészek ellen.

- Mivé lett Szent István országa! - ezek a szavak visszhangzottak a fülébe.

De nem tudott emiatt szomorkodni. A generális prior, a szent és tudós Gergely rendfőnök felfedi a visegrádi merénylet tervét a nagy király előtt. Ez megváltja a királyt és az országot az idegen ördögök összeesküvésétől. Édes, meleg elégtétel érzése ömlött át a szívéen. Ez az ő érdeme. Az Úristen őt választotta ki, hogy megghiúsítsa a pokol terveit. Ez volt az ő rendeltetése. Mégis érdemes volt születnie, szenvednie, és érdemes lesz meghalnia.

Camicia szikrázó, csillogó szemét beárnyékolta bozontos pillája. Mintha egy nagy, nehéz könnyecsepp ragyogott volna lesütött szemhéja alatt.

- Fráter Dénes - szólt halkán a szorgalmasan kopácsoló szobrász atya felé -, ne bántsod Zeusz és Mnemoszüné szűz leányát, a fuvalás Euterpét! Ne fordulj el a zene olümposzi szépségétől! Gondolj arra, hogy a zene éppúgy imádság az Istenhez, mint ahogy panasza a szerelemnek...

Csáky Miklós lelke megittasult a beszélgetés meleg, égi mámorától. Az erdei levegő hús áramlással özönlött be a loggia oszlopai között. Az orgona bűgött, a hegyek szürkés-kék orma visszaverte a szerelem panasztát és az Isten dicséretét. Lelke elkalandozott az olasz templomok, a firenzei és ferrarai paloták, a Vatikán és a Forum Romanum kőben, képben, vonalban és színekben pompázó remekein. És lelkét tűzfolyam öntötte el, hátgerincén édes bizsergés kéje szaladt keresztül, szeme égni kezdett a meghiúsultságtól.

- Hála isten, van egyéb is a világon, mint királynék és udvarhölgyek szeszélye és cifra némberek csókja...

Boldog megnyugvást és önmagával való égi békességet érzett.

Lefekvés előtt még benyitott Antalnak, a fametszőnek cellájába. Az öreg szerzetes éppen Szent Margit királyleány színes képmását vágta a kemény, de engedelmes körtefába. Egyik kezében imakönyv, a másikban égi lilium.

Miklós nézte, nézte a képet, s egyszerre úgy rémlett neki, hogy az égi szűz szemérmes, finom arcocskája Kisfaludy Zsófikát ábrázolja.

Leborult a kép előtt, és bocsánatot kért a földön járó szűztől.

És itt, a halál emlegetésének, a túlvilág áhítozott békességének, az ima és vezeklés, a munka és önfeláldozás fanyar gyönyörűségének félelmei között türelmesen várakozott.

- Megmentettem Beatricét, az országot és az isteni Augustusi a szégyen és a bűn halálos veszedelmétől. Ez volt az én életem rendeltetése - mondogatta elégtelen.

Ezzel vigasztalta magát és napról napra elnézegette, hogy mint halad Dénes mester áhítatos munkája a thebaisi remete szarkofágján. Életében először volt boldog.

Gergely atya, a generális prior, egy nap magához hívatta az ifjú főurat. Hetvenesztendő, széles vállú, egyenes, kemény magyar volt a pálosok rendfőnöke. Még emlékezett Hunyadi Jánosra és Kapisztránra, akikkel együtt harcolt Nándorfehérvárnál, és hallotta a szentéletű ferences jóslatát a gyermek Mátyás fölmagasztaltatásáról. Ősz fürtjei gyéren fedték vaskos, kerek koponyáját. Fehér kámszáját vastag zsinór szorította derekához, s úgy lógott le róla a durva művű, nehéz kereszt, mint egy harci bárd. A bolthajtásos terem tompán visszhangozta a prior szavait.

- Domine, bejelentettem öfelségének a visegrádi tervet.

Csáky szíve megdobbant. Tudta, hogy Gergely atya a király legmeghittebb bizalmasa. Neki szabad járása-kelése van az udvarnál és gyóntatója a fejedelemben, akit a karján hordozott esztergomi kanonok korában. Csak rajta múlt, hogy a legnagyobb egyházi méltóságra nem emelte őt a királyi kegy, akár Bakóczot, János püspököt, Várady érseket vagy Nagylucsei Dóczi Orbánt. Tudta, hogy a király gondolkodás nélkül hitelt ad a tudós szerzetesnek, de megrettent a prior szomorú és borús tekintetétől.

- Elhitte a felség? - kérdezte bizonytalanul.

- Nem tudom - felelte az aggastyán. - De úgy parancsolta, hogy senkinek se szóljunk arról, amit hallottunk.

- Lesújtotta vagy felbőszítette?

- Haragra gerjelt. Azt mondta, hogy gyáva vénasszonyok vagyunk.

- Nem hitte el? - ismételte sápadtan Csáky.

- Nem tudom. Csak azt rendelte el, hogy sem te, domine, sem pedig én ne merjük elhagyni a kolostor falait...

- Kolostori elzárás?... - hebegte a főúr.

- Az - válaszolta ridegen az apát.

Csáky mereven nézett a szerzetesre.

- Az ő legmagasabb akarata ez - ismételte szelídebben a prior. - Mi egymás foglyai vagyunk.

És megáldotta Csákyt.

Csákynak eszébe jutott a cellába zárt Ladislaus Pogány. Úgy látszik, egyforma sors vár azokra, akik megtagadják a király istenét és istennőjét.

IV

- Csak soha vége ne volna a nyárnak! - sóhajtott budai palotájának könyvtárszobájában a beteg uralkodó. - A nyáron semmi bajom sem volt, ugye fiam, Tamás?

A király a selyemtakaróval leborított nyugágyán pihent. Előtte pergamentekercseket és diplomáciai levélsomókat rendezgetve egy vaskos, alacsony, kisméretű íróasztal mögött Bakócz Tamás alkancellár görnyedt.

- Olyan egészséges voltam, akárcsak húszéves koromban. Nem gondolod, Bakócz?

A püspök rekedt, mély dörgésű hangja gyengéd és vigasztaló suttogássá lágyult. Valamit mondott, sóhajtott és a torkát köszörülte. Mátyás tovább panaszkodott:

- Gyűlölöm ezeket a borongós, esős, korán sötétedő napokat. Az én csontjaim valósággal sóvárognak a nap perzselő tüze után. Bakócz, mit gondolsz, nincs orvosság az én betegségemre?

A püspök égre emelte a szemét.

- A Mindenható nem hagyja el az ő legdicsőbb katonáját, az ő földi zászlótartóját, felségedet. Lám, az egész világot felséged szolgálatára rendeli: kívánni sem lehetne jobb híreket, mint aminőkkel felségednek szolgálhatok.

Mátyást szinte elviselhetetlen kínok gyötörték.

Úgy érezte, hogy e pillanatban semmi sem érdekli, agya nem is tud foglalkozni azzal, amit kancellárja jelenteni akar. Kicsiny és hiábavaló erőlködés minden, ami körül követek, uralkodók, hadvezérek és kancellárok verejtékeznek; népek, koronák, hadseregek légiójánál fontosabb volna most egy csepp csillapítószer, amely fájdalmait enyhítené.

Ránézett Bakócz durva, vörös, érzéketlen arcára, és felháborodott.

Hogy mer ez a cseléd olyan egészséges, fiatal és erős lenni, amikor én itt nyöszörgők tehetetlenül, mint egy nyomorult vénasszony? Hogy mernek fejedelmek és népek elem tolakodni, terveket kovácsolni és alkudozásokat folytatni, amikor én itt vergődöm és annyi hatalmam sincs, hogy felkeljek és járjak?

Megijedt és elszégyellte magát. Nyomorult vénember vagyok, de ezt tudni csak nekem szabad, egyedül önmagamnak. Rettentő erőlködéssel felemelte derekát és a könyökére támaszkodott.

- Mit üzen Miksa, a római király? - kérdezte keményen és szárazon, úgy, hogy Bakócz ijedten felkapta a fejét.

- Öfensége szerződésben kötelezi magát, hogy Bécs, Trieszt és Fiume birtokát felséged kezében hagyja, ha ezzel szemben többi ausztriai birtokát visszakapja.

Mátyás bólíntott.

- Elismeri Corvin János herceg úr trónöröklési jogát, sőt, ha Isten úgy rendeli, a trón elfoglalásához fegyveres segítséget ad.

Mátyás szeme felvillant.

- Kötelezi magát, hogy leányát, Margit főhercegnőt...

- A francia király menyasszonyát?

- Igen, Margit hercegnő öfenségét János herceg úrhoz hitvesül adja.

- János püspök írja ezt?

- A kancellár úr írja Linzből.

A király meglegedetten bólintott:

- Jól folynak a dolgok.

A kancellár serényen folytatta:

- Az orosz nagyfejedelem megtámadta Lengyelországot.

- Afelől tehát biztosítva vagyok.

- A pápa özszentsége kész felséged rendelkezésére bocsátani Dsem herceg öfenségét.

Mátyás arca gúnyosan megvonaglott:

- Nincs szükségem rá.

Bakócz arca megnyúlt a meglepetés és ijedség izgalmában.

- Felséged lemond a trónkövetelőről?

- Le. A törökkel megkötöttem a békét.

A kancellár arca vérvörösre gyulladt. Felháborodásában hebegett és zihált a domború, széles mellkasa.

- A törökkel... felség... méltóztatott...

Mátyás szárazon felelt:

- Öt esztendőre. Békét akarok.

- Felség!...

- Hagyj békében, Bakócz... Írd meg a pápának, hogy az eszelős vén Ferrantét rám és a királyné öfelségére való tekintettel hagyja ő is békén... Írd meg, hogy visszaadom Anconát, írd meg neki, hogy bánom is, tegyen, amit akar.

A püspök szája reszketett, vére zúgott a fülében. Eszébe jutott Beatrix királyné. A nápolyi asszonynak igaza van. Mátyás kimerült és a halál gondolatával vesződik.

A király visszahanyatlott a párnájára:

- Bakócz Tamás, értsd meg, békességre vágyom. Nincsenek terveim. Csak egy: a fiam trónját biztosítani.

Lehunyta szemét, és bágyadtan pihegett.

- Beteg vagyok, Bakócz.

A püspök összehajtogatta a diplomákat, és felemelkedett az íróasztal mellől.

- Miliót parancsolja, felséged?

- Nem kell.

- Philippus magisztert talán?

- Utálom.

A püspök zavartan köszörülte a torkát.

- Felséged talán donna diva Beatrice öfelségét kívánja látni?

Mátyás megrázkódott, és rettentő hangon kiáltott a kancellárra:

- Azt hiszed, Bakócz, hogy elpatkolok? Úgy látod, hogy ez a haldoklás kezdete? Végtisztesseget akarsz rendezni, vagy asszonyi jajgatással akarsz felbőszíteni?

A püspök rémülten dadogott:

- Bocsánat, felség...

- Bakócz! - kiáltott a király - élek ám még, ember! És még elég erős vagyok, hogy magam intézzem a sorsomat. Add ki a rendeletet, hogy az udvar Visegrádra indul. A királyné őfelsége is... az országnagyok mind. Egy se maradjon el.

- Visegrádra méltóztatik?

- Holnap.

- Parancsára, felség... De a csillagászok...

- Ostoba tökfilkók.

- Az orvosok...

- Szemenszedett csalók. Utazunk. Érted? Most pedig hagyj magamra, Bakócz...

A püspök kisurrant a szobából.

Nagyon beteg a király - gondolta izgatottan. - És Visegrádra szándékozik. Visegrád nem jelent egyebet, mint Corvin herceg megkoronáztatását. Beatrix számára ütött a cselekvés órája.

Aztán tűnődött, hogy mitévő legyen. Itt két hatalom végső összecsapásra készül. Egyik elbukik. A király beteg. Beatrix és Corvin herceg között kell választani...

Elhatározta, hogy figyelni fog, és az eseményekbe bele nem avatkozik. A kocka eldőlt, és akkor jövök én - gondolta, és reszketett a nagyszerű pillanat előérzetében.

A Szapolyaiak, a Báthoryak, a Németujvári grófok, a magyar főurak legnagyobb része így gondolkozott.

- Olyan király kéne már nekünk, akinek az üstökét a markunkban tarthatjuk - mondta a mindig ittas Báthory.

Korán beköszöntött a hideg. Az utakat sűrűn befújta hóval a fagyos, téli szél. Azután hirtelen elolvadt, és sártenger lett az országutak helyén. A király beteg volt, nem tudott utazni. Beatrix vitte az ország kormányzását. Mátyás egész birodalmára dermesztő csend és a várakozás lélegzetelállító nyugalma borult. Néhányszor a király is beleszólt a diplomáciai tárgyalásokba.

- Isten békéjét akarom. Béke legyen mindenkivel.

Beatrix és Bakócz nem akartak egyebet.

December első napjaiban végre annyira megerősödött a király, hogy kiadta a parancsot az indulásra.

Olyan erősnek érezte magát, hogy lóra tudott ülni. Ez akkora öröme derítette, hogy környezetét elhalmozta ajándékokkal. Galeotti Marzio visszakapta kis budai majorját, Bonfini nemességet és néhány száz jobbágyat kapott. Vezéreit elárasztotta arannyal és címekkel. Egyházak és városok kiváltságokat kaptak, árumegállító és vásárjogot. Ráskai Balázsnak, a várpalota parancsnokának pedig meghagyta, hogy a királyi katonák, testőrök, udvari cselédek között a zsoldot duplán ossza szét. És nagy katonai díszszemlét rendelt el a vár alatt elterülő síkságon.

A szemlén Beatrix is megjelent, s a maga vértesezredét vezényelte.

Mintegy negyvenezer ember vonult ki teljes harci felszerelésben. A király a teljes vezérkar élén jelent meg a csapatok előtt, hófehér ménen, prêmes bíbor ruhában, üdén, fiatalon, délcegen, mint maga a Hadisten. A nap kisütött a hófehér, hideg, tiszta, üde karácsonyi égboltozaton. A levegő ritka volt és átlátszó; a vezényszavak tisztán és harsogva szálltak el a csapatok feje felett, amelyek némán és mozdulatlanul meredtek szabályos csatarendben. Még a lovak sem merték zablyáikat megcsörrenteni.

Mátyás diadalmas szemmel gyönyörködött a katonáiban. Minden vitézének a szemébe nézett, a parancsnokokkal kezét fogott, és a zászlótartó vén zsoldosoknak érmet akasztott a nyakába. Tizenkét kardot, ugyanannyi csákányt és buzogányt osztott ki a legderekabbaknak. A fekete sereg öreg, marcona hősei között nem egynek a szemében könnycsepp csillogott.

Mátyás után Szapolyai, Báthory, Kinizsi, Magyar Balázs harci paripája lépkedett. Az öreg zsoldosok mindegyiket ismerték, és fellobogott a szívük a szerbiai, felvidéki, török és osztrák csaták emlékére. A várhegyen megdördültek az ágyúk. A kürtösök belefújtak trombitáikba. A zászlókat meghajtották. Az imperátor jelt adott az elvonulásra. Megmozdult az óriás, megcsörrent a fegyverek ezre és ezre. Kibontakoztak a csatasorok, kör alakba, ékbe, négyszögbe, olló és fűrész alakba formálódtak a rendek, nehéz- és könnyűfegyverzetű lovasok vágattak a századok élén, szekerek robogtak, ágyúk dübörögtek a felkavart porfelhőben, szinte nyögött, sikoltott és dörgött a föld. Lovak nyerítettek, sípok sikongattak, száguldott a székelly lovaszred, a király szeme fénye, fekete, könnyű vértben, nyurga, sovány, izmos barna legények, válogatott harcedzett fickók, sebhelyes, elszánt hősök, kezükben magasan tartva apró zászlóikat, amelyek úgy repültek a sorok fölött, mint vörösen lobogó lángnyelvek.

A királyné, pedig sokszor látta már ezeket a repülő hadikutyákat, megreszketett e pokoli viharzás láttára. Mosolygó ajka kissé nyitva maradt, a szeme égett, és vadul dobogott a szíve aranyvértje és drágakövekkel kirakott selyempáncélja alatt.

- Pallasz Athéné lehetett ilyen délceg és félelmetesen gyönyörű - morogta Bonfini, ahogy fél szemmel a királynét leste.

- De Pallasz Athéné jobban választotta volna meg testőrezredének kapitányát - válaszolt gúnyosan Galeotti.

- Ki az? - érdeklődött a történetíró, és nagyokat nyelt kidagadt ádámcsutkájával.

- Monelli mester az új kapitány. Az óbudai kamaragróf.

- Csinos vitéz.

- De sem a bátorságáért, sem a becsületéért nem adnék egy lyukas ezüstpénzt...

- Nézze a székelly ezred attakját, domine Marzio, nézze, hogy repül felénk az arkangyal fehér lovon, a Belzebub vörös lovon, a sárga ló, és aki rajta ül, annak neve halál. Hogy repülnek a sárkányok, szárnyas fenevadak, s az orrukából tüzet, füstöt és kénkövet fújnak, s a rajtuk ülőknek tűzből és jácintból és kénkőből van a mellvértjük.

És a két olasz megdermedve bámulta a székelly lovasok apokaliptikus ezredét.

A király mosolyogva nézte őket, mint egy szerelmes, vágyó, mámoros ifjú. Reszketett a föld, és a madarak vijjogva rebbentek föl a budai erdőkből. A király lova mozdulatlanul állott, és a hátán úgy ült az Imperátor, mint egy ércből öntött szobor. A szeme meg se rebbent, csak nézte, várta a feléje vágató széles lovassort, csak az orrcimpája remegett. Szerette volna szétvágni a karjait, hogy beleölelhesse az eléje rohanó katonákat.

Amikor már csak harminc-negyven lépés választotta el a lovasoktól, a király trombitása belefűjt a kürtjébe. Rövid, sikoltó, velőkig hasító harsonája mintha álljt vezényelt volna. A kürt visítására huszonegy hasonló válaszolt, és az első sor lovai hirtelen fölágaskodtak, mintha égbe akarnának röppenni a nyargalás irtózatossá eleven erejétől. Néhányat ugrottak a ménnek, a fejüket rázták, két hátulsó lábukon táncolva, hirtelen megtorpantak. Fejüket a szügyükbe vágták, és megállottak Mátyás előtt, mintha villám sújtott volna a tagjaikba.

A székely ezred első zászlósa földig hajtotta a Hunyadi-ház címerével ékes selyemzászlót.

Mátyás odalovagolt a parancsnokhoz. Kezet fogott vele, és boldogan integetett a lovasok felé. A lovak melle zihált ki csak a néma, meredt mozdulatlanságból.

Mátyás fölvetette a fejét, és harsány vezényszóval kiáltott a vitézek felé:

- Katonák! Derekasán nyargaltok, és értitek a lovasroham módját. Nem féltelek benneteket az ördögöktől sem. Büszke vagyok rátok. Meg akarlak benneteket jutalmazni. Visegrádra megyünk a szent korona elé tisztelegni. A felséges királyné is velünk jön. Ezennel kinevezlek benneteket őfelsége Beatrix királyné, szeretett hitvesünk testőrezredévé. Ti kíséritek őt a szent korona elé.

- Hurrá, huj, huj, hurrá! - harsogott a katonák tomboló csatakiáltása. A lovak megbokrosodtak az egetverő kiáltozástól, és két lábra ágaskodtak. A kürtösök győzelmes rikoltozást csaptak.

A király Beatrix elé vezette a testőrezred kapitányát.

- Felségednek adjuk hadseregünk legdaliásabb lovasezredét. Régi vitézeit beosztjuk a Szapolyai uram katonái közé. Ezerötszáz kemény erdélyi fickó, mind kipróbált, vért szagolt, győzelemhez szokott és hozzánk hűséges lovas. És Alfalui Mátyás a kapitányuk.

Beatrix elsápadt. Alig tudta elnyomni meglepetése, dühe és szégyenkezése sikoltó kitörését. Mi ez? Árulás? Isteni gúnyja ez a gögös imperátornak? Vagy ördögi játéka a sorsnak?

Csak egy pillanatig tartott a fölindulása. A következő percben kicsilllogtatta hófehér fogsorát, és elmosolyodott.

- Köszönjük felséged atyai jóságát. Büszkék vagyunk új testőrezredünkre.

Rá sem nézett az előtte mereven álló kapitányra. Új testőrezrede elé vitette magát, és megsejmelte a daliás lovasokat. De ezalatt úgy ugrált a szíve, mint egy vergődő madár. Visegrádra gondolt. Monelli nem jöhet vele. A megfizetett olaszokkal megtömött vértesezred nem lesz ott, hogy megakadályozza Corvin herceg megkoronázását. Ez a Mátyás maga az Antikrisztus. Ez kavargott égő, lüktető agyában észbontó gyorsasággal. A szeméből kicsordult a harag könnye... Alig várta, hogy visszavigyék a palotába.

Beatrix majdnem élettelenül roskadt össze szobájában. Most már nem bízott senkiben. Még abban sem, hogy Mátyás előtt nem merik őt bevádolni. Már meg is tette valaki, a király hitt neki, s egy paraszt ezredest adott melléje porkolábnak. Beatrix most már egyenesen a saját életét féltette. Úgy érezte, mintha üldözött, űzött vaddá vált volna, egy dühös és vérszomjas kopó kényére védtelenül odadobva.

Életében először félt és remegett.

Belátta, hogy Mátyás akaratán sem földi, sem pokoli összeesküvéssel nem tud győzedelmeskedni. Tehát az égiekkel kell szerződést kötnöm - gondolta olaszos eszejárásával.

V

Beatrix Margit királyleány holttestéhez vitette magát a Nyulak szigetére. Itt, Buda és Pest zajától, poros, piszkos levegőjétől, a munka és verejték szagától egyformán távol egy egész kis világ pihent békés boldogságban: apácák, barátok és keresztes lovagok országa vén hársak, szilfák és jegenyék árnyékában. A sziget felett, mint egy szent Akropolisz, úgy trónolt a dominikánus apácák kolostora, amely egyetlen rengeteg épületben olvasztotta össze a klastromot, a főúri leánygyermek nevelőintézetét és a Margit királyleány emlékére szentelt templomot.

Beatrixot gyaloghintón vitték végig a templom hosszú főhajóján. A főoltár előtt, amely egy régi római szarkofágban szent Clarissza ereklyéjét rejtegette, kilépett a hintóból és térden csúszott a Madonna-kép elé. Homlokát a hideg márványkőhöz nyomta, és szívdobogva köszöntötte a Keresztrefeszített anyját:

- Ó, te éppoly sokat szenvedett égi Szűz, Istennek anyja, Élet királynője, köszöntelek téged. Ó, Istenő, csodálatos Asszony, imádkozzál érettem.

Aztán fáradt testét a szentélyben levő szarkofághoz vonszolta. Itt feküdt Béla király szűz gyermeke, faragványos, magas, fehér talapzaton nyugvó koporsóban.

A karzaton nyolcvan apáca és ugyanannyi gyermekleány imádkozott. A márványpadon ott térdelt Beatrix, és könnybe lábadt szemmel csüngött a koporsón.

- Ó, te mennyei szépségű mártír leány, szűz leányzója Hestiának, édes nővérem a szenvedésben és fényben, a te pártfogásod alá helyezem bűnbánó lelkemet. Könyörgök neked, légy szószólóm a feletted trónoló Isten fiánál, akit halálos és szent szerelemmel imádsz az örökkévalóságon át! Ments meg engem a szégyentől és megcsúfoltatástól! Ne engedd, hogy bűnben fogant fattyú hatalmába essem, aki gyűlöl és irigyel engem, kiűz a birodalmamból, földönfutó koldus sorsára juttat, és ha barbár kényének úgy tetszik, életemtől is megfoszt durva bosszújában. És kérd meg őt, a villámokat szóró Teremtőt, a nagy Bírót, aki a hétpecsétetes könyvből veszi számon bűneinket, hogy bocsásson meg nekem, bűnbánó leányának. Ő látja az én lelkemet. Ő tudja, hogy sohasem voltam engedetlen és megátalkodott. Ha vétkeztem, ezt a csillagok és Fortuna kényszere alatt cselekedtem. Ő, a bocsánat és a kegyelem kiapadhatatlan forrása, engedje meg, hogy belőle új életet igyam, és megerősödjem az ő szerelmében. Köszönöm, hogy a boroszlói boszorkányt már elszólította az utamból. Leborulok az Ő bölcsessége és kegyelme előtt, hogy megelőzött engem az ítélet végrehajtásában. Hálát adok neki, hogy megóvott az emberi élet kioltásától. Ó, milyen nagy, nehéz misszió volt népemet és királyi trónomat az ő ördögi varázslata ellen megvédelmezni! Gyónom neked, Mindenható Isten, hogy sokszor vergődtem és el is buktam az eredendő bűn, Éva anyánk vétkében. De a lelkem tiszta maradt, és nagy penitenciákat róttam magamra. Segíts meg engem rendeltetésem további során: hogy Mátyás király népeit a te egyházad szolgálatában, a szent szeretet védelmében római helytartód érdekeinek megtarthassam. Lásd, Mátyás a hitetlen pogány okkal akar ellened szövetségre lépni. Látod, hogy készül az egyházat letiporni, hogy üldözi a pontifex maximust, hogy támad fel antikrisztusi gögje a te akaratod ellen. Mindenható Atyám, látod, én nem török az ő életére, s elűztem magamtól a sátán sugallását, hogy fattyú fiát a megérdemelt büntetésben részesítem. Nem nyúlok fegyverhez, mert írva vagyon: aki fegyverrel támad, fegyver által vész el. Csak a te bölcsességedhez folyamodom. Segíts meg engem magasztos céljaim elérésében. És én elárasztom egyházadat arannyal és ezüsttel, és lábad alá helyezem a birodalmat. Felépítem budai egyházadat olyan nagyra és pompásra, mint amilyen a milánói dóm. Nagyobb templomot építek Pesten, mint amilyenre a Szent Péter egyházát tervezi Bramante. És én alázatos, hűséges és jámbor szolgálóleányzód leszek. Elzarándokolok Loretóba,

és aranyba foglalom a názáreti házat, amelyet angyalaid hoztak el a pogányok által megszenteltelenített földről. Egész életemet a te szolgálatodra rendezem. A római pontifex maximusnak negyvenezer aranyat ajánlok, hogy az apostolok fejedelmeinek templomát felépíthesse. Keresztes hadjáratot vezetek a Szentföldre, és a Golgotát márvánnyal köveztetem ki, és bazilikát emelek a keresztrefeszítés helyén. Én Istenem, én kegyelmes nagy Istenem...

Beatrix szeméből csurgott a könny, a válla megrándult a bűnbánat és a megtisztulás édes kínjától. Felemelte nagy, meleg tekintetét az égre, mintha megköszönné neki a megkötött szerződést.

Büszkén és ragyogó királyi fenséggel emelkedett talpra.

Az udvarhölgyek rajongva nézték az imádkozót.

- Csak a glória hiányzik a szőke fejéről - súgta oda Antonetta salernói grófné a szomszédjának.

A kóruson megzendült az apácák és növendékeik angyali himnusza. A templom tele volt a királyné újjáéledt, diadalmas lelkével...

VI

Az idő megkeményedett, a levegő kitisztult és az utak járhatóvá lettek.

Mátyás útnak indult egy ragyogó, átlátszó, felséges téli reggelen. Kassán készült nehéz, hatlovas kocsiba ült, amelynek a tengelyekre erősített ezüst oszlopairól szíjon függött a korbája, és kellemes rugékonysággal hintálta a bennülőket. Hat gyönyörű erdélyi fekete ló vont a utazóhintót. Ugyanilyen kocsiban ült Beatrix és az ifjú herceg is.

Baj nélkül értek Visegrádra. A király annyira kimerült, hogy az itt épített pompás kéjlakától egy egész hétig nem tudott elszakadni. Nagyon szerette azt a pompás királyi villát, amely a hegyfokon meredező fellegrvár és a sokbástyás Duna menti vízivár, mint két rettenetes pokolkapu között árnyas fasorok, gyümölcsösök és erdei ligetek mélyén tündöklött fehér és rózsaszínű márványfalaival.

Itt kapta meg Mátyás Marsilio Ficino firenzei humanistának, a platói akadémia egyik vezérének könyvét, amelyet a tudós szerző a nagy hírű magyar mecénásnak dedikált. Ez egy időre elfelejtette minden testi-lelki szenvedését.

A könyvet Galeotti köszönte meg a király nevében, és levelét így keltezte Visegrádról:

„Ex Visegrado, paradiso terrestri.”

És eldicsekedett világhírű barátjának, hogy itt van a világ leggyönyörűbb zuga.

- Bejártam ezt a kerek földet, de csak a párizsi parlament házában láttam egyetlen dísztermet, amelyet a visegrádi paláciumhoz lehetne hasonlítani.

Mátyás a hideg januári napsugárban oroszországi prémekkel kibélelt nyitott gyaloghintóban vitette magát keresztül-kasul a kertnek most kopár, havas, zúzmarás útvesztőin. Mégis mindig fázott. Úgy sóvárogta a tavaszt, mint a szerelmes ember a csókok óráját.

A park közepén levő Cupido-szobor alatt, a vörös márványból épített s körös-körül a kilenc múzsa fehér carrarai alakjától őrzött díszkút közelében megállította az embereit. Ránézett a szoborra, és meleg, szerelmes tekintettel simogatta meg a pajkos kis isten fehér márvány-idomait.

Sok tarkabarka, fiatalos kalandja jutott az eszébe. Azok az évek, a Podjebrad Katalin és a Beatrix között lepergett özvegyi élet vidám epikureus örömei. Apró kalandok Budán, Boroszlóban, itt Visegrádon, jártában-keltében az országban, hadjáratai és bíraskodásai alatt, amikről - tudja - legendák forognak az egész országban. Akkor nem volt még olyan hatalmas, nagy, gyűlölt és imádott, rettegett és üldözött uralkodó. Akkor nem volt senkije: sem felesége, sem fia; a trónja sem volt biztos; a magyarokkal is annyit kellett birkóznia, mint az ellenségeivel. Ő tudja csak, hogy milyen nehéz ezt a szilaj, nyakas népet féken tartani. Török, cseh, lengyel veszedelem ólálkodott szüntelen az ő árva feje fölött. Örökös háború, vér, tűz, sebesülés, halál. Most is sajog minden untalan egy-egy rosszul gyógyult sebe... Uralkodásának első negyedszázadában nem volt egyetlen esztendő vér és tüzeső, háború és halálveszedelem nélkül. Mégis boldog volt akkor, bizakodó, ujjongó és erős. Boldog. Tele volt a lelke, és magában hordozta az egész világot. Most pedig feleség, gyermek, világgraszoló hír, dicsőség, hatalom, béke, biztos trón, leigázott, reszkető országok felett egyedül, árván, boldogtalanul bolyong az égre tornyosuló fellegek között.

Nézte, nézte a gyönyörű, ifjú, nevetős istent, amint nagy, viharos örömmel nyomná ki a vizet a hóna alatt szorongatott tömlőből. A hideg januári napsugár nem tudta felolvasztani a kút befagyott vizét. Az istenfiú hiába erőlködött.

- Nem csobog a vized... Befagyott, szegény kis, szerelmes istenke, hideg van; tél van. Fázom. Megfagyott a fiatalság, a szépség, a szerelem. Az erő.

Környezete nem is sejtette, hogy milyen halálsejtelmekkel küszködik a király. Mátyás a visegrádi tartózkodást arra is felhasználta, hogy a szent koronát, amelyet itt őriztek a fellegháza, biztonság okából átadja fiának.

Nagy ünnepi szertartásokat rendelt a korona és a királyi jelvények megtekintésére. Először Nagylucsei Dóczi Orbán püspök, a királyi kincstartó, misét mondott a hegy tövében álló udvari kápolnában. A király a szentségház előtt foglalt helyet, amely a legtisztább alabástromból, dús aranyozással a földkerekség egyik legdrágább tabernákulumja volt. A mise alatt színezüst orgonán játszott az olasz Dávid mester. A király idehozatta az ország szentséges ereklyéit. Egy pillanatig azon töprengett, hogy kezébe veszi a koronát, és azt a fia fejére teszi. Ki volna rá méltóbb, hogy megkoronázza utódját, mint ő maga, aki annyi vért ontott e hazáért, ő, a Hunyadi János fia, ő, a fekete sereg rettegett vezére, a nép imádott apja, az ország agya, szíve és acélból való győzhetetlen kardja? Ki tett többet egymásért: az ország őérte, vagy ő az országért? Ki emelte ki zűrzavaros zűlléséből, szegénységéből, romlottságából, németnek, töröknek, stíriai apró kényuraknak, cseh rablóbandáknak, oláh tolvajoknak, rác útonállóknak karmaiból? Ki merne ellene szólni, pártot ütni, elégedetlenkedni, morogni, ha ő most fejére illesztené jogos tulajdonát egyetlen fiának, Corvin János úrnak, a leggazdagabb és leghatalmasabb magyarnak, Matthias rex fiának, Hunyadi János unokájának?

Vele szemben Beatrix imádkozott a Madonna oltára előtt. A király ránézett a hitvesére.

Ez a gögös, nagyravágyó, hazug és hűtlen némből ellenezné talán?

Mátyás szívében mérhetetlen keserűség, megvetés és düh lobogott fel erre a gondolatra.

Ez a gyönyörű szőke bestia megérdemelné, hogy kiszolgáltassam őt a magyarok égő gyűlöletének. Ó, hogy szerettem őt - gondolta dühös érzékenységgel -, és ő a fiam életére tört... ki tudja, az enyém ellen nem szőtt-e ördögi orgyilkos, méregkeverő terveket?... A koronát akarja kilopni az országból, a hitvány kígyó Ulászlóhoz akart szökni, ez a megbomlott céda némből... Ó, de kár azért a sok szerelmes szeretetért, amit reá pazaroltam!

Lehajtotta fejét, és lecsukta fáradt, súlyos szemhéját.

Csak meg ne tudja senki - gondolta égő nyugtalansággal. - Csáky tudja, Monelli tudja, néhány cinkosa még bizonyára tudja... Bakócz tagadja... nos, ez ellen nem tehetek semmit... Csákyt a pálosok közé csukattam... a perjel jól vigyáz rá... Monellit lenyakaztattam, cinkosait összefogva a váraljai börtön fenekén őrzik... másnak sejtelve sincs, hogy miért adtam melléje a székelőket... ó, Istenem, engedd, hogy ezt a vakon támoigó, eszeveszett asszonyt mindvégig megvédelmezhessem a saját őrzőgő démonától...

Újra eszébe jutott a fia, és ránézett a sovány, barna, csendes gyermekifjú ártatlan, közönyös arcára.

Csak addig éljek még, amíg ez a gyenge gyermek rászorul az én védelmező pajzsomra... Mert ha elpusztulok?...

Hirtelen dühroham rázta meg.

Meg kell őt koronáztatnom. Ha másért nem, azért is - harsogott lelkében egy bosszúálló isten szörnyű biztatása -, hogy megalázzam, megrémítsem, lesújtsam Beatrixot a földnek piszkos porába.

És már meg akart mozdulni, hogy elvegye a kincstartó kezéből a koronát, és megoldja a trónöröklés izzó problémáját. De nem tudott megmoccanni. Fogcsikorgatva erőlködött, hogy kinszenvedésben vonagló testével felemelkedjék. Hiába. Kiverte a verejték; érezte, hogy vércsomó szalad fel a torkába. Mi ez? A halál? Mereven, fájdalomtól gyötörve ült az aranyozott márványtrónon, a szentségtartóval szemben, tömjén illatában, világoskék, felkanyargó felhők opálos fényében. Olyan volt, mint egy béna Jupiter az Olümposzon.

- Nem szabad, hogy lássák nyomorúságomat - sóhajtott magában keservesen, összeszorította ajkát, és verejtékező homlokát törölgette.

Azon az éjjelen Beatrix nem hunyta le a szemét. A vár zsúfolva volt az udvar temérdek népével. A főurak a hegy lábánál sátrakban tanyáztak. A Duna mentén álló búzamalmok megállították nagy lapátos kerekeiket. A molnárók felkuporodtak a malom tetejére, és onnan nézték a csillogó szekérsátort. Hideg volt. Az ég ólomszürke és felhős, de valami titokzatos fehér fátyol ezüstjét teregette rá az éjszaka. A hó tisztára és félelmesre fehérítette a hegyeket. Mintha kísértetek lenge köde úszkálna a vár fölött. Ködleányok foszlós, habos, terjengős felhőteste. Néha megharsant az őrség kürtje. Az órákat számolták az örök. Egymásnak adtak jelet az éberségükről.

Beatrix a szobája ablakában állt, a loggia két rózsaszín márványoszlopa között. Testét nehéz, prêmes bunda takarta be, puha, illatos, hófehér menyétszörme gallérjába húzta kipirult arcát. Didergett, de belül lángot ontott az égő, lihegő tüdeje.

- Mit tegyek, Úristen, mit tegyek? - suttogta önfeledten, amint az örök kiáltásait, az ajtó előtt strázsáló új testőreinek kopogását és a vár alatt meggyújtott máglyarakások ropogását figyelte.

A hegyek felől sasmadarak kiáltozása szelte át a fagyos, tiszta levegőt.

- Senkim sincs, Mátyás mindenkit elpusztított mellőlem, itt vagyok ezernyi mérföldekre atyámtól, a nápolyiaktól, véreimtől...

A Duna vize nagyokat loccsant. Csónakok jártak a töltésen gubbasztó, idomtalan, nagy kerekű malomkabinok között. Beatrix a nápolyi időkre gondolt.

Így loccsant egy-egy vízbe dobott hulla, egy-egy lázadó báró keresztülszúrt teste... Istenem, Mátyás engem is lázadónak tart... Mátyás gyűlöl engem, s nekem egyetlen pártfogóm sincs, aki kardot rántana értem, ha most...

Majdnem elsikoltotta magát. A várkastély tornyában megkondult a harang. Éjfél kongatott.

Beatrix térdre borult.

- Madonna, emlékezzél rá, mit ígértél a domonkos apácák klostromában... És most megengeded, hogy itt nyomorultan elpusztuljak?

A szél keresztülfúj a loggián, és eloltotta az aranyozott kandeláber valamennyi lángját.

Beatrix megrémült. A Duna felől jeges havat vágott arcába a szárnyra kelt északi szél.

Körülnézett, vak sötétség vette körül. Eszeveszett ijedséggel sikoltozott:

- Szentséges Madonna, de elhagytál engem!

A sikoltásra felébredt öreg dajkája, a nápolyi Nardella Parmesana.

- Monna Nardella, ki kopog az ajtó előtt?...
- Szentséges madonna, mint rendesen... az éjjeli testőrök járnak föl és alá.
- Székely zsványok? Gyilkosok? Mátyás zsoldosai?
- Hűséges, derék nép, gyönyörűségem - csitította az öreg dajka, és megsimogatta a királyné fejét.

- Nardella, hívasd be a salernói grófnét - rimánkodott Beatrix.

Antonetta éjjeli pongyolában lépett a királyné ágyasházába. Gyertyát gyújtott, és letette az ablak párkányára.

- A királynál voltál? - rivallt rá Beatrix eszelősen.

A grófnő elsápadt.

- Diva, nem értem...

Beatrix dühösen rákiáltott:

- Mindent tudok, gyalázatos bestia. Te a király szeretője vagy. Régóta tudom. Most is az ő ágyából jössz!

Antonetta felsikoltott:

- Madonna diva Beatrice, csillapodjék! Nardella a szobámban költött fel... Egy szobában alszom Kisfaludy Zsófikával...

- Az is a király szeretője... mind a ketten azok vagytok... egymás tudtával, egymást tanítgatva, egymást ajánlva, mint a...

- Ne mondja ki, felség! - könyörgött a grófnő.

- Kimondom! Becstelen, céda, cifra lányok vagytok, a király ágyának komisz cselédei... régen tudom, hogy miért gyűlöl engem a király!

Antonetta könyörgésre fogta:

- Madonna, a Szent Szűz nevére kérem, ne izgassa magát. Felségednek láza van... felséged beteg...

A királyné megrázta sátoros, dús puha aranyhaját.

- Antonetta, te gyűlölsz engem, és a király szeretője vagy. Te elárultál neki. Tudom, ne tagadd, te súgtad meg neki a visegrádi tervet, te cseréltetted ki a testőrezredemet, te öleted meg Cattivellót, te akasztattad fel Monellit, te halálra üldözöd a híveimet, te halálra keressz engem is, te méregkeverő, te boszorkány... te gyilkos!...

Antonetta sírva fakadt és a kezeit tördelte. A királyné levegő után kapkodott.

- Hát jó. Győztél, Antonetta. A királlyal meggyűlöltetted mindörökre. Mátyás félti a koronát, és félti tőlem a fiát. Hát jó. Majd elválík, ki húzza tovább. De te meg akarsz engem ölni, Antonetta!

- Felség! - sikoltotta a grófné, és Beatrix keze után kapott.

- Hallgass! - sziszegte Beatrix. - Te el akarsz engem tenni láb alól, te elhitetted a királlyal, hogy ha nem siet, akkor én küldöm őt a másvilágra...

- Madonna, legyen irgalmas, madonna, ne gyötörjön - sírt a grófnő fuldokló, ájuldozó ijedséggel.

- Mindent tudok, Antonetta... A király nem akar botrányt. Szégyellne, ha alattvalói nevetnének rajta. Bántja a hiúságát... És fél Európa felháborodásától, fél a pápától, fél a mindenható Úristentől.

Beatrix megállt. Megrázta a fejét.

- Nem, ő nem fél az Úristentől. Hiszen ő maga az Antikrisztus.

Antonetta remegve nézett a dühöngőre. Beatrix nem engedte szóhoz:

- A király nem akar perbe fogni. Eltitkolja, hogy miért haragszik rám. De azt hiszi, hogy ameddig én élek, addig nem biztos az élete. Meg akar előzni, ezt főztétek ti ki, ezért oszlattátok fel vértesezredemet, ezért állítottátok ide ezeket a székely pribékeket... hóhérokat küldtetek a nyakamra... itt dobognak az ajtóm előtt... hallod, Antonetta, a bakó lépéseit?... Antonetta, Mátyás, Corvin János... verjen meg az Isten benneteket!

Beatrix lerogyott az ágyára. Antonetta odaborult, átfonta karjával a királyné hideg, reszkető lábait, és a könnyein keresztül csókolgatta.

- Isteni madonna, gyönyörűségünk, szívünk, életünk, esküszöm az Isten egyszülött fiára, hogy csupa képzelődés, amit beszélsz. Én egy szóval sem árultalak el a felséges királynak. Én nem tudok semmit, engem ne vádolj, én nem vétkeztem ellened, madonna, sem szerelemmel, sem árulással...

Beatrix kínosan vergődött az ágyon.

- Ne beszélj, hallgass... mérges kígyó vagy... hazugság a leheleted is... gyilkos vagy... segítség, megölnek, gyilkos, gyilkos! - sikoltozott velőtrázó, éles sikoltással. A feje hátrahanyatlott, és sápadt ajaka nyitva reszketett tovább a ki nem mondott szavak halálos erőlködésében...

Antonetta és az öreg jajveszékélő dajka kirohantak a folyosóra.

- Segítség!... A királyné őfelsége, a madonna, segítség!...

Orvosok, papok, síró, jajgató, lóto-futó asszonyok rohanták meg a királyné szobáját.

Egy testőr a királyhoz szaladt. Mátyás előszobájában Bakócz, az alkancellár virrasztott. Várta a király hívását. Jegyzők és kancellisták bóbiskoltak a padokon. Fodor Crispus István egy oklevelet javíttgatott.

- Haldoklik a királyné! - lihegte a testőr.

Fodor István apát felugrott, és kétségbeesett jajkiáltással rohant a király ajtajához. Bakócz visszatartotta.

- Ne bánts d a felséget.

- De illustrissime!

- Őfelsége alszik - suttogta az alkancellár, és vastag függönyt húzott a király ajtója elé.

- De ha meghalna a madonna? - lihegte az apát.

- Őfelsége alszik - felelt egykedvűen az alkancellár, és azon törte a fejét, mit jelentene az ő személyére nézve, ha Beatrixot elszólítaná az Úr arról a sakktábláról, amelyen ő most a maga döntő húzásait teszi.

Hidegen és közönyösen felállt, és átment a királyné lakosztályába.

Beatrix már magához tért, és szemrehányásokat tett Antonettának:

- Leányom, miért ijedtél meg ilyen mértéktelenül? Antonetta, te túlságosan egzaltált vagy, és hiábavaló csődületet jajveszékelsz össze. Antonetta, nem gondoltál arra, hogy feleslegesen ijesztgeted az imperátort?

Antonetta borzongva nézte a királynét.

Bakócz visszahúzódott az ajtóból.

Jó, hogy nem engedtem háborgatni a királyt. Még nem érkezett el az idő, amelyben a kockának el kell dőlnie.

És nyugodtan visszament a diplomáciai oklevelekhez.

A folyosón egy hatalmas, fekete alak leste a királyné felől kiszivárgó híreket. Galeotti volt, a humanista.

A halál félelme ez. Vigyázni kell, mert a haláltól való rettegés már sok véres tragédiának volt az okozója - gondolta aggodalmasan. - Kettőzött éberséggel kell vigyázni az imperátorra.

Hűséges lelke reszketett a félelemtől.

VII

- Nincsen semmi bajom; egészséges vagyok, mint a makk; az ördögbe is, ötvenéves korában csak bolond ember gondol a halálra! - ujjongott Mátyás, ahogy egész napra megszűntek a fájdalmai. És nagy bizodalmában, a felcsillant életreménység hetyke mámorában úgy képzelte, hogy most kezd el az élet ragyogó férfiúi aranykorát.

Hazagondolt Magyarországra, és hirtelen elhatározással a rendeket egybehívta Budára.

Most végleg megtöröm az én legmeghittebb és legbensőbb ellenségemet: a Báthoryakat, a Szapolyaiakat, az egész régi főnemesi oligarchiát. Elsöpröm őket, mint a legyeket, szétzúrom, mint a pelyvát, ha kell, egész új arisztokráciát teremtek markos várvezérekből, jobbágyok fiaiból, derék budai vargák, kolozsvári ötvösök és komáromi hajósok ivadékaiból. Az alfalusi Matyi fiút kinevezem temesi főispánná. Van olyan erős legény, mint Kinizsi Pál volt fiatal-korában - gondolta elmosolyodva a Kinizsi Pál pályafutásán. - A molnárlegény most ellenben praktikál a Szentgyörgyi grófokkal és Beatrixszal.

Keserűen nevetett. De aztán összevonta szemöldökét:

Különben mi szükség van oligarchiára? Abból a távolságból, ahonnan én nézem őket, úgyis valamennyi egyformán kicsiny. Legyen minden magyar ember egyenlő, fizessen adót, szolgáljon a hadseregemben, engedelmeskedjék a parancsaimnak, az én dolgom a gondolkodás, a hódítás, enyém az ítélet, a hatalom, én vagyok a jog és az igazság, én parancsolok, és az emberek engedelmeskednek.

Lázás álmában feltárult a római castrum képe, a Fekete-tengertől a Keleti-tengerig minden országok abba a nagy római castrumba zsúfolva, népek és nemzetek, mint légionáriusok lesik az ő imperatori parancsszavát.

- Nem halok meg még - biztatta önmagát újraderült, ragyogó optimizmussal. - Hiszen még nem is tettem semmit. Most vagyok csak ott, ahol a régi, nagy dinasztikák sarjai trónra lépésük alkalmával kezdeni szokták. Most jutottam csak oda, hogy a birodalmam kerek, egész, elvitathatatlan, a korona biztosan ül a fejemen, s a fiamnak biztosíthatom, akár egy Úristen kegyelméből született trónörökösnek. Még csak most kezdődik a Corvinusok dinasztija, amelyet az én nagy, szent, édes asszonyanyám alapított.

A király elérzékenyedett.

- Mindent az ő forró, bátor, mértéktelen, mély, csodatevő anyai szeretetének köszönhetek. Ó, Szilágyi Erzsébet, te nagyobb voltál, mint a Gracchusok anyja, te, a bibliai szent asszonyok mása, te, a nagy görög császárnak ivadéka... ó, ha te még élnél, édes, kedves asszonyanyám!

Mátyás elhatározta, hogy olyan templomot építtet édesanyja emlékezetére; amilyenhez hasonló nincs a föld egész kerekiségén.

Aztán eszébe jutott, hogy a császárral és fiával való tanácskozások nagyon siettetik az elutazását. De alig tudott megválni Magyarországtól.

- Szeretném még meglátogatni Kolozsvárt, Kassát, Pécsét, Nagyváradot - mondta környezetének. - Szeretném ezeket a városokat is naggyá, erőssé, fényessé tenni, hasonlóvá Budához. Nem jó az, ha az országban minden kincs, minden műveltség, minden szorgalom egy városban halmozódik fel. Lám, az olaszok azért olyan gazdagok és műveltek, mert sok a nagy és hatalmas városuk. Kolozsvárból Firenzét szeretnék csinálni, nagy kereskedelmi és ipari sürgés-forgással. Pécsből Ferrara és Bologna példájára tudományos központot teremtek -

ugye, fiam, Ernuszt Zsigmond? - fordult a jelenlevő gazdag, művelt pécsi püspök felé - ugye, mindent megcsinálunk, ha visszajövök és összefogunk?

Egészen belepirult a lelkesedésbe.

Mégis elhagyta Visegrádot, és Bécs felé indította udvarát. Reggeltől délig azonban meggon-
dolta. Nem tudott elszakadni anyja emlékétől és hazája rögétől. Hirtelen kiadta a parancsot,
hogy Esztergomban stációt tartsanak.

Esztergomban a gyermek primás, Hyppolit látta vendégül a királyi családot.

Esztergom után a Duna-parti Komárom következett.

- Ebből a városból Velencét teremtek, meglássátok - szólott környezetének, ahogy körülhor-
doztatta magát az új, ékes főúri paloták között. - A várat minden oldalról víz veszi körül,
gyerekjáték lesz a Dunából csatornákat vezetni be a város házai közé. - Hej, Camicia! -
kiáltott a kíséret végén baktató építész és udvari mérnök után - te visszatérsz ide, felveszed a
város tervrajzát, és vázlatot készítesz a csatornázásról. Értesz hozzá, Camicia?

Az építész tiszteletteljesen bólintott.

- Hallom - folytatta a király -, hogy nálatok Itáliában ennél nagyobb feladatokat is megoldanak
a mérnökeitek. Hej, ha nekem egy Leon Battista Albertim vagy egy Averulinóm volna!

És azon törte a fejét, hogy bármily áldozat árán is, de udvarába édesgeti a leghíresebb olasz
építőmestereket.

A Duna jegén szánkírándulásokat tett, és sajnálta, hogy az itt állomásozó Bucentaurus nevű
hajó tétlenségben ül a téli kikötőben.

- Majd tavasszal, majd visszafelé - vigasztalta magát. Most újra enyhültek a fájdalmai, s határ-
talan életkedv izgatta fel szívét. Minden apróság boldoggá tette. Örült a városnak, a házak
architektúrájának, elábrándozott egy hárfa pengésén, gyönyörködött lovaiban, ékszereiben,
fegyvereiben, boldogan nézte az alászálló nap zöldes-lilás aranyos udvarát, a hegyek szelíd
hullámvonalát, amely az alkonyatban tömören rajzolódott az égboltozatra. Ilyenkor szerette a
kopasz, magánosan didergő fákat a fellegrvár körül. Egy-egy ilyen fa eszébe juttatta az ő korai
öregségét. De nem önmagát, a fát sajnálta férfias és művészi elérzékenyedésében.

A királyné sürgette. Bécsben várják Miksa követeit. A linzi találkozást nem lehet halogatni.
Mátyás tudta, hogy sok függ ettől a találkozástól. Talán minden. De mégsem sietett. Napokat
töltött el Tatán, a márványfalú királyi vár pompás termeiben. A palotát körülöleli a tó, azon túl
a vadaskert, ahol szelíd szarvasok és őzek dideregtek az istentelen hidegben.

- Csak tél ne volna soha! - türelmetlenkedett Mátyás, és határtalan királyi gögijében elhatá-
rozta, hogy olasz gyarmatvárost szerez magának, visszaveszi vagy megvíjja Anconát, s ott
tölti ezután a telet.

Dionysius Cynthus, az anconai költő, aki utóbbi időben az udvari poéta állását töltötte be,
hízelt szemrehányásokat tett a királynak.

- Kár volt, hogy felséged Ancona városát visszaadta a pápának. Az anconai polgárok könnyes
szemekkel gondolnak az Augustus pártfogására.

Tata mellett volt Ószőny városka, a rómaiak hajdani Brigentiuma. A légiók főhadiszállása.
Mátyás pillantása átrepült a történelmi emlékek által megszentelt mezőkön. Látta a castrumot,
a maga gigantikus nagyságában és aprólékos rendjével. Látta a prefektust, amint seregszemlét
tart, és figyeli a gyakorlatozó légionáriusokat.

- Hej, Camicia! - szólt oda az építésznek - ha visszamegyünk Budára, megkezdéd az óbudai castrum építését.

Az építész a királyhoz sompolygott, aki mindenkit elküldött a közeléből. Öszvére hátáról lecsatolta hatalmas bőrtáskáit, nagy, sárga pergamenlapokat szedegetett elő, és halkán suttogva, sárga, bütykös ujjával oda-odabökve a zizegő-ropogó kártyákra, mámorosan magyarázta a castrum beosztását.

Mátyás szívét elöntötte a forróság, termete kiegyenesedett, és ki akart ugrani prémmel bélelt hordszékéből.

Most mindenki ugrásra készülő fiatal oroszlánnak nézte volna a beteg, fölfakadt sepektől vérző, lázban gyötrődő királyt.

Még Pozsonyban időzött pár napig a király, s aztán február 22-én végre megérkezett osztrák székvárosába. Mire ideért, egészsége csaknem egészen helyreállott. Derült jókedvében most szebbnek és kedvesebbnek találta Bécsset, mint valaha.

Mint legutolsó évében bécsi tartózkodásának, ő maga most is a Burgba szállt, míg Beatrixnak a Cillyerhofban rendezte be udvarát. Jobb szerette, ha Beatrixsal nem lakik egy fedél alatt. Nem félt a királyné olasz erkölcsseitől, a méregpohártól, amelyről annyit suttogtak neki. De jelenléte izgatta. Szerelem és gyűlölet volt abban az érzésben, amit a nápolyi asszony látása felkorbácsolt a lelkében. Most már csak arra vigyázott, hogy egyiket se árulja el sem Beatrix, sem más emberfia előtt.

VIII

Bécs városára újra rávirradt a nap. A királyi pár és környezete még a réginél is nagyobb pompát fejtett ki, a magyar urak ellepték a várost és pazarló, mulatós kedvük megduzzasztotta a polgárok erszényét. Nagy lett a drágaság, de Mátyás királynak voltak a legjobb aranyai egész Európában. A Szent István-dóm körül egész apró városka épült: kőművesek, szobrászok, fafaragók, asztalosok, ötvösök és festők tanyája. Öt év óta mindenütt lázasan építkeztek. Bécs virágzott és ragyogott a rabszolgaság megaranyozott bilincseiben. A polgárok csodákat beszéltek a magyar király terveiről.

- Velencét csinál Matthias rex Bécsből - magyarázta valaki a Lugeck sarkán, a posztókereskedő kölniek és regensburgiak tárházai előtt. - A Dunát bevezeti a városba, körülárkoltatja a várost, a skót barátok kapujától a Dominikánus-bátyáig széles csatorna öleli körül Bécset... az lesz aztán a pompás...

- Bolondokat beszélsz, öcsém - vágott közbe Hans Schneider, a Habsburgokhoz hű öreg bor-kereskedő és tanácsúr. - Szodoma és Gomorrha lett a mi derék, erkölcsös városunkból.

- Pesten is így cselekedte - felelt a fiatal posztókereskedő. - Az is valóságos szigeten fekszik: körös-körül hömpölygi a Duna, ha kinyitják a zsilipeket. Én láttam ám, nem mendemonda után jártatom a számat. Nálunk is úgy lesz, azt mondom, uraim. És kőhidat is épített a Dunán. Azért van itt a sok olasz építőmester.

- Verje meg őket a Mindenható - káromkodott a tanácsúr. - A vége mégis az lesz, hogy elpusztulunk a temérdek adó miatt. Hej, mégiscsak jobb volt az öreg császár alatt...

- Pszt! - integetett izgatottan egy pohos, fogfájós céhmester, és odamutatott a regensburgi ház előtt beszélgető csoportra. - Árulók vannak a közelben.

A regensburgi ház hatalmas boltja alatt, simára koptatott, keskeny kőpadon Teschler Miklós, a fényűző és hatalmas kereskedőkirály beszélgetett régi barátjával, Galeotti Marzióval.

A kereskedő szőke szakállas, halvány arca kissé megöregedett, s a hangja elmélyült és a szeme pillantása megbágyadt. Már eladó lánya volt, és üzlete oly mértéktelenül elhatalmasodott hogy roppant gazdagsága, gondja, dolga súlya alatt majd leroskadt a válla. A nyugtalan bécsi nép, amely Mátyás és helytartói vaskeze alatt a régi jó idők kényelmes, szabados, petyhüdt rendetlenségét sóhajtozta vissza, tajtékozó gyűlölet fűjt a magyarpárti Teschlerrek ellen. A lakosság állandó forrongásban élt. Teschler lelke tele volt aggodalommal.

- Hogy szolgál a király úr egészsége? - tudakolta Galeottitól.

Az olasz most is hajadonfővel járt, őszülő sörényét a dunai szél meg-meglobogtatta. Rengeteg termetét finom posztókabát fedte, kihajtott, fehér vászoningéből rózsavíz illata áradt. A kereskedő kérdésére homloka mély ráncokba borult.

- Hej, itt van a baj, messer Niccolo - sóhajtozta bánatosan. - Az oroszlán megrokkant, és a sivatag apró bestiái szemtelenül kerülgetik a barlangját.

- Otthon is, Magyarországon? - kérdezte a kereskedő.

Galeotti meghökkent.

- De az oroszlan mégiscsak oroszlan marad - javította ki magát gőgösre felfűjt fontoskodó arccal. - Az imperátor sohasem volt olyan hatalmas, mint most. Múló gyengélkedés, köszvény, reuma, fáradtság, régi sebek okvetetlenkedése... De az isteni Corvinus gránitból van, és Matuzsálem korát jósolják neki a csillagok.

Teschler hitetlenül rázta a fejét.

A tér túlsó oldalán nagy csődület támadt.

A házakból kifutottak az emberek, és nevetgélve, kedélyes bizalmaskodással kiabáltak:

- Jönnek a svájciak, jönnek a svájciak!

- Miféle idegenek azok? - kérdezte Teschler érdeklődve.

Galeotti mosolyogva magyarázta:

- Tele van a város messze földről jött követekkel. Az egész világ Mátyás király felé tolong. Azok a luzerni követek.

Teschler most már jól szemügyre vette a fodros fővegben, nehéz fegyverzetben, óriás csizmákban baktató idegeneket.

- Ki az a hosszú, szikár, kopasz, körszakállas öreg úr?

- Az Russ Menyhért uram. Otthon Luzernben törvényszéki jegyző, jámbor, óvatos, becsületes férfiú, krónikaíró is egyben, a toll jeles mestere.

- És az, az alacsony, tömzsi, kurta nyakú fickó?

- Az Schilling mester, luzerni polgár, a követ kísérője. Egész Bécs ismeri őket és örül, ha furcsa ruhájukat, ijedt nyárspolgári arcukat és a nyomukban lovagló tizenkét apródot - a Mátyás király által melléjük rendelt díszkíséretet - megpillantja.

- Mi szüksége van rájuk az imperátornak?

- Ezek a mulatságos fickók kemény és hasznavehető népet képviselnek, messere. Jeles katonák, persze jó pénzért, és ravasz diplomaták. Mátyás a Habsburgokat ijesztgeti velük.

Már akkor oda is ért Russ Menyhért és kísérete. Galeotti nyájasan üdvözölte a svájciakat.

- Hogy telnek a napok, magister? - kérdezte barátilag.

A követ megtörölte izzadó homlokát.

- Nagyon megvárakoztat bennünket a király. Már két hónapja itt lopjuk a napot, s még el sem jutottunk az imperátor magas színe elé.

- Sebaj - nevetett a humanista. - Bécs szép város, a népe kedves és vendégszerető, van sok látnivaló és a király öfelsége tejbe-vajba fürösztli méltóságtokat.

- Csak az a sok borraivaló ne volna - sopánkodott a luzerni követ. - Matthias Corvinus udvarában több az ajtónálló, mint a francia királynál, és mindegyiknek egy arany dukál a fogadtatásoknál.

- De ha telik méltóságtoktól - tréfált jókedvűen az olasz. - Az uraság költséggel jár.

- De túlságosan sokkal - panaszkodott amaz. - Mondja meg nekem, messere, mi szükség van arra, hogy az udvari síposok, trombitások és zenészek éjjelizenét adjanak a követeknek? Mi szükség arra, hogy magamfajta szegény krónikást, ha kiteszi lábát a Lugeck vagy az Am Hof kövezetére, tizenkét hajdú, három testőr, nyolc inas és tíz csatlós kísérgesse? Nekem egész

követi fizetésem nem tesz ki annyit, mint amennyit e semmirekellő léhűtők között borra való gyanánt szét kell osztogatnom.

- De megéri a nagy tisztesség, ami itt körülveszi méltóságokat - nevetett az olasz, és rámutatott a csődületre, amely a püspöki palota felől, a zsidók utcájából és a Hoher Markt felől özönlött a svájciak köré.

Az apró, kövér, szoknyavadász hírében álló Schilling aljegyző úr vette át a szót:

- Szép, szép a nagy tisztesség, csak az a baj, hogy nem lehet ám rajta sem új ruhát, sem mokány paripát venni a régi elnyűtt és holtra nyargalt után. Pedig nekünk a nagy tisztesség okáért talpig újra kellett ruházkodnunk. Lovakat, nyergeket, lószerszámot vennünk. Kovácsnak patkolásért, szabóknak ruhákért, fogadósnek ételért, italért, vargának csizmaért fizettünk, mint a köles, vagy - tette hozzá szégyenkezve - adósak maradtunk, ha volt benne emberség, hogy hitelezzen.

- Majd kifizeti a király úr őfelsége - biztatta Galeotti.

- Tenger pénzt hajigáltunk ki ingekre, kalapokra, kardokra, kardkötőkre, sarkantyúkra, fővédőkre, borotválkozásra; alamizsnát is kellett osztogatni, a lányok is pénzbe kerültek.

- Nono - vágta közbe az öreg Russ Menyhért -, ezt nem kell éppen híresztelni, vagy beszélni csak egyes számban öcsém...

Az öregúr inkább azon panaszkodott, hogy a bécsi nép zsarolja őket, mert együtt látván a király kamarásaival, a tizenkét apród között, azt hiszi, hogy ők is olyan fene nagy vagyónú főemberek.

Itt azonban már elfogta Schillinget a kielégített hiúság dicsekvése:

- De aztán úgy is van, hogy amint mink kiteszük lábunkat az utcára, mindenféle népség a kapuba vagy az ablakokhoz tolong, és úgy kiabálja egymásnak: jönnek a svájciak, jönnek a svájciak.

A luzerni követ bánatosan mosolygott, és a tizenkét apród kíséretében elballagott a Burg felé, ahol újra meg fogják próbálni: hátha eljutnának a trón színe elé.

Galeotti odafordult Teschlerhez:

- Remélem, messere, az ön fennkölt lelkű hitvese, madonna Veronica kitűnő egészségnek örvendezik.

- Köszönöm, messere. De jól tenné, ha meglátogatná őt gyermekei és háznépe körében.

Galeotti örömmel követte Teschlert a palota emeletére.

- Pompás lakomákat ettem itt végig, illustrissime - dörmögte Galeotti. - Emlékszik, amikor itt az erkélyen Mátyás királynak nézett az ostrom alatt megdühödött vérengző csőcselék?

Teschler mosolygott. Bevezette vendégét a lovagterembe. Galeotti kifújta magát, és leereszkedett egy faragott tölgyfa padra. De nyomban fölugrott.

- A madonna! - suttozta átszellemült arccal, és mélyen, gráciával és tökéletes világfi módjára hajlongott a ház belépő úrnője elé.

Teschlerné a királyné felől kérdezősködött.

- A felséges asszony nagyon visszavonult. Beteg.

- Emlékszem, Badenben is gyakran voltak ájulási rohamai. Egy ízben félholtan találtam őt a bencés kolostor alatt... Milyen rémület volt... Pedig még oly szép és oly fiatal. És mennyire szereti a királyt!

- Igen - bólintott Galeotti kétértelműen.

Teschlerné nem vette észre a humanista gúnyos mozdulatát.

- Tegnap volt a felséges úr neve napja. De az udvar meg sem ünnepelte.

- Rosszkedvű az imperátor. Egész nap a kancelláriában ült, és államügyeit intézte.

- Más esztendőben nagyszerű udvari szertartások, ünnepi felvonulások, olaszos álarcosbálok és farsangi menetek mulattatták az udvart - csevegett Teschlerné őszinte sajnálkozással.

- De a bécsiek most is kitettek magukért - válaszolt Galeotti. - Kivilágították a várost, fáklyás felvonulások keringtek a Burg körül, a tornyokban zúgtak a harangok, a katonák derekasan ittak és megtáncoltatták a bécsi leányokat.

- Csak a madonnával szemben volt figyelmes az imperátor - folytatta Veronika asszony lelkes magasztalással. - Maffeo, a milánói követ mesélte, hogy őfelsége mintegy tizenkétezer aranyat érő ékszerrel kedveskedett a királynénak.

- Ezt így szokta az imperátor - dörmögött a humanista -, egyebet úgysem adhat már a madonnának.

- Az ékszerek között, így mesélte Maffeo, van egy hatalmas, gyönyörű gyémántkereszt, amely egymaga nyolcezer aranyat ér, vagyis annyit, mint a milánói bíbornok érsek egész évi jövedelme. Hogy szeretheti hitvesét az imperátor! - sóhajtotta Veronika asszony lelkes bámulattal.

Galeotti szeméből sötét, gyilkos láng lobogott ki, a gyűlölet és a gúny villanása.

- A királyné is adott az Augustusnak keresztet. Az is nagy és súlyos és drága. Golgotai fából van, és véres tőle az imperátor válla, amíg felcipelte a közöny és kiábrándulás csúcsára - felelte Galeotti leplezetlen gyűlölettel és cinikus nyíltsággal. - Nem maradnak ők egymásnak adósai.

Teschler Miklósné ijedten nézett a humanistára. A kereskedő félt, hogy a kíméletlen és keserű olasz továbbmegy az udvari titkok szellőztetésében, és szelíd célzással kiküldte feleségét a lovagteremből.

Mézzel kevert sört tett Galeotti elé, majd vajban pirított borjúszeletet, tengeri halat, olasz módra elkészített sajtos tésztákat hozatott. Derekasan nekiláttak a falatozásnak.

- Úgy hiszik, hogy békesség jön létre a császár és Mátyás király között - kezdte a beszélgetést a bécsi kereskedő.

Galeotti kicsinylőleg legyintett.

- Nem érdekli az imperátort Miksa király hízelkedése. Ő külön utakon jár, és egyszer csak elámul a világ, ha az isteni Augustus érkezettnek látja az időt az ő igazi arcának megmutatására. Akkor megismétlődik a macedóniai Sándor és Julius Caesar fellépése az emberiség történetében.

- Ó, ha messzire jól látná a csillagok titkait! - sóhajtotta Teschler. - De én félek.

- Mitől? - riadt fel az olasz.

- A haláltól.

- Az imperátor még csak ötvenéves.

- De száz évre valót dolgozott és szenvedett.

- Igaza van, messere, de ő halhatatlan istenek fajtájából való, ő maga a Napisten, Mistral fia.

Finom görög borokat ittak velencei kristálypoharakból. Galeotti szeme ragyogott, és csengő tenor hangja már egy fokkal magasabbra hágott. Végigszárnnyalt ez az édes, érces, csengettyűszavú lágy tenor a fegyverekkel, műkincsekkel és szőnyegekkel kibélelt márványfalak között.

- Emlékszik, ahogy bevonult ide, Bécsbe, ezelőtt majdnem kerek öt esztendővel, ezernégy-száznyolcvanötben, szerdán, június elsején, Úrnap vigíliáján?

Szűzfűtörök ménen, maga is, mint a nap, fehér fényességben vakított a szemünkbe, és mindenkinek elállott a szíve dobogása - gondolta Teschler csendes rajongással.

- Akkor megszólaltak a Burg oroszlánjai.

- És megindult a föld.

- Megrázkódott félelmében és örömmámorában.

- És itt Antikrisztust láttak a nagy Matthias Corvinusban - emlékezett Teschler.

Az olasz ismét bőségesen ivott, Teschler maga is mámoros lett, és eszébe jutott a sok tarkabarka kaland, amelyről Marzio mester annyi bájjal beszélt első látogatása alatt.

- Vig életet élhet domine Marzio a madonna diva környezetében - szólt majdnem önkéntelenül a dolgos, komoly, erényes férfi kitörő kíváncsiságával.

- Hát bizony olyan élet van ott, mint a norciai Venus barlangjában. Azazhogy - toldotta hozzá a humanista tréfás elborulással - az utóbbi időben a diva nagyon megváltozott. Most már nem férfiszíveket, de országokat akar hódítani.

- Szép még a királyné?

- Mint a bőség és nyár istennője, a duzzadó keblű Déméter. Mint az istenek örökifjú kegyetlen anyja, Júnó. Mint az alvilág királynője, az Adoniszért epedő Proserpina. Mint Pentheszileia, az amazonok királynője.

- Ön előbb a norciai Venus barlangjáról beszélt. Olyan a királyné udvara?

- Csakhogy a madonna sokkal szebb amannál.

- Messere látta már a norciai Venust?

Galeotti nem sokáig bírta tüdővel. Elzsírosodott szíve meg-megrázta mellét, s fulladásos köhögésre kényszerítette szegényt. A hangja megmélyült és halkabbá lett, a szavakat elharapta, vagy ki sem mondta a mondatok végén, csak úgy legyintette hozzá a jelentésüket.

- Beszéljen valamit a túlvilági lényekkel való érintkezéséről - kérte Teschler, aki maga is mindjobban érezte az erős görög bor bódító erejét. - Járt ön Norciában, a Venus barlangjában?

- Hogy jártam-e, messere Niccolo? Apám tiszteletreméltó barátján, Antonio de la Sale lovagon kívül ebben az évszázadban én voltam az egyetlen, aki oda bebocsátást kapott. Umbriában van ez a barlang, a régi hegységben, nem messze Nursia városától. Meredek szikla alatt, amelynek repedésein zöld moha és örökéletű repkény dugja ki a fejét, árnyas barlang van, amelyen sötétkék vizű patak folyik keresztül. A patak hátát mindig éjszakai árnyékok csikozzák keresztül, imbolyogva a föld alól előretörő forrás bugyborékolásán. Beléptem a patak vizébe, amely hús és zsibbasztó volt, mint a badeni források. Fejem kábult, és illatokat

éreztem, aminőkhöz hasonlót nem készítenek ciprusi rózsákból és kisázsiai liliomokból. Itt lakik a barlang mélyén a csodálatos istennő, s én feledhetetlen hónapokat töltöttem vele, köztünk maradjon, messer Niccolo. Feleségem kitépné a hajam, ha valamit megszimatolna.

A humanista együgyűen nevetett, homlokát törölgette, töltött a pohárba és ivott. Teschlert a kíváncsiság gyötörte.

- Milyen volt az istennő, ha szabad érdeklődnöm?

- Ha jól emlékszem, nem volt éppen csúnya.

- Csak ennyi? - sóhajtott fel kiábrándulva a kereskedő.

- Kövér volt és nagy, mint a harci elefánt. A combját két karommal alig tudtam átölelni. Két nagy gyöngy volt a mellén, gyöngysor a nyakán, tágra nyíltak a szemei, és a tokáján annyi zsír lógott, mint nekem tizenkétszer véve. Mindene nagy volt neki, csak a szája kicsike, s azzal rendkívül csinosan köpött. Beszélni még görögül is tudott, de ennivalót nem tudott adni sem görögül, sem latinul, sem olaszul. Emiatt hagytam ott, mert meguntam egész nap a barlang körül vadkecskére és fűjekre vadászni. Az istennő persze könnyen beszélt, ő nektárral és ambróziával táplálkozott. Gyönyörű volt egészben véve, csak nagyon piszkos, zsíros és odvas fában fészkelő mókusra emlékeztetett a szaga.

- Ilyen volt Venus? - kiáltott fel kétségbeesve a német.

- Ördögöt Venus. Sybilláról van szó, a norciai Sybilláról.

- Galeotti Marzio, ön tréfát űz régi barátjából!

A humanista réveteg szemmel bámult a levegőbe. Kuszán és dörögve válaszolt valamit, és újra ivott a drága italokból. Nyelve akadozott, de nem tudta abbahagyni.

- Ez a vidék különben tele van ősrégi szellemekkel. A barlangtól egy kőhajításnyira akadtam rá Sybilla nővéreire és a Fata Morgana nagynénjére. Kis konyhában laknak ezek, és mindig rendelkezésére állanak a szerelmeseknek.

- Szépek? - kérdezte a kereskedő, és felcsillant a szeme.

- Nem úgy értem a dolgot. Tanácsot és bájitást adnak a szerelmeseknek. Erre való szereiket is megmutogatták nekem. Halomban van a kamrájukban minden, ami csak szükséges a hűtlen kedves visszahódítására, a szükségtelen gyermekáldás meggátlására, a férj gyanútlanná tételére. Hajak, koponyák, bordák, fogak, halottak szemei, emberbőr, kisgyermekes köldöke, sírokból vett csizmatalpak, olaj, amely a templomok örökmécseséből való, boszorkányok szíve, amelyet a temetőből ásnak ki, mérgek, fűvek, balzsamok...

Teschlernek émelyegni kezdett a gyomra, ő mást várt Sybilla nővéreitől.

- Hát a Pilátus hegyéről hallott-e már valamit, messere? - kérdezte akadozva Galeotti.

- Pilátus hegyéről... nem... nem tudok róla -, rémüldözött a kereskedő.

- Hát ott is voltam ifjú éveimben. Most ugyan erősen tiltják a pápák a hegy megmászását, mert ha valaki a tetejére jut, és ott Pilátus nevét kiejti, a legderültebb nyári napon is rettentő zivatar keletkezik, és orkán, felhőszakadás, földindulás, árvíz, jégeső és vulkánkitörés teszi tönkre a környék vetéseit. Én nem is ejtettem ki e gyalázatos nevet, inkább eljátszadoztam Iskarióti Júdás barlangjában egy strigával, aki időnkint macskává változik, és megrontja a csecsemőket. De ezt csak szombaton teszi, és én hétfőtől péntekig élveztem vendégszeretét a Skariotto hegyén.

- Talán Pilátusén?

- Ki beszél itt Pilátusról? - dadogott a humanista, és bárgyún felháborodva, kövér, fehér, gyűrűktől csillogó ujjait összeszorítva, öklével az asztalra ütött.

Teschler látta, hogy vendége reménytelenül elázott a malváziai bor tengerében. Indítványozta tehát, hogy térjen nyugovóra.

Galeotti szívesen ráállt, csak még két nagy pohárral leöntött a csillogó folyadékból.

Csettinteni próbált, de húsos nyelve nem mozdult a szájában.

- Mint a nektár. Jobb, erősebb, zamatosabb, illatosabb, mint aminővel a norciai striga táplálkozott.

- Sybilla volt csakugyan? - kérdezte félénk gyanakvással a kereskedő.

- Menjen a pokolba az ön Sybillájával. Ki beszél itt Sybilláról?

Aztán gyermekes bizalommal odahajolt Teschler vállaira:

- Bocsásson meg, messer Niccolo, nem volt igaz, amit a démonokról összebeszéltem. Önt nem akarom félrevezetni. Csak megszoktam már, mert ilyen mesék tetszenek a királyoknak és a bíbornokoknak.

- Honnan találta ki hát a kalandokat? - fakadt ki csalódottan és kiábrándulva a kereskedő.

- Ahonnan a barátaim és elődeim, Poggio, Leander Lamberlo és egyéb szószátyár semmirekellő humanista. Figyelmeztetem, hogy amit ezek a gézengúzok, üres tarisznyájú sehonnai jött-ment hivatásos hazudozók összefirkálnak, Filelfőről nem is beszélek, alávaló hitvány útonállók, tolvajok... tolvajok... tolvajok... - nevetett szíve mélyéből, mert eszébe jutott, hogy ezelőtt öt esztendővel hogy csúfolta meg a tolvajok városát...

- Igen - kacagott harsány, csengő hahotával -, a tolvajok városában okos ember elől hordja a tarisznyáját...

Aztán elcsendesedett. Merően nézte a kristálypohárba töltött rubinpiros bor csillogó cseppjeit. Elérzékenyedett. Közelebb húzta székét Teschlerhez, és bizalmas, meghatott, gyermekes ellágyulással, mintha gyóntatószékben lenne, töredelmes vallomást suttogott.

- Messere, ne higgyen nekünk, Platón és Arisztotelész késői gyermekeinek. Ne higgyen a mi hóbortos pogány isteneink feltámadásában. Az istenek meghaltak, s mi nem tudunk az Akropolisz alján talált cserép- és márványistenekbe új lelket lehelni. Éhenkórász népség vagyunk mi, akik bérbe vettük az Olümposzt, és mint vásári komédiások mutogatjuk benne az ég, föld és alvilág halhatatlan csöcselékét. Nincs bennünk egy csepp őszinteség sem, és úgy lebegünk az ókor és az evangélium mitológiája között, mint a torony erkélyén lógó denevérek. Mi elvesztettük az égi malasztot, amely Homérosz vagy Szent Ágoston lelkét megtermékenyítette. És olyan színdarabot játszunk, amelynek minden szava hazugság. Jaj annak, aki komolyan veszi önmagát! Ismertem egy derék magyar ifjút a királyné udvarában. Csáky Miklós, a bölcséleti tudományok magisztere, a firenzei plátói akadémia tagja, szép, nagydarab barbár, akinek a lelkét elasszonyosította az olasz ég, a firenzei éjszakák kábulata, a latin versek muzsikája, az antik szobrok buja szépsége, a dal, a tánc, a szerelem kéje, a szabadság mámora... Elhagyta régi istenét, és faragott képeket csinált magának, hogy azokat imádjá. Ő szegény úgy csetlik-botlik a maga körül kigyulladt csipkebokorban, mint egy megkergült bárány. Mert ő komolyan hisz az istenek feltámadásában. Messer Niccolo, egy cseppet abból a malváziai nektárból!

Teschler a pohárhoz nyúlt, és színültig töltötte. Az olasz bágyadtan dadogott:

- Szerencsétlen mártírok vagyunk valamennyien. Elhagytuk régi barbár erkölceinket, kibontakoztunk a szentek, angyalok és prédikáló barátok égi bilincseiből, és az ész egyetlen istenségét ültettük a keresztre feszített Isten trónjára... Igen, messere, az ész, azaz a magunk felséges személyét. És most önnön mindenhatóságunk erejére hagyva, tanácstalanul és ijedten botor-kálunk magunk teremtet birodalmunk sötétségében. Én már el is fáradtam. Az ördög győzi folyton latin idézetekkel, mágikus hazugságokkal és természettudományos szemfényvesztésekkel! Én lefekszem és meghalok.

- Messer Galeotti, igyék a norciai Venus egészségére!

- Iszom - felelt szomorúan az olasz, és megtörölte verejtékező homlokát. - Aztán lefekszem és meghalok.

Galeotti az utolsó szavakat már csak úgy lehelte a kereskedő felé. Aztán kövér két karjára borult, és elaludt.

Künn a regensburgi ház előtt Mátyás katonái haladtak a Burg felé parádés örváltásra. Nehéz, egyforma, ütemes dobogásuk alatt mintha megrendült volna az utca. Teschler kinézett az ablakon. A Burg fekete, komor tömege vaskosan, sötéten, fenyegető zordonsággal uralkodott a város felett. A király oroszlánjai keservesen elbődültek.

A humanista horkolt.

A kereskedő komoly, gondterhes lelke, mint egy vihartól megszántott tó tükre, még mindig borzongott és zúgott. Galeotti szavaira gondolt.

Elhagytuk régi erkölceinket, és új isteneket emeltünk magunknak... Faragott képeket csináltunk magunknak, hogy azokat imádjuk. A maga bálványára gondolt: a beteg Matthias Corvinusra.

A Lugeck elcsendesedett. A kereskedők bezárták boltjaikat. Szekerek döcögtek a durva kövezeten. Az árokban az eszelős Thomas jajveszékelt:

- Drága a kenyér, és olcsó az emberélet!

IX

Virágvasárnap ünnepén, április 4. napján Mátyás ismét gyengélkedett. Az ünnepi szertartásokat nem is a Szent István-templomban, hanem a Burg udvarán fából rögtönzött kápolnában tartatta meg. Gyaloghintón vitette magát az istentiszteletre, amelyen az összes külföldi követek, a pápa delegátusa, magyar és osztrák főurak, az egyetem küldöttsége, gazdag bécsi urak álltak körülötte.

Mátyás aranyos trónszéken ült, előtte egy püspök az apostoli kettős keresztet tartotta. Mellette jobbról Beatrix, balról Corvin János herceg.

Körülötte az udvar minden Bécsben időző méltósága, a fekete sereg vezérei, püspökök, tudósok, országnagyok, várispánok.

A misét Nagylucei Dóczi Orbán kincstárnok, az új bécsi püspök olvasta.

A szertartás a pálmaszentelés, a körmenet és az ünnepélyes mise miatt sokáig húzódott. A király nehéz aranyos palástban, szűk magyar mentében, drágakövektől súlyos fegyverzetben türelmesen állta a fáradságot.

A szertartások végeztével magához intette Bollani doktort, a velencei követet, megajándékozta díszruhával és díszesen felszerelt arab paripával.

Galeotti figyelmesen nézte a király fakó ábrázatát.

- Micsoda kár, micsoda kár! - dörmögte halkan a mellette álló Teschler Miklós fülébe.

A bécsi úr meglepetve nézte a humanistát.

- Látja-e, messere, mi lett a budai Matthias il Magnificóból? Mivé lett ez a büszke nagy sas az erdélyi Kárpátok aljáról, ez a modern Hannibál, ez az oroszlánsörényű, dörgőhangú, páncélos, ágyús, tűzokádó Caesar? És mivé lett az Antikrisztus? Szegény beteg, lázas, öregember. Nézze, messere, hogy remeg a keze.

A király aranymarkolatú kardjával e pillanatban ütötte lovaggá a velencei követet. Remegett a keze a súlyos királyi pallos megemelésekor.

Galeotti szeméből kipottyant egy könny. Rajongása, hódolata a király iránt a legutóbbi időben apai gyengésséggé, valóságos imádatná magasztosult.

- Csak én tudom, hogy ő a leggyengédebb, legjobb szívű, legérzékenyebb ember a föld kerekességén.

- A legnagyobb imperátor.

- Több. A legemberségesebb ember. Ha tudná, messere, mily féltékenyen örködik ő a királyné jó hírnevén, becsületén, méltóságán... Ő az egyetlen ember, aki a donna diva reginát megbecsüli. Pedig ő az egyetlen, akitől a felséges úrnő ezt nem érdemli meg.

- Szerelmes a királynéba?

- Az egyetlen asszony, akibe szerelmes volt.

- Volt?

- Most már csak apa. Semmi más, csak apa.

Galeottinak igaza volt. Mátyás most is, ahogy mozdulatlanul ült a trónszéken, és messze néző szemével a jövőbe meredt, Corvin herceg sorsáról gondolkozott. Az utolsó napokban megmásíthatatlanul elhatározta, hogy a magyar rendeket rákényszeríti a királyválasztó országgyűlés megtartására. Főkancellárja, János váradi püspök is hasonló ügyben jár Boroszlóban. A herceget egyszerre választják meg a magyarok és csehek királyává.

Mátyás a templomban levő urak arcát vizsgálgatta. Hogy fognak azok leborulni az ifjú herceg előtt! Milyen sápadt lesz a bíborarcú Bakócz, hogy kapkod majd levegő után a medveőrös, szilaj, mindig ittas Báthory! De moccanni sem mer senki emberfia. A várak roskadoznak az ágyúk és a löpor terhe alatt. A fekete sereg úgy áll vértben és harci kedvben, mint a római császárok légiói.

Mátyás arca reszketett az elfojtott indulattól.

Már hat órája tartott az istentisztelet. Mindenki fáradt volt és türelmetlen. Mátyás ájúlkozó rosszulérte érzett. Hirtelen elhagyta a sánt, és visszavitette magát a palotába.

- Nem látta, messere, a halálos eltorzulást az isteni Augustus arculatán? - kérdezte Galeotti a gazdag bécsi kereskedőt.

- Marzio mester, ön rémeket lát - vigasztalta Teschler.

- Most az egyszer nem a csillagokból, nem a madarak röpüléséből és nem a kezek vonalaiból olvasok, hanem a magam szíve sugallatából - suttogott elérzékenyedve a humanista. - Én féltem a királyt.

És előrefurakodott, rengeteg testével, borzasztó karjának dulakodásával utat nyitott magának a tömegben, és Mátyás után szaladt.

Mátyás visszavonult hálósobájába. A feje fájt és a gyomra émelyegni kezdett.

Mi ez? Éhes vagyok talán? - kérdezte önmagától. - Az igaz, kora reggel óta nem volt étel a számban. - Hej, fiú, ide vele, hívd a főszakácsot.

Az ajtóban Matyi, a rettenetes erejű alfalui székely íjász hallgatódzott. Egy idő óta ő volt Mátyás és Corvin János testőreinek parancsnoka. Matyi elküldött Péter mesterért, a főszakácsért.

- Picenumi fűgét - rendelte a király.

A székely íjász egy pillanatig ott felejtette magát a királlyal szemben, a nyitva hagyott ajtó márványküszöbén. Ketten voltak csak a fényes, sötétbíbor selyemmel kárpitozott aranymennyezetes, félhomályos, illatos királyi hálósobában. Ketten voltak ott, és egy pillanatra összetalálkozott a tekintetük.

Nézték egymást: az élet és a halál két gyönyörű, hatalmas vőlegénye.

Matyinak tágra nyílt a szeme. Egyszerű székely lelke tele lett félelemmel és szánalommal. A halottsápadt király üveges, meredt szeme pillantásától megfagyott a vére. Nem tudta, hogy mi a teendője. Csak állt ott, mereven, megdermedve, mint egy óriás bronzszobor.

És így mozdulatlanul, egymás rémületétől megijedve nézett szembe egy pillanatig a két magányos, árva magyar: az imádott király és az ő szeretett fia.

A főszakács a király elé tette a fűgét. Mátyás kivett egyet az ezüsttálból, és mohón beleharapott.

- Pfúj! - kiáltotta undorodva, és földhöz vágta a gyümölcsöt.

E pillanatban megérkezett a királyné, Corvin János herceg, az udvari kíséret és a verejtékező, ziháló, rosszat sejtő Galeotti.

Mátyás, amint a fiát megpillantotta, úgy érezte, hogy elmúlt a rosszulléte. Magához intette, és megsimogatta a fejét. Nézte, nézte hosszan, ölelgette és becézgette a tekintetével. Kiegyenesedett és roppant erőfeszítéssel néhány lépést tett a szobában. Beatrix félénken közeledett hozzá.

- Jobban van, felséges atyám? - kérdezte a régi, meghitt napokra emlékeztetően, amikor Mátyás és Beatrix mindig atyának és leányomnak szólították egymást.

Mátyás arca összerándult:

- Jobban vagyok. De arra kérem önt, hagyjon most magamra.

Beatrix úgy vette észre, hogy a herceg gúnyosan mosolyog az ő kiutasításán. A királyné tudta, hogy Mátyás meg akarja koronáztatni törvénytelen fiát. Csak napok választják el attól, hogy ő is alattvalójává legyen a fattyúnak, aki most ott áll a szenvedő imperátor mellett, és gyűlölködő pillantással méregeti őt. Néhány nap, és vége mindennek. És a herceg mosolyog. Ez minden vérét az arcába korbácsolta. Elvesztette önuralmát, és a király elé toppant.

- Nem jól teszi, felség, hogy most elűz magától.

- Beteg vagyok... Egyedül maradok.

- A herceg is velem jön.

- János velem marad.

- János önnel marad? - kiáltott félelmes, jajgató sikoltással Beatrix. - Hát csak én vagyok felesleges? Én? A királyné? Aragóniai Beatrix?

- Beatrix, fontos megbeszéltnivalóm van Jánossal.

A királyné arca eltorzult:

- Azt hiszi, felség, nem tudom, hogy mi az a fontos megbeszéltnivaló? Azt hiszi, nincs emberem, aki kötelességének tartja Magyarország királynéját beavatni a birodalom sorsát fenyegető terveibe?

- Beatrice, nem értem önt - szólt haragosan Mátyás.

- János magyar és cseh királlyá való választásáról, azt hiszi, felség, nincsen tudomásom? - sikoltotta Beatrix, s fenyegető karját magasba emelte, mintha az ég bosszúját hívná le ellenségeire.

Mátyás legyintett a kezével.

- Hát már ezt is tudja?

- Tudom, és nem engedem meg, hogy azt a fattyút királyommá választassa.

Mátyás szívében egyszerre kigyúlt a sértett királyi büszkeség és a megbántott atyai érzés lángoló haragja. Jánost kiküldte, és egyedül maradt a királynéval.

- Beatrice! - kiáltott magasra emelt, indulatos hangon -, fékezze meg magát!

- Nem! - rikoltotta a királyné. - Ön megaláz engem, és felejtí méltóságomat. Ön nem tudja, hogy ki vagyok én... Hogy mily hatalmas van a kezemben... Ön megrészegetett a saját képzelgéseitől... Ön hűtlen lett hozzám és a saját királyi kötelességeihez...

- Elég! - harsogta Mátyás olyan viharosan zengő, vérfagyasztó, megrendítő kiáltással, hogy viaskodó hadsorok megdermedtek volna hallatára. - Elég! Most én beszélek. Azt hiszi, Beatrice, azért, mert elnéző, gyengéd, kegyelmes és béketűrő vagyok az ön gyengeségeivel szemben, vak is vagyok és süket is, és nincs elég eszem, erőm és hatalmam, hogy semmi titokban ne maradjon előttem... Semmi, soha, semmi... Érti, Beatrice? Üljön le.

Beatrix elsápadt és leült.

- János herceg házasságáról, a cseh királyságról, a trónörökösödésről van szó, ugyebár?

- Amit ön tudtom és beleegyezésem nélkül odaigért...

- A fattyúnak, ugye - vágott szavába Mátyás lihegő, önmagát fékező, keserű haragvással. - Várjon csak. Fattyúról beszélünk, hát hallgasson csak végig türelmesen. Nézzen végig az ön Itáliájának országain s mondja meg nekem, vajon Ferrarában a Leonello és Borso, Firenzében az ál-Mediciek, Urbinóban Federigo da Montefeltro nem éppen olyan törvénytelen származásúak-e, mint az én Jánosom? Más országból is hozhatok fel példát, ha ön hajlandó volna a törvénytelen ágyat az olaszok kizárólagos kiváltságának minősíteni. Angliában a normann hódítók dinasztíája Bastard Vilmostól származik. Portugáliában I. Péter házasságon kívül született gyermeke, János folytatja a Burgundok királyi családfáját, ugyancsak ennek a Jánosnak törvénytelen fia, Alfonz lett a Braganza-ház ősatyjává. Hát ha ez mindenütt lehetséges, éppen csak a Corvin Mátyás utódjánál volna lehetetlen?...

- Én irtózom ettől a gondolattól... - jegyezte meg Beatrix, gögös, királynői mozdulattal.

- Pedig kevés joga van erre, Beatrice - felelt Mátyás kegyetlenül. - Éppen az ön kedves atyjaura, szeretett rokonom és barátom, Ferrante is törvénytelen...

- Hallgasson! - riadt fel Beatrix és szeméből öldöklő láng csapott a király arcába. - Ne sértegetse felséges atyámat.

Mátyás rendületlenül folytatta:

- Jó... Bocsásson meg, Beatrice... De az ugyebár kétségtelen, hogy Francesco, aki nálunk élt, az Aragóniai nevet viselte, s itt királyfiúhoz illő tiszteletben kívántuk részesíteni... szintén csak féltestvére önnek...

- Szörnyeteg... - lihegte Beatrix megszégyenülve - barbár... barbár... szörnyeteg...

- A magyarok mind ilyen szörnyetegek. És hiába számít rájuk, ha meghalok, és megüresedik a trón, és ön akarna beleülni a magyarok fejedelmi trónusába. Emlékezzék Cilley Borbálára! Őt börtönbe vetették, mert uralomra tört... Emlékezzék Albert özvegyére, aki pártot ütött I. Ulászló ellen...

Beatrix merően nézte a haragvó királyt.

- Nincs még vége a sértegetésnek?

- Nincs. Ne féljen, nem beszélek arról, hogy ön halálomra építi élete jövődjét, bár nem vagyok oly öreg, sem olyan nyavalyás... Vagy öregnek és roskadtnak tart engem, Beatrix? - tört ki Mátyásból a féltékeny férfiú dühös elkeseredése...

A következő pillanatban megfékezte indulatát.

- Nem, most nem erről van szó. Csak végre meg kellett mondanom, hogy mindent tudok, amiben ellenem fondorkodik. Ezt is ön akarta, én talán sohasem tettem volna szemrehányást sem az ellenem folytatott áskálódásai, sem azok miatt a károk miatt, amelyeket az ön féktelen hiúsága, nagyravágása és álnoksága okozott nekem és birodalmaimnak.

- Soha nem ártottam magam az ön uralkodói dolgaiba - védekezett megszeppenve Beatrix, aki ámulva látta, hogy Mátyás, a szerelmes, féltékeny, rajongó Mátyás mint tornyosul föléje, királyi nagyságában.

- Ne próbálja meg, hogy továbbra is színleljen, ámítson és hazudozzék. Tudja meg, hogy apró játékait azért tűrtem eddig, mert minden lépéséről tudomásom volt, mert nekem is megvannak a magam emberei.

- Ön kémkedett... - dadogta Beatrix erőltetett, büszke gúnnyal.

- Ne játsszék a szavakkal... én kémkedtem, ön praktikált, ön a hátam mögött cselszövényeket szőtt, nekem védekezni kellett.

- Ön kémkedett... lovagiatlanul leskelődött.

- De csak királynéi dolgai után... az asszony, a feleség után soha... - fakadt ki Mátyásból az akaratlan védekezés, és elfordult a királyné tekintete elől, hogy az meg ne lássa kínosan megrándult arcán a kétségbeesett gondolatot: pedig talán az után is jó lett volna leskelődni.

- Köszönöm - mondta Beatrix félig zavartan, félig gúnyolódva.

- Ne köszönje, Bice. Magamért tettem. Én, a király, a férj... nem tűröm, hogy a királynéről, a feleségemről rosszat beszéljenek.

- Gondolom, nem is lehet, hacsak nem aljas rágalomokkal.

- Így akarom hinni, Beatrice. Önnek sok szabad, Beatrice, mert szép és okos és nagyszerű asszony, igazi királynő, és nem élhet úgy, mint egy kurtanemes felesége.

Beatrix rémülten nézett a király dühtől fakó, vonagló, verejtékező arcába.

Mátyás rettentő émelygést érzett a gyomrában. Mintha valami megindult volna a bensejében, egy forró vércsomó vagy mi, és egyszerre felugrana a torkába. Ezt a felbuggyanó vércsomót mindannyiszor érzi a gégéjében, valahányszor Beatrix asszonyi hűségére gondol. De most valami csakugyan megmozdult a gyomrában, a kezével ki tudná tapogatni... egy kemény csomó, ahogy olvadni kezd, és utálatos émelygéssel ömlik szét a bensejében. Leküzdötte hányási ingerét, és esküre emelte a kezét.

- Inkább egész királyi hatalmammal és férfiúi méltósággal elpusztulnék, mintsem az ön asszonyi érzései után leselkedjem. De jogom és királyi kötelességem volt, hogy magamat és népeimet megoltalmazzam az ön ravasz cselszövései ellen. Én mindent tudok. Akarja, hogy bebizonyítsam? Hallgasson csak ide. Ön mindenáron meg akarta akadályozni fiam és Sforza hercegnő házasságát.

- Jogom volt hozzá...

- Ön mindenáron rá akarta venni Johannes Nidert, az inkvizíció főnökét, hogy fiam anyját boszorkányperbe fogja, mert őt vádolta magtalanságának előidézésével.

- Hazugság! - kiáltotta Beatrix.

- Ezt már édesanyámmal, Szilágyi Erzsébettel szemben sem átallotta elhíresztelni elvakult őrjöngésében.

- Hazugság! - nyögte Beatrix kétségbeesett félelemmel.

- Nem félt az Isten büntető kezétől, hogy azt a boldogságos emlékü nagyasszonyt, akinek én mindent, az életemet, az egészségemet, a tehetségemet, a trónomat, a hatalmamot köszönhetem, akit szándékomban van az egyház szentjei közé iktatni, akit úgy tisztetek, mint a boldogságos szüzet...

- Hazugság! - lihegte Beatrix kimerülten. - Önt félrevezették és elámították.

- Hallgasson! - kiáltott rá Mátyás. - Én még egyebet is tudok. Tudom, hogy fiam és az ő anyjának élete ellen mily alattomos terveket szőtt halálos gyűlöletében. Tudom, hogy el akarta rabolni a koronát, ki akart szökni Ulászlóhoz, nyakamra hozta volna ádáz ellenségeimet.

- Árulkodtak, el akarnak engem veszíteni, segítség, segítség! - sikoltozott Beatrix, és az ajtó felé szaladt, hogy elfusson Mátyás égő szeme pillantása elől. De a lába a földbe gyökerezett, ahogy meghallotta Mátyás rekedt, hörgő üvöltését.

- Maradjon. Senkinek sem szabad arról tudni, hogy én... Ismét felszaladt a torkába a nyálkás, nyúlós, irtózatossan fullasztó vércsomó. A szíve olyant dobbant, hogy a melléhez kapott és felnyögött:

- Jaj! A szívem!

Beatrix megrendülve állt egy pillanatig a beteg ember előtt. Aztán összeomlott és a földön feküdt, mint egy vonagló, haldokló kis galamb.

A király meg sem moccant.

Beatrix lassan kúszott Mátyás lába elé.

- Bocsáss meg nekem, te egyetlen, te nagy, te szent Mátyás, tégy, amit akarsz, én hűséges szolgálóleányod vagyok... És az leszek neki is, János hercegnek is, ha te őt uramul és királyomul rendeled.

Mátyás komoran nézte a könnyeiben úszó, zokogó, bűnbocsánatért könyörgő asszonyt. Most érezte, hogy igazán vége a küzdelemnek. Ő már eljutott oda, ahol a halandó ember leteszi a fegyvert.

- Elvégeztetett - gondolta fagyos nyugalommal. Aztán eszébe jutott, hogy az országnagyok és a külföldi követek az ebédlőben várják. Egy pillanatra újra elöntötte lelkét a királyi gőg: hogy eltitkolja halálfélelmeit. - Ne gondolják, hogy már magam is beleegyeztem a halál akaratába!

Felállt, és csendesen, fáradtan, ájultozó, émelygő, fájdalmas rosszullétével küszködve megszólalt:

- Menjünk ebédelni.

Ebéd alatt szótlan volt a király. Beatrix a legkedvesebb ételeit rakta tányérjára, de Mátyás semmihez sem nyúlt. Mindig a fiát nézte, s vigyázott, hogy az udvarmester megkóstolja-e és lenyeli-e a herceg tányérjáról kivett falatokat. Nem várta be a hosszú, gazdag fogások sorozatát.

- Szédül a fejem, és elsötétül a szemem előtt minden - nyögte végül keservesen, megfogta a fia kezét, és bevittette magát vissza a hálószobájába.

Most már mindenki halálos rémületbe esett. A királyné sírva követte a királyt. Lefektették az ágyba, s a szenvedőt rokonai, Geréb Péter és Mátyás, Nagylúcsei Dóczi Orbán kincstáros, Bakócz Tamás, Báthory István, Szapolyai István városparancsnok, néhány főpap, Ugoletti és Galeotti Marzio állottak körül. Orvosokért futottak, és Milio meg Philippus, az új nápolyi magister érvágást rendeltek a királynak.

Az operációnál Beatrix segédkezett. Más senki sem mert hozzányúlni, annyira megrémültek, és oly dermedt hódolattal tisztelték a vonagló fejedelmet. Halálos csend volt, mindenki visszafojtotta a lélegzetét. Csak Galeotti melle zihált lecsillapíthatatlanul.

Beatrix megkísérelte, hogy folyadékorvosságot öntsön a király szájába.

Galeotti a sarokból nézte, és irtózatosan küzdött önmagával. Oda akart rohanni és fölfordítani, hogy mindenki megértse, hogy a kínlódó király is meghallja az alvilág küszöbén: ne vedd be az orvosságot, amelyet a nápolyi asszony keze kínál! De ránézett a szenvedő királyra, és eszébe jutott az a borzasztó erőlködés, amellyel Mátyás Beatrix jó hírnevét védte. És nem mert kiáltani. Nagy, kövér testében remegve, irtózattal és reménykedéssel, előrenyújtott nyakával, remegő szájával, tágra nyílt orrcimpájával, minden csapzott hajszálával is azt leste, hogy a király beveszi-e az orvosságot.

Mátyás összeszorította az ajkát, és fejét a fal felé fordította.

- Mátyás, Mátyás, az Isten irgalmára, engedd, hogy meggyógyítsalak! - rimázkodott a királyné. Odahajolt föléje, a fülébe kiáltozott, fölnyitotta a haldokló lecsukott szemét, kezét, lábát, fülét, ujjait, haját rángatta, hogy életre ostromolja.

A király meg sem moccan.

Beatrix most odasimult hozzá, és végigcsókolta a király hideg, verejtékes arcát.

Mátyás fölnyitotta a szemét. A királynő odabújt a haldoklóhoz, és a fülébe súgta zokogó, rémült könyörgéssel:

- Mátyás, esküszöm a Madonnára... ártatlan vagyok, a te tiszta, igaz, hűséges szeretőd és hitvesed vagyok... engedelmes, szelíd, jó kislányod vagyok... Mátyás, a Madonnára esküszöm... Mátyás, békülj ki velem, drága jó atyám...

Mátyás lehuntya a szemét.

Egyetlen szó nem hagyta el habzó, véres, reszkető ajkait.

Antonio Bonfini, a király történetírója három nappal később a Burg egy szűk, homályos padlásszobájában nagy, sárga pergamen lapokra jegyezte föl az utolsó órák történetét:

„...A király egész éjszakán át szörnyű kínokban fetrengett. Hajnalhasadtakor egy kissé megnyihult és kimerült a test szenvedéseiben. Elaludt. Néhány órán keresztül nyugtalan álomban, öntudatlanul feküdt a párnái között. Aztán ismét fölriadt, és egész teste vonaglott a fájdalomtól.

Reggel nyolc órakor mintha már szenvedni sem tudna. Majd erre, majd arra szegezve a tekintetét, amely mindig visszatért az ágya elé térdelő, síró János herceg úrra. Csak Beatrixra nem tekintett soha.

Egyszer-kétszer mintha kérni vagy mondani akart volna valamit. De egyszer sem sikerült neki, szegény haldoklónak. A királyné őfelsége váltig kérdezte, hogy mit parancsol; s mintha szeméből olvasni tudna, egyre tudakolta, hogy talán ez, vagy talán az volna a kívánsága. De a király mindannyiszor lehuntya a szemét némán, szenvedően.

Így múlt el ez a szerencsétlen nap...

Harmadnapra aztán, kedden délelőtt hét és nyolc óra között rekedt sóhajtások hagyták el az ajkát, majd kínosan hörögni kezdett. A királyné nem mozdult el mellőle, és a hajával szárítgatta a felséges úr arcának verejtékét. A király még egyszer végigjáratta a körülötte zokogó urakon tekintetét. Mindenki sírt, az öreg Báthory István is, a főpapok is, Galeotti is, a

komor, rettenetes piros Bakócz Tamás alkancellár is. János, váradi püspök megkente testét a szent olajjal. A király lecsöndesedett, arca kiderült, a békés, szinte boldog nyugalom simította le a vonásait. Úgy látszott, mintha beleegyeznék a végzet akaratába. Tekintete megállott, hosszan megpihent a fia könnyes arcán.

Ezután lecsukódott a szempillája, nagyot sóhajtott és meghalt.

Meghalt a megváltás ezernégyszázkilencvenedik esztendejében, április hó ötödikén, keddi napon, életének ötvenedik esztendejében, anélkül hogy pillantásával elbúcsúzott volna Beatrixtól.”

X

„...Én, Galeotti Marzio Narniensis, ezennel fogadom az élő Úristenre és halhatatlan lelkem üdvösségére, hogy minden erőmmel, az égi és földi és pokolbeli hatalmasságok minden segédelmével kikutatom: vajon megdicsőült uram és imperátorom, a nagy Corvinus, az isteni Matthias halála a természet rendje, a párkák végzete volt-e, vagy orgyilkos kéz küldte őt Hádész birodalmába.”

Ezt írta naplójába azon szörnyű éjjelen a humanista, égő gyűlölettel gondolva mindenkire, akinek érdekében volt a nagy király hirtelen kimúlása. Megfogadta, hogy nem nyugszik, amíg ki nem nyomozza az igazságot; addig is mindent gondosan lejegyez, ami fontos útbaigazítás lehetne a nagy kérdés megoldására. Folyton figyelte Beatrixot, mert nem tudott megszabadulni attól a gondolattól, hogy a diva kegyetlen, fehér keze benne van a végzet játékában.

„Beatrix - írta Galeotti - a király holtteste mellől nem tudott elmozdulni. Feldúlt hajzata, fájdalmában összekarcolt arca, meg-megrogyó térdei, sírástól félig megvakult szeme a gyász szívet tépő szimbóluma volt. A király fejével szemben állott, némán, kétségbeesve, mint egy tébolyodott. Mereven nézte a fehér, összecsukott ajkat, amely nem mondja ki többé: édes leányom. Nézte a lecsukott szempillát, amely soha többé nem emelkedik, és nem süt ki alóla a szerelem és az atyai gyöngédség napja. Én úgy láttam, hogy kimondhatatlanul félt mindenkitől, az emberektől, a bútoroktól, a ravatal körül lobogó gyertyáktól, a megfeszített Üdvözítőnek Mátyás feje fölé függesztett elefántcsont keresztjétől. Félt a legyek dongásától, a lefüggönyözött ablak résein beszüremelő tavaszi napsugártól, amely a király feje köré lövellte aranyos sugarait. Az arcáról leajgatott a félelem, félt a saját szíve dobogásától is, az elkövetkezendő idők szörnyű, titkos sejtelmeitől, az egyedüllét szomorú fenségétől, egy ország minden fiának minden rejtelmes gondolatától. Csak a nagy, erős, igaz ember, a ravatalon pihenő, megbékélt király hideg holttestétől nem félt. Most bizonyára érezte, hogy amíg ez a hatalmas, dacos, dühöngő vagy enyelgő félisten élt, addig ő olümposzi gondtalansággal lehetett jó vagy rossz, irgalmas vagy gonosz, hűséges vagy céda, a gyermekek és az asszonyok, a ragadozó madarak, és a kerti virágok öntudatlanságával vétkезhetett az ország ellen, önmaga ellen, az Isten ellen és ellene, az ő szerelmes, jó édesapja ellen büntetlenül. Most nem vétkезhet többé.

Most meghalt a szigorú bíró, most jön az alattomos, gonosz élet. Most nincs, akinek a poklokat is féken tartó karja alá bújjon.

Reszketett és sírt, és majdnem elájult félelmében. Csak a halottól nem félt. Láttam, hogy oda szeretett volna bújni a jéghideg, mozdulatlan ember mellére, mint egy pihegő galamb. Diva Beatrice most tudta meg, hogy ki volt Mátyás, a magyarok királya...

Későn.

Beatrix, Miksa király, Ulászló, Szapolyai István: ezek között kell a király gyilkosát keresnem. Ma éjjel, ha a csillagok konjunktúrája kedvező lesz, Hermész Triszmegisztosz hatalmához fordulok, hogy megtudjam az igazságot. De félek, hogy magam is varázslat vagy mérgező áldozata vagyok. Szédülök, a fejem fáj, a gyomrom émelyeg. Nyughatatlan vagyok. Amióta ő meghalt, mi mind csak ténfergünk a holtteste körül erő és vigasz és Istenben való hit nélkül. Ó, hogy miért kellett mindezeknek így történniük!

Április 6.

Felbőszítő, hogy milyen hamar visszanyerte önuralmát és erélyét. Már ott elnököl az országnagyok kormány tanácsában. Gondoskodik Bécs védelméről. Úgy látszik, tudja, hogy mennyire gyűlölik. Fél. Kimondhatatlanul fél ez a gyönyörű démon. Maffeót, a milánói követet megkérdeztem, ki lesz a nagy király utóda. Corvin János herceg?

- Az volt az imperátor akarata - felelt a követ.

- A milánói udvar?

- Természetesen Bianca hercegasszony férjét, a fenséges János urat akarja.

- A diva is belenyugszik - mondtam bátortalanul.

Maffeo keserűen nevetett. Én haragra lobbantam:

- De hiszen a diva azt híreszteli, hogy kolostorba vonul!

A követ a vállamra ütött:

- Messer Marzio, boldogok az együgyűek.

Nem hiszem, hogy igaza van Maffeónak. A hercegnek mindenki hűségesköt fogadott. Csak Bakóczytól félek. Ez az ember a poklok árkaiban is átgázol, hogy a saját nagyravágyó terveit megvalósítsa. Mátyás királytól reszketett. Alattomos, hűtlen, szüntelen morgó, fogvicsorgató, de engedelmes kutyája volt neki. De a láncra vert eb most felszabadult. Ha az ő becsvágya Corvin János úr mellett nem találja meg számadását, akkor a herceg elveszett. Félek.

Április 13.

Ma vitték el a drága holttestet Bécsből. A Szent István-templomban tartott gyászistentisztelet után a koporsót lassú menetben a dunai kikötőbe vitték. Ezelőtt öt esztendővel jött ide hófehér lovon, mint maga a Napisten, és a lovának lába alatt megrendült a föld. Ma úgy vitték a koporsóban tehetetlen, oszladozó testét, mint egy égből lezuhant isten tetemét. Az egész Olümposz gyászolt. Mithras fölgyújtotta a Schottenthor kapuját, és lángba borult a városnegyed. Recsegett-ropogott a sok beomló ház; az ég kormos lett a száguldó lángoktól. Egész Bécs sírt és jajveszékelt: a nagy imperátor holttestét gigantikus fáklyák lángsorai világították meg. Az alvilág sem rendezhetett volna borzalmasabb kivilágítást. Micsoda temetés! Mátyást a túlvilági hatalmasságok is meggyászolták.

Ahogy a hajóra tették, megdördült az ég; a folyó vize kicsapott, s a város északi részében mindazt elpusztította, amit a tűzvész megkímélt. Mintha azt jelentené ez a sok csapás: ha neki el kellett költöznie az elíziumi mezőkre, nekünk sem érdemes élnünk. Hadd pusztuljon minden.

Beatrix már nem tud sírni. Száraz, hideg és nyugodt. De én nem nyugszom...

Budáról megérkezett a várnagy embere. Attól hallom, hogy a király halála napján Budán, a vár körül összegyűltek a hegyek erdeiből a hollók. Fenn keringtek a várhegy fölött, sötétben, zordan, vérfagyasztón kiabálva; az ég borús volt, megeredt az eső. A királyi vadaskert felvigyázója ijedten rohant a várnagyhoz:

- Uram, ma reggel hét és nyolc óra között valami égbekiáltó szerencsétlenség történhetett. A király oroszlánjai, amelyeket Firenze város küldött ajándékba, egyszerre kimúltak, anélkül hogy a legcsekélyebb betegség jeleit mutatták volna. A két gyönyörű állat ma hét és nyolc között az égre tátotta a torkát, rettenetesen bődült, és lezuhant a földre. Végük van a királyi bestiáknak.

A hollócsapat ott keringett egy félóráig a vadaskert körül. Aztán hirtelen délnek fordult és nagy, suhogó szárnycsapásokkal szelni kezdte az esőpárás, ólmos levegőt. A hollók Székesfehérvárra repültek, s a bazilika fölött, ahol a magyar királyok alusszák síri álmukat, roppant tömegükkel elsötétítették a napot.

Április 28.

Otthagytam az udvart. A pálosok kolostorában vagyok, sötét erdők között, nagy, fekete kőpalota legfelső toronyszobájában, csillagászati szerek között, ahogy a mesterségemhez illik. Nem vagyok kíváncsi semmire. Beteg vagyok. Hallom, hogy a kancellár és Bakócz Ulászlót akarják. A herceg fegyverkezik. Beatrice titokzatos. És a nép hallgat, vár, tűr közömbösen a páni félelemben. Meghalt az imperátor, odúikból előmászni a gyáva hiénák, és nekiesnek a szent halott sírjának.

A kolostorban találtam Csáky Miklóst, a pécsváradi grófot. A fiatal főúr megesküdt, hogy utolsó csepp véréig, minden jobbágját és egész vagyonát Corvin herceg úr rendelkezésére bocsátja. Az Isten lebegjen a fegyvereik felett.

Szeptember 18.

Pécsváradon gyűltek össze Corvin herceg párthívei. Csáky Miklós beváltotta szavát. Törhetetlenül támogatta a herceget, de Corvin János letette a fegyvert. Ulászlót magyar királlyá koronázták. Beatrice az új király felesége lesz - így beszélik Bakócz Tamás párthívei. Nem tudom, az égi hatalmak megengedik-e ezt a szentségtörést. Annyi bizonyos, hogy a diva még nem felesége az új fejedelemnek. Előbb Esztergomban, a primásnál lakott, most Budán egy kis kúriában, a Dóczi Orbán püspök jóvoltából. Micsoda tragikus komédia! Vagy az Isten büntető keze?

Annyi bizonyos, hogy Mátyás király halála napján rászakadt minden baj és bánat erre az árva birodalomra. Kirepült belőle a lélek, amely ezt a nagy, csonka tetemet eleven akcióban tartotta. Széthullottak az országok, megdőlt a trón tekintélye, az országnagyok egymás ellen vezetik hadi népüket, a török ott ólalkodik a déli kapuk előtt, a fekete sereg szétszéledt és rablóbandákká aljasult, hollók és varjúk röpködnek a nagy temető felett... Mindenkinek eszébe jutnak Temesvári Pelbárt borzasztó jóslatai. Hová lett a Matthias Corvinus világot féken tartó hatalma?

Mindenki meghódolt az új fejedelemnek. Csak a parasztok kunyhójában, a szabad ég alatt, ahol a fűj felröppen a szántóvető ekéje elől, a pásztortüzek melegénél, székely zsoldosok között, budai korcsmákban és a pálosok zárdájában suttognak könnyesen a nagy király haláláról. Hogy bűnös kéz küldte őt a másvilágra. Én tudom, hogy a csillagok matuzsálemi kort tartogattak Matthias Corvinus számára. És megesküdt, hogy kinyomozom, aki megfordította a csillagok pályáját. Nem én vagyok az oka, hogy nem tudom az eskümet megtartani. Mert ők most nagyon összefogtak. Beatrix Ulászlót szolgálja, mint egy megszeppent cselédleány, aki előbbi uránál maradt bérét félti. Mennyi megaláztatást, gúnyt, nélkülözést és szégyent tud egy ilyen némbor szembehunyva tűrni, hogy hazudik önmagának, hogy álmítja az Istent, csak hogy fennmaradjon a trónok magasságában! Pedig mindenki gyűlöli, úgy hallom, Ulászló király öfelsége is, Bakócz Tamás is. De egyelőre szükségük van rá, a pénzére, a katonáira, a nevére... vagy talán a bűn tartja őket össze zsinánybarátságban? Nem tudom megbosszulni őt! A bűnösök összetartanak és olümposzi felhőbe burkolóznak.

Az országot ezer veszély fenyegeti, de úgy hallom, hogy az udvarban víg és tivornyás élet járja. Még mindig a halotti tornál tartanak. Bonfini az új király dicsőségét írja, Mátyás arányaiból még jól élnek a királyi naplopók. Én nem kérek a kenyerekből. Öregember vagyok.

Öreg énekes koldus, aki a kerítésen kívül hadakozik a bánat, a keserűség és dac dühös kutyáival.

Elmegyek innen. Itt hagyom a kis villámat, amellyel a király, az egyetlen, az összehasonlíthatatlan, az Olümposzra költözött Augustus kétszer is megajándékozott. Itt hagyom ezt a fenekestől felfordult világot, újra nyakamba vetem a vándortarisznyámat, nehogy hűtlenség bűnébe essem az ő szent emlékével szemben. Nem teszem ki magamat az ördög incselkedéseinek, a pénz, az udvari pompa, az asszonyok csókja és a dicsőség csábításainak. Leányaimat férjhez adtam, feleségemnek és fiamnak semmi szükségük rám. Senkinek sincs már rám szüksége. Nekem sincs már semmi vágyam. Láttam a legszebbet, éltem a legnagyobb boldogságot, szolgáltam a halhatatlanságot, beírtam nevemet a nagy könyvbe az Ő neve mellé! Legjobb volna most meghalni. Meghalni és az Ő karján belépni a halhatatlanságba!

Nem kívánom, hogy az utókor márványemléket állíttasson nekem. Dísztelen kis cserépedény őrizze csontjaimat. Gyengéd és hatalmas földanyánk fogadjon meleg és nyugalmas ölébe, hogy a vadállatok és férgek ne háborgassák pihenő testemet. Tiszta vizű patak kétfelé vált ága ölelje körül síromat, és zúgjon a habja, mintha meredek mederben rohanna alá. Hamvaim helyét kicsike tábla jelezze, apró betűket véssenek reá, s nevemet így örökítsék meg: Itt nyugszik Galeotti Marzio, idő előtt elfáradt, és önként tért meg derék narnibeli őseihez. Három marék port hints sírjára, óh, pásztor, s aztán eredj utadra békével. Idők múltán talán omladozó csontjaim beleporlanak a föld életadó dús televényébe s egy rezgőnyárfa fehér sudarába felszívódva új életre támadnak szétmállott tagjaim, s én az örökké susogó lombokban boldogan körültekinthetek. Akkor majd elgyönyörködöm az árnyékom alá menekülő szerelmes hajadon és a pásztor enyelgésében. És hallgatni fogom a tilinkó vidám melódiáját, amelyre a leányka, lobogó ruhában járja a násztáncot.”

XI

Leonardo Loredano dózse 1502. április elsején fejedelmi vérből való vendéget fogadott a szárazföldi Malghera-erőd kapujában. A fenséges signoria körül olyan tolongás támadt, hogy a poroszlók alig tudtak rendet teremteni az összevissza keveredett nobilik, cittadinik és plebejusok között. A várost valósággal kirázta az izgalom láza.

A polgárok érezték, hogy ez a látogatás hozzátartozik az élet vagy halál nagy kérdéséhez. A köztársaság évek óta harcban állt a törökkel. Bajazed szultán, amióta Mátyás magyar király meghalt, pápa, német császár, spanyol és francia király minden szemforgató fogadkozást és az országot bebarangoló szerzeteseknek minden keresztes háborúra való izgatását megmosolyogva, veszett kutya módjára már beleharapott Velence érzékeny testébe, és a köztársaság peloponnészoszi birtokait ostromolta.

A signoriának eszébe jutott, hogy a töröknek csak egyetlen komoly ellenfele van Európában: a még összeomlásában is félelmetes Duna menti hatalom.

- Amióta a magyarokkal jó lábon állunk, felénk hajlott a szerencse - szuszogott a nagy tolongásban egy kövér nemesúr, régebben követ Bécsben és a barbár országokban.

- Jó híreket kaptam -, bólintott egy hajótulajdonos, akinek a peloponnészoszi tengeren fél tucat gályája vesztegelt. - Elfoglaltuk Leukada és Kefalónia szigeteket. Ciprus is rendületlenül áll - fűzte hozzá elégtelenen, és nyakát nyújtogatta szoros, fekete gallérjából, hogy a partra lépő vendégeket lássa.

- Corvin herceg is alaposan eldöngette a törököt Jajcánál.

- Evviva, evviva! - tombolt a tömeg, és süvegét lengette örömében.

A tenger királynője tavaszi szépségében pompázott. A lagúnák vize fehér habos, zöld selyemuszályhoz hasonlított, amelyre az erkélyek futóvirágai ráhullatták szirmaikat, mint valami aranyos, rózsaszín és világoskék hímzést. A paloták ablakában a loggiák karcsú oszlopai között lángoló szemű, pihegő keblű signorák lesték a vendégeket.

Az idegenek a piazzetta felé közeledtek. Száz pompás fegyverzetű, gazdag öltözékű, vállas, sasszemű harcos lépett a márványtér fehér kövezetére. A kürtök harsonája, a csattogó, zörgő, pengő fegyverek zaja, az erőd tornyaiban eldördült ágyúk, harangok zúgása megdobogtatták az emberek szívét. A tömegből ujjongó örömkialtások szakadtak föl, és mindenki az érkezők felé nyomult. Egész Velence boldogságban úszott, csak egy fáradt öregúr, a nagytanács tagja, sárga és reszketős arcú, kopasz, köhögős posztógyáros rémítgette a népet:

- Nem a török a mi ellenségünk, hanem a szőke szakállú, hitvány kéjenc, az a vérszopó tacsakó, a spanyol fattyú, a szolgállelkű, véreskezű hiéna: Cesare Borgia.

- Pfuj, gyilkos, vérfertőző fenevad! - segített neki egy szerzetes, a Savonarola rendjéből való, aki most érkezett meg a déli államokból. - Most a francia király vérebe... holnap...

- Holnap az ura lábikrájába harap, ha úgy fordul a szerencse.

- Ez a fattyú nem elégszik meg Romagnával. Már Urbinóban van, és Bologna, Siena meg Ferrara kapuit fenyegeti.

- Hadd falják fel egymást - mondta egy nobile, és arcáról a rideg elzárkózottság velencei gögje sugárzott.

- Nem úgy van az, messere. Nagy baj az, hogy Milánó és Nápoly már a franciáké.

- Milánó is, Nápoly is megérdemli a sorsát. Emlékezzék csak, illustrissime, hogy Alfonso bérgyilkosokat küldött a mi ciszternáink megmérgezésére. Vesszenek az aragóniaiak.

A vitatkozó urak háta mögött egy kövér, vörös arcú és hagymaszagú mészáros lihegett. A saját melle zihálásától nehezen hallotta a nobilek szavát. De mégis megértett annyit, hogy egyszerre csak dühösen odafordult szomszédjához, egy gyulladt szemű, ritka szakállú vargához:

- Azt hiszem, komám, ezeknek elment az eszük.

- Nono! - intette a varga.

- Én nem félek tőlük. Én mindjárt felugrom egy gyümölcsös szekérre és elordítom magamat: nagyságos uraim, nektek végképp elment az eszetek!

A varga kíváncsian nézett a komája szemébe.

- Hát én azt mondom - folytatta amaz -, hogy kár így örülni a magyaroknak. Ezek úgy jönnek ide, mint a disznók az olajfaerdőre. Ezek lelegelik a szőlőindákat, letapossák a gabonát, és feldúlják a présházakat. Én mind egyformán utálok az idegent.

- Nono, mondasz valamit, koma. Szóról szóra így jártunk a franciákkal is.

- A franciákkal? A néném leányát a San Marco kolostortól egy kőhajításnyira lekapták a lábáról, és még tetejébe keresztül is szúrták a hátát, mert segítségért kiáltozott. Ez történt monna Bianca leányával.

- Megtörtént ez sok hajadon leányzóval. De azok, hála Istennek, toscanaiak voltak.

- Hát nem mindegy az, komám? Ki áll hozzád közelebb, a toscanai olasz, vagy a zsvány bretagne-i zsoldos?

- Mondasz valamit.

- Hát csak az van hátra, hogy magyarok meg törökök meg oroszok lepjék el Itáliát.

- Az bizony meglehet - fohászzkodott a varga, és lábujjhegyre nyújtózkodott, hogy megpillantson valamit az idegenekből.

A mészáros tovább háborgott.

- Egyáltalában nem értem, mit veszekednek egymással az urak. Van pénzük, hajójuk, olajprésük, cselédségük elég, mit bánják ők, hogy Ferrara meg Génua is összeszedi magát? Nekem ugyan mindegy.

- De nekik nem mindegy ám - röhögött a varga.

- Hát ez az, amiért én mindjárt felugrom a válladra, és elordítom magam: hej, nagyságos uraim, monna Bianca leánya, az én keresztlányom, nem volt sem Pietro úrnak, sem Lodovico úrnak, sem Borgia úrnak a pártjából való, a franciák mégis halálra kínozták, házat felgyújtották, és apját fölhúzták egy szederfára.

- Az biz igaz - bólogatott a varga, és vörösre gyulladt, pislogó szemhéját törülgette.

A mészáros melle zihált, mint egy megkéselt bikáé. A vörös, kövér ember ájuldozott a hőség-től, mert már hajnali öt órától itt szuszog, káromkodik és lázít, csak hogy lásson valamit a bevonulásból.

Éppen akkor hangzott el a tanácsúr rekedt ellenvetése.

- De ha Velence nem áll résen, ki védi meg a köztársaságot a Borgia-bastard étvágyától?

- Az a másik bastard, ni - mutatott a nobile a dózsse vendégére, aki királyi hermelinben, de földetlen fővel, mint a köztársaság tiszteletbeli nemese, éppen most ölelkezett össze Loredanóval.

Ezen a napon vonult be Velencébe a köztársaság egykor való legfélelmetesebb ellenségének, Mátyás magyar királynak törvénytelen fia, Corvin János herceg, a horvátországi bán. A város tombolt az örömtől. Sokan már bizonyosra vették, hogy Velencének ezúttal olyan condottieréje lesz, akinek a neve is felér egy hadsereggel: Hunyadi János unokája és Matthias Corvinus fia.

- Corvin János és Cesare Borgia: ez szép párviadal lesz - súgta Soranzo követ Giustignannak, aki most érkezett Budáról, ahol Ulászló királlyal megkötötte a szövetséget a török császár ellen.

Giustignan elgondolkozott. Ő jól ismerte Magyarországot. Tizennégy évvel ezelőtt hosszabb ideig volt vendége egy ifjú magyar főúrnak, akivel a régi Pannóniát és Matthias Corvinus székhelyét, Budát meg Pestet keresztül-kasul barangolta.

Most, hogy ezek a régi boldog idők eszébe jutottak, Giustignan ömagnificenciája egyszerre elfelejtette magas méltóságát, a signoriát, a dózsét, az egész köztársaságot, és léha, nótás, kalandos, világcsavargó humanista ifjúságára gondolt.

Csáky Miklós! Mintha itt állana a szeme előtt délceg, erős, barna barbár szépségével.

A harangok zúgtak, a tenger felől enyhe szél simogatta az emberek arcát. Corvin János és kísérete most indult el a ferrarai hercegnek a Canale Grandén levő palotája felé. Mindenki Magyarországot, Corvin Jánost és Bakócz Tamás esztergomi érseket éljenezte.

Giustignan a herceg kísérete között Csáky Miklós alakját kereste.

A követ körül majd agyontaposták egymást a lelkesülő, kíváncsi, előretörtető, verejtékben lihegő polgárok. A szenátus tagjai a maguk elkülönözött helyéről elégedetten és fenséges nyugalommal vizsgálgatták a fiatal Corvin herceget, akinek pénze, katonája és Mátyás királytól örökölt halhatatlan neve van, és nem vonakodik Velence szolgálatába szegődni.

Hol van Csáky Miklós? - nyújtotta nyakát Giustignan. - Itt kell lennie valahol a herceg kíséretében, a selyembe, prémbe, aranyba öltözött főurak között. Corvin Jánosnak Csáky Miklós a leghűségesebb barátja, mintha ezzel akarná kiengesztelni a halhatatlan király ellen elkövetett vétkeit.

A szenátus tagjai, a nobilek, az előkelő bankárok és a szövetséges államok képviselői körülvették Giustignánt, és melegen rázogatták a kezét.

- Messer Antonio, önnek köszönhetjük ezt a hatalmas szövetségest - mutogattak aranygyűrűs, finom, fehér ujjukkal Corvin János felé.

Giustignan elégedetten mosolygott. Ez a szövetség bizony az ő érdeme. Milyen szerencse, ha idejekorán megokosodik az ember, hátat tud fordítani ifjúsága léha játékainak, és csavargó humanistából át tud vedleni fürge, eszes és buzgó diplomatává. Milyen jó, hogy még idejében megfutamodott a Csáky Miklóst fenyegető veszedelem elől, ott tudta hagyni Magyarországot, meg tudott bocsátani Velencének, amely egykor az adósok börtönével fenyegette, s ki tudta engesztelni a tengerek királynőjét, amely előbb titkos kémjévé, majd ügynökévé, végül nagyrangú követévé fogadta a megtért tékozló fiút. Most tekintélyes lovag, nem olyan széllel bélelt éhenkórász, csatangoló szegény ügynök, mint például ser Niccolo Macchiavelli, a Borgia titkos diplomáciai besúgója.

- Milyen változás, milyen sorsfordulat! - sóhajtott önfeledten úgy, hogy a körülötte állók meghallották. A szenátorok azt hitték, hogy Giustignan ezt a köztársaság politikájára értette.

- Bizony, csudálatos változása az időknek - felelt egy fekete ruhás, cserzett bőrű, világos szemű, ráncos képű öreg patrícius, a nagytanács tekintélyes tagja. - Volt idő, amikor a mindenható Úristenen kívül csak Mátyástól és a magyaroktól féltünk. Most meg a fia lesz a zsoldoskapitányunk és a magyar nemzet a hadseregünk.

Giustignan gőgösen bólintott.

- Hallom, hogy a dózse háromezer arany évdíjat ígért az esztergomi érseknek - szólt közbe egy nagy bankház tulajdonosa.

- Miért?

- Mert ő a mi leghívebb cselédünk. Meg is szereztük számára a bíbornoki kalapot.

- Úgy hallom, hogy ő a leghatalmasabb ember a budai udvarban.

- Hát Ulászló királynál mindenesetre sokkal hatalmasabb - felelte megvető ajkrandulással a vén tanácsúr.

- S a bíbornok úr azt üzeni Velencének, hogy a köztársaság tekintse őt szolgálatkész káplánjának.

- Helyes, helyes - dörzsölte kezét a posztókereskedő -, nem kell sajnálni a zsoldot a barbároktól.

- De Bakócz Tamásnak nem pénz kell ám, messere, hanem méltóság és hatalom. Mindenáron konstantinápolyi pátriárka akar lenni, első úr a pápa öszentsége után.

- Az is lesz, ha Velence úgy akarja - kérkedett az öreg tanácsúr.

- De úgy hírlik ám, hogy a konstantinápolyi tiarát a Borgia is megkívánta.

- Pénzt kell küldeni a pápának - indítványozta a posztókereskedő. - Meg a francia királynak, hogy szakítson a Borgiakkal.

Giustignan mosolyogva hallgatta a signorik diplomáciai eszmecseréjét.

A nap kisütött, és aranyos fénnel öntötte le a Márkus-templom vaskos harangtornyát. A Piazzetta kövei szikráztak a vakító fényességben. Corvin János és kísérete éppen előttük haladt el a keleti pompa, az arany, a bíbor s a drága oroszországi prémek ragyogó tarkaságában. A posztókereskedő megcsörgette zsebében az aranyakat.

A magyar vitézek sarkantyúja csengett-bongott a márványkockákon. A herceg apródjainak láttára a nagy farsangi díszmenetekhez szokott velenceiek is felkiáltottak. Háromszáz ifjú dalia lovagolt el az ámuló polgárok előtt, egyforma nagyságú, egytől egyig aransárga lovon. Egyenruhájuk tiszta bársony, vörös, piros, fehér, zöld és sárga barnásszürke színekben - minden színből huszonöt -, és lovaikon aranyos szövetek, behintve gyöngyökkel, drágakövekkel. Mindegyik ifjú szőke volt; festett vagy parókás fürtjeik vállukra omlottak, tele voltak szórva aranyporral, és a csigákba göndörödő fürtöket gyöngyös háló, ékköves füzérek tartották össze szorosan.

- Olyanok, mint az arkangyalok - mondták az asszonyok kipirult arccal, és egymás karját csipkedték izgalmaikban. Előretolakodtak, és kendőket lobogtattak a mosolygó apródok felé.

- Le ne szedjétek őket a lóról, gyalázatosak! - kiáltott rájuk indulatosan a dominikánus, és a kacérkodó némberek felől elfordította a tekintetét.

A signorék szíve lázasan dobogott. Égett a szemük, kiszáradt az ajkuk, és a mellük lihegve hullámozott a díszmenet láttára. Az ő egyszerű, fekete posztóban izzadó embereik mellett úgy tűntek föl a magyarok, mint izzó szemű hősei egy buja, vértől és csóktól nedves, titokzatos, félelmes, öldöklő harcok és vad érzékiség tüzétől piros másvilágnak.

- Ezek majd megtáncoltatják a francia király és a fattyú Borgia zsoldosait!

- A Borgia is félelmes katona ám - ellenkezett egy gyáva pénzváltó -, én láttam a zsoldosait, a svájci kantonok tollaskalapú óriásait, a skótok tarka kötényes, vörös hajú fenevadjait, a hosszú lándzsás landsknechteket meg a bretonokat, akiknek olyan mogorva az arcuk, mint az apagyilkosoké.

- De ezek nem ijednek meg a mogorva arcoktól. Ezek mosolyogva mennek a halálba, és az ördögökkel is megverekszenek, ha egy Corvin küldi őket a vérözönbe - lelkesedett egy ifjú egyetemi docens.

A sereg elvonult. Az asszonyok sikoltoztak elragadtatásukban.

Ilyen lehetett a római fiatal matrónák eksztázisa, amikor a gall vagy a britanniai légiónk vezéreit hordozták körül a fórumon.

A tanácsurak pedig, szerelmes bizalommal simogatták dukátjaikat egyszerű, fekete posztókabátjuk zsebében.

Giustignan csak este, a dózse által rendezett ünnepi lakomán találta meg Csáky Miklós grófot. Alig ismerték meg egymást. Csáky most lépte át a negyvenedik évet. Borotvált arcát már redők szántották. Arcának narcissusi bája Marsnak, a hadistennek komor, félelmetes, dacos szépségébe keménykedett. A hangja mélyen dörgő volt, mozdulatai szélesek és nehézkesek, a mosolya kesernyés, a szeme pillantása fáradt.

- Hej, bizony tizennégy esztendeje nem láttuk egymást, messer Antonio - sóhajtott a magyar. - Azóta te nagyon sok derék dolgot cselekedtél.

- Megjön az ember esze - nevetett az olasz. - Emlékszel, domine, az én magyarországi házasságomra?

Csáky elkedvetlenedett. Eszébe jutott a maga vőlegénysége. Rövid ideig küzdött önmagával, aztán félrevonta Giustignant a dózsepalota erkélyére. Elfojtott szégyenkezéssel, az izgalomtól szívdobogva kérdezte tőle:

- Giustignan, tudsz-e valamit a madonnáról?

Az olasz a vállát vonogatta.

- Most a nápolyi öbölben, Ischia szigetén éldegél a spanyolok kegyelméből.

Csáky arca megrándult.

- Borzasztó... idáig jutott a boldogtalan.

Az olasz unottan dörmögte:

- Ideje, hogy vezekeljén megszámlálhatatlan bűnéért.

- Te is elítéled őt?

Giustignan csodálkozva nézett a magyarra.

- És te?

- Én csak sajnálom szegényt.

- Akkor nem olvastad a volt főkancellár vádiratát az özvegy magyar királyné bűnlajstromáról.

- olvastam. Túlzás. Nem is a kancellár írta.

Giustignan legyintett a kezével.

- Mindegy. De Beatrice rosszul tette, hogy mindenáron felesége akart lenni Mátyás utódjának.

- Hiú volt és nagyravágyó.

- Gonosz. Már dicsőséges férje életében áhítozott a trónra. Ki tudja, nem ő volt-e az oka Mátyás halálának?

Csáky felszisszent.

- Rágalom.

Az olasz gúnyosan mosolygott.

- Most már mindegy. A nagy király meghalt és halhatatlanná lett, mint macedóniai Sándor, Julius Caesar vagy Marcus Aurelius. Beatrice pedig él és elfelejtett, megcsúfolt öregségében elevenen eltemtetett.

- Giustignan, te mindig kegyetlen voltál a felséges asszony megítélésében. Amikor együtt mentünk Budára a királyi pár elé tisztelegni, már hajadon életét is megrágalmaztad a madonnának. Léha udvari mendemondákat fecsegtél össze róla és don Ramiro nevű apródjáról.

- És királyné korában nem igazolta az én kegyetlen ítéletemet? - gúnyolódott mosolyogva Giustignan.

Csáky elfordította a fejét.

- Semmit sem tudok róla. Csak azt tudom, hogy égbekiáltó embertelenséggel a trón magasságáról a megaláztatások és a nyomorúságok siralomvölgyébe taszították.

Giustignan szenvedélyesen kifakadt:

- Hát érdemelt más sorsot az aragóniai démon? Lássuk csak, hogy történt! Neki volt egész Európában a legdicsőbb, legkirályibb, leghatalmasabb, legjobb és legszentebb férje. Igaz?

- Igaz.

- A nagy fejedelem meghalt. Végső akarata az volt, hogy utódjává válasszák meg a fiát. Azt ott ni - mutatott az asztalfőn, a száraz, sovány, fogatlan Loredano dózse mellett ülő halvány, dióbarna szemű ifjúra. - Ki akadályozta meg?

- A Szapolyaiak, a Báthoryak. Bakócz, János érsek, Miksa, Ulászló...

- Nem - pattant fel a követ -, Beatrice! Ha ő Corvin mellé áll, ha ő nem pislog buja, álnok, kacér szemével a trón felé...

Csáky az olasz vállára tette a kezét.

- Giustignan, mi, férfiak, nagyon könnyen ítélkezünk.

- Az bizonyos - védekezett amaz -, hogy Aragóniai Beatrice nem volt méltó arra a névre, amit a ti nagy királytok adott neki. Mátyás után Ulászló! A sas után egy kövér, lusta tűzok! Az istenekre mondom, örültem, hogy a magyarok úgy elbántak vele; olümposzi tréfa volt! Az özvegy királyné mindenáron a trón oldalán akar maradni. Jön egy pohos, lomha fickó; ifjabb, mint ő, esze ágában sincs vele a királyi ágyat megosztani, egyre gazdag menyasszony után

futkos; ez Ulászló. És ott várja őt a kacér és viharos múltú özvegy, kinyitja előtte várait, pénzeszsákjait és hálószobáját, szerelemért és koronáért rimánkodik, fenyegetőzik, zsarol, konspirál, erőszakoskodik: ez Beatrix. Pompás vígjáték. Plautus írhatta volna jókedvében. Aztán jönnek a politikusok. Elhitetik az özvegygel, hogy az új király feleségül veszi. Összesúgnak a fejedelemmel, hogy játsszon el egy házasságkötési szertartást a szerelmes madonnával. Jön egy püspök, és összeadja őket. A királytól megkérdezik: akard-e Aragóniai Beatricét hitvestársadul? Az ravaszul így felel: igen. A menyasszony nem veszi észre, hogy a királynak azt kellett volna mondania: akarom. Isteni komédia! Milyen agyafúrt, lángeszű vígjátékíró az a ti Bakócz Tamástok! És aztán jön a nászéjszaka. Negyedik felvonás. Az ifjú feleség megragadja a király köntösét. Hopp, itt ebből baj lehet - gyanítja a férj, és elinal, kabátját otthagya az álmélkodó Putifárné körmei között. Ezt Macchiavelli barátom is megirigyelhetné.

- Te is irigyled? - kérdezte keserű gúnnyal Csáky.

- Én? Én irigylem leginkább. Hej, ha ez nekem tizennégy esztendővel ezelőtt eszembe jutott volna ott a te rokonaidnál, a földvári kastély padlásszobájában! Ah, ha nekem akkor egy kegyelmes, jó szellem megsúgja, hogy igent mondjak akarom helyett, akkor a francia nevelőkisasszony nem üldözne még most is a hitvesi szeretetével. De sajnos nem jutott eszembe - folytatta szomorú lemondással -, s ez tengernyi dukátomba került. Mennyi perköltség, papoknak, kánonjogi doktoroknak, futárnak, ügynököknek, kémnek mennyi borraavaló - rettenetes dolog a válópör -, s a francia hölgy érti a módját, hogy meggyötörjön. Én nehezebben szabadulok meg tőle, mint a ti Ulászlótok Beatricétől. Ha engem is Bakócz Tamás eskettetett volna... micsoda égbekiáltóan szellemes, nagyszerű gondolat!...

Csáky Miklós nem állhatta tovább.

- Örök szégyen, arcpirító, gyalázatos játék! - lihegte a lelke mélyéből felháborodva. - Gyűlölöm a gyáva, vénasszonyos csalást harctéren, fórumon, nemzetek és kormányok között is, hát még asszonnyal és királynéval szemben! Ez még a herceg urat is mélyen megrendítette. Pedig neki nem volt nagyobb ellensége madonna Beatricénál. Váradi Péter kalocsai érseket valaha ő csukatta börtönbe: de ez után a hitvány csalás után egyenesen az érsek ajánlotta, hogy a házasságot érvényesnek elismerjék. Nem minden magyar volt olyan hazafiatlan és gyáva, mint a paraszt, durva és nagyravágyó Bakócz.

- Ő a legnagyobb államférfiak - lelkendezett Giustignan -, a nápolyi asszonnyal szemben nem volt sem mód, sem idő más fegyverek után keresgélni.

- Vérlázító, becsstelen, gaz csalás; lovagiatlan, hitvány, esküszegő, az Úr szertartásából gúnyt űző aljasság - tombolt Csákyban a felháborodott magyar becsületért.

- Hát jó - felelt hidegen a követ -, erről majd az utódaink ítéljenek. De a királyné, ha volna benne egy szemernyi asszonyi büszkeség, csak annyi, mint egy csipkeverő vagy sós halat áruló leányzóban van, akkor nem erőlködik tovább a házasság elismertetésén. Egy rongyos velencei mammola is hátat fordít annak a mezítlásos tekergőnek, aki megtagadja őt a kanális csöcseléke előtt.

- Szegény Beatrice!

- De diva donna Beatrice, a regum princeps ivadéka, a nagylelkű és bölcs Alfonso unokája, az Aragónia, Valencia, Szicília és Sardínia fölött uralkodó család leánya, aki nem tartotta magával egyenrangúnak a Sforzákat, a Medicieket, az Estéket, aki a francia királynét és a római birodalom császárnéját vallotta unokanővérenek, ez az Aragóniai Beatrix úgy pénzelte a mammuttestű Ulászlót, mint egy cortegiana az udvari poétáját - járt utána, illegette magát,

könyörgött egy lehetőleg sok tanú szeme láttára történendő csókolódzásért, nem szégyellte magát az országgyűlésen megjelenni, és ott vesztegetéssel és sírás-rívással akarta kimondatni, hogy Ulászló vele a házasságot végrehajtotta, az apját, a dühös, bolond és véres kezű Ferrantét beugratta abba, hogy ezt mint érzécsiklandozó hálószoatitkot az összes európai udvaroknak megírja: érted, magister, érted? A saját leányáról, Mátyás özvegyéről hírelte Ferrante, hogy már egy év óta jár a pohos Ulászló ágyasházába... no, domine magister, ez az asszony nem érdemelt jobbat a sorsánál. Most egy éve járt erre a szégyenszemre újra özvegyé vedlett királyné... A pápa felbontotta a házasságot.

- Ezt is ti, velenceiek erőszakoltátok.

- Az igazság érdekében.

- A francia király, Cesare Borgia, Bakócz Tamás és a saját zsebeitek érdekében.

Giustignan finoman mosolygott.

- Ulászló és Beatrice, a török invázió és a nápolyi asszony rögeszméje között kellett választanunk.

- És ezzel a Borgiának tettetek szívességet.

- Azt majd herceged, Corvin János úr önagysága és a te vitézi kardod fogja bebizonyítani. Nápoly és Milánó megérdemli a sorsát.

- De madonna Beatricét megkímélhette volna a sors ettől a tízévi mártíromságtól.

- Ő tizennégy esztendeig gyötörte Mátyást és a magyarokat.

- A magyarok már megbocsátottak a szomorú sorsú királynénak.

- Ne gondold, domine, hogy olyan szomorú a sorsa. Igaz, hogy a leveleit így írja alá: infellicissima regina, meg spanyolosan: la reyna triste, de azért Ischiában, ahol egykor a lótoszevők laktak, pompás kis udvart rendezett be magának vitézekkel, poétákkal, cortegianókkal, don Ramirókkal...

- Még most is bántod a szerencsétlent? - szólt közbe Csáky szomorúan.

- Nem bántom szegénykét... de Enea Irpino meg Benedetto Garethe egészen jól élnek az ischiai szomorú királyné konyháján. Az én kémeim mindent tudnak... a két költő szerelmes verseinek másolatát elküldték nekem.

- Beatricénak szólnak?

- Beatricénak meg a két Izabellának. Azok is szomorúak és azok is hercegasszonyok... azoknak is jólesik a költői vigasz.

Csáky elfordult, hogy eltitkolja az undor és felháborodás kifejezését, amelyet a kegyetlen olasz beszéde csalt ki az arcára. Alig bírta türtőztetni magát. Tudta, hogy sokan beszélnek úgy Beatricéről, mint Giustignan. De a lovagiatlan bántalmazás ellen minden csepp vére fellázadt. Egyszer még pécsváradi remetesége alatt majdnem leütötte Giustignánt, mikor az a királynét rágalmazta. Egy pillanatig most is ilyen vágyat érzett. De félt, hogy ezzel nevetségessé teszi és meggyalázza magát. Aztán arra gondolt, hogy a szó fegyverével védelmezi meg a bántalmazott asszonyt. De miért? Kinek? Csüggedten mondott le erről is.

- Giustignan, miért gyűlölöd te annyira a mi árva királynénkat?

A követ elnevette magát.

- Gyűlölöm? Nem. De nagy szükségem van Ulászlóra, Corvin hercegre és a magyar fegyverekre. Beatricénak én megbocsátok. De ismerek valakit, aki nem fog neki megbocsátani soha.

- A herceg? János úr ökegyelmessége?

- Nem. Hanem te.

A főúr összerezzen. Soha annyi benső meghatottság és szánalom nem lakozott a szívében, mint most.

- Miért? - kérdezte megindulva.

- Mert te még most is szerelmes vagy bele.

Csáky szomorúan mosolygott.

XII

Corvin János herceg Velencéből Anconába ment, hogy szemlét tartson a pápai állam hadikikötője felett. A török hajóhad, ha egyszer Itália felé megindul, elsősorban Anconát veszi tengeri ostromlás alá. A szenátus fejedelmeket megillető hódolattal fogadta.

- Fenséges herceg - szólt a podesta, szinte alattvalói hangon -, még élénk emlékezetünkben van fenséged halhatatlan atyjának, Matthias Corvinusnak, a leghatalmasabb rex imperatornak uralkodása Ancona városa felett. Tizenöt évvel ezelőtt vitte el neki egy derék polgár, Cynthus de Dionysios, a koszorús költő, köztársaságunk hűségesküjét.

És megmutatta a hercegnek Mátyás címeres zászlóit, amelyeket a vár ormán lengetett a tenger hűs szellője. Előszedett régi okmányokat, amelyeken Mátyás pecsétje piroslott.

A herceg szemét könny futotta át. Itt, a messze tengerparton, a pálmák és narancsfák árnyékában, a kék adriai égboltozat alatt is él az ő imádott atyjának emlékezete. Megölelte és megcsókolta a podestát.

- Milyen végzetes csapás volt, világszerencsétlenség, isten átka volt az ő korai halála! - szólt ellágyult hangon a podesta.

Corvin János nem felelt. Arra gondolt, hogy ha még egy évtizedig, nem, ha csak egyetlenegy évig adatott volna tovább élnie... akkor ő most a világ legragyogóbb koronáját viselné a fején.

Anconából Loretóba utazott a herceg. Akkor fogadta meg ezt a zarándoklátogatást a szűzanyának, amikor Frangepán Beatrix, ifjú felesége, fiúgyermekkel ajándékozta meg.

A loretoi szent ház, a Casa Santa előtt, a herceget fogadó papok közül kivált egy fehér csuhás pálos szerzetes. Negyvenöt-ötven éves volt. Szép, barna arcát egészen elborította szürkülő szakálla. Meggörnyedt háta és széles válla majdnem szétrepesztette a nehéz, meleg gyapjúszőr kámzsát. Csuklyája alól sötét, villogó szeme úgy szikrázott, mint egy ragadozó madaré. Keresett valakit. Ahogy Csákyt megpillantotta, odalépett hozzá, és vállára tette a kezét:

- Miklós, emlékszel-e rám?

Csáky a barát arcvonásait fürkészte. A szerzetes megölelte őt, és a fülébe súgta:

- Nem ismered meg Fodor Istvánt, a te hűséges mentorodat?

A főúr összecsókolta a fehér csuhás papot.

- Mire való ez a szerzetesi kámzsa? - kérdezte könnyek között mosolyogva - én lila szín püspöki ornátusban, hermelinprémes paláستtal, érseki palliummal képzeltelek, István.

A barát szelíden mosolygott:

- Amióta ő meghalt, én is lemondtam az életről. János úr, a kancellár, sem bírta sokáig. A püspök is szerzetesnek állott... Mátyás után Ulászlót nem lehet szolgálni.

- Bakócz Tamás tudja.

A szerzetes megvetőleg legyintett:

- Méltóak egymáshoz. Gyűlölöm Bakóczot. Akkor léptem be a pálosok rendjébe, amikor a mi felséges madonnánkat, a szerencsétlen királynét ez az erdői paraszt megcsúfolta Ulászlóval. És nyomban el is hagytam az országot. Ide jöttem a Szűzanya csodálatos házához, amelyet az ég angyalai hoztak Názáretből.

Csáky elgondolkozva nézte megroskadt, őszbe csavarodott, szomorú barátját. Eszébe jutott a daliás, előkelő szellemű, jókedvű, életszeretettől lángoló ifjú Fodor István, a királyné felolvasója, az elegáns világfi, aki suhogó piros talárjában, finom kezén a nagy apátgyűrűvel olyan volt, mint a pápai kúria egy ifjú hercegi bíborosa.

- Te már megtaláltad a lelked békeességét - mondta neki gyengéd vigasztalással.
- Az élet derekán már mindannyiunknak csak az Isten és a magunk békeessége marad.
- Bizony, csak magunk maradtunk meg önmagunknak.
- Ez a királyok és alattvalók közös végzete. Ez maradt meg a mi felséges királynénknak is - sóhajtotta tisztelettel Fodor.
- Mikor láttad a divát?

Csáknak ráncba borult a homloka. Nem felelt. A szerzetes nem faggatta. Ehelyett ő beszélt a királynéről.

- Tavaly, télidő közepén, Magyarországból Milánóba utaztában ő is elzarándokolt ide, a Szűzanya házához. Itt volt. Ezeket a márványkockákat taposta az ő felséges lába.

- Megtört?

- Balsorsát fenséggel viselte. Amint tudomást vett a pápai döntésről, amely a házasságát érvénytelenítette, ő is összecusukta szárnyait. Elhagyta Esztergomot, Bécsbe ment, onnan Porto Gruanón keresztül jött Malamoccóba, Velence közelébe. Beteg volt. Égi malaszt után vágyakozott. Átjött ide Loretóba. Én voltam a kalauza. Több mint egy évtizede nem láttam. A felség negyvenöt éves lehet az én számításom szerint.

- Megöregedett?

- Ó, milyen szép még! - suttogta amaz, és égre emelte a tekintetét. - Olümposzi szépség sugárzott le meghalványodott, szelíd, szomorú arcáról. Olyan volt, mint Niobé, akit az istenek atyja választott ki magának szerelme tárgyául. Az istenek atyja, a halhatatlan Matthias Corvinus. Itt térdelt a márványkockákon, és szép kék szeméből szivárgott a könny. Én a szentély első oszlopa mögül néztem. Özvegyi ruha fedte puha, magas, teli termetét. Illata betöltötte a templomot. Olyan tiszta, sugárzó, könnyörgő szemmel nézett a magasba, mint egy imádkozó gyermek. A fájdalom, a gyász és a csalódás eleven szobra volt. Istenem, ha Verrocchio tanítványa, a Vinciből való Leonardo így láthatta volna! Nekem az a sok gázrágalom jutott az eszembe, amit felőle az ellenségei terjesztettek. Milyen gyilkos viperaméreg tud csorogni az emberek nyelvéről! Nem, Miklós, ez az asszony a szerencsétlenség és a félrevezetés tragikus hősnője csupán. Én szerettem volna leborulni és könnyörögni neki, hogy közvetítse imáimat égi patrónája, a Boldogságos Szűzanya trónusához.

- Beszéltél vele?

- Sokat. Elpanaszolta csalódásait. Mindenki elhagyta vagy elbukott, valaki csak segítségére nyújtotta a karját. Meghalt a hitvese, aki úgy vigyázott rá, mint az apa az ő szerelmes gyermekére; meghalt az ő szeretett nővére, a ferrarai Eleonora, és meghalt imádott apja, a bölcs és hatalmas nápolyi király; bátyja bujdosik, Ferrandino, az új király, elmenekült, a nápolyi trón összeomlott, majdnem egész családja kipusztult, minden támasza kidőlt; Borgia Cesare megölte az ifjú nápolyi herceget, őt magát Ulászló megcsúfolta, vagyonából kiforgatta... de a felséges madonna mégsem gyűlöl senkit. Most, hogy visszatért gyermekkorá gyönyörű ege alá, nem hatalomban és dicsőségben jött osztozkodni, csak részt venni a nagy temetkezésben.

- Nem vádol senkit?

- Nem vádol, csak panaszkodik. Őt sohasem értették meg a magyarok. A király sem, az alattvalók sem, akik kegyetlenebbek voltak hozzá, mint a fejedelem. Pedig ha vétkezett, csak ellene vétkezett. De tehetett-e erről? Ő egy más világ érzékeny, kényes virága volt, akinek sok napsugár, örök tavaszra, langyos szellőre és meleg esőre lett volna szüksége, hogy gyönyörű színeiben kibontakozzék, és illatával megrészegetse a kert lakóit. A vére forró volt, a képzelete buja, az esze lángolt és szikrázott, és a becsvágya határtalan. Csoda-e, ha a nem neki való légkörben illata mérgezővé, lehelete sorvasztóvá lett, és ő maga az erények és bűnök között, a vágyak határtalanságában és a kielégülések nélkülözésében vergődött? Rosszat mondtak róla? Lehet, hogy vétkezett. De nem volt felelős a vétkeiért, és csak önmagát gyötörte meg a bűneivel. Az Isten tudja csak, milyen tiszta tud maradni a lélek a vér vétkes lángolásában.

Csáky összerezte. Gyanakodva nézte az apátot. Miért védi ez ilyen buzgósággal Beatricét?

Az apát merően nézett a szentély márványkockáira.

- A mindenható Isten ítélete előtt bizonyára csekély számításba esik, hogy a mennyei tisztaság, a szemérem, az önmegtagadás erénye hányszor bukik el a test ellen való harcában, amely az ördög és a bujaság vára. Millió fegyverrel küzd ebben a várban a sátán az Úr engedelmeivel. A legtisztább is hétszer vétkezik napjában legalábbis vágyban, hangulatban és elgondolásban. De a lélek azért nagy marad, és fenséges tettekre képes. Mátyás hitvese méltó volt egy nagy király nevére. Bölcs volt, jó volt, és népét a szépség és tudományok tömértelen kincsével gazdagította. Felsőfokú férjének ő volt a legügyesebb diplomatája. Fejedelmeket, pápát, népeket és hadseregeket befolyásolt a trón és a birodalom érdekében. És milyen túlradó, nagy, bőszes volt a szeretete! Hyppolitnak szerelmes, jó édesanyja volt. Irgalmas, szíve megsegítette a szűkölködőket, királyi volt a kegyelme, a keze mindig nyitva volt, és ömlött belőle az arany egyháznak, szerzetnek, szegénynek, betegnek; a lelke nagy, terebélyes fa volt, amely leroskadt a gyümölcs áldásától, meleg záporosó volt az irgalmassága, amely csak úgy szakadt a szomszjas, száraz földre... Ó, mi lett volna ebből az asszonyból, ha az ég termékennyé teszi őt, és gyermekkel áldja meg, az anyaság boldog kielégültségében... Mit számít az ő hatalmas, gyönyörű lényében az érzékek olykor-olykor való bűnös kilobbanása?... A világító napnak is vannak fogyatkozásai...

Csáky türelmetlenül hallgatta a humanista apát rajongó szónoklatát. Ez a védőbeszéd jobban fájt neki, mint a Giustignan durva, ellenséges támadása. Most semmire sem tudott emlékezni, csak a maga megaláztatására. Mit használ ő neki Beatrice minden királynői nagysága, szellemének minden vakító világossága, ha asszonyi tisztasága ennyire rászorul az elnézésre és mentegőzésre? Hát mégis igazsága volna Giustignannak?

Türelmetlenül váltogatta lábait, és haragosan csörgette a kardját.

A templom ez alatt benépesedett. Úgy jöttek be az emberek, mint valami vásáros bódéba: hangosan beszélgetve, nézegetve, nevetgélve. A betegeket hordágyakon hozták, meleg lett a levegő, nehéz súllyal nyomta a tüdejüket.

Egy minorita barát a szószékre lépett. Magas, sovány, lángvörös hajú, vastag szájú fickó volt, kerek, leborotvált feje búbja csúcsos és szeplős. A barna kámzsája rongyos és poros volt, mint aki most jött meg hosszú útról, gyalogosan. Elmondta, hogy tíz évig börtönt a pusztában, mint Keresztelő Szent János. Ez alatt végigszenvedte az Úr Jézus minden szenvedését. Kezén, meztelen lábán és homlokán megmutatta a behegedt stigmákat. A világ végét hirdette vad kiabálással, és arra buzdította a híveket, hogy üzzék ki a franciákat Itáliából.

- Ne higgyetek az uraknak, hogy az Isten rendeléséből jönnek falvaitokba és városaitok falai közé. Krisztus előtt nincs nagyobb érdem, mint azokat a piszkos disznókat lemészárolni!

Néhányan vad ordítózásban törtek ki.

- Vesszenek a magyarok! Le a Matthias Corvinus fattyával! Le a barbárokkal!

A podesta pribékjei kiverték a káromkodókat.

Fodor apát megszokta már az ilyen jeleneteket, Csákyt megdöbbsentette a gyűlölet és bosszú vad rikoltozása, és hátborzongató utálattal nézte a poroszlók ökölcsapásai alatt káromkodó, izzadó, szétrebbent zarándokokat.

- Ha Krisztus urunk leszállna az égből és megjelennék e barmok között, ezek újra megfeszítenék - súgta Fodor Crispus István fülébe.

- Bocsásd meg az ő vétküket, mert nagyon szerencsétlenek.

- Én nem tudok a bűnnek megbocsátani - dörmögte Csáky, és ezalatt Beatrix bűneire gondolt.

Az apát szelíden a szeme közé nézett:

- Meg fogsz nekik bocsátani.

- Nem! - kiabálta magánkívül.

Fodor odamutatott a szent házacsára, amely angyalok puha karján repült Názaretből Loretóba.

- Ott térdelt a diva. És hangosan imádkozott a meghalt király, az ő hatalmas és felejthetetlen férje lelke üdvösségeért. A szava meghalkult, a taglejtései fáradtak lettek, a járása lassú imbolygás, a hangja lágyan bűgő fuvola, esti szellő, fák és bokrok suhogása, a pillantása végigsimította az arcomat, mintha ő akart volna engem vigasztalni. Miklós, mikor láttad őt utoljára?

- Badenben láttam őt, Badenben, Bécs mellett, ezelőtt tizenöt esztendővel.

- Nem vettél részt küzdelmeimben?

- Corvin János mellé szegődtem a nagy király halála után. Akkor az ő ellenfele voltam.

- Istenem, ha ő meg tudta volna bocsátani a herceg származását! Ha fiat és trónörököszt tudott volna adni királyi férjének!

Csáky elgondolkodott. Egyszerre haragos ráncba szedte a homlokát.

- Nagy volt a kísérete?

- Egészen csekély. Néhány kamaragróf... a nápolyi és a spanyol követ. Öreg dajkája, monna Parmesana... Egy vagy két udvarhölgy.

- Udvarhölgy? Magyar?

- Nem. Egy szép, fekete, olasz asszony, Antonetta salernói grófné...

- Elég! - kiáltotta Csáky. - Akkor semmit sem hiszek az ő megtéréséből.

A szerzetes megdöbbsent a főúr felháborodásán.

- Miklós!

- Vele volt az a becsstelen némbor, az a gyalázatos kurtizán?

- Antonetta grófnőt érted?

- Őt. A Beatrice démonát, a fűriát, aki végigvezette őt a gyalázat és hűtlenség pokoli országútján... Vele volt?... Akkor nem hiszek az ő megtérésében.

Az apát felsóhajtott.

- És mi lett az egész világból! Most látom csak, mily szükség volt Mátyás személyére hosszú lustrumokon át, hogy egész Európa egyensúlya fel ne boruljon a hatalmak versengésében. Tőle félt a Kelet és a Nyugat, miatta nem mert megmozdulni sem a török, sem a frank király, sem a német császár, és Velence étvágyát ő vette el a világ meghódításától. Ő volt az élő tilalomfa, amely zsarnokok és népek örületétől megóvta az emberiséget. Királyok, hadvezérek, mint éhes farkasok üvöltöttek tele Európát, de reszketve ólálkodtak a nagy pásztor akla előtt. Elkullogtak, ha ő megforgatta botját és megrázta öklét a kósza kutyák felé. - És most...

- És most nincs, akitől féljen az ordasok bandája.

- Itália már a barbárok zsákmányává lett...

Fodor apát égre emelte a tekintetét.

- Hogy megijósolta ezt a mi nagy halottunk! Emlékszem, a bécsi Burg déli szárnyán, a titkos kancellária termében beszélt erről az imperátor. Bakócz, Fontana és én szájtátva hallgattuk. Dörgött a hangja, bár egész Európa meghallotta volna! Az ő török-orosz-magyar szövetségéről beszélt. Meglátjátok - mondotta - hogy VIII. Károly, ez a szörnyszülött bohóc bevonul egyszer Itáliába, és beleül az egymással veszekedő fejedelmek trónjába... de ha élek, én nem engedem oda! Ha Itália mindenáron szolgaság után epekedik, majd lemegyek én, mielőtt a német császár vagy a francia, vagy talán Ferdinánd spanyol király csőcselékhadai oda bevonulnának.

Csáky meredt szemmel bámulta a papot.

- Ezt akarta ő?

- És meg is tette volna, ha még egy évtizedig él!

Csáky dühös káromkodással sóhajtotta:

- Ó, az a vak, esztelen, végzetes sors! Az a baromi véletlen, eszeveszett végzet!

- Talán a Mindenható rendelése - szelídítette az apát. - Az Isten útjai kifürkészhetetlenek.

- De kegyetlenek - felelt Miklós dacos haraggal. - Mátyásnak semmi sem sikerült... a fajtája, vére elkorcsosult, a népe, mint a kerge nyáj, vad félelemben szaladgál a durva pásztor, Bakócz Tamás körül, a gazda tehetetlen, szélütött, esetlen királyi fickó, Mátyás leigazolt szomszédjai gúnyt űznek a múltból, és Itáliába nem ő vonul be, hanem a szörnyszülött bohóc. Nem egy haragvó isten mérhetetlen gúnya ez?

Az apát csitította:

- Lesz még feltámadás, Miklós!

- Soha! Amikor ő elesett, mi is mind a földre zuhantunk. Nincs már miért élnünk. Csak becsülethől és dachból verekszünk még egy kicsit... ímmel-ámmal a tisztesség kedvéért. Új rend van most Budán is, itt is, az egész világon. Most a Bakócz Tamások világa van.

Sokáig hallgattak.

A székesegyház ismét megtelt a kíváncsiak, zarándokok és ájtatoskodók tömegével. Sokan tudták, hogy Velence új szövetségese, az elhunyt magyar király törvénytelen fia is megjelenik a Santa Casa előtt. A gyóntatószékekben szép signorák akartak megszabadulni a vér és képzület édes vétkeiktől. Betegyek csoszogtak a szent ereklye elé, hogy egy érintés megváltsa őket szenvedéseiktől. Barátok kegyszereket árusítottak.

- Ki akar bűnbocsánatot? Egynapi búcsú egyévi purgatórium megváltása!

- A pápa áldása egy arany!

A Szentföldről hozott hamisítatlan vizet, Krisztus tapodta göröngyöket, olvasókat és názáreti szárított gyógyfüveket kínálgattak eleinte drágán, aztán mindinkább olcsóbbodó árakon.

Egy sarokban vezeklők ostromozták magukat. Egyikük, egy fiatal leány, kirohant a véres, izzadó, hajlongó, éneklő csoportból és a Szent Szűz szobra elé vetette magát.

- Madonna, szállj le az emelvényről, védj meg az ördög csábításaitól!

- Boszorkány, incubusok gyalázatos edénye! - ordított a tömeg, és rávetette magát a jajveszékelő leánykára. Mindegyik végigvágott rajta a vesszejével.

- Ne bántsátok, piszkos barmok! - kiáltotta Miklós, magáról megfeledkezve. És kihúzta a kardját.

A vérszomjas tömeg gyáván visszahúzódott.

A leányka ájultan esett a Madonna lábai elé. A Szent Szűz arcára ráestek a színes üveglakon beszűrődött vörös fénycsíkok. Ebben a világításban úgy látszott, mintha az Istenanya elpirult volna szégyenkezésében.

- Jó szíved van, Miklós - szólt oda az apát -, de ha minden szerencsétlent meg akarnál védelmezni, sohasem kerülne vissza hüvelyébe a kardod.

- De ez tűrhetetlen!

- Hagyd őket, amíg kitombolja magát a bennük dúló démon.

- Ez csupa tébolyodott.

- Valamennyiünkben lakik egy örült és egy gonosztévő. A bölcs ember dolga a megbocsátás.

- De én nem tudok megbocsátani! - jajdult fel Miklósban a keserűség.

Fodor István megértette.

- Neki is meg fogsz bocsátani.

- Kinek? - riadt fel amaz, mintha szégyellné, hogy a gondolatát kitalálták.

- A felséges Beatricének.

Rámutatott a szívgörccsök közt vonagló, habzó szájú leánykára.

- Látod az asszonyt? Akit mindenki elítél és megkövez?

- Miért mondod ezt nekem?

- Azért, mert a divát is mindenki elítéli. Ezért fogsz te neki megbocsátani.

- Én?

- Mert te még mindig szerelmes vagy bele - felelte az apát, aki e pillanatban megint a Csáky Miklós bölcs és megértő humanista mentora volt, mint régen, a firenzei platói akadémián.

Csáknak eszébe jutottak Giustignan szavai: csak te nem fogsz neki megbocsátani, mert te még mindig szerelmes vagy bele.

Hogy lehet az, hogy az engesztelhetetlenség és a bocsánat is ugyanazon forrásból táplálkozik? Lehetséges-e, hogy a szerelem végtelensége a gyűlölet és mindent megbocsátás ellentéteiben találkozik?

Töprengéséből az riasztotta fel, hogy a templomban tomboló apokaliptikus morajlást, a sírás, sóhajlás és a fel-felcsukló prédikáció zűrzavarát hirtelen halotti némaság szakította meg.

Körülnézett.

A loretoi püspök e pillanatban vezette be János herceget a szent ereklyék tiszteletére épített pompás székesegyházba.

A kíváncsiság legyőzte a rajongás eksztázisát.

- Ezt a templomot fenséged dicsőséges atyjának építőmestere, Benedetto da Majano tervezte a Szent Szűz tiszteletére - magyarázta a püspök.

- Aki a bécsi Burgot és a Cillyerhofot is átépítette - tette hozzá Fodor.

- És megalkotta a pesti erődítéseket.

- Igen - ismételte a loretoi püspök hódolattal -, Matthias Corvinus udvari építőmestere.

- Mindenütt az ő nagy neve, az ő dicsőségessé vált emlékezete - gondolta a herceg szent tisztelettel.

A zarándokok tekintete a hercegen és kíséretén csüngött. A velencei kereskedő, akinek hajói Ciprus előtt horgonyoztak, és egész vagyona veszendőben volt a török támadás alatt, ujjongva felkiáltott:

- Áldott, ki az Úr nevében jő.

És térdre borult a herceg előtt, akitől a sziget felszabadítását remélt.

A tömeg egyszerre az elragadtatás, a bizalom és a szeretet ellenkező végletébe esett. Alleluja töltötte be a tömjénillatos levegőt. Te Deumot énekeltek, sokan odarohantak a herceghez és hosszú kabátjának szélét csókolgatták.

Az a fiatal lány, aki előbb a Madonna segítségét hívta az ördög ölelése ellen, megérintette a herceg jobb kezét és boldogan felkiáltott:

- Csoda történt, csoda! Halljátok és adjatok hálát a Madonnának. Az ördög kirepült a testemből, és én megtisztultam.

A betegek a herceghez tódultak. Mindenki azt hitte, hogy meggyógyul, ha csak a ruháját érintheti. Sokan sírtak, és mankóikat lóbálták a levegőben. A harangok zúgtak. A szerzetesek főnöke alig tudott utat nyitni Corvinnak a szentséghez.

Megszólalt az orgona és boldogan, ittas gyönyörűséggel harsogott az emberek torkából az alleluja.

Csáky arra gondolt, hogy a tömegeknek ugyanaz a lelkük van, mint a szerelmeseknek és a megszállottaknak: a gyűlölet és imádat végletei között hullámszik gyógyíthatatlan lázas önkívületben.

Most megvallotta magának, hogy a Beatrix után való sóvárgás hozta őt ide a kék itáliai égboltozat alá. Hogy mint az árnyék követi ő a királyasszony lábnyomát: nem tudja, miért, azt sem tudja, hogy a szerelemnek vagy a bosszúnak a vágya hajtja-e, csak egy bizonyos, hogy nem tud ellenállni a feléje vezető út, csábító sziréneinek.

Fodor István a szentély első oszlopa mögé vonult. Onnan nézte a Santa Casa előtt térdeplő herceget. Itt volt a nápolyi asszony, a nagy király felesége, most itt van az ő gyűlölt, halálra keresett, ártatlan ellenfele, a király törvénytelen fia. És ugyanott áll most a királyné áldozata, a

humanista és középkori lovag tragikus keveréke, a barbárba oltott filozófus: a magával meghasonlott Csáky...

Úgy látszik, a nagy dráma hőseinek mind ide kell jönniök, békét kötni a názáreti házacska szentélyében... Minden út ehhez a jászolhoz vezet: a trónok, hatalmak, erők és szépségek, szerelmek és gyűlöletek minden ösvénye találkozik itt, a keresztre feszített Isten bölcsőjénél.

A szerzetes arcán végigcsúszott egy nagy, nehéz könnycsepp. A herceg imádkozott. Csáky Miklós gögös, dacos, haragvó arca megszelídült és elborult. A királyné leomlott, gyönyörű szőke alakját kettőjük között látta káprázó, múltba látó szeme.

Corvin herceg hazament Magyarországra, ahol pihenés nélkül folytatta harcait a török ellen. A velencei vállalkozás terve lassan feledésbe merült. A köztársaság sorsa is jobbra fordult, és Corvin herceg szövetségénél Velence hasznosabbnak látta a Bakócz Tamással való barátkozás erősítését.

A herceg napja lassan-lassan szállt lefelé a hatalom és a dicsőség horizontján, és a bíbornoké emelkedett és nőtt és fényesedett folyton. Ragyogása mellett már maga a trón is halványodni kezdett.

A velencei signorák néha-néha még visszasóhajtották a férfias szépségű barbárok látványosságát. Egy-egy meghódított szív még sajgott egy kissé a röpke álom után... barbár magyar nevet suttogott még egy-egy elhalványult ajak... Fodor Crispus István néhány levelet írt a herceg oldalán harcoló Csáky Miklós grófnak... aztán elfeledték őket a lagúnák hűtlen lakói...

XIII

Beatrix királyné, amióta házasságát a Borgia pápa megfellebbezhetetlenül érvénytelenítette, minden levele alá így írta a nevét: a legszerencsétlenebb királyné.

Regina infelicissima, regina triste - így emlegették őt egész Itáliában. Szomorú sorsát költők megénekelték, képmását festők és szobrászok megörökítették, érdekében néha egy-egy bágyadt kérelem, intés, tanács ment régi hazájába, de valójában senki sem törődött vele. Egész Itália a tenger gyönyörű, szenvedő, szomorú királyasszonya volt: franciák és spanyolok vetettek kockát a szépségére, és mintha megismétlődnék a germánok és longobárdok szétdúlta római birodalom sorsa: Itália egy hosszú, eszeveszett farsang bacchanáliái között várta az összeomlás pillanatát. Költők hárfája zúgott végig hegy-völgyön... sirató ének és tomboló tivornyák hangja a nagy temetkezés előtt. Képek, szobrok, paloták, templomok épültek, mint Alexandriában és a császári Rómában a szörnyű vég kezdetén. Egész Itália egy nagy, buja örömlány haláltáncát járta: soha nem volt olyan szép, és soha annyi drága ékszer nem aggatott magára.

Beatrix szegény volt és a fenséges Aragóniai-házból már senki sem tudta támogatni. Körülötte eszeveszett fényűzés és dőzsölés; a lelke gögös fenségét megtörte ez az ordító ellentét. Most már csak a hozományért küzdött, amit Mátyáshoz vitt Magyarországra. A nagy király még életében sokszor emlegette, hogy ha ő meghal, Beatrixnak adjanak mindent vissza, amit ő hozott; hagyjanak nála minden királyi ajándékot, és engedjék békével távozni. De Ulászló, Bakócz, magyar és olasz ellenségei még ezt is megtagadták tőle.

A világ leggazdagabb, leghatalmasabb és legpazarlóbb fejedelmének özvegye, akinek egykor a királyi hitves szerepe is kevés volt, és a trón hatalma után nyújtotta ki szép, fehér kezét, most már csak a pénzéért pereskedett, mint egy kijátszott kalmár.

Ulászló végre rászánta magát, hogy a követelés összegének megállapítása végett követet küld a királynéhez.

A követségre Csáky Miklóst szólította fel, mert Bakócz úgy tudta, hogy a gazdag és lovagias főúr, a magyar humanizmus egyik legparádésabb képviselője valamikor bizalmas meghittje volt a királynénak.

Csáky vállalkozott. Nem tudta maga sem, Itália csábítja-e, vagy Beatrix elmosódó, imádott arca. Nápoly, ifjúsága édes emlékei, a viszontlátás kéje, sejtelmek, eljövendő izgalmak rajzottak képzeletében. Útra kelt, és az 1508-ik esztendőben odaért a Vesuvio lábához.

Útközben a bujdosó költővel, Sannazaróval találkozott. Firenzében együtt jártak a platói akadémia üléseire. Ő is Nápolyba igyekezett. Együtt folytatták az utat.

Nyár vége volt, amikor a tenger isteni szépségű leányát, a nápolyi kikötőt megpillantották.

Csákyt a Castello Capuano elé vezette előzékeny kísérője. A magyar főúr lelke még tele volt Sorrento narancsligeteinek és a Bajae kék habjaiból égre emelkedő sós vízpárák buja illatával. A Vesuvio csendes volt, és szelíden nézett alá a lábánál elterülő városra, a Castello Capuano függőkertjeire, amelyeket Alphonso, a vérszívó, örült, de művészetpártoló fejedelem létesített.

Csáky szeme is tele lett a fényűzés, ízlés és kényelem alkotásainak szépségével.

- Ez a föld legbájosabb zuga - súgta oda Sannazarónak. - Méltó a Mátyás pompájához szokott királynéhez.

- Gyönyörű márvány sírbolt, aranyos börtön, szomorú, száműzött istenasszonyok ragyogó siralomháza - felelt a költő. - A diva gyermekkorában még csak szegényes, búskomor palota volt, elhanyagolt, és csak az udvari cselédségnek való. Giuliano da Majano építtette át, és ő díszítette lovaglóstállóval, kertekkel, márványfülkékkel, ugróutakkal, madarak, növények házával, pázsittal, amelyen a fejedelmi hölgyek árkáiai pásztornők módjára a langyos éjszákán költők és muzsikuskok versenyét hallgatják...

- Majano Mátyásnak is sokat építkezett.

- Kár, hogy nem jutottam el a dunai Marcus Aurelius udvarába.

A palota körül tarka ruhás udvari cselédek, kocsisok, lovászok és alabárdos spanyol katonák sűrögtek-forogtak. A költő udvariasan magyarázta:

- A spanyol király helytartója, a nemes és lovagias Gonsalvo fejedelmi fénnel veszi körül a várban lakó szomorú királynékat. Tragikus sors, fájdalmas vigasz a hódító megalázó figyelmessége - tette hozzá érzelmesen. - Az bizonyos, hogy ennyi gyönyörű fejedelmi foglya még nem volt egy börtönörnek sem.

- Kik laknak a palotában?

- Négy árva, trónfosztott fejedelemasszony. Elsőnek Izabella özvegy milánói hercegné tért vissza ide Ischiából, a francia rémuralom bukása után.

- A Moro áldozata?

- A férje és fia után kesergő Eurüdiké... Lelke a szenvedések tűzében kipróbált arany... Aztán itt lakik a két gyönyörű Giovanna: anya és leánya. Két királyi özvegy, az anya Ferrantét, a leánya Ferrandinót gyászolja könnyeivel. Az idősebb a magyar királyné mostohaanyja, a fiatalabbik még csak huszonhét éves, s már kilenc éve özvegy... És végül itt él a te isteni madonnád, a legtündöklőbb valamennyi között... Íme, domine, ez a szomorú királynék udvara, la Corte delle tristi Regine... Vándor, ha erre jársz, hajtsd meg térdedet, s az emberi sors forgandósága és az asszonyi lélek mindent tűrő állhatatossága jusson eszedbe.

Csáky kíváncsian nézegette a palota ablakait: ott, valahol az apró, színes üvegtáblák mögött él Beatrix, a nápolyi asszony, az ő ifjúságán átsuhant aranyhajú hulló csillag... aki a legnagyobb gyönyör és legmélyebb fájdalom emlékét hagyta maga után...

Elgondolkodott. Az ő élete nem is állt másból, mint ennek a királynői szeszélynek édességéből. A többi? A diákevek legénykedő kalandjai, a fizetett éjszakák, a szép salernói grófnő perzselő szerelme... ez mind csak epizód a nagy dráma felvonásai között... Csetlés-botlás, részeg bukdácsolás a nagy misztérium előtt és után... Azóta nem tud egyébre gondolni, megszáradt, elhamvadt, kialudt benne minden vágya a szép, férfias lovagi életnek... Vajon Beatrix tudja-e ezt, fáj-e ezért a szíve, sajnálja-e őt, gondol-e rá néha, ha a vizek zúgnak a nápolyi öbölben, ha a kerti házból álmodozva nézegeti a felkelő holdat, ha a fürdőzők között eszébe jut Baden?...

- Mivel tölti idejét a szomorú madonna? - kérdezte a mellette ballagó kövér arcú, kopasz fejű, bozontos szemöldökű Sannazarótól. - Folyton sír és imádkozik és bánkodik bizonyára!

A költő a vállát vonogatta.

- Annak is megvolt tán a maga ideje és helye. A hazatérés, a Borgia Cesare részéről fenyegető veszedelem, az ischiai rettegés alatt bizonyára sokat szenvedett szegény. De most víg élet folyik a Castello Capuana falai között.

- Sokan járnak hozzá?

- Luigi Borgia bíbornok, Carlo d'Aragona herceg, a Colonnák, a spanyol király helytartója és hadvezérei...

- Hölgyek is?

- A Pescara marchesák, a szép Leonóra hercegnő, ámbár szépségben még mindig legelső a királyné hűséges udvarhölgye... Messere bizonyára nem ismeri őt.

- Antonetta salernói grófné.

A költő zavartan felelt:

- Már negyvenéves, de a szerelem istennője megóvta őt az öregedés minden veszedelmétől. Ő örökké szép és ifjú marad, mint a nimfák és Néreusz leányai. Ő halhatatlan.

Sannazaro szeme lángra gyúlt és Csáky a lobogó tűzben ott látta a halhatatlan nimfa szerelmét.

Megrántotta széles vállát, és dacosan nézett a vár erkélyére.

- És zajos, táncos mulatságokat is rendeznek a szomorú királynék?

- Előkelő lelkek néha ellenállhatatlan sóvárgást éreznek az olümposzi orgiák mámora után. De itt inkább a lelkek orgiája tombol. A művészet és a lant mennyei harmatában fürdik a négy királyné szépségre szomjazó lelke.

Így áradozott a költő, és amikor a palota kapuja elé lépett, kitárta karjait, és ragyogó szemét felvetette az ablakokra. Arca most egészen átszellemült és megszépült. Olyan volt, mint egy homéroszi dalnok, ahogy édes, lágy, zengő hangon énekelte versét:

- Üdvözlégy, istenek édene, föld legboldogabb zuga: bájos Venusnak gyönyörű lakása. Ó, hogy ismét látlak, és végigjárhatom termeidet annyi testi-lelki fáradalom után! Ó, Partenopé tündérszép városa! Ó, isteni kertje Sibylláknak, Sirénáknak és a varázsló Vergiliusnak! A te édes szőlőd, részegítő borod, bűvös narancs- és citromligeteid, kék selyemhullámaid és ringó csipőjű leányaid hódították meg Hannibált, mint Kirké a hős Ulysses szívét. A te tündéri varázsod lágyította meg a lombardokat és szaracénokat, Bajaé, Pompeji és Capri pálmái alatt vetették le barbár, marcona vadságukat a rómaiak, a te hullámaidból a leghatalmasabb bájjal párolog és megittasítja rabszolgáid és zsarnokaid lelkét. Latium és Trója alapítója, Apollón! Ne nézd, hogy a fegyverek szerencséje messze távozott el tőlünk, és Itália fejedelmei között nagyra nőtt a viszály! Bocsásd meg, hogy nem szégyelljük megnyitni hazánkat idegen zsarnokoknak, és ne engedd elvenni Itáliától azt a dicsőséget, hogy ő tanítsa a népeket Minerva, Orpheusz és Venus tudományára!

Csáky megbűvölve nézte a rajongót. Most megértette Európa népeinek kapzsi, sóvár, véres vágyát Apollón és Minerva tündérkertjei után. Itália maga is igéző Kirké: népek kurtizánja, hatalmak elernyesztője, franciák, spanyolok vitézi vérenek méregkeverője, a földi paradicsom, ahol a tiltott gyümölcsök ellenállhatatlan bájjal kínálgatják magukat, ahol a bűnök is szépek és kedvesek, ragyogók és vonzóak, mint a liliumok - és az emberek romlottsága nem gyűlöletet, hanem hódolatot ébreszt a barbárok szívében.

Álmodozásából a palotát őrző vaskos, zömök, sötét arcú, gonosz tekintetű spanyol katonák csizmáinak ropogása verte fel.

Benyitottak a palota kapuján.

Napok teltek el, míg a királyné elé bocsátották.

- Ezt Mátyástól tanulta, megvárakoztatni a követeket - gondolta magában türelmesen. - Ha tudná, hogy ki várakozik rá itt a palota déli szárnyán! - fűzte tovább reszkető hiúsággal, vágygal és gyönyörűséggel.

De a harmadik napon már zúgolódni kezdett. A várban egyik színelőadás, egyik kerti ünnepély, egyik szórakozás a másikat érte.

- Énrólam, úgy látszik, egészen megfeledkeztek - panaszkodott Sannazarónak, akit elfogott a palota bejáratánál.

A költő sürgette a kihallgatást.

Még egy evezős kirándulás, a spanyol helytartó látogatása, aztán múltó gyengélkedés; majdnem két hét telt el, amíg Beatrix elfogadta.

A nagyterembe vezették, fejedelmi szertartások között, selyemben és csipkében lépkedő udvarhölgyek kalauzolták, magas trónhoz hasonló karosszékben várta őt a királyné.

Csáky a gyakorlott udvaronc ügyességével hajlongott. Már ott állt a nyájasan mosolygó királyné előtt, amikor felemelte tekintetét, és Beatrix szemébe nézett.

A szíve hevesen dobogott. Félt, hogy zavarba hozza, megrettenti vagy túlságos öröme izgatja mindkettőjüket a viszontlátás. Egy pillanatra meg is bánta, hogy erre az útra vállalkozott. - Nem aláztam-e meg magamat, hogy kerestem a vele való találkozást? - kérdezte önmagától, és bosszantotta az udvarhölgyek kíváncsi és kacér érdeklődése. - Úgy bámulnak rám, mint egy transsylvaniai medvére - gondolta ingerülten. - Most már mindegy, én meg akarom menteni őt, én tartozom neki ezzel a lovagias szolgálattal. - Egy szempillantás alatt észrevette, hogy a kíséret tagjai közül hiányzik Antonetta salernói grófné, és ez megnyugtatta.

A királyné lágy, bátorító, hízelt hangon üdvözölte. Először latinul, azután olaszul.

Milyen nagy a lélekjelenléte - gondolta Csáky meglepetten. Bókolt, és amíg a megszólításra várakozott, tekintete végigsiklott a királynén.

Még mindig nagyon szép - ez volt az első gondolata. - Szebb, mint amikor utoljára láttam a badeni fürdőhelyen. Akkor túlságosan kövér volt, az arca ellenszenvesen kerek, a melle aránytalanul dús, a keze feje olyan párnás, mint egy gyermeké. Az évek, a gondok, a fájdalmak megsoványították és arcára a matróna hamvas, sápadt, érett báját lehelték. Megnyúlt és finomodott. - Most jobban hasonlított leánykori képmásaihoz, mint asszonyi dús szépségének magaslatán. A haja őszbe csavarodott, és nem is vesztegetett rá időt, hogy aransárgára fesse. Csak a szeme volt fiatalos, mélykék, mint a tenger, csábító, epedő, buja és beszédes. Csupa ellentét volt ez az asszony: a mosolya, a szeme pillantása egy kacér és kéjsóvár hetéráé, a homloka, a haja egy római patrícushölgyé, a mozdulatai, a hangja egy fáradt mártíré, az egész lénye még most is az isteni Beatrixé a maga egyetlen és összehasonlíthatatlan varázsában. Egy szépséges, összetört, de földöntúli gyönyörűségeket sóvárgó, ígérő, teljesítő bájos öreg-asszony.

- Mi újság otthon, Magyarországon? - kérdezte Beatrix megvesztegető, édes hangján a családayának, aki távollévő gyermekei után tudakolódik. - Emlegetik-e még felséges férjünket?

Csáky szívét széles, rohamos áradata öntötte el a meghatottságnak.

- Tizennyolc éve pihen már ő a fehérvári bazilika sírboltjában, de erős, haragos, harcossal magyarak néha sírva fakadnak, ha a várak lovagtermében, éjjeli táborozások máglyafényénél

vagy az országgyűlések alatt róla beszélgetnek. Most már a nép és parasztság is siratja, amely folyton panaszkodott az adók és háborúk roppant terhe miatt, és a nemesség szívesen fizetne akár hatszoros adót is, csak feltámaszthatnák halottaiból. Némelyek azt mondják, hogy Mátyás szent holttestét ki kell venni a sírjából, végig kell hordozni az ország határain, és az ellenség elé vinni, hogy elrémüljön és megszabaduljon a hadisten elől. Mert úgy látszik, mintha Mátyással együtt a magyar dicsőség, bátorság és hírnév is veszendőbe ment volna. Az urak visszaemlékeznek Temesvári Pelbárt jóslataira, és néha olyan rémület szállja meg őket, mintha valamennyien vadállatok tanyájára kerültek volna, amióta a pásztor eltávozott.

Csáky vörösre gyulladt arccal, lihegve beszélt, és közben egyre azt szerette volna mondani Beatrixnak: - Milyen boldoggá tettél, madonna, hogy alkalmat adtál az ő dicséretét elzengeni!

A főúr úgy érezte, hogy ezzel mind a ketten kiengesztelték a meghalt szellemét.

Beatrix pedig ezalatt egy zöld-piros papagájjal játszott, amely éles hangon rikoltozott bele Mátyás dicséretébe.

- Gyönyörű egy állat, ugye, illustrissime?

Csáky válaszolni akart valamit, de csak a szája rezgett ijedt meglepetésében.

Beatrix nem vette észre ezt a megrökönyödést. Kis cukordarabkákat vett még mindig piros és duzzadt ajka közé, és a szájából etette az állatot.

- Hát rólam beszélnek-e még kedves híveim?

A főúr most már sokkal kevesebb bensőséggel áradozott.

- Felsőged személyét ma is mély hódolat és hálaérzés veszi körül nálunk. Temérdek a száma azoknak, akik felsőged páratlan bőkezűségének köszönhetik dús javaikat, és áldva emlegetik a nagy adakozó nevét.

Aztán hirtelen eszébe jutott a hivatalos küldetés, amelyre vállalkozott.

- Felsőged engedelmével bemutatom uram és királyom megbízólevelét.

- Ah, tehát mégis... Végre ő is belátja...

- A felső engem bízott meg...

A királyné kezét nyújtotta Csákynek. A főúr csókot lehelt a hófehér, illatos, gyűrűkkel elborított puha ujjak hegyére.

- Csáky Miklós gróf... kedvelt hívünk... - olvasta a királyné -, köszönöm - folytatta, felpillantva az oklevélről, amelyet szórakozottan a lábához ejtett. - Ön tehát Csáky Miklós gróf?

- Az vagyok, felsőged madonna, királyi várispán, a déli végek főkapitánya, pécsváradi gróf.

- Igen... Azelőtt Corvin herceg volt a horvát bán és a déli végek főkapitánya? Ugye Corvin herceg meghalt?

- Most négy esztendeje.

- Így hát kihalt a Hunyadi-ház férfiága?

- Csak egy árva asszony és egy árva gyermekleány, a kis Corvin Erzsébet maradt meg a dinasztíából.

Beatrix felsóhajtott.

- Micsoda pusztulás... az én családom is... eh, de ne beszéljünk róla... az Isten így rendelte... De a szegény herceg egész életében gyenge volt és beteges. Nagyon sokat aggódtam az életéért. Sánta volt, és majdnem nyomorék. Ezért igyekeztem eltéríteni boldogult urunkat. Mátyás királyt attól, hogy utódjává koronáztassa... Ámbár ki tudja, nem lett volna-e jobb? - tette hozzá elgondolkozva.

Aztán újra csípős lett a hangja.

- De ő maga is érezte, hogy nem uralkodónak való. Túlságosan hamar hódolt be Ulászlónak.

- A fenséges herceg példát mutatott arra, hogy minden alattvalónak egyformán kell szolgálnia koronás királyát.

- Igen, igen - felelt Beatrix szórakozottan -, de mégis komikus volt, hogy Candalei Annát éppen ő üdvözölte és ő látta vendégül a határon. Ulászló hitvesét egy Hunyadi-ivadék fogadja... ez sok volt egy kicsit a lovagiasságból... Nem gondolja, messere?

Csákynek eszébe jutott a velencei Giustignan gúnyolódása: Mátyás után Ulászló. A sas után egy kövér tűzok. És Beatrix, aki oly hamar megcsinálta ezt a szégyenteljes cserét, Corvin János hercegtől veszi rossznéven, hogy Ulászló menyasszonyát üdvözölte! Nem állhatta meg, hogy vissza ne vágjon a királynénak:

- Velencében meg Hyppolit bíboros őhercegsége üdvözölte a leendő királynét...

Beatrix gyorsan közbevágott:

- Az más. Öcsém a ferrarai herceg és az egyház képviselőjében járt el; ez kötelessége volt, ez érthető.

Csáky arra gondolt, vajon büszkeségből tagadja-e Beatrix azt a szörnyű fájdalmat, amelyet egyetlen igazi kedvence, az ő dédelgetett fogadott gyermeke mért a szívére ezzel a hűtlenséggel? Vagy csakugyan olyan határtalan az asszonyi elfogultság?

Beatrix tovább beszélt Hyppolitról:

- Messere bizonyára emlékszik még őhercegsége gyermekkorára, amelyet Budán és Esztergomban töltött.

- Emlékezem - bólintott Csáky kelletlenül. Aztán emlékeztetőleg hozzátette:

- Jártam én is a bécsi és budai udvarokban.

Beatrix ragyogó két szeme felcsillant:

- A herceg, az én egyetlen drága fiacskám, már akkor esztergomi érsek az Úr akaratából, angyali szép, langeszű, fennkölt gondolkozású ifjú volt, méltó a hercegi bölcsőre, amelyben született, és az esztergomi egyházfejedelmi trónusra, amelybe Mátyás király bölcsessége beleültette. Érett elméje mindenkit bámulatba ejtett. Esztergom jogara nem kerülhetett volna jobb kezekbe, nemde, illustrissime?

Csáky alig tudott valami udvariasságot dadogni.

- Mátyás király is nagyon szerette őt. A felség temérdek pénzt áldozott az esztergomi érsek udvarára. Ő volt az én egyetlen vigasztalóm, játszótársam, az egyetlen barátom.

- Felséged a legjobb anyja módjára becézgette őt.

- Tudja, miért, messere? Mert megérdemelte. Különösen határtalan jósága, finomsága, részvéte, emberszeretete bájolta el anyai lelkemet. Nagy, meleg, szánakozó szíve volt s most is ez a legszebb férfiúi erénye.

Csáky megdöbbenve nézett a királynéra. Éppen most járta be a világot az a hír, hogy a bíboros herceg egy szép Borgia lány miatt féltékenységből és bosszúból kiszúratta féltestvérének, Don Giuliónak, a ferrarai herceg törvénytelen fiának a szemét, s a vadállatias merényletet bosszúszomjas gyönyörűséggel maga is végignézte. A ferrarai herceg kénytelen volt emiatt Hyppolitot egy időre száműzni Ferrarából, a nép fellázadt, és orgyilkosságra esküdött össze ellene. Az összeesküvés kitudódott; a ferrarai herceg három előkelő urat lenyakaztatott, a szerencsétlen megvakított Giuliot pedig börtönbe dobatta. Mindez a Hyppolit féltékenysége és a Borgia lány kacérsága miatt.

Csáky magába fojtotta felháborodását. Beatrix pedig egy fiatal kisázsiai macskakölyket simogatva, meghatott hangon mesélte:

- Talán hallotta, messere, hogy Hyppolit ellen összeesküvést szöttek Ferrarában. Miért? Mert a herceg úr, gyönyörű, daliás férfiú, önérzetes és büszke, mint egy antik félisten, hiú a maga összehasonlíthatatlan értékére, példás büntetéssel sújtott egy vakmerő fickót, aki rávetette szemét az ő imádottjára...

- Mit vétett neki Giulio? - kérdezte Csáky ingerülten.

- A legnagyobbat, amit férfi férfinak véthet. Donsella Angela Borgia rajongva dicsérte unokaöcsém előtt Giulio szép szemét.

- Ah! - rebbent el Csáky ajkáról az undorodás, a meglepetés, a csodálkozás kiáltása.

- Ön megérti ezt, aki maga is lovag és ifjú, és bizonyára forró vérmérsékletű. Bizonyára főúri családból való...

- Csák Máté törzséből, Szabolcs nemzetségéből való vagyok, a kisfaludi Csákyak közül.

- Ah, ön Csáky gróf, kedves barátom. Ez szép. Nos, akkor megérti, hogy a bíboros úr ömenciája nem hagyhatta magán a gyalázatot... De neki csak a vérmérséklete heves, és a férfi-büszkesége zabolátlan. Amikor Giuliot az uralkodó herceg az összeesküvés miatt halálra ítélte, és a merénylő már ott állt a vérpadon, s a rémülettől félholtan várta a bakó pallosát... a fejedelem megkegyelmezett neki, és börtönt mért rá, a megérdemelt halál helyett. És mit gondol, messere, kinek az ötlete volt ez a kegyelmezés?

A sátáné - akarta mondani Csáky, de megfékezte magát, és tovább bámulta a királyné szelíd, fehér, angyali jóságban sugárzó arcát.

- Hyppolit - felelt magamagának Beatrix és hangjában elragadtatás, büszkeség és meghatottság vibrált. - Hyppolit ezzel a Trója alatt duzzogó Akhilleuszhoz lett hasonlatossá. Neki is egy pompás kis Briszeiszért gerjedt fel héroszi haragja, de jósága, bölcs mérséklete, fejedelemi vére valló irgalmassága és nemcsak testvéries, de egyházi méltóságánál fogva egyenesen atyáskodó meleg szíve nyomban legyőzte benne a felháborodott férfiindulatot, amint a nyugalom, a béke, a kegyelem, az állam érdeke és a testvéries egyetértés úgy kívánta. Messere, ő a legtökéletesebb férfiú, a legszebb lélek, a legbámulatosabb ember.

Csáky összeharapta az ajkát, és most már sokat megértett a rejtelmes titkok sűrűjéből, amely ezt a csodálatos asszonyi lelket láthatatlanná tette mindenki számára.

A királyné mélyen felsóhajtott:

- Ő az egyetlen emberi lény, aki bánatot soha, aggodalmat ritkán, örömet határtalan nagyot és sokszor tudott okozni a szívemnek. Messere, vannak önnek gyermekei?

- Nőtlen vagyok, és az maradok most már...

- Kár. A gyermek nagy áldás... A család... Sohasem akart megnősülni?

Csáky nem tudott felelni.

Beatrix figyelmesen nézte a követ arcvonásait. Elgondolkozott, és összehúzta a szemöldökét.

- Vannak még önfeláldozó híveim Budán?

- Több, mint felséged gondolja.

- Hogy fogadják majd kedves öcsémet, Hyppolit bíbornok úr őhercegségét?

- Bizonyára az őt megillető tisztelettel.

- És hogy fogadnának engem? - kérdezte finom mosollyal, kacéran szemébe nézve a követnek, mintha annak arcvonásaiból akarná kiolvasni a felelet őszinteségét.

Csáky hangja remegett.

- Felséged hajlandó volna...?

- Igen - vágott közbe Beatrix -, nincs nagyobb vágyam, mint hogy még egyszer megnézzem a budai és visegrádi várat, ahol ifjúságom legszebb napjait töltöttem. Ó, milyen méltóság-teljesen ömlik ott a vár alatt a lusta, fodros, hatalmas vén Duna! Mily zöldék a hegyek a budai oldalon... milyen szép volt a virágház! Ah, megvan-e még a márványoszlopos, üvegfalú kerti lak a várhegy lejtőjén?

Csáky vére az agyára szaladt. Arra gondolt, hogy ebben a kerti lakban indult meg az a végzetes regény, amely az ő életét eltérítette hasznos, okos, kemény, magyar rendeltetésétől.

- Szeretnék Budára menni, hogy személyesen rendezzem a hozományom ügyét - szólalt meg a királyné.

Csáky megijedt. A királynét keserves csalódás várná abban az országban, amelynek egyszer mindenható nagyasszonya volt. Mivé lett azóta az az égi glória, amit Corvin Mátyás ragyogó napja sugárzott a nápolyi asszony szőke feje fölé!

- Messere, te hallgatsz! - riadt fel hirtelen a királyné. - Talán félsz, hogy visszamegyek közétek, és fölforgatom a magyarok nyugalmát?

Csáky ismét úgy látta, hogy a régi bűvös kacérság egy sugara villámlott ki az ibolyakék szemekből.

- A magyarok boldogok lennének...

- Én is szeretném látni régi kedves híveimet... Úgy tudom, néhány honfitársam még a budai udvarban él. Bonfini, az öreg történettudós... Még élénken emlékszem egy jeles könyvére.

- A magyarok története.

- Nem, nem, a hitvesi szerelem dicsőítése volt a tárgya. Azt hiszem, Symposion Trimeron volt a címe, és boldogult öcsém, Aragóniai Ferenc is szerepelt benne. Él még a derék messer Antonio?

- Öt évvel ezelőtt halt meg Isten kegyelmében.

- Ő tehát holtig kitartott a magyar király mellett. Hűséges, jó lélek volt, nem olyan, mint az a kövér, iszákos, világcsavargó Galeotti.

- Galeotti elvándorolt Csehországba...

- Hűtlen, haszonleső és rosszindulatú fickó volt. Nem mertem volna rábízni ezt a kis angorai macskát sem...

- De Mátyáshoz hű volt... Nem tudta a gazdáját cserélgetni.

A királyné már nem gondolt Galeottira. Szaporán kérdezősködött régi ismerősei után.

- Szeretnék még egyszer Bécsbe, Budára, Visegrádra, Esztergomba jutni. Ha csak egy-két napra is... Óh, olyan jól emlékszem mindenre... Vajon Teschler Miklós, a gazdag bécsi kereskedő hűséges-e még a feleségéhez? - kérdezte pajkosan nevetve.

Csáky szomorúan maga elé nézett.

- Szegény Váradi Péter, az érsek, sokat szenvedett Mátyás haragja miatt; és később éppen ő állott mellém lovagias buzgósággal. Sokszor gondolok rá. Hát a Geréb, Frangepán családok megbékültek-e az új viszonyokkal? Messere, mondd meg őszintén, milyen asszony volt a királyné?

- Művelt és szilárd jellemű fejedelmi hölgy.

- Szép volt? Eszes volt? Értett a klasszikus tudományokhoz és a művészetekhez?

- Nem volt hasonlítható felségedhez - bókkolt Csáky Miklós, akiben felébredt a régi humanista udvariassága.

Beatrix hálásan mosolygott:

- Köszönöm, kedves...

Egy pillanatig gondolkozott, gyermekes, szégyenkező zavar pírja futott át az arcán, hirtelen belenézett a megbízólevélbe és édesen, engesztelőleg folytatta:

- ...Köszönöm, kedves Csáky... de egy nagy áldás, egy mérhetetlen égi kegyelem fölém emelte őt, a boldogot... Megengedte neki az Úr, hogy fiút szüljön a férjének, és országának trónörökös adjon.

Csáky felemelte tekintetét. A királyné sírt.

- Ó, én is szívesen haltam volna meg, ha azzal utódot tudtam volna adni az én felséges jó uramnak.

Csáky egészen megengesztelődött. Elhitte, hogy ezt is éppen úgy a szíve mélyéből mondja Beatrix, mint ahogy előbb Hyppolitot védelmezte.

A királyné letörölte könnyeit.

- Nagylucsei Dóczi Orbán püspökre is jól emlékszem, mindig volt pénze, és folyton panaszkodott. Él-e még Thuróczy, a komoly kancellista? Nem? Már ő is elköltözött... Istenem, hogy pusztulunk, veszünk. Hát Stagnolo, kedves futárom, Steck Boldizsár, a selmecebányai kamaragróf, titkárom, aki oly odaadóan állott mellettem özvegységemben?

- Nem ismerem őket.

- Csodálom. Kitűnő férfiak voltak, és én sohasem fogok róluk megfeledkezni.

Csáky belenézett Beatrix arcába. A szomorú királyné oly gyengéden, álmodozva és fáradt szelídséggel merengett el a messzeségbe, mint egy ábrándozó gyermek. Nem igaz, ez az asszony sokkal jobb a hírnevénél! - gondolta magában megbékélve.

Beatrix egyszerre csak felkacagott.

- Hát a király kedves bohóca, a szemtelen és okos, széllelbélt, rímpengető, púpos kis Tibrili él-e még?

- Nem tudom, felséges madonna.

- Ha hazamegy, írja meg nekem, messere... - kérte őt olyan bájjal, mint egy kislány, aki a bábuja sorsán aggodalmaskodik.

Aztán hirtelen felállott és ünnepélyes komolysággal szólt a király követéhez:

- Nos, kedves gróf, ön tehát Ulászló őfelsége megbízottja... de hogyan is van az, hogy én önt sohasem láttam budai udvarunknál?

Csáky elsápadt.

- Madonna, én Csáky Miklós vagyok.

- Igen, köszönöm... ön bizonyára a végeken harcolt fiatalságában.

- Nem, felség, csak a nagy király halála után nyúltam őseim fegyveréhez...

- Hát külföldi követségeken járt talán?

- Én a felséges madonna vértess testőrezredének voltam a kapitánya.

- Ah, igen - felelt zavartan a királyné -, milyen rossz az emlékezőtehetségem... Ön tehát Szapolyai István...

- Csáky Miklós vagyok, felséges madonna, a pécsváradi vár ura, vértess kapitány voltam, Badenben is szolgálatot teljesítettem felséged mellett... Madonna diva regina, nem emlékszik rám?

- Csáky... Csáky... nem emlékszem - suttogta a királyné elgondolkozva, és megsimogatta a papagáj zöld tollazatát.

XIV

Beatrix mostohaanyját, Giovanna királynét, Ferrante özvegyét, hetek óta súlyos lázak emésztették. A betegágy körül három fejedelemasszony virrasztott a hosszú éjszakákon.

Az ágy felett finom művű bronzláncon antik mintára faragott kis alabástrom lámpa égett. Gyengén pirosuló kanóc úszkált az olajban, és sejtelmes, sárgás, rózsaszínű fény szűrődött át habos, szűzfehér csészéjén. Olyan volt a szoba világossága, mint egy kápolnában, májusi esti ájtatosság alatt.

A négy asszony halkan suttogott.

- Még jóra fordul minden - szólt epedő, bizodalmas hangon Beatrix. - A spanyol király, Ferdinánd nemes, lovagias férfiú, ő visszahozza Nápolyba Federigót - és téged újra a királyok anyjának méltóságába és hatalmába ültet.

A beteg halkan pihegett. A szoba sárga selyemkárpitja elhalványult, bágyadt csillogásban verte vissza az alabástrom lámpa fényét. A szenvedő királyné arca így még sápadtabbnak látszott.

- Ó, csak még egyszer, egyetlenegyszer leshetném a nápolyi ibolya kikeltét a Vesuvio alján! Leányom, én félek...

- Mitől, anyám? - kérdezte aggódva a másik királyi özvegy, a fiatal, szép, selyemhajú másik Giovanna.

- Az éjszakától.

- Itt virrasztunk feletted. Az ablakon besüt a hold... az öbölben apró hajókat hajt a lágy tramontana... odaloccsan a hab a csónak oldalához... hallod?... a loggiában ott gubbaszt az udvari hárfás, és Sannazaro dalait énekli, ha parancsolod... Itt vagyunk melletted, ma nem is lesz éjszaka.

- Ó, szép, fiatal asszonyok, ti nem féltek az éjszakától.

- Én fázom - borzongott Beatrix.

- Pedig te vagy közöttünk a legerősebb. És neked még felvirrad... Julius pápa igazságot fog neked szolgáltatni - szólt közbe Izabella, a milánói herceg özvegye.

- Gondolod? - csillant fel a királyné szeme.

- Bizonyosra veszem. Rovere még emlékét is gyűlöli a Borgiáknak, téged pedig a leggyűlöltebb Borgia taszított le a trónról... Ulászló fél tőle... lám, azért küldött hozzád követet.

Az ifjabb Giovanna megigazította a beteg párnáját.

- Vízet! - sóhajtott a lázban fetrengő királyasszony.

A hölgyek megittatták.

- Ó, miért kell ennyit szenvednünk nekünk, szegény, árva teremtéseknek? - suttogta megkönnyebbülve. - Kinek vétettünk mi, gyenge, tehetetlen asszonyok?

- A Madonna is sokat szenvedett - vigasztalta Beatrix. - Az Isten anyja szíve dobog a mi mellünkben, minden asszonyéban. A hét tör már ott van a bölcsőnkben...

Az ablak alatt lágy férfihang zendült fel. Messziről hozta ide a szél. Szerelmi dal volt, valaki, egy csónakos, vagy a parton sétáló poéta énekelt. Szívdobogva hallgatták.

Beatrix Budára gondolt.

- Vajon látom-e még a komoly, magyar méltósággal hömpölygő Dunát? - kérdezte önmagától.
- Ott szeretnék meghalni a királylány szigetén, az én klarisszáim zárdájában.

Izabellának Milánó jutott az eszébe, Lodovico Sforza gyűlölt alakja. Szegény, gyámoltalan, üldözött ura, bús fia... Hangosan felzokogott.

- Ó, az én gyötrelmes, szomorú életem!
- Neked van vigasztalásod, drága, angyalarcú, csacsogó leánykád... ha az istenek anyja, az áldást adó Juno rajtam is megkönyörült volna! - sóhajtott Beatrix.

A magyar királyné újból megborzongott.

- Fázom. Az arcom ég. Csak nem leszek beteg?
- Kimerültél a virrasztásban.
- Didergek.

Nehéz brokátselyem kendővel takarták be mezítelen vállát.

- Nem tudom miért, de én úgy félek - vacogott a foga Beatrixnek.
- Eredj aludni - kérlelte a beteg Giovanna.
- Nem megyek. Nem tudok aludni. Rossz álmaim vannak éjjelente. Hét napon keresztül megjelent álmomban Mátyás, és én szerettem volna beszélgetni vele. De a király nem tudta megmozdítani az ajkát. Csak nézett, nézett, szomorúan, kérően, aggodalmasan...
- Én is álmodom olykor a szegény Federigóról.
- De Mátyás mondani akart nekem valamit. Tudom, hogy azért jelent meg előttem. Olyan aggodalmas volt az arca. Így szokott nézni mindig, ha valamitől féltett. Talán beteg leszek?
- Képzeldöl, Bice!
- Nem, nem, valami nagy baj fenyeget. Halál?

Felsikoltott.

- Meghalok?

Megsimogatták. Becézgették. Beatrix szeme különös fényben ragyogott. A melle túl gyorsan hullámozott, és mégis kevés volt neki a levegő, amit magába szítt az illatos éjszakából.

- Talán valami veszedelem fenyeget? Én úgy félek a magyar király követétől. Olyan ellenséges volt az arca, olyan gyilkos, bűsz, haragvó a tekintete! Én úgy félek a magyaroktól!

Az ifjú Giovanna mosolygott.

- Nekem nagyon tetszett a napbarnított magyar. Olyan volt a hangja, mint az orgona. És gyengéd volt mégis, mint egy édesapa szava.
- Én félek a magyaroktól... Ettől az embertől különösen félek. Jaj, hogy nekem senkim sincs, aki megvédelmezzon!
- Bice!
- Nincs, nincs. Hyppolit is elhagyott. A levelei olyan hidegek. Pedig én úgy szeretem őt, mint anya az egyszülött fiát.
- Kitől félsz?

- Nem tudom. Nem bántottam soha senkit. Mindenemet szétosztogattam már. Én magam kegyelemkenyéren élek. Ott messze Magyarországon is csak jót cselekedtem mindenkivel. Alázatos és hűséges szolgálóleánya voltam az uramnak... Mégis félek...

- Hiszen a király követe éppen a hozományodat akarja visszatéríteni.

- Igen, a hozományomat... Hiszem is, hogy visszakapom. Hiszen Mátyás is úgy rendelte. És a magyarok olyan gazdagok és bőkezűek... Sok pénzem lesz, igaz, de én már nem látom a hasznát.

Hűs légáramlat suhant keresztül a szobán. A beteg elaludt. Az alabástrom lámpa gyengén himbálózott a bronzláncon. Opálos fénye ide-oda ingott, és a sárga tapétába fénysávokat húzott.

Beatrix melle zihált, ahogy beszélt.

- Temérdek pénzem lesz, de nekem már nem lesz rá szükségem. Mindent a te kis fiadnak, a jövődő nápolyi királynak adok, édes kis Giovannám - fordult az ifjú özvegy felé.

Giovanna sírt.

Beatrix lázasan folytatta:

- De a betegről sem szabad megfélekedezni. Neki ötvenezer aranyat juttasson a fiad.

- Úgy lesz, ahogy te akarsz.

- Tizenötezer aranyat félre kell tenni, és azt a pápának küldeni a Szent Péter-templom építésére.

- Tizenötezer aranyat - ismételte öntudatlanul Giovanna.

- És Hyppolitnak negyvenezret, mindent megelőzően.

A fiatal Giovanna könnyes szemmel csókolgatta Beatrix kezét.

- Ó, mily mérhetetlen nagy a te szíved, mily bőséges a te szereteted!

Beatrix szédülni kezdett. Megkapaszkodott a nagy, sárga selyemszék egyik karfájába. Mereven hátradőlt, és nézte a lámpa tejfehér, puha, mély, habos fényét.

- És a cselédjeimnek, a gyóntatómnak, Milánó szegényeinek is adjatok belőle. És Budán is mondjanak értem gyászmisét. És Mátyásért is misét mondassatok... ő volt az én édes jó atyám, ő volt felettem a gondviselés, a kinyújtott kar, a védőpajzs, a mindenható hatalom, ó, milyen jó és szép és irgalmas szívű férfi volt Mátyás!

Beatrix kifeszítette a mellét, és égő, rajongó szemmel bámult a világosságba.

- Mátyás! - kiáltott még egyszer ijedt sikoltással, a melle behorpadt, a szava elcsuklott és visszaroskadt a székbe. Feje lehanyatlott, és elvesztette eszméletét.

Beatrixot elvitték a lakosztályába. Az orvosok azt mondták, hogy az ápolás és virrasztás izgalmai kimerítették.

- Értesíteni kell Hyppolit herceg úr őeminenciáját. Talán a pápa özszentségét is.

Giovanna meggyógyult. Beatrix betegsége egyre aggasztóbbá vált.

- Terzana et febre continua - mondta az udvari orvos, és nem sok reményt nyújtott a felgyógyuláshoz.

Most őt ápolta a két özvegy királyasszony. Éjjelenként mellette virrasztott az öreg Parmesana, leánykori dajkája, aki ötven évvel ezelőtt a kis csecsemőt fürösztötte, és végigjárta vele a dicsőség és bukás meredek országútjait.

Beatrix órákig feküdt eszméletlenül. Aztán felébredt, hirtelen izgalom fogta el, és lázasan, lihegve, ijesztő szenvedéllyel beszélt öreg dajkájához.

- Monna Nardella, emlékszel még rá?

- Kire, gyönyörűséges madonna, kire?

- Mátyásra, a magyarok királyára.

- Szerelmes férjed volt, édes kis Bicém, imádott gyönyörűségem.

- Apám volt, nem férjem.

- És hitvesed is, hogy szeretett téged!

- Meg is érdemeltem. Soha meg nem bántottam, szerettem, odaadtam fiatal, forró, szerelmes szépségemet, az övé voltam, egyedül az övé és most mégsem akar megbocsátani.

- Kicsoda? - riadt fel rémülten a dajka.

- Ő... Mátyás. Minden éjjel megjelenik. Tegnap is ott állt a sarokban, nézd, ott, ahol az imázsámoly felett a Megfeszített képe lóg... ott állt, elfedte testével a keresztet, merően, szigorúan, kegyetlenül.

- Álmodtad.

- Nem, esküszöm, hogy nem volt álom. Azelőtt álmodtam néha, tudom mi a különbség álom és ébrenlét között. De most már nem álmodom soha. Ő belép, odaáll az ágyamhoz vagy a feszület elé, és néz. Hallom a lélegzetét. Érzem az illatát. Nagyon szerette a szagos olajokat. Nem érzed a sárga rózsza szagát?

A dajka ijedten sikoltozott. Odarohant a feszülethez, a szenteltvíztartóban megnedvesítette az ujját, és kereszt alakban meghintette a beteget.

Beatrix kimerült, lehanyatlott a vánkosára és elaludt.

Így tartott ez egy héten keresztül.

Szeptember 12-én este már alig tudott pihegni. Mozdulatlan, súlyos, égő testtel feküdt az ágyában.

A királynék szívszorongva lesték a mozdulását. Künn a folyosón két pap állott, az utolsó szentségeket tartogatva készen, a nagy útra való segítségül. A szoba illatos volt a tenger beáramló párájától.

Beatrix egyszerre csak felemelkedett az ágyában. Az arca kiderült, piros és mosolygós lett, valami nagy öröm lángjától. A szeme szerelmesen nézett a sarokban álló feszületre.

- Mátyás, hát megszólaltál!... Édes, hatalmas, jóságos atyám... Köszönöm, hogy elhiszed nekem... Hogy nem kételkedsz bennem. Igazad van, Mátyás, én nem vagyok titok, én a te engedelmes, jó kislányod vagyok... Köszönöm, hogy nem hiszed el nekik... ők ellenségeim, ők gyűlölnék... Isten veled, Mátyás, csókold meg a homlokomat.

Aztán a királynék felé fordult.

- Kibékült velem - ujjongott nevetve, és beesett, sárga, fonnyadt arca mennyei megnyugvás-ban, ájtatos boldogságban, égi glóriában fénylett.

Aztán hátrahanyatlott és mosolyogva pihegett.

Behívták a papokat. Égő gyertyát tettek a kezébe, és megkenték tagjait a szentelt olajjal.

A nápolyi érsek imádkozott, a királynék sírtak, Beatrix boldogan mosolygott.

Másnap déli egy óráig feküdt így mennyei mozdulatlanságban.

Valamivel egy óra után megjelent a Castello Capuano előtt Ulászló magyar király követe, Csáky Miklós gróf.

- Őfelségénél, az özvegy magyar királynénál, madonna diva Beatricénél kell kihallgatásra jelentkeznem - szólt az udvarmesternek, akivel a szomorú királynék rezidenciájában találkozott.

- A madonna meghalt - suttogta az öreg nápolyi báró halotthalvány, reszkető ajkával, s háromszor keresztet vetett magára.

A kastély tornyában megkondult a lélekharang, a kapu előtt strázsáló nehéz fegyverzetű, barna bőrű spanyol katonák mereven tisztelegtek.

Csáky Miklós szó nélkül megfordult és meg-megroggyanó térdeit fáradtan emelgetve lassan leballagott a széles, fehér márványlépcsőn.

A Castello Capuano körül megdermedt az élet. A mélységes, mennyei, nagy csendbe, a halál áhítatos némaságába csak a lélekharang kongatott bele bágyadt búcsúztatót.

-&-